

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' – סי' רסט')

		הלכות נדרים	
רג	4	איזה דברים משובחים ואיזה הם מגונים	
רד	6	דין המתפס בנדר	
רה	8	דין האוסר דבר עליו באיסור תורה	
רו	9	דיני ידות הנדרים	
רו	11	דין כנויי נדרים	
רח	11	דיני סתם נדרים והנודר בהם	
רט	14	השומע שחבירו נודר ואמר אמן	
רי	14	שצריך לפרוט הנדר בשפתיו	
ריא	16	המתנה שנדריו לא יהיו נדרים	
ריב	17	דין הנודר בתורה	
ריג	18	שאינן הנדרים חלים על דבר שאין בו ממש	
ריד	19	לעבור על מנהג צריך התרה	
רטו	21	שהנדרים חלים על דבר מצוה	
רטז	24	חלוק בין האומר פירות אלו או לא אמר אלו, ודין הנודר מהמבושל, (וכיצד הולכין בנדרים אחר לשון תורה)	
ריז	29	דין הנודר מהמבושל, מהמליח, ממעשה קדירה, ודומיהם, וכיצד הולכין בנדרים אחר לשון בני אדם	
ריח	38	כיצד הולכין אחר כוונת הנודר	
ריט	42	הנודר בלא קביעות זמן	
רב	43	חלוק שבין קונם יין להיום או לזמן, ודין הנודר על דבר שאינו קבוע	
רכא	48	דיני הנודר הנאה מחבירו	
רכב	58	מי שחתנו מודר הנאה ממנו ורוצה ליתן מעות לבתו	
רכג	59	דין המדיר בנו לתלמוד תורה	
רכד	59	מי שאמר נכסיך עלי חרם	
רכה	60	האומר לחבירו פירותיו של פלוני אסורין עליך	
רכו	60	שותפים שהדירו זה את זה	
רכז	62	דין מי שאסר עצמו מכל ישראל	
רכח	63	דיני התרת נדרים, וההבדל שבין פתח לחרטה, והיאך נקרא דעת רבים	
רכט	143	דין נדר שהותר מקצתו, או מי שנדר על דבר א' שני פעמים	
רל	147	מתירין שבועות ונדרים, אפילו נשבע בהזכרת השם	
רלא	148	הנודר על תנאי, או מי שתולה נדרו בדעת אחרים	
רלב	149	דין נדרי זרוזין והבאי ושגגות ואונסין	
רלג	162	עונות נדרים לזכר ולנקבה	
רלד	164	מתי האב והבעל מפירין ומתי מפירין שניהם יחד	
רלה	178	המדיר אשתו מתשמיש או שלא תלך לבית אביה ודומיו	2
	0	שבועות	
רלו	183	מה היא שבועת ביטוי ושבועת שוא	11
רלז	188	הנשבע אם צריך לישבע בשם או בכינוי	4

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' – סי' רסט')

23	190	דין שבועה שלא אוכל, סתם, או אם פירש	רלח
20	197	נשבע על דבר שאין בו ממש או לבטל המצוה	רלט
0	205	הלכות נזירות למהריק"ש 911	
0		הלכות כיבוד אב ואם	
10	213	כיבוד אב ואם ומוראם	רמ
0	339	דיני מכה ומקלל אביו ואמו	רמא
0		כבוד רבו והלכות ת"ח ותלמוד תורה	
18	341	כבוד רבו ותלמיד חכם	רמב
0	355	קיצור בהנהגת הוראה לש"ך	
0	356	ת"ח פטור ממס, ומכירת סחורתו מוקדמת	רמג
15	360	קימה והידור בפני חכם אפילו אינו רבו	רמד
9	362	חייב כל אדם ללמד לבנו ולהעמיד תלמידים	רמה
16	367	חייב כל אדם בת"ת, והיאך לומדים בשכר 1266.	רמו
0		הלכות צדקה	
1	392	גודל שכר צדקה, ואם כופין עליה	רמז
2	393	מי חייב בה ומי ראוי לקבלה	רמח
8	395	כמה חייב ליתן וכיצד יתננה	רמט
0	403	כמה ראוי ליתן לכל אחד	רנ
9	404	למי נותנין הצדקה ואיזה קודם לחבירו	רנא
4	410	דין פדיון שבויים וכיצד פודין אותם	רנב
6	414	דין מי הוא הראוי ליטול צדקה	רנג
1	417	שלא לקבל צדקה מן העובדי כוכבים	רנד
0	418	להרחיק מקבלתה	רנה
4	419	קופה ותמחוי היאך נגבים ומתחלקים	רנו
5	422	סדר גביית הצדקה ושלא לאחרת	רנז
24	431	דין המתפיש בצדקה	רנח
17	442	דין אם מותר לשנות צדקה, והנהגת הגבאי עם הצדקה, והממונה עליה	רנט
0		הלכות מילה	
0	448	מצות המילה על האב	רס
4	448	אם לא מל האב	רסא
14	448	זמן מילה לבריא, לחולה, ולאנדרוניגוס	רסב
8	451	ילד שהוא אדום או ירוק, ומי שבניו מתים מחמת מילה	רסג
20	453	מי ראוי למול, ובמה מלין, וכיצד מלין	רסד
20	459	סדר ברכת המילה ודין מילה ביום התענית	רסה
19	465	איזה מילה דוחה שבת ויום טוב	רסו
0		הלכות עבדים וגירות	

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' – סי' רסט')

24	470	הלוקח עבד כנעני אסור לקיימו ערל, וטבילתו וברכתו ומילתו וכל דיני עבד ושפחה	רסז
6	487	כיצד מגיירין הגר והגיוורת, ודיני קדושת הגר	רסת
3	491	איסור עריות בגרים, ודינן לענין עדות וחליצה	רסט
334		מלואים	
	493	בענין תלמוד תורה	א

248 ^g

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' – סי' רסט')

סימן רג – איזה דברים משובחים ואיזה הם מגונים. ובו ז' סעיפים:

- (א) ¹אל תהי רגיל בנדרים¹, ²כל הנודר אף ע"פ שמקיימו נקרא רשע(א) ³ונקרא חוטא(ב):
(א) אע"פ שמקיימו נקרא רשע – פי' כיון שאינו מבקש להתירו² (ש"ך).
(ב) נקרא חוטא – אם יש לו פתח להתיר ואינו מתיר נקרא רשע ואם לא מצא פתח עדיין מ"מ נקרא חוטא כל זמן שנדרו עליו (ש"ך).
(ב) ⁴איחר אדם נדרו פנקסו(ג) נפתחת:
(ג) פנקסו כו' – כלומר מן השמים פותחין פנקס מעשיו ומדקדקים בהם (ש"ך).
(ג) ⁵הנודר³, כאילו בונה במה בשעת איסור הבמות⁴. והמקיימו, כאילו הקריב עליה קרבן, שטוב יותר שישאל על נדרו⁵. והני מילי בשאר נדרים, אבל נדרי הקדש(ד) מצווה לקיימן. ולא ישאל עליהם אלא מדוחק (יזכר חס נצטעה) על איזה דבר, לא ישאל עליו חלל מדוחק:
(ד) אבל אם נדרי הקדש כו' – ועי' לקמן (סי' רנח ס"?) (ש"ך), אדם שנדר "אם ארכוב על סוס אתן מאה ש"ח להקדש". א', נדרי צדקה אין נשאלים עליהם אלא מדוחק, אבל נדון דידן, איקרי שפיר מדוחק, דאם יעמוד כל ימיו באיסור רכיבה, מי ידע מה ילד יום. והנה פירוש נדרו הוא שנדר שלא לרכוב על סוס, ואם מקיים נדרו אז אינו חייב כלום להקדש, רק אם עבר נדרו ולא מיקרי זה נודר להקדש, כי מסתמא בשעת נדרו היה בדעתו לקיים, עשה קיומא והבטחה לקיים נדרו ע"י קנס, כדי שיהא הנדר שריר וקים, ויש לשאול אותו איך היה דעתו, דשמא דעתו דפשיטא ליה ואינו יכול לקיים, ורוצה ליתן הממון להקדש, אבל אם נדר בכעסו, ואינו יודע מה בלבו, אז יש לילך אחר לשון בני אדם, אבל אם נתחייב כבר, או עבר על נדרו חלילה להתיר ויהא חוטא נשכר, או לגרום חטא. ויכול להתיר, דלא שייך האי טעם אין החכם מתיר עד שיחול הנדר (סי' רכח ס"ז), אלא ע"י מעשה שיעשה הנודר כגון ש"איני נהנה לאבא ולאביך אם אני עושה לפיך", דכל זמן שאינה עושה לפי הבעל, אינה אסורה להנות מאביה ומאביו, ועוד דנדרים הולך אחר לשון בני אדם, הרי הוא כאלו אמר "הרי עלי שלא ארכוב, ואם ארכוב אתן ק' זהו' להקדש", ועוד אפי' אמר "אתן ק' זהו' להקדש אם ארכוב", שהקדים נתינת הזהובים לרכיבה, מ"מ הרכיבה הוי הנדר ונתינת הק' זהו' התנאי, אם כן חל נדרו מיד ואסור לרכוב בשביל אלו הדברים, ולכך מיקרי שפיר חל הנדר, ויש להתירו, ומ"מ מתי שיבא לידי כה"ג להתיר להמון עם הפריצים בנדרים, אני משים עליהם להתענות בה"ב, וכה"ג לפי האדם ולפי הנדר, וכן ליתן מעות לדבר מצוה זהו' או כה"ג לפי עשרו, כדי שלא יזלזלו בנדרים, שאמר מאי איכפת לן אם אשבע כל מה שארצה, אלך אצל חכם ויתיר לי (רע"א * מהר"ם).
(ה) וכן אם נשבע – פי' דבשבועה כתיב לא ינקה ולכן יש מחמירין בשבועה דאין לה התרה כדלקמן (סי' רל ס"?) (ט"ז, ש"ך).

¹ עי' ש"ך על התורה (במדבר ל ג): שלא יהא רגיל בנדרים אלא לצורך כמו שאמר לה', כמו עת לעשות לה' (תהלים קיט קכו), משום סייג. ועי' הרמב"ן (חולין ב ע"א): הרגיל בקרבנות אינו ירא מן השגגות שהוא סומך על קרבנותיו, ומי שאינו מביא קרבן כלל הוא מדקדק על עצמו שלא יבא חטא על ידו אפי' בשוגג. ועי' שירי כנה"ג (הגה"ט סי' רג אות ב) היינו ב' פעמים.

² לשון הרמב"ם: ואף על פי שהן עבודה (לשם) לא ירבה אדם בנדרים איסור ולא ירגיל עצמו בהם, אלא יפרוש מדברים שראוי לפרוש מהן בלא נדר. ועי' לקמן הערה 7.

³ לגבי נדרים על ידי שליח, עי' לקמן סי' רלו סק"א.

⁴ אע"פ שאין איסור לעשות במה, עי' ר"ן שם: מדמינן לה לבונה במה משום דסליק אדעתיה דנודר דמצוה קא עביד דרחמנא אסריה במילי דאיסורא ואיהו נמי אסר אנפשיה וקאמר דטעי דאדרבה לבונה במה דמי דנהי דרחמנא אזהריה לאקדובי קרבנות בפנים אזהריה דלא לוסוף עלה לבנות במה ולהקריב בחוץ ה"נ נהי דרחמנא אסר עליה דברים האסורים כי מוסיף איהו אמאי דאסר רחמנא פשע כענין שאמרו בירושלמי בפרק פותחים לא דיך במה שאסרה תורה אלא שאתה אוסר עליך דברים אחרים ושייך ביה נמי האי לישנא משום דנודר מתפס בקרבן וכיון שאין קרבנו רצוי נמצא כבונה במה ומקריב בחוץ. הא דאסור לנודר היא דוקא אם אינו לצורך, אמנם אם יש צורך לנדרו, כגון שמפטר עם חבירו במ"מ ואינו מאמין לו עד שנודר או כגון באלמנה הנודרת ליתומים אין איסור לנודר דומיא דנודר בעת צרה (בית יצחק יו"ד ח"ב סי' סד אות א).

⁵ עי' לקמן סי' רל ס"א ברמ"א. ועי' לקמן סי' ריט סק"ג) שיש בל תאחר בנדרים מצוה, ובנדרים רשות אין בל תאחר, ואדרבה אין מצוה לקיימם.

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(ד) צריך לזהר שלא ידור שום דבר, ואפי' צדקה אין טוב לידור.⁸ אלא אם ישנו בידו יתן מיד ואם לאו לא ידור עד שיהיה לו⁹ ואם פוסקים צדקה וצריך לפסוק עמהם יאמר בלא

נדר¹⁰ (ז)6:

(ו) לא ידור עד שיהיה לו - פי' דס"ד דכל שאין לו מ"מ יקבל עליו אם יהיה לו, אלא ימתין עד שיהיה לו ואז יתן בלא נדר דבשעה שיהיה לו אין צריך כלל לנדר (ט"ז).
(ז) יאמר בלא נדר - ר"ל שיאמר בפירוש "בלא נדר" אבל אין פירושו שיפסוק סתם ולא יאמר שהוא עושה משום נדר דאף אם פוסק סתם הוה נדר, וע"ל (סי' רנז ס"ג-ד) (ש"ך), עי' ש"ך, מסתמא הוא בתורת נדר, אף על פי שאינו מזכיר נדר בהדיא, כמו האומר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני, הוא גם כן נזיר (פ"ת * של"ה).

(ה) בעת צרה מותר לנדר¹¹: @NO MB@

(ו) ¹¹האומר אשנה פרק זה⁸ וירא שמא יתרשל בדבר, שרי ליה למנדר (ח) לזרוזי נפשיה וכן ¹²אם ירא שיתקפו יצרו ויעבור על איזו מצוה ממצוות לא תעשה או יתרשל מקיום מצות עשה מצוה לישבע (ט) ולנדר כדי לזרוז עצמו⁹:

⁶ עי' לקמן הערה 7 בשם הערוך השלחן, ועי' לקמן הערה 105. בכל דבר מצוה או בצדקה כשגמר בלבו לקיימה לא נקרא נדר גמור לעבור עליו בבל יחל, אלא חל עליו מן התורה דין "בפיך זו צדקה" שעובר, אכן כשאומר בלי נדר נראה שמתכוין אף בלי דין של בפיך זו צדקה שמחייב את האדם כמו נדר, וללא איסור עשה דמוצא שפתיך תשמור, וכשאומר בלי נדר אין עליו רק התחייבות לבד ולא נקרא אסמכתא אלא בגדר שארית ישראל לא ידברו כזב, וגם נצח ישראל לא ישקר, והוא גם בכלל מדבר שקר תרחק כשמשנה בלא סיבה, אבל אין עליו איסורים דנדר ושבועה המחייבים אותו בכל אופן, ולכן כשיש לו סיבה שלא נותן, כגון ששכח או שאין לו, הואיל וכבר התיר לעצמו מתחילה שמעיקרא לא נתכוין לנדר אינו עובר, אבל בלי סיבה כלל חייב לקיים מה שאמר ובכלל "מדבר שקר תרחק" הוא, וגמר בלבו כן אף שלא רוצה באיסורי נדר וכדומה, וע"כ נוהגין אצלנו בע"ה לומר בעלייה לתורה "כשיתן" ולא אומרים "בעבור שיתן", שאם יאמר "בעבור שיתן בלי נדר" נשאר עכ"פ התחייבות שצריך לקיים אף שאין בו חומר איסור ולא צריך התרה, משא"כ כשיאמר "כשיתן" (תשובות והנהגות ח"ג סי' קס), ועי' דבריו (ח"ג סי' תעו) דה"ה לגבי תעניות, וכעין זה כתב השבט הלוי (ח"י סי' קנו) בשם הגריש"א. אבל אם אמר הגבאי "נדר צדקה" בלשון עבר, אין שום חיוב?

⁷ אל יקבל עליו הנדרים ההמה [בשעת צרה] רק לזמן קצר, ואפילו תוך הזמן הנ"ל יתלה נדריו בקנס ממון, שאם יכשל בנדריו יוכל לתקן המכשול בממונו (יוסף אומץ ח"ג נדרים אות א). מצוה לנדר בעת צרה, ולכן נהגו לידור צדקות ושמן למאור ביוה"כ י"ל דע"י שהוא יום הדין וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו יתברך כשעת צרה דמי וכל נדר בעת צרה יש לו שני דרכים האחד לנדר ולשלם מיד כמו שאמר נדרו ושלמו או לנדר שיעשה דבר מצוה כשיצא מן הצרה, וכן אם נודר כדי שאחרים יתנו ג"כ מצוה רבה היא (ערה"ש אות ח).

עי' לקמן הערה 66, ו. **Error! Bookmark not defined.** עי' לקמן סי' רכח סמ"ה שאין להתיר נדר שהודר בעת צרה, ועי' לקמן סי' רכ סט"ו אם נדר ועבר הצרה.

בשעת צרה מותר לנדר, רק מותר לנדר ולא מצוה, ובמ"א משמע דמצוה איכא לנדר בעת צרה ובאמת הכל אחד, דכיון דמותר לנדר א"כ כשם שמצוה להתפלל לד' בעת צרה כמו כן מצוה לנדר אך אין זה מצוה וחובה כשארי מצות (ערה"ש ס"ז).

בעת קבורת אמו, ראובן קבל על עצמו שלא ישנה ממה שהיתה אמו הצדקת מנהגת אותו ומדריכתו ושלא ישנה את מלבושיו כאשר היא היתה מנהגת אותו בדרך התורה והיראה ועתה יסתייהו ללבוש צוארון שאמו היתה מקפדת ע"ז. מה שקיבל בעת הקבורה יש בזה דין נדר מה"ת דעכ"פ רצון אמו היתה כן, וא"כ מקיים בזה מצות כיבוד אם מה"ת והוא קיבל עליו להתנהג כן והוי נדר דאורייתא והענין בעצם סייג ללכת בדרכי ישרים וח"ו להתיר נדר כזה שה' במעמד כל העדה וגם יש בזה משום נודר בעת צרה, כי אז בעת הפטירה בשבעה ימים הראשונים החרב שלופה, ובפרט בשעת קבורה וכשמקבל עלי' אז איזה דבר הוי כנודר בעת צרה, וי"א דיש סכנה ח"ו להתיר נדר בעת צרה (שו"ת אמרי יושר ח"ב סי' קלו).

כל מה שאדם נודר בחליו או בעת צרתו כדי שינצל, אין להתירו כלל, אף על גב שלא קיבל עליו בלשון נדר, נדר גודל הוא, ועובר בלא יחל דברו. וגם אמר ששמע מפי מהר"ח דסכנה הוא להתיר נדרו שקבל עליו בחליו או בעת צרה (מהר"ם מינץ סי' עט).

נודר בעת צרה גם נדרי הקדש בעינן דיבור דוקא ולא שייך כן בגמר בלבו לבד (יהודה יעלה יו"ד סי' שלג)

⁸ עי' לקמן סי' ריג ס"ב, ובדברי הרע"א שם.

Commented [O1]: ע'
י' תשובות והנהגות
בהערה, ולבדוק את
הסוגיא בפנים, ועי' ?

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(ח) שרי ליה למנדר כו' - מיהו אפי' בדבור בעלמא שאומר "אשנה" הוי חיוב נדר כדלקמן (סי' ריג' ס"ב) (ש"ך), זה מצוה בגופו, אבל בצדקה (לעיל ס"ד), יצרו של אדם יותר מתגבר עליו בנתינת ממון מדבר התלוי בטורח גופו, ועל כן יש לחוש שמא יעבור על נדרו ולא יתן (ט"ז)¹⁰, כל זה בקום ועשה, אבל בשב ואל תעשה, אם הוא מתרשל באיסור, מותר לנדר או לישבע לחזק את עצמו, כל שיודע שיכול לקיימו, אבל אם לא אמר "נדר" או "שבועה" אלא שאמר "שלא לעשות" דבר פלוני אינו נדר שצריך התרה (פ"ת * שמש צדקה).

Commented [O2]: א עשה?

(ט) מצוה לישבע כו' - אף על גב דשבועה אינו חל על דבר מצוה כדלקמן (סי' רלט' ס"?) מ"מ שרי ליה לאינש לזרוזיה נפשיה (ש"ך). קשה על הש"ך שכן שם לא נזכר רק דנשבע לבטל מצוה שנשבע שלא לישב בסוכה וכו', דלא חל דאין איסור חל על איסור, אבל נשבע שאשב בסוכה חל (רע"א).

(ז) מי שנדר נדרים כדי לכונן דעותיו ולתקן מעשיו הרי זה זריז ומשובח כיצד מי שהיה זולל ואסר עליו הבהר שנה או שנתיים או שהיה שונה ביין ואסר היין על עצמו זמן מרובה או אסר השכרות לעולם וכן מי שהיה רודף שלמונים ונבהל להון ואסר על עצמו המתנות או הניית אנשי מדינה זו וכן מי שהיה מתנאה ביופיו ונדר בנזיר וכיוצא בנדרים כולם דרך עבודה לשם הם ובנדרים אלו וכיוצא בהם אמרו חכמים¹⁴ נדרים סייג לפרישות ואע"פ שהם עבודה לא ירבה אדם בנדרים איסור ולא ירגיל עצמו בהם אלא יפרוש מדברים שראוי לפרוש מהם בלא נדר:

Commented [YL3]: ?

סימן רד - דין המתפס בנדר. ובו ד' סעיפים:

(א) עיקר נדר האמור בתורה הוא שיתפס בדבר הנדור(א), כגון שאומר כבר זה עלי בקרבן(ב), או שאמר יאסר עלי(ג) כבר זה, או שאמר כבר זה עלי איסור.¹⁶ וכן אם אסר עליו כבר אחד, שתלאו בדבר הנדור(ד), ואמר על אחר, יהא כזה, אסור, ואפילו עד מאה, כולם אסורים.¹⁷ או שנדר על יום אחד להתענות בו(ה), או שלא לאכול בו בשר, ואמר על יום אחר, יהא כזה אסור. הגם. יש חלוקי לשונות(ו) צענין הגלד והכב לא כתבם ועיין צננים:

(א) בדבר הנדור - לאפוקי בדבר האסור כדלקמן (סי' רה' ס"א) (ש"ך), ולא שכל האומר "כבר זה עלי איסור" הוי דין יד, אלא הוא עיקר הנדר (ב"מ).

(ב) כבר זה עלי כקרבן - וכ"ש אם אמר קרבן עלי כבר זה (ש"ך).

(ג) יאסר עלי כו' - ולא אמרינן דכיון לדבר האסור משום צד איסור דלקמן (סי' רח' ס"א) (ש"ך).

(ד) שתלאו בדבר הנדור - שאמר על כבר ראשון יהא זה כקרבן וה"ה אם אמר על כבר הראשון יאסר עלי וחזר ואמר על אחר יהא כזה אפי' עד מאה כולם אסורים. ואפי' אמר על אחר שאינו מינו של הראשון כגון שהראשון הוא כבר והשני הוא בשר והשלישי פירות וכן הוא לקמן (סי' רכט' ס"ג) (ש"ך).

(ה) על יום אחד להתענות כו' - ע"ל (סי' רטו' ס"?) (ש"ך). אפילו היה אותו יום צום גדליה נדר חל על דרבנן וכן בנדר מגבינות עובדי כוכבים ואח"כ אמר זה כזה (סי' רטו' ס"?) (רע"א).

(ו) יש חלוקי לשונות - אם אמר "לחולין שאוכל לך", אסור, דמשמע "לא חולין יהא אלא קרבן מה שאוכל לך". וכן אם אמר "חולין" "החולין" או "כחולין" "שלא אוכל לך", אסור, דמשמע מה שלא אוכל לך יהא חולין, הא מה שאוכל לך יהא קרבן, ויש חולקים וס"ל "לחולין שאוכל לך" מותר וכן "חולין", או "החולין" או "כחולין", בין "שאוכל לך"

Commented [O4]: ז ה בה"ג ור"י להגיא?

⁹ אין איסור לנדר אלא בנדבה ונדר שאינו מקיים בה מצוה, כגון קרבנות שאינו מחויב בהם מן הדין, אלא עתה בא להתחייב, אבל צדקה הוא מצות עשה שהוא מחויב בה, לפיכך אם רואה עצמו מתרשל במצות הצדקה, מצוה לומר "הרי עלי כך וכך לצדקה" כדי לזרז עצמו ולא יכול לחזור בו או שיאמר "הרי זו לצדקה". ואם רואה עצמו זריז ונשכר במצות הצדקה אז טוב לו שיתן אותה בלא קבלת נדר או נדבה (רדב"ז ח"ג סי' תמא), אבל כמובן שלתת יותר ממה שחייב לתת, הוא אסור לנדר. עי' לקמן הערה 27.

¹⁰ עי' & {לשאול לשטסמן} שחולק על הט"ז ומחלק בין מצוה חיוב למצוה קיומית, ולכן בצדקה שהיא חיות עליו לשעתו רשאי לנדר, ועכ"ז שזה חיובית אפשר להתירו. ועי' לקמן הערה 150.

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

בין "שלא אוכל לך", מותר. אבל "לא חולין שאוכל לך", אסור, דהוי כאילו אמר "קרבן מה שאוכל לך" וכן "לקרבן אם אוכל לך", דאסור, דנעשה כאומר "לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך" וכן "לחולין לא אוכל לך אסור". "לחולין לא אוכל לך" הוא מחלוקת. "הקרבן שאוכל לך" אסור, אבל "הקרבן שאוכל לך" מותר (ש"ך * ב"י).

(ב) לאו דוקא מתפיש בקרבן אלא ה"ה בכל דבר הקדוש בקדושת הפה כגון שאומר כבר זה ¹⁸כאימרא (ז) בדירים (ח) כמזבח כהיכל בירושלים (ט) או כאחד מכל משמשי מזבח הרי זה נדר: הגה אם נדר בשלחן (ז) שצמקדש הוי נדר אצל אם אמר קשלחן סתם ולא אמר קשלחן הקדש אין זה כלום ומכל מקום נעם הארץ יס' להחיר שלא יהא פרוץ נדירים:

(ז) כאימרא - כשה של קרבן (ט"ז וש"ך), דסתם נדרים להחמיר (ט"ז).
(ח) כדירים - כדיר של בהמות של קרבן (ט"ז וש"ך), או כדיר של עצים השייכים לקרבנות (ט"ז).

(ט) בירושלים - שחומתיה משירי הלשכה אתו, וי"א כקרבנות שבירושלים (ט"ז וש"ך).
(י) אם נדר בשלחן כו' - הרמ"א כותב שהנודר בשלחן לא אמר כלום היינו בנודר בשלחן סתם ולא אמר השלחן הקודש אבל שלחן הקודש אסור, וזה אינו דסתם נדרים להחמיר הכי נמי בשלחן סתם, אבל בנודר בשלחן פ' שאומר לשון שבועה אני נודר או נשבע בשלחן הן קודש הן סתם בכל מקום לא הוה שבועה דהא גם בנודר בס"ת דהיינו נמי לשון שבועה (עי' לקמן סי' ריב ס"ו?) לא אסר כאשר היא מונחת בארון, אלא רק כאשר הוא מחזיקו בידים, שאז כוונתו לאזכרות שבו, ובשלחן אפי' בקודש ליכא אזכרות ע"כ לא חמיר מקלף ס"ת ולא הוה כאן שבועה כלל, נמצא שאין חילוק כלל בין שלחן הקודש בין סתם דבתרומתו אסור בלשון מתפיש בנדר ובשניהם מותר אם אומר לשון אני נודר או נשבע וכמ"ש לקמן (סי' רלז ס"ו) (ט"ז), עיקר הענין דאם אמר כבר זה עלי כשלחן שבמקדש או כאחד מכלי הקודש הוי נדר דהתפיש בדבר הנדור אבל אם נדר או נשבע בשלחן הקדש או בא' מכלי הקדש אינו כלום (כדלקמן סי' רלז ס"ו) אבל המתפיש או נודר בשלחן סתם ואין רצונו כשלחן שבמקדש אין צורך התרה אפילו בעם הארץ, ובנדירים הלך אחר לשון בני אדם כדלקמן (סי' ריז ס"ו) (ש"ך).

(ג) שמע חבירו ואמר אני כמותך בתוך כדי דבורי(א) ¹¹ הרי זה אסור במה שנאסר בו חבירו שמע הג' זה שאמר ואני ואמר ואני אפי' היו ק' וכל אחד אומר ואני בתוך כדי דיבורו של חבירו הרי כולם אסורים:

(יא) ואני כמותך בתוך כדי דיבור - דוקא באומר "ואני" הוא דבעינן תוך כדי דיבור אבל באומר "ואני כמותך" אפי' אחר כדי דבור חייל, דהוי בעצמותו דיבור שלם (רע"א).

(ד) אדם אוסר (יב) על עצמו דבר שלא בא לעולם לכשיבא לעולם:

(יב) אדם אוסר כו' - דבר שלא בא לעולם יכול לאסור על עצמו ע"י קונם, כמו שיכול לאסור פירותיו של חברו, אבל בהקדש גמור לא. ועל חבירו אינו יכול לאסור, אפילו על ידי קונם דבר שלא בא לעולם, ועי' לקמן (סי' רכז סק"ה) (סי' רלד סע"א), אחד שנדר לתת מעשר מן הריוח הבא מחובו ואח"כ מטה ידו ונתחרט יכול לחזור בו משום דהריוח לא בא לעולם ומיהו אם היה אומר כסף זה כל הריוח הבא ממנו אתן ממנו מעשר חל ההקדש, כיון שהכסף הוא בא לעולם וכן אם היה מלוה לעובד כוכבים ב' זהובים בעד ג' לשנה וזקף עמו מיד ונתן לו כתב, אין יכול לחזור בו, וע"ל (סי' רנח ס"ז-ח) (ש"ך), זה שיכול לחזור היינו דווקא עם התרה, (עי' חו"מ סי' ריב ס"ט וש"ך שם ד"ה ?), שהרי נדר חל אף על דבר שלא בא לעולם כל שהוא בלשון "אתננו" וה"ה כאן שאמר בלשון "לתת", אם כן קשה דברי הש"ך ועי' לקמן (סי' רכח סמ"ב) שתמיד יש שאלה בצדקה, ועי' ט"ז (סי' רטו סק"יא) (ב"מ, רע"א), המוכר מעות לפירותיהם לא חל המכירה (רע"א ❖ האלשיך), וי"ח שכן חל (רע"א בחו"מ סי' רט ס"ד בשם הת"ח), שכיב מרע שאמר "מכל שאר נכסי תהיה רשות ושולטת לאכול הפירות" רוצה לומר שתהא זוכה ושולטת בכל שאר הנכסים, הקרן תזכה ותשלוט בו כדי לאכול הפירות, א"כ הרי הקנה לה הגוף לפירות, אף על פי דלא אמר "תקנה" או "תזכה" מכל מקום כיון דאמר "תהיה שולטת" הרי הקנה

¹¹ עי' ש"ך (לקמן סי' רי סק"ט) שהוא שיעור כדי שאילת תלמיד לרב שהוא "שלום עליך רבי", וכן נפסק במ"ב (סי' רו סק"ב ובשעה"צ סק"י) דלא כט"ז (סק"ג) שכתב שלום עליך רבי ומורי. וכ"כ המשנ"ב בסי' תפ"ז (סק"ד ושעה"צ שם סק"ב, דלא כהפמ"ג), אבל צ"ע שכן בסי' רס"ז (סק"ט) כותב המשנ"ב "שלום עליך רבי ומורי", ובסי' קכ"ד (סקל"ד) הביא ב' השיטות ולא הכריע.

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

לה שהרי שולטת עדיף מקנין (רע"א * מהריט"ץ), שוחט אחד שאסר שחיטתו על כל ישראל, י"א¹² דהוי דבר שלא בא לעולם ויש חולקים דלא חשיב דבר שלא בא לעולם אלא האומר פירות דקל יהיו אסורים עליך דהפירות עדיין לא באו לעולם והאילן עצמו לא אסרו עליו וכן בהקדיש מעשה ידיו, אבל הכא אינו אוסר עליו שום דבר העתיד לעשות אלא שחיטה עצמו הוא אוסר עליו והוא בא לעולם ועיקר כצד הראשון ויש לחלק היכא דאסר כל הנאתו על ישראל או על פלוני בין הנאת גופו בין הנאת נכסיו דאז חל איסורו על גופו ממש והא איתא בעולם אבל באוסר הנאה פרטית כההיא דאומר הנאת תשמישי עליך אבל שאר הנאות לא אסר עליו דאז לא חל האיסור על גופו והוי דבר שלא בא לעולם ולכן דוקא באומר פירות דקל יהיו אסורים עליך אינו אסור בהם אבל אם אסר על חבירו הנאת דקל זה אסור בפירות היוצאים לאחר זמן דכיון שאסר עליו כל הנאת דקל חל האיסור על הדקל ואיהו הא איתיה בעולם (פ"ת).

סימן רה - דין האוסר דבר עליו באיסור תורה. ובו ב' סעיפים:

(א) האומר פירות אלו עלי או מין פלוני עלי או מה שאוכל עם פלוני עלי²² כבשר חזיר או כעבודת כוכבים או כנבלות ומריפות וכיוצא באלו וכן האומר לאשתו הרי את עלי כאמי או כאחותי או כערלה או ככלאי הכרם הרי אלו מותרים (א) ואין כאן נדר ואם היה האומר עם הארץ צריך שאלה (ב) לחכם ומראין בעיניו שאשתו אסורה²³ ושאותם פירות אסורים²⁴ ומחמירים עליו שאין די לו בחרטה (ג) אלא צריך לפתוח לו פתח ממקום אחר ומתירים לו נדרו כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים: הגה יס' אומרים דצומן הזה לכולי עלמא דיינן להו דקין עם הארץ לפי שרובן אינן בני תורה ומיהו י"א (ד) דלפילו צעם הארץ אין כריך שאלה רק באוסר אשתו עליונה) אבל לא בשאר נדרים:

(א) הרי אלו מותרים כו' - לפי שכל אלו אסורין מצד עצמן ואם כן אי אפשר לומר על דבר היתר שיהיה כזה דהא א"א שיהא גם זה אסור מצד עצמו כמו זה (ט"ז), ואם אמר "את אסורה עלי כאמי" הוי נדר (רע"א ופ"ת), דוקא באומר הרי את כאימא הוא דאמרין דלא אמר כלום משום דעיקר נדרו של זה מחמת התפסה הוא וכל שהתפס בדבר האסור לא אמר כלום אבל באומר הרי את אסורה עלי יש כאן נדר גמור שדעתו היה לאסור את אשתו אלא שטעה שהיה סבור שיכול להתפסה בדבר האסור אין מקום לשאלה כלל דפשיטא שאם היה יודע שאינו יכול להתפס בדבר האסור היה מתפסה בדבר הנדור (רע"א * מל"מ), וי"א שזה ספק (פ"ת).

(ב) צריך שאלה כו' - מי שנאנס לאסור אשה אחת והתפסה בדבר האסור, במקום אונס לא החמרו רבנן להצריכו שאלה (ש"ך).

(ג) שאין די לו בחרטה - בכדו תהית? כדלקמן (סי' רח ?) דאם אינו מתחרט מעיקרו צריך לבקש לו פתח כדלקמן (סי' רכ"ח ?) אלא כאן מחמירין עליו דאפי' מתחרט מעיקרו לא סגי בחרטה, וצריך שיהא ממקום אחר ואין פותחין לו בכבוד אמו, כלומר אלו היה יודע שלא יהא כבוד לאמו בכך לא היה נודר דלא תימא כיון דליתא אלא מדרבנן פותחין בכך (ש"ך).

(ד) ומיהו י"א כו' - וי"א דהשתא כולם כעמי הארץ הן אפי' בשאר נדרים, ואין עיקר דבריו (ש"ך).

(ה) רק באוסר אשתו עליו - שלא יהא רגיל לומר עליה לשון איסור שמא יאסרנה ג"כ בדבר הנדור דההקפדה עם אשה מצוי (ט"ז), י"א דכיון שיצא לבטל מפריה ורביה החמירו, י"א מפני שדרכו לאסור אשתו מתוך הקפדה כו' אבל שאר נדרים מתוך שאין מצויים כך לא החמירו כמתפס בדבר האסור (ש"ך).

(ב) האומר שיהא יינו יין נסך (ו) ופתו פת כותים לא נאסר בכך (ז) אבל אם אמרו בדרך קנס כגון שאמר אם אעשה כך או אם אעבור על כך יהיה פתי פת כותים וייני יין נסך ועבר יש אוסרים (ח) ויש מתירים (ט): הגה ואפ"ה צעם הארץ יס' להחמיר וכל זה ביחיד שקבל על עצמו

¹² י"א זו הוא השו"ת בני יעקב המובא ברע"א.

במאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' - סי' רסט')

אבל רבים יכולים בזמן הסנהדרין לרדות המורדים והפושעים שיינם יהיה יין נסך ופתן פת כותים וכל מה שגוזרים בזה ה' קיים, ע"ל סי' רכ"ט מי שאמר חס אעשה דבר פלוני לא אהיה יהודי:

(ו) יין נסך - דאין כאן דבר הנדור (ט"ז), י"א דר"ל שאומר בפירוש כיון של עבודת כוכבים דאם לא כן יש לומר שנתכוין ליינן נסך לשמים כדלקמן (סי' רח ס"ז), ועיקר משום דלקמן (סי' רח סק"ד?) יתבאר דאם אנשי המקום קורין ליינן של עבודת כוכבים סתם יין נסך הולכין להקל, וכן הוא בזה"ז (ש"ך).

(ז) לא נאסר בכך - כיון שלא התפיסו בדבר הנדור (ט"ז וש"ך), האומר ייני יין נסך אם אעשה דבר פלוני ועשאו י"א דלא נאסר כיון שלא התפיסו בדבר הנדור, כיון דאמר יין נסך שהוא דבר האסור, אבל אמר "יאסר ייני", אף על גב שלא הזכיר "עלי", אסור (ש"ך), ועיקר אף על גב דאם אמר "ככר זה אסור עלי" הוי נמי נדר, היינו משום דכתיב "לאסור איסר על נפשו", אבל לאסור על כל ישראל, אינו יכול לאסור אם לא בקונם (ט"ז וש"ך), ועוד י"ל שזה מדובר בשכונתו במה שאמר "יאסר ייני" ויהא יין נסך וזה נראה עיקר (ש"ך), עי' ש"ך ועיקר דכבר דחה ט"ז דבריו האחרונים, ואם אומר "יאסור פי עליך", אסור, וכן אם אמר "אני אוסרך ביתי שלא תדור בו" הוי נדר (ב"מ).

(ח) יש אוסרים - דאף על פי שאין ההרחקות אלו מעיקר הדין, מכל מקום יכול הוא לקבל על עצמו, כמו שב"ד יכולים לענוש ולהחמיר לפעמים יותר מדינו כפי צורך השעה, כן הוא על עצמו כמו ב"ד ויכול לקבל עליו כל אותן החומרות (ש"ך).

(ט) ויש מתירין - כיון שלא התפיסו בדבר הנדור (ש"ך).

(י) ואפילו הכי בע"ה יש להתירו - פי' כיון שאמר דרך קנס, על כן הכריע רמ"א כאן להחמיר בעם הארץ¹³ (ט"ז), כלומר להתיר נדרו על ידי שאלה והשתא כולן כע"ה דמי ונוהגין בו איסור (ש"ך).

Commented [YL5]: ל
כבוד עוד פעם

Commented [YL6]: מ
דיוק??

סימן רו - דיני ידות הנדרים. ובו ה' סעיפים:

(א) ²⁶ידות (פי' ידות שהתחיל לנדור ולא גמר הנדר ונאסר כאלו נדר כל הניצור כאדם שאוחז ביד הכלי ועל ידי כך משתמש בכלי כאלו אחז בו עצמו) נדרים בנדרים²⁷ והוא שיהו מוביחות קצת על הנדר כיצד האומר לחבירו מודרני ממך שאיני אוכל לך (א) או מופרשני ממך שאיני אוכל לך או מרוחקני ממך שאיני אוכל לך אסור לאכול עמו וה"ל דאפילו אמר שאני אוכל לך בלא לשונות (אסור לאכול עמו ה"ל נסך נסך ונאסר). אבל אם אומר שאיני אוכל לך לבד בלא מודרני ממך לא הוי יד ואם אמר מודרני ממך או מופרשני ממך או מרוחקני ממך ולא סיים דבריו שאיני אוכל לך במודרני ממך אסור לדבר (ג) עמו ובמופרשני ממך אסור לשאת ולתת עמו ובמרוחקני ממך אסור לעמוד בד' אמותיו (ד):

(א) שאני אוכל לך - בלא י' באלו לשונות אסור, דה"ל מודרני ממך כשאוכל לך (ש"ך).

(ב) באלו הלשונות כו' - אבל אם אמר "שאני אוכל לך" לחוד או "שאני טועם לך" לחוד, לא אמר כלום, ואם מסרבין בו לאכול הוי הוכחה כיון דלא אמר "לא אכילנא" ואמר "שאוכל לך", ר"ל מה שאוכל לך קונם ואסור. ואם אמר "מודרני ממך" או שאר הלשונות, ואמר "אם אוכל" לחוד ולא אמר "לך", יש אומרים דאסור דאף על גב דאם אמר "שאני אוכל" או "שאני טועם" בלא "לך" אינו כלום, כאן שאמר "מודרני ממך" או שאר הלשונות עמו, אף על גב דלא אמר "לך" אסור. ויש אומרים, כיון דלא אמר "לך" אינו כלום. ואם אמר "שאני אוכל" אפילו אמר "מודרני ממך" או שאר הלשונות, אינו כלום דאין לך יד לנדר אלא דוקא כשאוסר החפץ בנדר וזה אסור עצמו על החפץ. וכ"ש אם אמר "שלא אוכל לך" אפי' אמר "מודרני ממך". ויש אומרים דאף על גב דעם שאר הלשונות אינו כלום, אם אמר "מודרני ממך שאיני אוכל" או "שלא אוכל לך" לחוד אסור. ומכל מקום לכ"ע "שאני אוכל לך" לחוד או "שלא אוכל לך" לחוד, לא אמר כלום, דכל זמן שאוסר עצמו על החפץ, לא הוי יד לנדרים, דאפילו נדרים עצמן כל זמן שאומר לשון דמשמע שאוסר עצמו על החפץ אינו כלום, כגון שאומר "הרי עלי שלא אוכל ככר זה כקרבן" או שאומר "יאסר עלי שלא אוכל ככר זה". דאין שבועה בלשון נדר ולא נדר בלשון שבועה. ואם אמר "אני נודר שלא אוכל עמך" או "שאוכל עמך" אינו כלום, שזה הלשון לשון שבועה הוא, שאוסר את עצמו בשבועה ולא לשון נדר, אם לא שנדר לעשות

Commented [O7]:

¹³ כמש"כ בש"ך סק"ח.

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

מצוה. ומיהו כיון שרגילין האנשים לידור בזה הלשון, אין להקל וצריך התרה שלא ינהגו קלות ראש בנדרים (עי' לקמן ס"ה), אם כן מש"כ הרמ"א "דאפילו אמר שאני אוכל לך כו"א אסור לכ"ע, אלא היה צריך לכתוב "וכ"ש אם אמר שאני אוכל לך כו"א" (ש"ך).
(ג) במודרני ממך אסור לדבר כו' - צ"ע על הרמ"א למה לא הביא דעת החולקים דס"ל דכל שלא סיים דבריו אינו נדר כלל, כיון דמשמע הכי ומשמע הכי לא הוי ידים מוכיחות, ונראה שחסר כאן הגהת הרמ"א (ש"ך), היינו שאסור מדרבנן עי' לקמן (סי' ריג ס"א) (ב"מ).
(ד) אסור לעמוד בד' אמותיו - יש כאן ט"ס וכן צ"ל "וי"א דכל שלא סיים שאני אוכל או שאני אוכל לאו כלום הוא", דכל שאמר "מודרני ממך" בלא סיום, יש להסתפק אם לדבר עמו קאמר אם לאיסור הנאה, וכיון שאין מוכיח לא הוי יד (ט"ז). במסרבין בו לאכול ואמר "מודרני ממך", ודאי מוכח דבאכילה קאמר, והוי כמו נזיר עובר לפניו¹⁴ (רע"א).
(ב) אמר לחבירו מודר אני לך (ה) ²⁹מאכילה או מהנאה שניהם אסורים לאכול או ליהנות זה מזה אבל אם אמר מודר אני ממך מאכילה או מהנאה הוא אסור בחבירו וחבירו מותר בו(ו):

(ה) אני לך כו' - משמע כלומר נכסי אסורים לך, ומשמע משלך. מה שאין כן ב"ממך" (ט"ז), הלכה זו איסור הנאה כולל הגופות והנכסים (רע"א).

(ו) וחבירו מותר כו' - ואם לא הזכיר לא אכילה ולא הנאה לפי המחבר אסור, וי"א דלא הוי נדר כלל (ש"ך).

(ג) אמר מנודה(ו) אני לך או משמתינא ממך אם סיים דבריו שאני אוכל לך אינו נדר ומותר בכל ואם לא סיים דבריו ³¹אסור לעמוד בד' אמותיו אבל אם אמר נדינא ממך וסיים בדבריו שאני אוכל לך אסור לאכול עמו לא סיים דבריו שאני אוכל לך אסור ליהנות ממנו: הגה וכבר נתבאר דש' חולקין וס"ל דכל שלא אמר שאני אוכל כן לאו שאני אוכל כן לאו כלום הוא:

(ז) אמר מנודה - דזה אינו לשון נדר לגמרי מה שאין כן בנדינא שהוא לשון נדר (ט"ז), וי"א אע"פ שמותר להנאות מ"מ אסור לשבת בד' אמותיו (ש"ך), וי"א דמנודה אני לך חמיר מנדינא אני לך דבנדינא אני לך דמהני לאסור באכילה אם אמר שאני אוכל י"ל דנדינא לך סתם מותר אפי' לישב להיש' חולקים ובמנודה אני לך לחודיה אסור **לישב** (רע"א).

(ד) אמר כנדרי רשעים(ח) כבר זה עלי או שאמר כנדרי רשעים הימנו והיה כבר מונח לפניו אסור בו(ט) אבל אם אמר כנדרי כשרים עלי או כנדרי כשרים כבר זה עלי אינו כלום ואפילו אמר כנדרי כשרים הכבר זה עלי קונם(י) (פי' קונס(י)א) אחד מכנויי הקרבן) אבל אם אמר כנדבת כשרים עלי או כנדבת כשרים כבר זה עלי הוי נדר:

(ח) כנדרי רשעים - שהרשעים דרכן לידור אבל כשרים אין דרכן לידור אבל דרכן להתנדב והטעם דנדר הוא בלשון "הרי עלי" נמצא שהאחריות על הנודר ושייך בזה תקלה דאם יאבד אותו שהפריש לא יתן אחרת מה שאין כן בנדבה שהיא בלשון "הרי זו" אין שום אחריות עליו (ט"ז).

(ט) אסור בו - דהוי כאומר "כבר זה עלי כקרבן" דסתם רשע חייב בקרבן (ט"ז).

(י) כבר זה עלי קונם - לפי שמה שאמר תחילה כנדרי כשרים מבטל מה שאמר אחר כך לשון קונם (ש"ך).

(יא) קונם כו' - דמה שתלה בכשרים בטל את הקונם דכשרים לא נדרי כלל אלא נודבין (ש"ך).

(ה) ³³הנודר(יב) שלא אוכל או שאוכל עמך אפילו יד לא הוי, דלשון זה ילשון שבועה הוא(יג) ולא לשון נדר, אם לא שנדר לעשות מצוה(יד). ומיהו כיון דהאידינא מרגלא בפומייהו דאינשי למינדר בהאי לישנא, אין להקל וצריך התרה, כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים. ³⁴ויש מי שאומר(טו) דנדר שאמרו בלשון שבועה ושבועה בלשון נדר מהני מדין ידות, ומיהו בגזירות(טז) שהוציאו בלשון שבועה לדברי הכל אסור:

Commented [YL8]: ל

א הבאתי את הש"ך, שנ"ל שהוא רק מקשה עלה שו"ע ולא מסיק

Commented [YL9]: ח

לש

¹⁴ עי' לעיל סי' רד סק"א(יא).

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(יב) הנודר כו' - דוקא באומר "מודרני ממך" אסר על עצמו הנאת חבירו ואע"פ שלא התפס בדבר הנדור, יד מיהא הוי. אבל אם אמר "אני נודר" זה הלשון לשון שבועה הוא שאוסר את עצמו בשבועה ולא לשון נדר, כלומר דלשון נדר היינו שאוסר החפץ עליו ולשון שבועה היינו שאוסר עצמו על החפץ וכשאומר אני נודר שלא אוכל הוא לשון שבועה ושבועה נמי לא היא שלא נשבע בלשון שבועה ועי' לעיל סק"ב(ב)? וע"ל (סי' רלט סק"ז)? (ש"ך).

(יג) לשון שבועה הוא - דלשון נדר הוא שאוסר החפץ עליו ולשון שבועה הוא שאוסר את עצמו על החפץ (ט"ז).

(יד) לעשות מצוה - עי' לקמן (סי' רנח סק"ג) (פ"ת).
(טו) ויש מי שאומר כו' - האומר "פירות פלוני עלי אסורין בכל לשון שיאסור עליו", הרי הם אסורין עליו, אע"פ שאין שם שבועה כלל ולא הזכרת שם ולא כינוי, וכן אם אומר "הרי זה עלי אסור", אסור, אם כן "בכל לשון" פירושו לאו דוקא בלשון הקדש (ט"ז). י"א שכל מחלוקת זו היא דוקא אם היה בדבר שיש בו ממש כמו "לא אוכל", שהמאכל יש בו ממש, אבל אם היה בדבר שאין בו ממש דאפילו בנדר גמור אין כאן איסור תורה כדלקמן (סי' ריג ס"א), אז יש להקל כדברי הצד הראשון בשו"ע, ואפילו ל"א במקום קצת מצוה מתירין אפי' על דעת רבים (פ"ת), לפי הצד הראשון בשו"ע אם יאמר "הרי עלי שלא אוכל ככר זה בנדר", כיון שהזכיר תיבת "נדר" מפרשים דבריו דהודאה הוא שמודה שככר זה כבר אסרו עליו ובמה אסרו בנדר, שאמר בנדר קונם עלי ככר זה, וכן אמר "שיבת סוכה עלי בשבועה", הוה הודאה ששיבת סוכה אסורה ובמה אסרתי בשבועה, אבל אם אמר "קונם שלא אוכל ככר" מותר, ולי"א אפי' במה שצריך שאלה רק מדרבנן נמי אין מתירים נדר שהותר על דעת רבים (פ"ת * חת"ס).

(טז) ומיהו בנזירות כו' - שאמר "הריני נזיר" (ש"ך), דנזירות הוי כשבועה דמתסר גברא רק דבזה חלוק משבועה דבשבועה לא נתפס הגברא כלל ומש"ה מתפס בשבועה לא מהני ובנזירות נתפס הגוף בקדושה מש"ה מתפס בנזירות מהני (רע"א).

סימן רז - דין כנויי נדרים. ובו סעיף אחד:

(א) ³⁵כנויי נדרים (א) בנדרים כיצד קונם קונח קונם שאם אמר קונם או קונח או קונם ככר זה עלי אסור בו ³⁶וכן בכל מקום הולכים אחר הלשון שרגילין בו שאם יש להם כנוי לנדר ונדר בו הוי נדר. הגה: וכן אם אינו מכיר (נ) אלו הלשונות שדברו בהם חכמים, אע"פ שגדל בהם ללא כלום הוא. ³⁷אבל כינויי בינויים דהיינו כינוי שרחוק הרבה מהלשון אינו בנדר (ג). הגה: הגדל הוא ככל לשון שיאמר עליו מקרי נדר:

(א) כינויי נדרים כו' - י"א שהוא הפסד הלשון שמכנין על דבר בדבר אחר הולכים שם אחר הכינוי כיצד כל כינוי קרבן כקרבן האומר הרי הן עלי קונם קונח קונם הרי אלו כינויים לקרבן, וי"א לא מבעיא בלשונות עובדי כוכבים שהן לשונות גמורים הנודר בהן נדר נדר אלא אפי' בלשונות שאינם גמורים כגון אלו דקונם קונח קונם שהם לשון הקדש אלא שנשתבש הרי הוא נדר גמור, ועי' רמ"א לקמן (סי' רלז ס"ז)? (ש"ך).

(ב) וכן אם אינו מכיר - משמע מאיך שכתוב דאף דבאותו מקום משתמשין בזה הלשון בכינוי לקרבן, מ"מ כיון דהנודר לא ידע דמשמעות הלשון כן הוא, אינו נדר, אבל העיקר דאם באותו מקום שהנודר עומד בו, אין ההמון מכיר באותו הכינוי, נמצא שאין זה לשון קרבן באותו מקום, מש"ה לא נדר הוא, דדנין בכל מקום כפי הלשון של אותו מקום ואותו הזמן. אבל אם אמר בכינוי הלשון של אותו מקום, אף דהוא לא ידע דמשמעות לשונו כן הוא, הוי נדר כיון שזה בלבו לנדר והוציא בפיו כינוים של אותו מקום, הוי פיו ולבו שוים (רע"א).

(ג) שרחוק הרבה מהלשון כו' - כגון דאמר מקנמנא מקנחנא מקנסנא (ש"ך).

סימן רח - דיני סתם נדרים והנודר בחרם. ובו ה' סעיפים:

(א) ³⁸סתם נדרים להחמיר (א) כיצד אמר פירות אלו כבשר מליח או כיין נסך שיש במשמעו מליח של קדשים או יין נסך לשמים שהוא נדר שהרי הוא מתפס בדבר הנדור ויש עוד במשמע בשר מליח ויין נסך לעבודת כוכבים שאינו נדר שהרי הוא מתפס בדבר האסור אנו תולין אותו להחמיר ³⁹ואם הוא אומר שדעתו כבשר מליח ויין נסך של עבודת

:Commented [YL10]
לש נצרך???

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

כוכבים נאמן ואין צריך שאלה ואפי' הוא עם הארץ (ב) ואם רוב (ג) אנשי המקום קורים לבשר מליח של קדשים בשר מליח סתם (ה), וליין נסך לשמים יין [נסך] סתם, אינו נאמן (ו): (א) סתם נדרים להחמיר כו' - היינו כשלא פי' מה היה בלבו, אלא אומר "כך נדרתי כמו שפירשוהו חכמים", אנו מפרשים דבריו לחומרא. עי' לקמן (סי' רלו סק"א?). מי ששכח אם נדר או נשבע נותנין עליו חומרי שניהם חומרי דנדר ודשבועה וכ"ש אם שכח אם נשבע או לא דאסור מספק (ש"ך).

(ב) ואפי' הוא ע"ה - שונה ממש"כ לעיל לעיל (סי' רה ס"?) שצריך שאלה, ששם אינו יודע אם מתפס בדבר האסור חשיב נדר או לא אבל כאן יודע שהמתפס בדבר האסור לא הוי נדר אלא שאמר סתם יין נסך ויש במשמעותו של עבודת כוכבים או של מזבח וכל כמה דלא פריש דבוריה הולכין להחמיר אבל כל שפירש ואמר דעתי היה על יין נסך של עבודת כוכבים שלא יהא נדר נאמן ולא בא לכאן אלא לאשמועינן דאין צריך שאלה משום דבר הנדור (ש"ך).

(ג) ואם רוב כו' - כל שיש ספק בגוף הנאסר מחמירים ולא אזלינן בתר הרוב, והיינו חומרא דנדירים, כל שאפשר שנכנס באיסור אסור אפילו הוא מיעוט בשם ההוא. אבל אם הספק אינו בגוף הנאסר אלא נקטו לסימן, אז מפרשים הסימן אחריו לשון רוב העולם, וכיון שבא לתת סימן ולפרש דבריו, אומרים שהוא התכוין לדבר ברור, שכן אין אדם מכניס את עצמו לספק, לכן לקמן (סי' ריז ס"?) לגבי שמן וגם לגבי כבוש שהוא גוף הנאסר הולכים לחומרא אפילו אחרי המיעוט. משא"כ כאן שתולה פירות אלו בבשר מליח וכן בסי' ר"ך (?) לענין קציר שאומר דבר זה יהא אסור עלי עד הקציר הרי הספק במה שתלה בו גוף הנאסר ובא לבררו במה שתלה בו, אז אמרינן דלדבר ברור נתכוין, והיינו הרוב (ט"ז). וי"א דכאן שונה ממש"כ לקמן (סי' ריז ס"?) דהכא כיון שפירש דבריו ואמר ליין נסך נתכוונתי, לא מחמירים אם אין הרוב כנגדו, אבל אם לא פירש דבריו רק נדר והלך לו מחמירים ועי' לקמן (סי' רכ ס"ד) (ש"ך¹⁵), במתפס בבשר מליח או כיון נסך, שכן אין צד לומר שכוונתו להתפס בשניהם בשל קודש ושל ע"ז, שהם סותרים זה את זה, ועיקר אם הרוב קורין לחומרא אין לו נאמנות לקולא וה"ה לקולא וא"צ לפרש אלא במחצה על מחצה, וה"ה בקציר, משא"כ בשמן וכבשים דאפשר שכוונתו היה על הכל ואפילו על מה שהמיעוט קורין שמן או כבוש שפיר דמשום ספק נדרים להחמיר אמרינן שמא כונתו היתה נמי על מה שהמיעוט קורין אותו כמו שאמר (ב"מ).

(ד) שם - וה"ה להקל כגון שהרוב קורין לבשר מליח של עבודת כוכבי' בשר מליח סתם וכן ליין נסך של עבודת כוכבים יין נסך סתם הולכין להקל (ש"ך), עי' ש"ך ועיקר שזה מדובר בסתם דאילו במפרש למה לי רוב (ב"מ).

(ה) שם - עי' לקמן באר היטב סי' ריז סק"ג, מי שנשבע לאשתו "שלא ישא אשה אחרת", אם שהתה עשר שנים ולא ילדה פטור משבועתו, וילדה בתוך הזמן, יש מח' מחבר רמ"א (סי' קנד ס"י) אם כוונת "ושחתה ולא ילדה", היינו שלא ילדה כלל או שלא קיימו פרו ורבו, ועיקר דכוונתו לפור', ולכן אפילו ילדה כמה זכרים או כמה נקבות הוא פטור משבועתו (פ"ת).

(ו) אינו נאמן - י"א דהיינו דוקא ע"ה אבל ת"ח נאמן בקל וחומר, ועיקר לא כן, אלא כיון שאנשי המקום קורין ליין נסך לשמים יין נסך אם כן אין משמעו אלא לשון א' שהוא ל' נדר (ש"ך), ועיקר כ"א דלא כש"ך (פ"ת).

(ב)⁴⁰ נדר בחרם ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של ים (ו) (פי' קטן שלדן זה דגיס נים) בקרבן ואמר לא נדרתי אלא בקרבנות מלכים הרי עצמי קרבן ואמר לא נדרתי אלא בעצם שהנחתו להיות נודר בו קונם אשתי נהנית לי ואמר לא נדרתי אלא מאשתי הראשונה שגרשתי אם הוא תלמיד חכם נאמן ואינו צריך התרה ואם הוא עם הארץ צריך שאלה שלא ינהגו קלות ראש (ח) בנדרים ומיהו בחרטה סגי (ט) וא"צ לפתוח לו פתח (י) ואם עבר על הנדר אין קונסין (יא) אותו לנהוג איסור כימים שעבר על הנדר ונהג בהם היתר אבל הנודר נדר גמור דאורייתא ועבר עליו הגם צמזמין (יב) קונסין אותו ואין מתירין לו אלא א"כ ינהוג איסור (יג) כימים שעבר עליו ונהג בו היתר⁴¹ ואם יש מכשול בדבר כגון שנדר בדבר שאינו יכול לזוהר בו כגון שאסר עליו כל הפירות שבעולם חוץ מדגן (יד) ועבר עליו מתירין

Commented [O11]: ל
בדוק עד כמה זה ברור

Commented [O12]: ל
א ברור לי בלשון
הרדב"ז חלק א סימן קכו
אם "ולא שהתה" בכלל
לשון השבועה

¹⁵ ועי' שבו"י בפ"ת לקמן סי' רכח סק"ק (קנ).

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

לו מיד ואין קונסין אותו לנהוג(טו) איסור כימים שעבר עליו כדי שלא יבא לידי מכשול⁴² ויש מי שאומר שמ"מ יש להחמיר עליו שלא להתירו בחרטה אלא בפתח⁴³ ומוזה נלמוד למי שאסר על עצמו בשר ויין אם יעבור עבירה פלונית ועבר עליה(טז) ולא נזהר מבשר ויין ובא להתיר נדרו שמתירין לו מיד ואינו צריך לנהוג איסור כימים שנהג בהם היתר כיון שיש חשש מכשול בדבר: הגה מיהו אם נראה לחכם שיוכל לעמוד על עצמו ולא יעבור עוד אין מתירים לו עד שנהוג איסור כימים שנהג בהם היתר:

(ז) בחרמו של ים - פי' ברשות של ים: הרי עצמי קרבן. דמשמע שהקדיש את עצמו ושוב אמר לא נדרתי אלא בעצם אחד כו'. ואם הוא ע"ה כו'. וכבר נתבאר לעיל (סי' רה ס"?) דבזמן הזה כולי עלמא דיינינן להו כע"ה (ש"ך).

(ח) שלא ינהגו קלות ראש - וי"א הטעם משום נאמנות דע"ה אינו נאמן ולפי דבריהם אפשר לומר דאם לבו יודע שהאמת אתו אין איסור אם יעבור בסתר (פ"ת).

(ט) ומיהו בחרטה סגי - וי"א דלא סגי בחרטה אלא צריך לפתוח לו פתח ממקום אחר כדלעיל (סי' רה ס"א) (ש"ך).

(י) ואין צריך לפתוח לו פתח. ענין פתח וחרטה יתבארו בסי' רכ"ח (?) (ט"ז).

(יא) אין קונסין כו' - כיון שאין צריך שאלה אלא מדרבנן (ש"ך).

(יב) ועבר עליו במזיד - שדימה שאינו נדר והיה נוהג היתר ואפילו בשוגג הכי הוא אא"כ ינהוג איסור. ובנדר שלא לאכול מן פרי פלוני ל' יום ועבר על נדרו עשרה ימים ובא ד' ימים קודם תשלום הל' יום לשאול על נדרו א"צ לנהוג עשרה ימים באיסור כיון דאחר הל' יום אין עליו איסור נדר אין קונסין אותו רק הד' ימים שעליו הנדר שנהג בהם איסור שלא להתיר לו וממילא אסורים לו באיסור נדר והקנס רק שלא להתיר וממילא עומד באיסורו מחמת הנדר (רע"א).

(יג) אא"כ ינהוג איסור - ובנדר שלא לאכול מן פרי פלוני ל' יום ועבר על נדרו עשרה ימים וד' ימים קודם תשלום הל' יום בא לשאול על נדרו א"צ לנהוג עשרה ימים באיסור, כיון דאחר הל' יום אין עליו איסור נדר, אין קונסין אותו רק הד' ימים שעליו הנדר שנהג בהם איסור, שלא להתיר לו, וע' מ"ש לקמן (סי' רלח סק"לב)) ולדבריו שם, אם נמתין בהתרתו עד שנהוג איסור ד' ימים לא יהיה לו אחר"כ היתר כלל על נדרו, י"ל דלא קנסו כה"ג ואפשר דקונסים אותו שלא להתיר לו עד שעה א' קודם תשלום הנדר, וצ"ע. וי"א דמי שקיבל בשבועה או בחרם לחבירו לעשות איזה דבר לזמן ועבר הזמן ולא עשה אם התירוהו אינו מותר, וצ"ע (רע"א).

(יד) חוץ מדגן - אבל אם לא פרט חוץ מדגן הוי נדר שוא ואינו נדר כלל כדלקמן (סי' רלב ס"ה) (ש"ך).

(טו) ואין קונסין אותו לנהוג כו' - כן הוא בכל מידי דרבנן, ונידוי שהוא דרבנן ולכן אין צריך לנהוג איסור כימים שזולל באיסור בהנידוי (עי' לקמן סעיף ד), וצ"ע שכן לקמן (סי' שלד סכ"ח) איתא אפי' בזולל בנידוי צריך לנהוג איסור כימים שנהג היתר (ט"ז)¹⁶.

(טז) ועבר עליה כו' - אבל אם רוצה להתיר כדי לעבור י"א דאין מתירין לו אפילו יש מכשול בדבר כדלקמן (סי' רכח סק"לט) (ש"ך).

(ג) ⁴⁴במה דברים אמורים שצריך לנהוג איסור כימים שנהג בהם היתר בימים מועטים(יז) אבל במרובים דיו ל' יום:

(יז) בימים מועטים - כלומר שנהג היתר בימים מועטים אבל במרובים כלומר שנהג היתר ימים מרובים דיו ל' יום וי"א דאפילו בימים מרובים צריך לנהוג איסור ככל הימים שנהג היתר וכן עיקר (ש"ך), צ"ע למה הא קנס דרבנן הוא ובדרבנן הולכין אחר המקיל והיינו טעמא דהרמ"א שלא הגיה עליו אלא אדרבא סוף הסימן מסכים להדיא (ב"מ).

(ד) ⁴⁵מי שעבר על נידוי(יח) אין צריך לנהוג איסור כימים שנהג בהם היתר מפני שנידוי הוא דרבנן:

(יח) מי שעבר על נידוי כו' - עמ"ש מזה בסעיף ב' (סק"טו) (ט"ז), תימה דלקמן (סי' שלד סכ"ח) כתב אם זולל בנדוי ובחרמיו צריך לנהוג איסור כימים שנהג בהם היתר קודם שיתירוהו, אלא בנדרים דרבנן אין קונסין וה"נ שהדברים שהמנודה חייב לנהוג בהן לאו מדאורייתא הן אבל להתיר לו דבר שנשבע עליו ושנשבע עליו בנידוי וחרם דבר ברור הוא

:Commented [YL13]
משך דבריו לא הבאתי

¹⁶ עי' לקמן ש"ך סק"י(יח).

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

שאינ מתירים עד שינהוג איסור בדבר ההוא כימים שנהג בהן היתר, ולפי זה צ"ל שסי' של"ד מדובר בדיני תורה וכאן בדיני דרבנן (ש"ך, ורע"א ופ"ת).
(ה) 46 נשבע שלא ישא(יט) אשה¹⁷ תוך ג' שנים ועבר ונשא אם אמר לשון שמשמעו שלא יעשה נישואין(כ) עמה הוה ליה כנשבע(כא)(כב) על הכבר ואכלה דנשאל ומתירין(כג) לו אבל אם אמר לשון שמשמעו שלא תהיה אשתו אין מתירין לו עד שיגרשנה כימים שנהג בהם קלות ראש בנדרו. הגה⁴⁷ וכנזכר נחנאל דנשאלים יוס סגי.
(יט) נשבע שלא ישא כו' - השבועה חלה בכה"ג אף על גב דמתבטל ממצות פריה ורביה כדברי הרמ"א לקמן (סי' רלט ס"ח), ועיי"ש דברי שי"א שאין השבועה חלה ולפי זה אפשר להקל כאן שאין צריך לגרשה (ש"ך).
(כ) שלא יעשה נישואין - ע' בנקה"כ לקמן (סי' ריח סק"?) (רע"א).
(כא) הוי לו כנשבע - אם הטילו הקהל חרם שלא לקבל שום רב בעירם אשר יש לו קרובים שם ועברו וקיבלו רב אחד שיש לו קרובים בעירם דמותרים להחזיקו אצלם דכיון שלא החרימו שלא להחזיק אצלם שום רב שיש לו קרובים בעיר רק שלא לקבלו ועכשיו שכבר קבלוהו מה שעבר עבר ומותרים להחזיקו אצלם (פ"ת).
(כב) שם - אודות הש"ס דפוס זולצבאך שנדפסו במשך החרם דמותר ללמוד מתוכם דכיון שלא גזרו רק שלא ידפיס איש אחר זולת המדפיסים באמשטרדם את הש"ס אין בכלל זה אלא מה שבפרט דהיינו ההדפסה אסור משא"כ אם עבר אחד והדפיסו מותר ללמוד מתוכם (פ"ת).
(כג) דנשאל ומתירין כו' - ונפטר מידי שבועתו כדלקמן (סי' רלח ס"ך) (ש"ך).

סימן רט - השומע שחבירו נודר ואמר אמן. ובו סעי' א':
(א) 48 אחד הנודר מעצמו או שהדירו חבירו ואמר אמן(א) 49 או דבר שעניינו כעניית אמן שהוא קבלת דברים אסור⁵⁰ אבל כשחבירו מדירו משלו אין צריך לקבל דבריו(ב):
(א) אמר אמן כו' - ע"ל (סי' רלד סנ"ד וסי' רלו ס"ב וסי' רלז ס"ב) (ש"ך).
(ב) אין צריך לקבל דבריו - שהרי זה יכול לאסור נכסיו עליו בע"כ ואם כן מה צורך שיקבל עליו דבריו (ש"ך). פירוש אם ראובן מדיר את שמעון שלא יהנה מנכסיו עצמו אין צריך לקבל שמעון את דבריו וזה מבואר לקמן (סי' רלו ס"?) (ט"ז), א' שחטף פירות מיד חבירו ואמר חבירו הפירות האלו יהיו אסורים לך ולא השגיח ואכל לא צריך כפרה מצד שאכל דבר האסור לו שאינו בידו ואינו ברשותו שהרי חטף אדעתא למיגזל והגבהה קונה בכ"מ אינו יכול לאסרו מיהו אם חטף אדעתא לשלם לו יש חילוק אי קייצי דמיהו כדאיתא (?) מיהו אי אסרינהו עליו קודם שהגביהו אם אכל אף שרוצה לשלם אח"כ מ"מ צריך סליחה וכפרה כמי שאכל דבר אסור (פ"ת).

סימן רי - שצריך לפרוט הנדר בשפתיו, ובו ג' סעיפים:
(א) 51 אין הנדר חל עד שיוציא בשפתיו(א) ויהיו פיו ולבו שוים. לפיכך היה בלבו לידור מפת חטים, והוציא בשפתיו פת שעורים,⁵² מותר בשניהם(ב). אבל אם היה בלבו פת חטים (או פת שעורים), והוציא בשפתיו פת סתם(ג), אסור בשל חטים לבד (או פת שעורים לבד) (דכן משמע נסי' רי"ז ס"ט).⁵³ ואם נדר על דעת אחרים(ד), אינו תלוי בלבו אלא כפי מה שיאמר אחרים שהוא דעתם, כך יחול הנדר:
(א) שיוציא בשפתיו - שנאמר לבטא בשפתים (ט"ז).
(ב) מותר בשניהם - בפת חטים מותר דהא לא הוציא בשפתיו ובשעורין מותר דהא לא גמר בלבו ואנן בעינן פיו ולבו שוין (ט"ז וש"ך), וכן במתכוין לנודר ונשבע או מתכוון לישבע ונדר (רע"א).
(ג) והוציא בשפתיו פת סתם - כשהיה בלבו פת חטים או בשל שעורים כשהיה בלבו פת שעורים לבד דשניהם בכלל פת סתם כדלקמן (סימן ריז ס"ט), וכל זה שלא במתכוין להוציא פת סתם דהא גמר בלבו בפת חטין ולמה יגמור בלבו לומר בפיו סתם דוקא אלא

¹⁷ אם נשבע שלא ישא בת ישראל אסורה בגיורת, וה"ה בבית ברית (מהרי"ט ח"ב סי' מז - הובא ברע"א לקמן סי' ריז סמ"ג).

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

פשוט דשכח לגמור תיבת חטין, אבל אם אומר בכוונה פת סתם אזלינן בתר פיו ואסור גם בשעורין ודבריו שבלב אינם דברים (ט"ז ש"ך), וע"ל (סימן רלב סקל"ד?) (ש"ך), ואם היה מחשבתו לסתם פת והוציא בפיו פת חטים בין בטעות בין בכוונה פשיטא דמותר בשל שעורים ואפשר דאפילו מוכח כוונת הנודר לא מהני אפילו להחמיר מה שאין במשמעות לשון הנודר כלל. ואף על גב דלקמן (סימן רי"ח?) (בנודר צמר ופשתים עולים עלי בטעון והזיע מותר ללבוש ואסור לטעון אף על פי דיש במשמעו ללבוש, שאני התם דמ"מ דרך בני אדם לומר בהזיע לשון זה (פ"ת).

(ד) ואם נדר על דעת אחרים כו' - כגון שאמר שבועה שלא אוכל היום ועל דעתכם אני נשבע (אין זה יכול לומר כך וכך היה בלבו שלא נשבע זה על דעתו אלא על דעת אחרים וכיון שהיה פיו ולבן של אחרים שוים שנשבע על דעתם חייב מפני שלבם של אלו במקום לבו הם (ש"ך).

(ב) ⁵⁴הנודר בחלום (ה), אינו כלום ואינו צריך שאלה (ו). ⁵⁵ויש אומרים שיתירו לו עשרה (ז) ידידי למקרי ⁵⁶ויתירו לו נחמטה כאלו נדר נהקין, ויש לחוש לדבריהם (ח). ⁵⁷(מיהו אי לית ליה נקלות עשרה ידעתי למקרי, יתרו נשלקה כשאר נדר):

(ה) הנודר בחלום - אחד שחלם לו שנשבע לפרוע חובו ביום פלוני כיון דפריעת בע"ח מצוה א"כ משמים הראו לו לזרוזי נפשיה למצוה וע"כ יפרע חובו באותו היום או ישתדל שהמלוה יאמר לו הריני כאלו התקבלתי, ולא מהני היתר נדרים דלאו מטעם נדר אתינן עלה אלא משמים הטילו עליו לזרוזי נפשיה, ועי' לקמן סק"ז (ז) (פ"ת).

(ו) ואינו צריך שאלה - דוקא בנידוהו בחלום צריך התרה בעשרה בני אדם כיון שהרחיקוהו מן השמים צריך קירוב אבל בנשבע אפילו בהקיץ בעינן פיו ולבו שוין כ"ש בחלום שאין כאן לא פה ולא לב והיש אומרים לחשש בעלמא יש להחמיר אפי' בשבועה בחלום. ואם אשה נשבעת בעינוי נפש, בעלה מפיר לה ביום שמעו תוך מעת לעת וי"א דאין הבעל יכול להפך כיון דמן השמים השביעה **ועיקר** דאין צריך התרה כלל (ט"ז) ¹⁸.

(ז) שיתירו לו עשרה כו' - כדלקמן (סי' שלר סל"ה) בנידוהו בחלום ולדעה זו אפילו חזרו והתירוהו בחלום אינו כלום (ש"ך), מי שנדר בחלום ותוך כדי דיבור חזר בו לפי הש"ך נראה דחזרה תוך כדי דיבור לא מהני כיון דחיישינן שהחזרה הוא דברים בטלים, ועיקר אין ללמוד מנידוי לנדר דדוקא גבי נידוי שמן השמים הרחיקוהו הוא דהחמירו בו כ"כ משא"כ גבי נדר דאיכא מ"ד שאין צריך התרה כלל. מי שחלם לו שנדר שלא לאכול מצה מבושלת בפסח הזה על דעת רבים. א', אין אסור אלא בפסח הראשון שלפנינו ואין לומר ד"הזה" הוא דבר בטל ופשיטא דאסור. ב' אפילו בכלי שני ואפי' שרויה בצונן י"ל דאסור. ג', ואפילו על דעת רבים יש התרה. ואין כאן משום מצוה הוא ופרישות כנ"ל סק"ה), דזה אינו אלא במצוה גמורה כגון פריעת ב"ח אבל בנדרים שהם כעין חסידות לא, דגם הגאונים [הוא השיטה שהי"א אומר לחשוש עבדורן שחשו לנדר בחלום, לא מיירי אלא בנדר מצוה ומטעם דאין מראין לו לאדם אלא מהרהורי יומא וחששו שמא קיבל בלב בהקיץ דבר זה ואנו מחמירין להתיר הסכמה בלב לדבר מצוה (פ"ת).

(ח) ויש לחוש לדבריהם - והכי נהוג וה"ה באשה שנדרה בחלום שצריכה י' כמו האיש ואין הבעל יכול להפך לה ביום שמעו דדין נדר זה כמו נדוי, וכן נוהגין (ש"ך) ¹⁹.

(ג) ⁵⁸הנודר וחזור בו תוך כדי דיבור (ט"ז) ²⁰, או שמיחו בו אחרים תוך כדי דיבור וקבל דבריהם (י) ⁵⁹תוך כדי דיבור (לנדר), לא הוי נדר ²¹. והוא שאומר כך בפיו, ⁶⁰אבל אם אמר חזרתי בלבי, אינו כלום (יא):

(ט) תוך כ"ד - היינו "שלוש עליך רבי" (ש"ך).

(י) וקבל דבריהם - פירוש שמחאת אחרים וקבלתו את דבריהם הכל הוא תוך כדי דיבור לנדרו, דאי יש בהמחאת אחרים יותר מכדי דיבור מחשב הפסקה בין הקבלה ובין הנדר

¹⁸ עי' ש"ך סק"ח).

¹⁹ עי' ט"ז סק"ו).

²⁰ עי' לעיל הערה 11.

²¹ אם נמשך חזרתו לאחר כ"ד מנדרו אף שהיה תוך כ"ד למחאתם אינו מועיל שהרי להמוחים אין להם שייכות בהנדר ואין שייך הכדי דיבור למחאתם ולכן נ"ל דאם יש להמוחה שייכות בהנדר כגון שגם הוא נכלל בהנדר או שנוגע לו הנדר מהני גם אם היה רק תוך כ"ד למחאתו (ערה"ש אות י"ח).

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

בשלמא אי הוה להמחאת אחרים שייכות להנודר לא מקרי הפסקה אבל באמת אין אחרים מזדקקין לנדרו (ט"ז ש"ך).
(יא) חזרתי בלבי אינו כלום – עי' דברי לקמן סי' ריא סק"ב (ב) (רע"א).

סימן ריא – המתנה שנדריו לא יהיו נדרים, ובו ד' סעיפים:

(א) ⁶¹האומר נדר שאני רוצה לידור לא יהא נדר, ונדר, אינו נדר (א). ⁶²בד"א, שהוציא תחלה בשפתיו לומר שלא יהא נדר. אבל אם חשב כך בלבו, הוי דברים שבלב ואינם מבטלים הנדר שהוציא בשפתיו. ⁶³וי"א דאפילו אמר כן בלחש (ב), הוי דברים שבלב. הנה: ⁶⁴והא דאמרין (ג) כל נדרי כליל יום כפורים הוי כאילו התנו צהריא ומכל מקום לא סמכין על זה להתיר בלא קאלה לחכם, כי אס לאורך גדול:

(א) אינו נדר – פי' ודאי אינו נדר, שונה מסעיף ב', דכאן אין התנאי והנדר באים כאחד שייך למימר עקר את התנאי (ט"ז וש"ך), וזה לא דוקא שיאמר בפירוש בשעת הנדר, שעל תנאו הוא נודר אלא כיון שסומך הנדר לתנאי הוה כאומר בפירוש ואין לומר כיון שאומר כן בפעם אחת למה נודר כלל, יש לומר דאומר התנאי בענין שאין חבירו שומע או דמיירי שרוצה לנדר נדר גמור בפני חבירו להטעותו ומ"ה לא הוי נדרי זרוזין כמש"כ הרמ"א (סי' רלב ס"?) דאין למידין מנדר זרוזין למקום אחר שאין לך אלא מה שאמר חכמים אבל אם מתנה ואומר בפי' למחר או לאחר זמן אני נודר שלא לאכול בשר והרי אני מבטלו מעתה הרי זה בטל דהרי התנה בפירוש על זה הנדר, בזה שייך החילוק דאם זכר לתנאי כו' כמ"ש בסעיף ב' (ט"ז), וי"א דהוא הדין אם מתנה בפירוש על נדר זה שאדור למחר או לאחר זמן, כיון שפורט הנדר הוי כמתנה בשעת הנדר, ומש"כ מתנה בשעת הנדר, אינו אלא באומר בסתם נדר שאני עתיד לידור (נקה"כ), וי"א דאם מתנה שיהא נדרו בטל ושוב נודר בלא סיבה הרי תנאו ונדרו סותרים זה את זה והולכין בתר נדרו להחמיר, וצ"ע למה לא מובא ברמ"א. ועוד, דברי השו"ע אינו מתקיים אלא באופן דשייך לתרץ למה הוא נודר כמו שמוכרח להטעות חבירו בשבועתו ועי' סוף הסימן (&) מי שהשביע חבירו אין ביטול זה כלום, היינו דווקא היכא שחייב לחבירו ע"פ דין מצד תביעה או שחבירו מכריחו לישבע, אבל אם חבירו רוצה לעשות לו רעה וזה כדי להעבירו מהמעשה הרע מבטיחו בדבר מה, אך עד כי יעבור השעה שלא יהא עוד סיפק בידו להרע לו, וכדי שיאמן ההבטחה נשבע לו מעצמו, ומקודם ביטל השבועה בפני עדים, לזה מועיל הביטול ואף דאינו ממש נדרי אונסין שיועיל לו ביטול מחשבה לחוד, היינו משום דהוי דברים שבלב שאינם מוכרחים, אבל ביטול להדיא בפני עדים מועיל (כ"מ).

(ב) אמר כן בלחש כו' – פי' לא אמרינן אמירה בלחש הוי דברים שבלב אלא היכא דאינו משמיע לאזניו אבל במשמיע לאזניו שפיר חשיב אמירתו הוציא בשפתיו לבטל הנדר (ט"ז), וי"א דהרוצה לבטל נדר בשעת נדרו צריך שיהיו דברים שבלב דמוכחים, ולכן דוקא ביטול בקול רם בעינן (ש"ך), ועיקר כט"ז (פ"ת), עי' ש"ך שצריכים "דברים שבלב דמוכחים", כוונתו דאף באמר תחלה "מה שאדור יהא בטל", מ"מ כשנודר אח"כ, רק אם גם בשעה שנודר, כוונת לבו היה שהנדר יהיה בטל, אז אין נדר, ולכן צריך שיאמר תחלה בפרסום לרבים, ובלי זה הרי בשעת הנדר גלוי לכל, וכל זה דוקא אם אינו זכור כלל לתנאו, בזה אמרינן דמה דבטלו מקודם הוי ביטול שיחשוב לדבורו שאח"כ כאלו נעשה בטעות ונכשל בלשונו בלי דעת וכאלו אין פיו ולבו שוים, דאלו ידע מהתנאי לא היה נודר משא"כ בזוכר להתנאי א"כ ידוע לו בלבו שכך התנה ושאינו ראוי לו לידור ואעפ"כ הוא נודר ממילא הוי נדר (עי' לעיל סי' רי ס"?) בענין גמר בלבו להוציא פת חטים), ולכן אף שחושב בלבו שהנדר יהיה בטל, לא מהני כיון דידוע בלבו שמבטל ואעפ"כ אמר כן, הוי דברים שבלב ואינם דברים (רע"א), אם חזר אחר הנדר תוך כדי דיבור יוכל לבטל בדבור בלחש ואינו משמיע לאזניו דכל שמוציא הדבר מפיו לא מקרי דברים שבלב וצ"ע לדינא (רע"א).

(ג) והא דאמרין כו' – הג"ה זו שייכא בסעיף ב', וה"ה בנזירות דינא הכי דכל נדרי מבטל הנזירות אף על פי שלא אמר נזירות הרי הוא בכלל נדרים (ש"ך).

(ב) ⁶⁵מי שהתנה ואמר: כל נדרי שאדור עד זמן פלוני יהיו בטלים, ונדר בתוך הזמן, ⁶⁶אם הוא זוכר לתנאו בשעת הנדר, נדרו קיים שהרי מבטל תנאו בשעה שנודר. ואם אינו זוכר לתנאו בשעת הנדר, התנאי קיים והנדר בטל. ⁶⁷ויש אומרים שאין התנאי מועיל לבטל

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' - סי' רסט')

הנדר, אלא אם כן יזכרנו [אחר הנדר] תוך כדי דיבור (ד)22 לנדר68 ויאמר בלבו שהוא סומך על התנאי, ויש לחוש לדבריהם23:

(ד) **אא**24 כ יזכרנו אחר הנדר תוך כדי דיבור לנדר כו' - כצ"ל (ש"ך).
(ג) ⁶⁹התנה על קצת דברים שיהא נדרו בטל בהם ואינו יודע על מה התנה, אם על אכילת בשר או שתיית יין. אם אומר בשעת הנדר(ה): על דעת ראשונה אני נודר שאם אזכור על מה שהתניתי שאלך אחר התנאי, ונזכר על מה התנה, התנאי קיים והנדר בטל. ואם לא אמר: על דעת ראשונה אני נודר, התנאי בטל והנדר קיים:

(ה) אם אומר בשעת הנדר כו' - פירוש ובשעת הנדר הוא זוכר התנאי רק שאינו יודע על מה התנה, ומשום הכי צריך שיאמר על דעת ראשונה אני נודר דאל"כ לא היה לו לידור סתם כיון שזכר שיש תנאי אבל אם לא זכר בשעת הנדר כלל מתנאי פשיטא שדינו כמו בסעיף ב' דאחר כך כשיזכור התנאי בטל הנדר (ט"ז).

(ד) ⁷⁰אין דברים הללו אמורים אלא בשבועה(ו) או נדר שנשבע ונדר לעצמו, אבל מי שהשיבעו חבירו או הדירו, אין ביטול זה מועיל לו כלום:
(ו) אלא בשבועה - ובשבועה בנקיטת חפץ לא אתבריר לן דמועיל כל נדרי (ש"ך).

סימן ריב - דין הנודר בתורה, ובו סעיף אחד:

(א) ⁷¹הנודר בתורה, כגון שאמר: פירות אלו עלי כזו(א), לא אמר כלום ואין צריך התרה אם הוא תלמיד חכם. אבל אם הוא עם הארץ(ב), צריך התרה כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים. ⁷²ואם נדר במה שכתוב בה, אסור שהרי כתוב בה איסור(ג). ⁷³נטלה בידו ונדר בה(ד), כמי שנדר במה שכתוב בה דמי. ⁷⁴(אצל הגשע בתורה(ה)), ככל ענין לך התרה וענין לקמן סימן רל"ז):

(א) פירות אלו עלי כזו - דדעתו אגוילים שבה (ט"ז ש"ך).
(ב) ע"ה - וכבר נתבאר לעיל (סי' רה ס"?) דבזמן הזה כולם דינם כעם הארץ (ש"ך).
(ג) שהרי כתוב בה איסור כו' - וי"א הטעם מפני שיש בה קרבנות ואזכרות שהן כדבר הנודר שע"י הכתיבה והכנה לקדושה הן קדושות ולפ"ז כ"ש אם אמר בפירוש אני נודר באזכרות שבה דהוי נדר אעפ"י שאין כוונתו על איסור ונדר הכתוב בה וכן אם נדר במקצת יריעות שבתורה אף על פי שאין כתוב באותן יריעות איסור או נדר כיון שיש בהן קרבנות או אזכרות הוי נדר (ש"ך).

(ד) נטלה בידו ונדר בה - ה"ה הניח ידו עליו (רע"א * מהר"ם מינץ).
(ה) אבל הנשבע בתורה כו' - וי"א גם בנשבע י"ל דעתו אגוילים, ולכן מי שנתחייב שבועה לא יתנו לו שבועה בלשון זה "הריני נשבע בספר תורה", שמא יתירו לעצמו ויאמר דדעתו על הגוילים אא"כ שמניח ידו עליה ואז הוה דינו כאוחזה בידו שזכר כאן (ט"ז), עי' ט"ז שלומד את זה גם בדעת השו"ע ואינו אלא רק דעת הרמ"א (ב"מ), מי שפסקו לו שבועה בס"ת שחסר בה תיבה או אות או יריעה מקרי שפיר שבועה בס"ת וגם אין סמיכת היתר במה שנשבעין בהפטרות כיון שכתובה אשורית ובדיו אפילו מזכיר בפיו הריני נשבע בס"ת זו נמי שפיר אומר כי דברי נביא מקרי ספר ומקרי תורה ומכ"ש כשאוחז ס"ת ממש אלא שחסר יריעה או פסוק דנקרא ס"ת ואפילו אם מסלק עשרת הדברות מתוכה ונשבע ואומר הריני נשבע בעשרת הדברות ג"כ שבועה מקרי. אסור לישיבע בשקר אפילו בלא אחיזת ספר כלל ומה שהמנהג ליתן ספר ביד הנשבע הוא רק לאיים עליו ולהזכירו עונש השבועה הכתובה בתורה ולא דוקא ס"ת אלא ה"ה שאר ספרים שיש בהם שמות וא"כ

:Commented [YL15]

א הבאתי את דברי
הט"ז ונקה"כ שזה בא
לפרש את הטור ולא
השו"ע.

:Commented [YL16]

וספק דאורייתא
לחומרא?

²² עי' לעיל הערה 11.

²³ והוא הוא ההתרת נדרים שאנו עושים כל שנה ערב ר"ה.
עי' שו"ת תשורת ש"י (ח"א סי' תקפז) שמסירת מודעה לפני ר"ה וכן כל נדרי מועילים רק למי שמבין אותם, ועי' ברכ"י שהקשה שבאבקת רוכל לא הזכיר צד להחמיר, שזה דעת יחידאה, ויש לחלק בין נדר שאי אפשר להתירו, כמו נזירות שמשון, שבזה סומכים על המתירים. אבל בנדר שיש לו התרה בשאלה יש לחוש, ומש"כ באבקת רוכל שזה יחידאה, אינו כדעת המבטלת, אלא כלא עיקר.

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

פשיטא דלא גרע ספר תורה אף שיש בו איזה פסול אכתי חמור קדושתו מכל שאר ספרים (פ"ח).

סימן ריג - שאין הנדרים חלים על דבר שאין בו ממש, ובו ג' סעיפים:

(א) ⁷⁵נדרים אין חלין על דבר שאין בו ממש. ⁷⁶כיצד, אמר: קונם שאני מדבר עמך(א), שאני עושה לך, שאני מהלך לך, שאני ישן עמך אינו נדר. וכן אם אמר: דיבורי ועשייתי והליכתי אסורים עליך ושינה אסורה עלי, אינו נדר. ומיהו מדרבנן(ב) צריך שאלה(ג) פ' לשאול על נדרו ולמצוא פתח להתירו. ⁷⁷לפיכך ראובן האוסר עליו שמיעת תפלת שמעון, צריך שאלה מדרבנן. ⁷⁸אבל אם אמר: קונם פיר(ד) מדבר עמך, קונם ידי עושות לך, קונם רגלי מהלכות לך, קונם עיני בשינה(ה), הוי נדר גמור מן התורה. וכל שכן אם אמר: יאסר עליך פיו(ו) לדבורי וידי לעשייתי ורגלי להילוכי. הגה: האומל: דכור פי עליך או נטילת אבן עלי, ⁷⁹וי"א דהוי נדר(ז) הואיל והזכיר הפה והאבן²⁴:

Commented [O17]: נ
ויגנוסו נוס

(א) שאני מדבר כו' - הא דאמרינן לעיל (סי' רו ס"?) מודרני ממך שאני אוכל לך כו' לא דמי לכאן דכאן אין ממש לא בדבור ולא בשינה אבל התם מ"מ המאכל עצמו יש בו ממש והוא קונם המאכל עצמו בענין זה שאני אוכל לך. ולא קשה נמי מ"ש כאן שאני עושה לך אף על פי דיש כאן מעשה שהוא ממש דבשעה שנודר אין כאן ממשות לפנינו שיחול הנדר משא"כ במאכל שישנו בשעה שנודר ועליו חל הנדר (ט"ז).

Commented [YL18]:
א הבאתי את דברי
הש"ך

(ב) ומיהו מדרבנן כו' - ונ"מ בין נדר דאורייתא לדרבנן לענין שצריך לנהוג איסור כימים שעברו עליהם כדלעיל (סי' רח ס"ב), א"נ כדלעיל (סי' רה סק"ב?) (ש"ך), דוקא באוסר על עצמו אבל לא כשאוסר דבר שאין בו ממש על חברו, וגם הרי הדיבור וההליכה עדיין אינו בעולם ואינו יכול לאסור דבר שלא בא לעולם על חברו (רע"א), עי' מ"ש לעיל (סי' רו סק"ב?) נפקא מינה נמי להא (פ"ח).

(ג) צריך שאלה - אפי' בדבר שאין בו ממש ופותחין לו פתח ממקום אחר ומתירין לו נדרו, וע"ל (סי' רח סק"ט?) (ש"ך).

(ד) פי כו' - דהרי פיו וידיו כו' יש בהן ממש וע"ל (סי' רלד סע"א) (ש"ך).
(ה) קונם עיני בשינה - היינו כשפירש יום או יומים, אבל נדר סתם בשינה הוי כנודר שלא יישן לעולם והוי נדר שוא. וכן נדר שלא יישן ג' ימים הוי נדר שוא כדלקמן (סי' רלו ס"ד) (ש"ך).

(ו) וכ"ש אם אמר יאסר עליך פי כו' - ברישא שאמר "קונם פי מדבר" יש ספק אי קאי קונם אפה או על הדבור אלא כיון דסתם נדר להחמיר מחמירים וכ"ש כאן שבפירוש קאי איסור אפיו (ט"ז).

(ז) י"א דהוי נדר מדאורייתא - ואף על גב דדבור ונטילה לית בהן ממש, מ"מ כיון שהזכיר החפץ ג"כ חל הנדר (ש"ך), אמר סתם "קונם אבן עלי" לא אסר עליו רק הנאתו²⁵ ומותר ליטלו ולזרקו אא"כ אמר בפירוש קונם זריקת אבן זה עלי (רע"א).

(ב) ⁸⁰האומר: אשנה פרק זה, הוי כאלו נדר לתת צדקה²⁶. ⁸¹ואל לעשות(ח) שאר מלות ונדרו קיים:

(ח) או לעשות כו' - כלומר או כשאומר לעשות שאר מצוה דינו גם כן כאומר אשנה פרק זה והוי נדר ועיין לעיל (סי' רנח ס"ג) (ש"ך), פי' אינו נדר גמור, אלא נחשב לו כאילו נדר צדקה. אבל אם נשבע לשנות פרק זה י"א דהוי שבועה גמורה הואיל ויכול לפטור עצמו בקריאת שמע (ב"מ), צ"ע בדבר, שכן יש מח' אם הגמ' מדבר בלשון כלשון השו"ע או "שבועה אשנה פרק זה" שכן אין נדר אלא איסור על עצמו, ולכן זה מחלוקת, ואסור מטעם ספק דאורייתא (רע"א * מהר"ם).

(ג) ⁸²אמר: קונם עיני(ט) בשינה היום אם אישן למחר(י), לא יישן היום שמא יישכח(יא) וישן למחר. ⁸³אבל אם אמר: קונם עיני בשינה למחר אם אישן היום, יכול לישן היום ולא חיישינן שמא למחר ישכח נדרו וישן:

Commented [O19]: נ
noi

²⁴ עי' לקמן סי' רלד סק"קיד).

²⁵ עי' לקמן סי' רכא סק"ב) בענין דרך הנאתו.

²⁶ עי' לעיל הערה 27, ולקמן הערה 543. ועי' לעיל סי' רו ס"ה.

באיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(ט) אמר קונס עיני - דוקא באמר "קונס עיני" אבל באומר "קונס שלא אישן", כיון דהוא אין בו ממש והוי נדר רק מדרבנן לא חיישינן שישן למחר ויהיה למפרע איסור דרבנן (רע"א), ואם לא אמר "היום" לא נאסר בשינה עד אחר שינת מחר, אבל אמר "קונס ככר זה עלי אם אישן", אסור מיד, דבזה הוי כ"מעכשיו", דאם תאמר שלא נאסר עד אחר קיום התנאי, נמצא שיהיה מתקיים התנאי ולא יחול נדרו כלל, דהיינו אם יאכל תחלה הככר ולא יהיה אחר קיום התנאי מקום לנדרו לזה אמדינן דעתיה דמעכשיו קאמר, וקשה לי מההיא דלקמן (סי' רכ סכ"ג?) וצ"ע (רע"א), ואין יכול להתיר היום שזה בכלל דאין חכם מתיר עד שיחול הנדר (רע"א).

(י) נדר משינת קבע - אסור לישן עראי שמא ירדם, אא"כ דמניח ראשו בין ברכיו, עי' או"ח (סי' מד ס"ז). הנשבע שיעשה כך וכך בחצי הלילה, אין אסור לישן שינת עראי, שמא ירדם, דלא גזרו אלא היכא דאם ירדם יהיה האיסור בגוף השינה משא"כ כה"ג דאין האיסור בגוף השינה, ולכן אם נדר שלא לישן קבע דהאיסור בגוף השינה חיישינן לשמא ירדם (רע"א).

(יא) ישכח תנאו - דבתנאי לא זהיר אינש אבל בסיפא דעיקר הנדר למחר ונדר לא משכח אינש (ט"ז), וע"ל (סי' רכ ס"ז, וסי' רלט ס"ז) (ש"ך).

סימן ריד - לעבור על מנהג צריך התרה, ובו ב' סעיפים:

(א) דברים המותרים והיודעים בהם שהם מותרים נהגו בהם איסור(א), הוי כאילו קבלו עליהם בנדר ואסור להתירם להם²⁷. הלכך מי שרגיל להתענות תעניות שלפני ראש השנה ושבין ראש השנה ליום כיפורים, ומי שרגיל שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין מר"ח אב או מ"ז בתמוז(ב) ורוצה לחזור בו מחמת שאינו בריא, צריך ג' שיתירו לו(ג). אם בשעה שהתחיל לנהוג היה דעתו לנהוג כן לעולם, ונהג כן אפילו פעם אחת, צריך התרה ויפתח בהרטה(ד) שמתחרט שנהג כן לשם נדר. לפיכך הרוצה לנהוג בקצת דברים המותרים, לסייג ופרישות, יאמר בתחלת הנהגתו שאינו מקבל עליו כן בנדר, וגם יאמר(ה) שאין בדעתו לנהוג כן אלא בפעם ההוא או בפעמים שירצה, ולא לעולם. אבל הנוהגים איסור בדברים המותרים מחמת שסוברים שהם אסורים(ו), לא הוי כאילו קבלום בנדר.⁸⁶ ויש מי שאומר שאם טועה ונהג איסור בדבר המותר, נשאל ומתירים לו בשלשה כעין התרת נדרים. ואם יודע שהוא מותר ונהג בו איסור, אין מתירין לו אפילו כעין התרת נדרים, דהוי כאילו קבלו על עצמו כאיסורים שאסרתן תורה שאין להם היתר לעולם⁸⁷ (והמנהג כסדרא הראשונה):

(א) נהגו בהן איסור - מחמת סייג וגדר ופרישות (ש"ך).
(ב) מר"ח אב או מ"ז בתמוז - כמו שנתבאר באו"ח (סי' תקלא ס"ט) (ש"ך).
(ג) צריך שיתירו לו כו' - עי' או"ח (סי' תקסח ס"ב) שהרמ"א כתב דתעניות בה"ב או י' ימי תשובה שאירע ברית מילה מצוה לאכול ואין צריך התרה כי לא נהגו להתענות בכה"ג כו' ואם כן הכא אמאי צריך התרה ה"נ נימא לא נהגו להתענות כשאינו בריא ולא קושיא היא דהתם לא נהגו להתענות כשאירע ברית מילה ונהגו לאכול אם כן כל המתענה אדעתא דהכי מתענה דכשאירע ברית מילה יאכל אבל הכא לא אסיק אדעתא דכשלא יהא בריא לא יתענה והלכך צריך התרה, וכן הוא באכילת בשר ויין בסעודת מצוה בח' ימים לפני ט' באב (ש"ך), עי' ש"ך מיירי שרוצה לחזור לגמרי ושלא לשוב למנהגו לעולם, לכך צריך התרה. אבל אם אירע לו איזה מיחוש ורוצה לאכול היום ושוב לעתיד חוזר למנהגו א"צ

Commented [O20]: ע
י"ש שהביא דעת הר"ן
שזה בגלל ברירה, ואין
ברירה מן התורה, ואם
יש נ"מ?

²⁷ עי' או"ח סי' רלח ס"ב: אם יש לו חק קבוע ללמוד כך וכך ליום והיה טרוד ביום ולא השלימו, ישלימו בלילה מיד.
ועי' ש"ש במג"א: דהוי נדר ולכן יתנה בתחלה שלא יהיה עליו נדר (עי' לעיל סי' ריג ס"ב). ועי' ש"ש בפמ"ג: ואם לא משלים בלילה מעוות לא יוכל לתקון, כי ביום של אחריו מחויב בפני עצמו.
וקשה איך זה מועיל הרי הלילה של יום הבאה. עי' לקמן סי' רכ ס"א. עי' לעיל הערה 10, ועי' לקמן הערה 150. ועי' לקמן סי' רלד סק"ק(לא).

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

התרה (פ"ת)²⁸, ראובן היה לו יום השנה לאביו (יארצייט), והמנהג להתענות, אבל היה סנדק לברית, מותר לו לאכול, ואפילו לא היה סנדק מותר לו להתיר נדרו ולאכול עם הקרואים כל שהוא א' מהמיועדים השייך לסעודה, שכן התענית ביום שמת בו אב אינו אלא מנהג בעלמא ולזכרון צער בעלמא, והוא כנדר (עי' ט"ז או"ח סי' רמט ס"?) ועי' ש"ך סי' תב סק"י? שטעם היארצייט משום מזל רע בא עליו, וי"א שבכל שנה דנין את אביו, ולכן הבן מתענה ואומר קדיש להגן על המת, אבל כל זה רק סניף לעיקר שהוא הנדר, אמנם בש"ך איתא שלא צריך התרה בכלל, אמנם אפשר דיום שמת בו אביו חמור יותר, ולכן צריך עכ"פ התרה בפני ג', וה"ה סיום מסכת צריך התרה, ועי' ש"ך סי' רמו סק"י (פ"ת * מקום שמואל).

(ד) ויפתח בחרטה כו' - אין שייך לומר להתיר בחרטה אלא מה שנהגו מקצת ההמון ולא כולו אבל מה שנהגו כל ישראל כמו חפיפה ביום לפני טבילה וקבלו עליהם א"א להתיר בכל ענין (ש"ך).

(ה) יאמר - עיין מג"א (סימן קסא סקי"ג) [ז"ל המחבר (קסא ס"ד): שיעור נט"י, כל היד עד קנה של זרוע; וי"א עד מקום חיבור האצבעות לכף היד, וראוי לנהוג כדעת הראשון, ע"כ. וז"ל המג"א: כדעת הראשון. ויתנה בתחלה שלא יהא חובה עליו שמא פעם א' לא יהא לו מים כ"כ, ואם היד מלוכלך לכ"ע צריך נטילה] (פ"ת).

(ו) מחמת שסוברים שהם אסורים - ועכשיו נתברר שהוא מותר ומנהגן היה בטעות שנסתפקו בדבר ועכשיו שנתברר שמותר לא היו כאילו קבלום בנדר ונראה דה"ה אם היו סוברים שהוא איסור גדול ואח"כ נתברר שאין בו איסור כ"כ לא היו נדר כדלקמן (סי' רלב ס"י) (ש"ך).

(ב) קבלת הרבים (ז) חלה עליהם ועל זרעם. ואפילו בדברים שלא קבלו עליהם בני העיר בהסכמה, אלא שנוהגין בן מעצמם לעשות גדר וסייג לתורה.²⁹ וכך הבאים מחוץ לעיר לדור שם, הרי הם כאנשי העיר וחייבים לעשות כתקנתן (ח), ואף בדברים שהיו אסורים בהם בעירם מפני מנהגם ואין מנהג העיר שבאו לדור בה לאסור, הותרו בהם אם אין דעתם לחזור (ט):

(ז) קבלת הרבים כו' - ע"ל (סי' רכח סקפ"ב? וסקצ"ב?) (ש"ך), אם נהגו באיזה דבר כדעת המיקל ועכשיו הסכימו לאסור הרשות בידם ואין בזה משום מוציא לעז על הראשונים דלא שייך זה אלא בדבר של אישות, ויש חולקים²⁹. ועי' מ"ש לקמן (סי' רסו סקט"ז?) (פ"ת). (ח) וחייבים לעשות כתקנתן - היינו דוקא במנהג חשוב שנהגו כן ע"פ ת"ח אבל במנהג גרוע אינו חייב לעשות כתקנתן שלא בפניהן או בפני ת"ח רק בפני ע"ה חייב לנהוג כן כדי שלא יזלזל ואם יש לחוש למחלוקת אסור בכל ענין שאין לשנות מפני המחלוקת, ועי' באו"ח (סי' תסח ס"ד). י"א דמנהג שאינו חשוב דיכולים להתיר בפני ת"ח אם יכול להתיר להם עצמן יש להחמיר וכיון דהדבר ניתן לשיעורים איזהו מנהג הוה חשוב ואיזהו אינו חשוב מחמירים ובכל המנהגים בפניהם אין לנהוג היתר ואין חילוק בין ת"ח לעם הארץ, וי"א דמנהג חשוב היינו שהוא ע"פ ת"ח ומנהג גרוע היינו שנהגו בני המדינה מעצמם א"כ לא נתת דברך לשיעורין בזה ועיין באו"ח (סי' תצו ס"?) נתבאר כל חוץ לתחום אין נותנים עליו חומרי מקום שהלך לשם, וע"ל (סי' פג ס"?) (ש"ך), אין הבן מחוייב להתנהג בהנהגת אביו זולת מה שהתנהג גם הבן מאז שהגדיל שהרגילוהו אבותיו ללכת בדרכיהם ועל אופן זה מיירי נמי המחבר שכתב קבלת הרבים חלה עליהם ועל זרעם דהיינו שכבר

²⁸ יש להקל בתעניות אלו (ערב ר"ה, ועשי"ת) במקום שיש מקצת חולי וא"צ התרה וכו' אם לא מי שמתענה יותר ממה שנהגו הציבור [משמע כדברי הש"ך, וכן הוא במ"ב סקי"ט, ועי"ש בשע"צ סקל"ג ואפשר דאם אינו מוצא מי שיתירנו יש להקל במקום הדוחק] (מג"א סי' תקפא סקי"ב). גם בלא זה קשה מה שייך התרת נדר כשאינו בריא אטו עדיף תענית שקיבל על עצמו יותר מתעניות ציבור הקבועים כ"ז בתמוז ועשרה בטבת והרי גם באלו אינו מתענה כשהוא חולי וכ"ש בזה שקיבל על עצמו אלא וודאי דכאן אין הכוונה שאינו בריא שהוא חולה דבחולה א"צ התרה אלא כלומר שאינו חזק בבריאותו ואלמלי היה תענית ציבור היה מתענה רק בזה מתעצל להתענות ולכן צריך התרה (ערה"ש אות יג).

עי' דגול מרובה \$

ועי' מ"ב תקפא יט ושער ציון לג

²⁹ עי' מ"ב (סי' לב סקק"ס): יש להחזיק בהמנהג הזה כדי שלא להוציא לעז על הראשונים וכ"כ המ"א בשם הל"ח אבל מדברי הלבוש והגר"א משמע שיותר טוב לעשות כמה שכתוב בשו"ע.

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' – סי' רסט')

נהגו כן יושבי העיר וזרעם והיו כנדרו גם לזרעם ולהכי חייבים לעשות כתקנתן משא"כ אם הבן לא התחיל להתנהג מעולם כמנהג הטוב של אביו אין הבן מחוייב להתנהג בפרישות ההוא (פ"ת).

(ט) הותרו בהם אם אין דעתם לחזור - עי' באו"ח (סי' תסח ס"?) וכן תקעד ס"?) ההולך למקום שאין מתעניין ממקום שמתעניין ודעתו לחזור צריך להתענות כו' אלמא דאם אין דעתו לחזור א"צ להתענות ובאו"ח (סי' תסח ס"ד) ונראה מדבריו דאפי' אין דעתו לחזור נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם, ואפשר דעת המחבר לחלק בין אין דעתו לחזור ומ"מ אין דעתו להשתקע בעיר שהלך לשם רק במקום אחר ובהך גוונא מיירי בסי' תס"ח, ובין דעתו להשתקע במקום שהלך שם ובהכי מיירי שם סי' תקע"ד, ועיקר דלעולם יש לו לעשות כמנהג המקום שדעתו להשתקע שם בין לקולא בין לחומרא (רק במקום שיש לחוש למחלוקת אל ישנה ממקום שהוא שם אפי' להקל) (ש"ך).

סימן רטו – שהנדרים חלים על דבר מצוה, ובו ו' סעיפים:

(א) ⁹⁰נדרים חלים על דבר מצוה (א). כיצד, אמר: קונם סוכה שאני יושב (ב) (ג), לולב אני נוטל, אסור לישב בסוכה וליטול לולב. הנה: ⁹¹ויש אומרים שכלקון אותו על שגזר לנטל המצוה, ומתירין לו נדרו (ד) ומקיים המצוה. ⁹²ויש אומרים דלוקון (מלקות בנדר שוא, רק גבי שבעת שוא, וכן עיקר.

(א) חלים על דבר מצוה - הטעם דנדר כיון שהוא אסור החפץ עליו שאומר קונם ישיבת סוכה עלי אינו כנודר לבטל המצוה שהרי לא קבל על עצמו כלום אלא אסר החפץ עליו ואין מאכילין לאדם דבר האסור לו אבל שבועה אסור עצמו מלעשות הדבר ולאו כל כמיניה להפקיע עצמו מחיוב מצוה (ט"ז), דוקא נדרים אבל לא שבועה כדלקמן (סי' רלט ס"ד) וע"ש דין נדוי (ש"ך), נדר שלא לישא אשה הראויה לבנים חל עליו הנדר אבל אם נשבע אין שבועתו כלום ואם נשבע סתם שלא לישא שום אשה חלה השבועה בכלל (באר היטב), עיין בזה בתשובת בשמים ראש סימן רי"א ובהגהת כסא דהרסנא שם (פ"ת).

(ב) סוכה שאני יושב כו' - אבל אם אמר הנאת סוכה עלי מותר לישב בסוכה דמצות לאו ליהנות נתנו ועי' או"ח (סי' תקפו ס"ה) ³⁰(ש"ך), וה"ה אם אמר "סוכה שאני עושה" (ש"ך * רמ"ע), עי' ש"ך, אפילו במודר הנאה מ"מ אסור בהנאת הגוף אף שאותה הנאה אינה מגיע לו אלא ע"י המצוה. אלא כיון שמזכיר בפי' השם סוכה ואמר "הנאת סוכה עלי",

³⁰ ז"ל: המודר הנאה משופר, אדם אחר תוקע בו וזה יוצא י"ח. אבל אם אמר: קונם לתקיעתו עלי, אסור לתקוע בו אפי' תקיעה של מצוה.

וז"ל המ"ב: המודר הנאה משופר - כגון שאמר קונם הנאת שופר עלי:

אדם אחר וכו' - ר"ל אף על גב דאין יכול להפקיע עצמו ממצות שופר בשביל נדר זה דמצוה לא מיקרי הנאה וכו' מ"מ ישמע תקיעת שופר מאחר ולא יתקע בעצמו והטעם כתבו הפוסקים משום דיש הרבה ב"א שיש להם הנאה כשהם תוקעין והנאת הגוף ליכא לשרויי בשביל טעמא דמצות לאו ליהנות נתנו ומ"מ כתבו האחרונים דבשעת הדחק שאין לו אחר מותר לו בעצמו לתקוע רק שאין לו לתקוע כ"א עשרה קולות דהיינו תשר"ת תש"ת תר"ת שהם מעיקר הדין: קונם לתקיעתו עלי - שלא הזכיר הנאה ור"ל שאמר קונם השופר לתקיעתו עלי וע"כ חייל כיון שפירש לאסור על עצמו השופר לתקוע בו כמו שאוסר ע"ע הצרור לזרוק בו אף שאין לו הנאה אבל אם אמר סתם קונם שופר עלי מותר לתקוע בו תקיעה של מצוה:

אסור לתקוע וכו' - ואפילו פירש בנדרו תקיעה של מצוה והטעם דנדרים איסור חפצא הוא וחל אפילו על דבר מצוה ואפילו לשמוע תקיעת שופר מאחר ג"כ בכלל איסור זה. ודע דיש פוסקים שר"ל שאין חל הנדר אא"כ אסר השופר עליו כגון שאמר שופר עלי בקונם לתקוע בו אבל באסר עליו התקיעה כגון שאמר תקיעת שופר עלי בקונם אינו חל דהתקיעה אין בו ממש ונדרים אין חלין אדבר שאין בו ממש. אמנם כמה פוסקים סוברין שחל אף בזה כיון שעכ"פ הזכיר בנדרו חפצא סתמא דמילתא כונתו לאסור החפץ עליו. וכ"ז לענין איסור תורה אבל מדרבנן איכא איסורא בכל גווני אפילו בנדר שאין בו ממש כמבואר ביר"ד סימן רי"ג וע"כ אסור לתקוע בו קודם שיתיר הנדר. ומפורש בפוסקים דכ"ז בנדר אבל בשבועה אינו יכול להפקיע א"ע ממצות תקיעת שופר דמושבע ועומד מהר סיני לקיים מצות התורה אם לא שכלל בשבועתו לאסור עצמו בשמיעת כל תקיעה דמשמע אפילו בתקיעה של רשות ובזה חל שבועתו בכלל לאסור גם בשל מצוה וישתדל להתיר שבועתו. ואפילו גבי נדרים אם אסר עצמו לשמוע שופר מפלוני אינו נפקע בזה ממצות תקיעת שופר וצריך לבקש איש אחר לשמוע ממנו שופר ואם לא ימצא אחר אסור לשמוע מאיש זה אפילו אסר עצמו בשבועה שאינו כנשבע לבטל את המצוה שבשעה שיצא שבועה מפיו לא היתה לבטל שהרי אינו מצווה לשמוע מאיש זה דוקא:

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

ועיקר הנאת סוכה אינה הישיבה שאינה של מצוה, אלא הנאת המצוה הוא עיקר הנאתה. להכי לא חל הנדר משום דמצות לאו ליהנות ניתנו (ב"מ).

:Commented [O21] ?

(ג) שאני יושב - ולא הוי דבר שאין בו ממש כיון דמזכיר שם החפץ הנאסר, ע"ל (סי' ריג ס"ב) וע"ל (סי' רלט ס"ד) (ש"ך), ע"י ש"ך, וי"א דאף באומר "ישיבת סוכה עלי", נקרא יש בו ממש כיון שמזכיר החפץ, ומדלא כתב המחבר גם כה"ג משמע דלא ס"ל כך, וע"י לקמן (סי' ריג ס"ב) שהמחבר לא מביאו, והרמ"א כן מביאו (רע"א).

(ד) ומתירין לו את נדרו - ואפילו תענית אין לומר שהוא מצוה ויקיים נדרו (ט"ז), וכן משמע בא"ח (סי' תק"ע ס"?) (ש"ך).

(ה) וי"א דאין כו' - מיהו נראה דהיו מכין אותו מכת מרדות (ש"ך).

(ב) נדר להתענות זמן ידוע ואירע בו שבתות וימים טובים ור"ח, מתירין לו נדרו ופותחין לו בהם שאומרים לו: אילו שמת על לבך (ו) שיפגעו בתוך הזמן הזה אלו הימים לא היית נודר, והותר בל הנדר (ז):

(ו) אלו שמת על לבך - וזה שאינו מותר ללא התרה כדלקמן (סי' רלב ס"ו) דהתם שוגג גמור הוא על אביו אבל הכא הו"ל למידע שאי אפשר לשנה בלא שבתות וי"ט, וי"א דלקמן הוי טעות בעיקר הנדר שלא נתכוין לאביו לעולם אבל הכא באוסר על עצמו שנה יודע שיעברו עליו שבתות וי"ט וחל הנדר אלא דפותחים לו אלו היה יודע דאסור להתענות (רע"א).

(ז) והותר כל הנדר - שמותר בכל הימים דנדר שהותר מקצתו הותר כולו וע"ל (סי' רכט ס"?) (ש"ך).

(ג) במה דברים אמורים שצריך התרה (ח), כשקבלו בלשון נדר, שאמר: קונם אכילת ימים כך וכך עלי. אבל אם לא הוציאו אלא בלשון קבלת תענית, אינו דוחה לא שבת וי"ט וראש חודש ולא חנוכה ופורים (ט) ואינו צריך התרה, ואפילו לא קיבל עליו להתענות אלא בשבת ויום טוב (י) (יא) בלבד (ועיין בא"ח סימן תי"ח):

(ח) בד"א שצריך התרה כו' - ההיא דנדרים חלין על דבר מצוה מיירי בנודר בפירוש להתענות בי"ט וההיא דתענית מיירי שאירע כך בתוך הזמן שנדר להתענות דבזה אמרינן דאותו הנודר להתענות לא נתכוין לבטל גזירות חכמים וכ"ש דין תורה ביום שלא להתענות, דאלו אמר לשון קבלת התענית הרי אוסר נפשו על האכילה ודומה לשבועה דאין חלה על דבר מצוה אלא דוקא נדר כדאיתא ריש סי' זה וע"י באו"ח (סי' תיח ס"ג-ד) (ט"ז), ע"י לקמן סקי"א? (נקה"כ), ע"י ט"ז "ודומה לשבועה", אבל מ"מ שבועה גמורה לא הוי דאל"כ תחול ככולל. ועיקר דאינו אלא נדר מצוה ע"י לקמן (סי' ריג ס"ב), משא"כ אם התענית עבירה (ב"מ).

(ט) ולא חנוכה ופורים - ע"ל סקי"א? (ש"ך).

(י) ואפי' לא קבל עליו להתענות אלא בשבת וי"ט - פי' לא מיבעיא ברישא דלא נתכוין כלל לשבת וי"ט אלא אפי' קיבל עליו בפירוש להתענות בשבת וי"ט מ"מ אין הנדר חל כיון שלא אמרו בלשון הרי עלי (ט"ז).

(יא) שם - מעשה באדם אחד שנדר לתת מן הריוח שבא מממונו מעשר וכן נהג כמה ימים ומטה ידו ונתחרט נראה דיכול לחזור בו משום דהריוח לא בא לעולם ואין מקדיש דבר שלא בא לעולם. ע"י חו"מ (סי' ריב ס"ט) האומר לכשאקחנו אתננו להקדש הוה עליו שם נדר וצריך לקיים נדרו. נדר להתענות חודש. אומרים לו הרי בזה החודש שנדרת יש יום טוב ושבתות. אומר להם לא נתכוונתי להם, צריך התרה כל שאמר בלשון נדר כדלעיל אלא דאם אמר שבפירוש היה עולה על דעתו שלא להתענות אלא בימי החול ודאי נאמן על זה דהא אינו סותר לשון נדרו שנדר להתענות חודש אחד. אשה שנדרה להתענות אחר פסח שני וחמישי ושני עד ר"ה ולאחר הפסח שאלה מתי תתחיל נראה דתתחיל אחר ימי ניסן אם מנהג בכל המקומות שאין אומרים תחנון כל ימי ניסן, והיינו דוקא בלשון קבלת תענית בעלמא אבל בלשון נדר צריך התרה שהרי נדרה בפירוש להתענות אחר הפסח דלא עדיף מנדר להתענות ביום טוב (ט"ז), וי"א שאין צריך התרה אם לא הוציאו אלא בלשון קבלת תענית (ש"ך).

:Commented [YL22]

בולבל מהו ט"ז ומהו דרישה

:Commented [YL23]

עבור על הט"ז עוד פעם

:Commented [YL24]

ם ש"ך צריך לעשות בישוב הדעת

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' – סי' רסט')

(ד) ⁹⁵המקבל עליו(יב) בלשון נדר לצום בשבת ויו"ט, חל הנדר(יג). וכן הנודר לצום יום ראשון או ב' כל ימיו, ופגע בהם יום טוב או ערב יום כפור, חייב לצום. ואין צריך לומר ר"ה, אבל אם פגע בהם חנוכה ופורים, נדרו בטל(יד). (ועיין צ"ח סימן תקע"ו⁹⁶ ללא פסק כן):

Commented [O25]: ע
י' הערה וצ"ע אם נצרך
אחרי דברי הזש"ך.

(יב) המקבל עליו כו' - עי' מה שכתבנו לעיל סק"ז? (ט"ז).
(יג) חל הנדר כו' - מיהו יש להחזיר כמ"ש לעיל (סק"ד?), ועי' לקמן (סי' רלט סקי"ט?) דאע"ג דחל הנדר ראוי לכופו שישאל על נדרו ולא יעבור על המצוה (ש"ך).
(יד) נדרו בטל - מפני שהם מדבריהם וצריכין חיזוק. ועי' או"ח (סי' תקע ס"א) דלא פסק כן. אלא יחיד שקבל עליו תענית כך וכך ימים ואירעו בהם שבתות וי"ט או ר"ח חנוכה ופורים או ערב יו"ט כו' אם קבלו בלשון "הרי עלי" שהוא לשון נדר, צריך התרת חכם כו', ויש לחלק כאן בנדר לצום יום א' או ב' כל ימיו, איכא מיגדר מילתא ופנים בדבר שהרי יצטרך להתענות כל ימיו בחנוכה א"כ מיעקרא מלתא דרבנן, אבל באו"ח דמיירי בהדיא שקיבל עליו כך וכך ימים אם כן יתענה חנוכה ופורים פעם אחת או ב' ולא מיעקרא מילתא דרבנן בכך (ש"ך).

Commented [YL26]:
עבור עוד פעם, יש ב"מ
שחלק על פירושו
ברמב"ם

(ה) ⁹⁶הא דנדרים חלים על דבר מצוה, דוקא במצות עשה בין שיש בה עשה גרידא בין שיש עשה בקיומה ולא תעשה בביטולה, ואין הפרש בזה בין איסור הבא מאליו לאיסור הבא ע"י עצמו. אבל על מצות לא תעשה דעלמא(טו), אינו חל בין בביטולו בין בקיומו. כיצד, הרי שאמר: אכילת נבלה עלי, אין הנדר חל עליו. והוא הדין לאיסור הבא ע"י עצמו, כגון שאמר: שבועה שלא אוכל ככר זה, וחזר ואמר: כבר זה עלי, אינו חייב אלא אחת דהיינו משום כל יחל דשבועה. וכן אם אמר: שבועה שלא אשתה וחזר ואמר הריני נזיר(טז), ושתה, אינו חייב אלא אחת דהיינו כל יחל דשבועה. אבל דנזירות לא, אא"כ נשאל על השבועה(יז) שאז חל הנזירות עליו. ⁹⁷והנדר חל על מי שנשבע שיישן(יח) או שישתה, ואף על פי שיש בביטולו לא תעשה:

(טו) אבל על מצות ל"ת דעלמא – עי' לקמן (סי' רלב ס"?) אם אמר קונם כל פירות שבעולם עלי לא חל הנדר והוי נדר שוא. משום ד"סתם" "לעולם" משמע ואי אפשר לחיות בלא כל הפירות שבעולם. ואמאי נימא שלא יאכל עד שיסתכן ושוב תדחה נדרו מפני פיקוח נפש ולכן צריכים דבריו כאן שהנדר אינו חל בביטול ל"ת, דבמיתת עצמו הוא מוזהר בלאו דלא תרצח(ב"מ).

(טז) **ואמר** הריני נזיר – קשה, הא הוי כולל מגו דנאסר בחרצנים וזגים (רע"א), אלא לא נקט בש"ע אלא לדוגמא בעלמא ומיירי שהיה כועס או מתאבל או שיכור ואמר הריני נזיר מכוס זה בתר דנשבע שלא לשתותו דבכה"ג אין אסור רק בשתיית כוס זה (רע"א * זכרון יוסף, פ"ת).

Commented [YL27]:
י' ש"ך שדחה דברי
הב"ח, וצ"ע אם יש
הלכה שייצא מזה.

(יז) אא"כ נשאל על השבועה כו' - כלומר כשנשאל על השבועה אחר שאמר "הריני נזיר" שאז חל הנזירות למפרע וע"ל (סי' רכ"ט וס"ס רל"ט) (ש"ך).
(יח) חל על מי שנשבע שיישן כו' - אם נשבע שבועה שאישן ונדר קונם שינה עלי דחל הנדר כמו באומר לאשתו הנאת תשמישך עלי דחל הנדר כדלקמן (&) אף על גב דבאומר תשמישי עליך לא חל דהוא משועבד לה מ"מ יכול לאסור הנאתו ממנה אף על פי שהוא משועבד לה הכי נמי כאן אף שהוא חייב לישן או לשתות יכול לאסור הנאת השינה עליו בלשון נדר ולא דמי למ"ש תחילה אם נשבע שלא לאכול ככר זה ואח"כ אומר קונם

⁹¹ ז"ל סעיף א: יחיד שקבל עליו תענית כך וכך ימים ואירע בהם שבתות וימים טובים או ראש חודש חנוכה ופורים או ערב יום הכיפורים, אם קבלו בלשון קבלת תענית בעלמא, אין צריך התרה; ואם קבלו בלשון הרי עלי, שהוא לשון נדר, צריך התרת חכם, ויפתח בחרטה שיאמר לו: אלו שמת אל לבך שיאירעו בהם אלו הימים לא היית נודר, ומתיר לו. ולהרמב"ם, משקבל עליו בלשון נדר ופגעו בו שבתות וי"ט או ערב יו"ט כו' או ר"ח, חייב לצום בהם אם לא יתירו לו; אבל אם פגע בו חנוכה ופורים, נדרו בטל ולא יצום בהם, מפני שהם מדבריהם וצריכין חיזוק. הגה: והמנהג כסברא הראשונה. מי שנדר להתענות סך ימים ואמר: חוץ מ"ט, אין חנוכה ופורים בכלל; ואם אמר שדעתו היה עליהם, הולכים אחריו (תשובת הרשב"א סימן תרנ"ט/תרצ"ט/ט); אבל ערב יום הכיפורים בכלל, והכי נהוג ודלא כמו שפסק ביורה דעה סימן רט"ו סעיף ב'.

ועי' לקמן הערה 150 בשם הדרך אמונה והגרש"ז

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

ככר זה עלי דלא הוה נדר דשם הוי הנדר ג"כ כמו השבועה משא"כ כאן הוי הנדר להיפך מהשבועה חל כמו בקונם הנאת תשמישך **על** (ט"ז).

(ו) ⁹⁸ [ו]י"א שאם נדר(יט) מדברים האסורים, כגון נבלות וטריפות, חל הנדר ואם אוכל מהם עובר בלא יחל. ⁹⁹ אבל אם(כ) התפס בהם דבר אחר, אינו נתפס, שאין דעתו אלא בעיקר האיסור דהוי ליה מתפס בדבר האסור(כא). ¹⁰⁰ אבל דבר שאסור מדרבנן, ואסור עליו בלשון נדר והתפס בו דבר אחר, נתפס בנדר ואסור. הגה: ¹⁰¹ הגדור או הנשבע שלא לאכול מאה זליל פסח, אין מאה עשירה בכלל(כז). אבל אם נדר שלא לאכול מאה כל השנה, אפשר דמאה עשירה בכלל.

(יט) י"א שאם נדר כו' - יש לגרוס וי"א כו' בוי"ו וחולק על מ"ש לעיל דאין הנדר חל על לא תעשה ועל זה אמר וי"א דחל עליו וכל זה מסעיף ה' (ט"ז), וכן אם אמר "שבועה שלא אוכל ככר זה" וחזר ואמר "קונם ככר זה עלי", חייב שתיים. וכן אם נשבע שיאכל ככר זה ואח"כ אסרו עליו בקונם, אסור לאכול, לפי שהנדרים חלים ע"ד מצוה ושבועות (ש"ך). עי' ש"ך "וכן אם נשבע שיאכל ככר זה", בזה אף הדעה ראשונה מודה (ב"מ), וי"א דעל דבר האסור בעצמותו, כגון נבילה וכדומה, אין נדר חל דאין איסור חל על איסור דמעיקרא היה האיסור על החפץ אבל בנשבע שלא יאכל ואח"כ אמר קונם האכילה עלי חל שמתחילה לא היה האיסור על החפץ אלא על גופו דלא יאכלנו וכן באומר אכילה דיוה"כ עלי קונם (רע"א).

(כ) אבל אם כו' - זהו אף לסברא האחרונה (&) (ש"ך).
(כא) דהוה ליה מתפס בדבר האסור - מיהו בעם הארץ י"א דבעינן שאלה אף במתפס בדבר האסור כדלעיל (סי' רה"ס"?) (ש"ך).
(כב) אין מצה עשירה בכלל - כלומר ומותר לאכלה בלא התרה אבל מ"מ בנשבע שלא לאכול מצה בליל פסח לוקה ואוכל מצה בליל פסח כמו שנתבאר בא"ח (סי' תפה"ס"?) ולקמן (סי' רלו"ס"ה) (ש"ך).

סימן רטז - חלוק בין האומר פירות אלו או לא אמר אלו, ודין הנודר מהמבושל, (וכיצד הולכין בנדרים אחר לשון תורה), ובו י"ב סעיפים:

(א) ¹⁰² קונם פירות האלו(א) עלי, אסור בחילופיהם(ב) ובגידוליהם ¹⁰³ ואצ"ל במשקין היוצאין מהם, ¹⁰⁴ וכן אסור בגידולי גידוליהן(ג), ¹⁰⁵ אבל חילופי חילופיהן(ד) מותרים, ואם הוא דבר שזרעו בלה גידולי גידוליו מותרים(ה). ¹⁰⁶ וכן הדין אם לא אמר: האלו, אלא היו לפניו ואמר: קונם הם עלי. הגה: ¹⁰⁷ וכן אם אמר פירות פלוני(ו) או מקום פלוני הם קונם עלי, הוה כאילו אמר: פירות אלו:

(א) פירות האלו וכו' - צ"ל שמדובר שרואה אותם מדאמר האלו אלא שמ"מ אינם מוכנים לפניו כמו בסיפא משום הכי נקט בסיפא "לפניו" (ט"ז).
(ב) אסור בחילופיהם - היינו שהחליפין בדבר אחר אסור אותו הדבר אחר ודוקא להמחליף אסורים אבל לאחר מותרים וכן אם החליפם אחר מותרים להנודר, וי"א דאוסר בכל ענין דמשוי ליה כהקדש, ומיהו היכא דלא אמר "אלו" אפילו ליי"א מותר בהחליפין אחר (ש"ך).
(ג) וכן אסור בגידולי גידוליהן - כמו דבסיפא בסעיף ב' באומר "שאיני אוכל או טועם מהם" אוסר אפילו בגידולי גידוליהן הכי נמי כאן, משום דהוה גוף האיסור כיון שאין זרעו בלה וא"כ גם באומר פירות האלו עלי מ"מ הרי נהנה מגוף האיסור ודוקא כאן שהוא פורט ואומר פירות אלו שווינהו כהקדש בחילופין וגידולין וכן באומר פירות מקום פלוני עלי אבל באומר קונם זיתים וענבים עלי כמ"ש סוף סי' זה שלא נתכוין אלא מאכילת אותו מין ולא שוינהו כהקדש ומ"ה לא נאסר בחילופיהן וגידוליהן א"כ זה שכתוב בסוף "גידולין" הוא שלא בדקדוק דהא על כל פנים אסור בגידוליהן דהא פירות אותו מין הם והוא אסר כל המין עליו אלא בחילופין לבד יש חילוק, ולא בעינן שיאמר "האלו" אלא אמר קונם לחוד אלא משום חילופין לחוד דאין אוסרין אלא באומר **אלו** (ט"ז), האומר לאשתו "קונם מעשי ידיך עלי", או "קונם הן לפי", או "קונם הן על פי", אסור בחילופיהן ובגידוליהן, אבל בדבר שאין זרעו בלה, אפילו גידולי גידולין אסור. אבל בדבר שזרעו בלה, הגידולין אסורין וגידולי גידולים מותרים, וע"כ באמר "קונם פירות אלו" הגידולין אסורין (ש"ך). עי' ט"ז, "לא יאסר בחילופיהן", היינו בשהחליפין אחר ולא הוא (ב"מ).

Commented [YL28]
בדוק אם באמת נתחדש
משהו

Commented [YL29]
בדוק

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(ד) חילופי חילופיהן - י"א שאסור אפילו בחילופי חילופיהן וצ"ע למה השו"ע לא הביא דעה זו (ט"ז), וי"א שאין שום דעה שאסור בחילופי חילופיהן (נקד"כ).

(ה) גידולי גידוליו מותרים - אבל הגידולים עצמם אסורים, ואין האיסור בגידולים בטל ברוב שנוסף עליהם, שהוא דבר שיש לו מתירים³² (ש"ך), וי"א שדברי השו"ע כאן הם רק בדבר שאין זרעו כלה³³ (רע"א), צ"ע גדול בדברים אלו, שכן במקורם של דברים מדובר באוסר על חבירו, ואז אין איסור גידולים שאין אדם אסור דבר שלא בא לעולם על חבירו, ולכן גידולי גדולים מותרים, אבל באומר "קונם פירות אלו עלי" אפילו החליפם אחר אוסר מעיקר הדין, ואז גם גדולי גדולים אסורים (רע"א).

Commented [O30]: ר
ערה?

(ו) פירות פלוני - כלומר של איש פלוני אבל אם אמר פירות של מין פלוני כלומר קונם תאנים או ענבים עלי כיון שלא פרט ואסר עליו כל המין לא עשאם עליו כהקדש שלא נתכוין אלא מאכילת אותו המין ומ"ה לא מיתסר בחילופיהן ובגידוליהן (ש"ך).

(ב) אמר: קונם מה שאני אוכל או טועם מהם, אם הוא דבר שזרעו כלה¹⁰⁹ (ז), כגון חטים וכיוצא בהם, מותר בחילופיהם (ח) ובגידוליהם. ואם הוא דבר שאין זרעו כלה כשזורעים אותו, כגון שום ובצלים, אפילו גידולי גידולין (ט) אסורים¹¹⁰ וכן משקים היוצאים מהם אסורים¹¹² (י). וכן אם אמר: קונם פירות האלו על פלוני, אסור (יא) בחילופיהם ובגידוליהם:

(ז) שזרעו כלה - זה רק נוגע לגידוליהן אבל בחילופיהן אין חילוק דאפי' באין זרעו כלה מותר בהם (ט"ז), וה"ה פירות האילן (ש"ך).

(ח) מותר בחילופיהן - דכי אכיל חילופיהן וגידוליהן לא טעים הנהו פירות דאסר עליה והוא אמר שאני טועם (ט"ז), חילופיהן אפילו באין זרעו כלה מותר וי"א דאסרו גם החילופין (ש"ך), עי' ש"ך, ועי' סעיף ג' (ב"מ).

Commented [YL31]:
בדוק, ובפרט בב"מ

(ט) אפי' גידולי גידולין - וא"ל יבטל האיסור בגידולין שרבו עליו שהרי הוא דבר שיש לו מתירין שהרי יש לנדר התרה בפתח או חרטה וכל שיש לו מתירין לא בטל ברוב³⁴ (ט"ז).

(י) היוצאים מהם אסורים - היינו אסורים מספק (רע"א).

(יא) על פלוני אסור - בכל אופן שנתבאר כמו שאסר על עצמו (ש"ך), עי' ש"ך ומ"מ יש חילוק, דבאסר על עצמו בלשון אלו, אף החליפם עם אחר אסור, דיכול לאסור דבר שלא בא לעולם על עצמו, אבל באוסר על אחר, אף בלשון אלו אי אפשר לאסור החליפין, דאינו יכול לאסור דבר שלא בא לעולם על חבירו (רע"א), עי' ש"ך ומשמעות דבריו דלפי הי"א הנ"ל סק"ב (ב) ה"ה בזה אפילו החליפין אחר וזה אינו, אלא דבזה מודה הי"א שם דאפילו בא"ל, אין אסור אלא בשהחליפין המודר עצמו (ב"מ).

(ג) אמר לאשתו: קונם מעשה ידיך (יב) עלי, אסור בחילופיהם ובגידוליהן. אמר: קונם שאני אוכל (יג) או שאני טועם ממעשה ידיך, מותר בחילופיהן ובגידוליהן בדבר שזרעו כלה. אבל בדבר שאין זרעו כלה, אפילו גידולי גידולין אסורין:

Commented [O32]: נ
noi

(יב) אמר לאשתו קונם מעשה ידיך כו' - רואים שהמיוחד פירותיו של פלוני כמו מעשה ידי אשתו, דינו כאומר "האלו", ונאסר בחילופים וגידולים (ט"ז), אע"ג ד"מעשה ידיך" הוא דבר שאין בו ממש, וכאן צ"ל שמדובר שאמר "קונם ידיך למעשהיך" (ע"ל סי' רלד סק"קכג)) א"נ מעשה ידי אשתו הרי לאחר שתעשה, הוא דבר שיש בו ממש. מיהו לא נאסר אלא כנגד מעשה ידיה, שאם אשתו טחנה ואפאה ומכרה לחם להיות מעות, כנגד טחינה ואפייה שלה נאסר, אבל החטים הם שלו (ש"ך).

(יג) דשאני אוכל - אפילו באומר פירות האלו שאני טועם הוה ליה כאילו לא אמר "האלו" ואזלינן בתר לשון "שאני טועם", ואין איסור בחילוף וגידול (ט"ז).

(ד) אמר לחבירו: קונם לביתך (יד) שאני נכנס, שדך שאני לוקח, מת או שמכר (טו)¹¹⁴ או נתנן לאחר, מותר (טז). אבל כל שהוא ברשותו, אסור¹¹⁶ אפילו מכרו ואחר כך קנאו או שנפל ובנאו, ואפילו לא בנאו במקומו הראשון (יז). הגה: אמר לו: קונם בית אנכי שאני נכנס בו, אף על פי שמת האב, אסור, דכל יוצאי חלציו (קרויין בית אב):

(יד) קונם לביתך - המודר הנאה מבית, מותר ליכנס באין בו ד"א על ד"א (רע"א).

³² עי' לקמן ט"ז סק"ט, ופ"ת לקמן סק"ל (ה).

³³ אבל דבר שזרעו כלה, מותר בגידוליהם.

³⁴ עי' לקמן סק"ל (ה). ועי' לעיל סק"ה).

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(טו) או שמכרן - דוקא לאחר אבל מכרו לנודר עצמו אסור שהרי הוא נהנה מביתו שמכחו בא לו, וע"ל (סי' רכו סקי"ג ?) (ש"ך).

(טז) מותר - שהרי עתה אינו ביתו (ש"ך).

(יז) במקומו הראשון - אלא שינהו במקום אחר ומשמע אבל קנה לגמרי בית אחר מותר שלא היתה כוונתו אלא על בית שהיה לו בשעת נדר הן שיהיה כן או ישתנה אבל לא על בית אחר לגמרי (ש"ך), עי' ש"ך וי"א דאפילו כה"ג אסור (רע"א).

(יח) דכל יוצאי חלציו כו' - כלומר "בית אביך" שאמר היינו יוצאי חלציו. ולפ"ז אם מכרו מותר אלא דמ"מ אסור לילך ליוצאי חלציו, אבל לשון "קונם בית אביך שאני נכנס בו" י"ל שאמר על ביתו ממש שכן על יוצאי חלציו לא שייך לומר שאני נכנס בו אלא "שאני הולך" (ש"ך), עי' ש"ך ש"לא תלכי לבית אביך" כולל אף שלא תלכי לבית בניו במקום שהם דרים ואפילו אינו בית אביהם, וכל דברי הראשונים להיפך (ב"מ).

(ה) ¹¹⁹אמר: קונם לבית זה שאני נכנס בו, אסור בו לעולם (יט) בין שמת מכרו או נתנו לאחרים. ואם נפל ובנאו, אפילו במקומו ובמדתו הראשונה, מותר:

(יט) אסור בו לעולם - בן המדיר עצמו מנכסים אלו דאביו כשאמר "לביתך זה" אסור בו אפילו אחר מות הנודר מדקאמר "זה", אי משום דראוי ליוורשו בחייו נמי צריך לו לכמה ענינים ליהנות משל אביו (ש"ך).

(ו) ¹²⁰אמר: קונם לביתך זה שאני נכנס, אסור בו לעולם (כ), בין שמת או מכרו או נתנו לאחר בין שנפל ובנאו. ¹²¹ויש מי שמתיר במת (כא) או מכרו או נתנו, ואוסר בנפל ובנאו. ¹²²ויש מי שאוסר בזו (כב) ומתיר בזו:

(כ) אסור בו לעולם - דיש לנו ספק אם הולכים אחרי לשון "לביתך" ויהיה מותר במכירה ואסור בנפל או אחרי "זה" ויהיה להיפך והולכים לחומרא ואסורים בשניהם ³⁵(ט"ז וש"ך), ואם אסר עליו איזה ענין ותלה הדבר בתנאי "אם אכנס לביתך זה", אם מכרו או נתנו, מותר (רע"א).

(כא) ויש שמתיר במת כו' - ס"ל דלביתך עיקר דבתר לישנא קמא אזלינן (ט"ז וש"ך).

(כב) ויש שאוסר בזו - ס"ל לישנא בתרא דהוא זה עיקר (ט"ז וש"ך).

(ז) ¹²³אמר ראובן לשמעון: קונם בית זה (כג) שאתה נכנס, ומת או שמכרו לאחר, אסור, שהאוסר דבר שהוא שלו (כד) על חברו, אף על פי שיצא מרשותו (כה), הרי הוא באיסורו עומד. אבל אם אמר לו: קונם לביתי שאתה נכנס, אם מת או מכרו או נתנו לאחר, מותר (כו). ¹²⁴האומר לבנו: הרי אתה אסור בהנייתי, או שנשבע שלא יהנה בו, אם מת, יירשנו, שזה כאומר: נכסי עליך אסורין. אבל אם אסר עליו הנייתו ופירש: בין בחייו בין במותו, אם מת לא יירשנו, שזה כאומר: נכסי אלו עליך אסורים. (וע"ל סימן רכ"ג³⁶). הגה:

¹²⁵קהל (כו) שנדרו כל מה שגבו יהיה לזכר צנין בית הכנסת וצנין בית המדרש, יתנו מחלה לזה ומחלה לזה אף על פי שלא גבו להספיק א' מהם. ¹²⁶מי שהשבע את צנו או חזירו שלא ילוה מעותיו לאחרים אם לא צרכות ראונו ושמעון (כח), ומת אחד מהם, מותר להלוות צרכות האחד, דכל מקום שנאמר פלוני ופלוני משמע אפילו אחד מהם, עד שיפרוט לך שניהם צידד. ¹²⁷מי שנשבע לאשה המסודכת לו שלא ישא אשה עליה, וקודם שנקנסה נפלה לו יצמה, מותר ליצמה, דלשון עליה אינה צממם אלא אם נשאה תחלה. ולא יכנס המסודכת אלא יחירו לו שזעזעו (כט):

(כג) קונם בית זה כו' - אף על פי שלא אמר "בחיי ובמותי" אסור, ואם נפל וחזר ובנאו מותר כדלעיל סעיף ה' (ש"ך).

(כד) שהאוסר דבר שהוא שלו כו' - ודוקא כשמתחיל האיסור בעודנו ברשותו אבל אם אמר קונם לכשיצא מרשותי אינו יכול לאסרו (ש"ך).

(כה) אף על פי שיצא מרשותו כו' - וכל זה דווקא שפירש בחיי ובמותי קונם לביתי שאתה נכנס מת או מכרו לאחר מותר ¹²⁸הטעם שצ"ל "בחיי ובמותי" אף על גב דאמר "קונם בית זה שאתה נכנס בו", הוא משום דאין אדם משים אל לבו לאסור ביתו אחר מותו דלא קפיד אינש מסתמא אלא שלא יראה שונאו בביתו אבל לעיל שאמר "קונם לבית זה שאני נכנס", דאסור אפילו מת כו', א"צ בחיי ובמותי דפשיטא דהאוסר עצמו כוונתו כל ימי חייו כיון

:Commented [YL33]

?

:Commented [YL34]

חקתי - כיון שאמר תחילה "לביתי" לא מהני אח"כ "בחיי ובמותי" אף על גב דלעיל בסמוך כי אמר "הנודר לביתך זה" אזלינן לחומרא דהוא ג"כ לישני דסתרי אהדדי, שאני התם דהנודר אומר כן, דאפשר שלא יכנס לאותו בית לעולם. אבל הכא דמדיר אומר לשמעון לביתי שאתה נכנס מה איכפת ליה לאחר שיצא מרשותו, ולפיכך מותר ליכנס אחר מות המדיר אף על פי שאומר בחיי כו'

³⁵ עי' אלשיך סי' יג, שאפשר לסמוך על המתירים אם מכרו או נתנו.

³⁶ ס"ב-ד.

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

דאמר בית זה ודאי יש לו איזה שנאה להבית עצמו משא"כ כאן דאוסר את שלו על חברו אף על גב דאמר זה כוונתו שלא יראה את שונאו נהנה מנכסיו ואחר מותו דרך עולם למחול לכל שונאיו ע"כ צ"ל "בחיי ובמותי", אבל אחר מכירה ודאי אסור אפילו בלא פירש "לאחר מכירתי", דחד טעמא הוא שלא יראה שונאו נהנה מבית זה (ט"ז).

(כו) מותר – ונראה דאם נפל ובנאו אסור כיון שאמר ביתי ועדיין ביתו הוא כדלעיל סעיף ד' (ש"ך).

(כז) קהל כו' – ע"ל (סי' רכח סמ"ט) (ש"ך).

(כח) אם לא ברשות ראובן ושמעון ומת אחד מהם כו' – ה"ה שניהם חיים יכול לעשות ברשות אחד מהן וכן משמע להדיא לקמן (סי' רכח ס"מ) (ט"ז וש"ך), וי"א דבנדריים הלך אחר לשון בני אדם וצריך רשות של שניהם (ש"ך), היכא שהוא להקל כגון שנשבע שלא יעשה זאת וזאת או שלא יאכל זאת וזאת אין לסמוך על ה"א בש"ך להקל ואסור אפילו באחד מהם (פ"ת)³⁷.

(כט) אלא אם כן יתירו לו שבועתו – הטעם דאפשר דהכי קאמר ש"ל תהא שום אשה נשואה לו אחר נישואיה. ולפי מש"כ לעיל (סי' רח ס"ה) דאם אמר לשון שמשמעו ש"ל יעשה נשואין כו', מותר לו לייבמה ללא התרת השבועה, שהכל תלוי בלשונו (ט"ז), עיקר הנוסח במקור דבריו היא "מותר לכנוס המשודכת אלא שלא ישא אשה אחרת עליה", רצ"ע (ש"ך), עי' ש"ך, והנה במקורם של דברים איתא שאם יכול להתיר השבועה, שלא נשבע על דעת רבים וכדומה, שיתיר, ואם אינו יכול להתיר, שזה נעשה על דעת רבים, אין אסור שבועה שאין במשמע "עליה" אלא לאחר נישואין, אבל קודם שישאנה לא נשבע (רע"א וב"מ * מהרי"ט, רשד"ם)³⁸.

(ח) אמר לחבירו: ככרי זו אסורה (ל) עליך, אפי' נתנה לו במתנה¹²⁹ או מכרה לו, אסורה לו.¹³⁰ מת ונפלו לו בירושה, או שנתנה לאחר והוא נתנה לו, מותרת לו (ולא). שלא אמר אלא ככרי, ועתה אינה שלו:

(ל) ככרי זה אסורה כו' – עיקר הגירסא ללא "זה", דעיקר הטעם כאן דמותר במת ונפלו לו בירושה הוא מטעם שלא אמר "זה" דאלו אמר "ככרי זה" הוה דינו כמו ל"בית זה" דבסעיף ז' (ט"ז).

(לא) מותרת לו כו' – עי' לעיל סעיף ו' מח' אם תופסים לשון ראשון או אחרון, וי"א שכאן שונה כיון שהמדיר אומר כן לאחר וי"א אם אמר ככרי זה או ביתי זה דינו כמו גבי האומר ביתך זה בסעיף ו' שתופסין בו חומרות ב' הלשונות, וצ"ע (ש"ך).

(ט) אמר: קונם בשר ויין עלי, מותר (לב) בתבשיל שיש בו בשר ויין, אף על פי שנותניו בו טעם.¹³² ואם אמר: קונם בשר ויין שאני טועם או שאני אוכל, או שאמר קונם בשר או יין זה עלי (לג), אסור בתבשיל שיש בו טעם (בשר או) יין (לד):

(לב) מותר כו' – נראה דהיינו מסתמא אבל אם היה הטעם יין או בשר קשה לו וכה"ג אזלינן בתר כוונתו כדלקמן (סי' ריח &) ואסור בטעמן (ש"ך).

(לג) או יין זה עלי – ב"יין זה" אסור בודאי וב"שאני טועם", אסור רק מספק וכן בזיתים וענבים לענין משקין היוצא מהם עי' סוף הסמ"ן (רע"א).

(לד) אסור בתבשיל שיש בו טעם יין – ע"ל (סי' צח סק"ה) דיש לסמוך אטעמית ישראל דהתירה אף בזמן הזה והלכך אם יש אחר שרשאי לטעום יכול לסמוך עליו ואם אין כאן אחר משערין בס' מיהו כל זה שלא במינו אבל במינו אפילו באלף לא בטיל כדבסעיף שאח"ז וע"ל (סי' קב ס"?) (ש"ך), י"א דאסור גם כן בתבשיל שנתבשל בקדרה של בשר בן יומו אם נתבשל אחר הנדר, אמנם אם נתבשל קודם הנדר מותר כדלקמן (סי' ריז ס"ב)

³⁷ עי' לקמן הערה 146.

³⁸ בהגהות מהריק"ש א"ה סי' א' וז"ל נשבע לאשתו שלא ישא עליה ונפלה לו יבמה אין זה בכלל השבועה ומותרת לו ומ"מ אם היה בדעתו בשעת השבועה על שום אשה ואפי' יבמה יחוש לעצמו ויחלוץ לה הרדב"ז סי' אלף תשע"ט. וי"א אף על גב דבלשון ב"א קרוי יבום ואינו קרוי נשואין מ"מ כל כה"ג אזלי אחר הנודר לא אחר משמעות הדבור אין לנו לילך אחר משמעות דבור השבוע' להתיר שישא את היבמה דאע"ג שנישואי היבמה אינם בכלל לשון שנשב' שלא ישא אשה אחרת מ"מ כונת הכלה המשבעת לא ניהא לה שלא יהיה בעלה אסור רק בשאר נשים בלבד אלא רצונה הוא לכולל ולאסור' עליו גם את היבמה ואדרבא נרא' דטפי מקפדת לאסור על בעלה את היבמ' יותר משאר נשים מרוב שנאה שביניהם (גנת ורדים אה"ע כלל ב סי' ז).

:Commented [YL35]

בדוק שזה נוגע לשו"ע ולא רק לטור, וכנראה לקשרו לש"ך בריש הסעיף.

:Commented [YL36]

לש

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' - סי' רסט')

אפילו אם אמר קונם טעם בשר עלי דאז גם הטעם שיצא מבשר קודם שנדר בכלל זה מ"מ שרי לאכול התבשיל שנתבשל בקדרה של בשר קודם שנדר משום דהוי נ"ט בר נ"ט דהתירא, ובגזירת צבור שהבשר הזה יהיה טרפה אין חשש לאסור הכלים אף דכל היכא דשוי חתיכה דאיסורא גם הטעם אסור ויש לאסור גם הכלים מ"מ הא באם גזור שהבשר יהיה טרפה אינו ענין לשויא חתיכה דאיסורא מדין נדר דהא א"א להיתר להעשות טרפה כדלעיל (סי' רה ס"?) ואין ענין אך לדין תקנת הצבור שיש כח בידם לאסור המותר אזלינן בתר לשון בני אדם והא קי"ל דבלשון בני אדם אין הטעם בכלל בשר (פ"ח).
(י) ¹³³ נתערב יין זה שאסרו על עצמו ביין אחר (לה), אפי' טפה בחבית, נאסר הכל, מפני שיש לו להשאיל על נדרו נעשה כדבר שיש לו מתירין שאינו בטל במינו:

(לה) ביין אחר - אבל בחומץ לא איכפת לן ביש לו מתירין כיון שאינו מינו ונתבאר לעיל (סי' קב ס"א) דדבר שיש לו מתירין בטל באינו מינו (ט"ז), עי' דברי לעיל (סי' קב סק"י) [ז"ל הרמ"א (סי' קב ס"ד): מי שנדר מדבר אחד ונתערב אחר, לדידיה מקרי דבר שיש לו מתירין, דהא אפשר לשאול על נדרו. וזה תצית דברי הפ"ח: שנדר מדבר - דוקא בכה"ג דביד האוסר עצמו לשאול על נדרו הוי דשיל"מ, אבל אם אסר דבר על חברו בקונם³⁹, לא הוי דשיל"מ, דהאוסר יכול לשאול ע"ז, כיון דלגבי הנאסר לא הוי בידו, וכך מדויק לשון השו"ע (סי' רטז ס"י) [ז"ל: נתערב יין זה שאסרו על עצמו ביין אחר, אפי' טפה בחבית, נאסר הכל, מפני שיש לו להשאיל על נדרו נעשה כדבר שיש לו מתירין שאינו בטל במינו], אבל תרומה טמאה ביד כהן היה נקרא דבר שיש לו מתירים לולא שלא שכיח שבעליו ישאל עליו, ויש לחלק שתומה טמאה אסורה לכולם, ולכן אם אסר פירות על עצמו ועל חברו, נקרא דבר שיש לו מתירים, ועמש"ל (סי' טז סק"ב?), ועוד כל זה דוקא בנדר משום שיש מצוה לשאול עליו, ולכן הוי דשיל"מ, אבל אם נשבע שלא לאכול מאכל פלוני ונתערב לא הוי דשיל"מ שאין מצוה לשאול עליו, וי"א שגם בשבועה הוא דשיל"מ. מי שנדר מחבית יין ונשבע שלא יתיר נדרו ונתערבו שיורי קנקן בחבית אחר הוי דשיל"מ שהרי יכול להתיר תחלה השבועה ואח"כ הנדר כדלקמן (סי' רכט ס"ד), והיכא שא"צ לשאול על נדרו כגון שנדר בעת צרה וכיוצא בזה לא הוי דשיל"מ אכן אם רוצה לשאול על נדרו שנדר בעת צרה צ"ע אם הוה דבר שיש לו מתירין] (פ"ח)⁴⁰.

(יא) ¹³⁴ האוסר על עצמו יינו של פלוני (לו) או של מקום פלוני. דינו כדין האוסר על עצמו יין זה שאסור בתבשיל שנפל בו ויש בו טעם יין. והוא הדין אם אותו יין נעשה חומץ אחר הנדר, שהוא אסור עליו. אבל מה שהיה חומץ (לו) בשעת הנדר, מותר, (דין אסר עליו ולא חומץ):

(לו) והאוסר על עצמו יינו של פלוני - ובזה אפילו מכר הפלוני יינו לאחר אסור (ב"מ).
(לז) אבל מה שהיה חומץ - ואין דנין בזה שאין אנו בקיאים, עי' במג"א (סי' תקנא סק"ז)⁴¹ (רע"א).
(יב) ¹³⁵ אמר: קונם זיתים וענבים עלי, מותר בשמן ויין היוצא מהם, אפילו הוא חדש (לח).
ואם אמר: קונם זיתים וענבים שאני טועם⁴², או שאמר קונם זיתים וענבים אלו עלי, אסור אף במשקים היוצא מהם ובתבשיל שנותנין בהם טעם:
(לח) אפילו הוא חדש - שטעמו שוה דאזלינן בתר שמא (ש"ך).

³⁹ עי' לקמן סי' רלו סק"ט (טז), שיש בזה מח' ראשונים.

⁴⁰ עי' לעיל סק"ט.

⁴¹ ז"ל השו"ע (סי' תקנא ס"ט) יש נוהגים שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין בשבת זו (ומותר בחומץ של יין) וכו'. וז"ל המג"א: עי' ביר"ד דאין אנו בקיאים איזו מקרי חומץ, מ"מ הכא כיון שאינו אלא מנהג, כל שבני אדם נמנעין לשתות מפני חמיצותו, מקרי חומץ דאזלינן אחר לשון בני אדם. צ"ע בזה שהרי הלשון של אין אנו בקיאים הוא בטור, ומקורו בתוס' ע"ז כט ע"ב ד"ה אי משום, אבל בשו"ע יר"ד סי' קכג ס"ו איתא "כל שמבעבע כשמשליכין אותו על הארץ הוא חומץ". ועיי"ש בש"ך: היינו כשמרתיח אבל כל שאינו מבעבע אין אנו בקיאים אם הוא חומץ או לאו. {צ"ע מהו כשמרתיח}

ועיקר דדעת רע"א שהביא מהמג"א שמה שאנשים אומרים הוא חומץ לא מספיק לדין נדר, אע"פ שהולכים אחרי לשון בני אדם.

⁴² עי' בית מאיר סי' ריז על ש"ך סק"ט שזה ספק, וה"ה לענין תמרים ודבש שלהם, שאם אמר שאני טועם אסור מספק. ועי' רע"א לעיל סק"ל (ג).

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' – סי' רסט')

- סימן ריו – דין הנודר מהמבושל, מהמליח, ממעשה קדירה, ודומיהם, וכיצד הולכין בנדרים אחר לשון בני אדם, ובו מ"ח סעיפים:
- (א) ¹³⁶ נדר או נשבע מהמבושל (א), אם דרך אותו מקום באותו לשון ובאותו זמן שקוראין מבושל אפי' לצלי ולשלוק (ב), הרי זה אסור בכל. ואם אין דרכם לקרות מבושל אלא לבשר שנתבשל במים ובתבלין, הרי זה מותר בצלי ובשלוק. וכן המעושן והמטונן והמבושל בחמי טבריא וכיוצא בהם, הולכים בו אחר הלשון (ג) של בני העיר:
- (א) נדר או נשבע מהמבושל – נשא אשה ונשבע לה שלא ישא עליה אסור לישא אשה שהיתה מקודשת קודם השבועה (רע"א * גינת ורדים) ⁴³.
- (ב) אפי' לצלי ולשלוק – וכל שקורין לצלי מבושל מסתמא דגם שלוק בכלל ושלוק" פי' בשיל ולא בשיל אבל בשיל יותר מדאי בכלל מבושל הוא בכל מקום (ט"ז וש"ך), שכן בנדרים הלך אחר לשון בני אדם ואם אין לשון בני אדם כגון שנדר בלשון הקדש ובאותו מקום אין מדברים בלה"ק הלך אחר לשון תורה (ש"ך).
- (ג) אחר הלשון – אם אין לשון בני אדם, כגון שנדר בלה"ק ובאותו מקום אין מדברים בו הלך אחר לשון תורה. מי שנשבע שלא לשכור ושלא למשכן בית שלו כי אם לפלוני, אין ירושה בכלל, ועיין לעיל (סי' רטז סק"ז?). הנשבע לעשות דבר כשיהיה נשוי או איפכא לא אעשה דבר זה כשאהיה נשוי לא עבר על שבועתו כל זמן שלא נשא אשה בכתובה וקידושין וז' ברכות, וכן לא נתחייב לעשותו אלא לכשיהיה נשוי בכתובה וז' ברכות, כיון דבין בלשון תלמוד ובין בלשון בני אדם לשון נישואין לחוד ולשון אירוסין לחוד. וי"א דאירוסין בכלל נשואין. הנשבע שלא ישא אשה אחרת על אשתו, אין אירוסין בכלל, וה"ה במקום שנוהגים חרם דרבינו גרשון, דאין קידושין בכלל, וי"א אף אירוסין בכלל. הנודר מראובן ובניו ובני מותר בדור רביעי, וי"א דהוי ספיקא ⁴⁴ (באר היטב), מי נדר מפרה מעוברת אסור ליהנות אף מולד משום עובר ירך אמו אבל לא להיפך, שאם נדר מעובר מותר להשתמש באמו המעוברת. קהל שגזרו בחרם על שוחט א' שתהא שחיטתו אסורה מותר לאכול משחיטתו אם ישראל אחר בדק סכין ונתן לו דלשון בני אדם שתהא שחיטתו אסורה משמע כשחיטת מומר וכה"ג במומר שרי כדלעיל (סי' ב ס"ז) (פ"ת).
- (ב) ¹³⁷ הנודר ממעשה קדירה, אינו אסור אלא מדברים שמרתיחים אותם בקדירה כגון ריפות (ד) ולביבות וכיוצא בהם. אסר עצמו מכל היורד לקדירה (ה), הרי זה אסור בכל המתבשלים בקדירה. ¹³⁸ נדר מהיורד לתוך התנור, אינו אסור אלא בפת. ואם אמר: כל מעשה תנור עלי, אסור בכל הנעשה בתנור:
- (ד) ריפות – מעשה חטין שנכתשו ולביבות הם מעשה רוחשות (ט"ז).
- (ה) היורד לקדירה כו' – אבל היורד לאלפס מותר לו (ש"ך * ב").
- (ג) ¹³⁹ נדר או נשבע מן המליח, אם דרכם לקרות מליח לכל המלוחים, הרי זה אסור בכל המלוחין ¹⁴⁰ אפילו אינו מליח אלא להתקיים לשעה. ¹⁴¹ ואם אין דרכם לקרות מליח אלא לדג מליח בלבד, אינו אסור אלא בדג מליח. נדר או נשבע מן הכבוש, אם דרכם לקרות כבוש לכל הכבושים, הרי זה אסור בכל. ואם אין דרכם לקרות כבוש אלא לירק כבוש בלבד, אינו אסור אלא בכבוש של ירק. וכן כל כיוצא בזה. היו מקצת בני המקום קורין לו כך ומקצת אין קורין, אין הולכין אחר הרוב (ו), אלא הרי זה ספק נדרים וכל ספק נדרים להחמיר:
- (ו) אין הולכין אחר הרוב כו' – ומיהו אם הוא אומר נתכוונתי כך כמו שקורין הרוב נאמן כדלעיל (סי' רח סק"ג?) (ש"ך).
- (ד) ¹⁴² אמר: קונם ירק (ז) עלי, אינו אסור אלא בנאכלין חיים (ח). ואם אמר ירק קדירה עלי, אסור ¹⁴³ אף בנכבשים בה (ט). ואם אמר ירק המתבשל בקדירה אינו אסור אלא במתבשל בה. ומיהו אסור (י) בכל המתבשל בה, אף בדילועין (פירוש מין ירק שעליו גדולים ביותר, ערוך). שכל דבר שהשליח נמלך עליו, הוא בכלל המין ההוא. ואם אמר לשלוחו (יא): קח לי ירק,

⁴³ עי' לעיל סי' רטז סק"כ (כט), והערה 38.

⁴⁴ עי' לעיל סי' רח סק"ה).

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

ואינו מוצא אלא דילועים, הוא נמלך בו לומר: תרצה דילועין. אבל אם נדר מהדלועין, מותר בירק:

(ז) ירק כו' - ע"ל סק"כד (ש"ך).

(ח) אלא בנאכלים חיים - כלומר באותן ירקות שנאכלין גם חיים (ש"ך).

(ט) אף בנכבשים בה כו' - י"א דכ"ש במבושל בין נאכל חי או אינו נאכל חי מכל מקום ירק חי מותר לאכול, אמנם העיקר האומר "ירקי קדירה עלי" אסור בחי ובכבוש ולא במבושל אלא א"כ אמר "ירק המתבשל", ואז נראה מותר בכבוש ובחי (ט"ז), ועיקר כ"א בט"ז דלא כט"ז (ש"ך).

(י) ומיהו אסור כו' - אבל אינו בכלל סתם ירק או ירקי קדרה שמשמע בנאכלין חיים או כבושים ודילועין אינם נאכלין רק מבושלים (ש"ך).

(יא) ואם אמר לשלוחו כו' - פי' והא לך ראייה דאם אמר לשלוחו כו' (ט"ז).

(ה) ¹⁴⁴הנודר מהירק, אסור אפילו ביבש (יב), מאחר שאין לו גורן. ומותר בפולין יבשים, מאחר שיש לו גורן, ואינם נקראים ירק אלא הלחים:

(יב) אסור אפי' ביבש - פי' אף על גב דירק נקרא לחין מ"מ בזה אסור אפילו ביבש מאחר שאין עושין גורן לירק אפילו יבש לא נפיק מכלל ירק (ט"ז).

(ו) הנודר מהירק, נסתפק בירושלמי¹⁴⁵ אם הוא אסור בקולקס (פירש הערוך שהוא מין לוף ומונח בתרמיל ארוך ויש בו גררין הרבה). @ NO MB

(ז) ¹⁴⁶הנודר מהבשר, [אסור] (מותר) בגידין (יג). מהגידין, מותר בבשר:

(יג) מותר בגידים - טעות סופר הוא וצ"ל "אסור בגידים" (ט"ז, ש"ך), שהם טפלים לבשר (ש"ך).

(ח) ¹⁴⁷מקום שדרכם אם ישלח אדם שליח לקנות לו בשר אומר לו: לא מצאתי אלא דגים, אם נשבע או נדר במקום זה מהבשר, נאסר אף בבשר דגים. וכן כל כיוצא בזה. ובכל מקום, הנודר מהבשר אסור בבשר עופות ובקריבים ובראש וברגלים, בקנה ובלב. ומותר בחגבים. ואם מראים הדברים (יד), בעת שנדר, שלא נתכוון אלא בבשר בהמה בלבד (או לבשר עוף ובהמה בלבד), ה"ז מותר בבשר דגים, ואפי' במקום שהשליח נמלך עליהם. ¹⁴⁸ואפילו צדק עופות (טו) נמי שרי, דהא לא נתכוון (טז) רק לצדק בהמה:

(יד) ואם מראין הדברים כו' - אם נדר בימי הקזה אין דגים בכלל הנדר שבלאו הכי לא אוכל אותם ולא הוצרך לידור נדר (ט"ז).

(טו) ואפי' בבשר עופות כו' - מי שנודר שלא יקנה לשבת אלא חצי חתיכה בשר נראין הדברים שלא נתכוין אלא לבשר בהמה הנמכר בחתיכה אבל בעופות מותר (ש"ך).

(טז) דהא לא נתכוון - אפילו אם לא היו מראין הדברים בעת שנדר אלא שאח"כ אמר כוונתי לבשר בהמה דקרינן ליה בשר סתם מותר בעופות, ואיפכא צ"ע. ועי' לעיל (סי' רי"ט) לענין פת חטין ושעורין (פ"ת).

(טז) ¹⁴⁹הנודר מהקיפה (יז), מותר ברוטב. מהרוטב, מותר בקיפה. מהבשר, מותר בשניהם (יח), אם לא שאומר: קונם בשר [זה] עלי (יט) שאני טועם או שאני אוכל:

(יז) מהקיפה - פי' פרורין דקין שנקפין בשולי הקדירה (ט"ז).

(יח) מהבשר מותר בשניהם - האידנא אסור בשניהם דאזלינן בתר לשון בני אדם ומ"ה שרינן סתם בדגים, היינו דהאידנא הנודר מבשר סתם מותר בדגים דאין דרך האידנא דמימלך שליח עליה (ט"ז, ש"ך).

(יט) אם לא שאומר קונם בשר עלי כו' - צ"ל בשר זה (ט"ז).

(י) ¹⁵⁰הנודר מהגריסין, אסור במקפה (פי' מרק קפוי ועב) של גריסין (כ). מהמקפה, מותר בגריסין. מהמקפה, אסור בשום (כא). מהשום, מותר במקפה. ¹⁵¹מהתבלין, אסור בחיין ומותר במבושלין. ואם אמר: קונם תבלין שאני טועם (כב), אסור בחיין ומבושלין. מהכרוב, (אסור) באספרגוס (פי' מין מים שבשלו בהם הכרוב, רמב"ם. ורש"י פי' מין כרוב). מהאספרגוס (כג), מותר בכרוב. ¹⁵²מהכרישים, מותר בקפלושות. מהירק, מותר בירקות שדה (כד) מפני שהוא שם לווי ¹⁵³לצללון בני חלם אינס קורין ירק סתם, רק לירקות הגדלים צגנות:

(כ) אסור במקפה של גריסין - מקפה הוא תבשיל עב וגבי אסור שום לא נקט מקפה של שום הטעם דאפילו שום בפני עצמו אסור דכיון שאמר כל מקפה אסור עלי ושום הוא שנותנין אותו בכל מקפה, והא דאמרין דנודר מגריסין אסור אפילו במקפה של גריסין

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

הטעם דקרי ליה מקפה של גריסין, אבל נודר ממקפה סתם אין גריסין בפני עצמן בכלל שהרי אין הגריסין הכרחיים למקפה משא"כ בשום שהם הכרחיים למקפה, ע"כ אפילו בנודר ממקפה הוה שום בפני עצמו אסור שסתם מקפה היא של שום אבל נודר משום לא אסרו אלא בפני עצמו ולא כשנותנין אותו בהמקפה דמידי אחרינא הוא וג"כ אין נקרא שם השום על המקפה לקרותו מקפה של שום כמו שהוא בגריסין (ט"ז), וי"א טעם דאסור במקפה של גריסין, שהוא תבשיל של גריסין (ש"ך).

(כא) אסור בשום – דלשון מקפה כולל כל דבר קפוי ועב ושום נמי קפוי הוא שממחין אותו במעט מים ונאכל בכך (ש"ך).

(כב) תבלין שאני טועם – ה"ה שאני אוכל (ט"ז), דבר הבא ליתן טעם בקדירה כגון שומים ובצלים וכיוצא בהם הכל נכלל בשם תבלין ובהני הוא דשייך לפלוגי בין חיים ומבושלים אבל בפלפלין וכיוצא בהן אין שייך לחלק בהן (ש"ך).

(כג) מהאספרגוס – בזמנם היו קורין גם לאספרגוס כרוב ולא לכרוב אספרגוס ולכן הנודר מכרוב אסור באספרגוס, וצריך לגרוס "אסור" (ט"ז).

(כד) מותר בירקות שדה – עכשיו אסור בירקות שדה שגם הוא בלשון ירקות בלשון בני אדם (ש"ך), ויש חולקים, שכל שיש לו שינוי בשם אפילו אומר "שאיני טועם" אינו מרב האותם (ב"מ על ש"ך סק"ט).

(יא) ¹⁵⁴הנודר מהחלב, מותר בקום (כה) ⁴⁵ (פירוש מים המובדלים מהחלב כשמעמידים אותו הנקראת סורו). נדר מהקום, מותר בחלב. ¹⁵⁵וי"א לאס קוריס(כו) לקום על סס חלב, כגון שקורין אותה קומא לחלב, אסור. ¹⁵⁶מהחלב, מותר בגבינה. מהגבינה, מותר בחלב. ואסור בה בין מלוחה בין תפילה בין לחה בין יבשה:

(כה) מותר בקום – פי' מי חלב הנבדלין ממנו (ט"ז), היינו נסיוכי דחלבא וע"ל (סי' פא ס"ה וסי' פז ס"ח) (ש"ך).

(כו) וי"א דאם קורין כו' – אהנודר מחלב קאי, דאם קורים לקום קומא דחלבא אסור בקום אבל בנדר מהקום אף על פי שקורין אותו קומא דחלבא מותר בחלב (ש"ך).

(יב) ¹⁵⁷הנודר מן הדגים(כו), מותר בציר(כח) ומוריים של דגים:

(כז) הנודר מן הדגים – ואסור בדג בין גדול בין קטן, אבל הנודר מן הדגה רק אסור בדגים קטנים, והנודר בדג דגה, אסור בין גדולים בין קטנים (ט"ז).

(כח) מותר בציר כו' – היינו בציר שיצא קודם הנדר אבל לאחר הנדר אסור כשאמר "קונם דגים שאני טועם" או "שאיני אוכל" או "קונם דגים אלו", כמ"ש לעיל (סי' רטז ס"ט), ולענין קום החלב עי' לעיל (סי"א) ולענין דבש תמרים עי' לקמן (סי"ג) (ט"ז וש"ך).

(יג) ¹⁵⁸הנודר מהתמרים, מותר בדבש תמרים(כט). הנה: ¹⁵⁹אף על פי שסם התמרים(ל) עליו, ונקרא דבש תמרים, הואיל ונשתנה לורתן ממה שהיה תחלה, משא"כ נקומא דחלבא. ועוד דמה שנקרא דבש תמרים(לא) אינו חלב כלי להבדילו משאר דבש. מדבש תמרים, מותר בתמרים. מסתוניות(לב) (פי' ענבים רעים הנשארים בגפן בימות הסתיו ועושין מהם חומץ), מותר בחומץ היוצא מהם:

(כט) מותר בדבש תמרים וכו' – האומר "קונם תמרים שאני טועם" אסור בדבש תמרים מספק כנ"ל (סי' רטז ס"ב) ⁴⁶ (ש"ך וב"מ), עי' ט"ז וש"ך סק"כ(כח), ואם אמר "תמרים אלו אסורים עלי" או "קונם תמרים שאני טועם" מותר בדבש (פ"ת * משכנ"י סי' נא).

(ל) אף על פי ששם התמרים כו' – וי"א שאני קום החלב דהוה עדיין משקה כמו תחלה משא"כ בדבש תמרים שתחלה היה אוכל ועכשיו נעשה משקה (ט"ז).

(לא) ועוד דמה שנקרא דבש תמרים כו' – אבל בקומא דחלבא כי קרו ליה קומא דחלבא מפני שעדיין תורת חלב עליו קרי ליה הכי ולא להפריש בין זה לאחר שאין נקרא קום אלא זה (ש"ך).

(לב) מסתוניות – פירוש סופי ענבים שאינם מתבשלים (ט"ז וש"ך).

(יד) ¹⁶⁰הנודר מדבש(לג), מותר בדבש תמרים(לד). מהחומץ, מותר בחומץ סתוניות:

(לג) הנודר מדבש – בנודר מדבר הבא מן החי מותר בדבש דבורים (רע"א * שער אפרים).

⁴⁵ עי' לקמן סק"כ(כח).

⁴⁶ ועי' שם רע"א סק"ל(ג) ש"אלו זה ודאי.

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(לד) מותר בדבש תמרים - שסתם דבש הוא של דבורים (ט"ז וש"ך).
(טו) ¹⁶¹הנודר מהיין, מותר ביין תפוחים (לה) ¹⁶²ואסור ביין מבושל ומותר בקונדיטון (לו) (פי' משקה שיש בו דבש ויין ופלפלין). ויש מי שאוסר בקונדיטון (לז). (ולין חומץ עיין לעיל סוף סימן רט"ז סעיף י"א):

(לה) מותר ביין תפוחים - ואסור ביין צמוקים (רע"א).
(לו) בקונדיטון - פי' יין מבושל במיני בשמים, וי"א מבושם במיני בשמים (ש"ך HR).
(לז) ויש מי שאוסר בקונדיטון - שונה מלעיל סעיף י' בנודר מירקות דמותר בירקות שדה מטעם שיש להם שם לווי והכא נמי יש לווי דמקרי יין מבושל, שאני התם דמין אחר הוא משא"כ כאן דשניהם יין ומפני שנתבשל לא הפסיד (ט"ז).

(טז) ¹⁶³הנודר מהתירוש, לדידן (לה) אסור ביין ומותר בכל מיני מתיקה:
(לח) מהתירוש לדידן - שאין אנו קוראים תירוש אלא ליין בלשון תורה (ט"ז), בין אם דיבר בלשון לעז או לשון הקודש (ש"ך).

(יז) ¹⁶⁴הנודר מהשמן, אם הוא במקום שמסתפקים בשמן זית, אסור בו ומותר בשמן שומשמן. ואם הוא במקום שמסתפקין בשמן שומשמן, אסור בו ומותר בשמן זית. ואם מסתפקין בשניהם, אסור בשניהם אף על פי. Error! Reference source not found. שרוב סיפוקן מאחד (לט) מהם:

(לט) אף על פי שרוב סיפוקן מאחד כו' - עי' מ"ש לעיל (סי' רח ס"א סק"?) (ט"ז), ולא אזלינן בתר רובא דספק נדרים להחמיר ועי' לעיל ס"ג (ש"ך), ואם פירש דבריו, זה מועיל אפילו נגד רוב, ועי' לקמן (סמ"ז) (ב"מ).
(יח) ¹⁶⁵הנודר מהתבואה או הנודר מעללתא (מ), אינו אסור אלא בחמשת המינים (מא). והוא הדין לנודר מהדגן (מב):

(מ) מעללתא - שהוא לשון הכולל כל דבר מעולה ומשובח (ט"ז), י"א ד"עללתא" משמע כל דבר, וצ"ע למה המחבר לא חש לדבריו להחמיר בדאורייתא וצ"ע (רע"א) ⁴⁷, איתא בגמ' דאם אמר תבואת השדה אסור בכל הגדל שבשדה וצ"ע למה השמיטו הפוסקים (פ"ת).

(מא) בחמשת מינים - הם ה' מיני דגן שהוא חטה ושעורה כוסמין שבולת שועל ושיפון (ש"ך).

(מב) וה"ה לנודר מהדגן - וי"א דחטה נחלקת לשני חלקים מותר שכבר נשתנית, אבל למעשה אין להקל כיון שהמחבר לא כתב כן בפירוש (ט"ז).

(יט) ¹⁶⁶הנודר מפת סתם (מג), אינו אסור אלא בפת חטים ושעורים. ובמקום שנוהגים לעשות פת מכל דבר, ונדר מהפת ¹⁶⁷או מהמזון (מר), אסור בחמשת המינים. ואם אמר: כל הזן עלי (מה), אסור בכל חוץ ממים וממלח (מו):

(מג) מפת סתם כו' - עיין לעיל (סי' רי ס"?) (ש"ך).

(מד) או מהמזון - היינו דברים שמסעדים הלב, וזה דוקא בה' מינים (ט"ז), והאי "או מהמזון" דקאמר, פירושו אפי' במקום שעושין פת דוקא מחטים ושעורים, מכל מקום דוקא חמשה מינים קאמר (ט"ז וש"ך), צ"ע למה אינו אסור באורז דהוי ג"כ מזון דמברכים עליו במ"מ כדאיתא בא"ח (סי' ר"ח) וצ"ע (רע"א, פ"ת * צל"ח), וכן יין קשה (פ"ת * צל"ח).

(מה) ואם אמר כל הזן כו' - ומיירי שלא אסר אלא לזמן שיוכל לעמוד בו דאל"כ הוי כנודר מכל פירות שבעולם דאינו נדר כלל כדלקמן (סי' רלב ס"ה) (ט"ז וש"ך).

(מו) חוץ ממים וממלח - אף אם המלח ומים מעורבים יחד (רע"א).

(כ) ¹⁶⁸הנודר מהחטים, אסור בהם בין חיים בין מבושלים. חטה חטים שאיני טועם, אסור בהם בין קמח בין פת. ¹⁶⁹חטה שאיני טועם, אסור בהם באפויה ומותר לבוס. חטים שאיני טועם, מותר באפויה ואסור לבוס. חטה חטים שאיני טועם, אסור בין באפויה בין לבוס. הגה: ¹⁷⁰האומר: פת חטים וסעורים וכוסמין עלי, אינו אסור אלא צפת חטים ופת סעורים ופת כוסמין, דפת דקאמר קאי על כולם. ¹⁷¹ויש מחמירין לאסור צעורים וכוסמין לגמרי, אלא אם כן

Commented [O38]: ר
ב"מ הקשה שהמהרי"ל
(שהוא מקור ל"מבושם"
רק מביא שיטת הרא"ש
שאסור.

⁴⁷ צ"ע שכן אם פירש דבריו, אז ודאי זה מותר, ואיך יתכן שהוא נדר מכל דבר.

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

אומר שלל היתה כוונתו רק אפת, או שידוע לשון בני אדם שצאוחו העיר, דאז הולכין אחר לשון בני אדם. @NO MB@

(כא) ¹⁷²גרים שאני טועם, אסור לאכול מבושל ומותר לאכול חי. גריסין שאני טועם, אסור לאכלם חיים ומותר לאכלם מבושלים. גרים גריסין שאני טועם, אסור לאכלם חיים ומבושלים. @NO MB@

(כב) ¹⁷³הנודר מפירות ^{השנה}(מז), אסור בכל פירות(מח) השנה ומותר בגדיים וטלאים(מט), בחלב ובביצים ובגזלות. ואם אמר: גידולי שנה עלי, אסור בכולם(נ):

(מז) הנודר מפירות הארץ - הנודר מפרי עץ ומפרי האדמה מותר לאכול הצוקר שאין זה פרי (פ"ת).

(מח) אסור בכל פירות - ואפילו כמהין ופטירות דאסור (ט"ז).
(מט) ומותר בגדיים וטלאים - וכ"ז כשנודר לזמן כנ"ל סק"מ(מה), ואף על גב דאמרין בגמ' בהמות נקרא פרי, לענין נדרים שונה דהולכין אחר לשון בני אדם ובלשון בני אדם לא נקראים פרי (ט"ז), וי"א כאן שונה כיון דאמר "פירות השנה" (ש"ך).

(נ) אסור בכולם - מזה שכתוב שכ"ז כשנודר לזמן כנ"ל אסיפא ד"גידולי שנה" משמע דברישא הוי נדר אפי' לעולם, דכיון שמותר בגדיים וטלאים יכול לקיים נדרו ועי' לקמן (סי' רלב סק"ח ?) (ש"ך).

(נג) ¹⁷⁴הנודר מפירות הארץ, אסור בכל פירות הארץ ובפרי העץ, ומותר בכמיהין ופטירות(נא). ואם אמר: גידולי קרקע עלי, אסור בכולם(נב):

(נא) ומותר בכמיהין ופטירות - לפי שאינם בכלל פרי הארץ שיונקים מהאוויר אף על פי שגדילין מן הארץ (ט"ז).

(נב) אסור בכולם - מכל מקום מותר בגדיים וטלאים, אף על גב דגם הם גידולי קרקע כנ"ל סק"מ(מט) מכל מקום בנדרים לא כן הוא, דבלשון בני אדם לא מקרי בהמות בשם גידולי קרקע (ט"ז).

(כד) ¹⁷⁵הנודר מהקין, אינו אסור אלא מהתאנים. @NO MB@
(כה) ¹⁷⁶הנודר מהמים הנמשכים ממעין פלוני, אסור בכל הנהרות היונקות ממנו, ואין צריך לומר מהנמשכים ממנו, אף על פי שנשתנה שמו ואין קורין אותו אלא נהר פלוני או מעין פלוני. אם אמר: מנהר פלוני או ממעין פלוני, אינו אסור אלא בנקראים על שמו. @NO MB

(כו) ¹⁷⁷הנודר הנאה ממעיין, טובל בו טבילה של מצוה בימות הגשמים, אבל לא בימות החמה(נג):

(נג) אבל לא בימות החמה - דאיכא הנאת הגוף (ש"ך).
(כו) ¹⁷⁸הנודר מהכסות, מותר בשק וביריעה ובחמילה(נד) (פי' מיני בגדים גסים שאין דרך בני אדם להתכסות בהם):

(נד) ובחמילה - פי' מיני בגדים גסים (ש"ך).
(כה) ¹⁷⁹הנודר מהבית(נה), אסור בעליה(נו). מהעליה, מותר בבית:

(נה) הנודר מהבית - ואינו אסור אלא בבית שיש בו ד' אמות על ד' אמות (רע"א).
(נו) אסור בעליה - אבל חדר ויציע לא הוי בכלל בית, דהמוכר את הבית לא מכר את החדר ולא את היציע אלמא לא הוי בכלל בית, ועיין בחו"מ (סי' ריד סי"א) ⁴⁸(ש"ך).

(כז) ¹⁸⁰הנודר מהעיר, אסור ליכנס לעיבורה(נז) דהיינו תוך שבועים אמה ושירים:
(נז) לעיבורה - ואף על גב דלענין שאר דברים תוך התחום דין עיר עליו, כמו שנתבאר בא"ח (סי' תצו ס"ו ? וסי' תקעד ס"ו ?) ועי' רמ"א לקמן (סי' רכח סל"ג) כאן שונה בנדרים דהלך אחר לשון בני אדם שאינו אלא תוך שבועים אמה ושירים (ש"ך), עי' ש"ך, וי"א שכל שהולכים אחרי לשון בני אדם, היינו כאשר מדברים בלשון זו שם, אכל אם נדר בלשון הקודש, אז הולכים אחרי לשון תורה (רע"א * תוספת שבת), רוב הראשונים סוברים דווקא שיש איזה בנין תוך ע' אמה ושירים, אבל באויר בעלמא אין דינו כעיר ויש צד

[039] Commented: ל בדוק אם זה רש"י ואם כן רואים.

[040] Commented: ר שנה הארץ נוסח

⁴⁸ ז"ל: המוכר את הבית מכר כל הדברים הקבועים כגון דלת ונגר ומנעול וכו', ואם א"ל הוא וכל מה שבתוכו כל אלו מכורים, אבל לא גג ויציע ובור ודות ומחילות.

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' – סי' רסט')

הסובר שהולכים אחר לשון ב"א, ואורא בעלמא נכלל (רע"א), וי"א שהכל כפי ההלכות של עיבור העיר בהלכות עירובין (רע"א * אורים גדולים).

(ל) ¹⁸¹הנדר מהבית, אינו אסור אלא מהאגף ולפנים(נח), דהיינו מסתימת הדלת ולפנים. אבל מסתימת הדלת ולחוץ, על עובי המפתח, מותר:

(נח) מהאגף ולפנים כו' - עיין באו"ח (סי' נה סי"ג) ⁴⁹ (ש"ך).

(לא) ¹⁸²הנשבע לעמוד בבית אחד, אסור מהאגף ולחוץ. הגה: ¹⁸³הגדור כלור נשכונות היהודים לריק כלור נשכונה הגדולה ונרחב שלה, דכן הוא לשון בני אדם, ולא אמרינן דג' בתים מקרי נשכונה. ¹⁸⁴קהל קגזרו שלא לקנות בתים מעוצדי כוכבים, אסור להחליף עמהם דזה נמי מקרי קנייה ומכירה. @ NO MB

(לב) ¹⁸⁵נדר מיושבי העיר(נח), אסור במי שישב שם שלשים יום. מבני העיר, אינו אסור אלא במי שישב שם י"ב חדש. הגה: ¹⁸⁶ואם נדר ממנו שדר שם, אפילו דירת ערלי מקרי דירה. מיהו הולכים אחר לשון בני אדם(ס) שאין נקרא דירה אלא שדר שם עם בני ביתו דרך קבע, אף על פי שהוא פתוח מל' יום. ואם לשון בני האדם הוא בדרך אחר, הולכין אחריו אחר כוונת הנדר.

(נט) נדר מיושבי העיר - אין הענין תלוי בין אם ירד להשתקע או לגור אלא בזמן (רע"א * מהר"י בן לב).

(ס) אחר לשון בנ"א - לשון דרי העיר לא הוזכר כאן בכמה יהיה נאסר מהם והעיקר דכל לשון שבועה ונדר אין הולכין אלא אחר לשון בני אדם של אותו מקום שהוא עומד בה וא"כ לשון דירה יהיה כפי מה שקורין דירה באותה מקום שנדר בה ובמקומות אלו בזמנינו זה נראה שאינו נקרא דירה בלשון בני אדם במקום א' פחות מו' חדשים (ש"ך, רע"א * מבי"ט), אבל אם היה גר במקום א', ועזב במקום לפחות מו' חדשים, וחזר למקומו, אז מיד הוי כדרי העיר הראשון (רע"א * מבי"ט).

(לג) ¹⁸⁷נדר מיורדי הים, אסור בכל יורדי הים, אפילו באותם שאין הולכים אלא מעכו ליפו, ואפילו באותם שיוורדים למייל, ומותר ביושבי יבשה. @ NO MB

(לד) ¹⁸⁸נדר מיושבי יבשה, אסור גם ביורדי הים, ואפילו באותם שמפליגים בו הרבה, שסופם לירד ליבשה. @ NO MB

(לה) ¹⁸⁹אמר: יורדי הים לאחר ל' יום(סא) עלי, מי שהוא(סב) בשעת הנדר מיורדי הים אסור בו, ומי שאינו מיורדי הים(סג) בשעת הנדר מותר בו, אף על פי שלאחר ל' יום, כשחל הנדר, הוא מיורדי הים:

(סא) אמר יורדי הים עלי לאחר ל' יום - כלומר לאחר ל' יום יהו יורדי הים אסורים עלי (ש"ך).

(סב) מי שהוא כו' - שהולכים אחרי שעת אמירה בנדרים ולא אחרי זמן חלות הנדר וע"ל (סי' רלד סל"ד) ונראה דבכל שאר מילי נמי דינא הכי כגון אמר "לאחר זמן פלוני יהו יושבי עיר פלוני אסורים עלי", ובתוך כך עקר א' דירתו מאותו עיר, אסור בו, כיון שבשעת אמירת הנדר היה מאותו עיר. וכן אם בשעת אמירה לא היה שם, אף על פי שבשעת חלות הנדר הוא שם מותר, וכן כל כיוצא בזה (ש"ך).

(סג) ומי שאינו מיורדי הים - צ"ע שיש חולק הסובר דבין אם הוא מיורדי הים בשעת הנדר ובין אם הוא מיורדי הים בשעת חלות הנדר אסור, ועוד כל שבשעת הנאה הוי מיורדי הים הוא בכלל איסור (רע"א).

(לו) ¹⁹⁰נדר מרואי החמה(סד), אסור אף בסומים, שלא נתכוין אלא למי שהחמה רואה אותו, לאפוקי דגים ועוברים. הגה: ¹⁹¹ואפילו אמר(סה): לא נתכוונתי לכך, לא מהני, ואילו והלשון ודאי כך הוא. ¹⁹²ומותר בכל דבר שאינו צעל חיים(סו), אף על פי שהחמה רואה אותו. ואם נדר מרואים החמה, מותר בסומים:

⁴⁹ ז"ל: צריך שיהיו כל העשרה במקום אחד ושליח צבור עמהם, והעומד בתוך הפתח מן האגף ולחוץ, דהיינו כשסוגר הדלת ממקום (שפה) פנימית של עובי הדלת ולחוץ, כלחוץ. מג"א: שפה פנימית. פי' במקום סגירת הדלת הוי כלחוץ וי"א דהוי כלפנים, וכן עיקר (וכן הוא במ"ב).

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(סד) נדר מרואי החמה כו' – "רואי החמה" היינו שהחמה רואה אותן, כאומר שיש להם ראיות חמה, מה שאין כן באומר מ"הרואים את החמה" הוה כאלו אמר מהרואים לחוד ע"כ מותר בסומין, ואין חילוק אם אמר "את החמה" או "החמה" (ט"ז), וי"א דאין חילוק בין נדר מ"רואי החמה" ל"רואים החמה" ואינו מותר בסומים אלא בנדר מ"רואים את החמה" (ש"ך).

(סה) ואפי' אמר כו' - ע"ל (סי' רח ס' ? וסי' רלב סי' ד סק"ל ?) (ש"ך).

(סו) בכל דבר שאינו בעל חיים כו' - כיון שהזכיר רואי החמה משמע דוקא בעלי חיים שעשויין לראות החמה ללא הפסק (ט"ז).

(לז) נדר משחורי הראש, אסור בקרחים ובעלי שיבה (סז) ומותר בנשים ובקטנים, שאין נקראים שחורי הראש, אלא האנשים. ואם דרכם לקרות שחורי הראש לכל, אסור (בכל).

¹⁹⁴הנודר מכל דבר שהוא חלום, אסור לראות בחמה (סח), שגם כן היא חלומה.

(סז) אסור בקרחים ובעלי שיבה - מדלא אמר "מבעלי שער" כוונתו לא למעט שער אלא מאותן שרגילין להיות שחורי הראש, אף על גב שאין להם עכשיו שחורי הראש (ט"ז).

(סח) אסור לראות בחמה - כלומר אסור ליהנות מאור החמה. הנודר מן הילודים או מן הנולדים אסור בין באותן שנולדו כבר בין באותן שיוולדו אח"כ ואינו מותר אלא בעופות ודגים שמטילין ביצים ואין דרכן להוליד (ש"ך), ויש חולקים על הרמ"א דלא משמע להו לאינשי היתה אדומה והכל לפי מה שהוא ענין וכוונת הנודר (רע"א), עי' ש"ך "שמטילין ביצים", ואף בדגים טמאים מותר ע' לעיל (סי' פג ס"ח) וי"א אסור בדגים טמאים, וי"א שאף בדגים טמאים, והצד החולק סובר שדגים טמאים לא מולידים ביצים, ודחויה (רע"א), הנודר מהאור מותר באורן של כוכבים אפילו שזה מובא בגמ' פסחים ב ע"א (פ"ת * נוב"י).

(לח) ¹⁹⁵הנודר משובתי שבת, אסור אף בכותים (סט):

(סט) אף בכותים - לפי שהם מצווים על שבת ועושין כן⁵⁰ אבל עובדי כוכבים אפי' אם שומרים שבת מ"מ אינם מצווים בכך (ט"ז).

(לט) ¹⁹⁶נדר מעולי ירושלים, אסור בישראל ומותר בכותים (ע):

(ע) ומותר בכותים - לפי שאינם עולים שם אף על פי שמצווים על זה, שהכותים עולים להר גריזים במקום ירושלים, ואפילו אם היו עולים לירושלים ולא היו מצווים לא נתכוין להם דנתכוין דוקא למצוה (ט"ז).

(מ) ¹⁹⁷נדר מבני נח, אסור באומות העולם ומותר בישראל. נדר מזרע אברהם, אסור בישראל¹⁹⁸ ובגרים (עא) ומותר באומות העולם (עב), אפי' בבני ישמעאל ועשו (עג):

(עא) ובגרים - מדמצינו לענין ברכה שהגר יכול לומר אלהי אבותינו שנאמר כי אב המון גוים נתתיך (ט"ז, רע"א), וה"ה מזרע יצחק או מזרע יעקב (רע"א * ברכ"י).

(עב) ומותר באומות העולם - ובנודר מזרע יצחק מותר בבעני עשו (רע"א * מג"א).

(עג) אפילו בבני ישמעאל ועשו - דכתיב "כי יצחק יקרא לך זרע", ולא כל יצחק דהיינו למעוטי עשו וכ"ש ישמעאל (ט"ז).

(מא) ¹⁹⁹נדר מהערלים, אסור במולי אומות העולם (עד) ומותר בערלי ישראל (עה):

(עד) אסור במולי או"ה - לפי שהערלה נקראת במקרא על כלל אומות העולם דוקא וכן שם מולים על אומה ישראלית דוקא (ט"ז), ה"ה במומר לעבודת כוכבים אסור אף על פי שהוא מהול ובמומר לערלות צ"ע (פ"ת).

(עה) ומותר בערלי ישראל - דוקא במתו אחיו מחמת מילה אבל לא במומר לערלות וי"א דכל שאינו להכעיס בכלל מולים הוא (רע"א)⁵¹.

(מב) ²⁰⁰נדר מהמולים, אסור בערלי ישראל ומותר במולי אומות העולם (עו):

(עו) ומותר במולי או"ה - הוא הדין במומר לעבודת כוכבים ובמומר לערלות צ"ע. ואסור מספק. וה"ה דאסור בעבד מהול (פ"ת).

⁵⁰ ומותר במחלל שבת כדלקמן סק"ל (ע).

⁵¹ צ"ע איך יש להכעיס לערלות ואיך יש לתאבון. ועי' לעיל סי' ב ס"ז: מומר לערלות, דינו כמומר לעבירה אחת. ועי"ש בדרכי תשובה (יו"ד סי' ב סקצ"ד): אעפ"י שאינו עושה רק מחמת שאינו רוצה לצער א"ע או את בנו אפ"ה נקרא מומר. עי' רמב"ם (תשובה פ"ג ה"ו) ואלו הן שאין להן חלק לעולם הבא אלא נכרתים ואובדין ונידונין על גודל רשעם וחסאתם לעולם ולעולמי עולמים המינים וכו' והמושך ערלתו.

Commented [O41]: ב
בקשה לבדוק אותי

Commented [O42]: ר
ערה.

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' – סי' רסט')

(מג) ²⁰¹נדר מִישראל(עז), אסור בגרים. מהגרים, מותר בישראל:
(עז) נדר מִישראל – וכן הנודר מבית ישראל או מבנות ברית אסורה בגירות (רע"א * מהרי"ט).

(מד) ²⁰²נדר מִישראל, אסור בכהנים ולוים. בכהנים ולוים, מותר בישראל. @NO MB@

(מה) ²⁰³נדר מכהנים, מותר בלוים. מלוים, מותר בכהנים. @NO MB@

(מו) ²⁰⁴נדר מבנים(עח), מותר בבני בנים(עט):

(עח) נדר מבנים – המגדל יתום או בנו של אדם אחר וקוראו בנו והלה קוראו לו אבי שנדרו זה מזה בשם בן ואב בסתם או שנתנו מתנה זה לזה⁵² בלי זכרון שם פרטי שלו הוי ספק, ומחמירים דהיינו בנדרים נאסרים זה ע"ז ובממון חומרא לתובע, והמוציא מחבירו עליו הראיה, מיהו ביש לו בנים לזה המגדל, אפי' בנדרים אין המתגדל נאסר, דאמרינן לבניו ממש נתכוין, ואם יש לו אב למתגדל, אף על פי שהמגדל מחשיבו לבנו, נאסר בו, מ"מ כשנדר הבן, י"ל שלאביו האמיתי נתכוין, וכיון שהדבר שקול כי ליכא הוכחה מדעת הנותן והנודר אזלינן הכא והכא לחומרא. וחורגו שאינו גדל אצלו ודאי דאינו בכלל בן לשום דבר ע"ש, ועמ"ש בפ"ת (חור"מ סי' מב סט"ו בהג"ה בד"ה הואיל וגדלהו)⁵³ (פ"ת).
(עט) מותר בבני בנים – וה"ה דמותר בבנות והיכא דאין לו בנים רק בנות ובני בנים. וי"א דאסור בבני בנים ומותר בבנות. נדר מראובן ובניו ובניו, מותר בדור רביעי וי"א שזה ספק, וע' ש"ך חוה"מ (סי' רנ"ז ס"ב ד"ה אם כתב)⁵⁴ (רע"א).

(מו) ²⁰⁵מי שנדר, או נשבע, על דבר חוץ ממועדות וי"ט, אם אמר שבדעתו היה להוציא גם חנוכה ופורים(פ) מהכלל, נאמן. (ועיין בא"ח סימן תק"ע(פ)).

(פ) גם חנוכה ופורים – לפי שגם ימים אלו בלשון בני אדם נקראים "ימים טובים", כמו "ההיא דעבידנא יומא טבא לרבנן" דהיינו כל שיש בו שמחה, והכלל בכל סימן זה דהולכים אחר לשון בני אדם, אלא דכאן הוה קצת דוחק שיהיו ימים אלו בכלל, על כן הוצרך שיאמר הנודר כן בפירוש, שנתכוין לזה (ט"ז), מי שנשבע שלא ישתה יין שרף חוץ משבתות וי"ט מותר גם כן במוצאי יוה"כ אם אמר הנשבע שכוון לזה (פ"ת).
(פא) ועיין בא"ח סימן קע"ט – צ"ל סימן תק"ע, כל הדינים הכתובים בסימן זה ובכל הדברים האלו וכיוצא בהן דין הנודר ונשבע אחד הוא וע"ל (סי' רלט) נתבאר שדין השבועה שוה לכל דבר לנדרים חוץ מכמה דברים שנתבארו שם (ש"ך).

(מח) ²⁰⁶מי שנדר או שנשבע שלא יצחוק(פב) שום צחוק, אסור להטיל גורלות(פג), ולא שום אדם בשבילו(פד). ²⁰⁷וכן אסור להמרות עם חבירו, שקורין אפוסטא"ר(פה). הגה:

⁵² שנתן לאדם אחר לזכות את זה לאבי

⁵³ ז"ל הש"ע שם: מי שמגדל יתום בתוך ביתו, וכתב עליו בשטר בן, או היתום כתב על המגדלו: אבי, או: אמי, לא מקרי מזויף, וכשר, הואיל וגדלוהו ראוי לכתוב כך:
ו"ל המאיר המשפט: זה דוקא באין להמגדל בנים של עצמו (רע"א), ויש חולקים על דברי הגרע"א, ועי' מש"כ באה"ע (סי' יט ס"ב): וטעמו דכשיש לו בנים הוא חושש טובא שלא יבא מזה טעות והפסד להפקיע בניו מנחלת אבותם (פ"ת).

⁵⁴ ז"ל הש"ע ס"ב: מת האב והניח פירות המחוברים לקרקע, הרי הן של בן, מפני שדעתו של אדם קרובה אצל בנו. היו תלושים או שהגיעו ליבצר, הרי הם של יורשים. הגה: מכר הבן כחו לאחר, אין למקבל אפילו בפירות שלא הגיע זמנו לתלוש אלא הן של יורשי האב, ונותנין לזה דמים כפי מה ששוין הפירות בשעה שמת, או מניח הפירות בשדהו עד שיגמרו. וכן הדין אם כתב הקרקע לאחר ולא לבנו. אבל אם כתב לבן בנו, הוי כאילו כתבה לבנו.

ו"ל המאיר המשפט: אבל אם כתב לבן בנו הוה כאלו כתבו לבנו – פירוש, כי אף שאמרו שכן בנו אינו בכלל בניו וכמ"ש לעיל (סי' רמז ס"ג), מ"מ אם כתב בהדיא מתנה לבן בנו, אמרינן מסתמא בעין יפה נתן לו אותה מתנה, כמו שאמרינן כאן בכתבו לבנו דעתו של אדם קרובה אצל בנו ובעין יפה נתנה לו (סמ"ע), צ"ע על מ"ש בסמ"ע לעיל סי' ר"י ס"א ד"ה ואם היה בנו, ועי' מש"כ שם. יש להסתפק אם דור רביעי הוה בכלל לשון בני ביתו (ש"ך), המתנה על מנת שתתן לי מאתיים זוז, ה"ה שאם נתנו לבנו ולבן בנו קיים תנאו (ש"ך * הראנ"ח), מי שצוה לפני מותו לתת לאחד מבניו בניו נכדיו מנכסיו סך מה אי יתנו ג"כ לבן בן הבן, בצוואה וכה"ג דאזלינן בתר לשון בני אדם אין בכלל אלא מה שבפרט בן בנו ותו לא, וגדולה מזו דאפי' בני בנים שהם לענין כמה דברים כבנים אפ"ה לענין לשון בני אדם אינם נכללים בכלל בנים (רע"א * השבר"י), צוואה שהניח קרן קיים ופירות ללומדי תורה עד דור רביעי מזרעו, פי' דבריו לא כולל המצוה, אלא נכד של נכד (רע"א * הנוב"י), עיין מ"ש לעיל (סי' רי ס"א) דדברי הרמ"א סתרי אהדי וצ"ע (קצה"ח).

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

²⁰⁸צבור שגזרו שלא להתפלל צמנין משום איזה דבר, אסורים לקרות צתורה. לכל דבר קדושה נקראת חפלה. ²⁰⁹מי שגזר שלא לקבל פקדון, אסור להלוותו (פז) על משכון לישראל. מיהו נראה דהולכין אחר כוונתו (פז), וכדרך שיתבאר בסימן רי"ח (פח). ²¹⁰מי שגזר או נשבע להתענות סך ימים, ואירע תענית חובה, עולה לו למנין הימים. וכן מי שגזר לילך לבית הקברות, או למקום, ואירע לו שהלך ע"י עסק סם, ילא ידי נדרו. וע"ל סימן רל"ט⁵⁵ עוד מזה:

(פב) שלא יצחק כו' – עבור מעות (ש"ך * ב"ח), ע"ל (סי' רכח סט"ו וסכ"ח) (ש"ך), אף אם נשבע שלא לשחוק בקוביא כל מיני שחוק בכלל. ואם נשבע שלא ישחוק רק פירות בפירות, לשון פירות כולל הרבה ושם משותף הוא לכמה ענינים וכל אחד מתפס לפי מקומו וענינו. ולכן שואלין את הנודר במה היתה כונתו וכל שיאמר סומכין על פירושו, אבל אם אינו יודע למה נתכוין אלא שנדר סתם הולכין בנדרו להחמיר שסתמן של בני אדם עכשיו אין קורין בשר ודגים וביצים פירות, ועי' לקמן סעיף כ"ג (רע"א), אם הסכימו הקהל וקיבלו עליהם שלא יצחק שום אדם בקוביא בכלל בזאת הסכמה לאסור כל מיני השחוק שבעולם, אף שהוציאו בלשונם בלשון "קוביא", כולם בכלל האיסור הן (פ"ת), ושחמת מותר כל שאינו עבור כסף, וכן כל משחק שאינו עבור כסף (פ"ת * שמש צדקה)⁵⁶.

(פג) גורלות – וי"א דמאחר ובלשון בני אדם גורלות אינם בכלל, אפילו הוא עצמו מותר (ש"ך * דרישה).

(פד) בשבילו – בנדרים הלך אחר לשון בני אדם, ויש לחקור אם לשון בני אדם שכל האומר כן רצונו לומר לא הוא ולא אחר בעבורו אם לאו ואם לא יוכל להתברר נלך אחר לשון התורה ובכל מקום שלוחו של אדם כמותו, ולכן אסור לשחק עבורו, אבל אשתו מותרת (ש"ך * דרישה), וי"א שגם אשתו אסורה כשהיא משחקת עבורו כי עיקר השבועה היתה לימנע מכל שחוק כי הוא מביא לידי הפסד (ש"ך * ב"ח), ה"ה הנשבע על שאר דברים דאסור לעשותו ע"י שליח דשלוחו כמותו כו', וי"א דאזלינן בתר כוונת הנודר אי דרכו לעשות אותו דבר מעצמו או ע"י שליח כדלקמן (סי' ריח ס"ה) רצ"ע דלא מחלק הכא בשחוק, ועמ"ש (סי' ריח סק"ה ?) ובשו"ע לקמן (סי' רכא ס"י ובש"ך שם ?) (פ"ת).

(פה) שקורין אפוסטר – בלשון אשכנז וועטיין, דעיקר כוונתו היתה בשבועתו כדי להמנע מכל שחוק שמביא לידי הפסד ממון, משמע מזה דהנשבע סתם שלא לשחוק, היינו בענין שיש בו הפסד ממון, אבל בלא הפסד מותר לשחוק, והעיקר שהולכין אחר כוונת הנשבע בזה, דאם בשביל הפסד ממון היה לו דאגה או בשביל שהיה מאבד זמן במיני שחוק, שאז אסור אפי' בשחוק בחנם (ט"ז).

(פו) אסור להלוות כו' – אם נדר שלא לקבל פקדון היינו ממה שאמרו חז"ל (&) הרחק מן הפקדונות ואינו בכלל זה שלא ילוה על המשכון. ועיקר דאזלינן בתר כוונת הנודר. סופר של ראובן שנתן תקיעת כף לשמעון כשיגמור מלאכת ראובן שלא יכתוב לשון אדם כ"א לשמעון ואח"כ נשרפה העיר ונשרף קונטרס אחד של ראובן מה שכתב הסופר, ועתה שואל הסופר אם יכול לכתוב אותו קונטרס כשיגמור מלאכתו טרם יכתוב לשמעון וכשנשרף הקונטרס עדיין לא גמר לראובן את הספר. יכול לכתוב, כי לא נגמרה מלאכת ראובן ואם נשרף הקונטרס לאחר שסיים כל הספר, אז היתה נגמרה מלאכתו ולא היה יכול לכתוב, וה"ה בכל מלאכות הדין כן (ש"ך), עי' ש"ך "בתר כוונת הנודר" ממשע שאם אמר שכוונתו היתה שלא להלוות על המשכון לבד אז מותר לקבל פקדון, וזה הכתוב בסי' ריח שהולכים אחרי כוונתו ולא אחר משמעות הדיבור כלל, והעיקר שמש"כ כאן הולכים אחרי כוונתו היינו רק לענין להלוות על המשכון אבל לקבל פקדון אסור בכל ענין, אמנם מהלבוש משמע כצד הראשון (רע"א * ושב הכהן), מש"כ "הולכין אחר כוונתו" ר"ל דאזלינן לגמרי בתר כוונת הנודר. ולפ"ז אם אומר שדעתו היה באומרו שלא לקבל פקדון, היה כוונתו על משכון לבד, אסור ללוות על משכון ומותר לקבל פקדון, וי"א שאין הולכין

:Commented [YL43]
יד פעם

⁵⁵ סי"ד ברמ"א.

⁵⁶ יש להדגיש, שכאן משמע שכל החסרון של שחוק הוא בגלל הכסף שבו, ולא הזכירו הבבזו זמן שבו, אמנם מוזכר באותו התשובה איזה רמז, שאם הנדר בגלל בבזו זמן, אז בשחמט הוא שחוק של חכמה "שאפילו עבוד זמן לגמרי אין בו", אמנם עי' מג"א סי' שלח סק"ח שהתורת אמת סובר כיון שאין תועלת בדיעת חכמת השחמט אסור בשבת.

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

אחר כוונתו אלא לענין אם אומר שכוונתו היה רק על פקדון מותר להלוות על המשכון ולא להיפך (פ"ת).

(פז) כוונתו - מי שנדר שלא לאכול בשום סעודת הרשות יכול לאכול בסעודת חינוך הבית בא"י ולא בחו"ל. הסכימו הקהל שלא ללבוש בגדי משי אף "טאבי"ע" שרובו משי ומיעוט צמר בכלל הסכמה. הנודר מבגדים ומלבושים אין צמידים של זהב בכלל⁵⁷ (באר היטב), ויש שנסתפק בזה אם סעודת חינוך הבית מצוה היא או לא אם לא שדורשין בו וע"י כך נעשה סעודת מצוה מפני שהדורש בא מחמת הסעודה וכל המסובים שם מקשיבים לקול הדורש אבל אם אין דורשין בו רק ששם קצת ת"ח שיש ביניהם ד"ת אינו מספיק, וסעודת ברית מילה וחתונה ודאי הוי סעודת מצוה ואפי' בנישואין דבת ת"ח לעם הארץ דאין לנו ע"ה שדברו חכמים פה, וכן סעודת ליל סבלונות שלפני יום החתונה. אבל מה שעושין סעודה אחר כתיבת התנאים, לא מיקרי סעודת מצוה, וכן סעודת ליל שלפני המילה ויום שלישי למילה לא הוי סעודת מצוה שאינם רק מנהג. וליל שבת של בן זכר, הוא ג"כ סעודת מצוה ויש לסמוך עליו ומותר הנודר ליכנס לשם. דבלא"ה י"ל שבשם סעודה לא יכונה וכן ליל שבת לפני החתונה, כי בנדרים אולינן בתר לשון בני אדם ושם אין אוכלין בקבע רק אלו נכנסין ואלו יוצאין ושותין מעט מזער וכמה לא יטעמו דבר. וסעודת הסיום ודאי הוי סעודת מצוה וה"ה יום של אחריו, ואפשר דה"ה שאחר אחריו. וכן סעודה שעושה בעל הנס ביום שנעשה בו נס, או סעודה שעושין מי שנתן ס"ת וכלי קדש לבהכ"נ. אבל יום המוגבל לחברה בכל שנה או סעודת בן שבעים, שיש להסתפק אפילו זה הבן שבעים מברך שהחיינו, כי כך נראה לי, מ"מ לא יחייב שיהא סעודת מצוה, לכן ראוי לדרוש בהם. וכתב עוד דהמקבל עליו שלא לאכול בסעודת הרשות ואינו אומר "איך וויל נט אויש הויז עסין" [אינני רוצה לאכול מחוץ לבית]. רק שאומר "איך וויל אויף קיין סעודה גיין זולת סעודת מצוה" [אינני רוצה ללכת לשום סעודה, מלבד סעודת מצוה] שאין בכלל זה לסעוד עם חבירו ובני ביתו, דבלשון בנ"א לא נכלל במלת "סעודה" רק כשמזמנים שם קרואים, ואם זימן בנ"א אין מספיק מה שהוא יום השבת לומר שהוא סעודת מצוה, דאף דמצוה להרבות בסעודה, היינו בבשר ומעדנים, אבל זימן קרואים אינו מצוה. זה הכלל דלא נקרא סעודת מצוה אלא כשאסיפת בני אדם הוא בשביל המצוה או היתר הדרוש שכבר יצא מפי הקדמונים מפני שהדרוש בא מחמת הסעודה, משא"כ מה ששם קצת ת"ח לא מהני (פ"ת), ובענין בגד "טאבי"ע", יש ג' סיבות לאסרו, א', שהולכים אחרי הרוב, ב', הכוונה היתה שלא יראה בהוראה של עושר, ויש בזה הוראה של עושר וגסות רוח, ג', לפחות הוא ספק וספק חרם לחומרא (פ"ת * משפטי שמואל).

(פח) וכדרך שיתבאר בסימן ר"ח - נשבע שלא למכור, לכתחילה אסור לתתו לחתנו שזה כמו שמוכר לאיש זר, שזה כמו ספק דאורייתא, ולחומרא, ובפרט אם נתן לו במקום מעות שהתחייב, שזה נראה ודאי כשלו (רע"א * ראנ"ח), וי"א דהוה מתנה ולא מקח בכלל, ואין איסור כלל (רע"א * קול אלי), חליפין בכלל מכירה עי' רמ"א לעיל (סל"א) (רע"א).

סימן ריח - כיצד הולכין אחר כוונת הנודר, ובו ו' סעיפים:

(א) כל הנודר, או נשבע, רואין דברים שבגללן נשבע או נדר, ולומדים מהם לאיזה נתכוון. והולכין אחר הענין (א), ולא אחר משמעות דבור. כיצד, היה טעון משא של צמר או פשתים, והזיע והיה ריחו קשה, ונשבע או נדר שלא יעלה עליו צמר או פשתים לעולם, הרי זה מותר ללבוש בגדי צמר או פשתים ולהתכסות, ואינו אסור אלא להפשילן לאחוריו. היה לבוש בגדי צמר, ונצטער בלבישתו (ב) ונשבע או נדר שלא יעלה עליו צמר לעולם, אסור ללבוש, ומותר לטעון עליו ומותר להתכסות בגיו צמר, שלא נתכוון זה אלא לבגד צמר. וכן כל כיוצא בזה. הגה: ²¹²וכל זה דוקא צנודר צינו לצין עצמו, אבל צנודר לחציו, כל שלשון הנדר כולל הולכין אחריו, אם לא באומדנא דמוכח(ג):

(א) אחר הענין - אחד שנדר ליתן מעשר שני מהריוח שיהיה לו משך חצי שנה זו והיה לו מלוה ישנה ונפדה תוך חצי שנה זו, א"צ ליתן ממנה, דהולכין אחר כוונתו. אשה שקבלה על עצמה משום אבלה שלא להלביש בגדי י"ט אסור להשיט הטבעות בידה, ואין לה

⁵⁷ כיון דיש להצמידים שם בפני עצמם, ובלישנא דעלמא לא איקרו בגדים בסתם או מלבושים בסתם ולא אשכחן בתלמודא דאיקרו בגדי' (מהר"י וייל - שהוא מקור דבריו למעלה).

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' – סי' רסט')

ללבוש שום תכשיט שהיתה רגילה ללבוש בזמן שמחתה אם לא ע"י הפרת הבעל ביום שמעו או התרת חכם. י"א דמי שמתחייב ללבוש לחבירו אינו מחוייב להנעיל לו, ויש חולקים אך מ"מ אינו מחוייב ליתן לו טבעות אף שהוא בכלל מלבוש כיון שאינו צורך כל אדם ואין זה בכלל התחייבות כלל (פ"ת).

(ב) ונצטער בלבישתו – טעמו דגם באיסור לבישה בעינן הוכחה דנתכוין ללבישה ויש חולקים וס"ל דבזה לא בעינן הוכחה דה"ה בנודר סתם שאין במשמע אלא ללבוש (ט"ז), וי"א דאם לא נצטער בלבישה ליכא הוכחה ואסור אפילו בטעינה וכיסוי. מי שנכנס בספינה עם אשתו לטייל בים וקם עליהם רוח סערה והיה מפייסה שלא תפחד כו' ונשבע שלא יכנס עוד עם אשתו בספינה לים ואח"כ הוצרך לילך בספינה כדי לדור בעיר אחרת לא היתה כוונתו אלא על הטיול. שנים שהיו דרים בבית אחד ואוכלים על שלחן אחד והיה להן עסק בשותפות והיו בחנות ועל פרעון שכירות הבית והחנות נפל ביניהם קטטה וקפץ אחד מהם ונשבע שלא נשב יחד בבית אחד ושלא נאכל ושלא נשתה ביחד לא יהיה אסור אלא לדור יחד בבית אחד כמו שהיה קודם ולאכול ולשתות בהוצאה א' בבית אבל הוא מותר לאכול בבית חבירו אחר שנפרדו איש מעל אחיו ומעל הבית וכל א' עושה הוצאה לבדו בביתו ואצ"ל בבית אחר ובשמחת חופה וברית מילה (ש"ך), עי' ש"ך מה שהביא מעשה "מי שנכנס" ואותו המחבר הש"ך הביאו לקמן סק"י (א) (ב"מ), נדר שיש הוכחה גדולה על מה היא הולכת, הולכים אחריו, כגון מי שהזיע בבגד צמר ונדר ממנו, נוקטים שרק אסור הליכה ולא הטעינה, ובגלל צערו לא נתן אל לבו לדקדק ולפרש, אבל הוא אסור בכל לבישה ולא נוקטים שלא יהיה אסור אלא במלבוש צר [המציא] וכן בהיה טעון פשתן והזיע אסור בכל טעינה לא שנאמר לא יהיה אסור אלא במשא גדול שיזיע מחמת כובדו, אבל במי ששואל מחבירו איזה דבר והוא הודה לו בנדר ביותר משאלתו, אז אין חייב ביותר, שזה לא מוגדר, אבל כל זה בנדרים שנודר אדם בינו לבין עצמו והולכין אחר כוונתו משום דבעינן שיהיו פיו ולבו שוים, אבל במי שנותן מתנה לחבירו כל שלשון המתנה כולל הולכים אחריו, ואין הולכים בזה אחר אומדנא, אלא אם כן הוא אומדנא דמוכח, כגון אם נראה ברור הוא שנתלה מתנתם בהיות הסופרים הגונים ונאמנים במלאכתם דודאי לא עלה על הדעת שיתנו הספרות לחשודים בעבירות וזו היא אומדנא דמוכח (ב"מ * ריב"ש, רע"א * ריב"ש), [כהמשך דברי הריב"ש]: ולכן במקום שהיה בית הכנסת צפוף, ולכן כמה יחידים התפללו במנין בבתי פרטיים, ועשו הקהל נדר שלא להתפלל מחוץ לבית הכנסת, ובמשך הזמן לא היה מקום להתפלל בבית הכנסת, ולכן עשו בית הכנסת חדשה, ובאו בטעינה שאסור מחמת הנדר, והריב"ש פסק שאין זה בכלל, ויש חולקים שכן לבישה וטעינה ב' דברים נפרדים, כל היכא שאינו ענין נפרד בפני עצמו, אלא הוא מעין המאורע אף על פי שאינו אותו הדבר עצמו שבעבורו נדר, כיון שהוא מעין אותו דבר הוא נכלל בנדר, והרי להתפלל מחוץ לבית הכנסת זה בדיוק אותו הדבר (רע"א * מהר"י לבית לוי), ויש מקיימים דברי הריב"ש, עיקר ההסכמה היה שלא יתפללו בבתי היחידים בעשרה כי מה שמתפללין בעשרה בבתי היחידים זה אינו מקרי קביעות כלל כי לפעמים מתפללי' בבית הזה ולפעמים בבית אחר כי הבתי יחידים לא מקרי קביעות ובפרט שמפורסם בינינו בגלות הזה שאנחנו אינם רשאים להתפלל בקביעות בבית איזה יחיד מחמת סכנת עלילות כנודע לכל ומה שמתפללי' לפעמים בבית איזה יחיד הוא רק דרך ארעי ואם כן לא יהיה להם קביעות לידע באיזה מקום הם מתפללי' ואם כן עבור זה יתבטל קיבוץ ועד שלהם כי אף בכמה משרתים ושמי' אינם יכולים לקבץ אותם כשיתפללו בבתי היחידים שלא בקביעות ועל זה כתב הריב"ש אף בנדרן זה ראוי לומר שלא היתה כוונתם לכלול בתקנתם הבתי כנסיות שעתיד' להבנות והמוקדשי' לכל יבא אלא על בתי יחידים לבד, מה שאין כן בב"ה החדשה אינו דבר נפרד (רע"א * שער אפרים), עי' ש"ך, ולפי הענין שנעשה הנדר, נשבע שלא ישב עם פלוני במקום אחד. ובא אותו פלוני למקום שהיה הנשבע מקודם, אין הראשון חייב לצאת משם דהשתא חבירו ישב עמו ולא הוא עם חבירו (רע"א), עי' ש"ך, אחד שהלך למרחקים ונתייגע מאד ונדר שכאשר יבא לביתו יהיה אסור לו לילך מהלך פרסה וחזר לביתו ולהחיות נפשו הוא מן הצורך לילך לפרקים אל כפרים שסביבותיו והמה קצתם רחוק מפרסה. אם בהילוך ב' או ג' פרסאות ביום א' מותר אם נח בינתים באופן שאינו הולך פרסה בפעם אחת היינו בקובע סעודה אבל יושב מעט לא עוזר. ואם הולך בפחות מן פרסה לכפר וחזר לביתו בו ביום מותר כי אין מצטרפין שיבה וביאה לאסור. אחד שהיה לו קצת מיחוש בר"ה שלא יכול לילך לבהכ"נ והפצירו בו בניו שיתקעו לו ויאכל ולא רצה ומחמת הפצרתם נדר שלא לאכול עד אחר זמן יציאה מבהכ"נ וכאשר השלימו תפלתם ורצו לצאת בא חכם ודרש להם דברי כבושים ואיחרו

:Commented [YL44]

ה הראש וצ"ע אם הוא מובא בשו"ע

:Commented [O45]

בית מאיר אמר לעיין בגוף הספר של המבי"ט?

:Commented [O46]

:Commented [O47]

?ריב"ש ס' קצ"ה

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

מלצאת זה ספק וספק נדרים להחמיר וי"ח. מי שנשבע שלא ילמד את בנו כתב פולני בענין דאין התרה לשבועתו והנה הוציא לו תחבולה ולימד את בנו שמות האותיות בע"פ בענין שיהא הסדר שלהם ששגור בפה הבן היטב והבן מבין מדעתו באותיות שלהם הנדפסים עד שיבין כל הכתב כל שלא היה כאן תחבולה ברמאות רק היה בא לשאול אם מותר ללמד שמותם בע"פ היינו מורים לו היתר, אבל כיון שיש בזה הערמה שנתכוין ללמדו בע"פ כדי שיבין אח"כ הכתב ה"ז עבר על שבועתו (פ"ת).

(ג) אם לא באומדנא דמוכח כו' – מקור דברי הרמ"א מדובר שאחד היה מבקש מהקהל שקבלו לסופר זקן אחד ועמו נער אחד וקבלו הקהל את שניהם בנדר בסתם ואחר כך סילקו הזקן שלא עשה כהוגן ורצו איזה יחידים לומר שגם הנער נסתלק כיון שעל ידי בקשת המבקש קבלום ובקשתו היתה שיהיה עם הזקן וכיון שנסתלק הזקן ממילא נסתלק הנער לזה, אמנם כיון דבלשון קבלת הקהל משמע שלא תלאו זה בזה אין אנו משגיחים בבקשת המבקש ולא אמרינן דניזול בתר אומדנא דדוקא בנדר בינו לבין עצמו הולכים אחר כוונתו משום דבעינן שיהיו פיו ולבו שוין אנו מבטלים הלשון לפי משמעותו ומפרשינן ליה על דבר אחר אבל בנותן מתנה לחבירו כל שלשון המתנה כולל הולכים אחריו ואין הולכים בזה אחר אומדנא דמוכח אא"כ דומה למש"כ בחו"מ (סי' רמו ס"א), אבל אם נתן מתנה לחבירו ואמר לשון שיש לו שני משמעות ודאי הברירה ביד הנותן לפרשו בענין שטוב לו והמוציא מחבירו עליו הראייה (ט"ז), ואין חילוק אם יש הפסד ממוני או לא (ש"ך), נשבע לאשתו שלא יוציאנה מעיר פלונית אם עושה מעשים המכריחים אותה לצאת חשוב מוציא ממש כי לא נשבע שלא להוציאה על כתפו ועוד דבתר דעתה אזלינן כיון דהשביעתו⁵⁸ (רע"א).

(ב) מי²¹³ שהעלילו עליו מפני שמכר יין לישמעאלים ומפני כך נשבע שלא יעשה יין למכור, והיה לו יין עשוי מקודם, אסור למכרו. הגה: ²¹⁴לחף על פי שקאמר שלא יעשה, אזלינן בתר כוונתו. וכל שכן קהל (ה) ששעו תקנה כיוצא בזה, שאסורין למכור אפילו מה שהיה להם קודם לכן:

(ד) אזלינן בתר כוונתו - באמרו "לא יעשה יין", אינו מכין שלא יהיה לו יין, דלא נתכוין להפסיד לעצמו בשביל מורא הסכנה במה שיש לו כבר יין, אלא שלא יכניס עצמו בעשיית יין מחדש, דהיינו מניעת הריח, וע"כ אמר שלא יעשה דוקא (ט"ז, רע"א), עי' ט"ז ויש חולקין דלא קיימא לן דבעינן פיו ולבו שוים אלא בגמר בלבו להוציא פת חטים והוציא פת שעורים, אבל הכא הא קאמר שלא יעשה למכור, אם כן אפילו בדבור קפיד רק על מכירה ואזלינן בתר כוונה ו"יעשה" הוא לאו דוקא (נקה"כ), עי' ט"ז, ועי' סעיף ד', ושם משום דסעודה זו שעליה כיוון נמי בכלל הלשון, ועי' ש"ך (חו"מ סי' עג ס"ח ד"ה צדריך להוליכו אחריו)⁵⁹ (ב"מ), עיין ט"ז כאן ובס"ק הבאה, ועיקר כרמ"א, אבל במה שהלשון כולל, כגון יחיד שאסר עצמו למשל ביין או בשר, מפני שמזיקן, או כדי לענות עצמו על עונו, או אפילו ציבור שגזרו ותיקנו ואסרו כמו גבינות או שלקות, מפני החששות שמצאו בם, או מפני שראו בזה תקנה לציבור שלא יאכלו בשר ביוקר ויענו, או בחילוף המטבעות שיצא עלי' דפיסול כדי שלא לרמות בה, כל אלו הסיבות שייכים על מה שיש להם כבר (ב"מ), עי' ט"ז, ראובן שנשבע שלא ישא אשה תוך ג' שנים וכו' מיירי באופן שאין אנו יכולין לכוין דעת הנודר מה היה כוונתו ע"כ אנו הולכין אחר משמעות הלשון משא"כ בענין עשיית היין למכור אנו יודעים כוונת הנודר ע"כ אנו הולכים אחר הכוונה, ולכן בקהל שהיה מריבה והחליטו דאין טוב להם לקבל איזה רב אף שהוא הגון אם יש לו בקהלה קרובים וצדדים כי אז יעשן אף המריבה יותר ויותר, וקבלו רב, ואחר זמן נעשה קרוב לאלה מהקהל דרך חתונה הרי כאן אנו יודעים כוונת הנודר שהכל בכלל בין הקבלה בין להחזיק הרב אחר הקבלה אבל אין להוריד את הרב, רק צריכים להתיר את הנדר (רע"א * עבודת הגרשוני).

⁵⁸ עי' לעיל הערה 38.

⁵⁹ ז"ל השו"ע: הנשבע לחבירו לפרעו ביום פלוני, והגיע הזמן והמלוה איננו בעיר, הוא פטור עד שיבא המלוה או שלוחו, אבל צריך שיהיו המעות בידו באותו יום, ואינו רשאי להוציאם. הגה: והני מילי שנפטר כשאין המלוה בעיר, היינו דוקא כשלא היה המלוה דר במקום שהיה דר תחלה כשנשבע הלוה, או יצא משם, אבל אם הוא בעיר שהיה תחלה כשנשבע הלוה, צריך להוליכו אחרי וז"ל המאיר המשפט: צריך להוליכו אחריו – דווקא כשתובעו, וכן הוא בסמ"ע (ש"ך), ואפילו בלא שבועה הדין כן (רע"א).

Commented [O48]: ע
י' הערה והאם זה אותו
מהריק"ש?

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

(ה) וכל שכן קהל כו' – בדבר הוא למגדר מילתא דעבירה, אם גזרו בחרם וארור שלא לאכול דבר זה, הוה תקנת הקהל דאורייתא⁶⁰. מה שאין כן במידי דהוא להצלת ממון או שאר טעמים שאינם שייכים לעבירה, הם דרבנן, ולכן בספק זה להקל, אבל אם נתערב אותו דבר שנשאר באיזה תערובות בענין שיש בו ספק ה"ל ספק ספיקא כיון שהאיסור עצמו אינו ברור אלא ממה שנשאר בחיקו בגמרא (עי' לעיל סי' קי"ט) (ט"ז וש"ך), עי' ט"ז ועיקר דכל תקנת הקהל הם דרבנן, וספיקם לקולא, ולכן הנשבע שלא להכניס בתקנת הקהל, אחרי שתקנו, חלה שבועתו, וצריך לשאול עליו (ב"מ), עי' ש"ך, והיה מקרה שראובן השתדך עם שרה ונשבע שלא יקדש אשה אחרת, והלך ונשא לאחרת, אם נשבע על דעת עצמו, הרי כבר עבר על השבועה, ואין ראוי לחייבו לגרשה או לנדותו, אבל אם נדר על דעת המשדכת או על דעת רבים, הרי אנו סהדי דכאשר משביעין אותו שלא יקדש אחרת היינו שלא יעמוד בקדושין, כיון שאין הלשון סותר האומדנא כמה שאמר לא יקדש סובל פי' שלא יעמוד בקדושין שיגרש האש' הב' ודיינינו ליה כפי דעתם של אחרים וכפי הנאתם ויש לנו לכופו ולהחרימו ולנדותו עד שיגרש (רע"א * רשד"ם), בענין א' נדר כסף שיהיה לקרן והפירות יתנו לרב שיהיה מורה הוראה ומלמד תורה והתנה שלא יהיה לו קורבה בא' מבני הקהלה לחמש שנים, והקהל רוצים למנות א' שיש לו קרוב שדר בקהלה ב' שנים אבל על פי תקנות הקהלה אין לאיש זה שום דיעה בעסקי הקהל עד אחר ג' שנים. מותר למנות אותו ולהוסיף על לשון הסכמה צריך שהיה נכלל בלשון אבל לגרוע מהסכמה הולכים אחרי הכוונה [דלא כמחבר, ואפשר שזה נכלל בדבריו], והנה אע"פ שיש חילוק בין קרוב שמצורף למנין הקהל או קרוב שאינו מצורף למנין מ"מ המיניו הוא דבר אחד ואינו ב' מינים, אבל הש"ך הביא מבי"ט אחרת, וכן עי' רמ"א סוף סי' ריז, ואפילו לדעתם יש חילוק בגוף המיניו שלא רצו השיתמנה על פי קרובים וכיון שזה לא מצורף לדעת הממונים הרי יש חילוק בגוף המיניו והולכים אחרי אומדנא, אבל המהרי"ט שהובא בש"ך מחלק בין דבר שלא חשב עליו, לדבר שדבר שהיה לו לחשבו עליו, ואם כן היה לו לפרש, וכאן לא עלה על דעת שיהיה קרוב בקהל שאין לו זכות דיבור, אבל ברור שהאנשי הקהל לא יכולים לסלק את עצמם מהמיניו כדי למנות את הקרוב שלהם (פ"ת * בגדי כהונה), א' הלך ממקום שמתירים חמאה של נכרי למקום שאוסרים, והביא איתו חמאה, אסור לו לאכול החמאה במקום החדש, שאפילו שזה ספק בדין דרבנן, עכ"ז יש מח' אם יש צד כזה בכלל, ולכן הוי ספק ספיקא לחומרא ובה מתורץ קושיית הש"ך וט"ז על הרמ"א (פ"ת * נוב"י) וי"א דדעת הרמ"א שכאן מדבור במקרה שנוטה יותר שלא היה משמע רק להבא, אבל במקום שאמר סתם שלא אוכל בשר מ"ח אלול ואילך וכל כיוצא בזה אסור בכל בשר אף שמכבר דכך היא לשון ב"א וגם לשון תורה כך הוא (פ"ת * בית אפרים), בתקנה שלא יתעסקו במו"מ של מין סחורה ההיא ממילא גם מה שיש להם מקודם הוא בכלל התקנה שלא ימכרו במקומם ובפרט שיש בזה חשש מפני שנאת המקנאים בכל שעה ורגע, וזה לכו"ע (פ"ת * שיבת ציון).

(ג) ²¹⁵היו מפצירין בו לישא בת אחותו, ואמר: קונם שהיא נהנית לי לעולם, וכן המגרש את אשתו ואמר: קונם שהיא נהנית לי לעולם, הרי אלו מותרות ליהנות לו, שלא נתכוון אלא לשום אישות: @NO MB

(ד) ²¹⁶היה מפציר בחבירו שיאכל אצלו, ומיאן ואמר: קונם לביתך שאיני נכנס וטיפת צונן שאיני טועם, מותר ליכנס לביתו ולשתות לו צונן, שלא נתכוון ²¹⁷אלא (ו) שלא יאכל וישתה עמו בסעודה זו. וכן כל כיוצא בזה. ²¹⁸(מי שנדר לזקק או שאר נדר מחמת חולקו), ומת, עיין לקמן סימן ר"כ⁶¹):

(ו) שלא נתכוין אלא כו' - הלכך אסור בסעודה זו ותו לא (ש"ך), ויש שהקשו אם מותר בסעודה אחר, צריך להיות גם כן מותר בסעודה זו וצ"ע (רע"א * מהרי"ט, תורת אמת).
(ז) מחמת חולי NUSACH - שהיה לו ומת החולה עי' רמ"א לקמן (סי' רכ סט"ו) ומ"ש שם סק"ז? (ש"ך).

(ח) ²¹⁹אמר לחבירו(ח): השאילני פרתך, אמר לו: אינה פנויה. אמר: קונם שאיני חורש בה לעולם, אם היה דרכו לחורש שדהו בעצמו הוא אסור לחורש באותה פרה, אבל אחרים

:Commented [YL49]
ש מח' ש"ך וט"ז?

:Commented [O50]
לש?

:Commented [O51]
נח שאני?

⁶⁰ ככל נדר? לבדוק תרומות הדשן סי' רפא
⁶¹ סט"ו ברמ"א.

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' – סי' רסט')

מותרין לחרוש לו בה(ט). ואם אין דרכו לחרוש בעצמו, אלא אריסין חורשין לו, הוא וכל אדם אסורין:

(ח) אמר לחבירו - מי שנשבע שלא לשחוט אסור לשחוט משום שלוחו של אדם כמותו וקשה שלא הביא מכאן (רע"א * הנותן אמרי שפר).

(ט) אחרים מותרים לחרוש לו בה - נשבע שלא לחרוש בפרה זו ומכרה לאחר הלוקח יכול לחרוש בו (עי' ט"ז לעיל סי' טז ס"ו ד"ה רק זכות) (רע"א⁶²), מזה רואים שמי שנשבע שלא יגלה סודו לשמעון יכול להגיד ללוי ולוי יגלה לשמעון דהא הכא כוונת הנדר היתה שלא יהנה מפרתו ועכ"ז הוא נהנה ממנה ע"י אחר (פ"ת).

(ו) ²²⁰הסכמה(י) שצוה הישר לבטל מקצתה, אין ההסכמה בטילה מפני צויו. הנה: ²²¹קהל שהחרימו על א' שלא ידור(יאל) עמהם, ואח"כ רוצה לישב עם נחנות, דנין כפי הענין שנדרו עליו, אם לא כוונתו רק על דירת קבע עם אשתו ונניח, חנות שרי. ואם לאו, הכל אסור:

(י) הסכמה כו' - ע"ל (סי' רכח סט"ו) (ש"ך).

(יא) שלא ידור כו' - ע"י רמ"א לקמן (סי' ריז סל"ב), מי שנשבע שלא יאכל חוץ מביתו אם נלך אחר כוונתו שלא היתה אלא באותה מדינה ולא במדינה אחרת זה אינו, כי מה שהולכים אחר כוונת הנודר, הוא במה שיש בו משמעות ב' לשונות כמו חרם (לעיל סי' רח ס"?) אבל מי שנודר על איזה דבר אינו נאמן לומר "לא נתכוונתי לאסור עצמי בדבר זה אלא בעיר זה ולא בעיר אחרת", כי סתם נדר שבגופו הוא בכל מקום וה"ל לפרט, מיהו אם רואים הדבר שבגללו נדר, כגון שהיו אנשים רעים באותו עיר ונדר שלא יאכל בביתם וכיוצא בזה, הולכים אחריו (ש"ך).

סימן ריט - הנודר בלא קביעות זמן, ובו ג' סעיפים:

(א) ²²²מי שנדר(א), או נשבע, לישא אשה או לקנות בית וכיוצא בו, ולא קבע זמן(ב), אין מחייבין אותו לישא או לקנות, עד שימצא(ג) הראוי לו⁶³:

(א) מי שנדר כו' - י"א דר"ל שהתפיס בדבר אחד שאמר "דבר פלוני אסור עלי אם לא אשא אשה" דאל"כ הוי לשון שבועה ואינו נדר כלל, מיהו עיקר דהיום בכל ענין הוי נדר כדלעיל (סי' רו ס"?, וע"ל סי' ריח ס"ק ב?) דמהני מדין ידות אם הוציא לנדר בלשון שבועה (ש"ך).

(ב) ולא קבע זמן כו' - ה"ה קבע זמן לישא אשה תוך שנה וכה"ג אין מחייבים אותו אלא לישא אשה ההגונה לו (ש"ך).

(ג) עד שימצא - הנשבע ולא קבע זמן ב"ד משמתין אותו אם הוא מתרשל מלקיים שבועתו ואף על פי שאין זמן בקיום שבועתו, אע"פ שיכול לקיים כל ימי חייו, וכל שיקיים בחייו הוא נפטר בכך משבועתו. מכל מקום מיד חל עליו חיוב שבועתו ומיד הוא חייב לקיימה שמא ימות (רע"א * ריב"ש), אבל מצא הוגן לו מחייבים אותו, ומיהו אין לפרש שמאותה שעה עובר בלא יחל דאפשר לקיימו אחר כך, אבל אם זה מצוה כגון לקנות בית או לישא אשה בארץ ישראל [שיש בשניהם משום ישוב ארץ ישראל⁶⁴], כן עובר על בל תאחר, ויש בזה משום נדרי מצוה ויש מצוה לקיימם, שונה מנדרי רשות שאין מצוה לקיימם (רע"א * מהרי"ט), בדבר הרשות לעשות דבר פלוני יכול לדחות כמה שירצה, אך בדבר מצוה כגון לישא אשה או ליקח בית בארץ ישראל, מיד כשיזדמן ההגון לו, כופין אותו לקיים, בדבר מצוה הוי כמפרש ליקח מיד ולא לתר כשיזדמן. ובמקרה שראובן חייב לשמעון סך כסף, והסכימו שאם שמעון ישא ביתו של ראובן ימחול לו החוב, הרי הענין כלול משני דברים שידוכי הבת שהיא מצוה וחיובי ממון שהוא נדרי הדיוט, אם היה עיקר עיסקם במו"מ ושוב עלה על דעתם לתלות מחילת הממון בשידוכים ה"ז נדרי הדיוט ויכול לדחות, אך

⁶² עי' שם שמדובר שנשבע אחד שלא ישחוט בהמתו רק יחזיקנה לחרישה ומכרה, אז הלוקח יכול לשוחטה.

⁶³ עשיר אחד שנשבע לשכור מלמד לבנו עד עשרה זהובים, מצד שבועתו פטור הוא כל זמן שישכור מלמד הגון. שלא נשבע זה לשכור מלמד החכם יותר שיוכל לשכור. וכל הנדרין אין הולכין אלא אחר כוונת הלב. ומן הידוע שאם מצא זה מלמד הגון לבנו בפחות מכן ומצא אחר שהוא זקן ויושב בישיבה לא ירבה במחירו. לפי שבתחילת הלימוד כ"כ ראוי והגון מי שלא הגיע למעלת הרבנות כמו אחד מגדולי הרבנים ולא נתכוין זה אלא להגון לו (ש"ת הרשב"א ח"ה סי' רכט).

⁶⁴ וכן הוא במקור דברי המחבר, וצ"ע שלא הביא הלשון.

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

כשהכל נעשה בשעת שידוכים והחיוב היה רק לבטחון להשמר מאסמכתא, א"כ השידוכים שהיא המצוה הוא עיקר וזמן פירעון הקנס כזמן השידוכים משתבעה לינשא, נותנים לבוגרת ל' יום ושוב חל הקנס וצד השני פטור משבועתו ונושא אשה אחרת. וצ"ע למה השו"ע לא הזכיר בית בארץ ישראל דווקא, ועמ"ש לקמן (סי' רכח ד"ה ד"ה לישא?) (פ"ח).

(ב) ²²³הנשבע לשכור מלמד לבנו עד עשרה לטרין, כל זמן(ד) שישכור מלמד הגון הוא פטור. ויזהר שלא ישלח המלמד הראשון, עד שיבא השני. ²²⁴כי כריך לשכור המלמד הראשון ההגון לו, חס לא עבא לו מלמד אחר):

(ד) כל זמן כו' - שלא נשבע זה לשכור מלמד החכם ביותר שיוכל לשכור וכל הנדרים אינם הולכים אלא אחר כוונת הלב וכיון שבתחילת הלמוד כך ראוי והגון אף שלא הגיע למדרגות הרבנות כמו א' מגדולי הרבנים דלא נתכוין זה אלא לראוי לו (ש"ך).

(ג) ²²⁵מי שאסר דבר אחד עליו בלא זמן, אסור בו לעולם(ה):

(ה) אסור בו לעולם - ואף על גב דגבי נזירות אמרינן סתם נזירות ל' יום, י"א דשאני בנדר שכולל בו נדרי הקדש ונדרי איסור, וכשם שהמקדיש בהמה למזבח קדושה עולמית ה"נ בנדרי איסור כן, וי"א שהחילוק היא שנדר היא איסור חפץ ונזירות היא איסור גברא, עכ"ז גם בשבועה אסור לעולם (ט"ז וש"ך), קהל שהסכימו להעביר השוחט שבעיר מחמת איזה דבר והעבירוהו ואח"כ רוצים לחזור וליקח אותו לשוחט דרשאים הם בכך דהא לא קבלו עליהם שיהא אסור להיות אצלם שוחט דאז אסור לעולם רק דעתם היה להעביר השוחט ההוא והא העבירוהו וקיימו נדרם (פ"ת).

סימן רב - חלוק שבין קונם יין להיום או לזמן, ודין הנודר על דבר שאינו קבוע, ובו כ"ג סעיפים:

(א) ²²⁶קונם יין שאני טועם יום אחד(א), או קונם יין שאני טועם יום, אסור בו מעת לעת(ב). ואם אמר: קונם יין שאני טועם היום(ג), אינו אסור אלא עד שתחשך, בין עומד בתחלת היום או בסופו. וצריך שאלה לחכם(ד), גזירה שמא פעם אחרת יאסור עליו יום אחד, ולא ידע להפריש בין היום ליום אחד, ויבא לשנות בלילה. ²²⁷וי"א שאם היה נדר של מצוה(ה), כגון ללמוד או לקיים שום מצוה, אינו צריך התרה. ²²⁸(ומיאו צקצלת תענית צעלמא, מותר לאכול מיד כלילה ואין צריך התרת חכם(ו)):

(א) יום אחד - לכתחילה מחויב לנהוג איסור תיכף משעת נדרו, ואם אכל בו ביום, עובר על כל תאחר. אבל מ"מ לא עבר על הנדר וצריך לנהוג איסור ביום אחר. אבל בנדר "יום זה", ועבר ואכל עבר על נדרו ואין לו תשלומים ביום אחר, וי"א דאפילו אם אמר "יום אחד" אם פשע ואכל קרוב אני לומר דאין לו תשלומים דיום א' סתמא מסתמא דעתיה מיד (רע"א).

(ב) מעל"ע - מאותה שעה שנדר (ש"ך), הנודר שלא יאכל או שלא יעשה דבר זה ביום פלוני יש להסתפק אם מתחיל נדרו או שבועתו מן הלילה או מן היום. קהל שעשו תקנה שלא לשחוק אלא ביום שא"א תחנון, הלילה שאחר חנוכה מותר לשחוק דעדיין לא הגיע ליום שאומרים בו תחנון (רע"א).

(ג) שאני טועם היום כו' - וה"ה אמר "קונם יין שאני טועם יום זה", דינו כאומר "היום" (ש"ך).

(ד) וצריך שאלה לחכם - אבל א"צ פתח משא"כ בנודר יום אחד, עוד נ"מ דכאן א"צ שאלה רק מדרבנן ובנודר יום אחד צריך שאלה מדאורייתא וע"ל (סי' רח ס"ב) (ש"ך).

(ה) וי"א שאם היה נדר של מצוה - דגזרו רק בצירוף דלאו שפיר עבד, דנדר דהוי כאלו בונה במה, מש"ה דאם היה נדר של מצוה לא גזרו, וצ"ע דלפי זה י"ל דדוקא לנודר עצמו גזרו אבל במדיר פירותיו על חבריו שלא יאכל מהם היום י"ל דהמודר מותר משתחשך דהוא לא עבד איסורא ולא גזרו עליו, וצ"ע לדינא (רע"א).

(ו) וא"צ התרת חכם - ולא גזרינן משום "יום אחד", משום שהדבר ידוע שדינו של תענית כך הוא, שאין איסורו כשאר נדרים שכבר קבעו לו חכמים זמן. הלכך אפילו יתיר לו כשתחשך בלא שאלה, לא יבא להחליף בנודר "יום אחד", שדיני תענית ונדרים חלוקים הם וכן לא יבא המקבל עליו להתענות א' בשבת אין מחייבין אותו שיתענה כ"ד שעות

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' - סי' רסט')

- דודאי להתענות כמו שאמרו חכמים נתכוין, דהיינו מקודם שיעלה עמוד השחר עד שתחשך (ש"ך).
- (ב) ²²⁹אמר: ביום שאעשה דבר פלוני לא אוכל אותו היום(ז), דינו כהיום שמותר בלילה. ואם אמר: אותו היום ולמחרתו, אסור אותו היום ומחרתו ולילה שבינתיים(ח):
- (ז) לא אוכל אותו היום - ועשה אותו דבר ביום פלוני מותר בלילה, אמנם צריך שאלה לחכם (ש"ך), עי' במקור דברי השו"ע דעיקר ההיתר בלילה משום שזה דמה לאומר "היום" דאילו "ביום זה" אסור אף בלילה, וצריך שאלה. וי"א "דיום זה" גם כן מותר בלילה. וכן הוא בש"ך סק"ב? ועיין בט"ז סק"ו? ובנה"כ ותלוי במחלוקת זו, ועיקר כט"ז, וא"כ אפילו כי אמר "לא אוכל אותו יום" גם כן מותר בלילה ד"אותו" ו"זה" הם אותו הדבר, אבל במקור דברי השו"ע משמע דעיקר היתירו משום דמדמהו ל"היום" כיון שאמר אותו היום, אבל אם אמר "אותו יום" הי' אסור בלילה כמו ביום זה (ב"מ).
- (ח) ולילה שבינתיים - כיון שהתחיל נדרו לא פקע (ש"ך), ואם עמד בלילה והתחיל הנדר אסור בלילה וביום שלאחריו ובלילה שניה וביום שלאחריו (ט"ז וש"ך).
- (ג) ²³⁰היה עומד באמצע השבוע(ט), או קודם לו, ואמר: קונם יין שאני טועם שבוע זה(י)(יא), אסור עד תשלום כל השבוע ויום השבת הבא אסור ג"כ. ²³¹ומותר לאחר כך כלל קאלת חכס). ואם אמר: שבוע אחד, או שבוע, סתם, אסור ²³²מעט לעת:
- (ט) באמצע השבוע - לאו דוקא כמו שכתב אחר כך "או קודם לו" ולא בא למעט אלא עומד ביום השבת, דאז אינו אסור אלא עד מוצאי השבת כמו בסעיף ו' בכ"ט באלול (ט"ז).
- (י) שבוע זה - ומ"ש "שבוע זה" אע"פ שבמקור דבריו איתא "שבת זה", לחדש שדינו כך אע"פ ששבוע הוא לשון של שבע (ט"ז), וי"א ששבת ושבוע הם אותו הדבר (ש"ך). ואם אמר בלשון אשכנז "דיא וואך" [שבוע זון] שאין יום השבת בכלל האיסור, שלשון זה הוה כלשון ימות החול בלשון הקודש, שהרי כשרוצים לומר שבת וחול, אומרים בל"א "שבת אונד וואך" [שבת והשבוע] ממילא נתמעט יום השבת לגמרי, משא"כ בלשון "שבוע זה", דבלשון שבוע נכלל גם שבת, דהוא תשלום השבוע, אבל בלשון חול הוא עד השבת, דלשון וואך הוא הפך דשבת. אבל אם אומר לשון חול "שלא אוכל בשר אין ה' או ו' וואכ"ן" [תוך חמש או שש שבועות] אז הכוונה שלו דרך מספר, ואז ודאי גם השבתות בכלל, דכיון דאמרו דרך מספר, הוה כאילו אמר "ה' או ו' פעמים ז'" ממילא שבת בכלל. וכ"ש אם עומד בשבת ואומר שיאסר עליו "דיא וואך" איזה מין דודאי לא נתכוין על אותו יום אלא על השבוע הבא, שהכלל הוא שבנדריים הולכין אחר לשון בני אדם (ט"ז), וי"א דאם אמר בלשון אשכנז "דיא וואך" גם שבת בכלל, אבל מי שמקבל עליו שלא לאכול בשר "דיא וואך" מותר בשבת, היינו משום דלא היתה כוונתו רק על ימות החול, ולא על השבת שחייב להתענג ולאכול בשר, אבל שאר נדרים דשייכי גם כן בשבת גם שבת בכלל (נקה"כ).
- (יא) שם - וה"ה אמר "קונם יין שאני טועם השבוע" או "החדש" או "השנה", דינו כאומר "שבוע זה" או "חדש זה" או "שנה זו", ועיין לקמן (סקט"ו?), ואם אמר "זאת השנה" היינו עד ר"ה, וי"א דה"ה אם אמר "עד שנה" דינו כ"זאת השנה" ואין זה מוכרח (ש"ך).
- (ד) ²³³היה עומד בתוך החדש, או קודם לו, ואמר: חדש זה, אסור עד תשלום החדש ומותר ביום ר"ה, אפילו ר"ח שני ימים שהראשון לתשלום חדש שעבר, אפילו הכי מותר בו, כיון שבלשון(יב) בני אדם קורין אותו ר"ה. ²³⁴וכל שכן אם נלך לעשות קודם ר"ח(יג), סליד לקיימן קודם יום ראשון).
- (יב) כיון שבלשון כו' - לפ"ז אם היה עומד בר"ח הראשון ואמר חדש זה אסור גם מר"ח הראשון ואילך דכיון שבלשון בני אדם קורין אותו ר"ח א"כ הוא בכלל החדש של הבא, וע"ל (סי' רכח סמ"ח) (ש"ך).
- (יג) קודם ר"ח - מי שנשבע לפרוע לחבירו קודם שיכנס חודש כסליו אם פרע לו ביום ר"ח הראשון אינו עובר שעדיין לא נכנס כסליו דנהי דקרו ליה ר"ח כסליו מ"מ לא קרו ליה מכלל כסליו אבל י"א אחרת והחושש לחומרת השבועה תבא עליו ברכה (פ"ת).
- (ה) ²³⁵אמר: חדש אחד, או חדש, סתם, אסור מיום ליום(יד):

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

- (יד) אסור מיום ליום כו' – היינו משעה שנדר אסור מיום ליום כגון אם נדר בחצי יום ט"ו לחדש תמוז אסור עד חצי יום ט"ו לחדש אב אף על פי שאינו אלא כ"ט ימים שתמוז הוא חסר מ"מ הוא חדש שלם מיום ליום (ש"ך)⁶⁵.
- (ו) ²³⁶היה עומד בתוך השנה, או קודם לה, ואמר: השנה זו, אסור עד תשלום השנה ומותר ביום ר"ה. ושנה זו מונים מתשרי, שאפילו אם עומד בכ"ט באלול, כיון שהגיע תשרי, מותר. @NO MB@
- (ז) ²³⁷אמר: שנה אחת או שנה סתם, אסור מעת לעת (טו). ²³⁸ואם נתעברה (טז) השנה, אסור בה ובעיבורה. ואם עומד בחורף ואמר: שנה זו, והיא מעוברת, אסור עד תשרי ולא אמרינן שאדר שני יעלה במקום אלול:
- (טו) אסור מעל"ע - משעה שנדר (ש"ך).
- (טז) ואם נתעברה כו' - היינו דוקא בעומד באמצע השנה או קודם אבל בעומד בר"ה ואמר שנה א' אינו אסור אלא י"ב חדש, מיהו היכא דאמר "שנה אחת מיום זה" והוא שנה מעוברת מיום זה מונין י"ג חדש אפילו עומד בר"ה (ש"ך), דברי המחבר הם כדברי הרמב"ם, אמנם י"א שאם אמר "שנה זו" או "השנה" אסור בעיבורה, אבל אם אמר "שנה אחת" אינו אסור אלא י"ב חדש (ש"ך * מהריב"ל), עי' ש"ך שהביא שאם עומד בר"ה ואמר שנה אחת אינו אסור אלא י"ב חדש, שאם כוונתו לאסור עיבורה היה צריך לומר שנה זו, וקשה שכן אם אמר שנה אחת, הרי אסור מעת לעת בר"ה הבאה, ועיקר ד"שנה אחת" אסור י"ג חדש בשנה מעוברת (ב"מ).
- (ח) ²³⁹אמר: עד ר"ח אדר, עד ר"ח אדר ראשון (יז). עד סוף אדר, עד סוף אדר שני (יח). ולהרמב"ם (יט), אם ידע שהשנה מעוברת ואמר: עד ר"ח אדר, אסור עד ראש חדש אדר שני:
- (יז) עד ר"ח אדר ראשון - דסתם אדר הוא אדר ראשון ומכל מקום ב"עד סוף אדר" הוא אסור עד סוף אדר השני, דשני אדרים כחד חשבינן להו, ואם אמר "עד חצי אדר", דהיינו עד חצי אדר ראשון, דאין שם חצי נופל על ר"ח השני דדוקא לענין סוף אדר חשבינן להו כחד לענין שנתכוין עד כלות החודש הנזכר בשם אדר יהיה מי שיהיה (ט"ז), מי שנדר או נשבע לעשות דבר פלוני בחודש העיבור חייב לעשות באדר א' דאדר ראשון הוא הנקרא חודש העיבור (פ"ת).
- (יח) עד סוף אדר שני - בין ידע שהיא מעוברת או לא, אסור עד סוף אדר שני, דב' אדר נחשבים כחדש א', ואם אמר "עד כ' או כ"א אדר" דינו כאומר עד אדר שהוא עד אדר ב' (ש"ך).
- (יט) ולהרמב"ם כו' - דסתם אדר הוא אדר שני אלא דסבירא ליה כל שלא ידע שהשנה מעוברת מסתמא נתכוין לאדר הסמוך לשבט (ט"ז), ולענין דינא בנדריש יש להחמיר באיסורא דאורייתא כסברת הרמב"ם (ש"ך).
- (ט) ²⁴⁰היה עומד בתוך שמטה, או קודם לה, ואמר: שמטה זו, אסור עד סוף שמטה ואסור גם בשנה הישביעית. @NO MB@
- (י) ²⁴¹אמר: שמטה אחת, או שמטה, סתם, אסור שבע שנים מעת לעת. @NO MB@
- (יא) ²⁴²האוסר עצמו בדבר (כ) עד הפסח, או שאמר ²⁴³עד פני הפסח, אינו אסור אלא עד שיגיע (כא) בלבד. ואם אמר: עד שיהיה הפסח, הרי זה אסור עד שיצא הפסח. ויש אומרים דעד פני הפסח, אסור עד שיצא:
- (כ) האוסר עצמו בדבר כו' – היינו מדברים אחרים אבל בנדר מן היין אף באומר "עד שיהא פסח" או "פני פסח" אינו אסור אלא עד שיגיע הפסח, שלא נתכוין זה אלא עד שעה שדרך בני אדם לשתות יין, אמנם מזה שהמחבר לקמן לא הזכיר דברים אלו, משמע דסבירא ליה כהרמב"ם וסייעתו דאפילו ביין אסור עד שיצא פסח. אחד שנדר מהיין והתנה חוץ משבת וי"ט אסור ביין של הבדלה [דלא כוון זה אלא משום מצות עונג שבת ושמחת י"ט, אף על גב דקבועה על הכוס אחר יכול לטעום, כי אין זה כוס של שבת אף על גב דאתי לכבוד שבת – מהרי"ל] (ש"ך).

⁶⁵ עי' לעיל סק(יא) בלשון "עד וכו'".

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(כא) אלא עד שיגיע כו' - דכל היכא דאינו אסור אלא עד שיגיע כגון "עד הפסח" לכו"ע, וב"עד פני" להרמב"ם וכן "עד הגשם" (לקמן סעיף י"ח) בכלן צריך שאלה לחכם דלמא לא ידע להפריש ביניהם (ש"ך), דבנדרים הולכין אחר לשון ב"א דעד ולא עד בכלל ובאמר קונם פירות שגדלו עד היום מותר בפירות שגדלו בו ביום (רע"א), אם כתוב "עד היום הזה" דומה ל"עד עכשיו", שהרי הוא עומד באמצע היום וכותוב עד היום הזה, והוא ספק, אבל "עד יום פלוני" היינו עד ולא עד בכלל (רע"א * ש"ך), וי"א בשניהם הוי ספק (רע"א * תומים).

Commented [O52]: נ
כונ סק"ז?

(יב) ²⁴⁴אמר: עד הקציר(כב), או עד הבציר, או שאמר: עד שיהיה הבציר או הקציר, אינו אסור אלא עד שיגיע(כג), שכל דבר שאין זמנו ידוע(כד), בכל לשון שיאמר(כה), אינו אסור אלא עד שיגיע:

(כב) עד הקציר כו' - קצירה שיין בתבואה ובצירה בענבים ומסיקה בזיתים (ש"ך).
(כג) עד שיגיע - הקצירה בפועל, ולא עד שיגיע זמן הקצירה ואין קוצרים, וע"ל סי"ח גבי עד הגשם (ש"ך).

(כד) שאין זמנו ידוע - שאין אדם מכניש עצמו לאסור ספק, לא משנה אם לא ידוע התחלה או לא ידוע משך הזמן כמה יהיה (ט"ז).

(כה) בכל לשון שיאמר כו' - כלומר אף על פי שאמר "שיהיה" (ש"ך).
(יג) ²⁴⁵בכל מקום, זמן הנדר הוא לפי מה שממהרין או מאחרין לקצור בו, ואנו הולכים אחר המקום שעומד בו הנדר בשעת הנדר אפילו אם הלך אח"כ הנדר אל מקום אחר, בין להחמיר כגון שהלך (למקום) (שממהרין) [ממקום(כו)] הקציר, בין להקל שהלך (למקום) שמאחרין [ממקום] אותו:

(כו) שהלך למקום - עיקר הגרסא "ממקום" ולא "למקום" (ט"ז), כגון שהלך למקום שממהרין הקציר בין להקל כגון שהלך למקום שמאחרים אותו (ש"ך).

(יד) ²⁴⁶קציר, סתם, הוא קציר חטים(כו). ואם המקום שנדר בו רובו קציר שעורים(כח), הולכין אחריו:

(כז) קציר חטים - היינו לענין התחלה אבל באמר עד סוף הקציר, דהיינו שיכלה כל הקציר אפילו של שעורין, דומה ל"סוף אדר (לעיל ס"ח, עי' לעיל סי' רח סק"א ?) (ט"ז).
(כח) רובו קציר שעורים כו' - שונה מהספק דלעיל (סי' ריז ס"ג וסי"ז), ששם מסתפקים במה היתה מחשבתו אם לרוב לשון העיר או לרוב ספוק העיר ומחמירים, אבל הכא ודאי כוונתו למה שהוא חשוב לאנשי עירו וקורא סתם למה שהוא הרוב בעירו, וע"ל (סי' רח סק"ג ?) (ש"ך).

(טו) ²⁴⁷אם קבע זמן(כט) למשתה בנו, ונדר עד זמן משתה בנו, מספקא לן אם חשוב זמנו קבוע(ל), והולכין בו להחמיר. הגה: ואפילו(לא) אם מת הבן קודם שיגיע משתה שלו, לריך להמתין(לז) עד אותו זמן. ²⁴⁸וכן אם נדר לעשות דבר עד שיהיה בנו זר מזה, ומת, לריך להמתין עד שיהיה ראוי להיות זר מזה. ועיין בא"ח סימן תקס"ט יחיד או רבים שקבלו עליהם תענית מחמת איזה צרה, ועברה, אם צריכים להשלים תעניתם²⁴⁹. וזהו הדיו שנדר נדר לעשות נדקה או שאר נדרים (א"ז פסק דחייב לקיים נדרו). ונ"ל דכל זה מייירי בקבלו עליהם סתם, אבל אם פירש דבריו, כגון מי שנדר ואמר: אם יחיה פלוני החולה אתענה כך וכך או אתן כך וכך לנדקה, אם מת אותו פלוני, פטור מנדרו, דהרי התנה בפירוש ולא דעין תנאי כפול צנדרים(לג), ללא גרע דבורו מכוונת הנדר כדלעיל סימן רי"ח. וכן יתבאר לקמן סוף סימן רל"ב, ²⁵⁰וכל שכן האומר: אתן סלע(לד) לנדקה כדי שיחיה בני, ואם לא יחיה לא אתן, אף ע"ג דעובד ע"מ לקבל פרס מכל מקום פטור אם לא יחיה.

Commented [YL53]:
נול פרידמן??

⁶⁶ כל נודר בעת צרתו שאף על פי שלא יפרש נדרו כראוי הרי הוא מחויב לקיי' המובן מלשון נדרו כדי שלא יהיו דברים בטלים דבעת צרה ודאי אין כונתו לומר דברים בטלים אמנם יש חלוק בין מי שנדר בעת צרתו ופירש אם יצילהו השם הרי הוא נודר כך וכך. ובין מי שנדר בסתם בלי שום תנאי כלל אף על פי שהיה בעת צרתו שאם ניצול מצרתו שלא יוכל להתיר נדרו, והרי זה דומה לנשבע לחבירו בפניו שאין מתירין לו אלא בפניו. אבל כשנדר סתם בלי שום תנאי אעפ"י שהיה בעת צרה אם יתיר נדרו אחר כך (רלב"ח ג).

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(כט) קבע זמן - גם משך ימי המשתה יש להם ג"כ קביעות ז' ימים דאי לאו הכי אפי' הוי התחלתן זמנו קבוע אינו אסור אלא עד שיגיע (פ"ת).

(ל) אם חשוב זמנו קבוע - פירוש כיון שבידו לדחות החתונה יש סברא דלא הוה זמנו קבוע (ט"ז, ש"ך), ואם אמר "עד שיהא" אסור עד שיצא, וכן אם דחה זמן המשתה, אסור עד שיהא ממש (ש"ך).

(לא) ואפי' כו' - ויש חולקים דהכא עיקר כוונתו היה שנדר עד שיזכה שיהא הבן בר מצוה ומיד כשמת בטל נדרו והוה כאלו אמר "הריני נודר עד שיחיה בני ויהא בר מצוה", אלא שכבר הורה זקן, אבל אין צריך להמתין עד משתה בנו אלא יום שבו נעשה י"ג (ש"ך), עי' ש"ך, וי"א שזה דומה למש"כ באו"ח (סי' תקסט) וכ"כ הדרישה [עי' או"ח (סי' תקסט ס"א-ב) (א) יחיד המתענה על צרה, ועברה, או על חולה, ונתרפא או מת, צריך להשלים כל התעניות שקיבל עליו וכו' (ב) יחיד שמתענה על צרה ונודע שקודם קבלת התענית כבר עברה, א"צ להשלים, ע"כ. ועי' דרישה וכל זה מיירי בקיבלו עליהם סתם, אבל אם פירש דבריו, כגון מי שנדר ואמר "אם יחיה פלוני החולה אתענה כך וכך או אתן כך וכך לצדקה", אם מת אותו פלוני פטור מנדרו דהרי התנה בפירוש ולא בעינן תנאי כפול בנדרים דלא גרע דיבורו מכוונת הנודר] (ב"מ).

(לב) צריך להמתין כו' - מעיקר הדין מותר אלא מטעם גזירה שמא אף בלאו הכי יבא להתיר (ט"ז).

(לג) ולא בעיא תנאי כפול בנדרים - ויש חולקין שצריכים תנאי כפול (רע"א).

(לד) וכ"ש האומר אתן סלע כו' - כן צ"ל ופירושו וכ"ש אם אומר תנאי כפול (ט"ז).

(טז) עד הקיץ, עד שיקוצו הרבה ומכניסין התאנים בכלכלות. @NO MB@

(יז) עד שיעבור הקיץ, עד שישמרו הסכינים (לה) שקוצצים בהם התאנים:

(לה) עד שישמרו הסכינים כו' - פי' שכבר עבר כל זמן קציצתו (ש"ך).

(יח) האוסר עצמו בדבר עד הגשם (לו), הרי זה אסור עד זמן הגשמים שהוא בא"י ר"ח כסלול (ז). הגיע זמן הגשמים, הרי זה מותר בין ירדו גשמים בין לא ירדו. ואם ירדו מי"ז במרחשון (לח), מותר. ואם אמר: עד הגשמים (לט), הרי זה אסור עד שירדו הגשמים, והוא שירדו מזמן רביעה שניה שהוא בארץ ישראל ומקומות הסמוכים לה מכ"ג ממרחשון ואילך. הגה: ²⁵⁴ ובגולה, זמן הגשמים (מ) ששים יום (מא) אחר התקופה שמתחילין אז השאלה, וזמן רביעה שניה שצעים יום אחר התקופה.

(לו) עד הגשם - משמע זמן גשם ומשמע זמן רביעה אחרונה דהיינו ר"ח כסליו, שאז כלו כבר ב' רביעות הראשונה והאמצעית. אבל אם ירד בהם גשם, די ברביעה ראשונה, שהיא י"ז חשון, ורביעה פי' גשם על שרובץ על הארץ (ט"ז), וי"א דאינו אסור אלא עד רביעה ראשונה (ש"ך).

(לז) ר"ח כסליו - היינו רביעה שלישית (ש"ך).

(לח) מי"ז במרחשון - שהוא רביעה ראשונה וי"א דרביעה ראשונה הוא שבעה במרחשון ושניה בי"ז בו ואם אמר "עד הגשם", אסור עד ז' במרחשון ואז מותר בין ירדו בין לא ירדו ואם אמר "עד הגשמים" או עד שיהא הגשמים אסור עד שירדו ברביעה שניה והמחבר והרמ"א השמיטו דעתם (ש"ך).

(לט) עד הגשמים - משמע ירידת הגשמים דוקא ומשמע לשון רבים ומיעוט רבים שנים, דהיינו ששני גשמים ירדו, רביעה ראשונה ושניה. וגם אם אומר "עד שיהיו הגשמים" אין אסור רק עד שיגיעו התחלת הגשמים, לפי שאין זמן קבוע והוה כקציר דסעיף י"ב (ט"ז).

(מ) ובגולה זמן הגשמים כו' - פירוש אם אמר כן "בגולה כו'" וכמ"ש בסעיף י"ג שהולכין אחר מקום שעשה הנדר (ט"ז), זהו לשיטתם דס"ל דרביעה ראשונה היא בז' בחשון בא"י ושנייה בי"ז בו אם כן השנייה מרוחקת מהראשונה י' ימים אם כן כיון שבגולה שואלין ס' יום אחר התקופה אם כן הרביעה השניה הוא ע' יום אחר התקופה ולפי זה למחבר שהראשונה י"ז בו והשנייה כ"ג בו אם כן אין כאן אלא ו' יום בין א' לב' אם כן הרביעה ב' בגולה אינו רק ו' ימים אחר הרביעה ראשונה וצ"ע (ש"ך).

(מא) ס' יום כו' - והכל לפי המקום שנדר בו (ש"ך).

(יט) אמר עד שיפסקו הגשמים, אסור עד שיעבור הפסח: @NO MB@

(כ) קונם יין שאיני טועם בחג, אסור ב"ט האחרון (מב):

(מב) אסור ב"ט האחרון - אף על גב דהוא חג בפני עצמו לענין כמה הלכות מ"מ בלשון בני אדם הוא בכלל החג (ש"ך), הנודר הנודר מן היין בכל החגים אפי' חולו של מועד

Commented [O54]: ל
בדוק שכן משמע מאו"ח
כלא כדברי הרמ"א, ???

Commented [YL55]:
ובן ???
הרי בט"ז בס"ק הקודם
כתוב אחרת

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

בכלל כל יום שראוי לחגיגה, אבל לא ימי השלמה דשבועות מפני שהוא חול גמור אבל סתם חג הוא חג הסוכות (פ"ת).

(כא) ²⁵⁷האומר לאשתו: מה שאת עושה קונם **שאיני** נהנה ממנו עד הפסח, עשתה לפני הפסח מותר ליהנות ממנו אחר הפסח(מג). אבל אם אמר: מה שאת עושה עד הפסח קונם **שאיני** נהנה ממנו, אסור ליהנות לעולם(מד) במה שעשתה לפני הפסח: (מג) מותר ליהנות לאחר הפסח – ולא אמרינן דהכי קאמר "מה שאת עושה עד הפסח יהא קונם עלי לעולם" (ט"ז). (מד) אסור ליהנות לעולם – ולא אמרינן דה"ק "מה שאת עושה יהא קונם עד הפסח" (ט"ז).

(כב) אמר לאשתו: קונם שאת נהנית לי מהיום עד פסח אם תלכי לבית אביך(מה) עד החג, הלכה לפני הפסח אסורה ליהנות ממנו עד הפסח(מו). ²⁵⁹ואפי' לא הלכה(מז), אסורה ליהנות ממנו עד הפסח, שמא תלך אח"כ ותעבור למפרע⁶⁷:

(מה) אם תלכי לבית אביך כו' – ע"ל (סי' רלה ס"ב) (ש"ך), עי' ש"ך לקמן (סי' רלה סק"ו) (HR) (ב"מ), עמ"ש לעיל (סי' ריג סק"י) (רע"א). (מו) אסור ליהנות ממנה עד פסח – אבל לאחר הפסח מותר אפי' הלכה (ש"ך). (מז) ואפילו לא הלכה – פי' שאינה רוצה לילך (ט"ז).

(כג) אמר לה: קונם שאת נהנית לי עד החג, אם תלכי לבית אביך עד הפסח, אסור ליהנות מיד(מח). ואם הלכה לפני הפסח ונמצא מהנה אותה, הרי זה לוקה(מט) ואסורה בהננייתו עד החג. ומותרת לילך(נ) לבית אביה משהגיע הפסח:

(מח) אסורה ליהנות מיד – שמא תלך ותעבור למפרע (ש"ך). (מט) הרי זה לוקה – אע"ג דלא נדרה האשה כלום מ"מ עברה על לא יחל וכיון שאדם יכול לאסור על אחר, הרי האחר בלא יחל (ט"ז).

(נ) ומותרת לילך – ליהנות משהגיע פסח וכאן לא אמר שאסורה לילך לפני הפסח שמא תהנה ממנו אחר הפסח דאדם נזהר בנדר ואינו נזהר בתנאי נדר, ועי' לקמן (סי' רלט ס"ז) (ש"ך).

סימן רכא – דיני הנודר הנאה מחבירו, ובו י"ד סעיפים:

(א) ²⁶¹ראובן שאסר נכסיו על שמעון, או שאסר עצמו מנכסי שמעון, הנאסר אסור לעבור על שדה(א) האחר ²⁶²אפילו בבקעה בימות החמה שאין בני אדם מקפידים על דריסת רגל שבה. ואסור לשאול ממנו כל כלים שבעולם. ²⁶³ואם לא נדר ממנו אלא מאכל, אינו אסור אלא לאכול משלו. אמר: הנאת מאכלך עלי, אסור לאכול משלו ואסור ללעוס חטים(ב) ליתן על גבי מכתו, אבל לשאול ממנו נפה וכברה, מותר. אמר: הנאה המביאה לידי מאכל עלי, אסור לאכול משלו ומותר ללעוס חטים(ג) וליתן על גבי מכתו. ואסור ליהנות בכל דבר שמשכירין(ד) כיוצא בזה⁶⁸, ומה שאין משכירין כיוצא בו, מותר אם אין בו שייכות מאכל, אבל אם יש בו שייכות מאכל, כגון נפה וכברה, ואפילו שק להביא בו פירות וחמור להביא עליו פירות וכן סוס לרכוב עליו לבית המשתה ומבעת להראות בו(ה) בבית המשתה ולעבור דרך שדהו לבית המשתה, אף על פי שאין משכירין כיוצא בו, אסור. וכן אסור לקנות לו צרכי סעודה. וכן אסור לחמם ידיו בכבר שליו(ו). הנה: ²⁶⁴קרדוס(ז) שצנקהיס צו עניס לצקל צו מאכל, מקרי הנאה המביאה לידי מאכל. חזל קרדוס שצנקהיס צו, מותר לשאול לו: (א) אסור לעבור על שדה – י"א שמקצר דרכו בזה, אבל מלקמן (ס"ד) "ואם נכסי שמעון אסורין כו'" משמע דבכל גווני אסור דריסת הרגל (ט"ז), וי"א בדריסת הרגל אסור בכל ענין לכו"ע (ש"ך).

Commented [O56]: נ וסח שאני?

Commented [O57]: כ ב"ל?

Commented [O58]: נ כון???

Commented [YL59]: ז" ופ"ת היו נוגעים לגיטין וללומדות?

Commented [YL60]: א הבאתי הפ"ת

⁶⁷ עי' בהגר"א לקמן סי' רלו סקט"ז שהביא דברי הר"ן נדרים טו ע"א ד"ה הלכה שיש מח' רמב"ם ור"ן המדיר חבירו מי לוקה, ולא מובא כאן, וצ"ע איפה להביאו כאן.
⁶⁸ עי' לקמן סק"ו(כט).

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' – סי' רסט')

(ב) ואסור ללעוס חטים כו' – אף על גב דאינו אוכל מ"מ הנאה מגוף המאכל היא (ש"ך), מזה ראה לכאורה בנודר מאיזה דבר בסתם דאסור אף שלא כדרך הנאתו וע' מג"א (סי' תסו סק"ב) דלעיסת חטים ע"ג מכה הוי שלא כדרך הנאתו, וקשה לי על דבריו (סי' שפו סק"י) שכתב בפשיטות דמסתמא אין דעת הנודר רק על דרך הנאתו (רע"א).

(ג) ומותר ללעוס חטים – היינו בשאין משכירין כיוצא בו (ב"מ).
(ד) בכל דבר שמשכירין כו' – כיון שמוחל לו השכירות באותן הדמים הוא יכול לקנות אוכל נפש והוא הדירו מהנאה המביאה לידי מאכל (ט"ז), דכיון דדרך להשכיר כיוצא בהם והוא מוחל לו השכירות באותן הדמים הוא יכול לקנות אוכל נפש והוא הדירו מהנאה המביאה לידי מאכל (ש"ך).

(ה) להראות בו – שיהא נראה חשוב ויתנו לו חלק טוב (ט"ז).

(ו) **וכן** אסור לחמם ידי בכר שלו – צ"ע שכן במקורם של דברים איתא שהנודר מן הככר מהו לחמם בו ידיו ולא איפשטא ולחומרא משום דכיון דנדר הנאה מן הככר שמא אסור גם בחמום אבל באמר "הנאה המביאה לידי מאכל עלי" מותר, דחמום לאו הנאה המביאה לידי מאכל הוא, והלבוש גם השמיט הלכה זו, וכנראה בגלל מש"כ (ש"ך).

(ז) קרדום כו' – במקור הדברים איתא: מותר להשאילו כוסות וקערות ותמחויים שאינן מהנין את המאכל אבל מאחר ומכנסין האוכל לאלפסין וקדרות אסור, אבל לטחון ולדורוך לקצור הוא ספק, ע"כ. והנה קורדם שמבקעין בו אסורה לפי שהוא מהנה האוכל ומתקנו שא"א לבשל בלא עצים א"כ הקורדם שמבקעים בו עצים מתקן המאכל אבל כוסות וקערות ותמחויין אינם מהנין המאכל, שכבר המאכל נתקן כהלכתו, אלא שנותנו לקערות וכוסות ותמחויים, והלכך אלפסים וקדרות אסורים לפי שהמאכל מתבשל בהן והן מתקנים המאכל, וכן אסור להשאיל לו מעות שהוא כנותן לו מעות ליקח בו ככר (ש"ך).

(ב) ²⁶⁵המודר הנאה מחבירו, יכול לפרוע חובו(ח). ²⁶⁶ואפילו אם היה לו משכון(ט) ביד המלוה ופרע זה בשבילו ונטל המשכון, צריך להחזירו(י) ללוה הנאסר. ²⁶⁷ויכול לזון את אשתו(יא) ובניו ועבדיו, ואפילו הכנענים(יב). אבל אסור לזון בהמתו(יג), בין טמאה בין טהורה. ואסור ללמדו מקרא, כיון שמותר ליטול שכר עליה(יד) והוא מלמדו חנם נמצא שמהנהו. אבל מלמדו מדרש הלכות ואגדות, והוא שלא יאמר הנאסר לאוסר שילמדנו. והאידנא שמותר(טו) ליטול שכר אף על המדרש, הכל אסור. אבל ללמד את בנו, אפילו מקרא, מותר. ומותר לשמשו בכוס של בית האבל(טז) ובכוס של בית המרחץ(יז). הגה: ²⁶⁸ויש חולקוניות ומתירוניות) אפילו אם אמר לו שילמדנו, וה"ה ככל דבר מלוה(כ). וכלכל דבר הכריך שליוות(כא), כגון לתרום תרומתו, אסור להיות שלוחו:

(ח) יכול לפרוע חובו – שאע"פ שעל ידי זה מפטר הוא מחובו מכל מקום לא הוה אלא גרמא בעלמא הואיל שאינו מחויב לחזור לשלם לו (ט"ז), י"א דהיינו דוקא שלא מדעתו וי"א דאסור לפרוע חובו כשהוא בשטר או משכון כיון שהוא חוב ברור וכן נראה דעת הסמ"ע (ח"מ סי' קכח ס"א ד"ה ודלא⁶⁹) ואפילו דעת הי"א הזה כשהחוב הוא שלא יכנף אותו לפרוע אלא לכשירצה הלוה יפרענו מדעתו אפילו היה לו שט"ח או משכון יכול לפרוע במודר והיינו דווקא במשכון שהמלוה יחזיק המשכון לעצמו ולא יתנו ללוה, וע"ל (סי' רכג סק"ה ?) (ש"ך), ועי' דברי בחו"מ (סי' קכח ס"א ד"ה וכן נראה) (נקה"כ), המודר אסור למחול חובו (רע"א * משנה למלך).

(ט) ואפי' היה לו משכון – משום דא"ל הייתי מפיס ליה ויהיב לי משכוני (ט"ז).

⁶⁹ ז"ל המחבר (ח"מ סי' קכח ס"א): הפורע חובו של חבירו שלא מדעתו, אפילו היה בשטר, ואפילו היה עליו משכון ונטלו זה שפרע, אין הלוה חייב לשלם לו, ונטל משכונו בחנם, והרי אבד זה הנותן מעותיו ואפילו אם היה המלוה דוחקו לפרוע, (שמא) היה הלוה מפיס את המלוה ומוחל לו. הגה: וכן נראה לי עיקר. ודלא כיש חולקין ואומרים דחייב לשלם.

מאיר המשפט: דס"ל דדוקא בפורע חוב מזונות אשתו אמרו שאין חייב לשלם לו בחזרה, משא"כ בפורע מה שלווה חבירו שהיה מוטל עליו לפרוע לו, שחייב לשלם לו. ועיקר שאם אדם פורע חוב של אחר, הלוה צריך לשלם לו בחזרה (סמ"ע), ועיקר כמחבר ורמ"א שהפסיד מעותיו, ואפי' תפס הפורע מוציאין ממנו אבל במקום שהיה ממון של הלוה בידו בתחלה בשעה שפרע, לא הפסיד מעותיו, מיהו היכא דהיה עליו משכון ונטלו זה שפרע, הוי ספיקא דדינא ואם המשכון ביד הפורע לא מפקינן מיניה (ש"ך).

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(י) צריך להחזירו כו' - ואפי' היה המלוה דוחקו לפרוע אומרים שהלוה יכול לפייסו ולמחול לו (עי' חו"מ סי' קכח ס"א⁷⁰) (ש"ך), וי"א דעיקר כ"א ברמ"א (חו"מ סי' קכח ס"א), וכל דברי המחבר שם רק לענין מזונות אשתו, וממילא זה ספק איסור ולחומרא, אבל אם נתן על מנת שלא לפרוע מותר (פ"ת * משכ"י).

(יא) ויכול לזון את אשתו כו' - דוקא כשזן אותם לפניו ולא אמר כלום, אז הוא דרך מתנה, ואפילו מותר לענגה במזונות יתרים (ט"ז), אף על גב דמודר מתהני שאין צריך לתת להם מזונות הרי הנאה דממילא היא ועוד יכולים לצמצם להתפרנס ממעשה ידיהם או לחזור על הפתחים (ש"ך).

(יב) ואפילו הכנענים - י"א דהיינו שרק מותר במזונות יתרים, אבל לזון אותם עסור שנמצא זה מהנה, אבל מסתימת השו"ע נראה דמחלק משום דבעבר שייך מ"ש בש"ך (סק"י) ולהכי אינו חשוב אלא הנאה דממילא (ב"מ).

(יג) אסור לזון בהמתו - אפילו במזונות יתרים וי"א שאפי' בזנה ביותר מכדי פיטומה שזה חסרון לה שכן אינה עומדת לאכילה אלא למלאכה וכיון שהיא משמינה יותר לא עובדת טוב ונמצא דאינו נהנה, ואפ"ה אסור (ט"ז), וי"א דאפילו במזונות יתרים אסורה כדי לפטמה אסור שהרי מעלה בדמיה וה"ל הנאה גמורה (ש"ך).

(יד) כיון שמותר ליטול שכר עליה - דשכר פיסוק טעמים הוא נוטל, דהיינו שלומד עמו הטעמים לקרות, דזהו לאו דאורייתא, אבל כל שהוא דאורייתא לא משום שחייבים ללמד בחנם (ט"ז), כדלקמן (סי' רמו ס"ה) (ש"ך).

(טו) והאידנא שמותר כו' כמבואר לקמן (סי' רמו ס"ז) (ט"ז).
(טז) בכוס של בית האבל - והוא של המודר והשמוש אינה הנאה כל כך (ש"ך).
(יז) ובכוס של בית המרחץ כו' - פי' מים חמים שהוא משום רפואה והנאה מועטת היא (ט"ז).

(יח) ויש חולקין כו' - ואף על גב שהיום אף על המדרש אסור היינו בחנם אבל בשכר מותר וקמ"ל די"א דאפילו אמר שילמדנו מותר, מיהו אם נכסי שניהם אסורין זה ע"ז אסור בכל ענין עי' סעיף ג' (ש"ך).

(יט) ומתירים כו' - ועיקר כסברא הראשונה דבכל מילי דהתירו חכמים לעשות למודר כדלעיל (סעיף א), אין זה אלא כשהמדיר עושה מעצמו או שהמודר אמר "כל הרוצה לעשות כך וכך יבא ויעשה", אבל לעשות שלוחו בפירוש או לומר לו "כל השומע קולי יבא וילמדני", אסור, כיון דשליחותיה קעביד וע"ל סעיף ח' (ש"ך).

(כ) בכל דבר מצוה - משמע דוקא דבר מצוה, כיון דמצוה היא לא נהנה דמצות לאו ליהנות ניתנו (ש"ך).

(כא) הצריך שליחות - פירוש שאין לו רשות לעשות אם לא שיצוה לו (ט"ז).

(ג) ²⁶⁹ראובן שאסר נכסיו על שמעון, אסור להשיאו בתו קטנה או נערה (כב), לפי שעדיין היא ברשותו והרי מוסר לו שפחה לשמשו. ואם נכסי שמעון אסורין עליו, מותר לישא בתו (כג) אף על פי שפטר מחיוב מזונותיה. ²⁷⁰ומחזיר לו אבידתו (כד), ²⁷¹בין שנכסי בעל אבידה אסורין למחזיר בין שנכסי מחזיר אסורין לבעל אבידה. ²⁷²ובמקום שנוטלין שכר על החזרת אבידה, אם נכסי בעל אבידה אסורין למחזיר (כה), אסור לו לקבלו אלא מחזיר לו בחנם (כו). ואם נכסי מחזיר אסורים על בעל אבידה, אינו רשאי להחזיר לו בחנם. ואם נכסי שניהם אסורין זה על זה, אינו יכול לקבל השכר, שאם כן הוא נהנה. ולא להניחו, שא"כ הוא מהנה. אלא יפול השכר להקדש:

(כב) קטנה או נערה - אבל מותר למסור בו בתו בוגרת, אף ע"פ שמיאיה ואינה עוברת על דעתו שרי (ש"ך).

(כג) מותר לישא בתו - פירוש שמעון מותר לישא בתו של ראובן אף על פי שפוטרו מחיוב נדוניא (עי' אה"ע סי' עא ס"ז ברמ"א) (ט"ז), אפילו קטנה ונערה (ש"ך).

(כד) מחזיר לו אבידתו - דמצוה קעביד ואף בזקן ואינו לפי כבודו, מ"מ אם מחזיר מצוה קעביד, ועי' בחו"מ (סי' רסג ס"ג⁷¹) (רע"א).

⁷⁰ הוב"ד לעיל הערה 69.

⁷¹ ז"ל השו"ע: ההולך בדרך הטוב והישר, ועושה לפניו משורת הדין, מחזיר את האבידה בכל מקום, ואע"פ שאינה לפי כבודו: הגה: ויש חולקין ואוסרין להחזיר הואיל ואינו לפי כבודו, אלא אם רוצה ליכנס לפניו מן השורה, ישלם מכיסו:

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

(כה) שנכסי בעל אבידה אסורין למחזיר – ואינו אסור משום שבשעה שעוסק בהשבת אבידה פטור ליתן לחם לעני דעוסק במצוה פטור ממצוה אחרת, ולכן הוא חוסך כסף זה שהיה נותן לעני (ט"ז).

(כו) מחזיר לו בחנם – פי' אם רוצה, אבל אם אינו רוצה, חייב ליתן השכר ויפול להקדש כדלקמן (ט"ז וש"ך), וכן כשנכסי מחזיר אסורים על בעל אבידה דצריך ליתן השכר ואם המחזיר אינו רוצה בשכר יפול שכר להקדש (ש"ך).

(ד) ²⁷³ראובן שאסר הנאתו²⁷⁴ (כו) על שמעון, וחלה שמעון, יכול ראובן ליכנס (כח) לו לבקרו. ובמקום שנותנין שכר למי שיושב אצל החולה לצוות לו (כט), לא ישב אצל (ל) אלא מבקרו מעומד (לא). ²⁷⁴ואם אין דרך ליתן שכר לרופא, יכול לרפאותו, אפילו בידים, אפילו אם יש רופא (לב) אחר שירפאנו. אבל אם דרך ליתן שכר לרופא, לא ירפאנו בחנם (לג). ולא ירפא לבהמתו²⁷⁵, ואפילו אם אין דרך ליתן שכר לרופא (לד), אבל יכול לומר לו: סם (לה) פלוני יפה לה, והוא יעשנה (לו). ואם אינו יודע לעשותו, והיא תמות (לז) אם לא יעשנה, מותר המדיר לעשותו. ²⁷⁵ואם מת (לח), יכול להביא ארון ותכריכין. ואם חלה בן שמעון, יכול ראובן ליכנס לו ולישב עמו ולבקרו (לט) (מעומד). ואם נכסי שמעון (מ) אסורין על ראובן, שהדירו שמעון מנכסיו, ²⁷⁶וחלה שמעון, נכנס ראובן לבקרו, [מעומד] אבל לא מיושב (מא). חלה בנו, אינו נכנס כלל (מב), אלא שואל עליו בשוק. ²⁷⁷ויכול ראובן להעיד לשמעון (מג) (מד), הנאסר, בין עדות ממון בין עדות נפשות:

(כז) שאסר הנאתו – אף אם אומר "הנאת ממוני עליך" אסור ליהנות גם מגופו כמו כאן והיינו אם נותנין שכר מאותה הנאה מקרי מנכסיו, דהוה כאילו קיבל ממנו השכר וחזר ונתנו לו (ט"ז), עי' ט"ז וי"א דאף באמת מקבל שכר וחוזר ונותן לו מותר, שבזה שאסר לו נכסיו, אין זה בכלל, שאין אדם אוסר דבר שלא בא לעולם על חבירו וכמ"ש הש"ך (סי' רכז סק"ה) והאוסר נכסיו, יכול לצוות בפירושו לחנוני ליתנם לשמעון כמו שראובן בעצמו יכול ליקח הנכסים מהחנוני וליתנם לשמעון, דלא חל הנדר על הנכסים אלו ועי' לקמן סעיף ח' (רע"א).

(כח) יכול ראובן ליכנס כו' – שהרי נכסי החולה אין אסורין על המבקר אלא נכסי המבקר אסורין על החולה (ט"ז).

(כט) לצוות לו – פי' לחבר עמו (ט"ז, ש"ך), וי"א דאף במקום שאין נוטלים שכר אסור גזירה שמא ישהה בישיבה (רע"א).

(ל) לא ישב אצלו – שאם ישב אצלו המבקר בחנם מותר היה לו שכרו ומהנהו אם לא יטול שכר, ודוקא בחנם אבל אם יושב בשכר שרי (ש"ך).

(לא) אלא מבקרו מעומד – כיון שעל זה אין נותנין שכר (ט"ז).

(לב) אפי' אם יש רופא כו' – דלא מכל אדם זוכה להתרפאות (ט"ז, ש"ך).

(לג) לא ירפאנו בחנם – אבל בשכר יכול לרפאותו אפי' יש רופא אחר מטעמא דלעיל בסק"ל (לב) (ש"ך).

וד"ל מאיר המשפט: ואוסרין להחזיר – אסור לזקן לזלזל בכבוד תורתו כיון דלא חייבתו התורה בזה (סמ"ע), עמ"ש בגליון לעיל סי' כ"ח ס"ה [איתא בשו"ע שם: ת"ח שיועד עדות לישראל, ותבעו שיעיד לפני ב"ד קטן ממנו, אם הוא עדות ממון, אינו חייב לילך להעיד (אלא הם שולחין אליו, ומעיד), וד"ל בגליון: אם רוצה למחול ולמיזל שפיר דמי, דתלמיד חכם שמחל על כבודו מחול] (רע"א).

וד"ל ביאור המשפט: ת"ח היועד לנגן בכמה מיני כלי זמר הרשות בידו לנגן בכנור לפני חתן וכלה ואין איסור לבזות את עצמו מפני כבוד תורתו ואין יכול למחול על בזיונו [כשיטת הרמ"א כאן]. ואפילו מצוה עבד אחרי שהכל יודעים שאין לו שכר בעמלו ושהוא עושה לש"ש, דבמצות שבין ישראל למקום, כ"ש מצוה שהזמן גרמא אין בו משום ביזוי כבוד זקנה ותורה. וכל הנוהג קלות בעצמו לצורך גבוה ומצות ה' אף שאינה מצות עשה ממש רק גמילות חסד שילפינן מוהלכת בדרכיו הרי זה משובח ותבא עליו ברכה (פ"ת יו"ד רמד סק"ד).

⁷² עי' לעיל סק"ב (ב) לגבי דרך הנאתו. ועי' לעיל הערה 67.

⁷³ עי' רע"א (ח"מ סי' רנט ס"א): "א שמצוה על רופא לרפאות בהמת חבירו, ואין לך השבת אבידה גדולה מזו [אמנם אם הבעלים אינם רוצים לשלם שכר טרחת הרופא, הוא פטור דהויא אבידה מדעת], ויש אומרים שאין זה בכלל השבת אבידה [שהתורה לא צותה לרפאות בהמת חבירו].

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' – סי' רסט')

(לד) ואפילו אם אין דרך ליטול שכר לרופא - דמ"מ מהנהו אבל גופיה מצוה קעביד (ט"ז, ש"ך).

(לה) אבל יכול לומר סם כו' - מיהו דוקא שיהא הסם מבעל הבהמה (ש"ך).

(לו) והוא יעשנה - ובלבד שיהיה הסם של בעל בהמה (ט"ז).

(לז) והיא תמות - דהוה ליה כמחזיר אבדתו⁷⁴ (ט"ז).

(לח) ואם מת כו' - דאין הנאה למתים (ט"ז).

(לט) יכול ראובן ליכנס לו ולישב עמו ולבקר - דלא אסר המבקר הנאתו אלא על שמעון ולא על בנו ולא אמרין שגם זה הוה הנאה לאביו (ט"ז), ולא גורסים "מעומד" (ט"ז, ש"ך), ור"ל אפילו במקום שנותנין שכר על הישיבה מותר לישב שם בחנם דלא אסר הנאתו אלא על שמעון ולא על בנו (ש"ך).

(מ) ואם נכסי שמעון - פי' שנכסי החולה אסורין על המבקר נכנס ראובן לבקר אף על פי שיש לו הנאת דריסת הרגל בבית החולה מ"מ החולה שאסר נכסיו על המבקר לא נתכוין להדירו במקום שחיותו תלוי בו דהיינו כל המבקר את החולה גורם לו שיחיה, אבל מ"מ אסור לישב כיון שאפשר בעמידה. ואם אסר המבקר על עצמו נכסי החולה אסור ליכנס כלל שלא שייך שלא הדיר מחייו (ט"ז וש"ך).

(מא) נכנס ראובן לבקר מעומד אבל לא מיושב כצ"ל - כיון דאפשר בעמידה (ש"ך), וי"א דמותר אף לישב (רע"א).

(מב) חלה בנו אינו נכנס כלל - שאפשר שהדיר אפילו בצורך לחיות בנו שלא יכנס לבקר (ט"ז, ש"ך).

(מג) ויכול ראובן להעיד לשמעון - בין הדירו שמעון מהנאותיו בין אסר שמעון על עצמו הנאת ראובן (ש"ך).

(מד) להעיד כו' - פי' שעכשיו רוצה להיות עד לראות המעשה כדי להעיד אע"פ שמהנהו, שכן אין בזה משום הנאה (ש"ך), עי' ש"ך, וצ"ל שזה דוקא במקום שאין נוטלים שכר ע"ז או שנותן לו שכרו (ב"מ).

(ה) ²⁷⁸ראובן שאסר הנאתו על שמעון, יכול לישן עמו במטה קטנה בימות החמה. אבל לא בימות הגשמים, מפני שהוא מהנהו (מה). ובגדולה, מותר בין בימות החמה בין בימות הגשמים. ורוחץ עמו באמבטי גדולה. אבל לא בקטנה (מו), מפני שמהנהו שמגביה עליו המים. ומזיע עמו אף בקטנה. ²⁷⁹ומיסב עמו במטה (מו) ואוכל עמו על השלחן, אבל לא בקערה אחת, שמא יאכל מחלקו. ואם דרך שבעל הבית חוזר וממלא הקערה לאחר שאכלו כל מה שהיה בה, מותר (מה). הגה: ²⁸⁰או קטנה מתחילה כל כך נקערה שהמותר חוזר לזעל הצית, מותר. אם היו שניהם חופרים בכרם ביחד, לא יחפור בשורה הקרובה לו מפני שמהנהו שמרפה הקרקע לפניו (מט), אבל ברחוק ממנו, מותר. ²⁸¹ולא ימכורנו (לו) ולא יקנה ממנו ולא ישאלנו (נא) ולא ילונו ²⁸²ולא ישאל ולא ילוה ממנו:

(מה) מפני שהוא מהנהו - שהגוף נהנה מהגוף בימות הגשמים (ש"ך).

(מו) אף בקטנה - דבזיעה בעלמא ליכא תוספת חום (ש"ך).

(מז) ומיסב עמו במטה - קטנה אפילו בימות הגשמים ולא חיישינן שמא יישן אצלו ויאכל עמו על השלחן ולא חיישינן שמא יאכל משלו דכיון דהדירו מסתמא שונאים זה את זה טפי מב' אכסנאים שאוכלין על שלחן אחד זה בשר וזה גבינה, וע"ל (סי' פח סק"ב?) (ש"ך).

(מח) מותר - דאפילו יאכל יותר מחבירו אינו נהנה דבלאו הכי נותנים להם כל שבעם (ש"ך).

(מט) שמרפה הקרקע לפניו - ונוח לו לחרוש אחריו (ש"ך).

(נ) ולא ימכור וכו' - פירוש אם המוכר נדר מהלוקח שלא ינהה ממנו, אם המקח שוה עם המעות, יש הנאה לשניהם ואסור מן הדין לשניהם. ואם יש זול במקח, ממילא יש הנאה ללוקח המודר דוקא ואסור לקנות, אלא משום גזירה אסור למכור, שמא יבוא לקנות, ואם הוא ביוקר גזרינן לקנות אטו למכור, ואם הלוקח נדר מהמוכר הוה איפכא ועי' לקמן (סי' רכז ס"?) (ט"ז וש"ך).

(נא) ולא ישאלנו כו' - דגזרינן לשאול אטו להשאל ללות אטו להלוות (ט"ז וש"ך).

:Commented [YL64]
הו תירוצו הראשון?

:Commented [YL65]
אם יש מח' בין ש"ך לט"ז?

⁷⁴ שהיא מותר עי' לעיל ס"ג.

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

(ו) ²⁸³המודר הנאה מחבירו ויש לו מרחץ ובית הבד מושכרים בעיר, ²⁸⁴אם יש לו בהם תפיסת יד(גב), אסור. אם אין לו בהם תפיסת יד, מותר(נג). ²⁸⁵אבל אם אסרו עליו בפירוש(גד), חל האיסור גם עליו:

(גב) תפיסת יד - פירוש איזה כח בעלמא (ט"ז וש"ך).
(נג) אם אין לו בהם תפיסת יד מותר - דאינו בכלל נכסיו וכשאסר נכסיו לא היה דעתו על זה המרחץ (ט"ז), לפי שאין דעתו על מה שהשכיר ונסתלק ממנו (ש"ך).
(גד) אבל אם אסרו בפירוש כו' – י"א דאפילו לפי היש אומרים דבסעיף שאח"ז מודה הכא כיון שאינו אוסר המרחץ על השוכר אלא על שמעון דעלמא וליתא, אלא ועיקר דהמשכיר יכול לאסור על השוכר, וכן אם המשכיר אסר על כל העולם השוכר בכלל זה האיסור, אבל אין המשיכר יכול לאסור אותו על אחר, כל זמן שיש שעבוד לשוכר, אבל הנדר מפקיע את השעבוד (ש"ך).

(ז) ²⁸⁶המשכיר בית לחבירו(נה) ואח"כ הדיר השוכר מנכסיו, לא חל(נו) איסור על הבית שהשכיר לו. ואם פירש הבית בפירוש, יש אומרים שחלה האיסור גם עליו(נז). ²⁸⁷וי"א שאפילו(נה) אם פירשו בפירוש, אינו יכול לאסרו בלשון קונם, אם לא בלשון הקדש ממש(נט). ²⁸⁸וישוכר יכול(סא) לאסרו, דהא פירותיו הם. וממשכן דינו כמשכיר, ובעל משכונה דינו כשוכר. הגה: ²⁸⁹המשאיל(סב) צית לחזירו, אין יכול לאסרו עליו כל זמן השאלה. ²⁹⁰והשואל יכול לאסרו על אחר כל זמן השאלה, דכדידיה דמי:

(נה) המשכיר בית לחברו - ואין לו בו תפיסת יד (ש"ך).
(נו) לא חל - לפי שאין דעתו על מה שהשכיר ונסתלק ממנו (ש"ך).
(נז) יש אומרים שחלה האיסור גם עליו - אף על פי שהוא משועבד להשוכר מכל מקום הקדש מפקיע מידי שיעבוד וקונם כהקדש דמי ויש אומרים השני ס"ל דקונם אינו בכלל הקדש ואינו מפקיע השעבוד שיש להשוכר עליו אף על פי שאסר המשכיר בפי' ולהלכה אפי' אמר הקדש אינו מפקיע שהרי היום כל הקדש שלנו חולין הוא שאינו אלא צדקה (ט"ז), וי"א דלכו"ע דאפי' אוסרו בפירוש אינו יכול לאסור בקונם (ש"ך), ב"קונם" מפקיע, דגם לדידן קונם קדושת הגוף, כיון דאוסרו בהנאה ואין חילוק בין קונם דהש"ס לקונם שלנו (רע"א).

(נח) וי"א שאפי' כו' – אפילו בפירוש ולענין הלכה ראוי לחוש לחומרא לי"א הראשון דבפי' יכול לאסור וממילא גם כאן בשאלה יכול לאסור בפירוש (ט"ז), דעת הצד הראשון בשו"ע דאף קדושת דמים בזמן הזה מפקיע מידי שיעבוד, ורובם חולקים עליו. אמנם טעמא של הי"א הו' דהקדש שחל על גוף הקרקע אף על פי שמשכנו או משכירו יכול לאסור חלק שיש לו בו אבל איסור הנאה שאין חל על גוף הקרקע אלא אוסר הנאתו על הדר בו כ"ז שהוא שכור ביד אחרים אין ההנאה שלו דשכירות ליומא ממכר הוא והרי מכר הנאתו, ואפילו בקונם כללי דהיינו שאוסר לכ"ע אינו יכול לאסור, כיון דאין איסור הנאה חל על גוף הקרקע, ולענין דינא עיקר כמש"כ בסק"ד(גד), וכן יש להחמיר בקונם אפי' אסר נכסיו המשועבדים למלוה דקונם מפקיע מידי שעבוד ומשמתין ליה עד ששואל להתיר את נדרו (עי' חו"מ סי' קיז ס"ז) ⁷⁵(ש"ך).

(נט) אם לא בלשון הקדש ממש - אזי יכול לאסור חלקו של הבית הווה יותר מדמי השכירות והלכך אסור השוכר לדור בו וכן במשכון דוקא כששוה יותר מהחוב אבל כשאין שוה יותר וכ"ש אם אין לבעל חוב מקום לגבות את חובו אלא מזו, אינו יכול להקדיש, דאין קדושת דמים מפקיע מידי שעבוד (ש"ך).

(ס) בלשון הקדש - משמע דבהקדש לכ"ע יכול לאסור אבל י"א דבין בשכירות בין במשכונא אינו יכול להקדיש אפילו שוה יותר, והובא לקמן (סי' רנח ס"ז) ודוקא המשכיר לו "בית זה" אבל המשכיר לו "בית סתם" יכול להקדישו ויתן לו בית אחר ⁷⁶(ש"ך).

:Commented [YL66]

כן?

⁷⁵ ז"ל הרמ"א שם: קדושת הגוף לא יכול לאוסרן על המלוה לחוד, לומר יהיו נכסי קונם עליו, אלא אם כן אסרן על כל העולם. ויש חולקין.

מאיר המשפט: ויש חולקין - פירוש, אף שאסרן על המלוה לחוד הן אסורין, מכל מקום מנדין ללוה עד ששואל על נדרו (סמ"ע).

⁷⁶ עי' חו"מ סי' שיב ס"ז: המשכיר בית לחבירו לזמן ורוצה לסתרו בתוך הזמן, השוכר יכול לעכב עליו, ואם עבר וסתרו בתוך הזמן חייב להעמיד לו בית אחר, או ישכיר לו כמותו. ואם מעצמו נפל

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

- (סא) ושוכר יכול כו' – וי"א דעיקר אם אמר השוכר סתם "הריני מקדישו" אינו קדוש כלל אם לא פירש בהדיא ש"מקדיש הנאה שיש לו באותו בית" ועיקר שיכול להקדישו סתם ומוקדש עד זמן תשלום שכירות (פ"ת).
- (סב) המשאיל כו' – כלומר וכן המשאיל שזה למשכיר בכל ענין שנתבאר (ש"ך).
- (ח) ²⁹¹הנותן טבלא לאומן לצייר, ואסרה על בעלה אחר שציירה, קודם שפרעו, מותרת(סג). ²⁹²המודר הנאה מחבירו, יכול המדיר(סד) לומר לחנוני: פלוני מודר הנאה ממני ואיני יודע מה אעשה, והחנוני נותן לו וחוזר ונוטל מהמדיר, אם ירצה המדיר לפרעו(סה). ²⁹³אצל אינו מחוייב לפרעו(סו)). וכן אם היה למודר בית לבנות, גדר לגדור, שדה לקצור, יכול לומר לפועלים: פלוני מודר הנאה ממנו ואיני יודע מה אעשה, הם עושים עמו ובאים ונוטלין שכר מהמדיר, אם ירצה המדיר לפרעם. ²⁹⁴וכן מותר לומר: כל הזן(סז)(סח) לפלוני או עושה עמו, אינו מפסיד. אבל אסור לומר: כל השומע קולי יזון לפלוני(סט), דכיון שהוא לשון ציווי הוי כשלוחו. ²⁹⁵וכן אסור לומר לחבירו: אם תזון לפלוני לא תפסיד, דכיון שאומר כן ליחיד נראה כשלוחו(ע):
- (סג) מותרת - דאין אומן קונה בשבח כלי הרי אין לו בגוף הכלי כלום ואין בו כח לאסור הכלי ואפילו היה אומן קונה בשבח כלי היינו כשיש ממשות בשבח כגון שנתן לו עצים ותקן כלי אבל הכא לא עשה האומן אלא צייר בסימנים ואין בהם ממש (ט"ז וש"ך), ועי' חו"מ (סי' שו ס"ב) וסמ"ע שם ⁷⁷(ש"ך).
- (סד) המודר הנאה מחבירו יכול המדיר כו' – בין יש לו למודר מה לאכול בין אין לו (ט"ז וש"ך).
- (סה) אם ירצה המדיר לפרעו – היינו משום שאינו חייב לשלם מעיקר הדין (ט"ז).
- (סו) אבל אינו מחוייב לפרעו - דא"כ ה"ל שלוחו והיה חבירו אסור בו. רב שנדר מנכסי פלוני או איפכא יכול אותו פלוני לתת צדקותיו ונדבותיו ליד גבאי הקהל אף על פי שגבאי הקהל יתנו להרב מכיס הקהל אשר שם מעורב נדבת אותו פלוני (ש"ך), ויש חולקים ואוסרים (פ"ת).
- (סז) וכן מותר לומר כל הזן - י"א דבזה צריך ליתן לו כל דמי מה שנתן לו דלא שייך לשון שליחות בלשון רבים וע"ל (סי' רלה ס"?) (ש"ך), ויש חולקים על זה כנ"ל סק"ה(סה) (ט"ז), וי"א דאינו חייב לשלם גם הש"ך בעצמו כתב כן בחוה"מ (סי' קכט סק"ו?) (רע"א).

אם אמר לו בית זה אני משכיר לך אינו חייב לבנותו וכו', ואם אמר לו בית סתם ונפל חייב לבנותו או יתן לו בית אחר וכו'.

⁷⁷ ז"ל הש"ע: נתן לאומנים לתקן, וקלקלו, חייבים לשלם. כיצד, נתן לחרש שידה, תיבה ומגדל לקבוע בהם מסמר, ושברו, או נתן לו עצים לעשות מהם שידה, תיבה ומגדל, ונשברו אחר שנעשו, משלם לו דמי שידה, תיבה ומגדל, שאין האומן קונה בשבח כלי:

מאיר המשפט: שאין האומן קונה בשבח כלי – עי' אה"ע (סי' כח סט"ו)* שיש צד שאומן כן קונה בשבח כלי (סמ"ע), וי"א שזה ספק אם אומן קונה בשבח כלי, ולכן אינו חייב לשלם אלא דמי עצים, והוא הדין אם נגנב או אבד הכלי ממנו לאחר שעשאו והשביחו, ונרא' דפלוגתייהו הוי כשלא קבל עדיין האומן דמי שכירתו, דאלו קבל דמי שכירתו ליכא למ"ד שלא יתחייב להחזיר דמי (השכירות) [שידה - קצה"ח] כשקלקל, מיהו לכ"ע לענין איסור של בל תלין בקבלנות עובר משום בל תלין (ש"ך). האי שבחא דבעל הבית הוא, והא דאומן קונה בשבח כלי אינו קנין גמור להיות כשלו ממש אלא קצת קנין הוא דאית ליה בגויה לקדושי אשה, כמו בע"ח דקונה משכון לקדושי אשה והלוה יכול לסלקו בעל כרחו ותו לית ליה במשכון ולא מידי, וה"ה בשבח הכלי עד שיסלק לו דמי שכירות אית ליה קנין לקדושי אשה ולנזקין דהיינו אם הזיק אין לו לשלם בעד השבח. ודע דכל מה שקונה אומן בשבחו אינו אלא עד דפרע לו דמי שכירותו, אבל מכי פרע דמיו שוב אין לו לאומן בשבחו כלום וממילא שבחא דבעל הבית וכו' (קצה"ח), כנ"ל אם לא נתקלקל שבחא דבעל הבית, כיון שהשביח אדעתיה דהבעל הבית, רק לענין אם קלקל אמרינן אומן קונה מטעם דאין דעתו של אומן להקנות להבעל הבית כדי לחייב עצמו, וכן לענין שיהיה קונה כנגד דמי השכירות, היינו קנין שעבוד כמו במשכנו שלא בשעת הלוואה, ולא קנה קנין גמור כנגד דמי השכירות וכו' (נתה"מ).

* ז"ל: אמר לה: התקדשי לי בשכר מלאכה זו שאעשה עמך, ועשה, אינה מקודשת. ויש אומרים שהיא מקודשת. הגה: אם הוא קבלן על המלאכה, דאומן קונה בשבח כלי וכו'.

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

(סח) כל הזן כו' - אפילו אמר ליחיד כל הזן אינו מפסיד שרי כיון דלא אמר בלשון יחיד אם תזון כו' ועי' לקמן (סי' רלה ס"ב) (ש"ך).
(סט) כל השומע קולי יזון לפלוני - כאן חייב לשלם אף אם לא סיים "לא יפסיד" כיון שהוא שלוחו, לא יפסיד על ידו (ט"ז).
(ע) נראה כשלוחו - פי' וצריך לשלם לו מן הדין (ט"ז).
(ט) ²⁹⁶היו מהלכין בדרך ואין לו מה(עא) יאכל, נותן לאחר לשם מתנה והלה מותר בה. ואם אין עמהם אחר, מניח על הסלע ואומר: הרי הוא מופקר(עב) לכל מי שירצה, והלה נוטל ואוכל. ²⁹⁷במה דברים אמורים, בנותן לאחר לשם מתנה, בסתם. אבל אם אמר לחבירו: הסעודה נתונה לך במתנה, ויבא פלוני שהוא אסור בהנייתו ויאכל עמכם בסעודה, הרי זה אסור. ²⁹⁸ולא עוד אלא אפילו נותן לו, סתם, וחזר ואמר לו: רצונך שיבא פלוני ויאכל עמכם, אם הוכיח סופו על תחלתו שלא נתן לו אלא על מנת שיבא פלוני ויאכל, אסור, כגון שהיתה סעודה גדולה והוא רוצה שיבא אביו או רבו וכיוצא בהם שהם אסורים בהנייתו לאכול מסעודתו, שהרי סעודתו מוכחת עליו שלא גמר להקנות. וכן כל כיוצא בזה:

(עא) ואין לו מה כו' – התירו כאן דוקא משום שאין לו מה יאכל (ש"ך), עי' ש"ך, אמנם י"א דמי שאסר נכסיו לפלוני יכול ליתן ביד הגבאי אף על גב דהגבאי יתן לפלוני כיון דביד הגבאי ליתן לאחר הוי כמו מתנה (רע"א), ראובן היה רב העיר, וקיבל תמיכה מהקהל, ונדר הנאה מא' מנדיבי הקהל, מותר לקבץ תמיכה מהגבאי אפילו ששמעון השתתף, ואפילו אם כל התמיכה אז היה משמעון, אם כן אינו בנוי על דווקא שאין לו מה שיאכל (רע"א * מהרי"ט).

(עב) הרי הוא מופקר כו' - ואף על גב דמדברי סופרים אינו הפקר עד שיפקיר בפני ג' (עי' חו"מ סי' רעג ס"ז²⁹⁸) הכא כיון דאין לו מה יאכל העמידו על דין תורה ועי' דאף מד"ס אינו אלא לענין שיכול לחזור בו המפקיר, וי"א דוקא במקרקעי אבל במטלטלי אין צריך ג' (ש"ך).

(י) ²⁹⁹מי שנשבע או נדר שלא לדבר עם חבירו(עג), יכול לכתוב לו כתב, או לדבר עם אחר(עד) והוא שומע:

(עג) שלא ידבר עם חבירו – היינו נשבע דאילו בנדר אינו חל על דבר שאין בו ממש כנ"ל (סי' ריג ס"ז) (ט"ז), וי"א שגם בנדר זה חל, דמדברבן חל על דבר שאין בו ממש, וכדלעיל (סי' ריג ס"ז), או שאמר "קונם פי לדיבורי" או "יאסר פי עליך", וכדלעיל (סי' ריג ס"ז) (נקה"כ).

(עד) או לדבר עם אחר כו' - ואף על פי שחבירו שומע אין בכך כלום כיון שלא נתכוין להשמיעו אבל אם נתכוין להשמיעו אף על פי שיש אחר ביניהם שדבריו כלפי אותו האיש לא יפה עשה (ש"ך), מותר לכתוב שדיבור לאו כדיבור דמי, מיהו אפשר דנדרים שונה שהולכים אחרי לשון בני אדם (רע"א * חוות יאיר), ראובן שנשבע שלא לדבר עם שמעון, מותר לומר ללוי תגיד לשמעון כך וכך, האסור לא היה אלא מלדבר לשמעון ועל הדבור בפיו קפיד דהוי דרך פרישה ממנו וכל שאינו מדבר לו בפיו מותר, אבל מי שנשבע שלא

⁷⁸ ז"ל: המפקיר את הקרקע, כל הקודם והחזיק בה זכה. דין תורה אפילו הפקיר בפני אחד הרי זה הפקר ונפטר מהמעשרות, אבל מדברי סופרים אינו הפקר עד שיפקיר בפני ג' כדי שיהיה אחד זוכה אם רצה והשנים מעידים הגה: ויש אומרים דאפילו בינו לבין עצמו הוי הפקר:
מאיר המשפט: אפילו הפקיר בפני אחד - ס"ל דאחד מיהא בעי, דאותו האחד ישמע שהפקירו בעליו ויכול לזכות בו לנפשו, אבל בלאו הכי אין שם הפקר עליו, ומהאי טעמא גופו אמרו חז"ל [נדרים מ"ה ע"א] דלא יהא הפקר אלא אם כן יפקירו בפני ג', דאי לאו הכי יכול המפקיר לכפור לומר לא הפקרתיה מעולם, משא"כ בג' דשמעו שהפקירו, דכל אחד מהן שיקדם נפשו יזכה בו ושנים אחרים יעידו ששמעו שהפקירו וכדמסיק המחבר (סמ"ע).

ו"א דאפילו בינו כו' - גם הני י"א ס"ל דמדברבן בעי ג' ומטעם שכתבתי בס"ק הקודם, ולא קאי אלא אדין תורה שס"ל דא"צ להפקירו בפני האחד אלא בהפקירו בינו לבינו סגי, ונ"מ בהשאל או בהשכיר באמצע השבוע בהמה לגוי לעשות בה מלאכה וסבר שיחזירוה לו קודם שבת ולא החזירוה לו, אזי יפקירנה בינו לבין עצמו כדי שלא יעבור על למען ינוח שורך וכל בהמתך, דבכי האי גוונא אפילו אחר תקנת חז"ל הוה הפקר דאנן סהדי דניחא לבעלים בהפקירא כדי שלא יעבור אלאו דלמען ינוח כו' (סמ"ע).

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

יגלה סודו לשמעון, הנה דרכו של איש לגלות סודו בעצמו וכשנשבע שלא אגלה אין במשמע ובכלל האסור אלא שלא יגלה הוא ומש"כ לעיל ס"ט שאינו מותר משום שאין לו מה לאכול. שם שונה שלא היה הנדר שלא אהנהו אלא סתם נדר הנאה ממנו וכשהוא שלוחו ה"ל כממון עצמו וחשיב נהנה ממנו (רע"א * מים עמוקים).

(יא) ³⁰⁰ אם אסר ספרו על חברו, אסור לנאסר ללמוד בו(עה):

(עה) אסור לנאסר ללמוד בו - שהרי אין חיוב על האדם להשאל ספרו לחבירו שלא לדעתו כמו שאין חובה עליו ליתנו שהרי מקלקלו בכך ומותר להשכירו ונמצא מהנהו השכר שהיה צריך ליתן, שונה מסי"ג "המודר הנאה משופר מותר לתקוע תקיעה של מצוה", שאין משאילין ספרים מפני שמקלקלן שהקלקול מצוי בהן מה שאין כן בשופר אינו מתקלקל כשזה יתקע בו (ט"ז), וי"א דבשופר בתקיעת מצוה יש בו משום דמעות לאו ליהנות ניתנו דהכא כיון שיש להשכיר ספרו וזה לומד בו בחנם ה"ז נהנה (ש"ך), עי' ט"ז וי"א שתורה לא מהנה את הגוף ורק משמחת את הנפש, וכל שאין הנאה לגופו לא נחשב הנאה אלא כמש"כ במקור דברי השו"ע עיקר החיוב משום שלא צריך לשלם שכר שימוש (פ"ת * פני אריה), אף על פי שמחויב להשאל ספריו, דהיינו עושה צדקה בכל עת (עי' לקמן סי' &), מ"מ הנדר חל אפי' על ביטול עשה דאורייתא, אבל אותה ששנינו (&) מצא ספרים לא ילמוד בהן בתחלה. היינו דווקא למוד בעיון גדול. שמשמש בהם ושוחקן והן כלים. אבל בראיה בעלמא מותר, ואת זה לא אפשר למיסריה עליה באומר "אסור הנאת ספרי עליך", משום דמעות לאו ליהנות ניתנו ואי בעית אימא נמי משום דמשועבד מן התורה להשאל ספרו לחברו לראות בו בדרך שאינו מפסידו. אבל אם אסר עליו ספר בסתם. כיון שזה חל על ספרי רשות כגון של חכמות חיצוניות, ממילא חל על הספרי קודש בכולל. ועוד אפי' במפרש "ספרי הקודש" יש להסתפק אם חל נדרא על ספרי תנ"ך, שהרי מותר לקבל שכר על לימודן ונאסרין במודר הנאה כמו ששנינו לא ילמדנו מקרא (לעיל ס"ב). וה"ה לחידושי סופרים שמותר לקבל עליהן שכר כנפסק (לקמן סי' רמו ס"ה) ונאסרין א"כ למודר הנאה, ואגב דחל על אלה, גם חל על האחרים, וכל שכן היום שנהוג לקבל שכר על כל לימוד שיהא, ונאסר הכל למודר. א"כ ה"ה ליהנות מספריו איך שיהיה נמי אסור בכל גוונא. אבל כשאמר "קונם ספרו של חברו עלי", חייל נדרו בכל אופן (פ"ת * יעב"ץ).

(יב) ³⁰¹ המודר הנאה מחבירו, אסור בגחלתו(עו) ומותר בשלהבתו(עו). ³⁰² המודר הנאה מחבירו, תוקע לו תקיעה של מצוה. הגה: ³⁰³ המודר הנאה מחבירו, מותר לשחוט לו בהמה בריאה(עח), אצל לא מסוכנת(עט):

(עו) אסור בגחלתו - ע"ל (סי' קמא סק"י) (ש"ך).

(עז) ומותר בשלהבתו - כמו לענין עבודת כוכבים (סי' קמב ס"א) (ט"ז), פי' מותר להדליק נר בשלהבתו דאין בה ממש (ש"ך).

(עח) מותר לשחוט לו בהמה בריאה - שחשוב קלקול ואין לסמוך על הוראה זאת דזה פשוט דהנאה גדולה היא לו מה שישחוט לו ויתירנה לו לאכילה ובכל יום אנו שוכרים שוחט שישחוט (ט"ז), ועיקר כרמ"א כיון דקלקולו יותר מתיקונו, אם כן כל שכן בנדרים (נקח"כ), אבל במסוכנת אסורה שהוא מתקן וע"ל (סי' סק"ד) (ש"ך), וי"א כרמ"א מ"מ אינו מותר לשחוט לו בהמה בריאה אלא במקום שאין נותנין שכר בעד השחיטה או בנותן לו שכרו אבל בלא"ה אסור ואף בכה"ג לא שרי אלא כשלא אמר המודר שישחוט לו בהמתו אלא שזה בא ושוחט לו מעצמו או שאמר המודר כל השוחט בהמתי אינו מפסיד או שאמר כל הרוצה לשחוט יבא וישחוט ויש שם ג"כ אחר שידוע לשחוט אבל אם אמר לו בפירוש שישחוט לו בהמתו באנו למחלוקת מחבר והרמ"א דלעיל סעיף ב'. אמנם במקום מצוה כמו לכבוד שבת וכיוצא יש לסמוך בזה על הרמ"א שם, ועיין לעיל (סי' סו ס"?) דמותר לנקר בשר מחוטי חלב ודם של מי שמודר הנאה ממנו שהרי אם רצה המודר לעבור על המצוה יכול הוא לאכלו בלא ניקור ואין מעכב על ידו אלא חפצו לקיים המצוה נמצא שאינו נהנה אלא הנאת קיום מצוה ומצות לאו ליהנות ניתנו אמנם למלוח הבשר להוציא מידי דמו אסור דמלבד הנאת מצוה מהנהו ג"כ שהמלח ממתיק הבשר ונותן בו טעם ונמצא מהנהו במה שעושה להיות ראוי למאכל שלחנו (פ"ת).

(עט) אבל לא מסוכנת - אם שחט בדיעבד עשרה (פ"ת).

(יג) ³⁰⁴ המודר הנאה משופר, מותר לתקוע בו תקיעה של מצוה(פ). המודר הנאה ממעין, טובל בו טבילה של מצוה בימות הגשמים, אבל לא בימות החמה (כפול סי' רי"ז סכ"ו):

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' – סי' רסט')

(פ) מותר לתקוע בו תקיעה של מצוה – עי' או"ח (סי' תקפו ס"ה)⁷⁹ דוקא אחר יתקע לו אבל המודר עצמו לא יתקע דפעמים שאדם נהנה במה שהוא תוקע, ולפי זה מוכן מש"כ לעיל (סי"א) י"א שאסור ללמוד בספר הנאסר עליו דודאי התורה משמחת לב שהרי אסור ללמוד בימי אבלו, א"כ לא דמיא האי מצוה לשאר מצוות דאמרינן לאו ליהנות ניתנו אלא בזה נמשך הנאה לאדם, ומש"כ בסעיף ב, שמותר ללמוד, אע"פ שיש לו שמחה מזה, יש לומר דהתם החיוב עליו ללמוד עמו מכח מה אני בחנם כו' ע"כ לא אכפת לן בהנאה משא"כ בשאלת ספרים שאין עליו חיוב (ט"ז), וקשה מאו"ח (סי' תקפו ס"ה), ובשעת הדחק יכול לתקוע אפי' בעצמו (ש"ך), האומר "קונם תקיעת שופר עלי" הנה האומר "קונם שופר לתקיעתו עלי", אסור אפי' לתקיעה של מצוה, אבל אם אמר "קונם תקיעת שופר עלי", מותר לתקיעה דבר שאין בו ממש הוא, ואין הנדרים חלים אלא על דבר שיש בו ממש, אפ"ה כל יחל מדרבנן מיהא איכא, דמתרצין לדיבוריה כאלו אמר "שופר לקולו" וכן האומר "קונם תקיעתו עלי" דאסור בכל ענין וע"כ דהיינו משום דמתרצין לדיבוריה כאלו אמר "גופך לתקיעותיו" וא"כ מדרבנן מיהא אסור⁸⁰, ויש מחלוקת בזה שיש אומרים כי אמרינן מותר לתקוע לו דוקא כגון שהוא תוקע מאליהו להוציא המודר הנאה אבל כל שאמר ליה המודר תקע לי והוציאני אסור דשליחותו קא עביד, ויש מתירים בכל ענין, ולא אמרינן דלמעבד שליחותיה אסור היינו דוקא בדבר שצריך דעת ושליחות כגון תרומה וקרבן אבל מחזיר אבידתו ומלמדו מדרש כיון דאין צריך דעת ושליחות אפי' אם מצוה לעשות מותר כו' אבל הנאת השמיעה והתקיעה לא חשיבא כולי האי כהנאת המעיין (פ"ת * שעה"מ).

(יד) ³⁰⁵הנודר הנאה מחבירו ונתן לו לולב לצאת בו על מנת שיחזירנו ביום שני, יצא(פא). אבל ביום ראשון, לא יצא:

(פא) ביום שני יצא - דמצות לאו ליהנות ניתנו אבל לא ביום ראשון דכתיב ולקחתם לכם ולא משל איסור הנאה והאי איסור הנאה הוא ואינו קנוי לו לשום דבר (ט"ז וש"ך), ועי' או"ח (סי' תרמט ס"ב) (ש"ך), הנודר הנאה מחבירו אסור ליתן לו לעשות מלאכה בשכר

⁷⁹ ז"ל: המודר הנאה משופר, אדם אחר תוקע בו וזה יוצא י"ח; אבל אם אמר: קונם לתקיעתו עלי, אסור לתקוע בו אפי' תקיעה של מצוה.

משנה ברורה: המודר הנאה משופר - כגון שאמר קונם הנאת שופר עלי: אדם אחר וכו' - ר"ל אף על גב דאין יכול להפקיע עצמו ממצות שופר בשביל נדר זה דמצוה לא מיקרי הנאה וכו"ל מ"מ ישמע תקיעת שופר מאחר ולא יתקע בעצמו והטעם כתבו הפוסקים משום דיש הרבה ב"א שיש להם הנאה כשהם תוקעין והנאת הגוף ליכא לשרויי בשביל טעמא דמצות לאו ליהנות נתנו ומ"מ כתבו האחרונים דבשעת הדחק שאין לו אחר מותר לו בעצמו לתקוע רק שאין לו לתקוע כ"א עשרה קולות דהיינו תשר"ת תש"ת תר"ת שהם מעיקר הדין: קונם לתקיעתו עלי - שלא הזכיר הנאה ור"ל שאמר קונם השופר לתקיעתו עלי וע"כ חייל כיון שפירש לאסור על עצמו השופר לתקוע בו כמו שאוסר ע"ע הצרור לזרוק בו אף שאין לו הנאה אבל אם אמר סתם קונם שופר עלי מותר לתקוע בו תקיעה של מצוה:

(כד) אסור לתקוע וכו' - ואפילו [מג] פירש בנדרו תקיעה של מצוה והטעם דנדרים [מד] איסור חפצא הוא וחל אפילו על דבר מצוה [מה] ואפילו לשמוע תקיעת שופר מאחר ג"כ בכלל איסור זה. ודע דיש [מו] פוסקים שר"ל שאין חל הנדר אא"כ אסר השופר עליו כגון שאמר שופר עלי בקונם לתקוע בו אבל באסר עליו התקיעה כגון שאמר תקיעת שופר עלי בקונם אינו חל דהתקיעה אין בו ממש ונדרים אין חלין אדבר שאין בו ממש. אמנם [מז] כמה פוסקים סוברין שחל אף בזה כיון שעכ"פ הזכיר בנדרו חפצא סתמא דמילתא כונתו לאסור החפץ עליו. וכ"ז לענין איסור תורה [מח] אבל מדרבנן איכא איסורא בכל גווני אפילו בנדר שאין בו ממש כמבואר ביו"ד סימן ר"ג וע"כ אסור לתקוע בו קודם שיתיר הנדר. ומפורש בפוסקים דכ"ז בנדר אבל בשבועה אינו יכול להפקיע א"ע ממצות תקיעת שופר דמושבע ועומד מהר סיני לקיים מצות התורה אם לא שכלל בשבועתו לאסור עצמו בשמיעת כל תקיעה דמשמע אפילו בתקיעה של רשות ובזה חל שבועתו בכולל לאסור גם בשל מצוה וישתדל להתיר שבועתו. ואפילו גבי נדרים [מט] אם אסר עצמו לשמוע שופר מפלוני אינו נפקע בזה ממצות תקיעת שופר וצריך לבקש איש אחר לשמוע ממנו שופר ואם לא ימצא אחר [נ] אסור לשמוע מאיש זה [נא] אפילו אסר עצמו בשבועה שאינו כנשבע לבטל את המצוה שבשעה שיצא שבועה מפיו לא היתה לבטל שהרי אינו מצווה לשמוע מאיש זה דוקא:

⁸⁰ עי' לקמן סי' רלד סק"ק(יד) שאין שם משמעות שזה דרבנן, וצ"ע.

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

שמקרי הנאה מה שהניח אחרים ושכרו וכש"כ לעיל (סי' קס סכ"ג) (ט"ז), ועי' או"ח (סי' קצו ס"ג)⁸¹ אם מודרים בהנאה מצטרפים לזימון (ש"ך).

סימן רכב - מי שחתנו מודר הנאה ממנו ורוצה ליתן מעות לבתו, ובו סעיף אחד:
(א) ³⁰⁶המודר מחתנו והוא רוצה לתת לבתו מעות(א) כדי שתהא נהנית בהם ומוציאה אותם בחפציה, הרי זה נותן לה ואומר לה: הרי המעות האלו נתונים לך במתנה, ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהן אלא יהיו למה שאת נותנת לתוך פיך או למה שתלבישי(ב), וכיוצא בזה. ³⁰⁷ואפילו אמר: על מנת שאין לבעליך רשות בהם אלא מה שתרצי עשי בהם, לא קנה הבעל(ג) ומה שתרצה תעשה בהם. אבל אם נתן לה מתנה ואמר לה: על מנת שאין לבעליך רשות בהם, ולא פירש שתהא המתנה(ד) הזאת לך ולכך או למה שתרצה תעשה בהם, הרי זה יקנה אותה הבעל לאכול פירותיה ודבר זה אסור, שהרי הוא אסור בהנחת חותנו(ה). ³⁰⁸וייש אומרים דאפילו(ו) באומר לה: על מנת שאין לבעליך רשות בהם ומה שתרצי תעשי בהם, קנה הבעל ואסור בהם:

(א) רוצה לתת לבתו מעות - דוקא מעות אבל אם רוצה ליתן לה מזונות אין צריך לומר כלום לפי שאין לבעלה זכייה בהם (ט"ז וש"ך), וכל מקום שמותר לתת לבתו יכול גם ליהנות ממנה דמשל אשתו נהנה (ט"ז), והטעם שאין לבעלה זכייה בהם שהרי זן אשתו ובניו במודר הנאה כדלעיל (סי' רכא ס"ב) (ש"ך).

(ב) או למה שתלבישי כו' - אם לא אמר לה אלא "המעות הללו נתונים לך על מנת שתהיה אוכלת ולובשת", ולא אמר לה "על מנת שאין לבעליך רשות בהן", דכל שלא א"ל "ע"מ שאין לבעליך רשות בהן" פשיטא דיזכה בהם בעל ואסור (ש"ך), ואם אמר "ע"מ שאין לבעליך רשות" לבד לא מועיל עד שיאמר "מה שאת נותנת", ואם רק אמר "במה שאת נותנת" מועיל (פ"ת).

(ג) לא קנה הבעל - אם מתה האשה לא יורש הבעל, שכן לא קיים התנאי, ולכן חוזר לאב (פ"ת * שעה"מ).

(ד) ולא פירש שתהא המתנה כו' - דוקא שא"ל "ומה שתרצי תעשי בהם" גילה דעתיה דגם לדידה לא נתן לגמרי שיאמר מיד זכה בהם הבעל אלא הרי הוא כאילו אמר לה "הרי הם שלך לאותו דבר שתרצי לעשות בו בכל שעה", והוא כאומר ש"תעשי בו דבר פלוני בפרט", אבל כל שלא פירש כלל, אלא אמר "על מנת שאין לבעליך רשות בהן", לא מהני, כיון שזכתה בזה לכל דבר, זכה בהם גם הבעל, אבל הי"א ס"ל דדוקא במפרש ש"תעשי בו דבר פלוני", אז לא קנתה לגמרי, אלא לאותו דבר, לכן לא זכה גם הבעל ומהני מה שאומר "ע"מ שאין לבעליך רשות בהם" ואם לא אמר "על מנת שאין לבעליך רשות בהם", אלא אמר "הריני נותן לך במתנה שתעשה בו דבר פלוני" אסור דהוה ק"ו דאם אומר "על מנת שאין לבעליך רשות בהם", לא מהני, ק"ו הך מילתא שלא זכר כלל את הבעל, דזכה בו הבעל בקבלתה, שצריך לומר שניהם (ט"ז).

(ה) שהרי הוא אסור בהנאת חותנו - יש להקשות כיון שחתנו אסור ליהנות משל חמיו כיון שהדירו למה לא יהיה מותר לתת לבתו אפילו סתם, שהרי חתנו לא ינה מן אותה המתנה כלום, שודאי לא יעשה איסור. וי"ל כיון שעכ"פ זכה במתנה בקבלת אשתו, ה"ל כאילו הוא קיבל מחמיו, וחוזר ונותן אח"כ לאשתו, ולכן אף אם גם החתן הדיר עצמו מנכסי חמיו, לא מהני שיתן חמיו מתנה לאשתו (ט"ז).

(ו) וי"א דאפילו כו' - כיון דאינו מפרש בפירוש לצורך מה נתנן לה, הוי מתנה לכל דבר, ותו לא מהני "ע"מ שאין לבעליך רשות בהן", שכבר קנה אותה הבעל, דיד אשה כיד בעלה. ועי' באה"ע (סי' פה ס"א) סתם המחבר כסברא הראשונה ולא הביא דעת הי"א ובמחלוקת לענין נדרים הולכין לחומרא וגבי כסף לקולא לנתבע וחומרא לתובע ומי שמוחזק המוציא מחבירו עליו הראיה (ש"ך).

⁸¹ ז"ל: שלשה שמודרים זה מזה שאינם מצטרפין לזימון. הגה: ודוקא כשכל אחד אוכל מכרו, אבל אם אוכלים מכר בעל הבית, מצטרפין דהא אוכלים מכר אחד.
משנה ברורה: לשלשה שמודרים וכו' - בין שכל אחד מהם מודר מחבירו בין שאחד מודר מהשנים והשנים ממנו דע"פ אותו האחד אינו יכול לאכול משלהם והם משלו לכן אינם מצטרפין אבל כששנים מודרים מאחד והוא אינו מודר מהם ודאי מצטרפין כיון שהאחד יכול לאכול עמהם.

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

סימן רכג – דין המדיר בנו לתלמוד תורה, ובו ד' סעיפים:

(א) ³⁰⁹המדיר עצמו מהנאת בנו, כדי שלא יתבטל הבן מלימודו בשבילו, מותר הבן(א) למלאות לו חבית של מים ולהדליק לו את הנר ולצללות לו דג קטן. וכן מותר(ב) לקנות לו מהשוק מה שצריך, אם הוא אדם שאין דרכו לקנות בעצמו או אם היא אשה שהדירה את בנה:

(א) מותר הבן כו' – דמסתמא מדברים קטנים כאלה שאין בהם ביטול תורה כל כך לא הדירו, אבל האב שהדיר הנאה מבנו מפני שאינו עוסק בתורה אסור לעשות לו אפילו דברים אלו ואסור לעשות לבנו שום דבר (ט"ז וש"ך).

(ב) וכן מותר כו' – דכיון שהוא אדם חשוב או אשה שאין דרכה לקנות בעצמה אנן סהדי דאדעתא דהכי לא הדירוהו (ש"ך).

(ב) ³¹⁰האומר לבנו: הרי אתה אסור בהנאתי, או שנשבע שלא יחנה בו, אם מת, יירשנו. אסור עליו הנאתו ופירש בין בחיי במותי, אם מת, לא יירשנו (וע"ל סי' רט"ז). NO @MB

(ג) ³¹¹אסר בנו מהנאתו ואמר: אם יהיה בן בני זה תלמיד חכם יקנה בני זה נכסי כדי להקנותם(ג) לבנו, הרי זה הבן אסור בנכסי האב ובן הבן מותר בהם, אם יהיה תלמיד חכם כמו שהתנה:

(ג) יקנה בני זה נכסי כדי להקנותם – משום דאכתי לא הוה בן הבן בעולם והוי ליה מזכה לעובר ומזכה לעובר לא קני, אלא הקנה לבנו שיקנה לבן בנו היינו שהקנה לבן בנו ע"י בנו מעכשיו בקנין סודר (עי' חו"מ סי' ר"ס ?) (ט"ז).

(ד) ³¹²זה הבן האסור בירושת אביו אם נתן(ד) ירושת אביו לאחיו או לבנו, הרי זה מותר. וכן אם פרעם בחובו או בכתובת אשתו. וצריך להודיעם שאלו נכסי אביו שאסרם עליו:

(ד) אם נתן כו' – פי' לא שינתנו להם ממש דאם כן נהנה מטובת הנאה שלהם, אלא שמראה להן מקום ואמר להם "נכסים אלו אסר עלי אבא ואיני יודע מה אעשה בהם טלו לעצמכם ועשו מהם מה שתרצו" וכן בחוב וכתובת אשתו מיירי שב"ד מגבין להם שלא מדעתו, אבל מדעתו אסור כדלעיל (סי' רכ"א סק"ו?), וי"א דבבניו ואחיו אפילו שיתנה להם ממש מותר כיון שמודיעם שממון זה אסור לו ומפני כך נותנם להם והם גם כן בניו ואחיו שיש להם שייכות בממון זה הלכך אין לו עליהם טובת הנאה ומותר. ובאמת יכול ליתן בידים ממש ליורשי האב הקרוב קודם על פי הנחלה וצריך להודיען שזה ממון אבא שאסור לו (ט"ז וש"ך), אמנם דוקא דיעבד מהני אם נתן או פרע אבל לא לכתחלה אף על גב שמודיע (ט"ז), וי"א דלבניו לא יתן כלל דאין לך הנאה יותר מזה ואם אין לו מה יאכל מותר לו ללוות ובע"ח באין ונפרעים מחלקו מן הירושה, אבל אם יש לו אסור, אלא יתן ליורשי האב ואם אין יורשים יתן לצדקה ואין צריך להודיע לצדקה זה ממון אבא מיהו רשאי לאבדו ולהשליכו לים ומ"מ מצוה לכופו בזה ליתן לצדקה (ש"ך), ולמאן דאוסר לעיל (סי' רכ"א סק"ח) בפריעת חוב ברור או משכון הוא הדין הכא אלא צ"ל דהכא בחוב בעל פה וכה"ג שאינו חוב ברור (ש"ך), עי' ש"ך מש"כ לענין סי' רכ"א, ועיקר דבע"ח לא מדעתו מפרע דזהו אסור, אלא דהב"ד בעל כרחו גובים, ואין חוששין למה שנהנה ממילא בכך (רע"א).

סימן רכד – מי שאמר נכסיו עלי חרם, ובו סעיף אחד:

(א) ³¹³ראובן שאמר לשמעון: הריני עליך חרם, או הרי אתה אסור בהנאתי. ראובן מותר בהנאת שמעון, ושמעון אסור בהנאת ראובן. ואם אמר לשמעון: הרי אתה עלי חרם, ראובן אסור בהנאת שמעון, ושמעון מותר בהנאת ראובן. הריני עליך חרם ואתה עלי, שניהם אסורין ליהנות זה מזה, ומותרים בדברים שהם בשותפות לכל ישראל, כמו הר הבית והעזרות, ואסורין בדברים שהם בשותפות לבני אותה העיר, כמו בית הכנסת(א) והתיבה והספרים. ומה תקנתם, שיקנו חלקם שיש להם בו לאחר, ונמצא שאין אחד מהם נהנה משל חבירו. ³¹⁴וי"א שהם מותרים(ב) בכל דבר שאין בו דין חלוקה. הגה: ומי שקטל ציתו

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' - סי' רסט')

לצית הכנסת, יש בתקנת ר' גרשון שאינו נשאינו) לאסרה על א' מצני הקהל, אלא"כ יאסרנה על כולם:

(א) כמו בית הכנסת כו' - כל זה מעיקר הדין אבל מצד התקנה אין אדם יכול לאסור חלקו מב"ה ולא מספרים ואם אסר אין איסורו איסור עי' או"ח (סי' קנג סט"ו)⁸² (ש"ך).
(ב) ויש אומרים שהם מותרים כו' - שאלה נידונים כאין בו דין חלוקה, אבל המחבר סובר אע"פ שאין דרכו לחלק, מאחר ויש בו דין חלוקה, אסורים להשתמש עד שיחלקוה (עי' לקמן סי' רכו ס"א) (ט"ז), ועיקר דברי הי"א (ש"ך), וי"א שאין בזה משום אין בו דין חלוקה אלא שכולם משתמשים בו ביחד, ולכן אי אפשר לומר ברירה (פ"ת * משכנ"י סי' ג).

(ג) שאינו רשאי כו' - עי' או"ח (סי' קנג סט"ז)⁸³ (ט"ז), עי' שם ברמ"א (ש"ך), דוקא השאיל בפירוש, אבל סתם שרבים נכנסו בו להתפלל, לא נתקן תקנה כזו (רע"א), אם יש בהכ"נ אחרת באותה העיר יכול לאסרו (רע"א).

סימן רכה - ובו סעיף אחד:

(א) ³¹⁵האומר לחבירו פירותיו של פלוני אסורין עליך, אינו כלום (א) אלא אם כן ³¹⁶ענה הנאסר, אמנ(ב):

(א) אינו כלום - שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו על חבירו ועי' לעיל (סי' רט ס"?) (ש"ך).
(ב) אמנ - עי' רמב"ם בתחלת ספר המורה: ואני משביע באלקי ישראל כל מי שיקרא במאמרי זה וכו', וכן ברח"ו ז"ל שגם הוא השביע כעין שבועה זו, אף שהוציאו בלשון שבועה מ"מ אינה אלא גזירת חרם ונידוי, ואסור לזלזל בשבועות אלו (פ"ת).

סימן רכו - שותפים שהדירו זה את זה, ובו ג' סעיפים:

(א) ³¹⁷שנים שהם שותפים בחצר ונדרו הנאה זה מזה, ³¹⁸אם יש בו דין חלוקה (א) חל הנדר (ב) ואסורין ליכנס בו ³¹⁹עד שיחלקו (ג) ויכנס כל אחד בשלו. וכ"ש ³²⁰אם אחד מהם הדיר לאחד מן השוק מנכסיו, ³²¹שאסור ליכנס בו (ד). ואם אין בו דין חלוקה⁸⁴, לא חל הנדר (ה) ומותרין ליכנס בו, בין אם הדירו זה את זה או שהדיר אחד מהם לאחד מן השוק מנכסיו. ³²²ודוקא כשאותו מן השוק שהוא מותר נכנס לצורך השותף, בין שהוא צריך לשותף בין שהשותף צריך לו, אבל ליכנס בו שלא לצורך השותף, אסור. הגה: ³²³וכן הדין בשנים (ו) שהיה להם יחד מקום צית הכנסת, ואמר אחד לחבירו: חלקי יהא לך הקדש, למאחר דקאמר לך הקדש, ודאי כוונתו לאסרו עליו. אבל אם אמר: יהא הקדש, ולא אמר: לך, לא כיון אלא שיהיה הקדש לענייניו, ומותר חבירו ליהנות ולשכב עליה. והוא הדין בכל כיוצא בזה. ³²⁴וכן אם היו שותפין בדבר המטלטל, אם יש בו דין חלוקה אסורים בו. ואם אין בו דין חלוקה, מותרין בו:
(א) אם יש בו דין חלוקה - היינו ד' אמות על ד' אמות לכל אחד עי' חו"מ (סי' קעא ס"ג)⁸⁵ (ש"ך).

⁸² ז"ל: אין אדם יכול לאסור חלקו מבהכ"נ ולא מהספרים; ואם אסר, אינו כלום.
מ"ב: אין אדם וכו' - היינו בין ליחיד בין לכל הקהל: אינו כלום - כן תקנו הגאונים דאל"כ כל אחד שיהיה לו דבר מה עם חבירו יאסור חלקו עליו וממילא יהא כל ביהכ"נ אסורה עליו דאין ברירה:
⁸³ ז"ל: מי שהשאיל ביתו לבהכ"נ ויש לו מריבה עם אחד מהקהל, אינו יכול לאסרה אלא"כ יאסרנה לכל הקהל כאחד. הגה: ודוקא שהשאיל תחלה סתם, אבל אם התנה מתחלה שכל זמן שירצה למחות יהא בידו למחות, או שלא השאיל להם בפירוש אלא הניחם ליכנס לביתו, הרשות בידו למחות במי שירצה.

מ"ב: אינו יכול לאסרה - היינו מצד חרם דר' גרשון שיש ע"ז והטעם נראה דחששו לבזיון דההוא גברא, משא"כ כשיאסור לכולם ליכא כיסופא. והא דיכול לאסור לכל הקהל היינו משום דלא השאיל להם אלא בסתם הא אם השאיל להם לזמן עיין ביו"ד (סי' רכא ס"ו-ז) דיש פלוגתא אם חל איסור בתוך הזמן.

⁸⁴ עי' לעיל ט"ז סי' רכד סק"א שמקום שאין דרך לחלקו כמו בית הכנסת הוי כמו שיש בו דין חלוקה, ואסורים להכנס לשם.

⁸⁵ ז"ל: אי זהו דין חלוקה, כל שאילו יחלק לפי השותפים יגיע לפחות שבהם חלק ששם הכל קרוי עליו. אבל אם אין שם הכל קרוי על החלק, אין בו דין חלוקה. כיצד, כל חצר שאין בה ד' אמות על

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(ב) חל הנדר - ולא שרי מטעם ברירה כיון שיש לתקן בחלוקה (ש"ך).

(ג) ואסורים ליכנסו בו עד שיחלקו - י"א מטעם דקיי"ל בדאורייתא אין ברירה (ב"מ ורע"א), והוי כלקוחות ודמי לקונם לביתך שאני נכנס דמותר רק במכרו לאחר אבל לא במכרו להנודר ע' ש"ך לעיל (סימן רט"ז סק"ט?) (רע"א), וי"א אפ"ה אנן סהדי שע"מ כן נשתתפו שלא יוכל א' מהם לאוסרה על חבירו בענין שתהא נאסר עליו לאחר חלוקה

(ב"מ), והרשב"א אוסר שלא מהני חלוקה כיון דקיי"ל אין ברירה (ב"מ) HR⁸⁶.

(ד) שאסור ליכנס בו - אפילו לצורך אחד מהשותפין אסור, ועיקר כמחבר (ש"ך), ויש חולקים שמותר ליכנס אם הוא לצורך א' מהשותפים דמדאורייתא יש ברירה ובאין בה דין חלוקה מותר אפילו לצורך עצמו, דכל שאין בו דין חלוקה אין כאן נדר לגמרי על חצר זה, אפילו הדיר אחד מן השוק דיכול לומר לו "לא לתוך שלך אני נכנס אלא לתוך של חבירך", ובזה אמרינן יש ברירה. אבל ביש דין חלוקה לא יכול לומר "לתוך של חבירך אני נכנס", כיון שיש מקום לחלוקה בין הרשויות מעורבים, ומ"מ כשהוא לצורך אחד מהשותפין יכול ליכנס, לפי שהחצר קנוי לכל א' מהם ולכל מי שצריך להם אבל ליכנס לתוכו אחד מן השוק לעצמו אסור שאם הקנו זה את זה החצר לדריסת רגליהם ולכל מה שצריך להם לא הקנו אותו לכל העולם וכלול בזה הצריך לחצר אפי' לטובת עצמו על ידי השותף יש היתר שהחצר קנוי לו לזה אבל ביש דין חלוקה אע"פ שמן התורה מותר לשותפין להיכנס עכ"ז מאחר ואפשר בתקנה אז לא אמרינן יש ברירה שבידם לכוף כל אחד את חבירו, משא"כ באחד מן השוק הברירה מועלת לו גם בזה כיון שהוא לאו בר חלוקה עם הנודר ממנו, אבל המחבר פסק לשיטתו דבאין בו דין חלוקה מותר דוקא בנכנס לצורך אחד מהשותפין. אבל כל שצריך לנודר איסור גמור הוא ומה שכתב שהוא צריך לשותף ורצה לומר השותף השני (ט"ז).

(ה) לא חל הנדר - דיש ברירה, כיון דעל כרחך שלחבירו קנוי לו החצר ללכת בכולו אין כח בידו לאסרו עליו דהוי כאוסר על חבירו את של חבירו, והיינו יש ברירה דקאמרינן, דכל עידן דעייל בחצר רואים כאלו מקום דריסתו קנוי לו לבדו דעל תנאי זה ניקנית להם החצר מתחלה, כיון שאין חבירו יכול לכופו לחלוק. וברירה זו מעיקרו קנייה היא, דהוי כמאן דזכי להיות קנוי לכל אחד בפני עצמו בשעה שידרוך בה כף רגלו בשעת דריסתו ואע"פ דבדאורייתא אין ברירה אלא הך ברירה דהכא שונה מברירה דעלמא וה"ה שאר כל תשמיש שאינו כמו תשמיש דרחיים ותנור וגידול תרנגולים מותר באין בו דין חלוקה (ש"ך).

(ו) וכן הדין בשנים כו' - סדר הג"ה הזאת אינה מדוקדקת, דבשותפות מקומות אלו אין בו חלוקה וכיון שכן אינו יכול לאסור כלל על חבירו אלא דבמקום שאדם יכול לאסור על חבירו יש חילוק בין אומר "הקדש לך" או לאו וכמו שכתב כאן רמ"א, ואם כן צריך לומר דרמ"א מייירי כאן במקומות שיש בהם דין חלוקה (ט"ז).

(ז) לא כוון אלא שיהא הקדש לעניים - ואם פירש עכשיו למה נתכוון אם להקדש עניים או להקדש בדק הבית הכל לפי פירושו (וכדלעיל סי' רח ס"ז?) ועי' לקמן (סי' רנח ס"א?) (ש"ך).

(ב) ³²⁵כשהדירו שניהם זה את זה, אסורין להעמיד(ת) בו תנור וכירים וריחים ותרגנולים. היה אחד מהם מודר הנאה מחבירו, הוא אסור בהעמדת(ט) תנור וכירים וריחים ותרגנולים, ואסור ליכנס בו אם יש בו דין חלוקה, וחבירו מותר בכל. והיו כופין את הנודר(י)(יא)(יב) למכור(יג) חלקו אם נאסר בלשון חצרי(יד), שמותר בו לאחר שימכר:

Commented [O67]: ר
ערה?

Commented [YL68]:

קמן בשיטת המחבר
הוא כותב דווקא לצורך
השותף שלא נדר, וצ"ע
למה לא כתב כן בדעת
הרא"ש

Commented [O69]: ל
א הבאתי את דברי
הש"ך סק"ה

Commented [YL70]:

א הבאתי דברי הט"ז
סק"ג

ד' אמות מרובעות חוץ מד' אמות של הפתחים אינה קרויה חצר. וכל שדה שאין בה כדי זריעת ט' קבין אינה קרויה שדה. וכל גנה שאין בה כדי זריעת חצי קב אינה קרויה גנה. וכל פרדס שאין בה כדי זריעת ג' קבין אינה קרויה פרדס. לפיכך אין חולקין את החצר עד שיהא בה ד' אמות לכל אחד ואחד מהשותפין, ולא את השדה עד שיהא בו זריעת ט' קבין לכל אחד, ולא הגנה עד שיהא בה חצי קב לכל אחד ואחד [ולא את הפרדס עד שיהא בו בית ג' קבין לכל אחד ואחד]. במה דברים אמורים בארץ ישראל וכיוצא בה, אבל בבבל וכיוצא בה אין חולקין את השדה עד שיהא בה כדי חרישת יום לזה וכדי חרישת יום לזה, ולא את הפרדס עד שיהא בה ל"ו אילנות לזה ול"ו אילנות לזה, כדי עבודת אדם אחד ביום אחד. ושדה שמשקים אותה בכלי עד שיהא בה כדי שימלא הפועל יום אחד לזה ויום אחד לזה.

⁸⁶ צ"ע שכן הב"מ לעיל סי' רכד כתב שדריסת הרגל אסורה רק מדרבנן, ומדרבנן יש ברירה.

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

:Commented [YL71]

מה שהוא חולק על
העט"ז לא הבאתי

(ח) אסורים להעמיד - אפילו אין בו דין חלוקה, וטעם הדבר דכשהעמיד רחיים באים רוב עם לשם וממלאים חלקו וחלק חבירו וכן לגדל תרנגולים דמתפשטים בכל החצר, וכן כל תשמיש בעולם שממלא כל החצר כגון להניח ולשטוח פירות בכל החצר וכה"ג אסור (ש"ך)⁸⁷.

(ט) הוא אסור בהעמדת כו' - אפילו באין בו דין חלוקה (ש"ך).
(י) והיו כופין את הנודר כו' - דחיישנן שמא יכשל חבירו על ידי נדרו וי"א דלא חיישנן למכשול חבירו אלא למכשול הנודר, וי"א דאדרבה הנודר יזכור שנדר ויזהר משא"כ במודר שלא הוציא נדר מפיו אפשר שישכח לפיכך חייב למכור (ט"ז), ואפילו באין בו דין חלוקה דאף ע"פ דשרי למודר ליכנס מ"מ חיישנן שמא ישתמשו תשמיש שלא אסור כגון העמדת תנור כו' וי"א דהיכא דמותר ליכנס בחצר אין כופין וי"א דאין בו דין חלוקה כופין וי"א דאין כופין וראשון עיקר, וכשרוצים לחלק או כשרוצים בגוד או אגוד באין בו דין חלוקה אין כופין אלא יעשו כמו שירצו (ש"ך), עי' ש"ך ויש חולקים, שכן מה שמחלק המחבר דדוקא בלשון "חצירי" הוא דמהני כפיה ולא בלשון "חצר זה", מדבר רק במקרה שהנודר אסר חבירו מחלקו, דבזה שפיר בחצירו יש תקנה להמודר, משא"כ ב"חצר זה" דמה בכך שימכר חלקו, מ"מ יהיה המודר אסור. אבל בשהדיר עצמו מחלק חבירו, לא כופין אותו למכור את חלקו, דאין התקנה בהכפיה. ולכן אפילו בנודר מ"חצירי" אין תקנה למכור להשותף ולפי זה רואים דלא כדברי הש"ך סק"י? [והש"ך עצמו חזר בו בנקה"כ]. וכל זה דוקא בשלא אסר אלא חצירו או נכסיו אבל באסר הנאתו על חבירו, א"א למכור זה לזה כנ"ל (סי' רא ס"ה) (ב"מ).

(יא) שם - דוקא הכא בנודר א' מהם כופין כיון דאיהו אסור וחבירו מותר חיישנן שמא יתקנא בחבירו אבל כשנדרו הנאה זה מזה דשניהם אסורין לא חיישנן דכל חד וחד יזכור באיסורו, וי"א דאם נדרו הנאה זה מזה וא' מהן רגיל כופין את הרגיל למכור, דאין כופין כשנדרו הנאה זה מזה משום דכיון דשניהם נדרו מאי אולמיה דהאי מהאי הלכך אין כופין (ש"ך).

(יב) שם - בין שהדיר עצמו מחלק חבירו בין שהדיר חבירו מחלקו כופין (ש"ך).
(יג) למכור - י"א דוקא במוכר לאחר אבל לשותף אסור למכור אף על פי שלא אמר אלא חצירי דלנודר עצמו אסור שהרי הוא נהנה מביתו שמכחו בא לו, ועיקר דאם אותו השותף שלא נדר רוצה למכור חלקו אסור למכור להנודר (ש"ך).
(יד) אם נאסר בלשון חצירי וכו' - עיין מ"ש לעיל (סי' רטז ס"ו?) (ט"ז), אבל אם אמר "חצר זה" מאי מהני כפייה למכור כיון שאסור גם לאחר שימכור וכדלעיל (סי' רטז ס"ה) ע"ש (ש"ך).

(ג) ³²⁶בעל שאוסר הנאתו על אחרים, אסורים ליכנס בנכסי מלוג של אשתו, ואינו דומה לשותף (טו) שהדיר את אחד מן השוק; ואינו דומה לשותף כו' - דאין ברירה שייך בנכסי מלוג (ט"ז, ש"ך).

סימן רכז - דין מי שאסר עצמו מכל ישראל, ובו ג' סעיפים:

(א) ³²⁷מי שאסר עצמו מכל ישראל, אסור לקנות מהם ולמכור להם (א) זבינא מציעא דאית ביה הנאה ללוקח ולמוכר, אלא לוקח ביותר (ב) ומוכר בפחות. ואם אסר הנאתו עליהם⁸⁸, לוקח מהם (ג) בפחות ומוכר ביותר, אם ישמעו לו. וזבינא חריפא (ד) הוא הנאת הלוקח ולא הנאת המוכר, הילכך אם אסר עצמו מהם יקננו מהם ביותר (ה), ומוכר להם בשוה (ו). ואם אסרם עליו (ז), ימכרנו להם ביותר, אם ישמעו לו, ויקננו מהם בשוה. וזבינא דרמי באפיה (ח), הוי הנאת המוכר ולא הנאת הלוקח הילכך אם אסר עצמו מהם ימכרנו להם בפחות, ויקננו מהם בשוה. ואם אסרם עליו, יקננו מהם בפחות אם ישמעו לו, וימכרנו להם בשוה:

(א) אסור לקנות מהם ולמכור להם - לעולם בכל ענין ואפי' שוה בשוה (ש"ך).
(ב) לוקח ביותר - אפי' ככה"ג לא שרי אלא בנותן דמים תיכף אבל ליקח בהקפה זה גופא הנאה היא שנותן לו בהקפה ונמצא נהנה באיסור (פ"ת).

⁸⁷ עי' ט"ז לעיל סק"י (ד).

⁸⁸ עי' לעיל סי' רכא סק"י (ב) בענין כדרך הנאתו.

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(ג) ואם אסר הנאתו עליהם לוקח מהם כו' - אבל בשוה בשוה אסור בכל ענין (ש"ך).
 (ד) וזבינא חריפא - פירוש סחורה שהכל קופצים עליה (ט"ז), וי"א שהסוחרים קופצים עליה (ש"ך), הא דשרי ליקח או למכור כל אחד לפי דינו היינו שאסר עצמו מישראל אבל אם אסר נכסיהם עליו אסור בכל גווני אפילו שוה מאתים במאה או איפכא שנדרו חל כבר על נכסיהם. האוסר הנאתו עליהם ואסור בזבינא חריפא כפי דינו היינו אפילו בנכסים שקנה לאחר נדרו אף על גב דקיי"ל אין אדם אוסר דבר שלא בא לעולם שאני הכא דאיסורא בהנאה ידידה תליא ואיהו הא איתיה בעולם (ט"ז וש"ך), עי' ש"ך, ועי' דברי (סי' רד סק"יב) פ"ת.
 (ה) יקננו מהם ביותר - דוקא ולא שוה בשוה וכ"ש בפחות דאסור, וכן באסרם עליו ימכרנו להם ביותר אבל לא שוה בשוה או בפחות (ש"ך)⁸⁹.
 (ו) שוה בשוה - ולא גזרינן ליקח אטו למכור (כמו בסי' רכא ס"ה) דהתם אם לא ישא ויתן עם זה ישא ויתן עם אחר אבל הכא א"א לו (ט"ז), וביין אף בזבינא חריפא אסור דהוי הנאת מוכר (רע"א).
 (ז) ואם אסרם עליו כו' - ואם אסרם עליו ואסר מהם גם כן אסור בהן בכל ענין ויהנה לאומות אחרות ולא ישא ויתן עמהם ולא ישאו ויתנו עמו ולא ישאל מהן ולא ישאל להן ולא ילוה מהן ולא ילוה אותן (ש"ך).
 (ח) וזבינא דרמי באפיה - פירוש עסק שלא קפץ עליה (ט"ז), וי"א דהיא סחורה שאין סוחרים קופצים עליה ודומה לו כמי שמונחת לו על פניו (ש"ך).
 (ב) ³²⁸אסר הנייתם עליו, ה"ז משאילין (ט) ומלוה אותם⁹⁰, אבל הוא לא ישאל ולא ילוה מהם. ואם אסר הנאתו עליהם והנאתם עליו, לא ישאל ולא ילוה להם ולא הם ממנו:
 (ט) ה"ז משאילין כו' - ולא גזרינן אטו לא ישאל ולא ילוה וכן במכירה לא גזרינן אטו לקיחה כדלעיל (סי' רכא סק"ה?) דשאני הכא כיון שנדר מכל ישראל לא גזרו, ולא דוקא בנדר מישראל לא גזרו אלא ה"ה מן שאר אומה שלימה שאין גזרינן אלא בנדר מיחיד אבל לא מאומה שלימה כולה (ש"ך).
 (ג) ³²⁹מי שאסר הנאתו על הכהנים ועל הלויים, באים ונוטלין (וי) תרומותיו ומעשרותיו בעל כרחו. ואם אמר: כהנים אלו ולויים אלו, יתן לכהנים ולויים אחרים. ³³⁰וכן הדין במתנות עניים (יא) לעניים:
 (י) באין ונוטלין כו' - כיון דתרומה לא ראוי אלא לכהנים כיון שהוא אוסר אותם עליהם, הרי הוא עושה אותם כעפר, וזוכים מן ההפקר, וה"ה מי שאסר נכסיו על עצמו שיכולין אחרים ליטלן בע"כ מהאי טעמא וי"א דאין אחרים יכולין ליטלן ממנו בע"כ אלא יכול ליתנו לצדקה או שאר מצוה ולא עוד אלא אפילו נטלו מוציאין מידו ומכל מקום אם אכלו כבר פטורים מלשלם שהרי אינם שווים כלום אבל אם הוא שאל על נדרו וכגון שנשאר מאותו דבר שנאסר, דאם לא כן לא שייך בו התרה, מחוייבים לשלם מה שאכלו (ש"ך).
 (יא) במתנות עניים - פירוש לקט שכחה ופאה. וה"ה לענין צדקה שב"ד שולחין וממשכנין אותו בע"כ ונותנים לעניים כיון דקיי"ל (&) כופין על הצדקה (ט"ז וש"ך), א"נ אם יש לו צדקה מופרשת (ש"ך).

סימן רכח - דיני התרת נדרים, וההבדל שבין פתח להרמה, והיאך נקרא דעת רבים, ובו נ"א סעיפים:

(א) ³³¹מי שנדר ונתחרט, יש תקנה ע"י חרטה, ואפילו נדר (א) באלהי ישראל. כיצד יעשה, ³³²ילך אצל חכם מומחה, דגמיר וסביר, ואם אין יחיד מומחה, ילך (ב) אצל שלשה הדימוות⁹¹, והוא דגמירי להו וסבירי (ג) ³³³ונגם יודעים לפתוח לו פתח (ר), ויתירו לו. והאידנא אין מומחה (ה) שיהא ראוי להתיר ביחיד⁹²:

Commented [YL72]
שום טובת הנאה ממון ולהכי אסור ורישא דבאים הכהנים ונוטלים בע"כ היינו טעמא - לאן זה שייך

Commented [YL73]
רי כאשר אכלו זה היה מותר?

Commented [O74]
י' ריש חו"מ לענין גמיר וסביר.

⁸⁹ עי' לעיל סיק רכא סק"כז) ט"ז ורע"א.

⁹⁰ אין חסרון של פרוטה של רב יוסף משום כיון דאינו אלא הצלת היזק שפוטר עצמו מחיוב העני (נתה"מ סי' עב סק"ז), ועיי"ש בט"ז שאין פרוטה של רב יוסף חשוב לענין נדרים.

⁹¹ וג' אלה צריכים שיהיו יחד באותו העת ולא בזה אחר זה (מהרש"ם ח"ב סי' רמה). ומספיק אם רוב מסכימים להתיר (הר צבי יו"ד סי' קפט), וי"א בהתרת נדרים דלא אזלינן ביה אחר הרוב אלא

הסכמת שלשתן בעינן מגזה"כ (יהודה יעלה יו"ד ח"א סי' שכ) [לדעת היהודה יעלה, צ"ע שכן מסתמא אין חסרון לחפש עוד אחד עם השנים שמסכימים להתיר].

⁹² שיירי כנסת הגדולה הגהות בית יוסף יורה דעה סימן רכח
מ שטה מ"ו: רק שידע החכם שהנודר מתחרט כו'. נ"ב: שרוצה הנודר שיתירו לו אלא שלא אמר לזה החכם שיתיר לו כלל, אבל בלא ידיעה נראה שאינה התרה. מהר"ם מטראני חלק א' סימן של"א.

ערוך השולחן יורה דעה סימן רכח סעיף א - ב
סעיף א

מי שנדר ונתחרט יש לו תקנה להתיר נדרו ודבר זה אינו מפורש להדיא בתורה כדתנן בחגיגה [ע"א] היתר נדרים פורחין באויר ואין להם על מה שיסמוכו דמעט רמז יש במקרא אלא שכן מסור לחכמים בתורה שבע"פ [רש"י] והרמז במקרא מדכתיב לא יחל דברו ודרשינן אבל אחרים מוחלין לו [שם] כלומר הוא אינו יכול לעשות דברו חולין אבל אחרים יכולים דהך לא יחל לפי פשטא דקרא מיותר הוא כיון דכתיב ככל היוצא מפיו יעשה למה לי לא יחל אלא דאתי לדרשא ודבר ידוע הוא שהיתר נדרים אינו מועיל רק על מה שהאדם נדר או נשבע מעצמו לעשות איזה דבר או למנוע מאיזה דבר אבל מה שאחרים השביעוהו וקל וחומר מה שהמלכות משבעת שאין בזה התרת שבועה כלל וכלל וכל אחד מישראל מחוייב לקיים מה שהמלכות מטלת עליו שבועה:

חכמת אדם שער איסור והיתר כלל ק סעיף ה
ה הנדר והשבועה ניתנים על ידי שני דברים. א) אם מתחרט בעיקר הנדר שהיה רוצה שלא נדר מעולם ואם כן על ידי זה נעקר הנדר מעיקרא וצריך שיהיה גומר שיתחרט באמת אבל אם בלבו הוא שהיה רוצה בנדר עד עכשיו ואף על פי שמעכשיו מתחרט אף על פי שאומר בפיו שמתחרט מעיקרא אין מועיל לו ההתרה והוא באיסור נדר כל ימיו. ב) אם אינו מתחרט על עיקר הנדר רק מעכשיו מחמת איזה סיבה כגון שמפצירין בו בני אדם אזי צריך לפתוח בפתח ואומרים לו אילו היית יודע שמפצירין בך הרבה בני אדם שתשאל על נדרך ולא תוכל להשיב פניהם כלום נדרת והוא אומר לא הייתי נודר נמצא שנדרו היה בטעות ונעקר ממילא מעיקרא ואין זה נולד דזה שכיח ועל כל פנים צריך באמת להתחרט מעיקרו ואם משקר לחכם אין התרתו כלום ולפי שיש חלוקי דינים הרבה בענין למצוא פתח דיש דברים שאין פותחין בהם כגון שנשבע שלא יכנס לבית זה ונעשה אותו בית בית הכנסת אין פותחין לו אילו ידעת שיהיה בית הכנסת לא היית נודר דאנן סהדי כיון דלא שכיח מימר אמר שמא לא יבוא ולכן אפילו אם היה מעלה על לבו לא היה נמנע בשבילו מלידור וכן בכל דבר שהוא נולד ואינו שכיח לא מקרי פתח וגם יש פוסקים דאין מתירין בחרטה לחוד אלא דוקא על ידי פתח וחרטה ולכן נוהגין עכשיו ששואלין אותו אם מתחרט מעיקרא וכשאומר שמתחרט מעיקרא אומרים לו אילו היית יודע בשעת הנדר שסוף שתתחרט כלום היית נודר והוא משיב לא ואם כן נעקר הנדר מעיקרא ונעשה כטעות שהרי אפילו אם תמצא לומר שאינו מתחרט רק מעכשיו מכל מקום ממילא נעקר שהרי אנו מתירין לו עכשיו על ידי פתח (סעיף ז' ועיי' ש"ך ס"ק ט"ו ובס"ק כ"ד ומה שכתב הט"ז ס"ק י"א דבזה לא יצאנו מחומרת ר"י בכור שור לא הבנתי שהוא לא קאמר אלא שאין להתיר בחרטה לבד אלא שצריך גם כן פתח ואם כן כיון שאנו עושין מן החרטה פתח אם כן אין כאן מיחוש כלל) ולכן אין חשש גם כן אם מתחרט מחמת נולד אף על גב דלא שכיח כיון שמתחרט מחמת הנולד ואומר שאילו ידע בזה לא היה נודר די בזה. (ולכן לא כתבתי איזה נקרא נולד דלדידן אין נפקא מינה בזה ומבואר בשולחן ערוך מסעיף י' עד סעיף י"ד):

יח. שו"ת יהודה יעלה [יו"ד סו"ס שכא], שאפילו לדעת הסוברים שאין מתירים שלא בפניו אפילו ע"י שלוחו או בכתב ידו [וכנ"ל בפרק יט סעיף א, ועי' להלן פרק כז סעיף ד], היינו דוקא לגבי אמירת הנודר עצמה, שצריך שהנודר בעצמו יאמר בפיו

יג. שו"ת זרע אמת [ח"ג סימן קכו], שאפילו לסוברים שאין מתירים אלא בפני הנודר ולא בפני שלוחו [וכנ"ל בפרק יט סעיף א], מ"מ אם נשאל הנודר בפני בי"ד, ואח"כ הלך משם מסיבה כל שהיא, יכולים הבי"ד להתיר נדרו שלא בפניו, שכיון ששמעו הבי"ד את ה'פתח' והחרטה מפי התרה, והו"ד בקצרה בשו"ת מהרש"ם [ח"ב סימן רנ, ד"ה ועוד]. וע"ע בפרק כב הערה טו.

כ. עי' בשו"ת בית יצחק [יו"ד ח"ב סו"ס סד] שכתב שבאופן שהיה הנדר ע"י מעשה גמור, לא מהני שאלה על כך, וכתב דלכך אם גירושין הוו כהקמה [עי' נדרים עא ב], אי אפשר להישאל על הקמה זו,

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(א) ואפי' נדר כו' - כלומר נשבע דהא באלהי ישראל שבועה היא (ש"ך).
(ב) אין יחיד מומחה ילך - אם יש יחיד מומחה לא מהני ג' הדיוטות, ואף שכתבו הפוסקים דאין מומחה האידנא מ"מ ראוי לחוש לחומרא במקום שיש חכם או אב"ד שלא להתיר בג' הדיוטות רק לצרף ב' עם הרב וי"א דכל חכם מובהק בדורו הוא יחיד מומחה לנדרים, וי"א שאין איסור ללכת לג' הדיוטות, ולכתחילה מותר להתיר אצל ג' הדיוטות במקום שיש רב העיר, וי"א דלכתחילה אין יכולין משום כבודו של חכם אבל בדיעבד הנדר הותר⁹³ (פ"ת).
(ג) דגמירי להו וסבירי - פי' שמבינים מה שלומדים עמהם⁹⁴ (ט"ז, וש"ך), כלומר שלומדים עמהם הלכות ומבינים ומשמע אפילו לית בהו חד דגמיר מעצמו אלא כל דגמירי להו אחרים וסבירי מתירין שהתרת נדרים אינו דין (ש"ך), אבל גמיר וסבירי דמומחה פירושו שהוא כבר יודע בקבלה מרביותיו ויודע סברות גם מעצמו (ט"ז).
(ד) לפתוח לו פתח - החילוק שבין פתח לחרטה הוא מבואר בסעיף ז' ומשמע כאן דאע"פ שהתרה זו שבא לפנייהם היא ע"י חרטה מ"מ לא יתירו, כל שאינם יודעים גם התרה על ידי פתח, דשמן יודמן שיצטרך לפתח (ט"ז), אף על גב דלא בעינן פתח לכל הדברים מ"מ אינם ראויים להתיר אפי' ע"י חרטה אם לא שיכולין להתיר ג"כ ע"י פתח דשמן יבא לפנייהם נדר שצריך פתח ולא ידעו להבדיל בין נדר לנדר פרישה (ש"ך)⁹⁵.

Commented [YL75]:
ש"ך וט"ז אומרים אותו
דבר?

לג. שו"ת מהר"ם מינץ [סו"ס עג ד"ה ומ"מ], עיי"ש
שכתב שכשיבא לידי כהאי גוונא להתיר להמונ
עם הפרוצים בנדרים, אני משים עליהם להתענות
תענית בה"ב וכהאי גוונא, לפי האדם ולפי הנדר.
וכן לתת מעות לדבר מצוה, זהוב או כהאי גוונא
לפי עושרו, כדי שלא יזלזלו בנדרים, שלא יאמר
האדם "מה איכפת לי אם אשבע כל מה שארצה,
אלך אצל חכם ויתיר לי" וכו', עכת"ד, והו"ד בש"ך
[סימן רל ס"ק א, וסיים שם שכן נכון לעשות], בחכמת
אדם [כלל צא סימן ח] ובבן איש חי [שנה ב' פרשת
ראה אות ה] בקצרה, עיי"ש.

ועוד כתב המהר"ם מינץ [בדבריו בסימן עט, סוד"ה
ומה שכתבת], וכן אני אומר מאחר והדור פרוץ
בנדרים ובקל מתירים נדרן, וכן אין להם בושה

⁹³ ואם אין הרב מקפיד זה מותר לכתחילה (ערה"ש אות ה).
⁹⁴ דעניין פתיחת הפתח די כשאחד מהם יודע היטב וכן דין דחרטה, אבל מסבירי וסבירי שלא יהיו ע"ה גמורים דלא כבית יוסף (ערה"ש אות ד)
צריך שהמתירים יהיו בקיאים בדינים אלו שכתבנו בכלל זה שהרי יש נדרים שאין להם התרה (חכמת אדם כלל ק ס"ב).
⁹⁵ ערוך השולחן יורה דעה סימן רכח סעיף גג - נד
סעיף גג

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' – סי' רסט')

- (ה) והאידנא אין מומחה - משמע שאפילו בדיעבד לא הוה היתר, ואפילו בשתיים (ט"ז), ואין להתיר אלא בג' דגמרי להו וסברי קצת כמ"ש וכל שאינו כן אפילו יש בהן אחד חכם גדול לא כלום הוא וכן כל שאינם ג' אפילו הם שניהם חכמים גדולים אין התרתם התרה ואפילו דיעבד וצריך לחזור ולהתיר בג' (ש"ך).
- (ב) ³³⁴אין לאדם להתיר (ו) לכתחלה במקום רבו⁹⁶, ³³⁵ולא במקום שיש גדול ממנו, אלא א"כ נתן לו רשות. הגה: ³³⁶ומתירין ב' נדרים ביחד לומר לו: מותר לך. וכן מתירין לב' או לג' אנשים ביחד, ויוכלו לומר: מותר לכם (ועיין לקמן סוף סימן זה סעיף מ"ו).
- (ו) אין לאדם להתיר - אפילו בג' לכתחלה משום כבוד רבו או מי שגדול ממנו אבל בדיעבד התרתו התרה⁹⁷ (ש"ך).
- (ג) ³³⁷כיצד היא ההתרה, יאמר לו ג' פעמים (ז): מותר לך, או שרוי לך, או מחול לך, ³³⁸ככל לשון שיאמרו (ח), ³³⁹אפילו מעומד (ט), ובקרובים, ובליילה, ³⁴⁰ובשבת⁹⁸, אפילו אם היה

כתב הטור שהרמב"ם כתב שצריך הנודר לבא לפני החכם להתיר לו ואינו עושה שליח לשאול על נדרו וא"ז לא כתב שיכול להתיר לו שלא בפניו כגון שישלח לחכם בכתב את נדרו והוא יודע שמתחרט ומתיר לו עכ"ל וטעמו של הרמב"ם דאע"ג דבכל התורה שלוחו של אדם כמותו מ"מ בנדרים צריך הנודר בעצמו להיות בפני החכם דכן משמע ליה מגמ' [ח ע"ב] דרק בעל נעשה שליח לחרטת אשתו דכגופו היא ולא אחר וכן משמע בירושלמי [פ"י] שמתיר להעמיד מתורגמן בין החכם ובין הנודר ש"מ דעכ"פ צריך הנודר להיות בפני החכם ולא ידעתי אם מן התורה כן הוא מפני שאין על מה לחול השליחות וזהו כעניין דאמרינן בעלמא מילי לא מימסרן לשליח אף על גב דשם פירושו שזה השליח ימסור לשליח אחר מ"מ בשליחות לישאל על נדרו אפשר דלגמרי לא שייך שליחות או אפשר דבדרבנן בעלמא הוא מפני דשלא בפניו הגם שימסור להשליח שמתחרט או שיש לו פתח אולי כשהחכם ידרשנו היטב ימצא שאינו מתחרט באמת ושהפתח אינו פתח וכיוצא בזה וכמו דקי"ל בח"מ סי' קכ"ד שאין הנתבע עושה שליח מטעם דבפניו עדיף טפי להעניין כמ"ש שם וה"נ כן הוא:

⁹⁶ עי' רמב"ם (שבועות פ"ו ה"ג): ואין אדם יכול להתיר שבועת עצמו וכו', וזה מובא יחד עם הלכה זו שלא להתיר במקום רבו וצ"ע למה לא מובא בשו"ע. ועי' רדב"ז (ח"ה סי' קסז), שהביא את דברי הרמב"ם להלכה והוסיף, ומה שאמרו חכם מתיר לעצמו היינו נדוי או חרם אבל לא שבועה ונדר וכו' אין מתירין ע"י כתב והטעם מבואר כי צריך חקירה ואי אפשר לחקור הדבר יפה מתוך הכתב. ועי' ב"מ סק"ט (ז).

⁹⁷ בערב ר"ה כיון שאין מפרטים את הנדר אפשר דאין בזה משום כבוד חכם (מנחת שלמה נדרים ?), זה נגד הערוך השלחן אות ו' שמשם למד נגד הש"ך שאין חסרון להתיר בפני ג' ולא לצרף בזה רבו ומי שגדול ממנו.

98

ה. ביאור הלכה [סימן שמא ד"ה אע"פ] וכף החיים
[שם ס"ק ז]. ולכאור המקור ממשמעות הגמרא
בנדרים עז א [וכדלהלן בהערה ו].

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

אפשר לו מאתמול לישאל עליו, ובלבד שיהיה לצורך השבת, כגון שנדר שלא לאכול או ליבטל מעונג השבת.³⁴¹ וחרמי צבור, נהגו להתיר(י) אף על פי שאינם לצורך השבת:

(ז) ג' פעמים – לא צריך לומר ג' פעמים, ובפעם אחת זה מספיק, אלא עושין כן כדי לחזק הענין (ש"ך).

(ח) בכל לשון שיאמר - פי' אפילו בלשון לעז מחילה והתרה שענינם לעקור הנדר מעיקרא, אבל אם אמר מופר לך או נעקרה שבועתך וכיוצא בענין זה לא אמר כלום, שאין מפיר אלא הבעל והאב, אבל החכם אינו אומר אלא לשון התרה ומחילה דלשון התרה ומחילה הוא כמתיר את הקשר שחוזר לענין שהיה כאדם שמתיר חבל קשור משא"כ בלשון הפרה, שהוא כדבר שישנו אלא שיש מעכב מלהשלימו כמו "מפר מחשבות ערומים כו'", שמצד הנדר הוא קיים אלא שהמתיר שאומר בלשון הפרה כוונתו שאינו רוצה שיקויים הנדר ואין כח זה אלא לבעל עם אשתו, או לאביה (ט"ז).

(ט) ואפילו מעומד - פי' לאפוקי ממה שמצינו בדין שפוסל בו מעומד וקרובים ושבת ולילה (ט"ז, ש"ך), דנדרים לאו דין הוא (ש"ך), אבל לא אשה, שזה פסול לדון בגופה, וכן קטן ועי' חו"מ (סי' ז ס"ג) המכשיר קטן בן י"ג שלא הביא בד' שערות, היינו שלא בדקו על שערות שיש חזקה שהביא [דלא כסמ"ע שם] ורק חכמים החמירו במילי דאורייתא בחליצה, אבל בבדקו ולא הביא ב' שערות פסול לדון, אבל לענין נדרים וכן בחליצה צריך בדיקה אבל אינו צריך לפרט נדרו רק בפני א', ואם הוא רצה רוצה לפרט את הנדר בפני א' כזה, אז יכול לצרפו עם ג' מבלעדו דלענין צריך לפרט דהוי רק מדרבנן אמרינן חזקה שהביא ודוק (רע"א)⁹⁹.

(י) וחרמי צבור נהגו להתיר – עי' רמ"א (או"ח סי' שו ס"ב) דהוה כעסק רבים אבל לא מחרימין בשבת אם אינו מעסק השבת וה"ה אם הוא דבר גדול על הכלל כמו שמצינו שא' החרים בשבת יושבי מקום פלוני שעסקו בלימוד חכמי הטבע כל ימיהם (ט"ז), מפני

כב. שו"ת יהודה יעלה [או"ח סימן נה], שאפשר להתיר נדר זה בשבת אע"פ שבאפשרותו לאכול פת שרגיל לאוכלה בימות החול ואינו צריך לאכול דוקא מין פת זו, משום דלא גרע מנדר שלא לאכול בשר ושלא ללבוש מלבוש הצריך ליום השבת, שאפשר להתיר בשבת, [וכנ"ל בהערה כ

⁹⁹ כיון דהתרה דער"ה מועילה לפי הדין צריכים ידיעה ברורה על גדול שערות וא"כ יש מקום להחמיר להצריך ממולאי זקן (שבט הלוי ח"ד סי' נד), ולענין התרת נדרים מן התורה דיעבד מועיל חזקה דרבא (בשם נוב"י ח"ב סי' א נגד הרע"א הנ"ל), ולענין התרת נדרים בערב ר"ה ישנם שני ענינים: א', מסירת מודעה להבא שמתכוין תמיד בלי נדר, וע"ז לא צריך גדולים עם חתימת זקן דוקא, ותו איכא התרת נדרים ממש, ובזה הלוא כשיודע וזוכר את הנדר ממש אינו סומך על התרת נדרים הכללי, אלא הולך ומפרט ומתיר כדין לפני ג' וזה צריכים חתימת זקן, ועיקר ההתרה דערב ר"ה שאינו מפרט הנדרים ואין לו פתח כדין, הוא רק להנהגות טובות שאינם אלא דרבנן, וע"כ נראה דמועיל בזה חזקה דרבא אין צריך חתימת זקן [עי"ש עוד בנוסח התרת נדרים] (תשובות והנהגות ח"א סי' שלז). עי' מג"א סי' לט סק"א: אבל מספיקא פסול לכתוב [תפילין] עד שיהא בן י"ח שנה, ע"כ. והקשו הדגול מרבבה, והפמ"ג וחתם סופר, מהו הגדר של י"ח, ועיי"ש בביה"ל שבדיעבד אין לפסול התפילין. עי' סמ"ע (חו"מ סי' לה ס"ב): ואם נתמלא זקנו - בזקן דלמעלה לא מספיק בב' שערות, ונתמלא פי' שיש ריבוי שערות, ולא שהם ארוכים, כמו שצריכים בשתי שערות דבזקן תחתון, כמבואר באה"ע (סי' קנה ס"ח) [שיעור אורך השתי שערות, משיצמחו ויהיו ראויים להנטל בפי הזוג (פי' מספריים) או לקרוץ בצפורן, חשובה גדולה למיאון. אבל אינה חשובה גדולה לחליצה עד שיהיה בהן כדי לכוף ראשן לעיקרן]. אם בדקו באמצע שנת י"ג ויש שערות, סומכים על השערות לעשותו גדול למפרע משנת י"ג (שו"ת רע"א ח"א סי' ז).

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' – סי' רסט')

שבשבת כולם מקובצים ואם לא יתירו אז לא יוכלו להתיר שם. מי שנשבע לעשות דבר פלוני עד זמן פלוני ולא נודמן לו לעשות עד יום האחרון של אותו הזמן ואותו יום בא בשבת וא"א לעשותו בשבת נשאל אפילו בשבת (עי' או"ח סי' שמא ס"ו? ולקמן סי' רלד סק"ט?) (ש"ך).

(ד) ³⁴² במה דברים אמורים שמתירין מעומד, כשמתירין על ידי חרטה, בלא פתח. אבל מי שאינו מתחרט מעיקרו, וצריך למצוא לו פתח, צריך להתיישב בדבר וצריך עיון גדול, דמה שאינו מתחרט מעיקרו היינו מפני שהיו לו תועלת בנדר, כגון שהיו אוהביו רוצים להעבירו על דעתו כגון שיאכל עמהם או שישא בנו או בתו לפי דעתם וכיוצא בזה, ובשביל הנדר נמלט מהם ולא היה רוצה שלא נדר, הילכך צריך למצוא לו פתח(יא) שאילו היה יודע שיבא לידי כך היה נמנע מלידור אף על פי שהיה צריך לשמוע לקול אוהביו ולעבור על דעתו(יב). ואם הוא משקר לחכם, אין התרתו כלום. וכיון שצריך ישוב דעת, צריך שיהיה מיושב:

(יא) הלכך צריך למצוא לו פתח - פי' שצריך שיהיה באותו פתח סברא חזקה שבשבילה היה נמנע מלידור אף על פי דניחא ליה בנדרו שעשה בעת ההיא לולי הפתח הזה והוקשה לו על זה כיון דתלוי הדבר בפתח וכיון שאנו יודעים דעדיין ניחא ליה בנדרו מתחלה היאך נאמין לו בשלמא בחרטה הרי עכ"פ אנו רואין שהוא מתחרט ואין אנו רואים שום סברא שלא יתחרט מעיקרא משא"כ ע"י פתח ע"י תירץ וכל שהוא משקר אין התרתו כלום ואנו מודיעים לו כן ע"כ ודאי יזהר מלשקר וכיון שענין הפתח הוא דבר שצ"ע וכמו שאמרנו שצריך סברא חזקה ע"כ יהיה המתיר מיושב אבל מענין הנודר עצמו שמתירין לו לא אכפת לן בעמידתו או ישיבתו דהא אינו כמו דין (ט"ז¹⁰⁰, ש"ך), ועכשיו נהגו שהמתירין

נה) שאלה נדר שמתירו ע"י פתח כשאין מתחרט אי בעי מעומד דווקא וביום. או אפשר די במיושב ובליילה כמו במתחרט דפסקינן דדי במיושב ולילה:

תשובה הכה דבר זה מחלוקת הרא"ש והרשב"א ז"ל דעת הרשב"א ז"ל הדין דלדין דקיי"ל פותחין בחרטה אפילו לא נתחרט ואנו לריכין לפתוח לו לא צעין יושב כיון דעיקר דינא מעומד אף סוף דינא מעומד. והר"י ז"ל כתב ע"ז שלא ירד לעטמו. ודעת הרא"ש ז"ל דדווקא בחרטה סגי במעומד אבל כשצריך לפתוח לו צריך שיהיה מיושב שיכיון דעתו היטב. ולענין נראה להוכיח כדעת הרשב"א ז"ל. דהא לעיל אמר רב יוסף למימרא גשאלין לגדרים ביחיד מומחה אין בגי' הדיועות לא דמיחזי כדינא. אמר אביי כיון דס"ל אפילו מעומד ובקרוצים ובלילה לא מיחזי כדינא. ואי נימא שנה כדברי הרשב"א ז"ל דלא אי' סוף דין כעיקר דין אי"כ אכתי היכא דאין מתחרט וצריך לפתח דבעינן יושב הא מתחזי כדן וכיכי שרינן בשבת פתח והא הוי דינא וצגמי' סתמא קאמר דשרי. וכן ק' אי נאמר דיש חילוק לדין דפסקינן פותחין בחרטה בין חרטה לפתח מנ"ל לש"ס צערוצין וצנדרים דר"ג סי' דאין פותחין בחרטה מהא דירד ונתעטף כו' דהא אף אי סבר פותחין הא במעשה דר"ג לא היה הנודר מתחרט מאיליו והולך לפתוח לו כדחמור שם דפתח ליה כהא דכל הצוטה כו' וקצלה היתה צידס וא"כ אף דסבר צעלמא פותחין בחרטה. הכא כיון שלא נתחרט צעי פתח ומעומד. אע"כ מוכח כדברי הרשב"א דלמ"ד פותחין בחרטה קיל להם לחכמים ז"ל בהתרתם אף אי מתירין ע"י פתח מתירין מעומד ובלילה כו' דלא גרע מהיתר שע"י חרטה וכדעת הרשב"א. וזה גי' צרור לענין ודוק*):

¹⁰⁰ על ט"ז סק"ז:

חכמת אדם שער איסור והיתר כלל ק סעיף ג
ג מתירין שנים ושלושה נדרים ביחד לומר לו מותרים לך וכן מתירין לשנים או לשלושה אנשים ביחד ויוכלו לומר מותר לכם ומותר להתיר בין יושבים בין עומדים ואפילו בקרובים ובלילה ובשבת אפילו היה אפשר להתיר מאתמול ובלבד שיהיה לצורך שבת ואם נשבע לעשות דבר פלוני

עד זמן פלוני ולא נזדמן לו לעשות עד יום האחרון של אותו זמן ואותו יום בא בשבת ואי אפשר לעשות בשבת נשאל אפילו בשבת (ש"ך ס"ק ח') וכן חרמי ציבור מתירין אפילו שאינו לצורך שבת דאז הם מקובצים יחד ואם לא יתירו אז לא יוכלו להתיר (שם). ומכל מקום נוהגין שהמתירין יושבין והשואל עומד כיצד היא ההתרה יאמרו לו שלוש פעמים מותר לך או מחול לך שרצה לומר שהם מתירין הקשר שהיה נקשר עד עכשיו ומחול לך רצה לומר שהנדר יהיה מחול כאילו לא קיבל עליו ועל ידי זה נקשר הנדר מעיקרא אבל אם יאמרו מופר לך לא מהני דלשון הפרה משמע שמופר ומעוכב מעכשיו. ומצד הדין סגי כשיאמרו פעם אחד מותר לך ונוהגין לומר שלוש פעמים (שם סעיף ב' וג' וט"ז ס"ק ד'):

ערוך השולחן יורה דעה סימן רכח סעיף יב
וזה שהתירו להתיר מעומד בד"א כשמתירין ע"י חרטה בלא פתח דא"צ לזה ישוב ודעת הרבה אבל מי שאינו מתחרט מעיקרו וצריך למצא לו פתח וצריך ישוב ודעת הרבה ועיון גדול דבדודאי מה שאינו מתחרט מעיקרו היינו מפני שהיה לו תועלת בהנדר כגון שהיו אוהביו רוצים להעבירו על דעתו כגון שיאכל עמהם או שישא בנאו או בתו לפי דעתם וכיוצא בזה ואצלו היה הדבר שלא לרצון וע"י הנדר נמלט מהם הלכך א"א לו להתחרט מעיקרו על הנדר ובהכרח למצא לו פתח באופן שאלו היה יודע שיבא לידי כך היה נמנע מלידור אף על פי שהיה מוכרח לשמוע בקול אוהביו ולעבור על דעתו וא"כ צריך להיות פתח כזה שיכריע הרצון שלו ואם יסקר לפני החכם הרי אין התרתו כלום ולכן כיון שצריך למצא באמת פתח גדול כזה צריך ישוב ועיון וצריך להיות מיושב דווקא ויראה לי דאע"פ שהמחפש אחר הפתח הוא אחד מהג' מ"מ צריכים כולם לישוב והמודר אין עיכוב בין שיושב בין שעומד [ש"ך ס"ק ט'] אמנם עתה המנהג הפשוט שהמתירין יושבין והמודר עומד והכי איתא בירושלמי ספ"י ע"ש ונ"ל דהירושלמי לא פליג אש"ס שלנו אלא דהמנהג כן וראיה לזה שהרי אח"כ בירושלמי עצמו מביא שני מעשיות שהתירו מעומד ע"ש ויש מי שרוצה לומר דהירושלמי מירא בפתח ולהדיא מוכח שם שאינו כן ע"ש [בסוף פרק שאומר נדרים הקלים וכבר השיג הק"ע על הש"ך ס"ק ט' ע"ש ולענ"ד נראה כמ"ש ודו"ק]:

שו"ת עין יצחק חלק א - יורה דעה סימן כד
ג. אכן לפי קצת פוסקים הסוברים דאף בזמן מועט חיישינן למיתה במקום חשש איסור אין לנו עצה בזה. ועיי' בנשמת אדם כלל ס"ה מזה. ועל"ז נלע"ד עצה נכונה בזה והוא דמצינו בסנהדרין (דף י"א) מעשה שעברו את השנה ע"מ שירצה ר"ג כו'. וכמו כן י"ל בהתרת נדרים ושבועות דיכולים הב"ד להתיר לו הנדר והשבועה ע"מ שיגיד להם לאחר שיתירו לו את גוף הנדר והשבועה והסיבה וכו' ואם יגיד להם כ"ז ולא ימחו על התרת הנדר ושבועה אז יהי' הנדר והשבועה מותר מעכשיו. א"כ ממילא מקיים תקנת חז"ל דתקנו דצריך לפרט את הנדר משום חשש איסורא כמבואר בגיטין (דף ל"ה). משום דאם יראו דזה הוי מילתא דאיסורא ימחו לו על עצם ההיתר ויהי' בטל ההיתר שלהם והוי כמו דלא התירו לו מעולם. ולפ"ז אין לנו לחוש בנ"ד כלל לשמא ימות מיד לאחר שגילה להם הסוד. דהא אף שימות מיד הא לא עבר מעולם כלל על שבועתו כיון דקיים התנאי וגילה להם א"כ נותר השבועה למפרע. ומה דיש לחוש עדיין דשמא כשיגלה להב"ד את הסוד יראו שיש בזה מילתא דאיסורא ולא יסכימו על ההתרה אלא ימחו ויהי' נקשר ההתרה למפרע. [ואו שמא הוא בכלל מוציא דיבה וכעין הך דפסחים (דף ק"ג) ובח"מ סי' כ"ח סעי' א']. וכיון דלפ"ז לא יהי' לו היתר על שבועתו א"כ ממילא עבר על השבועה במה דגילה להם את הסוד. גם בזה יש עצה פשוטה דהב"ד יאמרו לו מקודם דיתירו לו שבועתו דאם הוא מילתא דאיסורא דלא יזדקקו לו להתירו. רק אם יודע בעצמו דאין בזה שום איסור כלל אז יתירו לו ע"מ שיגיד להם תיכף לאחר שיתירו לו את עצם שבועתו והסיבה שהביאתו לזה. וכיון שיוודע בעצמו דאין בזה שום איסור כלל וע"פ דין יהי' מועיל ההיתר של הב"ד כי אין בזה שום איסור כלל. ע"כ שפיר יכול לגלות להם הסוד לאחר שהתירו לו ע"מ שיגיד להם כו' ולא ימחו ע"ז ההיתר כו'. כי בעת שמגלה הסוד אין שום איסור כלל דהא נותר בזה למפרע ע"י התרת הב"ד. וזה ברור דלא מהני התרת הב"ד כ"ז דלא פרט להם הנדר והשבועה רק שיאמרו לו שמתירין לו הנדר אם אין בו חשש מילתא דאיסורא ואם יש בו חשש איסור אינם מתירין לו. דזה אינו דמ"מ אינו מקיים ע"י זה לתקנת חכמים דתקנו דצריך לפרט הנדר ואינו נאמן כ"ז דלא פרט להם הנדר בפירוש. אך כשמפרט גוף הנדר אז מהימן ע"ז ולא חששו שמא משקר משום דאם יסקר לא יהי' מועיל ההתרה אבל כשמתיירין לו הנדר ע"מ שיגיד להם לאחר זה את הנדר והשבועה בפירוש אז מקיים לתקנת חז"ל ומהני התרתן. ע"כ שפיר יכול להגיד להם הסוד לאחר"ז וניצול ממכשול עון לגמרי.

שו"ת גינת ורדים חלק יורה דעה כלל ב סימן ח
בנדון השני שהוא שנזר בנ"ש שלא לדבר עם פ' ועבר ודיבר יש לו פתח של היתר שהרי פסק מרן בש"ע יו"ד/סי' רכ"ח וז"ל ואפי' פתח שמגוף הנדר הוי פתח כגון שהדיר פ' מנכסיו אם יעשה דבר פ' ועבר ועשא פותחין לו אלו היית יודע שהיית עובר על דברך לא היית נודר והוא אומר כן ה"נ יאמרו לו אלו היית יודע שהיית עובר על דברך ומדבר עם פ' היית נוזר אם אומר שלא היה נוזר מותר ע"י פתח על פי סברת המב"ט ואף לסברת בנו הרימ"ט יש לו היתר כיון שלא נדר בניירות אלא מחמת קנס אינו נדר חזק ובהא יש להקל בו טובא כמ"ש בשניות סי' נ"ד יע"ש. אבל לנדון

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

יושבים והמודר עומד (ש"ך), י"א דהנשאל צריך שיהיה עומד, ובדיעבד אפילו יושב (רע"א), ואם הוא ת"ח מושיבין אותו לכתחילה (פ"ת), ועיקר דאפילו בפתח מותר לשבת ובלילה וכו' (פ"ת * משכנ"י).

(יב) לעבור על דעתו וכו' – י"א דמי שאסר על עצמו אכילת הגבינה לעולם מפני שהיא רעה לחליו ג"כ אין מתירין לו בחרטה אם אין לו פתחים ממקום אחר, וכיון שהוא מרוצה במה שנדר בתחילה, אלא שעכשיו מתאוה לו אין זו חרטה דמעיקרא ואין לו היתר אלא בפתחים אחרים, היינו שצריך למצוא לו פתחים שעל ידם היה נמנע מלידור, אף שלא היה יכול להשבית יצרו מלאכול מה שיזיקנו, דאין לומר הפתחים יפעלו שיתחרט על הנדר שעשה אלא שהיה לו למנוע מאכילת הגבינה בלא נדר, זה אפשר בחרטה בלי פתח, ואם יודע בעצמו שלולא הנדר לא היה יכול להתאפק משלא לאכלו, זה אי אפשר לו בחרטה אם כן קשה איך נדרים יש להם דין דבר שיש לו מתירין מדאפשר בשאלה (עי' לעיל סי' רטז ס"י) ועיקר שלא החמיר המחבר בענין הפתח היכא שהיה לו תועלת בנדרו שצריך להיות שע"י הפתח היה נמנע מלידור אפילו שהיה צריך לעבור על דעתו אלא דוקא בהענין שממשיל שזה אפשר אילו לא נדר בסתם לא היה לו מקום להמלט ממה שאוהביו הפצירו בו כי אילו הי' מטיל תנאי בנדרו היו מרגישים בו שעושה כדי לקנטרם. משא"כ בנדר סתם סברו שבאמת דעתו קץ בענין זה. אבל באכילת דבר המזיקו או מפני יראת אנשים א"צ להתחרט ע"י הפתח אלא על שלא הטיל תנאי בנדרו ונדר סתם דמשמע לעולם, ועי' לקמן (סי' רלב סי"ט) דזה לא חשוב נולד מפני שתלה נדרו בדבר, ואם נתחרט משעת הנולד חשוב חרטה, ופותחין בנולד, שזה לא שכיח (ב"מ).

(ה) אסור על עצמו (יג) הניית בני העיר (יד), אסור להשאיל על נדרו לחכם (טו) מבני אותה העיר. ואם נשאל והתיר לו, הרי נדרו מותר (טז)¹⁰¹:

(יג) אסר על עצמו כו' - ואם אסר הנאתו על בני העיר, אסור להשאיל על נדרו לחכם מבני אותה העיר מפני שנוגע בדבר, מיהו אם יצטרפו עוד שנים מעיר אחרת, מותר, דבכה"ג ליכא למיחש משום נגיעה (ש"ך)¹⁰².

(יד) הניית בני העיר כו' - אבל אסר על עצמו הניית כל ישראל מותר להשאיל דהוי כדיעבד (ש"ך).

(טו) אסור להשאיל על נדרו לחכם כו' - וזה לא מחשיב הנאה שמורה לו איסור והיתר (ט"ז). (טז) מותר – י"א דאינו מותר בדיעבד שנוגע חשוב כנדרי עצמו, ובין בחרטה ובין בפתח אפילו בדיעבד אינו מותר (ב"מ)¹⁰³.

(ו) נשבע שלא יהיה גבאי (ז) או נאמן מהעיר, אינו נשאל לחכם שבעיר:

(יז) שלא יהיה גבאי כו' - שדבר זה הוא הנאה, כיון שמינוי זה הוא פסול לעובד כוכבים וגרים, נחשב לו לשררה, וקשה ועי' לקמן סק"ק (קטז) (ט"ז וש"ך), וגם הציבור נהנים ממנו

Commented [O76]: ר לש

Commented [YL77]:

ש"ך כותב דלא כד"מ ולבוש הכותב שיש בהתרתו איסור הנאה, אבל הוא כותב שזה קולא של הרמ"א וצ"ע למה ועוד הרבי בסק"י"ב הוא מביא שיטת הב"י?? ולא שכתבתי אותו שם

הראשון שנדר בנ"ש אם ילך לוילאדא אין לו היתר. הן עתה חזרתי להתיישב בדבר וראיתי דאדרבה כיון שלא נתפשט החרם הזה בכל המקומות דהוי פתחא מעליא שאומרים לו אלו ידעת שכ"כ הוא חמור הנזירות עד שיש מקומות שהחרימו כו' ובכן ליכא למימר דמשום כיסופא דלא חציף יודה דמצוי למימר כיון שכאן במקומי לא יש שום חרם מאי איכפת וא"כ לכ"ע הוי פתח ויכולים להתיר הנזירות כסברת המב"ט ואף לסברת בנו מהרימ"ט כיון שלא קיבל הנזירות מצד עצמו אלא דרך קנס.

שו"ת גינת ורדים חלק יורה דעה כלל ב סימן ט נראה לקיים דברי מע"ת מטעם אחר דלא ימנע מחלוקת שאם כדבריו כן הוא שאלו היה יודע שעתיד לעבור עליו לא היה נודר הו"ל פתחא מעליא ומשליף נדר' לדעת המב"ט ואם הוא משקר ואף על פי שהיה יודע שיעבור על נדרו היה נודר הא בכה"ג הנדר קיל טפי שנמצא בטל מעיקרו שלא היה לבו נכון עליו לקיים נדר שקיבל ואין פיו ולבו שוים ודומה למקבל נדר בפיו ומבטלו בלבו שהרי בלבו חושב שאינו חושש לנדר זה ולא אסיק אדעתיה לקיימו כלל.

¹⁰¹ באסר הנאתו על בני העיר המחבר לא הזכיר, משום דבזה אין איסור אף לכתחלה שהרב יתיר, ולמעשה יש להחמיר לכתחלה בשניהם לא להתיר על ידי בני אותו העיר, ובדיעבד בשניהם מותר. ובמקום שנתבאר שאסור לשאול לכתחלה מבני העיר, היינו אפילו אם שנים אינם מבני העיר מ"מ לא יצורף להם השלישי מבני עירו ובשעת הדחק שא"א להשיג שאינם בני עירו יכולים להתיר דכללא בידינו דכל שעת הדחק כדיעבד דמי, (ערה"ש סי"ד).

¹⁰² עי' לקמן סי' רלב סק"ק (צח).

¹⁰³ עי' לעיל הערה 96.

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

שמלאכתן נעשית על ידו וכיון שהוא נהנה אין נשאל לחכם שבעיר ועי' לעיל סק"יג) (ש"ד).

(ז) ³⁴⁶מי שנתחרט בעיקר הנדר, אינו צריך פתח אלא שישאלנו החכם: אתה חפץ בנדר זה, והוא אומר: איני חפץ בו, מתחרט אני שנדרתי ומתיר לו. ³⁴⁷ומיהו צריך שיתחרט בעיקר הנדר, שהיה רוצה שלא נדר מעולם. אבל אם אמר שעתה הוא מתחרט, ועד עתה הוא חפץ במה שנדר, לא הוי חרטה, שצריך שיעקור הנדר מעיקרו. ויזהר הנודר שלא יאמר שמתחרט מעיקרו, אלא אם כן הוא ברור לו שהיה רוצה שלא נדר מעולם, שאם לא כן אין ההתרה התרה והוא באיסור נדר כל ימיו. ואם אינו מתחרט, צריך לבקש לו פתח לומר לו: אילו היית יודע דבר זה לא היית נודר, ונמצא הנדר נעקר מעיקרו. וכיצד היא הפתח, כגון שנדר על דבר אחד ³⁴⁸ומפצירין בו הרבה שישאל עליו, אומרים לו: אילו ידעת שיפציריך בך (יח) כ"כ ולא תוכל להשיב פניהם לא היית נודר, והוא אומר: כן. ³⁴⁹ויש אומרים לחזקין וקוללין לו אם מתחרט ¹⁰⁴(ויט). ³⁵⁰ואפילו פתח שמנוף הנדר (כ) הוי פתח, כגון שהדיר פלוני מנכסיו אם יעשה דבר פלוני, ועבר ועשאו, פותחין לו: אילו היית יודע שהיה עובר על דבריך לא היית נודר, והוא אומר: כן. ³⁵¹ויש מי שמצריך שניהם פתח, וגם חרטה (כא). הגה: ונהגו להחמיר ולעשות מן החרטה פתח (כז), שלחח שזומר שמתחרט מעיקרא, אומרים לו: אילו ידעת שמתחרט, כלום נדרת, והוא אומר: לא. ואז מתירין לו (כג) ¹⁰⁵106:

¹⁰⁴ ערוך השולחן יורה דעה סימן רכח סעיף ל

סעיף ל

ודע שעל מ"ש רבינו ב"י וכיצד הוא הפתח וכו' אלו ידעת שיפציריך בך וכו' לא היית נודר והוא אומר כן כתב רבינו הרמ"א וי"א דחוזרין ושואלין לו אם מתחרט עכ"ל ותמיהו עליו דמה חידש בזה הא רבינו הב"י עצמו כתב אח"כ דיש מי שמצריך שניהם וכו' [ט"ז סק"י] ולבד זה תמיהו דהרי הוא אומר כן כלומר שאלו ידע לא היה נודר הרי מתחרט ועוד דכבר בארנו דכוונת רבינו הב"י להצריך לחרטה פתח ולא לפתח חרטה דזהו ממילא ולכן נ"ל דטה"ד נפל בזה ודברי רבינו הרמ"א צריכין להיות מקודם אחרטה בריש הסעי' שכתב מי שנתחרט וכו' שישאלנו החכם וכו' והוא אומר איני חפץ וכו' ומתיר לו על זה אומר ד"א דחוזרין ושואלין לו אם מתחרט כלומר דזהו דעת הרמב"ם שהבאנו בסעי' כ"ד שאח"כ אומר לו החכם וכבר נחמת כלומר אם בלב שלם נחמת וגם המרדכי פ' שם שזהו מה שאמר בגמ' כדו תהית כלומר אם באמת אתה מתחרט ולא בפה בלבד אלא בלב שלם אתה מתחרט וזהו כוונת רבינו הרמ"א דחוזרין ושואלין לו אם מתחרט באמת ובלב שלם [כנלע"ד]:

¹⁰⁵ יש אומרים עוד יש הבדל בין חרטה לפתח בנודר לדבר מצוה כגון להתענות איזה ימים וכהאי גוונא, והוא התחיל כבר לקיים נדרו והתענה כמה ימים מהם והוא רוצה עכשיו להתירו, שאם מתירו על ידי חרטה יאבד שכר תעניתו שהתענה דהוי כתוהא על הראשונות, אבל כשמתירו על ידי פתח אף על גב שגם הוא עוקר הנדר מכל מקום לא יאבד שכר מה שקיים, אלא יאמר ודאי אם הייתי מעלה על לבי דבר זה שנולד לי עכשיו לא הייתי נודר כמו שנדרתי אלא הייתי מתנה כשיארע דבר זה לא יהא נדרי, לפיכך עכשיו שנולד לי דבר זה אינני מתחרט על מה שקיימתי, אבל מתחרט אני על שנדרתי סתם שלא התניתי כלום, לפיכך יהא נדרי בטל מעיקרו על מה שמכאן ואילך, מה שאין שייך לומר כן בלא דבר נולד (לבוש ס"ז). וכן עי' ב"מ לעיל ס"ד, דאם נדר היה כעין דבר מצוה כגון שנדר להתענות זמן ידוע ואילו היה מתחרט על עיקר הנדר יאבד שכר תעניתו. עי' בזה בפ"ת סי' רכט סק"ט).

¹⁰⁶ עי' לעיל הערה 92 [עי' רמ"א ס"ז].

ערוך השולחן יורה דעה סימן רכח סעיף כ - כא

סעיף כ

וכן יש נדרים דאנן סהדי שאינו מתחרט כגון שהיה חולה ואמרו הרופאים שאותו מאכל קשה לו ונדר שלא יאכל מאכל זה והיה מוכרח לנדר כדי שלא יסיתנו תאוותו לאכלו ואח"כ הבריא ועתה מתחרט ורוצה לשאול על נדרו ואיך יאמר שמתחרט מעיקרו ואנן סהדי שאינו מתחרט וא"כ בהכרח למצא לו פתח [ב"י בשם תשו' לרמב"ן ע"ש] ויש להתבונן בעניין זה גם בפתח דכיון דהיה מוכרח לנדר מפני בריאותו איזה פתח יכול להיות שיעכבנו מלנדר הלא כל אשר לאיש יתן בעד נפשו ונ"ל שהפתח יכול להיות באופן זה לדוגמא שיאמר אלו ידעתי שכאשר תסור המחלה ממני אתאווה מאד למאכל זה וקשה עלי להיות בלעדו לא הייתי נודר רק על זמן מחלתי או על איזה משך זמן ולא יותר וכיוצא בזה יש להתבונן בכמה מיני נדרים חכמת אדם שער איסור והיתר כלל ק סעיף ד

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' - סי' רסט')

ד צריך הנודר או הנשבע לבוא בעצמו לפני המתירין אבל לא מהני על ידי שליח או שכתב בכתב ידו שמתחרט לא מהני ואם המתירים אינם מבינים לשונו כיון שגם הוא עומד לפני המתירין יכולין לשמוע מן המתורגמן (שם סעיף ט"ז):

תורת גיטין מסכת גיטין דף לה עמוד ב
תוס' ד"ה אבל ניסת ולר"א דאמר שיכול להפר כל נדרים שעתידה לידור א"ש וכו'. לכאורה תימא
דהא יכולין לעשות כן בנדרים שאינן של עיניו נפש שתעשה לאלתר דבזה אין הפרת הבעל מועיל
ונראה דלפמ"ש התוס' בסמוך דיש לחוש להבעל שיאמר בלחש א"כ ה"נ יש לחוש שתאסור על
עצמה עוד דברים של עיניו נפש כגון אם יאמרו לה הב"ד שתאמר אם נהנתי מכתובתי תאסור עלי
ככר זה שאינה מתענה הימנו תאמר היא בלחש וגם ככר זה שהיא מתענה הימנו ורב הונא
כשמואל ס"ל דאמר בנדרים דף פ"ב ע"ב דמתוך שהוא מיפר למתענה מיפר לשאינו מתענה ועש"ד
ביו"ד סי' רכ"ט ס"ק ו' דלהחולקים על הרמב"ם אפי' נדר משני מינים כל שאמר בוי"ו הוי נדר א'
ע"ש וממילא מופר הכל א"נ שמקודם תתלה דבר של עיניו נפש בהכרח שתאסור עצמה לפני ב"ד
שתאמר הנאת תשמישך עלי אם לא אוכל ככר זה ויקיים לה הבעל ואז בודאי יכול הבעל שוב
להפר כיון שא"א לה בתשמיש עד שתאכל הככר שנדר הראשון אינו יכול להפר שכבר קיים לה
ואף שגוף הנדר דהיינו אכילת ככר אינו מדברים של עיניו נפש ולא מבינו לבינה מ"מ כיון שבינה
לבינו תלוי בזה יכול להפר דודאי אשה שתאסור טבילה על עצמה יכול להפר אף שהטבילה אינו
עיניו נפש ולא מבינו לבינה מ"מ כיון שא"א לה לשמש בלתי הטבילה והוי הטבילה ג"כ דברים
שבינו לבינה וה"נ דכוותי' ובה מיושב מה שקשה שתאסור עצמה אם נהנית מכתובתה יהי' הממון
זה שתקבל אסור בהנאה בהן ובחליפיהן דבזה ודאי אין הבעל יכול להפר ולפי' הנ"ל לא קשה
דחיישי' שתתלה קודם דבר של עיניו נפש בזה. אך קשה דהא יכולין להדירה אם נהנית מכתובתה
ותקבל מחדש ולא תחזיר תהי' אסורה בכל פירות שבעולם כל זמן שלא תחזיר דבזה ודאי אין
הבעל יכול להפר כיון שהרשות בידיה להחזיר וכמו שאמרו בכתובות ר"פ המדיר גבי תלאו לקישוטי
בתשמיש המטה דא"י להפר מטעם דלא תתקשט ולא תאסור וה"נ דכוותי' דתהדר ולא תאסר
ואפשר דחיישי' דילמא לא יהיה לה אחר כך ולא יהיה אפשר לה להחזיר ואז יהיה הבעל יכול להפר
והא ודאי לא קשה דיאסרו היתומים בעצמם עליהם מעות שלהן שנותנין לה עתה אם כבר נהנית
דזה אינו דהיתומי' יכולים לומר אין אנו רוצין להדירה בכדי שניתן לה כתובה וכל זמן דלא
משכחת גוונא שהאשה תהי' נודרת אין צריכין ליתן לה כתובה:

בא"ד וכן קשה בסמוך דפריך וליחוש דילמא אזלא גבי חכם וכו'. הרמב"ן בחי' תירץ דהחכם יכול
להתיר אף שכבר אכל כדקיי"ל בשבועות ולכאורה תירץ הרמב"ן היא כתימא על התוספות. ולכן
נראה דס"ל להתוס' כמ"ש בתשובת המיוחסת להרמב"ן סי' רנ"ה והובא בב"י בטור יו"ד סי' רכ"ח
ובסי' רנ"ה ושם הביא בקיצור שהקשה הא"י אפשר להחכם להתיר בלא חרטה דמעיקרא והכא
הרי היא אינה מתחרטת דהא מחזקת במעות כשמתירה ואלולי הנדר לא היתה מקבלת המעות
ותירץ דדוקא כשהנדר היה לרצון עצמותו של דבר הנודר אבל כשהנדר הוא רק לקנס שלא יעשה
עבירה פ' אין הנדר חזק ובחרטה דהשתא סגי לי' ע"ש. ונראה דהא דאמרין דחכם עוקר הנדר
מעיקרא דדוק' כשהנדר ניתן על ידי חרטה דמעיקרא הוי כנדר טעות והותר למפרע אבל כשניתר
ע"י חרטה דהשתא לא נעקר למפרע כמו בהפרת בעל ואיסורא דעבד עבד וכאן כיון שא"א לה
להתיר נדרה ע"י חרטה דמעיקרא לא נתקן האיסור מה שכבר אכל ודעת הרמב"ן כדעת המהרי"ט
סימן א' דיכול להתיר נדר כזה ג"כ ע"י חרטה דמעיקרא דהיינו שמתחרט מחמת שא"י לסבול ממה
שנדרה ולקחה המעות ובחזרת המעות א"א לה שלא נתקן האיסור בכך ע"ש ושפיר תירץ לפי
שיטתו

ערוך השולחן יורה דעה סימן רכת סעיף ל - לא

סעיף ל

ודע שעל מ"ש רבינו ב"י וכיצד הוא הפתח וכו' אלו ידעת שיפצירו בך וכו' לא היית נודר והוא
אומר כן כתב רבינו הרמ"א וי"א דחוזרין ושואלין לו אם מתחרט עכ"ל ותמחו עליו דמה חידש בזה
הא רבינו הב"י עצמו כתב אח"כ דיש מי שמצריך שניהם וכו' [ט"ז סק"י] ולבד זה תמוה דהרי הוא
אומר כן כלומר שאלו ידע לא היה נודר הרי מתחרט ועוד דכבר בארנו דכוונת רבינו הב"י להצריך
לחרטה פתח ולא לפתח חרטה דזהו ממילא ולכן נ"ל דטה"ד נפל בזה ודברי רבינו הרמ"א צריכין
להיות מקודם אחרטה בריש הסעי' שכתב מי שנתחרט וכו' שישאלנו החכם וכו' והוא אומר איני
חפץ וכו' ומתיר לו על זה אומר ד"א דחוזרין ושואלין לו אם מתחרט כלומר דזהו דעת הרמב"ם
שהבאנו בסעי' כ"ד שאח"כ אומר לו החכם וכבר נחמת כלומר אם בלב שלם נחמת וגם המרדכי
פ' שם שזהו מה שאמרו בגמ' כדו תהית כלומר אם באמת אתה מתחרט ולא בפה בלבד אלא בלב
שלם אתה מתחרט וזהו כוונת רבינו הרמ"א דחוזרין ושואלין לו אם מתחרט באמת ובלב שלם

[כנלע"ד]:

שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן ל

בענין התרת נדרים

תנן במסכת אבות פ"ד משנה י"ח "ואל תשאל לו בשעת נדרו", ופירש"י "בשעה שהוא נודר אל תשאל לו ולומר בני כזה וכזה אל תדור כדי שיתירו לך וימצאו לך פתח לנדרך, לפי שמתוך כעסו אומר לא כן אלא בכל ענין שבעולם אני נודר ונמצא שאינו בא לידי חרטה לעולם", וכן פירש גם רבינו יונה וז"ל "שלא ישאל ממנו הפתחים של היתר לומר אדעתא דהכי מי נדרת כי בעודנו כעוס ונודר בא לפרש כל השאלות אשר ישאלוהו וישימם בנדר על דרך שלא יוכל למצוא לו היתר ונמצא כי יגרום לו רעה", וכן הוא גם בפי' הרע"ב והיעב"ץ ובתפא"ר דאם בשעת הנדר הזכירו לו פתח חרטה ולא קיבלו ואמר בפירוש שהוא נודר גם אדעתא דהכי תו לא יכול להיות דבר זה פתח לנדרו, אעפ"י שאח"כ בשעה שהוא בא להשאל הוא מצטער באמת ומתחרט מהנדר מחמת אותו הפתח, וחזינו נמי דמהאי טעמא אין פותחין בנולד שאינו מצוי כיון דבשביל זה לא היה נמנע מלידור כי ה' סבור בשעת הנדר שלא יבוא דבר זה לעולם, וא"כ מוכח דאע"ג שעכשיו הוא באמת מתחרט מחמת הנולד אפ"ה כיון דבתחילה כשה' דברו שלא יבוא דבר זה לעולם לא ה' נמנע משום כך מלידור גם אם היו מזכירין לו דבר זה בשעת הנדר לכן אין זה חשיב פתח. וכיון שכן קשה דהרי כל מי שמוצא פתח לנדרו ובא להשאל דין הוא שצריך גם באמת להתחרט על הנדר מעיקרא ולומר אילו הייתי יודע בשעת הנדר מדבר זה לא הייתי נודר ואם הוא משקר להחכם אין התרתו כלום, ועין גם בנוב"ת חיו"ד סי' קנ"ד שכתב דהא דלא מהני שאלה בתרומה דאיתי לידי כהן "הוא משום דכל שאלה ופתח הוא שהנודר אומר אילמלי הייתי יודע דבר לא הייתי נודר, ואמנם אם אין הדבר אמת והוא משקר אבל באמת אף אם היה יודע שיהי' כך ה' נודר אין לו התרה, אלא אין אנו צריכים לחשדו בזה והחכם המתיר שומע דבריו ומתיר לו אבל הכהן אינו מחוייב להאמינו ויכול לומר לו אולי אתה משקר" עכ"ל, וא"כ איפכא מסתברא שנכון יותר לשאול אותו תמיד בשעה שהוא כועס ונודר למען דעת את האמת אם הוא נודר גם אדעתא דהכי או לא, כדי שלא נכשל ע"י זה להתיר לו אח"כ את הנדר ע"י פתח כזה שהוא שקר אשר אף אם ה' יודעו בשעת הנדר בשעה שהוא כועס ה' ג"כ נודר ונמצא שהתרת החכם אינה כלום.

והי' נראה לענ"ד דפשוט הוא דכל הבא לבקש התרה על נדרו, אינו יכול כלל לשפוט ולקבוע על נכון איך ה' עושה אם ה' יודע פתח זה בשעת הנדר אם ה' נודר באותה שעה או לא, שיתכן שאז כעס הרבה והי' נודר בכל אופן רק עכשיו ששכן כעסו ושקטה רוחו הוא סבור שגם אז לא ה' נודר אם היו מזכירין לו פתח זה, וא"כ אין אפשר להתיר מספק, ובשלמא למ"ד פותחין בחרטה נחא דכיון שאומר עכשיו שנדרו ה' רק מתוך כעס והוא מתחרט עכשיו ע"ז שנדר מעיקרא נחא, אבל למ"ד שאין פותחין בחרטה ומה שאומר דנדרו ה' רק מחמת כעס לא כלום הוא אלא צריך דוקא למצוא פתח לנדרו ולעשותו כנדר בטעות ודאי קשה. ועוד דאף אם פותחין בחרטה מ"מ אם הנודר מחמיר על עצמו ובא לבקש התרה מחמת פתח ודאי קשה שהרי בבעל הנעשה שליח להתיר נדר אשתו מבואר בנדרים ח' ע"ב דהואיל וחוששין שמוסיף קצת מדעתו על חרטה אשתו גרע טפי וכ"ש הכא דאפשר שמתירין לו מחמת פתח כזה דלאו פיתחא הוא כלל, ועוד יותר קשה דבגדלי צדקה ומצוה כתב הש"ך בס' רנ"ח סק"ד בשם ר"ב אשכנזי וכן הוא להדיא במאירי בנדרים דף ע"ח דלא מועיל בהם חרטה כי אם ע"י פתח ועין בזה ברע"א בשו"ע ובתשו' סי' קמ"ד, וכיון שכן אין יכול הוא עצמו לסמוך על פתח כיון דאפשר שבשעת כעסו ה' נודר גם אדעתא דהכי. ואין לומר דלאחר שהתיר את נדרו ושבועתו אף על גב שהוא מסופק ה"ז חשיב כאילו שכח שנשבע ועבר שסובר הרמב"ם בפ"ג משבועות דלא עשה כלל שום איסור משום דכמו שאם לבו אנוס בשעת השבועה פטור מכלום משום דכתיב האדם בשבועה פרט לאנוס ה"נ גם בשכח שנשבע ועבר, ומפורש הוא ברמב"ם דמיעוט זה של האדם בשבועה נוהג שפיר גם בנדרים ונזירות, וכמו כן נאמר הכא דאף אי קמי שמיא גליא דבשעה שנדר כעס הרבה והי' נודר גם אדעתא דהכי אפ"ה אין עליו שום עבירה, חדא דנפיש רבוואתי דפליגי על הרמב"ם ודעת רש"י ותוס' בשבועות כ"ח ע"ב שדוקא לענין תחלת חלות השבועה או הנדר אמרינן דבשוגג לא חל אבל לאחר שכבר נדר או נשבע אם שכח אח"כ ועבר שפיר מקרי שוגג ובשבועה חייב נמי בכה"ג קרבן, אלא שאף גם בדעת הרמב"ם הקשיתי ממ"ש רש"י והרמב"ן בפר' מטות מהספרי שאם הבעל הכשילה בזה שהפר את הנדר לאחר שכבר הקים דהוא נכנס תחתיה, וקשה דתפ"ל שלהרמב"ם הרי אין לה שום עוון, ולכן ביארנו במק"א מחמת עוד כמה הוכחות דבנדרים ונזירות גם הרמב"ם סובר כרש"י ותוס' דלא ממעטינן שגגה אלא א"כ ה' מוטעה בתחילת הנדר ורק לענין שבועה בלבד ולגבי הלאו של לא תשבעו בשמי לשקר אשר הרמב"ם פסק שעובר בלאו זה גם אם השבועה היא על להבא וסובר נמי שרק משום לאו זה חייבים על שבועה בקרבן, לענין זה שפיר סובר הרמב"ם דבשגגה לא נעשה שבועתו למפרע שקר ולא עבר כלל על לאו של שקר ולפיכך פטור מקרבן, אבל מ"מ על עבירת בל יחל אפשר דשפיר עובר גם בשבועה כששגג ועבר על שבועתו בשוגג כמו בנדרים, וגם נראה דכיון דקיי"ל דמהני שאלה גם בתרומה והקדש הרי התם לא שייך כלל לומר דמחמת שגגתו או שכחתו פקע ההקדש או קדושת תרומה, וגם נראה דכיון שהוא עצמו מסופק בדבר ולא יכול לומר בודאות גמורה שגם בשעת כעסו לא ה' נודר אדעתא דהכי תו ה"ל כמסופק אם נדרו חל או לא דלכו"ע איכא ודאי עבירה אם עובר אח"כ על נדרו או שבועתו. וגם חושבני דיש הרבה פעמים אשר השואל עצמו אומר בפירוש דאף שבשעת הנדר כעס הרבה והי' נודר בכל ענין מ"מ עכשיו שכבר

נח מכעסו הוא מתבונן ורואה ששגה בעשית הנדר והוא מתחרט ומבקש עליו התרה ואפ"ה דין הוא דחשיב פתח שמתירין לו.

ולכן ה' נראה לומר דמה שהתנא אומר לא לשאול אותו בשעת נדרו היינו מפני שדין הוא שאם הוציא מפיו את הפתח ואמר בפירוש דנודר גם אדעתא דהכי תו לא יכול כבר להיות דבר זה פתח לנדרו, ואף על פי שטוען אח"כ שרק אמר כן מרוב צער וכעס, אין זה אלא חרטה ולא פתח אבל אם לא הוציא מפיו שהוא נודר גם אדעתא דהכי דין הוא דמהני שאלה אף על פי שהוא עצמו יודע שכעס הרבה בשעת הנדר וה' נודר גם אם היו מזכירין לו באותה שעה את הפתח, דמ"מ כיון שלא הוציא כן בפירוש מפיו שפיר מהני שאלה, כי נלענ"ד שגם המבקש התרה מחמת פתח עיקר ההיתר הוא רק מפני זה שמתחרט מעיקרו ואומר שנדרו ה' מחמת כעס וכדומה ועכשיו הוא מתחרט, אלא שגזי"ה"כ הוא מקרא דלא יחל את דברו שהוא עצמו אינו רשאי לחלל דבורו אבל חכם מצי שפיר מיחל ולכן אף אם אין פותחין בחרטה וחשיב כמחלל דבורו גם אם הוא אומר שנדרו ה' רק מחמת כעס מפני שס"ס גם מה שנעשה מחמת כעס הוא עשוי אבל מ"מ אם גם נותן פתח לחרטתו ועושהו כאילו לנדר בטעות אינו חשיב כ"כ למחלל דיבורו ויכול שפיר חכם להתיר לו את נדרו דהואיל ולא הזכירו לו בפירוש את הפתח בשעה שנדר לכן אינו נראה כ"כ כמחלל דבורו ומהני שפיר התרת חכם מכח מ"נ דאם נלך אחר הרצון האמיתי הרי עשה את הנדר רק מתוך כעס ואם אחר דיבורו כיון שלא הזכיר בפירוש בשעת הנדר את הפתח הרי זה נראה כנדר בטעות. ועפ"ז היה נלענ"ד ליישב מה שכתב הר"ן בפ"ה דכתובות דף ס"ג ע"ב ד"ה אינו וז"ל: ונ"ל דהיינו

טעמא דבמורד מוסיפין לה על כתובתה ובמדיר אין מוסיפין, לפי שהמורד כל שעה ושעה עומד במרדו וכדי שיחזור ממרדו מוסיפין עליו כל שבת ושבת, אבל מדיר מכיון שהדירה ואינו מוצא פתח לנדרו מה בידו לעשות ולפיכך אין מוסיפין על כתובתה כלום עכ"ל, וקשה לי טובא דהא קי"ל שהמתחרט מעיקר הנדר אין צריך כלל פתח, ועיין ביו"ד סי' רכ"ח סעיף ז' שנוהגין לעשות מן החרטה פתח ואם שואלים אותו אילו ידעת שתתחרט כלום נדרת והוא אומר לא מתירין לו בלא שום פתח אחר, וא"כ גם במדיר את אשתו אם אין הבעל עומד במרדו ומתחרט באמת על נדרו הרי יכול בקל להשאל על נדרו, ואם אינו עושה כן, הרי זה מוכיח שהוא עומד עדיין במרדו ורוצה לצערה וא"כ מה חילוק יש בין מדיר למורד, ואף אם יאמר הבעל שאינו מתחרט מעיקר הנדר וכגון שהוא אומר שרק ע"י הנדר גרם להשפיע על האשה להטיב את דרכה ולולא הנדר היתה נשארת כמו קודם ונמצא שאינו מתחרט מעיקר הנדר, נראה דלאו כלום הוא דמ"מ יכול שפיר להשאל ולומר אילו הייתי יודע שהנדר ישפיע עליה לטובה הייתי מגלה דעתי בפני עדים שהנדר הוא רק למראית עין כדי להשפיע על האשה לשנות דרכה, ונמצא שהוא מתחרט עכשיו באמת על זה שעשה נדר גמור, וכמו דמהני שאלה בנדר תענית ושאר דבר מצוה אף על גב שאינו מתחרט כלל על עיקר הדבר אלא מתחרט רק על זה שקיבל עליו בלשון נדר, ה"נ גם כאן אם אינו עומד במרדו ומעכשיו הוא רוצה באמת ובלב שלם לפייסה ולבטל את הנדר יכול שפיר למצוא תמיד פתח לנדרו ולהתחרט ע"ז שנדר סתם בלי שום תנאי שיוכל לבטל הנדר כשתבטל הסבה אשר בשבילה נדר, וגם מבואר שאף שאין פותחין בנולד מ"מ בכה"ג שמתחרט מעיקרו אף על פי שמתחרט רק מחמת נולד שאינו מצוי כלל אפ"ה מהני כיון שעצם החרטה הוא דבר המצוי, ונמצא שאם הוא באמת מתחרט עכשיו ואינו רוצה לעמוד במרדו יכול תמיד לבטל את הנדר ע"י פתח של חרטה וא"כ מה חילוק יש בין מדיר למורד. ואין לומר דלא נקרא מורד אלא א"כ הוא ממשיך למרוד בה גם עכשיו ולכן חשיב כל הזמן כמורד משא"כ במדיר מה שאינו מתחרט על הנדר שעשה ולהשאל עליו לא חשיב משום כך כמורד כיון דהשתא מיהו לא קעביד מידי, שהרי הר"ן מפורש כתב שרק בגלל זה דכיון שאינו מוצא פתח לנדרו "מה בידו לעשות" הוא דלא חשיב מורד הא אם בידו לעשות שפיר נקרא מורד, וכיון שכן ודאי קשה דמה טעם לא נקרא מורד הרי יכול שפיר בקל להתיר את נדרו. אולם לפי מ"ש יתכן דמיירי שבשעת הנדר כעס הרבה ואמר בפירוש דאע"פ שמכיר אני את טבעי ויודע אני בעצמי דאפשר שאח"כ אצטער ואתחרט מזה אפ"ה רוצה אני עכשיו בנדר זה, ונמצא דבכה"ג ביטל בפירוש בשעת הנדר את החרטה מפתח, ולכן אין יכולין אח"כ לעשות את החרטה לפתח רק צריכים למצוא לו פתח אחר, ולפיכך שפיר מחלק הר"ן בין מדיר למורד.

ברם נראה שדוחק גדול הוא לומר דהמשנה מיירי דוקא בכה"ג שביטל בפירוש בשעת הנדר את החרטה מפתח, ותו קשה לי טובא ממה שאמרו בגמ' כתובות דף ע"א ע"א שאם נדרה האשה והבעל קיים או עבר יום שמעו ושתק דחשיב משום כך כמדיר ויוציא ויתן כתובה, מפני שהוא נתן אצבע בין שיניה בזה שקיים לה את הנדר או החריש ולא הפר, [ועיין בזה בבאורי הגר"א ליו"ד סי' רל"ד ס"ק נ"ה] והרי יכול הבעל לומר שלא רצה כלל להתערב בנדרה כיון שבכל עת ובכל שעה שתתחרט האשה מנדרה יוכל להביא אל ביתו ג' אנשים ויתירו לה את הנדר ע"ז שיעשו את החרטה לפתח, וא"כ אפילו קיים לה בפירוש את הנדר אפשר דלאו כלום הוא להסוברים דמהני שאלה גם לאחר הקמה, וכ"ש אם רק החריש ולא הפר דלכ"ע מהני שאלה. וזה ודאי לא ניתן להאמר דכל המשניות שבפרק המדיר מיירי דוקא כשנדרה בכה"ג שביטלה בפירוש בשעת הנדר את החרטה מפתח, ותו קשה דאם נאמר שיכול אדם בשעת הנדר לבטל את החרטה מלהיות פתח, א"כ מסתבר דה"ה נמי שאם אמר בפירוש באופן כללי שהוא נודר אדעתא דהכי שלא יועיל שום

פתח שבעולם לבטל אח"כ את הנדר, דאית לן למימר דמכיון שביטל את כל הפתחים תו לא מהני כלל שאלה לנדרו, וזה ודאי אינו כמבואר במס' גיטין ל"ה ע"ב בסוגיא דנודרת דבכל נדר חישנין לשאלה, וכן בפסחים מ"ו ע"ב בסוגיא דכיצד מפרישין חלה בטומאה מוכח דלא משכחת כלל הפרשת תרומה שלא יהא אפשר אח"כ להשאל וכן מבואר בעוד כמה מקומות, גם נראה דפשוט הוא שכל הכועס ונודר מתכוין באותה שעה להמנע מחרטה ולפיכך הוא אומר בלשון נדר או שבועה וחושבני דחשיב כאומר בפירוש שרוצה בקיום הנדר אף אם אח"כ יתחרט ואפי"ה לאחר ששכך כעסו ונשתנה דעתו מהני שפיר חרטה, וא"כ מוכח שאף אם התנה בפירוש בשעת הנדר שאינו רוצה שתועיל חרטה אפי"ה מהני בתר הכי חרטה, וכיון שכן אף אם בשעה שנדר אמרו לו שבנדרו הוא גורם צער לאביו ולאמו וכדומה ואמר דלא איכפת לי' ואדעתא דהכי הוא נודר מ"מ אם אח"כ נתיישרה דעתו ומצטער מזה שגרם צער לאביו ולאמו ומבקש התרה אפשר דאין זה חשיב כחרטה גרידא אלא חשיב נמי פתח מפני זה שהוא אומר עכשיו שמרוב כעסו לא הבין אז כראוי, ועכ"פ קשה מאי איכפת לן במה שמזכירין לו פתח והוא אומר אעפ"י כן מ"מ יכול שפיר אח"כ להשאל כיון דפותחין בחרטה או עושין פתח מהחרטה.

ולכן הדרנא בי ממאי דאמרן קודם, ואפי' אם אמר בפירוש בשעת הנדר שהוא נודר גם על דעת כך אפי"ה אם אח"כ הוא באמת מתחרט יכולין שפיר להתיר את הנדר ע"י אותו פתח עצמו שביטלו קודם בפירוש בשעת הנדר, ומה שהתנא אומר באבות "ואל תשאל לו בשעת נדר" הוא רק על דרך המוסר להמנע מדרכים שאין בהם תועלת וכן נראה מהרמב"ם בפי"ה ומחייבו בפי"ה מדיעות, וגם אפשר שהוא על דרך עצה טובה דכיון שמפורש אמר קודם שגם על דעת כן הוא נודר יתביש אח"כ להשאל ולומר דאדעתא דהכי לא נדר ולא ירצה להשאל על הנדר, ונמצא דאין זה דין כי אם עצה טובה בעלמא כשאר מילי דאבות, אלא שלפי זה צ"ע דמלשון המפרשים שהזכרנו בתחילת הדברים לא משמע הכי, וגם נשאר קשה מה שהקשיתי קודם על דברי הר"ן וכן בכל הסוגיות שאמרו בגמ' שאם נדרה והבעל החריש לה יוציא ונותן כתובה מפני שהוא נתן אצבע בין שיניה והא תפ"ל דלא כלום הוא כיון שבקל יכולים להשאל על הנדר, דאף אם אין פותחין בחרטה מ"מ עושין את החרטה לפתח ומתירין גם לכתחלה, וכ"ש דקשה טפי להתוס' ר"ד בריש פרק ארבעה נדרים שכתב שאם הנודר מתחרט באמת ואומר שנדרו ה' רק משום כעס ועכשיו הוא מתחרט אין לך התרה יותר טובה מזו וליכא בהא מילתא שום פלוגתא בגמ', וא"כ מה הפסיד לה הבעל בזה שהחריש ולא הפר, גם צ"ע מה שכתב רש"י ביבמות כ"ה ע"ב במת' "ובאתה לחכם להתיר לה ולא מצא פתח חרטה" והא כיון שהיא מתחרטת הרי אפשר לעשות מהחרטה פתח ולהתיר וצ"ע.

¹⁰⁷ ערוך השולחן יורה דעה סימן רכח סעיף לה

ף לה

יש מי שאומר דזה שנתבאר דאין פותחין בכבוד המקום ובכבוד אב ואם ובכל מה שנתבאר זהו כשאנו פותחין לו פתח אבל כשהוא בעצמו בא ומתעורר לזה לומר שחוזר בנדרו ומתחרט מפני כבוד המקום וכל מה שנתבאר הוה פתח טוב דכיון דהטעם הוא מפני שאנו חוששין שמא מפני הבושה לא יחצוף לומר שאינו חושש כמ"ש וזה לא שייך רק כשאנחנו מעוררים אותו לזה ולא כשנתעורר מעצמו [ט"ז סק"ד] וסברא גדולה היא וכן יש להורות ואפילו אם אומר שאחר התעוררו לזה מ"מ כיון שבעצמו בא לפני ב"ד מטעם זה מתירין לו דאלמלי לא גמר בלבו באמת מי הכריחו לבא לפני ב"ד [וכ"מ מלשון הגמ' והרמב"ם וד"ק]:

ערוך השולחן יורה דעה סימן רכח סעיף כ - בא

סעיף ב

וכן יש נדרים דאנן סהדי שאינו מתחרט כגון שהיה חולה ואמרו הרופאים שאותו מאכל קשה לו ונדר שלא יאכל מאכל זה והיה מוכרח לנדרו כדי שלא יסיתנו תאוותיו לאכלו ואח"כ הבריא ועתה מתחרט ורוצה לשאול על נדרו ואיך יאמר שמתחרט מעיקרו ואנן סהדי שאינו מתחרט וא"כ בהכרח למצא לו פתח [ב"י בשם תשו' לרמב"ן ע"ש] ויש להתבונן בעניין זה גם בפתח דכיון דהיה מוכרח לנדר מפני בריאותו איזה פתח יכול להיות שיעכבנו מלנדרו הלא כל אשר לאיש יתן בעד נפשו ונ"ל שהפתח יכול להיות באופן זה לדוגמא שיאמר אלו ידעתי שכאשר תסור המחלה ממני אתאווה מאד למאכל זה וקשה עלי להיות בלעדו לא הייתי נודר רק על זמן מחלתי או על איזה משך זמן ולא יותר וכיוצא בזה יש להתבונן בכמה מיני נדרים:

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(יח) אילו ידעת שיפצירו בך כו' - ואין זה נולד כדלקמן סי"ב שזה שכיח (ש"ך).
(יט) ויש אומרים דחוזרין ושואלין כו' - צ"ע למה הביא הך יש אומרים דהא השו"ע גופיה הביאו במה שכתב ויש מי שמצריך כו' (ט"ז).
(כ) ואפי' פתח שמגוף הנדר - וכן באוסר על עצמו בתנאי באם יעבור עבירה פלונית ובא ואמר "עברתי עבירה פלונית", ומתחרט ואומרים לו "אלו ידעת דעברת על נדרך מי נדרת", ואף על פי שיש לחלק קצת בין תולה בדעת אחרים לתולה בדעת עצמו, אף זה כתולה בדעת אחרים דיצרו תקפו ומש"ה מקרי ג"כ נולד המצוי (רע"א).
(כא) וגם חרטה - ויש אומרים שצריך לדעת טעם החזרה (ט"ז)¹⁰⁸, בנדרי הקדש לכ"ע צריך פתח וחרטה (רע"א).

כא. ובדומה לזה כתב הגרש"ז אויערבאך זצ"ל
[במנחת שלמה נדרים כב ב, עמ' קלו, וב'שלמי נדר'
אות ז] להסתפק במי שנדר נדר לזמן מסויים, כגון
למשך שנה, ועתה מתחרט הוא על כך שנדר למשך
זמן ארוך כ"כ ולא נדר רק לחצי שנה, דלכא' כיון
שאומר שאם היה יודע שיהיה קשה לו לעמוד
בנדרו זמן רב כ"כ לא היה נודר, יש בכך 'חרטה'
מעליא. אך הניח בצ"ע דלפ"ז אמאי צריך שיאמר
שמתחרט הוא מעיקרו, הרי בכל גוונא שמתחרט
"חרטה דהשתא", איכא נמי 'חרטה דמעיקרא',
שמעתה מתחרט הוא ואינו רוצה הנדר, עיי"ש עוד
מש"כ לדון בזה.

המנחת שלמה בDESKTOP

ערון השולחן יורה דעה סימן רכח סעיף יט

סעיף יט

והפרש גדול יש בין פתח לחרטה ויש נדרים שא"ל לומר חרטה בהם כלל כגון שנדר להתענות או מצוה אחרת אם יאמר שמתחרט מעיקרו הרי הפסיד כל התעניות וכל המצוה שעשה עד עתה אבל פתח כגון שע"י התענית נחלש גופו או ע"י המצוה יש עליו מחלוקת או שנאה ואומר אלו ידעתי שע"י התענית אבא לידי חולשה או ע"י המצוה יהיה מחלוקת או שנאה לא הייתי נודר ונמצא שאינו מתחרט על זה אלא שהפתח מביאו דאם היה מתבונן על זה בשעת הנדר לא היה נודר והיה עושה המצוה בלא נדר ונמצא שהמצוה שעשה עשה וגם על להבא כשימצא עת מוכשר לזה יעשנה אך נדר א"ל להיות מפני זה וכיוצא בזה בכל העניינים:

¹⁰⁸ עי' חכמת אדם לעיל הערה 92

שו"ת חוות יאיר סימן קכט

ויומים אחר כתבי כל הנ"ל מצאתי בט"ז י"ד סי' שכ"ג שהקשה ג"כ על דברי מהרש"א הנ"ל באופן אחר שבמ"נפ אם הדין נותן שיזקק לו חכם אף שעבר על נזירתו למה לא יזקוק לו ואם אין היתר אף כי ילך אצל חכם ולא יגלה לו אין ההיתר היתר כלל ולא הוי התראת ספק כלל ודומה למ"ש צריך לפרט הנדר. ואי משום הא נ"ל דאין כאן קושיא כמ"ש שא"צ לומר לחכם טעם חרטתו וגם הרב בט"ז שזכר שיש לחוש שיאמר גם טעם החזרה בסי' רכ"ח ס"ק י"א אינו רק למצוה מן המובחר ולפי גמ' ערוכה דמס' שבועות הנ"ל אין כאן במ"נ דודאי הדין נותן ויש היתר לנודר ונזיר אף אחר שעבר במזיד ואף שידע החכם. ולכן לדעת גדולי הקדמונים גר' התרת נדרים בכל נדרי על שנה העבר ומ"ש הטור סי' תרי"ט שהקשה ר"ת מה מועיל התרה על מה שעבר כבר תמה הב"י על הטור בזה דודאי מועיל מגמ' הנ"ל ונ"ל דאע"פ שבטור שם בשם רס"ג דלא ניתקן כל נדרי רק לשגגות אינו סותר זה דנהי דלא נתקן התקנה לפושעים מ"מ מועיל גם למזידים. ולתרץ קושייתנו הנ"ל היה נראה כמ"ש הרב בט"ז הנ"ל דלא מהני פתח וחרטה הבא מפני עונש מלקות ולכן ל"ק היכן מצינו מלקות בנדר ונזירות דמצינו באין לו פתח מצד הנדר עצמו אלא שדברי הט"ז שם לא נהירין לי כמ"ש במקום אחר [בתשו' הסמוכה]. א"נ מצינו מלקות אם אינו רוצה להתיר נדרו ונזירתו שלא לבטל זכות תעניותיו וסיגופיו ונזירתו עד היום כי בהתרה עוקר הנדר מעיקרא וא"ת א"כ אם נדר להתענות יום יום שנה שלימה אם מפני הצורך יניח להתיר לו נדרו סוף השנה וכי יפסיד כל זכותו וגם יהיו כל ברכות ענינו שהתפלל לבטלה +/מהגהות ב"ד/ עי' ר"ן נדרים (כ"ב ע"ב) ד"ה נדרת ודכירנא שבשו"ת ארי' דבי עילאי באבני זכרון העיר בזה. + [צ"ע ממ"ש להיפך תשובה ט"ו דף י"ג ע"ב ועמ"ש בהשמטות שם] י"ל אה"נ ועל כן כתבתי בספרי מ"ח שיקבל כל יום התענית ביום שלפניו א"נ מ"מ שכר עינוי נפש יש לו לחד מ"ד. רק בגמ' נדר מן הככר דפ'

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(כב) נהגו להחמיר לעשות מהחרטה פתח - שיש לחוש שמא עכשיו הוא מתחרט אבל לא מתחרט מעיקרא, ע"כ מהני פתח שאומר ש"אילו יודע דבר זה לא היה נודר כלל", אבל לא יצאנו בזה מזה שצריך דוקא לידע טעם החזרה וכל הרוצה לעשות מן המוכרח יעשה כן (ט"ז).

(כג) ואז מתירים לו - ר"ל אפילו בלא פתח אחר אלא בחרטה לבד מתירין לו כשעושין מן החרטה פתח, דהשתא אין לחוש שמא אינו בקי בחרטה זו ושמא היה חפץ בנדרו עד עתה ואף על פי שאומר שמתחרט אינו אמת, דהלא אמרו לו "אילו ידעת שתתחרט כלום נדרת", והוא אומר "לא", השתא ודאי אפי' אם תאמר שהיה חפץ בנדר זה עד עתה, מ"מ כיון שאומר "אילו ידע שיתחרט אחר כך", לא היה נודר, אם כן נעקר הנדר מעיקרו ואין צריך פתח אחר דבהכי סגי (ש"ך).

(ח) ³⁵²החרם, אינו צריך (כד) לא פתח ולא חרטה:

(כד) החרם אינו צריך כו' - פי' אם קבל עליו חרם ונידוי לעשות דבר פלוני מתירין לו בלא פתח וחרטה (ט"ז, ש"ך), אבל חרמי צבור אין צריך לא פתח ולא חרטה כדלקמן סכ"ה מיהו היתר צריך וע"ל (סי' רכט ס"ח) [וכן צבור שהטילו חרם והתנו שלא יעשו התרה ולא התרה להתרה עד סוף העולם, יתירו תחילה חרם האחרון שהחרימו שלא להתיר, ואחר כך יתירו הראשון] (ש"ך).

(ט) ³⁵³פותחין לו לאדם בכבוד עצמו, כגון שנדר לגרש את אשתו, פותחין לו: אילו ידעת שלמחר יהיו אומרים מה ראה פלוני לגרש את אשתו, אלא שמצא עליה שם רע, ונמצאת פוגם בניך. ³⁵⁴או שיאמרו לו: אילו ידעת שאתה צריך לפרוע לה כתובתה לא היית נודר, והוא אומר: כן: @NO MB@

(י) ³⁵⁵נדר שלא להשאיל כליו לחבירו או שלא לשאול בשלומו, פותחין לו: אילו ידעת שאתה עובר על לא תקום (כח) (ויקרא י"ח) או על לא תשנא אחיך בלבבך (שם י"ז), לא היית נודר. ³⁵⁶אבל אין פותחין בכבוד המקום (כו) לומר: אלו היית יודע שהיית מיקל בכבוד המקום, ³⁵⁷שהנדר הוא כאילו נודר בחיי המלך, או שיאמר לו: אילו היית יודע שהנודר רע בעיני המקום, שאין אדם חצוף (כז) לומר שלא היה נמנע בשביל כך, והוא אומר שהיה נמנע, אפילו אם אינו אמת, ונמצא שאין הנדר נעקר מעיקרו. ³⁵⁸ומטעם זה אין פותחין בההיא דאילו ידעת דפותחין פנקסך וממשמשיך בעובדך, ולא בההיא דכל הנודר ראוי לדקרו בחרב, ולא בההיא דכל המקיימו (כח) כאילו הקריב עליו קרבן:

(כה) על לא תקום כו' - י"א דבהא לא אמרינן אין אדם חציף דהנך לא חמירי כולי האי ומפני כך לא ימנע מלומר האמת (ש"ך).

:Commented [YL78]
דצ"ל ד'

:Commented [YL79]
וי"א דהנך כתיבי
בתורה ובודאי חציף
- ב"ח, ואז ????

דשבועות הנ"ל וכל כה"ג בנדרים רשות דק"ל נשאל עלי' אפילו אחר שעבר לא מצינו בה מלקות לפי תירוצינו זה:

בסעיף יג] הביא דברי הט"ז בסתם. ויסוד הדבר
נתפרש בדברי הגרש"ז אויערבאך זצ"ל [ב'שלמי נדר'
אות יב, ובמנחת שלמה נדרים כא ב] שכתב שדברי
הרמ"א שעושים 'פתח' מהחרטה הם דוקא למאי
דקיי"ל דפותחין בחרטה, ורק למען דעת שמתחרט

אתון דאורייתא כלל ז

אולם יש ליישב גם זה לפמ"ש בשו"ת מחנה אפרים סי' ה' מה' צדקה דע"י חרטה אין החכם עוקר מעיקרו רק מכאן ולהבא ורק ע"י פתח הוא דעוקר מעיקרו עש"ה ולפ"ז לק"מ דרק בשחוטין חוץ שרוצה להפטר מעונש ע"י השאלה אחרי ששחט א"כ ההכרח שישאל ע"י פתח להפקיע ההקדש מעיקרו לומר שאגמ"ל שמה ששחט חולין הי' בשעת שחיטה וע"כ זה שפיר א"א לב"ש דס"ל דאין שאלה בהקדש ואם ישאל רק ע"י חרטה שמועלת רק מכאן ולהבא אזי הרי לא יועיל כלל דעדיין לא תהי' שחיטתו בחוץ מעשה היתר למפרע כיון ששחט קודם ששאל והרי הית' אז קודש אבל כאן בנזיר מצורע שפיר יוכל לשאול ע"י חרטה לעקור הנזירות מכאן ולהבא ויוכל לגלח לצרעתו אחרי השאלה וזה שפיר אפשר גם לב"ש כיון דעתה שנצטרע אינו הקדש א"כ מה שנעקר הנזירות מכאן ולהבא הרי אין נעקר הקדש בזה וע"כ שפיר יש כאן קולא דשאלה גם לב"ש:
עי' יהודה יעלה 91.

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(כו) אבל אין פותחין בכבוד המקום כו' – וכן לומר "אילו ידעת שאתה עושה עבירה בנדרין לא היית נודר כו'", וזה שונה מ"לא תקום וכו'" דיש חילוק בין עבירות שאדם מורגל בהם כגון אלו שלא להשאיל כליו שכמעט רוב העולם נכשל בהם, ע"כ אינו בוש לומר שלא היה נודר אם אינו מתחרט באמת, מה שאין כן בעבירה שאינה מצויה כל כך, אפשר שהוא בוש לומר שאפ"ה היה נודר ועי' לקמן סק"כט? (ט"ז), וה"ה שאין פותחין לו לומר "אילו היית יודע שאתה עושה עבירה בנדרך לא היית נודר" וכדמשמע מ"ש אחר כך, ומה שכתב "אבל אין פותחין בכבוד המקום שהנודר הוא כאילו נודר כו'", עיקר דינא דאין פותחין בכבוד המקום אתא לאשמעין ונ"מ בעלמא כגון אם נדר על איזה ענין שהוא נגד כבוד המקום, אין פותחין לו "אילו היית יודע שאתה מקל בכבוד המקום כו'" (ש"ך).
(כז) שאין אדם חצוף כו' – כיון שהטעם משום שמא אין בלבו כן וע"כ לא מהני פתח זה אם אחרים פותחין לו כן, שהוא בוש להשיב האמת אשר בלבו. אבל אם אדם אחד ואמר בעצמו "אני מבקש שתתירו נדרי מפני שנתברר לי עכשיו שיש עבירה בנודר נדר או כשאין מתיר הנדר דהוה כבונה במה", הוה פתח טוב ומועיל דהא אין שייך שהוא אינו חצוף לומר שלא היה נמנע דמגו דאי בעי שתיק לגמרי, וכן בההיא דאין פותחין אלא בדבר ההווה כו' (לקמן סי' ב), שאם ניחם הוא מעצמו מפני הנולד ונהפכה דעתו מתירין לו, וכן כתב רמ"א (סי' ג) אבל אם מתחרט מעיקרא כו' וחד עניינא הוא עם אין פותחין בכבוד המקום (ט"ז).

(כח) ולא בההיא דכל המקיימו – ולא בההיא דכל הנודר כאילו בנה במה ולא פתחין לא ברישא ולא בסיפא (פ"ת).

(יא) ³⁵⁹ אין פותחין בכבוד אביו ואמו לומר: אילו ידעת שיאמרו לאביך ולאמך, ראו גדולים שגידלתם, כמה בניכם קל בנדרים, ונמצאת מזולזל בכבוד אביך ואמך, מהאי טעמא שאינו חצוף לומר [שלא היה] (שהיה) נמנע בשביל כך. ³⁶⁰ ומהאי טעמא אין פותחין לו בכבוד רבו. אבל פותחין לו בדברים שבינו לאביו ואמו, כגון אם הדין מנכסיו (כט) שפותחין לו: אילו ידעת שאתה חייב במזונותיהם לא היית נודר:

(כט) כגון אם הדין מנכסיו כו' – פי' דכיון דכבר החציף פניו להדיר לאביו גם בשעת חרטה אם אין לו חרטה גמורה יחציף לומר שלא היה מניח בשביל כבודם, אלא ודאי שיש לו חרטה גמורה. וטעם דין זה הוא כנ"ל (סק"כו) דהיינו כל עבירה שהיא מצוייה לא אמרינן שהוא בוש לומר שאף על פי שהיה יודע האיסור היה נודר אלא אמרינן שהוא מתחרט באמת, ה"נ הך עבירה שפורק ממנו חיוב מזונות, אף על פי שאינה מצויה, מכל מקום כיון שאפ"י בלא שום ציווי מן התורה על זה, הסברא נותנת לכבוד אביו כמו שעושין אומות העולם ונחשב לעבירה בעיני הכל, וזה החציף ופרץ גדר העולם, בזה בודאי לא יהיה עליו בושה גם עכשיו לומר, שאילו ידע מה שאומרים לו, שחייב במזונותיהם לא היה נודר זה, ודאי לא יעשה מחמת הבושה שהרי אין לו בושה כבר אלא שמתחרט באמת (ט"ז), שהרי החציף פניו להדירן וא"כ גם עתה בשעת חרטה אמר האמת (ש"ך).

(יב) ³⁶¹ אין פותחין אלא בדבר ההוה ¹⁰⁹ ורגיל (ל), דשכיח טובא, אבל אין פותחין במלתא דלא שכיח (לא) טובא. כגון אם אמר: קונם שאני נהנה לפלוני או שאני נכנס לבית פלוני, ונעשה אותו פלוני תלמיד חכם (לב) שהכל צריכין לו, או אותו בית נעשה בית הכנסת, אין פותחין לו לומר: אלו ידעת שיעשה פלוני תלמיד חכם או אותו בית נעשה בה"כ לא היית נודר, ³⁶² לפי שע"י פתח נעקר הנדר מעיקרו, ופתח כזה אינו עוקרו, ואף אם היה מעלה אותו על לבו לא היה נמנע בשבילו מלידור, כיון דלא שכיח (לג) טובא. הגה: ³⁶³ וכן מיתא לא שכיחא ולד, אצל עניות שכיחא. ³⁶⁴ וכן הריון אשה שכיח, ולא מקרי נולד:

(ל) ההוה ורגיל – ואם נדר לצום לזמן ואח"כ נחלש ונעשה חולה אין פותחים דאלו ידע שיחלש מחמת התענית לא היה נודר דאינו רגיל ושכיח (רע"א, פ"ת).

(לא) במילתא דלא שכיח – זהו שקראוהו רז"ל נולד דלא שכיח אבל נולד דשכיח פותחין בו ונעקר הנדר, דהוה כנדר בטעות ומכל מקום לא הוה ממש נדר בטעות כדלעיל (סי' רלב ס"א וסט"ז) בנדר שגגות שאין צריך התרה כלל דהתם בשעת מעשה גופיה היה שוגג שטעה באיזה ענין מה שאין כן כאן (ט"ז).

¹⁰⁹ עי' לעיל ט"ז סק"יג).

מאיר הדעה על יו"ד זולק ה' (סי' רג' – סי' רסט')

(לב) ונעשה אותו פלוני תלמיד חכם – י"א דאם הוא הלך לשיבה ודרך הוא בהולך לשיבה ללמוד שנעשה אדם גדול אז דינו אחרת (ט"ז וש"ך), ועיקר דאין פותחים בנולד פותחין הוא דאין פותחין אבל פותחין בחרטה מחמת נולד וכן הביא רמ"א בסעיף י"ג, ולכן אם הוא בא בחרטה גמורה מחמת הנולד, מתירים לו, והוא הדין אם אחר אמירה של אחרים אומר הוא בפירוש שמתחרט מעצמו שעשה נדר מתחילה מועיל וזה גם לדעת השו"ע כיון שאומר בפירוש שעוקר הנדר מעיקרא ומתחרט מעצמו (ט"ז).

(לג) כיון דלא שכיח – והוא אומר לעצמו שמא לא יבא (ש"ך).

(לד) מיתה לא שכיחא – אפילו בחולה דרוב חולין לחיים (ט"ז), אפי' היה חולה ביותר חשוב נולד משום דרוב חולים לחיים, אבל אם היה גוסס לא חשיב נולד דרוב גוססים למיתה כדלקמן (סי' שלט ס"ב¹¹⁰) (ש"ך), עשירות אינו שכיח אפילו יותר ממיתה, וכן שאדם ימכור נכסיו אינו שכיח, אבל כאן מיתה אינו שכיח מספיק שיעלה על דעתו בשעת הנדר (רע"א * מים עמוקים), היינו שימות שונאיו בחייו, דלמה שהוא ימות קודם, אבל מיתה לאשה לזמן ארוך שכיח, ואינו נולד (רע"א * שעה"מ סוכה פ"ד), לא חוששין למיתה לענין לעשות בהמה מחיצה לענין שבת (פ"ת * מג"א), אף על גב דהיה מעלה על לבו דאפשר שלא ימות לא היה נמנע מלינדרור כיון דלא שכיח (פ"ת * ח"צ).

(יג) ³⁶⁵אף על פי שאין פותחין בנולד, פותחין בתנאי נולד, כגון מי שנדר בנזיר קודם שחרב הבית, וחרב אין פותחין לו לומר: אילו ידעת שיחרב הבית, כלום היית נודר. אבל פותחין לומר: אלו בא אדם בשעת הנדר והיה משקר(לה) ואומר שבאותה שעה חרב הבית, כלום היית נודר, וכן כל כיוצא בזה. הנה: ³⁶⁶הא שאל פותחין בנולד, היינו לעשות מן הנולד פתח כדי שיתחרט, דולאי אינו מתחרט רק מן הנולד ואילך. אבל אם מתחרט מעיקרו, אף על פי שעושה מכח הנולד, מיקרי חרטה ומתירין לו(ל) ¹¹¹.

¹¹⁰ ז"ל: מי שאמרו לו: ראינו קרובך גוסס היום שלשה ימים, צריך להתאבל עליו. (דודאי כבר מת).

ועיי"ש בפ"ת מח' בין הב"ש להגר"ח וולאז'ין אם אשתו מותרת. עיי' אה"ע (סי' קכא ס"ז) שזה ענין גוסס הוא שהקרוב למיתה מעלה ליחה בגרונו מפני צרות החזה ועיי' רמ"א שמחלק בין המדבר ללא מדבר, ובזה"ז אין לנו גוסס. ¹¹¹ עיי' לעיל ט"ז סק"י(ג).

סימן י"א

ביש"ך יו"ד קי' רכ"ח מעורר על ונה שאוננים
זהפרת נדרים הנוקחא הכל מותרים לך שלשה
פעמים והעלה דאם אמרו אותו רק פעם אח' צדיעצד
הותר הנדר והנה דבר פשוט כל נדות חבונים כך
הוא לומר כל דבר ג' פעמים כנוו התורם הלשכה
שאי' צקלים פ"ג ה"ג ששאל לכל העוונדים עליו
אחרים ג' פעמים והם השיבו לו על כל פעם תרום
וכן צקלית העומר זמנחות דף ק"ה ע"א ונגל זו
קופה זו אקלור שנת היום הכל ג' פעמים והם
נושבים כל פעם הן [וכן צשריפת הפרה ען
ארז זה ארז זה שני תולעת זה הכל ג' פעמים
עין פרה פ"ג מ"י] אצל נוסחתינו שהנהיגו הקדמונים
זיל לומר הכל מותרים כך הכל שרוים כך הכל
מחולים כך וזה כצר התירו' פעמים כי כל אחד
מלשון זה אם אמרו לצד הנדר מותר לכן נראה
לי העם פשוט כנוצח צגנו' נדרים דף י"ח ע"א
שאם אקר דבר צקנס או צצוצה כונה פעמים
אין נדר השני חל על נדר הראשון ואם נהיר נדר
ראשון אז חל נדר השני ואז יכולין להתירו ואם
התירו לו נדר השני ג"כ אז חל נדר השלישי ולא
יכולין להתיר הכל צנת אחת כל הג' נדרים שעשה
כי"א להתיר נדר עד שיוחל וכיון שלא חל הנדר
השני על הראשון אין יכולין להתירו עד שיהיר
הראשון ויחול השני וכיון שדרך צני אדם רוצה
דרוצה לכפול דצריהם שנים וג' פעמים כדאי' צצח
מ"יעא פ' אלוול"א דף ל"א ע"א פלוגתא דתנאי
שהא דאנורה הורה השצ תציס הוכיח הוכיח
שכפלה הוה"ק הדצור ונשום דצרה תורה כלשון
צנ"א חזינן שדרך צנ"א לכפול דצריהם וגם נאל
דסצר

דצצר דכפל התורה התיצה הוא לדרשא לרצות
אפי' נאה פעמים גם הוא אינו חולק לומר שאין
דרך צנ"א לכפול דצריהם אלא ההורה כהצ אותו
היצה לדרשא ולא נשום דצרה תורה כלשון צנ"א
ולכן אומרים הכל מותרים לך הכל נחולים כך הכל
שרוים כך ג' פעמים ומה שאנו' לשון רצים הכל מותרים
לך היינו שאם נדר ואקר על ע'אנו דצרים שונים
לנושל שאם אקר על ע'אנו צצר ואח"כ נדר על
ע'אנו פירות או שלא ללצוש ונלצוש זה שהם דצרים
שונים זה נזה וכולם חלין ויוכל להתירם צנת אחת
כלשון רצים הכל יהיו מותרים לך ומה שכפלו ג'
פעמים הוא כנוו שכתצנו כי נדות חבונים כך הוא
ואפי' אם לא היה זה דעת הנותקנים כאשר כהצתה
נ"נ הדצר צע'אנו הוא ע"פ צצח להזהר צזה.

מחנה אפרים הלכות נדרים סימן טז

מי שנדר להתענות כ"ב ימים ואחר שהתענה מקצתם נתחרט על השאר אבל על מה שהתענה אינו מתחרט אי מהני חרטה כי האי גוונא שאומר הריני מתחרט על מה שקבלתי אותם בלשון נדר אבל על מה שהתענה מקודם אינו מתחרט כדי שלא יפסיד אותם התעניות. יראה מתוך דברי הר"ן ז"ל בנדרים דף כ"ב ע"ב דכי האי גוונא לא מהניא חרטה שכתב שם שאותו נדר דרב ספרא היה כעין נדר של מצוה כגון שנדר להתענות זמן ידוע והתענה מקצת אותו זמן ואילו היה מתחרט על עיקר הנדר יאבד שכר תעניותיו שהתענה אם היה תוהה על הראשונות ולפיכך לא היה מתחרט עכ"ל. הנה מדבריו אלו יש להוכיח דלא מהני חרטה אלא עד שיאמר שהוא תוהה על הראשונות ולא היה רוצה באותו ענין שנדר ושללא בישוב הדעת הוציאו מפיו מעיקרא, ומ"ש בכתבי המוסר זה הנוסח שאמרנו אינו אלא למי שחושש שמא כבר עבר על נדרו ואז מהני חרטה אפילו כי האי גוונא משום דאדעתא שיעבור על נדרו לא נדר מעיקרא כמו שאמר שם ונמצא דהנדר הותר על ידי פתח. (א"ה דברים אלו צ"ע ועיין בהר"ן ז"ל בנדרים דף כ"ז ע"א ז"ל כתב הרמב"ן ז"ל דאפי' במשנה דוקא בנדר שהותר ע"י פתח וכו' עד סוף הלשון): עי' ערוך השלחן לעיל הערה 107.

עי' פ"ת רכט סק"ט

חכמת אדם שער איסור והיתר כלל ק סעיף ו

ו הבא להתייר נדרי תענית או שאר דבר מצוה ואינו רוצה להיות תוהה על הראשונות יאמר שמתחרט מעיקרא על שקיבל עליו בלשון נדר אלא שהיה לו לעשות המצוה בלא קבלת נדר וכן הנוסח בהפרת נדרים שנוהגין לעשות בערב ראש השנה. ולעשות פתח משום שאינו בריא בתשובת רדב"ז סימן רצ"א מסתפק קצת אם זה שכיח ומכל מקום מסיק הרדב"ז דכיון שהוא חולה יש לעשות ממנו פתח. ובש"ך סימן ר"ד ס"ק ב' משמע גם כן קצת דלא אסיק אדעתא שלא יאה בריא ועל כל פנים התרה מהני לזה ולעשות מזה פתח:

לבדוק אם הערה"ש הערה 112 הוא ש"ך סק"ד

שו"ת חתם סופר חלק ו - ליקוטים סימן מה

שלום וכ"ט לידידי הרב הדיין המופלג כבוד מוה"ר מאיר נ"י דיין דק"ק פיזינג יע"א.

ג"ה הגיעני נידון נדרו להרגיל משניות בע"פ על שפתי וכן כבר הרגיל סדר א' ורואה הוא שע"ז נתבטלו כל שיעוריו תמיד' כסדרן שהי' לו מאז ולימודו בלשון וק' עליו להתייר נדרו שלא להפסיד מה שכבר יגע ולמד ואם די לו בלומדו בכל יום פרק א' או איזה הלכות ושאר היום יחזור ללימודו כדרכו עד כאן שאלתו.

ואנכי לא ידעתי איך יפסיד לימודו ע"י היתר נדרו בפתח וחרטה אם יש לו ואינו דומה לנודר להתענות ועוקר הנדר מעיקרא נמצא התענה למפרע בלא קבלת תעניות וכאלו לא התענה נמצא הפסיד תענית ויש לו עוד עינוי' שציער נפשו על מנן אבל נודר ללמוד נהי מצוה וידור כדי לזרוז נפשו מ"מ אם יכול לעצמו לעמוד בלי נדר עדיף טפי ועכשיו שכבר נדר וקיים ממנו מה שקיים וההיתר הוא לצורך מצוה בודאי טפי עליו שלא יהי' עליו נדר ומה שזכה ולמד זכה ולא הפסיד כ"א נשכר בלימודו ונשכר בהתרת הנדר ומ"מ יכול ללמוד אח"כ משניו' בע"פ א' בכל יום ושארית הזמן יוצא בעיוניות והרמב"ם כ' הא דישליש אדם שנותיו וכו' היינו כשלא הגיע עדיין לפלגות ראובן גדולי חקרי לב אבל כשכבר הגיע מצוה יותר לעסוק רוב זמנו בתלמוד ועיין יע"י פ"א מת"ת הל' ר"ב ובש"ע י"ד סי' רמ"ו ס"ד וע"ש וא"כ יתיר לו נדרו ושוב בלי נדר יכול ללמוד בכל יום פרק ולהרגילו על פיו.

וכל זה אני צריך אם פירש בשעת נדרו שמיד יתחיל ויגמור כל ש"ס משניות בע"פ וא"א לו לפנות ללימוד אחר עד שיקיים נדרו תחלה אז צריך להנ"ל אבל אם נדר סתם שירגיל מש"ס משניו' על פיו מסתמא אומדן דעתו באופן ההגון והראוי ושללא יבטל משאר עיקור לימודו יותר מהראוי אלא ילמוד א' יום ויום עד שלבסוף יגמור כל ש"ס משניות אם יחיהו ה' וזה כמבואר בש"ס ב"ק פ' ע"א ובש"ע י"ד סי' רי"ט ועיין בלשון תשו' רשב"א דמייתי ב"י שם ועיי' מג"א סי' תקס"ח סק"ג ומ"מ טוב להתייר הנדר ולקיים הדברי' בלי נדר וה' עמו הכ"ד החותם בברכה א"נ. פ"ב נגהי ליום ג' ה' טבת תקצ"ד לפ"ק. משה"ק סופר מפפד"מ.

והגרש"ז אויערבאך זצ"ל [ב"מעדני ארץ" הל'

תרומות פ"ד הי"ז אות ב] כתב שיש לדון במי שאמר

"קונם תאנים וענבים עליי", ואח"כ מתחרט הוא על

כך שאסר את עצמו משניהם, ומבקש מהחכם

שו"ת מבי"ט חלק א סימן צח

שאלה: ראובן נתקוטט עם בני קהלו וחרה אפו ואמר אני מקבל נ"ש ב"מ ב"ד = נזירות שמשון בן מנוח בעל דלילה = שלא אכנס עוד לבית הכנסת זה ועתה שככה חמתו ונתחרט על נדרי.

תשובה: אין התרה לנזירות שמשון כמו שאמרו בסוף מכות משום דציווי של מעלה היה אבל יש לדקדק בלשון שנדר שהוא נדר בלשון שבועה ואמר' בריש נדרים וחרמים מתסר חפצא עלי' כלומר שאוסר דבר עליו ואומר אכילת ככר זה עלי' לאפוקי שבוע' דאס' נפשיה מן חפצא כלומר שאומר שבועה שלא אוכל ככר זה וכתב הר"ן ז"ל שם בפירושו ומיהא משמע דאין שבועה בלשון נדר ולא נדר בלשון שבוע' הלכך כל שהחליף של זה בזה אין בדבריו כלום ואיכא למידק וכו' ו"ל דהני לישיני לאו דוקא וכן דעת ר"ח ז"ל והרב בן מיגש ז"ל ולזה הסכים הרשב"א ז"ל ובירו' איפליגו בהאי דינא דר' יודן ור' מונא סברי אין נדר בלשון שבועה ולא שבועה בלשון נדר ואינהו הוי רבים לגבי רבי יוסי דפליג עליהו ומשמע דקיימא לן כרבים אבל הרמב"ן ז"ל כתב בהלכות נדרים שלו דליכא לשבושי הנך סוגי' ולמימר דלא דיקי וכו' אלא מדין ידות הוא דמהני נדר בלשון שבועה ואיכא ע"כ לשון הר"ן ז"ל שם ובתנו' ג"כ כתבו וא"ת מאי נפקא מינה אי אסר חפצ' עילייה או לא וכו' ו"ל דלענין זה שאם היה אומר קונם שלא אוכל ככר זה לא אמר כלום וכן אם אמר גבי שבועה להפך ע"כ וכתב הרא"ש ז"ל ג"כ בפסקיו והביאו הר"י בנו ז"ל בס' יו"ד שאם אמר אני נודר הוא לשון שבועה שאוסר עצמו בשבועה וכו' ומ' כיון דהאידינא מרגלא בפומא דאינשי למינדר בהאי לישינא אין להקל וכו' ובספר אדם וחוה הביא משם הרא"ש דנדר בלשון שבועה לאו כלום הוא בירוש' ומשמע דכי היכי דנדר שהוא בלשון שבועה אינו כלום הכי נמי בנזירות דהא כתיב ביה לשון נדר כי יפליא לנדור נדר נזיר וכו' ובהאי קרא אקשי' נזירות לנדרים ונדרים לנזירות כדאיתא התם ריש נדרים ובלישנא דמתני' נמי תנן פ"ב יש נדר בתוך נדר ואין שבועה בתוך שבועה כיצד אמר הריני נזיר אם אוכל וכו' חייב על כל א' שבועה שלא אוכל וכו' אינו חייב אלא א' הרי שקורא התנא הנזירות נדר ובלשון נדר אם אוכל ולא קתני שלא אוכל שהוא לשון שבועה והרמב"ם ז"ל כתב הנזירות הוא נדר מכלל נדרי איסור וכו' משמע דבנזירות בלשון נדר והא דתנן בנזיר פ"ב שהיו ב' מהלכין בדרך וא' בא כנגדן אמר א' מהם הריני נזיר שזה פלו' וכו' שאין זה פלו' וכו' ולא קתני אם זה פלו' ואם אין זה פלו' וכן בכולהו גווני דקתני במתני' ובמתני' דלקמיה גבי כוי הריני נזיר שזה חיה וכו' בכולהו נקט לישנא דשבועה ולא לישנא דנדר ואיפשר דלאו בדווקא נקט להו וכדתרין הר"ן ז"ל בההיא דריש נדרים דמיתני לעיל ואיפשר נמי דדוקא כי התם דאינהו אסור האמור בתורה הרי עלי שלא אוכל בשר הוא דהוי נדר בלשון שבועה דבלשון נדר הוה ליה למימ' אכיל' בשר אסור עלי' כקרבן או כחרם אבל הכא דבין כך ובין כך אומר הריני נזיר מה לי אם א' שזה פלו' או אמר אם זה פלו' ולהכי לאו דוקא וה"ל אם אמר הרי עלי קרבן שאוכל לך חייב קרבן והוי כמי שאמר אם אוכל דהוי נדרי הקד' וכדמשמע ריש נדרי' במתני' דכנדרי רשעים וכמו שהבי' הרמב"ם ז"ל ספ"ק דהלכות נדרים ורבינו עובדיה ז"ל בפ' המשנית / המשנית / פי' בכולהו אם זה פלו' אם זה חיה משמע דבעי' לשון נדר אלא דקשיא לי ההיא סוגיא קמיימא / קמיימא / דנדרים דאמר' מ"ש גבי נזיר דלא קתני להו לכולהו כינויין אלא כל כינוי נזירות ותו לא והכא גבי נדרים קתני לכולהו כינוי' נדרי' כנדרי' וחרמים וחרמים ושבועות ונזירות ומשני משום דנדר ושבועה כתיבן גבי הדדי וכו' ופריך וליתני כינוי שבועות בתר נדרים ומשני אידי' דתנא נדרים דמתסר חפצא עליה תנא נמי חרמים דמתסר חפצא עליה לאפוקי שבועה דקא אסר נפשיה מן חפצא וקשיא לי דאכתי קשיא דליתני נזירות נמי גבי נדרים וחרמים דהוי בלשון נדר וכדאמר לעיל ונר' דבנדר' וחרמי' הוא דאשמועינן תנא דמתני' דאתסר חפצא עליה לאפוקי שבועה אבל נזיר דלא בעי למימר אלא הריני נזיר פשיט דמדקאמר הכי מתסר עליה יין ותגלחת וטומאה והוי כאלו אתסר חפצא עליה והיינו דקאמר לאפוקי שבועה דקאסר נפשיה מן חפצא ולא מדכר נזיר וכן המפרשים רש"י והר"ן ז"ל לא הזכירו נזיר אבל מצאתי בפ' הרא"ש ז"ל שכתב לאפוקי שבועה דאסר נפשיה וכו' ונזיר אף על פי שנאסר ביין אינו נאסר היין עליו אלא בגופו תלוי הנזירות שאומר הריני נזיר וממילא נאסר ביין ותגלח' ובטומא' ע"כ משמע דסבירא ליה דנזירות הוי כשבועה דקא אסר נפשיה מן חפצא וקשיא ליה דהא כתיב ביה לשון נדר בקרא ובלשון משנה וכדאמ' לעיל ובכל דוכתא תנ' לי' לנזירות בלשון נדר וכדתנן בההיא מתני' דלעיל הריני נזיר אם אוכל וכו' ותנא גביה שבועה שלא אוכל וכו' ואיפשר דלדעת הרא"ש ז"ל אף על גב דנזירות בגופו תלוי ולא אסר חפצא עליה היינו לומר דלא בעי למיס' חפצא עליה דמשעה שאמר הריני נזיר נאסר ביין וכו' ממיל' דהא בהדיא כתיב נדר נזיר מיין ושכר יזיר וכו' דמשמע דמשעה שאמר הריני נזיר הוא ידוע שנאסר בשלשתן אבל כשהוא רוצה לאסר איסור על נפשו דבר שהיה מותר לו צריך לפרש מהו הדבר שאוסר עליו אם הוא פת או פירות או איזה מין של מאכל והיינו דמתסר חפצא עליה מה שאין כן בנזירות דאינו צריך לכך דמדקאמר הריני נזיר הוא ידוע שהוא אסור בשלשתן כדאמר' והא תנן נמי ריש נזיר הריני נזיר מן החרצנים או מן הזגים וכו' כל דקדוקי נזירות עליו דמדקאמר הריני נזיר איתסר בכולהו ונקט נמי לישנא דנדר דקתני מן החרצנים ולא קתני לישנא דשבועה דהיינו שלא אוכל חרצנים ועל כל פנים נר' דאפי' לדעת הרא"ש בעינן בנזירות לשון נדר כשמקבל עליו נזירות על תנאי דבר אחר כמו שאומר הריני נזיר אם אוכל ככר זה בלשון נדר ולא

בלשון שבועה הריני נזיר שלא אוכל ככר זה ואיני סומך על זה אלא להלכה ולא למעשה כמו שאמר' ויצטרך התרה כשקבל נזירות בלשון שבועה ואפי' לדעת הני רבב' דאמר' דנדר בלשון שבועה לאו כלום הוא וכדמייננן לעיל אבל בנ"ש דליתיה בשאלה כדאמר' היה איפשר לסמוך על טעם זה וכן יש להביא ראיה דנזירות הוא בלשון נדר מדאמר דמתפס בשבועה לא הוי כשבועה ומתפס בנדר הוי נדר וכן בנזירות וכדכתב הר"ף ז"ל פ' שתי' בתרא אבל מתפס בנדר חייל נדרא עליו כדתנן הריני נזיר ושמע חברו ואמר ואני הרי כולו נזירין ותניא נמי וכו' ע"כ וענין ההתפסה שייכא באיסור חפצא דנדר וכמו שכת' הר"ן ז"ל בפ' להר"ף ז"ל התם וז"ל וכו' לרבא היינו טעמא דהתפסה שייכא בנדרים ולא שייכא בשבועות משום דנדרים איסור חפצא נינהו וכי מתפס ככר בדבר אחר שנדר עליו ואומר זה כזה שפיר חלה התפסה משום דאיסורא אחפצא רכיבא אבל מי שנשבע שלא יאכל וכו' ע"כ משמ' דנזירות כנדר לענין איסור חפצא כיון דהתפסה שייכא בנזירות וטעמא דהתפסה משום איסור חפצא כדאמר דאיסורי נזיר אסורים על הנזיר והווי איסור חפצא ולא הוי איסור גברא כשבועות וכמו שכתב אח"כ ובנזירות נמי שייכא התפסה דאיסור קדושה הוא מה שאין כן בשבועות דאיסור גרידא נינהו וכו' משמע דנדר ונזירות כי הדדי נינהו וכדאמר' וכיון דנדר בלשון שבועה לאו כלום הוא לדעת ר"ח והרב בן מיגש והתו' והרשב"א ז"ל והירושלמי ה"נ בנזירות אלא שנראה ממתני' קמיינתא דנדרים גבי נדרי רשעים דאם אמר קרבן עלי שאוכל או הריני נזיר שאוכל דחייל ודינו משום דכשאמר קרבן עלי חייב בקרבן אלא כשאומר הרי עלי שלא אוכל בשר וכן בנזיר הוי נזיר אם יאכל ולא מיקרי נדר בלשון שבועה אלא כשאומר הרי עלי שלא אוכל בשר כדמייני' הר"ן ז"ל ריש נדרים וכמו שכתבתי באורך בתשובה וכתב הרשב"א ז"ל בתשובה ע"ד בדפו' הא' על מי שהקניטתו אשתו ומתוך כעסו קפץ ונשב' אני מקבל בנדר על דעת המקום ב"ה ועל דעת רבים בלי שום פתח וחרטה שלא אבוא עם אשתי בבית א' עד אחר חג הסוכות כו' כתב דמסתברא שנשאל ומתירין לו אף על פי שנשבע על דעת רבים שאין זה עקר נדר שהרי הוציא בלשון שבועה שהרי אמר שלא אבוא עמה וכל אעשה או לא אעשה הרי הוא כדבר שאין בו ממש כמו אישן ולא אישן אלא שאסור' משום בל יחל דברו וכו' ומשום הכי פותחין לו פתחים ומתירין לו וכו' ואפי' לדעת ר"ת ז"ל כו' כאן אנן סהדי דמסכימים רבים לפתחו של זה שלא עשה אלא מחמת כעסו וכיוצא בזה וכו' ועוד שהדבר קרוב להיות כתשמישי עלין אף על פי שיש לחלק קצת כו' עכ"ל משמע דנדר כזה הוי מדרבנן ואף על גב דבנדון זה הוי נ"ש דליתיה בשאלה כיון דמדאורייתא אי הוה נדר גרידא לא הוה בעי התרה (אי) /אין/ הוי בלשון שבועה ובלשון שלא אעשה ה"נ בנ"ש וכדאמר' לקמן וכן הר' דוראן ז"ל בתשובת צ"ג כתב על מי שנאנס לאסור אשה עליו שאמר קונם עלי שלא אשא אשה זו שאין זה נדר שלא אסר האשה אלא אסר עצמו שלא ישאנה ואין בדברים אלו כלום אלא שחכמי' החמירו לפתוח להם פתח ממקום אחר כדתנן פ"ב דנדרים קונם שאני ישן וכו' וכיון דאינו חל אלא מדרבנן הכא דאיכא אונס אין צריך שאלה וכו' עכ"ל ובג"ד נמי אי הוה חל מדאורייתא אין לך אונס גדול מזה דלית' בשאלה כיון דהוה נ"ש מדאורייתא ומ"ה כיון דאינו חל אלא מדרבנן לא בעי שאלה ובתשובה בשם הרשב"א ז"ל מצאתי שכתב וז"ל והנדרים והנזירות אחת הן שהרי הקישן הכתוב דכתב נדר נזיר להזיר כו' ושנינו יש נדר בתוך נדר וקמפרש נזירות אלמא הנדרים והנזירות א' הן וכו' וכן יש למצוא צד התר בנדר זה וכיוצא בו כשאפשר לימצא לו פתח לנדרו ואינו ניתר בחרטה לחודא דהא פ' ד' דנדרים אמר רב נחמן הלכתא פותחין בחרטה ופירש רש"י ז"ל לעיל מינה גבי אין פותחין בחרטה שאין חכם וואני לפתוח ולומר אדעתא דהכי מי נדרת כדאמר לקמן אלא הנודר הוא יתחרט תחלה ויפתח ויאמר לא לדעת כן נדרתי והוא פותח תחלה בחרטה ע"כ משמע לפי' דאיכא תלתא גווני בהתר נדר ושבועה או בחרטה לחודא או בחרטה על ידי פתח שפותח הוא עצמו לחרטתו או בפתח שפותחין לו ב"ד לחרטה דהיינו לישנא דאין פותחין בחרטה על יד ב"ד או פותחין בחרטה אבל בחרטה לחודא נראה דאין מתירין והתוספות פ"ד נדרים והר"ן ז"ל פ' אין חכם מתיר אלא כעין ד' נדרים הללו כלומר שאין לו להתיר בחרטה אלא בפתח שהנדר כשהוא ניתר בפתח מוכיח מתוכו שהוא נדר בטעות והוי כעין ד' נדרים אבל בחרטה לא והיינו טעמא דעדיף פתח מחרטה לפי שכל נדר שהוא ניתר בפתח הרי הנודר אומר שאפילו בתחלה כשנדר אלו היה נותן אל לבו אותו פתח לא היה נודר ונמצא נדרו טעות אבל נדר שהוא ניתר בחרטה אינו מוצא עם עצמו שום ענין שאלו היה נותנו אל לבו מתחלה שלא היה נודר אלא שהוא אומר עכשו מתוך הכעס או מפני מהירות נדרתי ואני מתחרט עכשו על שנדרתי מעולם ע"כ משמע לפירושו דאין פותחין בחרטה משמע דאין מתירין בחרטה לחודא אלא על ידי פתח ולא שני לן האי פתח אי פתחו ליה אחריני או פתח לה איהו גופיה וכי פסקינן הלכתא פותחין בחרטה ר"ל דלא הוה בעי' פתח אבל אי איכא פתח עדיף טפי דהוי כנדר טעות ולרש"י ז"ל כי פסקי' הלכתא פותחין בחרטה משמע דב"ד נמי פותחין לו פתח לחרטה וכ"ש אי איהו גופיה פתח לה אבל חרטה לחודא לא סגי. ואיפשר לומר דלפי' רש"י ז"ל נמי מתירין על ידי חרטה לחודא אלא דדייק לישנא דאין פותחין בחרטה דר"ל כשהנדר ניתר על ידי פתח לא יפתחו לו ב"ד אלא הוא עצמו ימצא הפתח דשמא מתוך שהוא מתבייש ישקר ויאמר שהוא מתחרט ואינו מתחרט אבל כשהוא עצמו מוצא פתח לחרטתו לא חיישי' להכי ופסקי' דפותחין בחרטה ולא חיישינן שמא ישקר כדאמר' אבל כי איכא חרטה לחודא נמי בלא פתח אפילו

מעצמו מתירין לו וכדמשמע בהני עובדי דמייתי בתר הכי דמשמע דבחרטא לחודא מתירין לו. והרא"ש ז"ל נמי פי' אלא כעין ד' נדרים עד שימצא לו פתח שיאמר אדעתא דהכי לא נדרי ונמצא שלא היה מעולם נדר כמו ד' נדרים אלו שלא היה בלבו לשום נדר ע"כ והריטב"א כתב בפי' אין חכם מתיר אלא כעין ד' נדרים פי' שיש לו פתח ברור נראה לעולם עד שדומה לנדרי טעות או נדרי שגגות וחבריהם. אשכחין השתא דאיכא תלתא גוויי התרת נדרי' ושבועות חרטה לחודא או חרטה בפתח דפתח לה איהו גופה או בפתח דפתחי ליה ב"ד ואי שרינן ליה בחרטה לחודא כ"ש בחרטה דע"י פתח דמשוין ליה נדר טעות כהני ד' נדרים. ואיפשר דמדאורייתא אפילו בלא חרטה נמי הוה מצי למישריה נדר ושבועה משום דכתיב לא יחל דברו אבל אחר' מוחלין לו דמשמע אף בלא חרטה ואף על גב דבחיגה פ"ק גבי מתני' דהיתר נדרים פורחים באויר ואין להם על מה שיסמוכו אמר' בגמרא רבי אליעזר או' יש להם על מה שיסמוכו דכתיב כי יפלא תרי זמני וכו' ופי' רש"י ז"ל שחוזר ומפרש אותה לפני חכם ואו' כן נדרתי כו' והרי הוא בא ליד חרטה ורבי יהושע אמר מקרא אחרינא עד דאתא שמואל ואמר לא יחל דברו אבל אחרים מוחלים לו דמשמע דקאי אחרטה היינו משום דכיון דתקון רבנן שלא יתירו לו אלא ע"י חרטה מוקמינן ליה לפי' דקרא הכי אבל מדאורייתא בלא חרטה נמי הוה שרינן ליה דהא בחרמות ונידויים אפילו כשהם מדאורייתא כמו על ידי מלך ישראל או סנהדרין במעמד רוב ישראל דחייב העובר מיתה יש בו צד קל שמתירין לו בלא פתח וחרטה וכמו שכתב הרמב"ן ז"ל בספר תורת האדם ולא מצינו שום סמך להתיר נדרים ושבועות' וחרמות אלא מדכתיב לא יחל דברו אחרים מוחלין לו ואי בעינן חרטה מדאורייתא לכולהו בחרמות אמאי לא בעי חרטה אלא משמע דמדאורייתא אפילו בלא חרטה הוה שרינן אלא דחשו חכמים שלא להתיר אלא בחרטה ונראה דטעמא דבחרמות מוקמינן להו אדאורייתא היינו משום דחייילי עליה בלאו דעתיה בהסכמת מלך או סנהדרין כדאמ' וכיון דמתחלה חל עליה בלאו דעתיה ה"נ בסוף בהתרה שרינן לה בלאו דעתיה בלא חרטה אבל נודר ונשבע דמדעתיה בעי' חרטה ידיה ואף על גב דכתבו המפרשי' ז"ל שאם או' הנודר שהוא מתחרט ואינו כן דאין התרתו התרה היינו משום דב"ד לאו דעתיה להתיר אלא בחרטה ידיה. ואפ"ה נר' דאפילו בחרטה בעי' נמי מדאורייתא התרה דקרא משמע הוא אינו מחל בין בחרטה בין שלא בחרטה אבל אחרים מוחלין לו בין כך ובין כך ובחרטה בלחוד הוא דבעי' התר מדאורייתא אבל בפתח לא בעי' התר אלא מדרבנן והוי נמי נדר טעות כעין ד' נדרים אלא בד' נדרים אלו לא בעי התרה כלל דחכמי' התירום כדאמר התם ובהני דפתחי ליה פתח לחרטה בעי התרת חכם וכדאמ' אין חכם רשאי להתיר אלא כעין ד' נדרים אלו דמשמע דאע"ג דבאלו הד' לא בעי התרה בנדרים אחר' דהוו טעות כעין אלו בעינן דהא כעין אלו הם אבל אינם ממש הם ובעו התרה מיהא דרבנן ולא מצי למימר דבעי התרה מדאורייתא כיון דאמר' דהוו כעין ד' נדרים אלו דלא בעי התרה כלל ולמ"ד דבעו התרה הני ד' נדרים לא הוו אלא מדרבנן כמו שכתבו התוס' שם ובפ' ב' דנזיר ובהגה מיימונית ה' קנין סימן כ"ה תשובת ריב"א דאפילו למ"ד צריך שאלה לחכם ללישנא קמא אפי' אם יתחרט מעיקר' /מעיקר' /יתירו לו א"נ אפילו בלא חרטה כלל. וא"כ בנדון זה אם הוא מתחרט ופתחי ליה פתחי שמים אי התר נדר זה גורם למצוה ולשלום וקיומו גורם לעבירה ולקטטה נראה דמשוו ליה כעין נדר /נדר/ טעות ולא בעי התר חכם אלא מדרבנן אי הוה נזירות לחודיה. והשתא דהאי נדר דנזירות הוי כנ"ש דליכא שאלה נראה דשרינן ליה בלא התרה כיון דמדאורייתא בשאלה ליתיה דהוי בטעות כדמוכחין ואף על גב דמדרבנן מיהא בעי' התרה בנדר כי האי כדאמר' היינו משום דכשהו' נדר גמור בעי התרה מדאורייתא כדאמר' וכשאינו גמור בעי מדרבנן דכל היכא דאיפשר לתקוני שלא יקלו בנדרים מתקנינן אבל בנ"ש דליתיה בשאלה כלל מדאורייתא כשהו' נזירות גמורה כשאינו גמורה אלא כנדר טעות לא בעי התרה כלל דא"א לתקוני כדאמ' ואי הוה מחמירין לומר דליבעי התר הוה נפיק מיניה חורב' דשמא אתו למימר דנ"ש איתיה בשאלה. ומ"מ נ"ל דהוה שפיר למיעבד ליה התר' אנזירות לחוד בלא שמשון דהא כשנדר זה ואמר אני מקבל עלי נ"ש דעתיה למימר דמקבל עליו נזירות ולא נזירות סתם לחודיה אלא שיהא נזירות זה חמור כנ"ש דליתיה בשאלה והשתא כיון דבנ"ש לא בעי התרה משום נזירות בלחודיה דקאמר ברישא שרי' ליה ובשעת התרה אמר' הכי על נזירות לחודיה אנו מתירין לך ואי לא הוה מדכר לישנא דנזירות אלא הריני כשמשון בן מנוח כבעל דלילה וכו' כלישנא דמתני' לא הוה בעי התרה כלל אי הוה ליה פתח וחרטה כדאמרן דהוה כנדר טעות מעיקרא דלא בעי התר' כלל בנדרים מדאורייתא וכדאמר'. וכד מעיינינן בה טפי נר' דלאו שפיר דמי למיעבד ליה התרה כלל משום נזירות לחודיה דאי כשאמר הריני נזיר קודם שיאמ' שמשון נתכוון לנזיר סתם הרי הוא אסור ביין ובטומאה ובתגלח' וכשאמר אח"כ שמשון לא היה יכול להתיר עצמו בטומאה ואי אמר שמשון תוך כדי דיבור כוונתו כשאמר נזיר הוא לומר נזירותו של שמשון דליתיה בשאלה וכד פתחי ליה לא בעי התרה מדאורייתא ומותר כדאמ' ומפני שראיתי כמה בני אדם שהורגל בפייהם קבלת נ"ש ונדרים בלשון זה שאעשה או שלא אעשה הפך כוונתם ועוברים עליו וצריכים כפר' וכמו שדרשו בנזיר על אשה שנדרה בנזיר והפר לה בעלה והיא לא ידעה והיתה שותה ביין ומטמאה למתים דצריכה כפרה כדכתיב אשה הפרה /אישה הפרם/ וה' יסלח לה וכל הני גוויי דמייתי התם דבעי סליחה וכפרה ראיתי לצדד הוראה בהיתר זה כדי שלא יהיו צריכין כפרה ואף על גב דכל חד מהני תרי טעמי נראה דסליק אליבא דהלכתא אפ"ה

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(לה) והיה משקר כו' - והוא היה עולה על דעתו דשמה אומר אמת. אבל אם היה יודע שהיה משקר, כגון שהיה דר בירושלים, שודאי לא היה אפשר לומר לפניו שחבר, אז אין פותחין וכל כיוצא בזה (ש"ך).
(לו) מיקרי חרטה ומתירים לו - דהא יכול להתיר בחרטה מעיקרא בלא פתח כדלעיל ס"ז ולכן נוהגים עכשיו לפתוח אפי' בנולד וצ"ל "אלו ידעת שתתחרט כו'" וכמו שכתב הרב שם (ש"ך)¹¹².

משום דלפום מנהגא מיחזי כאלו שרינה תרבא לא סמכי' השתא אלא אתרוייהו כי הדדי לאורויי הלכת' למעשה אי סמכי נמי עליה מרבנות' דארעא דישראל והאל ית' יצילנו משגיאות. נאם הצעיר משה ב"ר יוסף זלה"ה מטרנאני.
אולי מקומו בהערה 108

שו"ת מנחת יצחק חלק ח סימן פ
נדרים שיש להם התרה ע"י פתח וחרטה, אבל נזירות שמשון אינו בשאלה כלל כנ"ל, מ"מ יהי' נפ"מ מזה לפי המבואר להלן מדברי המב"ט והמהר"ט, והאור שמח הביאם, והסכים לדברי מהר"ט, דעכ"פ פתח דמעיקרא מהני להתיר גם בנזירות שמשון, לפ"ז לשיטת הראב"ד אין לך פתח גדול מזה, ויש מקום להתיר בכה"ג.

שו"ת מהר"ט חלק א סימן יט
ומ"מ אכתוב מה שעניות דעתי מתישב' בו שאני אומר לא כל הפתח' שוין שיש פתח של עכשיו ויש פתח דמעיקר' פתח של עכשיו כי היכי דפתח ליה רחמנא למשה כי מתו כל האנשים וכו' שירדו מנכסיהם ואף על פי שפתח הוא דאדעתא דהכי לא נדר מ"מ זה הפתח לא היה לו בשעת הנדר שעדיין לא הענו ולא נמצא מוטעה בנדרו לפי שלא היה לו לחוש שמא יענו וכיון שכן חל הנדר שפיר וצריך התרת חכם מדרשא דהו' אינו מוחל אבל אחרים מוחלין לו וכן כל כיוצא בזה ופתח דמעיקרא הוא כעין ההיא דתנן פר' רבי אליעזר / נדרים ס"ו / קונם שאינו / שאני / נושא את פלונית כעורה והרי נאה וכו' לא מפני שהיא כעורה ונעשית נאה אלא שהנדר בטעות ומוכח התם שאע"פ שנדר סתם הנדר טעות ואין צריך התר מדתנן / נדרים ס"ו / ומעש' בא' שנדר הנייה מבית אחותו והכניסו' לבית ר' ישמעאל ויפיה א"ל בני מזו נדרת א"ל לאו והתירה ר' ישמעאל ומדלא קאמר והתירו משמע שבלא התרה התירה לבעלה ומדר' ישמעאל נשמע לרבנן וכן הא דתנן / נדרים כ"ה / נדרי שגגות כיצד ראה אותם אוכלי' תאנים ואמר הרי / הרי הן / עליכם קרבן ונמצאו אביו ואחיו עמהם דבשאומ' אילו הייתי יודע שאבא או אחי עמם הייתי אומר חוץ מאלו נמצא הנדר טעות אצלם לפי שהיה לו לידע אלא ששגג וכן הדין נותן בפתח שיש לפתחו מעיקרו הנדר טעות הוא כגון מי שנזר והרי הוא קובר מתים שאלו היה נותן אל לבו שא"ל לו להנזר הואיל והוא קובר מתים לא היה נודר וכן פותחין בימים טובים וכתובת אשתו וכיוצא בהם הואיל והוא אומר שאילו היה נותן אל לבו כך לא היה נודר נדר טעות הוא שזה ודאי לאו מתוך יישוב הדעת נדר וכיון שכן הכא בנ"ד אם אמ' אילו הייתי יודע שייגמר זוג זה מעבר לים לא הייתי נודר או הייתי אומר חוץ מזה בין בסות' דבריו בין במעמיד פתח גדול הוא דמילתא דשכיחא היא אלא דצריך התרת חכם מדאורייתא אבל אם אמר שבשעה שנדר אילו היה נותן אל לבו שהוא בחור וצריך לישא אשה / לישא אשה / נזיר י"א / ואין ידוע אם ילך אצל זיווגו או זיווגו יבא אצלו לא היה מכני' עצמו לספק ולא היה נודר נדר טעות הוא שלא מתוך יישוב הדעת נדר ואין צריך התרה מדאורייתא כלל וכל זה הוא לרווחא דמילתא לפי חומרן של נדרים. (נ"ש שיש בו ספק ספיק' היא מותר) אבל לפי האמת בלא כך נזירות זה מותר הוא שאפילו נאמר דההיא דשבועה שלא אוכל ככר זו אם אוכל זו הויא פלוגתא דרבוותא הא איכא ספיקא אחריתי שהרי הוא מסופק אם עשה ביטול לנדרו מתחילה לדעת גדולי המפרשים והסכמת האחרונים לא היה הנדר חל וכיון שכן הו"ל ספק ספיקא דאזלין לקולא אפי' בשל תורה כדמוכח בפ"ב דכתובות והנלע"ד כתבתי יוסף בכמהר"ר משה מטרנאני זלה"ה.

עי' ט"ז לקמן סי' שכג סק"ב? ונקה"כ שם.

¹¹² ערוך השולחן יורה דעה סימן רכח סעיף מ - מא

ורבינו הרמ"א כתב הא דאין פותחין בנולד היינו לעשות מן הנולד פתח כדי שיתחרט דוודאי אינו מתחרט רק מן הנולד ואילך אבל אם מתחרט מעיקרו אף על פי שעושה מכח הנולד מקרי חרטה ומתירין לו עכ"ל ביאור דבריו דהנה כבר תמהנו למה אין נולד מועיל דמי מכריחו לשקר אלא העניין כן הוא דהוא עצמו טועה בדעתו דאחרי שפתחוהו בנולד זה אומר לא הייתי נודר דהאמת הוא דלפי מצב מהנולד אין לו לנדר וחושב עתה שאם היה מעלה זה על לבו בשעת הנדר לא היה נודר אבל הוא עצמו טועה בכך דוודאי לא היה מתעכב מפני זה וזהו הכל כשאנחנו פותחים לו פתח זה אבל אם הוא מעצמו נתעורר לזה ובא לב"ד שמתחרט מעיקרו בוודאי אמת הוא כן שלא

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' – סי' רסט')

(יד) ³⁶⁷קודם שיתירו צריך שיפרט להם הנדר ³⁶⁸והסיבה(לו) שבשבילה נדר. ³⁶⁹ואם לא פרט, אין התרתן התרה. ³⁷⁰ומיהו כשיפרוט לאחר מהמתירין, סג' ¹¹³:

היה נודר דאם לאו לא היה מתעורר מעצמו על זה ולכן עושין מחרטה זו פתח ומתירין לו לפי המנהג שנתבאר בסעי' ל"א ע"ש:

¹¹³ עי' רע"א לעיל סעיף ג וצ"ע אם יש הוכחה משם שאין צריך לגלות את הנדר לא' מהם.

ז. ואמנם עי' בחדושי חת"ס נגישין לה ב, ד"ה נחזור וד"ה צריך שכתב בשם הגר"נ אדלר זצ"ל שכאשר הנדר נותר ע"י 'פתח', פירוט עיקר הנדר הוא מן התורה, שאם לא יפרט לא יובן מהנדר אם ה'פתח' הזה ראוי לזה הנדר, ונהוסיף עוד דלפעמים י. עי' באמרי בינה [להגר"מ אויערבאך זצ"ל, דיני נדרים סימן יט] שכתב דאף דפירוט הנדר הוא רק מדרבנן, מ"מ אם עבר ולא פירט את הנדר לחכם והתיר לו החכם את נדרו כך, ואח"כ עבר על הנדר, הרי עבר על "בל יחל" דאורייתא, שכיון שתיקנו חכמים שצריך לפרט את הנדר וכשאינו מפרט לא חלה ההתרה, מסתמא לא התיר החכם המתיר אלא ע"ד תקנת חז"ל, ולא התיר רק על מה ששאל, וכיון שלא פרט הכל כתקנת חז"ל, הוי השאלה וההתרה בטעות, עיי"ש.

אמנם בישועות יעקב [או"ח סימן קכח ס"ק יז] מבואר שאם עבר והתיר ללא שפירט את הנדר, מועילה התרתו מדאורייתא, ורק מדרבנן אינה מועילה, עיי"ש מש"כ לפ"ז. ובדומה לזה כתב הגר"ר יעקב קאפיל הלוי זצ"ל [אב"ד וורמס, בדבריו

טז. ט"ז [ביו"ד שם ס"ק יט] ומגן אברהם [או"ח סימן קכח ס"ק נח, בתירוצו השני], ד"פירוט הנדר" האמור בשו"ע היינו שיאמר הנודר לחכם לשון הנדר בדיוק כפי שנדר, ולא יחליפו בלשון אחר. [וכהך דירושלמי שהביאו התוס' בגיטין, ששינה כדי שלא יבין החכם, ובמקום לומר לחכם את לשון נדרו שאמר "שלא ישחק בקוביא", אמר לחכם שנדר "דלא מרווחנא"], וכמבואר בתוס' בערכין כג א [ד"ה מר] שכתבו דפירוט הנדר הוא רק פירוט הלשון שנדר בו, (והוסיפו התוס' שאין צריך לפרט את הסיבה למה נדר, וכדלהלן סעיף י והערה כג).

כא. ש"ך [בסימן רלד ס"ק מח], וכמו"כ כתב הש"ך [בסימן רכח סוס"ק כה] דמי שנדר מחמת סיבה מסויימת ואינו מפרטה, עוון הוא בידו. ופירש בעצי לבונה [בסימן רלד סעיף לא] שכוונת הש"ך שאם לא פירט הסיבה לא מועילה ההתרה אף בדיעבד, ולכן עוון הוא בידו.

אולי העין יצחק נוגע לש"ך רלד סקמ"ח

ועי' בשו"ת עין יצחק [להגרי"א ספקטור זצ"ל, יו"ד סימן כד] שכתב שלסוברים דלא חיישינן למיתה בזמן מועט, יש להתיר לאדם לגלות סודו לפני בית הדין באופן שיתירו לו השבועה מיד, וכשיתירו לו השבועה יתברר למפרע שלא עבר מעולם על שבועתו, דהא נעקרה השבועה למפרע, עיי"ש

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' – סי' רסט')

(לז) צריך שיפרט להם הנדר והסיבה - שמא אלמנה נדרה ליתומים שיאסרו כל פירות שבעולם עלי אם נהנתי מכתובתי כלום ואם תבוא אח"כ בסתם להתיר לה נדרה שאסרה פירות עליה ולא תסיים מה שאמרה "אם נהנתי מכתובתי" יבוא מכשול מזה ולכן המבקש התיר צריך סיום לפני החכם כל דברי הנדר, דשמא אם יסיים הכל לא יתיר לו החכם וי"א דצריך לפרט הסיבה שבשבילה נדר שהוא העיקר, שמא עשה נדר באיסור כל הפירות אם יעבור איזה עבירה שהוא רגיל בה ואם לא יסיים בשעת התרה אם יעבור העבירה רק שיאמר איסור הפירות לחוד יבא מכשול מזה, ואין עיקר כדברי הי"א אלא ישנם ב' דברים: הראשון, שלא יחסר דבר מן הנדר, אם היה בו תנאי. השני, שאף אם לא היה שם תנאי מ"מ לא יחליף לשון הנדר בלשון אחר רק שיאמר אותו כמות שהוא ולא להחליף לשון נדר בלשון נקיה כדי שלא יבין החכם על מה נדר וזהו כוונת הש"ע כאן שכתב לפרט הנדר והסיבה שבשבילה נדר, אבל לא צריך שישאלנו המתיר מה טעם היה בלבו למה עשית הנדר זה, ולא הצריכו לפרט הסיבה כ"א בנדר התמוה, אבל בנדר ההווה לא חיישינן לדבר איסור (ט"ז), ומהתימה דלא ראיתי נוהגין לברר סיבה שבשבילה נדר, ונראה משום דרוב הנדרים שבאים לפני חכם הן שנדר להתענות או שלא לאכול בשר ולשתות יין וכיוצא בהן דברים שהם לסגף נפשו וסבתן מסתמא ידוע שנדר בשביל להצדיק נפשו לכן אין רגילין לשאול על סבתן משא"כ כשנדר אדברים אחרים כגון שלא יהנה לחבירו שצריך שידע סבתם. אלא מה שכתוב "צריך לפרט הנדר" חובת הנודר הוא ולא שהחכם צריך לשאול על זה ומי שאינו מפרט הסבה היינו משום שנדר בסתם מבלי סבה ומי שנדר מחמת סבה ואינו מפרש באמת עון הוא בידו ואין מביאין ראיה מן השוטים (ש"ך).

(טו) אין מתירין נדר של דבר איסור, אפילו אינו אלא איסור דרבנן, כגון לשחוק(לח). ואם התירו נדר של שחוק,³⁷² יש מתירין³⁷³ ויש אוסרים(לט)¹¹⁴. הגה: ואם יש מכסול(מ)

ובשו"ת עין יצחק [יו"ד סימן כד] כתב לתלות
נדר זה אם צריך לפרט את כל פרטי הנדר,
במחלוקת אם צריך לפרט את הסיבה שמחמתה נדר

כח. חכמת אדם [שם בכלל ק סימן ט], עיי"ש שכתב
על דברי הש"ך שמכל מקום בזמן הזה שרובם
אינם יודעים שום דין, ראוי למתירים שיאמרו
לנודר שיודיע הסיבה למה נדר, ושעכ"פ יודיע
אותה לאחר מהם.

וגם בשו"ת בית יהודה [למהר"י עייאש זצ"ל, יו"ד
סימן ב ד"ה וראיתין] כתב שלמעשה אין להקל כדברי
הש"ך, בפרט בדורות הללו שמקילים בנדרים ואינן
יודעים שצריך לפרט הנדר, שלכן צריך החכם
ובשו"ת שואל ונשאל [ח"ג יו"ד סימן רלט] כתב
שודאי גם לדברי הש"ך טוב לשאול את הנודר,
אלא דעכ"פ ס"ל לש"ך שלא הצריכו חכמים לחכם
לשאול, והטילו חוב זה רק על הנודר. אך איה"נ

¹¹⁴ עי' לקמן סעיף מב מי שנדר לעלות לארץ ישראל יש לו התרה כשארי נדרים, אבל אם נדר להתענות או לצדקה יש לו התרה ע"י פתח וחרטה והוא שלא באה צדקה ליד גבאי ואם נתן מקצת יכול הוא להשאיל על השאר, אבל אם נדר במניעת עבירה כמו שלא לשחוק בקוביא וכיוצא בזה שמפני טעם זה צריך לפרט את הנדר לפני החכם כדי שלא יתיר לו נדר שיש בו חשש איסור בהתרתו, קמ"ל דאפילו בנדר מצוה כמו להתענות וליתן צדקה ואפילו לעלות לא"י דמצוה רבה היא מ"מ יש לזה התרה ואפילו נדר להביא קרבן, כיון דמצוה זו לא הטילה התורה עליו שאינה חיובית אלא שברצונו קיבל עליו שוב מועיל לה התרה כמו נדרי רשות ואי משום שיש מצוה בקיומה אך הא גם נדרי רשות יש מצוה בקיומה אחרי הנדר ועכ"ז מועיל התרה וא"כ לנדרי מצוה מועיל ג"כ אם המצוה אינה חיובית עליו מדאורייתא או מדרבנן ואפילו קיים חצי המצוה יש על מחצה שנייה התרה אך בכה"ג לא יתיר בחרטה רק בפתח כמובן (ערה"ש אות קכח), ומ"מ יש הפרש בין נדרי רשות לנדרי מצוה דבנדרי רשות מצוה לישאל על נדרו ובנדרי מצוה לקיים ואין נשאלין עליה אלא מדוחק, וטעם שזה מועיל דעיקר התרה הוא דעל ידי זה הוה כנדר טעות ועוקרו מעיקרו א"כ מה לי נדר רשות ומה לי נדר מצוה (שם קסט). עי' לקמן סי' רל ס"א ברמ"א.

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

בנדר זה, כגון שיש לחוש שיעבור כלל התרה, מתירין לו לכתחלה.³⁷⁵ וכן מי שגדל שלא לשחוק(מא), ונשחטה לפעמים, וכששחוק ירווח לו, מתירין לו. ועיין לעיל סוף סימן רי"ז הנודר שלא לשחוק מהו בכללו:

(לח) של דבר איסור - נשבע שלא יעשה כך מטעם שהיה סבור שהוא איסור גדול ואח"כ נודע לו שאין בו איסור כ"כ לא חלה השבועה כלל כי היתה בטעות (רע"א), אם ממוני הקהל עשו הסכמה שלא ישחוק אף א' ג' שנים, ואם ישחוק יענשו כפי עיני הדיין, והדיינים לא חתמו עליו, אין כאן לא נדר ולא שמתא, ואין צורך התיר כלל (פ"ת נחלה ליהושע).

(לט) ויש אוסרים כו' - ועיקר דאין לו התרה אפילו בדיעבד לו ואף על גב דאיהו צוות ואומר לא יכילנא למיקם אשבוועתי לא משגחינן ביה (ש"ך), וי"א דכל זה דוקא במשחוק בקוביא שאין לו אומנות אחרת אלא הוא והוא פסול לעדות מחמת כן (עי' חו"מ סי' לד ס"ו)? אבל אדם שאין אומנתו בכך ולפעמים הוא שוחק יכולים להתיר (ש"ך).

(מ) ואם יש מכשול כו' - עי' לעיל (סי' רח סק"ט) (ש"ך).

(מא) וכן מי שנדר שלא לשחוק - בגוף הדין איתא "דנשבע" (רע"א).

(מז) צריך הנודר לבא לפני המתירין, כשיתירו לו, ואינו עושה שליח¹¹⁶ (מב) לשאול על נדרו.³⁷⁷ (מתירין ע"י תורגמן(מג)):

(מב) ואינו עושה שליח - מכל מקום ע"י כתב שרי דכתב ידו עדיף משליח וי"א דאין מתירין אלא בפניו (ט"ז), אבל הבעל נעשה שליח לאשתו לשאול על נדרה דאשתו כגופו, כדלקמן (סי' רלד סנ"ו) (רע"א), ויש להקל בשעת הדחק, ויש חולקים, אמנם ציבור הצריכים להתיר נדרם ושולחים א' מהם לפני כ"ד חוץ לעירם איננו בגדר שליח אלא בעל דבר עצמו, ומהיות טוב יהיה בידו ג"כ כתב מהפרנסים ז' טובי העיר, ולפי הצד שיכול להתיר על ידי שליח, אין לו לנהוג התיר בנדרו עד שבא השליח (עי' לקמן (סי' שכ ס"ו) (פ"ת).

(מג) ע"י תורגמן - פירוש כשגם הבא להתיר נדרו הוא שם בפני הב"ד עם תורגמן שלו: (ט"ז, ש"ך).

(יז) אין מתירין(מד) הנדר, עד שיחול¹¹⁷. כיצד, הרי שנשבע שלא יאכל בשר ל' יום מראש חדש אייר(מה), וניחם, אינו נשאל עד שיכנס אייר(מו).³⁷⁹ ואפילו במקום שיש לחוש למכשול הנודר, אין מתירין לו עד שיחול.³⁸⁰ (כ"ס נודר על תנאים(מז), שאין מתירין לו עד שיחול הנידוי.³⁸¹ והוא הדין למנדה(מח) עצמו על תנאי, שאין מתירין לו עד שיחול הנידוי.³⁸² אבל בהפרת הבעל(מט), וכן בהתרת חרמי ציבור(נ), אינו צריך שיחול הנדר:

(מד) אין מתירין כו' - ואפילו בדיעבד אינו מותר (ש"ך).

¹¹⁵ עי' לקמן הערה 132, חבורה קבלו על עצמם לומר תהלים לפני שחרית בקנס ג' פרוטות זולת אם יהיה לא' מכם שום אונס. ועתה יחיד מכם אינו מקיים התחייבותו, שלפני שחרית הוא קודם זמן הנחת תפילין, והוא מתנהג ע"פ הזוהר שיצא האדם מביתו לב"ה לבוש בתפילין וציצית, הדבר מוכיח שמה שהתקשרו עצמם כנ"ל למצוה התכוונו והיו סבורים שלא יבאו ע"י זה לשום מניעת מצוה אחרת ועתה נודע לו שאם יקיים זה יצא שכרו בהפסד מצות לבישת ציצית ותפילין ע"פ הזוהר כנ"ל אם כן הוי ג"כ נדר בטעות. ולכן גם מהקנס שקבלו עליהם פטור (שו"ת מהר"ם מלובלין סימן לד [הוב"ד במג"א סי' כה סק"ג]).

אחד התנודב ליתן סך מסוים בכל שנה ושנה לחבורת תלמידי חכמים ואחרי שנה התגלה שרובם הלכו בדרך לא טובה מאחר ונשאר מעט צדיקים, אין לבטל נדר זה בלתי התרת חכם, ואין זה נדר בטעות דאולי בשעת הנדר היו צדיקים ואח"כ התקלקלו, ואז חל הנדר, ואין זה דומה למש"כ לקמן (סי' רלב ס"ט) תלה נדרו בדבר כגון שאמר קונם שאינו נושא לפלוני שאביה רע ואמר ליה כבר מת או שעשה תשובה אין צריך התרה דהוי כאלו פ' שנודר על זה התנאי לכך שרי בלא שאלת חכם, דשאני התם דתלה נדרו בפירש בדבר זה שאמר שאביה רע משא"כ שנדר סתם ודברים שבלב כמו בנדון שלפנינו ואף אם אמר כן בפ' לא אמרינן דא"צ התרה אלא בדבר המצוי כמו מיתה דשכיחה או יעשו תשובה משא"כ בדבר שאינו מצוי דיהפוך אדם מטוב לרע, עי' ש"ך וט"ז (סי' רי סק"ג) (שבות יעקב ח"א סי' עב).

¹¹⁶ עי' לעיל הערה 95.

¹¹⁷ עי' לעיל סי' ריד סק"ט, וסי' רג סק"ד.

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(מה) מ"ח אייר - ל"ש תלה הנדר בימים ול"ש תלה במעשה שאם אעשה מעשה פלוני יאסר עלי אכילת בשר בתרווייהו אמרין אין מתירין עד שיבא האיסור דוקא (ט"ז), מי שנדר בבקר ביום ו' שלא יהא בשבת הסמוך בעיר זו ובעוד יום סמוך לשקיעת החמה נתחרט דיכול להתיר קודם השבת דמכלל שבועתו הוא מחויב שיצא מהעיר קודם שבת ולפיכך ע"ש עם חשכה חל הנדר מיקרי¹¹⁸, ועי' לקמן (סי' רכט סק"יח)¹¹⁹ (ש"ך).

:Commented [YL80]
נשבע?

(מו) עד שיכנס אייר - ואם יכול להתיר בין השמשות של כניסת אייר תלוי אם ספק דאורייתא אסורה מן התורה, חל הנדר, אבל לסוכרים ספק דאורייתא הוא רק מדרבנן לחומרא, לא חל הנדר וצ"ע במתיר נדר תוך כדי דיבור¹²⁰ קודם שחל הנדר (רע"א).

(מז) וכ"ש נודר על תנאי כו' - הנודר לצדקה אין לו התרה ומה שכתבו הפוסקים דנשאלין על הצדקה, היינו שישלם לצדקה בדבר אחר שלא יהיה היזק לצדקה אך בנידון זה לא נדר לצדקה אלא שנדר שלא לרכוב אלא שעשה קיום והבטחה לקיים נדרו על ידי קנס כדי שיהיה הנדר שריר וקיים אם כן דעת השואל שיעקר הנדר הוא נתינת הצדקה והרכיבה היא התנאי והוי כאילו אמר הרי עלי מאה זהובים להקדש אם ארכב ולא מבעיא אם אמר "מתי שארכב אתן וכו'" אם כן בודאי הרכיבה הוא הנדר וזה חל תיכף ויכולין להתירו ואפילו אם אמר "הרי עלי להקדש אם ארכב" אזלינן אחר לשון בני אדם ובודאי הרכיבה הוא הנדר, ואם כן כבר חל הנדר ויכולין להתיר וכתב שאילו בא לידו שאלה זו היה מתיר. אבל אם כבר עבר ורכב ונתחייב להקדש לא מהני התרה דדוקא לענין שחוטא חוץ ושלא להתחייב מלקות משום שבועה מהני התרה אבל לענין כל יחל שכבר עבר הנדר ונתחייב לא מהני התרה לענין זה שלא יתן מה שנתחייב¹²¹ (ש"ך)¹²², ואפי' תנאי שנאסר מעכשיו כגון קונם עיני בשנה היום אם אישן למחר (ב"מ).

(מח) וה"ה למנדה כו' - ע"ל (סי' שלד סל"א סק"?) (ש"ך).

(מט) אבל בהפרת הבעל - ע"ל (סי' רלד סכ"ח?) (ש"ך).

(נ) בהתרת חרמי ציבור כו' - לפי שאין התרה זו בכלל לא יחל שהרי הציבור עצמם המחרמים והמתירים ולא יחל קאי על אחרים המתירים וי"א מפני שחרמים אלו כאלו יש בהם תנאי שיוכלו להתיר כל זמן שירצו ואפילו לא יחול הנדר וע"ד כן נודרים תחילה (ט"ז).

(יח) ³⁸³מי שנשבע או נדר שאם לא יפרענו חמיו קודם הפסח שלא יהיה חג העצרת בעיר, והגיע פסח ולא פרעו, ונתחרט, אין מתירין לו נדרו עד העצרת. ונראה לי שטוב (נא) שיתירו לו פעמים, אחת אחר הפסח ואחת אחר העצרת:

(נא) ונראה לי שטוב כו' - כיון דאיכא איסורא בההיא שעתא שנכנס חג העצרת לא ימתין עד העצרת כיון דאיכא מאן דאמר דסבירא ליה בנדר התלוי בימים דהיינו אחר שהגיע פסח ולא פרעו חל עליו ממילא האיסור בעצרת אף על פי שלא הגיע העצרת עדיין כיון שודאי יבוא (רמ"א סי"ז), על כן טוב שיתיר אחר הפסח ולא דוקא מיד אחר הפסח אלא אפילו ביום שקודם עצרת, רק שיוזהר שלא יעשה איסור בכניסת יום העצרת, ולפי שהמחבר סובר דאין הנדר חל אפילו בימים עד שיגיע יום האיסור, ע"כ יתיר לו שנית אחר שנכנס יום העצרת. וטפי עדיף ליה להתיר סמוך לעצרת ממש ובעצרת גופיה (ט"ז, ש"ך)¹²³.

(יט) ³⁸⁴מי שנשבע, או נדר, לעשות דבר פלוני תוך שנה, מעתה חלה עליו (נב) השבועה, ויכולים להתיר לו מיד:

(נב) מעתה חלה עליו כו' - אלא שאינו עובר על השבועה עד שתעבור השנה ואין ממתנין עד שיגיע הזמן שיעבור על השבועה (ט"ז וש"ך).

:Commented [YL81]
בדוק אם אני צודק
שהרמ"א היא שיטת
הר"ן?

¹¹⁸ לפי מה שכתוב בס"ח יש להתיר פעמים, א' סמוך לשבת וא' בשבת עצמו (ט"ז).

¹¹⁹ אני צדוק בציון זה?

¹²⁰ עי' לעיל הערה 11.

¹²¹ עי' בינת אדם (או"ה סי' עה [צה]): שהסתפק בלשון זו וכתב: צריך לומר דכוונתו דדוקא המקבל ונודר ליתן צדקה יש לומר דמהני התרה שלא נתחייב אלא על ידי נדר זה אבל כאן שנתחייב מתורת קנס אמירתו לגבוה, וכו' דוקא אם עשה באיסור סבירא ליה למהר"ם דלא מהני התרה אבל זה שעושה בהיתר דומה לשאר נודר לצדקה דמהני התרה.

¹²² עי' לקמן סי' רלט סק"מ).

¹²³ עי' לעיל סק"מו).

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

(ב) נדר על דעת חבירו (נג), אין מתירין לו אלא אם כן הודיעו (נדר) לאותו שנדר על דעתו.³⁸⁵ (סי' רסט) לאפילו הודיעו, אין מתירין אלא מדעתו ולכוננו, וכן עיקר. ודוקא שנדר על דעתו בשביל שום טובה (נה) שעשה לו³⁸⁷ (צצ"ל הסבועה (נו)), כמו משה (נו) שנדר על דעת יתרו בשביל שהשיא לו בתו, (סב) והסבועה היתה לתועלתו (נח) יתרו, אבל אם מעצמו (נט) נדר ע"ד חבירו (ס), יכולים להתיר לו בלא דעתו. הגה: וי"א (סא) שצריך שידוע לו שהתיר לו, כדי שלא יחשוד אותו שעבר על נדרו. וס"א כזר מת, ש"א להודיעו, מתירין לו כך, דשזכר ליכא חשדא.³⁹¹ ואפילו נדר על דעתו בשביל טובה (סב) שעשה לו, אם בדיעבד התירו (סג) לו בלא דעתו, הו"א התרה, והוא שפרט הנדר וידע החכם (סד) שלתועלת חבירו נעשה. ומיהו הבית דין (סה) שנזקק לכך, ראוי ליסרו ולהוכיחו.³⁹² ויש אומרים דלא הוי התרה. הגה: מאחר שעשה לו טובה ונשבע לו משום זה, אצל אס נשבע לחבירו לעשות לו איזה דבר (סו), ולא עשה כן משום טובה שעשה לו, אעפ"י שאין מתירין לו לכתחלה (סז) בלא דעתו, מ"מ אס התירו לו בדיעבד הוי התרה.³⁹⁴ ואם נשבע לחבירו שלא יזוז מעיר פלוני, ועבר ויצא, מתירין לו אפילו שלא מדעתו, כיון שאין הנאה שוב למשביע בדבר (סט). וי"א שאין חילוק (ע) בין עשה לו טובה ללא עשה לו טובה, לעולם אין מתירין לו אלא בדיעתו. הגה: וס"א מת איתו (סנדק) על דעתו, יכול להתיר כך. מיהו אס הסבועה היתה לתועלת חבירו, כגון שנשבע לתת לו איזה דבר או שלא לעסוק בסחורה בלתי רשותו, והיה לתועלת חבירו, באי כחו ויורשיו הם במקומו.³⁹⁶ כל מקום שהנשבע קבל טובה מן המשביע, אף על גב שהמשביע קבל יותר טובה ממנו, אפילו הכי מקרי הטובה. שהרי יתרו קבל יותר טובה ממשה שנשא בתו, ואפילו הכי מקרי הטובה. ולכאורה מ"מ נדר (עט) מתירין נדר שנשבע על דעת חבירו, אפי' בלא דעת חבירו.³⁹⁸ ואם נשבע שקבלו חכם (עג) או שנשבעו זה לזה לישא זה את זנו (עד), אין מתירין לאחד בלא דעת חבירו, דזה מקרי הטובה, שכל אחד רוצה לישא חבירו ונשבעו משום כך זה לזה.³⁹⁹ אצל אס האשה אומרת שגונאת אותו ונתנה אמתלא טובה לדבריה, מתירין לה שלא מדעתו, לאפילו אס כזר נשאה, האומרת: מאיס עלי, חייב להוציא (עה). וע"ל סי' רל"ט⁴²⁵ מי שנשבע (עו) שלא לישא אשה על אשתו:

(ג) נדר ע"ד חבירו - פירוש וחבירו קיים הנדר והוא רוצה להתירו (ט"ז), כלומר בשביל רצון חבירו כדמפרש ואזיל, וה"ה בנשבע לפני שלוחו אין מתירים לו אלא מדעת משלחו או מדעת השליח עצמו דשלוחו של אדם כמותו (ש"ך).

(נד) אין מתירים לו אלא אם כן הודיעו כו' - משמע אפילו היכא דליכא משום חשד או בושה אסור אין להתיר אלא בפניו פי' בדיעתו, וגם דעת המחבר דבעינן שידועו ויסכים ברצונו (ש"ך), וי"א מפני החשד כלומר שלא יחשדנו שמזלזל בנדרו ואיכא דאמרי מפני הבושה פי' שיתבייש מפניו ממה שנדר לו להנאתו ועכשיו מתחרט ומבקש שיתירו לו, ונ"מ בין הני לישני דלטעם הבושה כל שאין הנדר לתועלת חבירו אלא שנדר בפניו מתירין לו שלא בפניו וללישנא דחשד אף שלא בפניו איכא חשדא וכן נמי לטעמא דבושה אין מתירין שלא בפניו אף אם יודיע ההיתר לחבירו ולטעמא דחשד די בכך שמודיע לו. ולכ"ע כל שאין הנדר להנאת חבירו אלא בפניו לבד מתירין לו שלא בפניו ובלבד שידועו ההיתר וכן נמי בפניו אפי' בע"כ. אבל אם שיש להמשביע תועלת בשבועת הנשבע צריך שיתן משביע רצונו דוקא לזה וזהו טעם מ"ד מפני הבושה ואם אין תועלת א"צ רצונו לזה רק שיהיה לו ידיעה גרידא מזה וזהו לטעם מפני חשד וע"כ צריך להיות מ"ש כאן א"כ הודיעו פירוש שיהיה רצונו בכך ומ"ש בסיפא יכולים להתיר בלא דעתו היינו בלא רצונו אבל עכ"פ צריך שיהיה לו ידיעה מזה מפני החשד ואף על פי שרמ"א כתב זה כאן בסיפא בשם י"א מ"מ נראה דגם הש"ע עצמו נתכוין (ט"ז).

(נה) בשביל שום טובה כו' - י"א ה"מ כשאותו הכריחו ונדר לדעתו בין מחמת אהבה בין מחמת יראה כו' ועיקר דטובה דוקא בעינן. פועל יכול לחזור תוך זמנו אף על פי שקבל

¹²⁴ אפילו אם היה רבו או שדכן שלו, כל שקיבל שכר עליו לא נקרא עבור זה טובה, אלא דווקא כשמקבל טובה מחמת נדרו, וכן אם קבל טובה זמן רב מקודם ואח"כ נדר לו אין זה בכלל נודר בשביל טובה (שב"ת ח"ב סי' פ).
¹²⁵ סעיף ח' ברמ"א.

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

חרם ונידוי לעשות מלאכה כל זמן שהוא יכול לישאל על קבלתו שלא ברצון הבעל הבית דהא דהמודר הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו, היינו דוקא שנשבע מחמת טובה שעשה עמו, דהא דסתם פועל עושה לו בעל הבית טובה היינו משום שיעשה לו מלאכה אבל אין הטובה מחמת שישבע לו ואנן טובה מחמת השבועה דוקא בעינן, וי"א דבכה"ג מיקרי טובה שכתב על מי שהשכיר בית לחבירו לזמן ונשבע לו שלא יוציאנו תוך הזמן מיקרי טובה מחמת שנותן לו מעות השכירות וצ"ע (ש"ך), אם החזיר לו המשביע ממון שהיה גזול בידו גם כן מקרי עשה לו טובה כיון דגזול היה אתו, ויש חולקים (רע"א), וי"א דאין מחלוקת בהמקרה של שוכר אלא רק אם חוזר תוך זמנו כגון פועל באמצע היום שכבר הרויח שכירות מחצי יום וכן הדר בביתו זמן מה כבר נתחייב לו שכירות הזמן ההוא עכ"פ ונעשה לו טובה אף אם לא יקיים שבועתו, אבל אם טרם התחיל בפעולה או בדירת הבית מיד חוזר בו ורוצה להתיר שבועתו לכו"ע מודה דיכול להתירו בלא רצונו, שהרי עדיין לא קיבל ממנו שום טובה. רב א' אשר פיתוהו ויכלו לו אנשי עיר אחת עד שתקע כפו לאחד מהם במעמד הרבים להשכיר עצמו להם לרב ומורה ומיד אח"כ נתחרט וביותר בהוודע לו שהם אנשי ריב ומצה וגם הגיע לידו מכתב מאביו שגזר אומר עליו לבל יזוז ממקומו אם יש היתר לת"כ שנתן או לא דהוי נודר לתועלת חבירו שאין מתירים אלא מרצונו, אין לסמוך להתיר מטעם צורך מצוה המוזכר ברמ"א, ולא מטעם מאיס ואמתלא שהזכיר הרמ"א, דשם הטעם כיון דאיכא איסורא להנשא לו משום בני שנואה, אבל היכא דליכא איסור בקיום השבועה, אין טענת מיאוס טענה ובשגם שאין כאן אמתלא מספקת דמעשה הקהלה בוודאי ידועים וה"ל כטענת מומים במקום שיש מרחץ בעיר. אך יש להתיר מטעם דבעי שעשה לו טובה ופועל יכול לחזור בו ובנ"ד שלא נהנה מהם כלום ולא התחיל בפעולתם כלל ובפרט כי מתחלה ועד סוף לא היה לרצון לפני הרב הנ"ל רק הם פיתוהו ודאי דלא מיקרי טובה. ולכן יש להתיר בשלשה בדיעותם בלי רצונם ובכל זאת לבי דוי מפני ח"ה? הגדול פן יאמרו הני רבנן לדידהו שרי להו עורבא ולדידן אסרו אפילו יונה, ע"כ יתאמץ לדבר על לב בני הקהלה שיתרצו להתיר ברצונם הטוב (פ"ת).

(נו) בשביל השבועה - אבל מה שהטיב לו מצד אחר לא נקרא בשביל זה מקבל טובה (ש"ך).

(נז) כמו משה - דכתיב ויאל משה לשבת את האיש דהיינו שנדר ע"ד יתרו שלא לשוב למצרים (ש"ך).

(נח) והשבועה היתה לתועלת כו' - כל שהוא מקבל טובה ממנו אין להתיר, אף על גב שאין השבועה לתועלת חבירו וי"א דדוקא ביש תועלת לחבירו שייך חשדא דאל"כ לא שייך חשדא דיאמר מפני שאין לי בו תועלת לא הודיע לך (ש"ך), ואם אין חבירו מדירו אע"פ שנשבע לתועלת חבירו אין צריך לדעת [פי' רצון - ב"מ לקמן] חבירו (ש"ך וב"מ), דאל"כ איך מתירין בפשוט נדרי הקדישות ונדרי צדקות לעניים הא הוי לעבודת הקדוש ברוך הוא ולתועלת העניים (ב"מ), עי' ש"ך, וי"א דראובן משרת שמעון שגרשו מביתו מחמת שכל מה שהיה מרויח היה מאבד בתרבות אנשים חטאים. ויהי כי ראה כי כלתה אליו הרעה ויחל פני שמעון שיקרבהו ונתרצה שמעון בתנאי שישבע על דעתו שלא ילבש עוד בגדי משי עד עשרה שנים, מאחר ואין שום הנאה מגעת לרבו, יכול להתיר שלא בפניו, רואים דלא כש"ך (פ"ת), עי' ש"ך וי"א נגד הש"ך דהרמ"א למד את המקרה שהיה באדם שהלך אחרי תאותיו ולא היתה מעצור ברוחו עד שאכל כל כך גבינה ונחלה ממנו ועבר על מצות עשה ושמרתם את נפשותיכם ובחליו גדר בעדו לחסום בעד תאותו שלא לאכול אפי' כל שהוא גבינה לתשובה על חטאו ושוב נתחרט ורוצה לאכול עכ"פ כל שהוא, ומתוך דברי הרמ"א למדנו דהנודר בעת צרה הוי כנודר על דעת רבים רק לדמיון בעלמא, דכיון שנודר על דעת חבירו, אפילו לדבר מצוה אין מתירין, בלי רצון חבירו, כי יאמר "מאי אכפית לי ולמצוה שלך אנא בעינא תועלת שלי" והיה מקום לומר שגם כנודר בעת צרה הדין כן קמ"ל דהרי ההיתר לדבר מצוה היינו תועלתו של נותן התורה ית"ש (פ"ת * חת"ס).

(נט) אבל אם מעצמו - אין דרך להיות מושבע מפי אחרים כל שאין לו הנאה מהם בשבועתו אבל באמת גם אם השביעוהו אחרים וקיבל עליו כל שאין לו טובה א"צ לכך רק ידיעתו לחוד (ט"ז), "מעצמו" היינו בלי הטבה אף על פי שחבירו מדירו ובכה"ג יכולים להתיר בלא דעתו, כנ"ל סק"ז? (ש"ך), עי' ש"ך ועיקר כל שנשבע לתועלת חבירו אפי' שלא השביעו חבירו אלא מעצמו שייך לכ"ע טעם החשד, אם נשבע ע"ד חבירו (ב"מ).

(ס) מעצמו נדר ע"ד חבירו - היינו שנדר בשביל רצון חבירו והנדר הוא נדר גמור מעתה אבל אם תלה הנדר בדעת חבירו אינו נדר עד שיקיימו חבירו כדלקמן (סי' רלא ס"ז) וע"ל (סעיף ל"ז ול"ח) (ש"ך).

Commented [O82]: ר
ו"א חלש

Commented [O83]:
אולי למחוק מכאן?

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

(סא) וי"א כו' – כלומר נהי דא"צ דעתו והסכמתו מ"מ צריך להודיעו משום חשדא וה"ה מטעם בושא מספיק להודיע לו, מיהו יש פוסקים דלא שייך חשדא אלא כשנדר ממנו בפניו דוקא, ולכן בנדר ע"ד חבריו אף כשחבירו מסכים בהתרתו צריך התרה וע"ל (סעיף ל"ח) (ש"ך).

(סב) בשביל טובה – פועל שקיבל מלאכה מבעל הבית מקרי טובה ואם נשבע אחד לרבים ונתגלה עתה שאין להם תועלת רק לאיזה יחידים והוא לא כוון עליהם לא מקרי קבלת טובה (ט"ז), ומיהו היינו לענין דינא אבל היכא דאפשר למיתי לידי חלול השם יש לאסור שאין דבר חמור ממנו (ש"ך).

(סג) בדיעבד התירו – מי ששדך אשה במעמד חשוב ונשבע שבועה חמורה על דעת רבים בעת השדוכין בפני ב"ד ליכנס עמה לחופ' ליום פ' ועת' נתחרט ורוצה לעבור על שבועתו וטוען שכבר נשאל על השבועה ההיא והתירו לו. והתירו לו ב"ד שיזהר שאין לו התר לאותה השבועה אלא מדעת אבי הבחורה והוא אומר שכיון שיש קצת מהפוסקים שאומרים בדיעבד אם התירו לו מותר הרי הוא רוצה לסמוך עליהן אין בהתרה זאת ממש דלא היתה זאת ההתרה אלא במרמה כדי שיוכל לומר כבר התירו לו והיא מותרת בדיעבד וכיון שכן הרי זו לכתחלה ואין התרתו התרה. ואותו החכם שהתירה אם ידע השבועה הזאת היתה שבועה שנשבע ע"ד חבריו שאין מתירין לו אלא בפניו של חברו והו' עמד והתירה הרי הוא בר נדוי בלי ספק מכיון שעבר על גזר' דרבנן דגזרו שאין מתירין לו אלא בפניו אלא לדבר מצוה. ואפילו מבלי הנ"ל הרי אפילו אם רוב הפוסקים מתירים יש לאסור ככל ספק איסור תורה (פ"ת * מים עמוקים).

(סד) שפרט הנדר וידע החכם כו' – וכדלעיל סעיף י"ד (ט"ז), ה"ק אם נדר לתועלת חבריו צריך לפרט הכל כמו שנתבאר לעיל (סעיף י"ד) שצריך לפרט הסיבה שבשבילה נדר (ש"ך).

(סה) ומיהו הב"ד כו' – י"א דלא הוי התרה אפילו בדיעבד מיהו בלא עשה לו טובה נראה אף על גב דאין להתיר לכתחלה כמ"ש הרב מ"מ אם עברו והתירו אין ליסרם כיון דהרבה פוסקים דאפילו לכתחלה יכולים להתיר (ש"ך).

(סו) אבל אם נשבע לחבריו לעשות לו איזה דבר – כגון שנדר או נשבע ליתן לו מתנה או לפרעו לזמן פלוני (ש"ך).

(סז) אף על פי שאין מתירין לו לכתחלה – הואיל וחבירו נהנה בנדרו והסכים בו ומשביעו אבל היכא שאין לחבריו שום הנאה במה שנדר זה כגון שהדירו בהנאתו או איפכא שאין הלה מסכים באותו נדר כלום ואין לו עסק בו בזה אפילו לכתחלה נשאל עליו לכ"ע רק שצריך שיוודיעו שנשאל על שבועתו מפני החשד (ש"ך), מי שנתן לו תקיעת כף זמן רב למוהל שאם יוליד אשתו זכר שיהא הוא מוהל, עי' לקמן סי' רסד סק"יב), ועיקר לא כדברי הט"ז שם, אלא אינו יכול לחזור בו (רע"א * שבו"י).

(סח) ואם נשבע לחבריו שלא יזוז מעיר פלוני ועבר ויצא מתירין לו וכו' – מבואר דבתר שעבר עדיין יש תרופה לנדרו ע"י התרה, שיפטר מעונש שמים (עי' לקמן סי' רלח ס"ב) וצ"ע בדבר שיש משמעות לא כך (ב"מ).

(סט) שאין הנאה שוב למשביע בדבר – ולפ"ז במשביע לחבריו לעשות לו איסור דרבנן להסוברים דשבועה חלה על איסור דרבנן וצריך התרה, כיון דאף אם לא יתירו לו מ"מ אסור לו לקיים שבועתו ולעבור איסור דרבנן בקום ועשה (וע' בש"ך לקמן סי' רלט סק"כז) א"כ שוב אין הנאה למשביע בזה ומתירים לו (רע"א).

(ע) ויש אומרים שאין חילוק – זה לא משנה בקבלת טובה וכן לא שתהיה השבועה על דעת חבריו אלא בכל גווני הן שמשביעין אותו או שנשבע מעצמו צריך להזהר מפני החשד, וע"כ צריך להודיע להנידר והא דסיים "כדי שידע הנידר" זה קאי אסיפא דהנידר דהיינו שמעון ידע מזה, ומזה נלמד לרישא שראובן דהוא המשביע צריך להודיע דחד טעמא הוא והנידר עצמו לא יעשה הנאה לשמעון ובזה שייך חשד משמעון אם יראה שראובן מהנה אותו על כן צריך להודיעו (ט"ז) אלא לעולם כל שהנדר הוא לתועלת חבריו אין מתירין לכתחלה בלא דעתו והסכמתו ואם אינו לתועלתו אלא שנדר בפניו צריך להודיעו משום חשדא (ש"ך).

(עא) ואם מת אותו שנדר כו' – י"א אפילו עשה לו טובה יכולים להתיר כך ועיקר כיון שמת אין יכולים להתיר לו (ש"ך).

(עב) דלצורך מצוה כו' – זה לא מספיק סיבה להתיר אלא רק לצרף את זה להיתרים אחרים ואין להקל בהיתר זה ואפשר שגם רמ"א נתכוין בזה שיש לעשות דבר זה סניף כשיש היתר בלאו הכי (ט"ז), משמע דר"ל אפילו כשהנשבע קבל טובה ממנו ולגבי מצוה

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

דעל דעת הרבים דלא חשיב דבר מצוה אלא היכא שא"א למצוה לעשות אותה אם לא בהתרת השבועה אבל כל שאפשר לקיים בלא ביטול מצוה, לא (ש"ך), היכא שתקע כפו והוא חמור טפי כ"ע מודו דאפי' לצורך מצוה אין מתירין ואף להחולקים דאפילו לדבר מצוה אין מתירים דוקא באם יש היזק לחבירו בהיתר זה אבל אל"כ כ"ע מודים דמתירים לו. אף שלענין עיקר הדין שאין להתיר בלי דעת חבירו דעת הש"ך בס"ק? שאף שאין השבועה לתועלת חבירו מ"מ לענין להתיר לדבר מצוה כ"ע מודי אם אין תועלת לחבירו בזה מתירין לו (פ"ח).

(עג) איש ואשה שקבלו חרם כו' - דוקא נשבעו שניהם אבל אם הא' לא נשבע לא מיקרי טובה בריצוי לבד ודוקא במה שמתרצה האיש לקחת אשה מקרי טובה לאשה אבל במה שנתרצית האשה לא מיקרי טובה כי אשה בכל דהו ניחא לה (ש"ך).

(עד) לישא זה את זו - בחור ובתולה שנשבעו זל"ז שישאו זא"ז ושלא ינשאו לאחר אין לחייב האב לתת להזוג שום נדן ופרנסה. עשיר מופלג שתקע כפו לנער קצב שאם ישמש בתו בחליה במגפה ותתרפא ישיא אותה לו ושוב חזר העשיר ראוי לחייב לבת ולאב לקיים שבועתם ואם יאמר האב שיקחנה בלי כסף אף כי אומדן דעת סתם התקיעת כף היה שיקחנה כדרך העולם עם נדן הראוי או עישור נכסי, מ"מ יטעון האב "די לו שכר שיקח בתי בחנם כו", ועוד אפי' אמר שבלבו היה לתת לו נדן ועכשיו חוזר בו, אין לכופ על דברים שבלב. וכ"ש אם היא נתנה תקיעת כף ולא האב שלא נוכל לחייב האב כלל לתת לה כמשפט הבנות רק על צד היושר והטוב, אבל כל הנשים והבחורים המתיחדים עם הבתולות ובאים לידי כך שישבע זה לזו, מצוה לשלחה ריקם ויוסרו, אז אין לחייב אבי הבתולה בשום דבר אפי' על צד היותר טוב, עכ"ז מחייבין אותם לקיים שבועתם ויכנסנה ערומה, כי לא התנו ע"מ שיותן לה נדן. וגם הדעת היה נותן מעיקרא שלא יתן להם האב ויקצוף עליהם, ואפ"ה נשבעו זל"ז. אמנם אם היא תאמר בוא לעירי ושם נעשה שמחת נישואים ואם אינו רוצה, היא פטורה. ואם ירצה הוא, ואך יהיה אונס שלא יניחו ראשי הקהל או ע"י שום דבר, הרי גם הוא פטור משבועתו. עי' לקמן (סי' רלב סט"ז ברמ"א ועי' ש"ך שם סק"ד). ואם אולי תאבה האשה ללכת אחריו או הקהל לא ימחו הנשואים אך תאמר היא עוד חזון למועד ולא קבענו זמן לשבועתנו אין זה טענה כי בכל דבר מצוה הוי כדמפרש ליקח מיד ולא לתר עי' לעיל (סי' ריט סק"א?) ואז שולחים לה התראה שהוא תבעה להנשא לו אפי' ערומה ללא נדן בעירה וקובעים לה זמן לפי הרגיל לתקן עצמה ואז בעבור הזמן הוא פטור והשבועה כרוך על עקבה, ועי' לקמן (סי' רלב ס"י בד"ה בטעות?) באם יארע הכא דבר כעין זה אפשר שגם היא תפטור ומ"מ טוב שיעמדו באמונתם, אך אם ירצו וימחלו זל"ז שיתירו שבועתם ע"י שלשה אין אנו צריכים לחוש שמא א' מהם אנוס כיון שהוא אומר שרוצה בהיתר נדר חבירו שוב דברים שבלב אינם דברים (פ"ח).

(עה) חייב להוציא - וכמו שנתבאר בא"ע (סי' עז ס"?) ואפי' למאן דפליג התם היינו באשה הנשואה מה שאין כן הכא (ש"ך), וי"א שכל זה לדעת הרמב"ם שלא קי"ל כמותו (עי' אה, ע סי' עז ס"?) (ט"ז)¹²⁶.

(עו) וע"ל סי' רל"ט מי שנשבע כו' - כצ"ל כי כן הוא שם בסעיף ח' (ש"ך).

(כא) ⁴⁰⁰נדר שיעל דעת רבים, אין לו התרה בלא דעתם (עז)¹²⁷. הגה: ⁴⁰¹ויש מחמירין (עח) דאפילו עם דעתם אין להתיר לדבר הכשות, וכן נכון להחמיר (עט) לבתחלה, ⁴⁰²אלא אם כן יש מצוה (פ) בהתרתו. הגה: ⁴⁰³מי שנסבע שלא יכנס חזירו לביתו, ויש בית הכנסת צביתו, מקרי דבר מורה ומתירין לו שיצא חזירו להתפלל (פא) צרכים. ⁴⁰⁴וכן לעשות שלום (פג) בין איש לאשתו, ⁴⁰⁵או משום צרכי צרכים, מקרי דבר מורה (פג) להתיר צרכים נדר שהודר על דעת צרכים. ⁴⁰⁶וכן לצורך פרנסתו. ⁴⁰⁷ודוקא אם אי אפשר לקיים המורה בלא התרת הנדר. ⁴⁰⁸ואם אותו הרבים אומרים שלא להתיר לו, אפילו לצורך מורה אין מתירין לו ⁴⁰⁹מי שנסבע שלא ליהנות מאביו (פד), ומתחרט, מקרי דבר מורה ומתירין לו. ⁴¹⁰ואין נקראים רבים בפחות מג', ⁴¹¹וכגון שיפרוט אותם: על דעת פלוני ופלוני ופלוני, אבל אם אמר סתם (פה) ע"ד רבים, יש לו התרה. ⁴¹²וי"א שאם נדר (פו) בפני ג', אפילו לא פרט אותם, אלא אמר, סתם: ע"ד רבים, אין לו התרה. דמסתמא על דעת רבים, אותם שעומדים לפניו, קאמר. הגה: ⁴¹³ואם הדין אם נסבע סתם, וידענו על מי

¹²⁶ עי' לקמן סק"ק (קלה).

¹²⁷ עי' לקמן סק"ק (קכג). ועי' לקמן סי' רכט סק"ק (כז).

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

נחזיון, כגון שנסבע על דעת הקהל או שאמר שנסבע על דעת ג' רבני העיר, ואין סם אלא שלשה רבנים, שזוהי אלא נחזיון, מקרי על דעת רבים. ⁴¹⁴א"ד' שנסבעו יחד(פז) מעשות דבר אחד, מקרי על דעת רבים, דכל א' נסבע לג' חזיריו, ועל דעתן נסבע. ועיין למטה סעיף ל'. ⁴¹⁵א"ס אומרים דנדר על דעת רבים שהחירו בדיעבד, הותר. ⁴¹⁶א"אין לסמוך על זה, כי אם נשעת הדחק(פז) ויש לורך בדבר. ⁴¹⁷א"ס נסבע על דעת רבים בדבר שיש בו נדנוד עצרה, מותר להתיר לו בלא דעתם, כי אין דעת רבים מסכמת בדבר שיש בו עצירה. ⁴¹⁸א"מי שנסבע שלא לעשות דבר פלוני כי אם נשעת שלשה אנשים נקובים בשמותם, לא מקרי על דעת רבים(פט), דלדבריה אלו הרבים נקט להקל עליו לעשות נשעתם בלא התרה, וכן כל כיוצא בזה:

(עז) אין לו התרה בלא דעתם - פי' דצריך התרת חכם וגם דעתם אבל דעתם לחוד לא מהני וכדלקמן (סל"ז) (ט"ז), אם נדר ע"ד הקהל אף אם יסכימו הרוב לבטל נדרו אין משגיחין בהן עד שיסכימו כולם, שהרי פירש על דעת הקהל גדולים וקטנים, שנראה שלא ע"ד רוב הקהל הוא סומך. ואם הנודר אומר עתה שכוונתו היה על הרוב, נאמן בתלמיד חכם (עי' לעיל סי' רח ס"ב), ואע"פ שאמרנו שם (סק"ח?) שהיום כולנו דינו כעמי הארץ, היינו לענין שצריך התרה אבל הכא דנימא דלא סגי בהתרה לא מחמירין כולי האי, מיהו אם פרט ונדר על דעת פלוני ופלוני ודאי על דעת שיסכימו כולם קאמר ואף שאומר שכוונתו היה על הרוב לא משגיחין ביה (ש"ך), כיון שהזכיר לדעת "כל הקהל" למה הוצרך לומר "גדולים וקטנים", אלא רואים שכוונתו היה להחמיר על עצמו, שלא יהא שום מוחה. וי"א דבאומר סתם "על דעת כל הקהל", אם הרוב מסכימים להתיר, מתירים אף שהמיעוט מוחה, וי"א דאם יש הסכמה בעיר שהמונים וז' טובי עיר הם דנים כל הקהל לכל דבר ומה שיעשו רצוי ומקובל לכל הקהל ה"נ בנדר ע"ד הקהל הממונים וז' טובי העיר יכולים להתיר (רע"א).

(עח) ויש מחמירין כו' - לפי שאין חרטתם שוה דזה מתחרט מטעם זה וזה מתחרט מטעם זה אבל לדבר מצוה כולם מסכימים ומתחרטין בחרטה א' אמנם אם מתחרטין בחרטה א' יש להתיר. וכן מי שקיבל עליו בחרם או בנידוי על דעת רבים נמי יכול להתיר עם דעתם לכו"ע דהא חרם אין צריך פתח וחרטה כדלעיל סעיף ח' וע"ל סכ"ה) עי' לקמן סעיף ל'. וכן כל שהרבים באים ומתחרטין אף על פי שאין חרטתן שוה יכול להתיר לכל א' וא' כפי חרטתו ולא קאמרי המחמירין אלא שאין להתיר מן הסתם בחרטה אחת אמנם י"א שלא להתיר לדבר הרשות אפי' דעת הרבים מסכמת (ש"ך).

(עט) וכן נכון להחמיר כו' - מיהו הב"ד שהתירו אין לייסרם על ככה כיון דרוב הגדולים מתירין ודבריהם נראין עיקר (ש"ך).

(פ) אא"כ יש מצוה כו' - שאז מתירין אפילו בלא דעתם, דמסתמא הם מרוצים בהתרה (ש"ך), והנה רשימה של כמה דברים שהם נחשבים כדבר מצוה: לקחת ש"ץ שקולו ערב, וכן כל מקרה כדי שלא יהיו קטטות ומריבות, וכן לקהל שנשבעו שלא יקחו להם מרביץ תורה, וכן לחכם שנשבע שלא יהא חכם בקהל, וכן מי שנשבע שלא ישמע ד"ת מפי חכם א', וכן לישא אשה שלבו חפץ, וכן ללמוד תורה עם מי שלבו חפץ, וכן להיות לפני שרים ללמד זכות על ישראל (באר היטב), מש"כ בבאר היטב להתיר חכם שנשבע שלא יהא עוד חכם בקהל, היינו אפי' אם נמצא חכם אחר כזה, אפ"ה נקרא מצוה. וכן להיות להקהל בית ועד ועצה מצוה איכא. מי שנדר על דעת רבים שלא לירד לפני התיבה בעירו ועתה נדחקים הצבור בבהכ"נ הקטנה ואין להם שום מתפלל ביה"כ אף שיכולים כולם לילך לגדולה אם עי"ז יהיה דוחק מקום להעומדים הוי מצוה. וגם אם לא ימצא לו להנודר מקום אחר להתפלל ולהשמיע קולו בבואו אל הקודש ג"כ מיקרי דבר מצוה. אך צריך להתיר מג' אנשים שחוף לקהלה כיון שאפי' בני הכנסת הגדולה מרויחין עי"ז שאינם נדחקים כולם נוגעים בדבר (פ"ת), והנה אע"פ שיש מצוה לקיים דבריו המת, מה שצוה בערס דווי, היינו רק לגבי חלוקת כספים ולא לגבי דין זה, אין בזה מצוה, להתיר נדר שהודר על דעת רבים, ואפילו אם אביו ציוה עליו עשותו, אין בזה סותר את דבריו, שכבר נדר, ואפילו נדר ששלא הודר ברבים לא מתירים על פי זה, אלא רק אם נתחרט, אבל לידור אחרי שאביו ציוה עליו לא לעשותו יש בו משום סותר את דבריו (עי' סי' רמ ס"ז?) (פ"ת * תשב"ץ ח"ב סי' נ"ג), קהל קבלו עליהם חכם אחד להיות חכם שלהם ומרביץ תורה ביניהם וחייבו עצמם שלא להחליפו בשום בעל תורה אחר אפילו שיהיה חכם כדניאל ונשבעו לו על דעת רבים, והחכם ההוא הלך למדינת הים והניח את הקהל בלי תורה כי לסבת החומרות והחיובים ההם אין פוצה פה ומצפצף בדברי תורה בקהל ההוא. שבועה זו לא חלה כלל ואפילו

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

שאלה לחכם אינה צריכה לפי שנשבעו לבטל מצות תלמוד תורה וכי אם יבוא חכם כדניאל ללמדם תורה ומצות לא ישמעו לו, וכל חכם או מלמד המשביע שבועה כזו מכשיל את הרבים. ואפילו אם תרצה לומר דשבועה כזו חלה מתירין אותה על ידי פתח וחרטה דאנן סהדי שלא נשבעו על מנת שילך לו החכם למדינת הים ויהיו בטלים מתלמוד תורה, ואע"פ שזה נעשה לתועלת הרב עכ"ז, ועל דעתו, לדבר מצוה מתירין אפילו שלא מדעתו (פ"ת * רדב"ז).

(פא) שיבא חבירו להתפלל - ואפילו אין שם מנין (ש"ך).
(פב) וכן לעשות שלום כו' - וה"ה לבטל שאר המחלוקת דגדול השלום, ואין ללמוד מזה למקום אחר שאין מצוה (ש"ך), איש ואשה שנשבעו על דעת המקום ועל דעת ב"ד להתגרש מפני ששהתה י' שנים ללא ילדים, אין להתיר, אלא להתגרש וליתן כתובה, שאין בזה מצוה (פ"ת * שמן רוקח).

(פג) מיקרי דבר מצוה - להסיר מכשול שבועות ונזקין מדרך הרבים אין לך דבר מצוה גדול מזה. מי שנשבע שלא להיות ממונה אם אין במדינה ראוי להיות ממונה יותר ממנו הוי דבר מצוה. שלא ליפרד מאשתו אלא יהיה באותו עיר שאשתו שם מיקרי נמי דבר מצוה, וע"ל סקצ"ה? וסקק"ד? (ש"ך).

(פד) מי שנשבע שלא ליהנות מאביו כו' - אפילו נשבע על המצוה עצמו מתירין לו וזה שונה מהנשבע על דעת חבירו ד"א דאין מתירין לו לדבר מצוה שנשבע עליה בלא דעתו וכנ"ל (סקנ"ב?) דמסתמא דעת רבים נחא להתיר בכל דבר מצוה (ש"ך).

(פה) אבל אם אמר סתם כו' - וי"א אפילו אמר סתם על דעת רבים אין לו התרה ויש להחמיר לכתחלה (ש"ך, פ"ת * תשב"ץ, שמש צדקה), אפי' נדר סתם רק דמחשבתו היתה על דעת רבים גם כן דינו כך (פ"ת), עי' ש"ך, וי"א דעיקר כדעת השו"ע (פ"ת * שער אפרים), ואם אמר על נדר שהודר על דעת רבים, שהיה אונס, הוא נאמן, אבל ראוי להחמיר להתיר את נדרו בפני בני אדם כדי שלא יקלו ראשן בנדרים (פ"ת * תשב"ץ), אם כתב בשטר שידוכים שנשבע על דעת הנשבעים באמת, דינו כנשבע "על דעת רבים" ואין לו הפרה, לחומרא (פ"ת * שמש צדקה).

(פו) וי"א שאם נדר כו' - אם אותן הג' שייכי באותו הנדר לכ"ע הוי על דעת רבים דמסתמא הנך דשייכי בגויה שעומדים לפניו קאמר, ואם אמר להם על דעתכם אני נודר פשיטא דלכ"ע הוי על דעת רבי' ועדיף מאומר ע"ד פלוני ופלוני ופלוני (ש"ך).

(פז) ד' שנשבעו יחד - פי' על איזה ענין שהוא לטובת כולם (ט"ז), י"א דאם נשבעו על דעת כל א' מהם לא מיקרי על דעת רבים אבל אם היו נשבעים כל א' על דעת כולם היה ע"ד רבים, ואין זה מוכרח, ולכן צריך להחמיר כשו"ע (ש"ך), כשקבל טובת הנאה אפילו לדבר מצוה אין מתירין, דאפי' דאמרינן דלדעת רבים לדבר מצוה מתירין, היינו לפי שהרבים ודאי יסכימו בהתרה, לפי שהיה לדבר מצוה, אבל בשקבל טובת הנאה מחברו והדירו להנאתו מאן לימא לן דאפילו לדבר מצוה נחא ליה (רע"א * מהריב"ל), כשהסכימו שלשה או ארבעה על ענין אחד ונשבעו איש אל אחיו נעשה כל אחד כעושה טובה לחבירו ואין מתירין אלא מרצון כלם, הנשבע על דעת רבים שהתירו בדיעבד, אין לסמוך בדיעבד, אפילו שיש אומרים כך (רע"א * מהריב"ל), על כל דבר מצוה מתירים נדר שהודר על דעת רבים (רע"א * מהריב"ל), כיון דכל אחד נשבע על דעת חבירו, והם ודאי שלשה או יותר שקמו ונתחברו יחד בחברה זו חברת גמ"ח, וכל אחד נשבע לדעת חברו, פשיטא שכוונתו היה שנשבע לדעת כל אחד ואחד מהם, ושיהיה כל אחד מהם מושבע לדעת כולם, וכיון שהם ג' או יותר מג' נקרא שבועה על דעת רבים, וזה אפילו אם לא פירט שמות האנשים, וזה לכונ"ע, וכן אם היה בפני רבים והם ג' אפי' אומר על דעת רבים סתמא אין לו התרה, דמסתמא על דעת אותם רבים שעומד בפניהם קאמר, מיהו זה שהיה בפני רבים יש מתירים ולכן אינו אסור מטעם ודאי, אבל עכ"ז אסורה (רע"א * מהר"ש לבית לוי), עי' ש"ך, נתקשרו קהלה בקשר אמיץ ובשבועה דאורייתא כל אחד על דעת חבירו וכולנו לדעת אחת להיותנו כולנו באגודה אחת כו', ועכשיו יותר טוב שיחלקו לב' קהלות ורוצים להתיר השבועה וכו'. הטעם שאין מבטלים נדר שהודר על דעת רבים ולא כשהוא על דעת יחיד, משום דמבטל דעתו אצל רבים ואינו מבטל דעתו אצל יחיד. אם כן רבים שנשבעו להדדי לעשות איזו תקנה הוי כעל דעת רבים, דכל אחד מבטל דעתו לגבי חבירו כדי שיבטלו ג"כ דעתן אצלו, כל שהוא לטובת כולם, ואפילו אם נשבעו כל אחד ע"ד אחרים הנשבעין מ"מ אם מתחרטים כולן אח"כ ומסכימין להתיר יש לו התרה, וזה אינו מועיל אלא בענין הקהלות להדדי, דהיינו אם כל קהלה אחת שאלה על נדרה השנית מותרת ג"כ, דהו"ל כשנים שנודרים זה כנגד זה. אבל אם מקצת קהלה אחת מתחרטים

[084] Commented:
לכן צריך להחמיר כשו"ע
?

[085] Commented:
יהו זה שהיה בפני רבים
יש מתירים ולכן אינו
אסור מטעם ודאי, אבל
עכ"ז אסורה – זה דעת
הר"ג ואחרונים לא כך

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

ואפילו משני הצדדים נשאר הקשר בין האחרים, אז לא. ועוד במקום שנוהגים להתיר חרמות ותקנות הקהל בלא שום חרטה ולא דיינינו ליה כשאר דין נדרים (ב"מ * רמ"א). (פח) כ"א בשעת הדחק כו' - י"א דהא דעל דעת רבים אין לו הפרה היינו לכתחלה אבל בדיעבד שבאו ג' בני אדם והתירוהו לו ה"ז מותר, ואף שזה שלא בשטת רוב הפוסקים מ"מ ראוי לעשות סניף וכדאי לסמוך על זה בשעת הדחק, ועיקר דעל דעת רבים אפילו בדיעבד לא מהני התרה, ואין להקל כלל אפילו בשעת הדחק וצורך בדבר אמנם בנדר שהודר על דעת רבים כלומר שאמר סתם "על דעת רבים" ולא פרטם, בכה"ג מותר בדיעבד (ש"ך), וי"א דעיקר כ"א ודלא כש"ך (פ"ת).

(פט) לא מקרי על דעת רבים - דדוקא כשנודר על דעת רבים שאומר על דעתכם או על דעת פלוני ופלוני ושיתף דעת הרבים בעיקר הנדר הוי על דעת רבים משא"כ הכא, וכה"ג לקמן סעיף ל"ח, ולכתחלה יש להחמיר דלא להתירו כיון שי"א שאפילו אמר סתם עד"ר אין לו התרה וכמש"ל סק"ד? (ש"ך).

(כב) נדר שנדר מעצמו (צ) על דעת אחד או על דעת שנים, יש לו התרה אפילו בלא דעתם. הגה: ⁴²⁰מיהו אם נשבע או נדר ע"ד המקום, דינו כנדר (לא) שעל דעת רבים. ⁴²¹ויש מקילין אם נשבע לזכר הרשות (נצ):

(צ) שנדר מעצמו - פי' בלא קבלת טובה (עי' לעיל סעיף כ') (ט"ז), כלומר לאפוקי אם הדיר לחבירו בשביל טובה שעשה לו, דאפילו ע"ד יחיד אין יכול להתיר בלא דעתו כדלעיל סעיף כ' (ש"ך).

(צא) דינו כנדר כו' - ואין לו התרה (ש"ך), ואם נדר על דעת המקום ועל דעת ב' יחידים, הוה כג' רבים ואין לו הפרה, ואפילו אם ב' היחידים מסיכים להתיר, מי יודע אם יתרצה המקום (רע"א * מהרש"ך), אמנם יש לו התרה כמו נדר על דעת רבים, במקום מצוה וכו' (רע"א * תשב"ץ).

(צב) אם נשבע לדבר הרשות - דלא צוה הקדוש ברוך הוא על זה להשביע כן ואין אומרים לשון זה דעל דעת המקום אלא שיהיה איום עליהם ול"ד לשבועת קבלת התורה דצוה הקדוש ברוך הוא להשביע כן (ט"ז), ואם נשבע על דעת המקום לעשות דבר מצוה אין לו התרה (ש"ך).

(כג) נדר שהודר ברבים (צג), יש לו התרה מאחר שלא אמר על דעתם (צד):

(צג) נדר שהודר ברבים - פי' שלא אמר "על דעת רבים" אלא שעשה הנדר מעצמו במעמד רבים (ט"ז, ש"ך).

(צד) יש לו התרה - פי' בלא דעתם וא"צ להתיר בפניהם וכן ללא ידיעת אותן רבים, והיינו דוקא כשאין להרבים תועלת בנדר ההוא, אבל אם יש להם תועלת, זה לא שונה מיחיד שאסור משום חשד וכדלעיל (סק"נח) (ש"ך), עי' ש"ך "דא"צ להתיר בפניהם", ועיקר דלכתחלה צריך בפניהם או בידיעה רק בדיעבד מותר ¹²⁸, וע' בש"ך (סק"פח) (רע"א).

(כד) בעל מפר (צה) נדר שנדרה אשתו על דעת רבים, אפילו לדבר הרשות:

(צה) בעל מפר כו' - שהרי אין תלוי בדעתם, שהרי הבעל מפר אפילו בלא חרטה דידה כשם שאין דעתה מעכב להפר כך אין מעכב דעת הרבים (ט"ז, ש"ך), ואפילו אם יבטל הבעל דעתו ויתן לה רשות לידור על דעת אחרים אינו כלום, כיון דסתם אשה על דעת בעלה נודרת ותלה הכתוב הפרתה בבעל, יכול הבעל לחזור ממה שנתן לה רשות (ש"ך), ויש להסתפק אם חכם יכול להתיר לה לדבר הרשות (פ"ת).

(כה) נדרים וחרמים (צו) שמטילין הקהל, לא מקרי על דעת רבים אעפ"י שאמרו על דעת המקום (ועל דעת הקהל), ויש להם התרה בלא פתח וחרטה, ואין צריך לא יחיד ולא ג' הדיומות, ⁴²⁵שאין אלא כעין גזירה (צו) ונידוי על כל מי שיעבור על גזירתם. הלכך נודרין ומתירין (צה) הם בעצמם ⁴²⁶אפי' הזכירו קצועה עם החרס. ⁴²⁷ואם התנו בפירוש שלא יוכלו להתירו, או שאמרו על דעת הקהלות הרחוקות, ⁴²⁸וכן אם הוסיפו בחרם על מנהגם

¹²⁸ הגרע"א לא הביא טעמו וכו', ועי' תשב"ץ (ח"א סי' קנה): צריך להתיר לו נדרו בידיעת אותם רבים משום דאמר' בירושלמי (נדרים פ"ה ה"ד) דהנשבע בפני חבירו אין מתירין לו אלא בפני חבירו ופי' התם טעמא מפני החשד ומפני הבושה ולפי טעם זה אין צורך שידעו זה הרבים קודם הפרה וסגי שידעו זה אחר הפרה.

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

הראשון, כגון התרעות או נאדות נפוחים או כיבוי נרות וכיוצא באלו, גליא דעתייהו דלהחמיר באו ואינו נותר כשאר חרמות, אלא על ידי שאלה. ואם הוחרם או הודר (צט) על דעת רבים (ק), אין לו התרה. הגה: ¹²⁹וי"א דלפילו התנוקא) צפיקא שלל יהא לו התרה, לפילו הכי יכולין לחזור ולהתירו. ואם החרימו שלל להתירו, מתיירין חרם האחרון תחלה, ואח"כ מתיירין חרם הראשון. וע"ל סימן רכ"ט¹²⁹:

(צו) נדרים וחרמים – בדין ספק חרם, מאחר ולעבור על חרם הוא דבר תורה, ולכן אפילו ספיקו אסורה (רע"א * שו"ת הרשב"א, מהריב"ל, מבי"ט, רשד"ם), והעובר על חרם כעובר על שבועה, ונפסל לעדות (רע"א * מבי"ט), בעיר א' הסכים בחרם שלא יפתח אדם חנות בזמן שיש מת בעיר סתם ונפל מח' אם כוונתם זה דווקא ביום או גם בלילה, אע"פ שספיקו לחומרא, חרם דינו כנדר, ולכן מובן שבעיר ראו שאם יתעסקו במלאכתם יתירשלו בצרכי המת יש לנו לומר כי לא הסכימו אלא בשעה הראויה להתעסק בצרכי המת דהיינו שעה מעלות עמוד השחר אבל לילה לאו זמן עסק הוא לפיכך יש לנו לומר שלא היתה הלילה בכלל ההסכמה [פי' אזלינן בתר אומדנא – רשד"ם¹³⁰] (רע"א * רשד"ם), חרם חל על דברי תורה כמו שבועה (רע"א * רשד"ם), והנשבע לבטל חרם, אינו לבעוה, שזה לבטל מצוה (רע"א * רשד"ם), אפילו במקום של ספק ממון, ספק חרם הוי איסור תורה (רע"א * רשד"ם), י"א דכל הסכמה, רוצה לומר חרם או שבועה שלא הוציאה בפה, אע"פ שחתם כתב ידו לאו קבלה חשיבא ויש חולקים אבל אם נהגו כך, אז יש לעשות כצד הראשון, אמנם ספק נידוי לקולא (&). וספק חרם היינו שיש ודאי חרם וספק אם זה נכלל, או אסורה. אבל בספק בעיקר החרם אם חל או לא, לא שייך למימר ספיקא דאורייתא לחומרא (רע"א * משפטי שמואל), מי שכתב בכתב ידו כי הוא מסכים ונכלל בחרם ונדוי ומקבל עליו, שפשיטא הוא דחשיבא קבלה גמורה ואע"פ שלא הוציאו מפיו, וכן נהגו בכל מקום שש"צ מכריז החרם ובלתי שיענו אפי' אמר אלא בשתיקה בעלמא הויא קבלה (רע"א * משפטי שמואל), ענשו בחרם, ועברו כמה אנשים בחרם ולא נענשו. והוי קצת אנשים טוענים דאדעתא דהכי לא קבלו עליהם אותה ההסכמה ואותו החרם, שיעברו כמה אנשים ולא ייסרו אותם ויהיו חוטאים נשכרים וכו', מכל מקום לא נמצא שום חכם בעל הוראה שמלאו לבו להקל, כיון שיש פנים לכאן ולכאן, מי יקל את ראשו בספק חרם. ואם נהגו באותו מקום שאם יעבור יחיד או רבים על ההסכמה והחרם, ולא יענישו, הותר החרם וההסכמה ממילא בלא התרה, והעובר עונו ישא, הולכין אחר מנהגם. והטעם דעל דעת מנהגם הם מחרימים. ואפילו יהיה להם אז ספק במנהגם, יש להם להחמיר, אמנם אם הרבנים עצמם שעשו את החרם עברו עליו, אז זה מותר, מטעם דאין כאן רבנים [לשונו: ברורים?]. ואם עובר על חרם הקהל הוא חשוד לשבועה או לא, הוא תלוי במחלוקת (עי' חו"מ סי' לד ס"ה¹³¹), בשבועה להבא, כגון שבועה שלא אוכל ואכל, דלפי הי"א שם לא

¹²⁹ עי' לקמן סי' רכט סק"ל).

¹³⁰ עי' לעיל סי' ריח ס"א.

¹³¹ עיי"ש במאיר המשפט: אבל המועל בחרמות תקנות הקהילות אין לפסול לעדות, דאל"כ לא יוכשר אחד מאלף, וה"ה מי שמסרב לכנוס לתקנת הקהל (סמ"ע), אחד שהיה מוחזק בכשרות ובא לקהילה אחת ועסק שם באיזה סחורה שלא היה נרצית לבני אותה קהילה ושאלו אותו בחרם אם יש בידו מאותה סחורה שיודה. ומחמת שהכיר באותה בני קהילה שהם שונאים לו והיה ירא באם יפול בידם שיענשוהו בעונשים גדולים שלא יהיו לפי כבודו לא חשש לדבריהם, ולא הודה דבר. יש לומר שליבו אנסו שבראותו שבני אותה הקהילה עומדים על נפשו וכבודו ומקצתם הם שונאים אמר בדעתו שאינו מחוייב לקבל הטלת חרםם ובפרט שאינו מבני קהלם ואינו מחוייב לקבל גזירתם ולכן לא נפסל בגלל זה (ש"ך * מהר"ם), אם ב"ד הזמינו א' לבא לב"ד בגזירת עירין¹³¹ וחרם ב"ד והוא סרב ולא בא, אינו נפסל לשבועה, אלא דווקא על חרמי הציבור משא"כ בחרם ב"ד כזה שאינו אלא עונש על הסרוב (רע"א * זכרון יוסף), י"א דהמזכיר שם שמים לבטלה פסול לעדות וי"א דיש מקום להכשירו, ועי' לקמן סי' ב, ולכן תולים שלא ידע שדבר זה אסור, ולכן בעידי קדושין שרוצים לפסול העדים שהוגבה עדות עליהם שהם מגלחים זקנם בתער. אין להתיר בלא גט מאחר שאין עדות ברורה עליהם אשר התגלחו ע"י ישראל ושהגילוהו ה' על מקום האיסור ממש. והרי השחתה בתער דנתפשט בעו"ה אצל הרבה לא חשב שזהו איסור כ"כ ואף דלא התנצל עצמו כן לפני הב"ד מ"מ לא פוסלים אותו על זה (פ"ת אה"ע) ועיין לקמן (סי' פז סט"ל) [אין מוסרין שבועה למי שרץ אחר שבועה] (פ"ת), מי שיש עליו עונש "מי שפרע" (עי' סי' רד) כשר לעדות, וכן מי שאומר "איני יודע אם הלוינתי" (עי' סי' עה ס"ט-י), אבל כשיש דבר בידו, והוא חייב בדיני שמים להשיבו, פסול לעדות עד שמשיב (פ"ת * נ"צ).

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

חשוד לשבועה, שכן נשבע באמת, שחשב שלא יעבר, והצד הראשון, מ"מ לעדות לכו"ע נפסל (רע"א * מהרש"ך), עיר שהיו בה שתי קהלות וכל אחד מהם להם תלמוד תורה בפני עצמו, אח"כ החליטו לחבר התלמוד תורה להיות אחד, ובררו שמונה אנשים ונתנו להם השתי קהלות כח לעשות תקונים הגונים לקיום התלמוד תורה. וקבלו חרם חמור לעשות ולגמור ככל אשר יגזרו ויסדרו השמונה אנשים הנז'. והשמונה אנשים עשו הסכמה זה לשונה, "עוד הסכימו כאשר אף אחד מהחברים אינו יכול למנות מלמד חדש ללא רשותם של שמונת החברים". כיון שההבנה היותר פשוטה בנוסח זה הלשון היא, שצריך שיסכימו כולם וישוו לדעת אחד, וכיון שכן יש לנו לתפוס הלשון על פי הכונה היותר פשוטה. וכל שלא הסכימו והושוו יחד, ההסכמה והתקנה בטלה ואפי' שיסכימו הרוב (רע"א * מהרש"ך), קהלה אחת ביררו להם ט"ו בני אדם ומינו אותם מהם ממונים ומהם פרנסים לסבול עליהם עול הק"ק עד חמשה שנים. וכל הסכמה ותיקון יהיה קיים לפי רוב הברורים. והסכמה היה ביניהם ג"כ שאם שנים או ג' לא ימצאו בעיר, הסכימו שלא יעוכב התיקון בשבילם, ועשו דבר במעמד ט' מהברורים, כי הז' הנוותרים ה' מהם היו חוץ לעיר, וב' נפטרו, אע"פ שיש ספק אם חייבים או לא, עכ"ז מאחר וזה בחרם, והוא ספק חרם לחומרא (רע"א * מהרש"ך), בני עיר אחת שהסכימו והחרימו בחרם חמור וגמור כל איש או אשה אשר יעשה או ישא ויתן במעוה מזויפות אשר לא יהיו עשויות בזאראפאנה [מטבעה] של המלך. ולא שמו קצבה כמה זמן יהיה משפט החרם. עתה יש מי שמורה היתר, ואומר כי מאחר שלא קצבו זמן רק החרימו סתם, לא חל החרם יותר משלשים יום, לפחות זה ספק וספק חרם לחומרא (רע"א * מהרש"ך), עכ"ז במקום ספק חרם [ובמקרה זו היתה חרם שלא לפתות את אשתו למחול הנדוניה, ויש ספק אם היא נתנה מתנה, אם זה בכלל] לא מוציאים כסף מיד המוחזק ככל ספק איסור לא מוציאים ממון מיד המוחזק (רע"א * ראנ"ח). וי"א שזה דרבנן (רע"א * מהר"מ פאדאווא), ואם היה חרם שלא ימכר יין ביותר מה' מטבעות לבקבוק, והחרם זה על המוכר ולא על הלוקח, וא' מכר בז' וקבל עונשו, ולא קיבל הכסף, אין הלוקח משלם אלא ה' (רע"א * אלשיך) (רע"א).

(צז) ושאינו אלא כעין גזירה – שיטת המחבר שאם חזרו והתירו, חכם עוקר את הנדר מעיקרו וכאילו לא היה כאן חרם, שהוא סובר דחרמות שמטילין על הציבור אין להם דין נדר וחרם, אלא כעין גזרה ונידוי שמנדי על כל מי שיעבור על גזרתם, הילכך מנדין ומתירין הם בעצמם ואפילו אם הזכירו לשון שבועה אין דעתם אלא לנדות ולהחרים שהוא החרם הוא השבועה ולכך חלה אף על הדורות הבאים שאילו היתה שבועה א"א להשביע את הנולדים לאחר זמן נמצא לפי שיטה זו אפי' גלו דעתם ואמרו שלא ישאלו התרה ולא יהיה להם היתר לעולם כל זה גזרת עצמן היא וכל שהן מתירין גזרה זו האחרונה חוזרים ומתירין את הראשונה שכלן יש בידן להתירם, וי"א טעם אחר בעיקר טעמן של חרמי ציבור שניתרין בלאו חקירת חכם, דהואיל וכבר נהגו בכך לעולם כל קהילות הקדש נמצא שכשםסכימין מתחלה על דעת כן מסכימין שלא יהיו אסורין אלא עד שיסכימו להתיר

[086] Commented: ל
בדוק!

ועי' עוד במאיר המשפט סי' צב ס"ב: פירוש, אף על גב דהחרם גזרו הקהל על תקנתו שלא יעברו להבא, ובשעה שקיבלו עליהן החרם דעתן היתה לקיימו, ואח"כ יצר הרע של זה כפאו שעבר כמ"ש בסמוך, והוא אמינא דלא יהיה חשוד לישבע לשקר, כיון דאז בשעה שנשבע ומוציא השם מפיו יודע שמשקר, ודוקא כשנשבע שאכל ולא אכל שג"כ מוציא שם שמים מפיו לשקר בשעת שבועה נעשה חשוד. וזהו טעם ה"א דדוקא בשבועה דלשעבר כו', ולסברתן כל שכן בעבר על החרם דאינו נפסל. ולסברא הראשונה דפסול בעובר על החרם כל שכן דפסול בנשבע שיאכל ואינו אוכל, ועי' לעיל (סי' לד ס"ה וסק"ב?) (סמ"ע), ועיקר כ"א, ומוקמינן גברא אחזקתיה ושלא להוציאו מחזקת כשרותו, ואפילו לצד הראשון, היינו חרם שנעשה בהסכמת הקהל שגזרו שלא יעשו איזה ענין, שאותו חרם הוי כאלו כל הקהל הוציאו החרם מפיהם כיון שנעשה בהסכמת כולם. ולכך כשעובר אחד מהקהל על אותה גזירה הוי כאלו עבר על שבועת ביטוי להבא דלהבא שהוציא מפיו, אבל אם קהלה עשו חרם, ובא א' מרחוק, ועבר על החרם, לא נפסל לכו"ע, ואפילו אם הוא כפר נגד תביעתם, אפשר לומר שלא היה בדעתו לעבור על החרם כלל רק היה בדעתו להודות לבסוף שיש לו בידו מאותה סחורה רק שאשתמוטי קא משתמיט מבני הקהלה זמן מה לראות איך יפול דבר עד שיתקררו החמין בפורשין כי ראה שמדת דינם מתוח נגדו, ועוד דאיכא למימר ליביה אנסיה שבראותו שבני אותה הקהלה עומדים על נפשו וכבודו ומקצתם הם שונאיו אמר בדעתו שאינו מחוייב לקבל הטלת חרמם ובפרט שאינו מבני קהלם ואינו מחוייב לקבל גזירתם, כי ראוי הוא לתלות בכל ענין שנוכל לומר שלא נתכווין לעבור על החרם והשבועה ח"ו הואיל ומקודם היה מוחזק בחזקת כשרות, ועוד היכי שהצבור גזרו לעשות איזה ענין ועובר ואינו עושה ועובר בשב ואל תעשה אינו נפסל (ש"ך * מהר"ם מלובלין).

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

ולכן אם גלו דעתם בפי' או שמחשבתם ניכרת מתוך דבריהם שלא יהיה ניתר בהסכמתם וכל שכן אם אמרו בפירוש שלא יוכלו להתירו הרי חזר הדבר כשאר נדרים ושבועות שאין להם התר אלא בחקירת חכם ועוד אין נדרי ציבור נותרין אלא מכאן ולהבא ואם א' א' עבר עד שלא הותר נענש ואפילו לא בא הזמן ולא חל יכולין להתיר, ועוד אם התירו הקהל מקצת אין השאר מותר ולא אמרינן בכי האי גוונא נדר שהותר מקצתו הותר כולו, אין צריך לבטא בפיהם לשון התרה כדין התרת חכם אלא משהסכימו לבטל את הדבר ואמרו לרבים עשו כן הרי הוא בטל. ולכו"ע חרמי ציבור לא דמו אלא לנדר שהודר ברכים ולא על דעת רבים, ויש לו התרה (רע"א * מהרי"ט). י"א דאין שבועה חלה על חרם, וי"א דשבועה חלה על חרם (רע"א).

Commented [O87]: נ
כן זה לכו"ע?

(צח) הלכך נודרים ומתירים כו' - שמה שהזכירו "על דעת המקום" ושבועה לא הזכירו אלא כדי שינהגו חומרא יותר ולאיים עליהם שלא ינהגו בהן קלות ראש, אבל תלוי הכל בדעת הקהל כמו שיסכימו (ש"ך), אם התנו שאם ירצו להתיר יהיה א' מהקהל יכול לעכב ואח"כ מת אחד יכולים להתיר בלי שאלה כיון שלא התנו שאם ירצו להתיר לא יועיל עד שירצו כולם (פ"ת), אפילו הנולדים והבאים אחריהם דאע"ג דאין השבועה חלה על הנולדים מ"מ חרם ונידוי חל עליהם (עי' לקמן סל"ה), והרי כל חרמי ציבור לא נתקנה אלא למנוע קטטות ומריבות שביניהם על עסקי קבלות הרב מפאת היותו קרוב למקצתם ורחוק לשאריתם ושלא יהיה הרב רך לקרוביו וסיעתם וקשה להרחוקים וזולתם עי' ט"ז (סק"קטז) ולעיל סי' ריח סק"ד (?), ואין צורך שכל הקהל יסכימו לבטלו, אלא מספיק אם רוב (פ"ת * זכרון יוסף).

(צט) ואם הוחרם או הודר - אותו חרם שהוסיפו על מנהגם (ש"ך).

(ק) או הודר עד"ר - כלומר שאמרו "על דעת קהלות הרחוקות" דזה הוי על דעת רבים (ש"ך).

(קא) וי"א דאפילו התנו כו' - דכל מעשה צבור הוי כאלו התנו כך מתחלה, מיהו אם אמרו על דעת רבים או על דעת קהלות הרחוקות אין להם התרה והמחבר לא חולק ומ"ש "שאפילו התנו יכולים לחזור ולהתירו", ר"ל דהיינו ע"י שאלה ועי' לקמן (סי' רכט ס"ד) (ש"ך), במקום שהסכמת הקהל לקנוס פלוני מאה ש"ח על העובר על התקנה, וא' עבר וביקש אח"כ להקל על הקנס ונתפייסו בשמונים ש"ח ואחר ימים חזר והציע דבריו ובא בתחנה להקל מעליו עוד סך הזה ובאשר שהיה זה לטורח רב בעיני המנהיגים נמנו וגמרו שטרם ידברו עוד מזה יתן פלוני תקיעת כף שכל היוצא מפי המנהיגים יעשה וכן עשה והסכימו שלא יתן רק חמשים ש"ח ואחר ימים בא עוד פלוני לבקש על הרחבת זמני פרעון כי על זה לא תקע כפו רק על גוף הקנס. אם בשעה שביקשו הקהל תקיעת כף מפלוני הסבירו לו על הטורח הרב וכו', מובן כוונתם כי ע"ז היה בא בתקיעת כף שלא יטריח עוד אותם ואסור לו לבקש בין להקל הסך בין להרחיב הזמן, ואפילו בנתן תקיעת כף סתם לקיים דברי הקהל, שהיה מקום לומר שאף שהקהל עשו זה להקל הטורח מ"מ הוא סבור שעשו זה למען יעשה ויקיים בלא כפיה ורוצה לחזור ולבקש אין שומעין לו, כי אחר שכבר הטריח כמה פעמים, אומדנא דמוכח היה לו דכוונת הקהל לבל יחזור להטריח ולבקש. אמנם אם רוצה לבקש שימחלו לו התקיעת כף ויתירו לו לבקש על נפשו, זה מותר, אפי' נשבע בפירוש שלא יבקש עוד (עי' לקמן סי' רכט ס"ד) ומ"מ אף על גב דאין איסור לא צייתנין ליה כי היכא דלא ליהוי מילי דצבורא כחוכא ואטלולא? (פ"ת).

Commented [YL88]:

המחבר לא חולק -
לשונו שהמחבר
סובר שהרמ"א לא
חולק על הסברא
ראשונה, אבל איך
שכתבתי יותר קל,
וצ"ע אם זה בסדר

Commented [YL89]:

רגום הלשון

(כו) אין נדרי(קב) צבור ניתרים, אלא מכאן ולהבא, אבל לא על מה שעבר:

(קב) אין נדרי כו' - כלומר לא כשאר נדרים שניתרים בהתרת חכם שנעקרים למפרע ונ"מ לענין הותר מקצתו הותר כולו כדלקמן (סי' רכט ס"ב) (ש"ך).

(כו) אפילו לא בטלה הסיבה שבשבילה תקנו והחרימו, אם רצו להתיר, מתירין(קג) ואפי' בתוך הזמן שקבעו להמשך התקנה, ⁴³²ואפילו לא בא זמן הנדר ולא חל הנדר, יכולים להתיר. ⁴³³ויכולין להתיר קלחו. Error! Reference source not found. ולהניח קלחו:

(קג) מתירין כו' - משום שחרמים אלו, כאלו יש בהן תנאי שיוכלו להתיר כל זמן שירצו (ש"ך).

(כח) אם היתה ההסכמה נדר לרבים(קד) או סייג לתורה ולדבר מצוה, אינם יכולים להתירו. ⁴³⁵וכן בנדר של שחוק(קה) ¹³²:

¹³² ערוך השולחן יורה דעה סימן רכח סעיף נב

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(קד) גדר לרבים - היינו לדבר מצוה שלא תבטל וכן נדר שלא יתירו דבר איסור אבל הסכמה לעשות דבר מצוה מחדש דינו כנדר דבר לצדקה דיש לו התרה כדלקמן (סעיף מ"ב) ולקמן (סי' רנ"ח ס"ו) (רע"א).

(קה) וכן בנדר של שחוק - אם כללו בחרם ש"כל מי שיעבור יהא מנודה" כל מי שעובר יכולין להתיר הנידוי, שזה לא מתיר את האיסור, כדרך שמתירין שאר המנודים (ש"ך), אין מתירים אפילו אם רבים נכשלים בזה, אבל זה רק תוך זמן החרם, אבל אם החרם היה מוגבל לזמן, הרי בסוף הזמן החרם בטל מאליה, אבל גם בזה ראוי להחמיר עליו עד שיבטלוהו במנין אחר (פ"ת * שמש צדקה).

(כט) ⁴³⁶יש מי שאומר שאם קהל אחד עשו הסכמה בחרם, למגדר מילתא, והלכו קצתם לעיר אחרת לדור ואין דעתם לחזור(קו), אם הפרצה ההיא מצויה שם חייבין להתנהג בנדר שקבלו עליהם בעירם הראשונה, ואם עברו הרי הם עבריינים. הגה: ⁴³⁷ולכן(קז) מי שילא ממקום שנוהג חרם רבינו גרסון שלא לישא ב' נשים למקום שמקילין, אסור לו לישא ב' נשים: (קו) ואין דעתם לחזור - כלומר אף ע"פ שאין דעתם לחזור "אם הפרצה ההיא כו'", אבל אם דעתם לחזור, אף על פי שאין הפרצה מצויה שם חייבים להתנהג בגדר ההוא, כמ"ש באו"ח (סי' תקעד ס"?) דחייב לנהוג חומרי מקום שיצא משם כשדעתו לחזור (ש"ך). (קז) ולכן כו' - מי שבא ממקום שלא נוהגים תקנת ר"ג ונשא אשה במקום שחל תקנת ר"ג והתנהג שלא ישא אשה עליה ואחר כך הלך למקום אחר ונאבדה כתובתה וכתב לה אחרת אינו יכול לישא אשה אחרת כיון שנשאה על תנאי תקנת ר"ג וכ"ש כשהיה כתוב בפירוש התנאי בכתובה כו' ומשמע הא לאו הכי יכול לישא אשה ולא אמרינן שחרם ר"ג חל עליו גם במקום אחר (ש"ך).

(ל) ⁴³⁸צבור שהסכימו על ענין אחד ונשבעו כל איש מהם עליו, ואח"כ רצו להתיר, אין להם תקנה עד שיתחרטו כולם וימצאו פתח לשבועתם, כשאר שבועות דעלמא, ויתירו להם ג' אנשים שאינם מבני העיר. ואם פתחם וחרטתם שוה, אחת לכולם, יכולים המתירים להתיר לכולם יחד. ואם לאו, מתירין לכל אחד כפי פתחו וחרטתו. הגה: ועיין לעיל ¹³³כתבתיו(קח) ⁴³⁹ליק' מי ש'אומרת(קט) לכהאי גוונא מקרי נשבע על דעת רבים, ⁴⁴⁰מיהו יס' חולקין(קו) סבירי להו דכל אחד מהם יכול להתחרט ולשאלו על נדו, אעפ"י שאין חזיריו מתחרטין.

(קח) וע"ל כתבתי כו' - כלומר לעיל (סעיף כא) כתב די"א ארבעה שנשבעו יחד לעשות איזה דבר מיקרי נשבע על דעת רבים, ועל דעת רבים אפילו מתחרטים כולם אין יכול להתיר להם כיון שאין חרטתן שוה וע"ל לעיל (סקנ"ז?). והנה מקור דברי השו"ע הולך לשיטתו שמחלק בין חרם לשבועה, אבל היש חולקים שברמ"א חולק וסובר שהטעם שסמכו עליו להתיר חרמי הקהל בלא שאלה דהואיל וכך נהגו על דעת מנהגם הם מחרימים, אותו הטעם מספיק לשבועת הקהל, שאף אם יאמרו מחרימים ומשביעים אנו, יכולים הם עצמם להתיר בלא שאלה וחרטה משום דעל דעתם השביעו, וע"ל רמ"א לעיל סעיף כה, אפי' הזכירו שבועה עם החרם וכאן סתם כדברי המחבר, דאפי' יתחרטו כולם צריכים למצוא פתח לשבועתם ויתירו להם ג' אנשים דעלמא, היינו שהרמ"א סובר דדוקא כשהשביעו הקהל בסתם כל הקהל כמו שהש"ץ אומר בשליחות הקהל אנו משביעין

ולפ"ז תמוהים דברי רבינו הרמ"א שכתב על זה וז"ל ואם יש מכשול בנדר זה כגון שיש לחוש שיעבור בלא התראה מתירין לו לכתחלה עכ"ל וקשה הא לכתחלה גם הרשב"א אוסר ואפילו בדיעבד שהרשב"א התיר חולק עליו הרב ר' שם טוב אמנם העניין כן הוא דרבינו הרמ"א בתשו' האריך לחלוק על רבינו הב"י וכתב שם [בסי' ק"ג] דהכל מודים לרבינו טוביה דבמקום מכשול יש להתיר ע"ש וזה לא כתב בלשון י"א משום דבש"ע לא ביאר רבינו הב"י דמיירא במקום שיש מכשול לכך לא כתב בלשון י"א [עש"ך סקכ"ח] וכן דרכו בכ"מ וי"א דאינו כן דבוודאי הרשב"א אוסר בלכתחלה אפילו במקום מכשול [עש"ך שם] מיהו בדיעבד וודאי מותר ואף אם אינו כן דעת הר' שם טוב מ"מ רוב רבותינו הסכימו להתיר והכי קי"ל וזהו וודאי כשאנו משחק בקוביא תמיד רק לפרקים יכולים להתיר אף לכתחלה כשאנו יכול להעמיד א"ע [ש"ך שם] ועוד כתב רבינו הרמ"א וז"ל וכן מי שנדר שלא לשחוק ונשתטה לפעמים וכששחק ירווח לו מתירין לו עכ"ל כלומר אפילו לכתחלה וזהו פשיטא שכן הוא [והב"ח הוכיח מהגמ' כדעת היש מתירין והש"ך בסקכ"ו דחה דבריו ויש מהאחרונים שקיימו דברי הב"ח ולדינא וודאי שכן הוא ודו"ק]:

היינו הרמ"א סט"ו ואולי הערו, ש צריך להיות שם.
¹³³ סעיף כא.

Commented [O90]: ל
בדוק שאני צודק

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

ומחרימים כו' ואפילו ענו כל הקהל אמר בכה"ג אמרינן דעת מנהגם משיעין, אבל כשכל אחד מהקהל בפרוטרוט? אמר "אני נשבע על ענין זה" הוי על דעת רבים וצריך התרה (ש"ך).

(קט) דיש מי שאומר כו' - גם היש מי שאומר מודה דבצבור שאני דכל מעשה הצבור כאלו התנו על דעתם (ש"ך).

(קי) מיהו יש חולקים כו' - דברי הרמ"א לא קאמר אלא בנשבעו כל הקהל כאחד בסתם דבכה"ג לא הוי על דעת רבים כיון שכן דרכם לעשות כן ע"פ מנהגם אבל המחבר מיירי שנשבע כל אחד ואחד בפרוטרוט הוי על דעת רבים ולכך אין יכולין להתיר עד שיסכימו כולם וצ"ע (ש"ך).

(לא) ⁴⁴¹קהל שרוצים להתיר הסכמה בחרם ויש מוחים, הולכים אחר הרוב (קיא) שאם הרוב מסכימים להתיר, מתירין, מי שלא הסכים בהתרה, לדיריה לא הותר ⁴⁴²ואס נתנו נשות(קיד) לטובי העיר, הם במקום כל הקהל):

(קיא) הולכים אחר הרוב - ובמקום שיש מנהג שלא לבטל ההסכמה עד שיסכימו כולם, כל שיש מוחה אחד אי אפשר להתירו, ועכשיו המנהגים משתנים מדור לדור ומעולם לא נשמע שבביטול שום הסכמה תועיל מחאת יחיד אלא הולכים אחר רוב מנהגי הקהלה (ש"ך), ויש מחלקים דאם רוצים לעקור התקנות והסכמות מעיקרן ואין ההתרה בזה למי שעבר עליהן אלא למי שלא עבר עליהן, שיוכל לעבור עליהן, בזה אין מועיל מחאת יחיד. אבל מי שח"ו עבר על החרם, צריך שיסכימו בהיתירו, כל אותן שהיו בעת החרם. ואם אי אפשר שכבר מתו מקצתן, יבואו אחרים שהם חשובים כמותם וימלאו חסרונם דכיון שכולם נידוהו אי אפשר להפר חלקו של יחיד שלא ברצונו והסכמתו. אם כבר הסכימו הקהל שיחיד יכול לעכב ביטול ההסכמה ולבסוף רוצים רוב הקהל לבטל חיזוק זה עצמו, שמעתה לא יוכל יחיד לעכב, אין יכולים דמצי כל יחיד לומר אחר שהסכמתם שיחיד יכול לעכב כבר ניתן לכל יחיד מהם כח הרוב (פ"ת).

(קיב) אם נתנו רשות - אפילו אם נתנו רשות ליחיד דינו כן (פ"ת).
(לב) ⁴⁴³כיון שלא נהגו(קיג) לנהוג עם העובר על הסכמת הקהל כדן מוחרם, יש לנו לומר שעל דעת המנהג הזה הם מתקנים. ⁴⁴⁴ואס לא סתננו(קיד) צפירוש שנהגו זו דין מוחרם):

(קיג) שלא נהגו - אם הכריזו עליו, צריך לנהוג עמו ככל דיני מוחרם, דטעם המנהג הוא כדי שלא יכשלו רבים בלי ידיעה, ואחר הכרזה נסתלק טעם זה, ועי' לקמן (סי' שלד סכ"ב) (פ"ת).

(קיד) אם לא שהתנו כו' - מי שעבר על תקנת הקהל שכתוב בה וכל העובר יהיה מוחרם ומנודה אין ספק שמן הדין שינהגו בו דין מנודה כל מי שידוע בו שעבר אבל אחרים שלא נהגו בכך, על דעת המנהג הם מתקנים שהעובר עונו ישא אבל הקהל או היודעים לא יתפשו במכשול עונו עד שיכריזו עליו והרי הוא כאלו כתבו כן בפירוש בהתקנה, אבל המחבר חולק על זה (ש"ך).

(לג) ⁴⁴⁵הנשבע שלא ליכנס בתקנת הקהל, הוי שבועת שוא(קטו) ועל כרחו חל עליו תקנת הקהל, ואם אינו נוהג כמותם נכשל בחרם תקנתם(קטז). הנה: ⁴⁴⁶ואפילו נשבע(קז) על איזה דבר שלא לגלותו, ואחר כך נתנו עליו חרם, חייב להגיד. ⁴⁴⁷ואלא יוכל שום אדם לומר: לא שמעתי החרם, כי אף על פי שלא שמעו כלל אפילו הכי חל חרם הצבור על כל אדם. ⁴⁴⁸ואצור שגזרו חרם על כל בני עירם, כולם בכלל, אפילו אותן שאין נותנין מסים. ⁴⁴⁹ואסור לעבור על חומרי המקום, כל זמן שהוא בתחום העיר. וע"ל סימן של"ד מדן חרמי לבז:

(קטו) הוי שבועת שוא - וצריך לישאל על שבועתו ולקבל חרמי צבור ותקנתם (ש"ך), אי אפשר לישראל להסתלק ולהוציא עצמו מכלל תקנותיו וגזירותיו של בני עירו, כל הדברים באותה העיר ומשתתפים במיסים איתם והולכים במנהגם ובתקנותיהם ובהסכמותיהם ואפילו אותן שאינם בשעת החרם עם הקהל ובאו שם לאחר מכאן הם נכללים באותו החרם כל שבא והודיעוהו החרם שתק מפני החרם, חל עליו כיון שעמד עמהם והוא יחיד אצל רבים, ומ"מ אין נכללים בכלל החרם אותן בני העיר אלא אותן הפורעין המס עמהם אבל אם לא, אינם מבני העיר וקהלם. והנה אם רוצין רוב הקהל לבטל אותם תיקונים והסכמות אבל יש בהם מועטים ומוחין בידם. בידם לעשות, אמנם אם א' ח"ו עבר על החרם צריך שיסכימו בהיתרו כל אותן שהיו בשעת החרם או העומדים תחתם ושהם גדולים כמותם דכיון שכולם נידוהו. אי אפשר להפר חלקו של יחיד שלא ברצונו ובהסכמתו, אמנם אם יש מנהג שאפילו יחיד יש כח בידו למנוע התיר החרם, המנהג

:Commented [YL91]
הבאתי את דברי הט"ר
קמ"א.

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' – סי' רסט')

קובע. וכדי לבטלו יש ג' דרכים: א', בהפרה מפי עצמן וזה כשיאמרו הם או שלוחם הותר החרם, ב' אם רוצין לצאת ידי כל חולק יעמידו ג' מהמומחין שבהם וישאלו מחרמם בפניהם ויתירו להם כשאר היתר נדרים ושבועו' בחרט' דמעיכרא ושאר תנאי היתר נדרים ולאות' ג' המתירין יתירו אחרי' מהנשארי' מהקהל, ג' שיאמרו כך נראה לנו שהסכמה זו ראויה להתבטל מפני טעם זה או כך רצו הקהל ויש כח בידם לבטל כולה או מקצתה ולתקן ולהוסיף ולגרוע הכל כאשר יראה בעיניה' ואינן צריכין לא לשון התרה ולא לשון הפרה (פ"ת * תשב"ץ).

(קטז) נכשל בחרם תקנתם - פי' וצריך לשאול על שבועתו ולקבל עליו חרם הצבור, ואם כן דומה לנשבע על מצוה דרבנן ועי' לקמן (סי' רלט ס"ו) דחלה השבועה. אחד שנשבע שלא להיות א' מן הנאמנים שבררו הקהל להיות על המס והחרימו עליהם, אין היחיד רשאי להפטר ממה שהצבור עושים. ואם נשבע על זה קודם לכן, הרי זה אסור, ואין לו לישב עמהם, עד שישאל על שבועתו. ואם אינו מוצא פתח לשבועתו בטילה הברירה שבידו הצבור שלא קבלו אלא חמשה ואין כאן אלא ארבע. ואם שמע שהצבור ממשמשין לגזור גזירתם ונשבע שלא לקיים ואח"כ גזרו עליו הרי זה נשבע לשוא הוא, ואלו התרו בו, חייב מלקות דאורייתא, שהרי נשבע לבטל את המצוה לסור מחוקי המצות ודבר זה מושבע ועומד מהר סיני הוא, ולא חלה השבועה כלל כדין נשבע לבטל את המצוה (עי' לקמן סי' רלט ס"ו?), עכ"ז יש חילוק בדבר, אם תקנת הקהל היא למיגדר מילתא דעבירה (עי' סעיף כט?), אין השבועה שלו חלה כלל, כי הכח וההמשלה מן התורה ביד הצבור לעשות גדרים לעבירות, אבל אם הקהל עושים תקנה בשביל תועלת ממון, בעניני מסים וכן בשאר מינויים שהם על עסקי ממון, חלה השבועה, ואין כח בתקנת הקהל לעקרה בלי התרה, ועי' לעיל (סי' ריח ס"ו?) ועי' לקמן (סי' רלט ס"ז) דכתב רמ"א דין כיוצא בזה במי שנשבע שלא לגלות דבר שמציל חבירו מן ההפסד כו', ושם צריך התרה, ששם אינו מחויב כ"כ חיוב גמור דהא לאו אעדות קאי התם (ט"ז).

(קיז) ואפילו נשבע כו' - כלומר אפילו נשבע שלא לגלותו ואחר כך נתנו חרם כו' שבשעת השבועה עדיין לא נתנו חרם, וכ"ש אם כבר נתנו חרם ונשבע אחר כך שחייב להגיד (ש"ך), בענין כפית הרוב את המועט יש מחלוקת אמנם היינו דווקא בדברי' שאינם מוכרחים להעשות כגון אם להתרות על השערים ועל המדות או לא, אבל אם כולם מסכימים להתרות על השערים, ויש חלוק ביניהם, שזה אומר בכה וזה אומר בכה, הולכים אחר רוב דעות. ואם בעיר א' כמה קהלות מחולקות זו מזו אין להם ענין בזה ואדרבא בכל כי האי גוונא כל בני קהל וקהל הם כבני עיר לעצמם וכל א' שם להם ראש אחד כמנהג הקהלות. אמנם אם הקהלות היו רגילים תמיד להיות להם רב אחד ומנהיג אחד לכלם ועכשו הם באים לפרוש לחלק רשות לעצמם אינן רשאים בכך כיון שמתחלה היו שותפים בדבר. ולכן אם כל הקהלות יחד הסכימו שצריכים רב א', הרוב קובע. אבל אם ברירת המנהיג לא היתה מוכרחת על הקהלות ההן שהיה איפשר שלא היו צריכים למנהיג מיוחד אבל היתה דעתם סומכת על דעת בית דין הכולל שבעיר כמו שהוא מנהג הרבה מהקהלות שבעיר וזה הקהל רצה להיות לו מנהיג מיוחד שיהא מתקיים עליו כמנהג קצת קהלות שיש להם כך ועל זה ייחדו להם המנהיג ההוא בחשבם ששאר הקהלות בעמדם יעמודו ולא ייחדו להם מנהיג רק תסמוך דעתם על דעת בית דין הגדול, בזה יש מקום להסתפק אם מעשיהם קיימים מתחלתם כל שלא בררו להם הקהלות האחרות מנהיג אחר אם לאו ואם קהלה א' קבלו רב בשבועה, ואחר כך כל הקהילות הסכימו שלא יהיה רב לכל א' בנפרד, לא חלה השבועה של הקהל היחיד הזה, כדין כל יחיד שקיבל שבועה נגד גזירת הקהל, אע"פ שלא היה גזירה בשעת מעשה, מ"מ הוא תלוי בדעתם, והרי הם קבעו אחרת (רע"א * ראנ"ח).

(לד) אם מקצת הקהל מוחה בהסכמה, כיון שהם מיעוט (קיה) אינו מועיל המחאתן: (קיה) כיון שהם מיעוט - ואין רוב אלא מתוך הכל ואם נועדו הרוב יחד והסכימו בדבר א' יכולים המיעוט לבטלו אח"כ, ואפילו ירצה לחזור לעמוד יחד. אמנם אם ההסכמה על עסקי ממון, הולכים אחר רוב ממון. ורוב הקהלות כופין לקהל א' בהסכמתם (רע"א), ורוב כופין המיעוט איפלו בדבר שאינו גדר של שמירת התורה, וזה אפילו אם יש ד' בתי כנסיות, ובית כנסת א' קבלו עליהם דבר, והם רוב נגד הג' בתי כנסיות אחרות, זה מחייב אותם (רע"א * אלשיך)¹³⁴.

¹³⁴ עי' לעיל סק"ק(יז).

במאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' – סי' רסט')

(לה) ⁴⁵⁰אי אפשר להשביע הנולדים (קיט) אחר זמן, אבל נדוין (קב) וחרם חל על דורות הבאים. הגה: ⁴⁵¹קהל שגזרו חרם על איזה דבר, וקודם שהתירו חרם הראשון גזרו ותקנו איזה דבר שהוא נגד חרם הראשון, י"א לאין החרם (קכא) השני חל כלל, ⁴⁵²ויש מחמירין (קכב). וע"ל סימן רל"ח סעיף ט"ז:

(קיט) להשביע הנולדים - אפילו לאותם שהם בעולם אי אפשר שתחול שבועה על מי שאינו במעמד עמהם אפילו היו שם רוב העדה ונביאים ואורים ותומים (פ"ת).

(קכ) אבל נידוי כו' - אם גזרו בחרם שיחול אפי' על מי שישנה מקומו וידור בעיר אחרת חל החרם ג"כ על הדורות הבאים אחריהם, ואפי' לא פירשו כן חל גם כן שונה ממש"כ לעיל (סי' ריד סק"ו?) דכשאין דעתו לחזור אין נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם דהכא חרם זה אקרקפתא דגברי מונח כו', וע"ל סעיף כ"ט (וסקפ"ה?) (ש"ך), הטעם דשבועה אוסר נפשיה אחפצים ואין בידו לאסור נפש אחר על שום חפץ אבל נידוי וחרם הוה קללה על כל מי שיעשה כך וכך ושום אדם לא יכניס עצמו בתוך הקללה (ט"ז), הרשות בידם להתיר גם בלא פתח וחרטה, דלא גרעי הנולדים מן אבותיהם הראשונים וכמו שהם יכלו להתיר ולשנות תקנותיהם שקיבלו עליהם בחרם בלי פתח וחרטה כנ"ל (סכ"ה), ה"נ בניהם והבאים מכחם מצו שרי להו. בתורת חרם כאדם המקבל על עצמו אינם יכולים לקבל על זרעם רק הצבור יכולים לתקן דבר בחרם לדורי דורות כו' (פ"ת).

(קכא) דאין החרם כו' - קהל שעשו תקנה או חרם באיסור כגון שילוו להם ברבית אין באותה תקנה וחרם כלום (ש"ך).

(קכב) ויש מחמירין כו' – בשו"ת הרא"ש שהוא מקור לדברי הרמ"א במקום אחר איתא: קהל שקבלו עליהם על כל שטר שלא יהא נעשה ביד סופר העיר שיהא פסול. ואחר כך חזרו ותקנו שיהא כשר. התקנה שנייה קיימת, אף על פי שלא יפה עשו מה שעשו תקנה קודם שהתירו החרם הראשון, ולפי דברי הרמ"א זה סתירה, ויש לחלק ששם מדובר שנעשו שטרות אחרות שלא ביד הסופר קודם שהתירו החרם הראשון אחר שנעשה התקנה השנייה והשטרות לא נפסלו כיון שמן הדין הם כשרים ככל כתב יד, אלא שמצד התקנה הראשונה תרצה לפוסלן הלכך אף שעכשיו לא הותר החרם הראשון, מכל מקום כשיותר אחר כך החרם הראשון תחול התקנה השנייה למפרע, וכשיתירו החרם כאילו לא היה החרם מעולם הרי התקנה השנייה קיימת, ועי' לעיל סכ"ו דחרמי צבור אין ניתרין אלא מכאן ולהבא ויש לומר דהכא מיירי שהותר על פי חכם, אבל כל שלא התירו החרם הראשון כלל, אין השני חל כלל, ואם עשו כזה שטר אין המכירה מכירה ואין החרם השני חל כלל. ועוד י"א דאפשר לחלק שאין התקנה השנייה כלום אבל מכל מקום לא מפני זה השטר יהיה פסול שהוא מה עשה ואפשר דזה כמו שכתבתי (ש"ך), עי' ש"ך והנה כל מה שעשו באיסור מ"מ המעשה קיים ודומה לנשבע שלא למכור ומכר דלא נתבטלה המכירה (עי' חו"מ סי' רח) דלא כמ"ש רמ"א לקמן (סי' רל), והעיקר בדברים אלו עיין לעיל (סי' טז ס"ו ד"ה רק זכות¹³⁵), ועי' עוד (חו"מ סי' קסג דינים הרבה מתקנת הקהל) (ט"ז HR), עי' ש"ך וי"א שאם הציבור ביטלו את החרם הראשונה, זה רק מועיל מכאן ולהבא, אבל אם עשו דרך חכם, הרי הוא עוקר למפרע, ובשניהם אם בטל החרם הראשונה, אז ממילא חלה השניה, אבל אפילו ללא לבטל החרם הראשונה, השטרות כשרים רק שאי אפשר לגבות בהם עד שיבטלו הראשונה, אבל מכאן ולהבא יגבו בשטרות שכבר נעשו, וממילא אין סתירה ברא"ש שכן בענין מכירת מקומות בית הכנסת, הרי מה שעשו נגד התקנה לא הועיל בכלל וקרקע נשאר בחזקת הבעלים הראשונים, אבל אם בטלו הציבור החרם תתקיים המכירה (פ"ת * נוב"י), וי"א שאין סתירה בחרם הראשון לשני, שזה רק מבטל ב' השטרות, אבל אי אפשר לחיות ללא שטרות, ולכן מבטלים התקנה הראשונה מחמת השניה, ומה שגבו על פי החרם הא' אחרי החרם הב' בטל, אבל העדים והסופרים כשרים לעדות, שלא עשו נגד החרם (פ"ת * חת"ס).

Commented [O92]: ע
יד פעם הט, והש"ך

Commented [O93]: ר
גרע"א היבא מהר"י
לבית לוי שנשאר
הסתירה שהש"ך שאל
עליו ופירש, ולא הבנתי
איך להביאו.

Commented [O94]: כ
תוב בחת"ס תקנה א'
אולי אחת ולא
הראשונה?

¹³⁵ רק זכות שבידו – הנשבע שלא לשחוט בהמה שקנה ומכרה לאחר, לא אמרו שאינו יכול למכור רק זכותו, אלא שלא להפקיע זכות אחר במה שזכה כבר. אבל אם אין הפקעת זכות לאחר, אין חיוב על הלוקח לקיים שבועת המוכר, דכל זמן שהיתה בידו, חלה השבועה, ולא כשבא ליד אחר. ואף על גב דאדם אוסר דבר שהוא שלו על חבירו אף לכשיוצא מרשותו (עי' לקמן סי' ריז ס"?) שם שונה דהאיסור חל על החפץ ונשאר עליו לעולם, משא"כ בשבועה שהיא חלה על האדם הנשבע, ע"כ אין עליו החיוב אלא כל זמן שהוא בידו אבל על החפץ לא חל שום דבר כנ"ל (ט"ז)

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(לו) ⁴⁵³מי שנדרר לעלות (קבג) לארץ ישראל, יש לו התרה כשאר נדרים¹³⁶:

(קכג) לעלות כו' - אפילו נדר על דעת רבים¹³⁷ יש לו התרה כשאשתו הרה ויש סכנה להולידה לארץ ישראל ואין אומרים יניח אשתו, דאם אשתו אינה רוצה ללכת עמו אפי' נדר על דעת רבים ובעת צרה יש לו התרה במצוה רבה כזו (ש"ך)¹³⁸, י"א שהרבה מצות תלויות בארץ וכמה עונשים דאין אנו יכולים ליוזר בהם, ולכן אין מצוה לדור בארץ ישראל, ודעה זה בטלה¹³⁹, אבל נדר לעלות אין בו מצוה שאין עיקר המצוה בעליה אלא בישיבה והדירה שמה, ואפי' תימא שזכות הוא לו ממה שאמרו כל המהלך ד' אמות בא"י מובטח לו שהוא בן העולם הבא דכתי' ורוח להולכים בה מ"מ מצות עשה ליכא ועוד ההיא מתפרשה בנקבר שם אלא שלא הספיק לדור ולישב בה, ואם נדר לעלות לארץ ישראל אם ילדה אשתו זכר, אפי' שאלת חכם לא צריך, לפי שאין כאן נדר ולא יד של נדר שיחול על איזה ספק דנדרים איסור חפצא ניהו כגון דאמר קונם פירות שבעולם עלי אם לא אלך לארץ ישראל אבל האומר "אני נודר לעלות" אין כאן מקום חלות נדר, אלא קיימון של דבריו, אלא שנהגו בהם העולם לידור בדברים של מצוה, תלוי במה שאמרו בפ"ך זו צדקה¹⁴⁰, אלא שיש בזה צד עבירה להשאיר אשתו וילדיה לבד, וכן אפילו על דעת רבים יש להתירו (רע"א * מהרי"ט), וי"א דגם העליה היא מצוה, ואפילו אם נדר בעת צרה, אם כעת יש סכנת דרכים יותר ממה שהיה בשעת הנדר, מותר אפילו ללא התרת חכם, ואפילו אם לא נתחדש סכנת דרכים יותר עכשיו מאז, ולא ידע מזה, או אפילו ידע, ולא זכר בשעת הנדר, הוי נדר בטעות ואין צריך התרה, ואפילו ידע וזכר, לא נדר אלא על דעת שלא יהיה סכנה בדבר, ואפילו אם אמר שנדר אפילו שיהיה סכנה, עכ"ז זה כמי שנשבע לבטל את המצוה שאין אדם רשאי לחבול בעצמו (רע"א * פני משה), ועוד יש לבטל הנדר משום התרת נדרים בערב ר"ה (רע"א * תורת חסד), טעמו של דבר משום שהעליה עצמה אינה אלא מכשירי מצוה, שאין המצוה אלא הדירה בארץ כדכתיב וירשתם אותה וישבתם בה, אבל אם נשבע שידור בא"י ורוצה לשאל אז אין מתירין לו (פ"ת), הנודר לעלות לארץ ישראל, ונמצא אשתו בהריון, ואשתו מעכבת, מצד עכוב האשה קרוב הדבר לומר שאפי' התר אינו צריך שמן הדין אינו יכול להניח אשתו ללכת דהא שעבודה משעבד לה בשאר כסות ועונה. וכ"ת תלך אשתו אחריי הא כיון דהרה היא יש בדבר ספק נפשות ופקוח נפש ועוד שכל שהיא אינה רוצה אינו יכול להולידה בעל כרחא, ואף על פי ששנינו (אה"ע סי' עה ס"ג) הכל מעלין לא"י ונרא' דאפי' בזמן דליכא בית קאמר, כל שהיא אינה רוצה לעלו' אינו יכול לכופה אלא שתצא בלא כתובה [שעל מנת כן נשאה, אף על פי שלא פירש – אה"ע סי' עה ס"א], וכאן א"א להוציאה בע"כ מפני חרם הקהלות (פ"ת * מים עמוקים).

(לו) ⁴⁵⁴הנשבע על דעת חבירו שלא לעשות דבר פלוני, אף על פי שנתן לו חבירו רשות לעשותו, צריך שיתירו לו ג' הדיוטות. אלא אם כן אומר (קכד) שדעתו היה, כשנשבע, שיוכל אותו פלוני להתירו (ועיין לקמן סי' רל"א(קכח)):

(קכד) **אלא** א"כ אומר כו' - פירוש שאומר שדעתו היה כשנשבע על תנאי, שחבירו יסכים בדבר, ואם כן כשאינו מסכים, לא הוי נדר כלל. ומה שכתב שיכול אותו פלוני להתירו, כלומר שלא יסכים בדבר, דכיון דהוי כנודר על תנאי אין צריך שחבירו יאמר בלשון מותר לך או מחול לך כו' (ש"ך וט"ז), וכן משמע לקמן (רמ"א סי' רלט ס"ב) אבל בנודר נדר גמור שאינו תולה בהסכמת חבירו, אלא שאומר שחבירו יכול להתירו לו כמו חכם, אינו כלום כדלקמן (סי' רלא ס"ז) דמיד שנדר חל הנדר ואין כח בידו לעקור דבר תורה, שהתורה אמרה דוקא חכם או שלשה הדיוטות מתירין הנדר. עוד יש לומר דמ"ש שיוכל להתירו היינו התרה ממש ומהני כשמבטלו מיד בשעת הנדר כל זמן שלא חל הנדר כדלקמן (רמ"א סי' רלא ס"ז) (ש"ך), ואם נדר סתם על דעת חבירו אין יכול חבירו להתירו, דאין בלשון על דעת חבירו שחבירו יתירו, אבל אם אמר שכוונתו היה כן שחבירו יבטלו

¹³⁶ עי' לעיל סי' ריג ס"ב.

¹³⁷ עי' לעיל ס"א.

¹³⁸ הנודר או נשבע על דעת רבים אין לזה התרה ומ"מ י"א דאם אשתו אינה יכולה לעלות לא"י מפני איזה טעם שהוא או אפילו יכולה ואינה רוצה ואין ביכולתו לכופה מתירין לו אפילו בנדר ע"ד רבים ואפילו נדר בעת צרה דילפרד מאשתו הוה עבירה היותר גדולה ולהיפך הוה מצוה רבה (ערה"ש אות קלא).

¹³⁹ עי' אה"ע סי' עה ס"ג בט"ז שמביא שיטה זו.

¹⁴⁰ עי' סי' רו ס"ה ואולי לציין משם לכאן.

:Commented [YL95]

נשבע - דוקא שלא היתה לתועלת חבירו אבל אם היתה לתועלת חבירו כגון שנשבע ליתן לו מנה די כשיאמר הרי אני כאלו התקבלתי (באר הגולה). - האם זה סעיף לט ואם כן אין להביאו

:Commented [YL96]

כון אין הבדל בין ש"ך לט"ז בנקודה זו בהבנה בדברי הר"ן

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' - סי' רסט')

היה כאילו התנה כן בפירוש, דבגדרים הולכין אחר כוונת הנודר (עי' לעיל סי' ריח ס"א?) (נקה"כ).

(קכה) ע' לקמן סי' רל"א - הקונה חזקה¹⁴¹ חבירו במקום שיש הסכמה בחרם [שאסור לקנות חזקה של חבירו] ולא הועילו מעשיו (רע"א), וי"א שמעל בחרם, וי"א שלא, והכל פי התקנה, וי"א דאע"ג דהמעלה חזקה חבירו קאי בארור, אין בני העיר חייבין לנהוג בו כדין המוחרם והמנודה עד שיכריזוהו, ויש חולקים, שלא צריכים הכרזה, והצד השני צ"ע (רע"א * כנה"ג).

(לח) ⁴⁵⁵נשבע שלא לעשות דבר פלוני שלא ברשות פלוני, כיון שנתן (קכו) לו אותו פלוני רשות, הותר, ואינו צריך התרה:

(קכו) כיון שנתן כו' - דכיון שלא נשבע ע"ד חבירו, שלא שיתף את חבירו בעיקר הנדר, אלא שלא לעשות אותו דבר שלא ברשות פלוני, אם כן כשנותן לו רשות אין צריך התרה. ועי' לעיל (סק"פ) (ש"ך), מי שנשבע לחמיו שלא יוציא בתו שלא ברשותו ונתן לו חמיו רשות בכתב ידו שיוציא אשתו לכשירצה הרי זה מותר ופטור משבועתו כל שהוא מכיר חותם יד חמיו דנתינת רשות אין צריך פה אל פה (ש"ך וט"ז), ואם כתב לו "אם תרצה להוציא בתך מאיתי@ממני@ממקום פלוני, הודיעני ואני אוליכנה לך", לא הוי נתינת הרשות, דאפשר דבא רק לידע מחשבתו ולגנוב לבבו, ועוד שמא לא נתן לו רשות רק להוציא על ידו דרך כבוד (רע"א), "אם מכיר כתב ידו", אף שאינו מכיר בטב"ע אלא ע"י דימוי לכתב אחר כך (עי' ט"ז חו"מ סי' סט ס"ב) (רע"א).

(לט) ⁴⁵⁶הנשבע לפרוע לחבירו לזמן פלוני, יכול להתירו שלא על פי חכם, שיאמר: הריני כאילו התקבלתי (קכו)¹⁴². אבל להאריכו (קכו)¹⁴². אבל להאריכו (קכו) ושיעמוד בחיובו, לאו כל כמיניה (קכט), אלא אם כן התנה שיוכל להאריכו (וע"ל סוף סימן רל"ג)¹⁴³:

¹⁴¹ אז לא היה זכות ליהודי לקנות קרקע, ולכן היה לו חזקה, והיינו שהיה מלוה לגוי כסף תמורת השתמשות בקרקע, וזה נקרא חזקה, ולפעמים אפשר לקנות את זה מהגוי.

¹⁴² עי' חו"מ סי' עג ס"ז: הנשבע לפרוע לחבירו ביום פלוני, ואירע אותו יום בשבת, חייב לפרוע קודם אותו יום. ואם לא פרעו קודם, צריך ליתן באותו יום משכון, וישומו אותו, ויתנו לו בתורת פרעון.

מאיר המשפט: וישומו אותו ויתנו לו בתורת פרעון - אבל בלא שומא ונתנו לו בתורת פרעון לא יצא זה ידי שבועתו, דהמשכון נשאר ברשות הבעלים, ולא ניתן אלא להבטחה. והתירו חז"ל השומא בשבת כדי לקיים מצותו, וחפצי שמים מיקרי (עי' או"ח &). ואפילו לאחרים מותר שיעסקו בשומא זו כדי שיקיים זה מצותו, ואם נותן לו דבר שצריך מדידה, ג"כ מותר למודדו בשבת (סמ"ע), וי"א דרך הוא עצמו מותר לשומו, ולא אחרים, שכן זה רק מניעת עבירה ולא קיום מצוה (ש"ך), וי"א דאין צריך שומא, אלא שיקנה לו בגוף החפץ כך וכך, הלכך אסור לשומו בשבת כיון דאין בו צורך חפצי שמים, ואף אם נשבע לפרוע במעות, יתן לו משכון של כסף ויקנה לו בו כך וכך, אבל שאר משכון לא, כיון שהתנה מעות, ואפשר גם המחבר מודה במשכון של כסף דהוי כמעות (ש"ך), ובמקום שאי אפשר כל שוה כסף מועיל (ש"ך * רשד"ם), וזה אפילו למ"ד שצריך שומא אפילו בשבת (ש"ך * רשד"ם), ועיקר שיתן משכון לחוד, דבזה אין איסור גמור, ועדיף טפי לשאול על השבועה היכא דאפשר (ט"ז), אשה שאין לה כתובה, שאסור לבעול אותה ללא כתובה, יכול לתת לה משכון על הכתובה, אבל בשבת יש ספק אם מותר, ואפשר דכאן התירו רק משום שלא יעבור על שבועתו (רע"א * ב"ש).

¹⁴³ שו"ת נודע ביהודה מהדורא תניינא - יורה דעה סימן סז

תשובה ללאקינבאך במדינת הגר:

על דבר היין שהושם בחבית שנשתמש בו מקדם יין שרף של נסך ומרגישים ביין זה טעם וריח של יי"ש והכריע הגאון מוה"ר אלעזר אב"ד דק"ק רעכניץ לאיסור ואינו מועיל בזה נטל"פ והביא ראיה מדברי המג"א בסימן תנ"א ס"ק מ' ומדברי ה"ט בסימן תמ"ב ס"ק ד'. והנה אם מצד שלא היה החבית בן יומא אתינן עלה הא ודאי שיפה דן ויפה הורה וכו"ל. ואמנם אני מסתפק שדברי ה"ט שם מייירי במי דבש שקורין מע"ד שבשלוהו ביורה של יי"ש שהי"ש מצד עצמו נותן טעם לשבח במי דבש כמ"ש ה"ט שם בפירוש אלא שמצד שאינו ב"י היה מקום לומר שנטל"פ. בזה יפה דן ה"ט שמחמת חזקו של היי"ש אינו נפגם אפילו אחר מעל"ע וגם בזה המג"א בסימן תמ"ז ס"ק כ"ה פקפק בזה ואמנם בסימן תנ"א ס"ק מ' הסכים גם המג"א כן ואמנם נוכל לומר דג"כ קאי אמי דבש אבל יי"ש בין אולי גם מצד עצמו פוגם הוא בטבעו אפילו נתערב בעין ואעפ"כ אין בידי להקל בזה דמי יכריע אם נטל"פ או לשבח ואם הוא הפסד מרובה יש להתיישב בדבר ומצד ביטול בששים שאם הושם יין בחבית של יי"נ אנו מתירים מטעם שמסתמא יש ששים אין להקל בזה דין אינו נבלע רק כדי קליפת הכלי ולכן יש מסתמא ששים ואפילו ביין חולק הש"ך בסימן קל"ז ס"ק

Commented [O97]: ב
תן או ביתי??

ט' וסובר שאם ידוע בודאי שעמד היין מעל"ע נאסר כל הכלי וצריך ביטול בפעם שנית נגד כל הכלי וכל זה ביין אבל י"ש שהוא חזק וחריף מאוד בודאי נבלע בכל הכלי וצריך כשהושם בו יין כדי ששים נגד כל הכלי. וזה כלל בידינו שאין במה שבתוך הכלי ששים נגד הכלי ועוד שבנדון ידיה אין צורך לזה שהרי כתב הרב שמרגישים בהיין טעם י"ש וא"כ עינינו רואות שלא נתבטל. סוף דבר שיפה הכריע הגאון מוהר"ר אלעזר להחמיר ואפילו בהפסד מרובה אף כי הייתי מתון אעפ"כ לא הייתי מיקל. דברי הד"ש:

מחנה אפרים הלכות שבועות סימן י

השאלה נאבדה ומתוך התשובה נראה שהיתה במי שנשבע לשרת לבע"ה שנה אחת ועכשיו פייסו המשרת לבעל הבית שיפטרנו משבועתו וכן עשה ואמ"ל לך לשלום אם צריך התרת חכם: תשובה שר צבא ה' עתה באתי כמצותך אשר צויתני וקודם כל דברי אציע פה את הרשום בכתב לי מזה ימים ושנים באשה אחת שנתנה רשות לבעלה כדי לישא אשה אחרת עליה שהיו רוצים להתיר לו בזה בלא התרת חכם, ואני הצעיר הייתי חושך להצריכו התרת חכם מתוך דברי הרשב"א ז"ל שכתב דמתני' דקתני ה"ז יכול להתיר נדרו שלא ע"פ חכם שיאמר לו הריני כאלו התקבלתי אינו אלא בקיום מעשה דשייך לומר הריני כאלו התקבלתי והחזרתיו דאפוכי מטרותא למה לי אבל בביטול מעשה לא שייך לומר הכי הרי הוא כאלו לא הלכת. הן אמת דמשמעתין דפרק המדיר משמע דאפילו בתנאי דהוי בשב ואל תעשה שייך מחילה, דקאמר התם המקדש על תנאי וכנסה סתם רב אמר צריכה גט ושמואל אמר אינה צריכה גט ואמר אביי לא תימא טעמיה דרב כיון שכנסה סתם אחולי אחליה לתנאיה אלא טעמא דרב לפי שאין עושה בעילתו בעילת זנות ע"כ, מוכח מהכא דאפילו במידי דהוי בשב ואל תעשה שייך ביה מחילה. וז"ל וכתב דהטעם הוא משום דכל תנאי שהוא מתנה להנאתו אין דעתו שיתקיים בדווקא אלא אם הוא יקפיד וזו היא דעת הראב"ד גם כן וכן פירשו התוס' יע"ש. ואף שראיתי להרשב"א ז"ל שם דאזיל לשיטתיה ומפרשה לשמעתין באופן אחר כמ"ש הר"ן, הוואה יראה שמלבד שכל המפרשים לא פירשו כדבריו גם סוגיין דשמעתין לפי גירסת ספרינו לא אזלא כותיה מדקאמר בתר הכי משמיה דעולא המקדש על תנאי ובעל ד"ה צריכה גט כלומר ופלוגתא דרב ושמואל כשלא בעל ולפי זה אי אפשר לפרשה לשמעתין אם לא כדברי הר"ן והתוס'. והיה נראה לכאורה למילף מהא דטעמא דמתני' דנדרים דבאומר לו הריני כאלו התקבלתי דשרי לאו משום דמחילה חשיבא כקבלה עד שנאמר דבמידי דהוי בשב ואל תעשה לא שייך לומר הכי, אלא טעמא הוי כמ"ש הר"ן ז"ל בנדרים דף כ"ד ע"א דאיכא מאן דפליג על הרשב"א וכתב דאפילו במידי דהוי בשב ואל תעשה יכול לומר כן שאותו תנאי עצמו לא אמרו מתחלה אלא להשלים רצונו שהיה רוצה שלא ילך ועכשיו כיון שאינו חושש אם ילך כבר נשלם רצונו יע"ש. אבל עדיין איכא למדחי ולומר דההיא דפרק המדיר היינו טעמא דמהניא המחילה ואף דהוי בשב ואל תעשה משום שאותו תנאי שהתנה אינו אלא דיבור בעלמא ואתי דיבור ומבטל דיבור ובכן נשאר המעשה קיים וכמ"ש הרא"ש ז"ל בתשו', מה שאין כן בנדרים דלא שייך לומר הכי דאדרבה אם יבטל התנאי ישאר הנדר במקומו וליכא התירא אלא היכא דשייך לומר הריני כאלו התקבלתי דהך מחילה הויה קיום התנאי וכאלו נתנן לידו דמי, וכן פירש הר"ן ז"ל בפרק מי שאחזו אבעיין דמחולין לך דמי הויה הך מחילה קיום התנאי כאלו נתנן לידו ואף על גב דבנדרים כל שאומר לו הריני כאלו התקבלתי שרי דאלמא מחילה כקבלה גט שאני משום דלצעורה מכין עכ"ד:

איברא דלישנא תלמודא שם דמשני התם משום הרווחה התנה והא לא איצטריך לא משמע הכי דמחילה חשיבא כקבלה וכאילו נתנן לידו דמי, דאם כן הוי סגי ליה בהאי לישנא בלחוד דגט שאני משום דלצעורה נתכוין. אבל מדאיצטריך לומר גם כן התם משום הרווחה הוא והא לא איצטריך משמע דעיקר טעמא הוי משום דמעיקרא כי התנה לא היה בדעתו אלא אם יצטרך וירצה ומה שאומר לו הריני כאלו התקבלתי הכי פירושו כבר אני השתא מרווח כאלו התקבלתי. וכן נראה מדברי הרשב"א ז"ל שם בחידושי שפירש דבעיין דמחולין לא מתכווני לקיומי תנאה אלא לבטולי תנאיה ומיבעיא ליה אי מצי מחיל אתנאי וליהוי גיטא משום נתינה קמייתא דלאו בקפידא אתני בהדה דלהרווחה איכוון והא לא איצטריך אלו ת"ד, ולקמן בפרקין גבי האומר לאשה אם לא באתי מכאן ועד שלשים יום להוי גיטא והיה הולך ובא דפריך עלה וליחוש שמא פייס כתבו הרשב"א והר"ן משם הר"ף והרמב"ן ז"ל שפירשו הכי ליחוש שמא פייס ומחלה התנאי והוי כאלו אמרה כלום אמרת אלא להנאתי זהו הנאתי, אלמא דאפילו במידי דהוי שב ואל תעשה מהניא מחילה ואף על גב דלא שייך לומר אפוכי מטרותא למה לי ועיין בתשובת הר"ן סוף סי' מ"ח:

אבל עכ"ז עדיין ליכא ראייה להתיר בנ"ד דבשלמא בשאר תנאים שאדם מתנה להנאתו איכא למימר בהו דסתמו כפירושו דלאו בדוקא קא מתנה אלא אם יצטרך וירצו או אם יקפיד בהם וכמ"ש הראב"ד, ובנ"ד ליכא למימר הכי דזה שנשבע לאשתו שלא ישא אחרת עליה אי ס"ל דעל דעת אשתו נשבע הא ודאי אין בדעת האשה שיהא לו שום צד היתר בזה דאנן סהדי דמקפדת היא בכך ואינה מתרצית ליכנס צרה בתוך ביתה ומה שמתרצית השתא אינו אלא מפני שלא יהא לו קטטה עמה זהו מ"ש לשעבר. (א"ה ראייתי למוהריב"ל בח"ב סימן כ"ב שכתב ז"ל הצ"ל כלל העולה דהיכא דליכא אונס דלא שכיח אינו יכול לישא אשה אחרת אלא ברשות ב"ד דבהא ודאי ליכא

(קכז) כאילו התקבלתי - כל שאינו לתועלת שלו ממש, לא יוכל לומר כן, כגון שנדר לחותנו ע"ד חותנו שלא ילך עם בתו בלי רשותו, אף על פי שיש לו קצת נחת רוח מזה, צריך דוקא התרת חכם ולא מהני מחילה שלו בזה, אם לא שכתב שלא ילך בלי רשותו

לאסתפוקי כלל דסגי, אבל מאי דאיכא לאסתפוקי וצריך לחקור אחר המנהג אם רשות האשה סגי בלא רשות ב"ד ובכתובות שאינם מזכירים לא רשות ב"ד ולא רשותה מלתא דפשיטא היא דאין לב"ד עסק בזה ובוודאי דצריך רשות האשה וגם ברשות האשה איכא לאסתפוקי אי סגי דאיכא למיחש למאי דאמרינן לעיל שמא יקניטנה עד שתתן לו רשות עכ"ד. והנה מדבריו אלו נראה דס"ל דכל שכתוב בכתובה אם לא ברשות ב"ד דברשות ב"ד סגי ואינו צריך התרת חכם ממש, ואין להקשות ע"ז אמאי לא חשש לסברת הרשב"א ז"ל כיון דלא שייך לומר הכא הריני כאלו התקבלתי, ועיין במוהריב"ל ח"ד דף ס"ט שחשש לה יע"ש דס"ל כמו שחילק מהרא"ש בסי' רכ"ח וסי' ר"ל דכל שפירש בשבועתו שלא יוציא בתו מטוליטולה שלא ברשותו אף הרשב"א ז"ל מודה דאפילו שיהיה במקום בטול מעשה דלא שייך לומר הריני כאלו התקבלתי אם נתן לו רשות סגי יע"ש. אבל מאי דקשה לי על מהריב"ל הוא במאי דצייד דאפשר דברשותא דידה סגי ואפילו בכתובות שאין מזכירים לא רשות ב"ד ולא רשותה דאמאי לא חשש לסברת הרשב"א ומכ"ש לפי דברי אדוני אבי הרב ז"ל. שוב ראיתי דגם זה לק"מ דע"כ לא צייד מוהריב"ל דאפשר דברשותה סגי כי אם אי איכא מנהג דברשותה סגי דאז הוי פירש בעת השבועה אם לא ברשות האשה. כלל העולה דכל שנהגו דברשותה סגי בלתי התרת חכם יש לילך אחר המנהג ואף בזה נראה מדבריו אדוני אבי הרב ז"ל לקמן דצריך התרת חכם, ואי ליכא מנהגא בההוא מקום אז מדינא צריך התרת חכם כמ"ש אדוני אבי הרב ז"ל וגם דאיכא נמי מה שכתב מוהריב"ל דאפשר דלא מהני רשותה דאיכא למיחש שמה יקניטנה בעלה עד שתתן לו רשות וע"ד כן היתה השבועה שאפילו אם נתן לו רשות לא סגי, ואף בכתובות שכתוב בהם אם לא ברשות ב"ד וס"ל למוהריב"ל דברשות ב"ד סגי כנז"ל מ"מ מדברי מהרא"ש בסי' רכ"ח נראה דס"ל דצריך שיתירו לו כשאר התרות ושיתנו לו רשות יע"ש:

ועתה האיר אל עבר פני דברות מלהבות קדשו וחזיתיה לדעתיה דמר שתפס במושלם שכל הנשבע לחבירו להנאתו ולתועלתו אומדנא דדעתא יש והוי כאילו פירש שלא יעבור על שבועתו בלתי רשות חבירו זהו תורף דבריו. וקיצר במקום שאמרו להאריך כי לכאורה דברי הרשב"א ז"ל עומדים לנגדו שכתב דהארכת הזמן לחוד לא סגי ואף על פי שלא עבר זה על שבועתו בלתי רשות חבירו. גם מ"ש דע"פ זה נחא ליה דלא נשוייה להבנ"י כחולק על הרשב"א במ"ש דל"ל למשה התרת חכם כל שנתן לו יתרו רשות סגי, לע"ד אין אנו צריכים לזה דאפילו אי ס"ל להבנ"י כסברת הרשב"א ז"ל עכ"ז הוקשה לו דל"ל למשה התרת חכם כיון דמשה לכבוד יתרו נדר כי אמר לו עכשיו לך לשלום הוה סגי דדמי למשנתנו דאומר לו כלום נדרת אלא מפני כבודי זהו כבודי וכמ"ש הנ"י והכא נמי כבוד גדול היה מתכבד יתרו בהליכת משה למצרים בשליחות המקום ובכ"ג אפילו הרשב"א יודה שאם השביע לחבירו שלא יצא מהעיר ואח"כ הוצרך המשביע לשלחו בשליחותו שיכול לשלחו. שוב ראיתי מה שכתב הרשב"א במיוחסות סי' רנ"ה דלא כהנ"י יע"ש. ומ"ש עוד דהרא"ש בתשו' חולק עם הרשב"א וכמ"ש מהראנ"ח ז"ל בח"ב לע"ד אינו מוכרח ואיכא למימר דכל שלא תבעו חבירו מעיקרא אפי' הרשב"א יודה שמעיקרא כי נשבע לפורעו היה ע"ד שחבירו יתבענו אבל אחר שתבעו חבירו דחיילא השבועה בהא קאמר הרשב"א דצ"ל הריני כאילו התקבלתי דהוי כאלו נתקיים תנאו. ודאיתאן עלה לנ"ד מל"ש שבנדון דידן שנשבע זה לרשות לב"ה שנה אחת ועכשיו פייסו המשרת לב"ה שיפטרנו משבועתו וכן עשה וא"ל לך לשלום דלכאורה נראה דלא שייך בהא לומר הריני כאלו התקבלתי, ואיכא למימר דאפילו מאן דפליג על הרשב"א ואמר דאפילו במידי דשב ואל תעשה שייך לומר הכי ע"כ לא אמרו אלא כשהשתא אינו חושש אם ילך ונמצא שכבר נשלם רצונו. אבל זה הב"ה חושש היה עדיין לתנאו וצריך הוא מי שימשנו אם לא שזה פייסו והרבה עליו רעים לא נמצא זה שנשלם רצונו, אלא שמדברי הב"י נראה דס"ל שאף בנשבע במידי דהוי בשב ואל תעשה כל שהוא להנאת חבירו ממש ולא לתועלתו שייך ביה מחילה מידי דהוה אכל שאר שיעבודים שאדם יכול למחול עליהם, ועל פי הדברים האלו כתב בסי' רכ"ט שאם נשבע לחבירו לעשות לו מלאכה והתיר לו חבירו מקצתו לא הותר לו השאר דמשמע דמה שהותר מיהא הותר והן הם דברי ר' ירוחם. אבל מגדולי האחרונים כתבו לדעת הרשב"א דכל שהשבועה הוי במידי דשב ואל תעשה לא שייך מחילה וצריך התרת חכם. ומה שכתב כת"ר דכיון שנהגו עכשיו להתירו בלא התרת חכם הוי כאילו פירש מעיקרא, מדברי הרמב"ן ז"ל שהביא הב"י לא משמע הכי. אלא שעדיין נראה לע"ד לחלק ולומר דמ"ש הרשב"א דטעמא דמתני' דסגי בלא התרת חכם הוי משום דהאומר התקבלתי חשיב כאילו נתקיים תנאו ומזה יצא לו דבמידי דהוי בשב ואל תעשה דלא שייך לומר הכי לא. [זה] אינו אלא בנשבע לעשות או שלא לעשות מידי שהוא תלוי בידו כגון לפרוע לחבירו לזמן פלוני שמחוייב זה להזמין המעות בידו לאותו זמן כדי לפרוע לחבירו וכל שלא עשה כן עדיין לא קיים שבועתו, אבל זה שנשבע לשרתו לב"ה אינו תלוי בדעתו בלבד אלא בדעת ב"ה ג"כ וכי נשבע זה על דעת ב"ה נשבע אם ירצה שימשנו וכל שאומר לו עכשיו איני רוצה בך סגי שהרי בידו הוא לומר איני רוצה שתמשני הנלע"ד כתבתי. הצעיר אפרים נבון:

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

(ט"ז), יש בכמה קהלות חרם לסלק החיוב מס מהבשר למחזיקי הזכות לגבות המס וכ' חכם א' שאין המחזיקים יכולים למחול סלוק המס לאיזה אדם המביא בשר אם לא שילק המעות שמגיע ממנו ליד המחזיקים והם יחזרו ויתנו לו במתנה המעות דדוקא במלוה די שיאמר הריני כו' מפני שמעות ההלוואה היו שלו מתחלה משא"כ במחזיק הזכות לגבות המס דלא זכה עדיין במעות הנ"ל עד שיבא לידו ואינו יכול להקנותו לאחר ויש חולקים דכיון שהחוב ידוע וברור שמגיע לבעלי זכות לגבות המס ולא לאיזו אחר שייך בו זכיה. ועוד דע"כ לא קאמר השו"ע דאינו יוצא ידי שבועה כמה שמוחל שכנגדו עד שיאמר הריני כו' אלא בשבועה משא"כ לענין החרם (פ"ת).

(קכח) אבל להאריכו - בזה נכשלים הרבה בני אדם שמתקשרים נגד אחרים לקיום גם בתקיעת כף לזמן פלוני ובהגיע הזמן אומר לו "הנני מרויח לך הזמן" ואינו מוחל לו התקיעת כף בפירוש נמצא שעובר על תקיעת כף, ותיקון זה שיאמר לו "הריני כאילו התקבלתי על מנת שתשבע לפרוע לזמן פלוני" והוא ישבע לו (ט"ז, ש"ך, רע"א), וי"א דלא כש"ך מזה שהרויח לו הזמן נחשב כאילו אמר "הריני כאילו התקבלתי" והוא נסר שהותר מקצתו והותר כולו, ועי' רמ"א (סוף סי' רלב ס' ?) (ב"מ), עי' ט"ז וש"ך, ועי' לקמן (סי' רלב סקט"ו ?), וקשה על הט"ז שהרי אפילו מוחל לו התקיעת כף או השבועה לא מהני אלא אם כן מוחל לו החוב ואז ממילא נמחל התקיעת כף או השבועה (פ"ת). (קכט) לאו כל כמיניה – עי' ב"ש (אה"ע סי' לח סי"ח ד"ה שעדיין) ¹⁴⁴ (רע"א).

(מ) ⁴⁵⁷ אב שהשביע את בנו שלא יוכל להלוות כי אם ברשות שמעון ולוי, מותר להלוות ברשות אחד מהם (קל) (וע"ל סי' רי"ז) ¹⁴⁵.

(קל) ברשות אחד מהם – השו"ע לא התיר בזה להלוות ברשות א' מהם מכח משמעות הלשון לחוד, שהאב השביע בדרך "או" בודאי ולהקל מכח זה, דיש עכ"פ משמעות זה לפרש "או פלוני" ונפקא מיניה דאם מת אחד מהם מותר להלוות ברשות החי דלא עלה על דעת האב שיהיה אסור לעולם אם מת אחד, אבל מאחר ויש ב' משמעויות, מחמירים בנדרים, אבל אם אומר "או פלוני" ואומר ג"כ לשון כולל כגון "מה שיאמרו פלוני או פלוני אתן לך" לא בעינן אמירת שניהם (ט"ז), עי' לעיל (סי' רטז סק"כח) [שזה תלוי בלשון בני אדם וצריך רשות שניהם] (נקה"כ) ¹⁴⁶, אין ספק אלא הלשון כולל גם שניהם גם כל א' מהם (רע"א * חכ"צ), ראובן שצוה מחמת מיתה ששמעון ולוי יפקחו על נכסיו ולוי היה דר במקום אחר, אין אומד דעת לומר שיוליך עמו חצי הנכס' דלא אמדינן אומדן דעתא אלא כשאירע מה שלא עלה על דעתו וב"ד אומרים אלו היה יודע כן לא היה עושה אבל כשהדבר לא נשתנה אין לנו לפרש דבריו ולדון על כוונתו כל שהוא, אלא שניהם מתעסקי' ביחד שכך יפה להם ליתומי' ודעתו ששניהם יתמנו על הנכסים. ואף על פי שלא יתעסקו שניהם אם לא יבא ראובן עכ"ז יקח ממנו חשבון ושניהם ישתדלו יותר בנכסים (רע"א * המהרי"ט), כאשר נמנה כמה מפקחים, אם א' הסכים ועשו על פי זה מספיק, בל אם היו כמה שם בשעת מעשה, צריכים לעשות כרובם (רע"א * מהרי"ט), יהודה הערב שהתחייב על כל מה שראובן ימכור לשמעון ולוי וראובן מכר לשמעון ולא ללוי, אין יהודה חייב, שכל דברי השו"ע כאן הם רק כאשר א' מת (רע"א * בעי חיי), הנותן בית לראובן ואשתו לדור שם לעשר שנים, והוא מת, אין לאשתו שום זכות בזה, אע"פ שההלכה שפלוני ופלוני המשמעות היא שניהם יחד וכל א' בפני עצמו, אמנם בדיני ממונות הולכים אחרי לשון בני אדם (רע"א * לחם רב), שכ"מ הנותן כסף קרן לצדקה ושראובן ושמעון יהיו אפטרופסים על הכסף, והרווחים יתנו לאן שירצה, וראובן נפטר,

¹⁴⁴ ז"ל השו"ע: על מנת שאראך מנה, אינה מקודשת עד שיראנה מנה שלו. ואפילו הראה לה מנה שיש לו בעסקא מאחרים, אינה מקודשת. הגה: וי"א דאפילו הגיע מחלקו מן הרויח מנה, אינה מקודשת, מאחר שעדיין לא חלקו.

וז"ל המאיר העזר: שעדיין לא חלקו – במקור דברי הרמ"א איתא: כיון שלא הגיע זמן העסק רווח' לעסק משתעבד, משמע דאם הגיע זמן החלוקה הוי כאלו בידו (ב"ש, ח"מ), אף על גב בסמוך כתב אפילו משועבד לב"ח הוי כשלו שם איירי כשהוא בידו ועי' חו"מ (סי' קעו ס"?) שם אית' המקבל עיסק' מחבירו יכול המקבל לחלק אימת שירצה ושנים שקבלו עיסקא מאחר א"י לחלק תוך הזמן, צ"ל הכא איירי נמי כשקיבל עם אחר דא"י לחלק תוך הזמן (ב"ש), עי' ח"מ וב"ש ועי' קצה"ח (סי' קע"ו סק"ח ?) ועיקר דכל שלא התחיל לעסוק בכספים, יכול לתבעם בחזרה אפילו תוך הזמן, אבל אם עסק ויש רווח, יש לו שעבוד לקרן ולא יכול לחלק עד זמן שקבעו (אבנ"מ).

¹⁴⁵ סעיף ז.

¹⁴⁶ ועי' שו"ת רע"א ח"א סי' מו שאין ספק אלא הלשון כולל גם שניהם גם כל א' מהם.

Commented [YL98]
פירוש היא תוספת שלי.

Commented [YL99]
א הבאתי מהש"ך שחלק על הא"ח.

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' - סי' רסט')

שמעון נשאר כאפוטרופוס (רע"א * מהריב"ל), וכן אם שניהם מתו, מותר להלוות ללא רשות אף א', שלא היתה דעת האב לאסור עליו ההלוואה אלא חפץ היה שיעשהו ברשות אלה (פ"ת * כסא דהרסנא).

(מא*)⁴⁵⁸ הא דאמרין כל המגרש אשתו ראשונה מזבח מוריד עליו דמעות, הני מילי כשמשלחה בעל כרחיה, אבל אם אינה רוצה לעמוד תחתיו מותר לגרשה¹⁴⁷:
(מא)⁴⁵⁹ הנשבע(קלא) לפרוע לחבירו לזמן פלוני או להזמין בתו⁴⁶⁰ לנשואין לזמן פלוני, עובר (לאחר זמן) בכל יום על שבועתו, (ו⁴⁶¹הואיל והיה מחויב(קלצ) בלא שבועה). אבל אם נשבע לעשות הדבר ביום פלוני(קלג), (ולא היה מחויב בדבר בלא שבועה זו), ועבר היום, שוב אין חיוב שבועה עליו, ולוקה על שעבר שבועתו ואינו חייב לעשות אותו דבר מכח שבועה.⁴⁶² ויש מי שחולק ואומר שעדיין הוא חייב לעשותו מכח השבועה (ועיין בחזקן המספס סימן ע"ג):

(קלא) הנשבע כו' - אם אמר נדרו וקציבת זמנו בפעם אחת [אני נשבע לשלם לך, ולשלם בר"ח אייר] שדבר אחד הוא ואם עבר הזמן בטל הנדר, אבל כשנשבע לעשות דבר וקבע זמן להשלמה ב' דברים הם, ואין תלוי זה בזה¹⁴⁸ (ש"ך), ברבית של תורה אליבא דכ"ע לא

¹⁴⁷ יש לשים לב שבי"ד & זה רמ"א ולא שו"ע.

¹⁴⁸ שו"ת מהר"ם פדואה סימן עב

למען ציון לא אחשה ולמען ירושלים לא אשקוט ע"ד האיש אשר שאלני לבקש לו עזר ותרופה על נדר שנדר בעת צרה שהיה במאסר לפני ב' שנים הוא ואחיו והיו בסכנ' ונדר בזה הלשון שאם הוא ואחיו יצאו חפשים מהמאסר שילך לא"י עם הדוגיאאות שעוברין מויניזיא כמנהג בחדש מיו מאי/ אחר ב' שנים או לכל היותר בחדש אגוסטו/ אוגוסט/ הסמוך אחריו דהיינו מיו ואגוסט/ משנת רח"ץ ועתה נודע בשערינו ששעת חרם הוא ומלחמה עצומה בין אדום וישמעאל ואין יוצא ובא לעבור הים כי אם אנשי המלחמה באופן שאי אפשר ללכת כי אם בסכנה גדולה והאיש הלז מחזר בעיירות ועל בתי דינין של ישראל לבקש לו היתר על ידי שאלה או ע"י הוראה כי לבו נוקפו וירא מעונש ב"מ וראיתי כי כבר הורה בו זקן הוא הרב הגאון מצינג' ותכלית דבריו זה הוא שאף כי אין נשאלין על נדר שהודר בעת צרה בנדר זה אנוס הוא ובכלל נדרי אונסין הוא זהו תכלית כוונתו ולפי זה אפילו התר' אינו צורך כידוע שארבעה נדרי' דתנן שמוטרין הן ר"ל בלא התרת חכם כדאמר שמואל בההוא פירקא מ"מ הורה לו הזקן ההוא שילך אל החכמים שבארצינו לבקש לו פתח חרטה ואולי כוונתו כדי שלא ינהגו קל' ראש בנדר' על דרך הא דתנן בפרק שני דנדרים וחכמי' אומרים פותחין לו פתח ממקום אחר ומלמדין אותו כדי שלא ינהגו קל' ראש בנדרים ודוגמתה בריש ההוא פירקא במתני' ואף כי חומרא זו לא נאמרה רק על דברים שאין בהן ממש ודומיהן וכן כל הפוסקין הזכירו חומר זה על דברים שאי' בהם ממש אבל על ד' נדרי' לא מ"מ לבו של הזקן המור' נקפו להקל וסדר לו להיות נשאל על נדרו. והנה אף כי בדבר זה אין כן דעתו להצריכו התרת חכם אם נאמ' שנדמה זה לאונס באשר חוכא ואטלולא הוא דממה נפשך אם לא יקרא אנוס לא נוכל להתירו הואיל ונדר בעת צרה לפי דבריו ואם אנוס הוא לא יצטרך התרה מ"מ לא אחלוק עליו כי כבר הורה זקן ואין חשש איסור בהתרה שלא לצורך. אמנם בעיקרא דדינא צריך אני להוסיף ולעשות פירוש לפירושו לתלות בו כיפי להתיר לאיש הלז נדרו וזה כי אף אם אנוס הוא מאן לימא לן שיהיה פטור לגמרי שלא ירבץ עליו לעולם תור' נדרו לחול שיצטרך ללכת באשר ישקטו המלחמות כי אף אם אנוס הוא שלא יוכל לקיים נדרו בזמן שקצב יקיימו אחר כך כי אולי נאמר שנדרו לעלות לא"י וקציבת זמנו שני דברים הם ואין לומר כאן נדר שהותר מקצתו הותר כלו/ כולו/ כרבי עקיבא דפרק רבי אליעזר פותחין דאין שייך לומר זה כ"א היכא שהנדר נעקר מעיקרו כהאי דפותחין ב"ט ובשבתות וכהאי דארבעה נדרים כדתנן ראה אותם אוכלין תאנים וכו' דהנדר נעקר מעיקרו בעבור טעות או התר' חכם אבל נדרי אונסין אף כי מותרין הם מיגז גיז הם משום דכתיב האדם בשבוע' מאחר שקרהו אונס רחמנא פטריה ולא נעקר הנדר מעיקרו וגם שאר תנאי' הוצרכו/ שהוצרכו/ להיות זה דרבי עקיבא לא נמצאו בנדון דידן היינו ענין פלוגתא דרבה ורבה בפרק ד' נדרים שצריך שישנה הנדר ולא יעמיד דבריו הראשונים ואין להאריך יותר בזה. אכן מצאתי און לי שיצא נקי מחששא זו מתשובת הרשב"א בסימן פ"ד וז"ל והשיב ז"ל כל שנשבע לעשות דבר וקבע זמן להשלם מה שאמר אף על פי שלא עשה כן באותו זמן מחויב הוא עדיין לעשותו לפי שאלו שני דברים הם האחד שנשבע לעשות הדבר הפלוני ולא תלה אותו בזמן והשני שקבל עליו עוד לעשותו בזמן פלוני ואין זה תלוי בזה אבל אם נשבע לעשות דבר ביום פלו' אם עבר ולא עשה שוב אין חיוב שבועה עליו ולוקה על שעבר על שבועתו ופטור מלעשות ע"כ. הרי לך בהדיא אם אמר נדרו וקציבת זמנו בפעם אחת שדבר אחד הוא ואם עבר הזמן בטל הנדר וה"ה בנדון דידן שאמר ככה ללכת לא"י בזמן פלוני מאחר דבטל הזמן מכח אנוס בטל ועבר כל הנדר ואף כי בתשובת הרא"ש בכלל ח' סימן ו' על א' שהיה חייב לחבירו לזמן

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

חל השבועה כלל וחייב משום שוא ואפילו שכלל הקרן עם הרבית י"א דלא אמרינן מיגו שזה חלק על ההיתר חל על האיסור משום דלא נאמר דין זה אלא בנשבע בכולל לבטל את המצוה בשב ואל תעשה אז חיילא בכולל דומיא דשבועה שלא אוכל מצה אבל לעבור על המצוה בקום עשה אפילו בכולל לא חיילא וי"א דלא שייך כולל בכה"ג דכלל הקרן עם הרבית דלא שייך דינא דכולל אלא כשכולל דברים המותרים עם דברים האסורים אבל כשכולל דבר איסור עם דבר מצוה כי הכא לא הוי דינא דכולל שהרי כמו בדבר איסור לא חל שבועת ביטוי הוא הדין בדבר מצוה לא חל ומצוה דהכא היא פריעת בעל חוב. ועוד אם נשבע לפרוע לזמן פלוני לא חל השבועה, שכן כל זמן שיפרע עשה את המצוה כנשבע לתת צדקה לעני, וקשה שזה מח' (רע"א * מל"מ), לפי' הצד החולק על ש"ך, אם ראובן נשבע לתת לשמעון מתנה לזמן פלוני ועבר הזמן ולא נתן, אינו חייב לתת לו מחמת שבועתו דומה ל"שבועה שאוכל ככר זו היום ועבר היום", שאינו חייב עוד לאכול אותו ככר (ב"מ * מל"מ).

(קלב) הואיל והיה מחוייב כו' - הנשבע לעשות דבר וקבע זמן להשלמה מה שאמר אף על פי שלא עשה כן באותו זמן, מחוייב הוא עדיין לעשות, לפי שאלו שני דברים הם: הא', שנשבע לעשות הדבר פלוני ולא תלה אותו בזמן. והשני, שקיבל עליו עוד לעשותו בזמן פלוני ואין זה תלוי בזה. אבל אם נשבע לעשות דבר ביום פלוני, אם עבר ולא עשה, שוב אין חיוב שבועה עליו, היינו שאם אומר "ליום פלוני" בלמ"ד, נחשב כב' שבועות אחת גוף הפרעון והב' על הזמן, אבל כש אומר "ביום פלוני" בב"ת, שכן הוא הלשון המדוברת, לומר בזמן פלוני אפרע לך, אז הוי שבועה אחת, אבל אין דרך לומר "לזמן

פלוני בשבועה ולא תבעו בזמנו השיב הרא"ש אף כי לא עבר השבועה מאחר שלא תבעו מ"מ השבועה במקומ' עומדת ולא דמי לנשבע שאוכל ככר זה היום זהו מפני טעמו שפי' שם שנשבע על הפרעון והזמן הוא לזרזו לבד וכן מוכח לשון השטר כדאיתא שם ואדרב' משמע כדברי מתשובתו ושאלה בכלל הנ"ל סימן י"ג על אחד שנשבע לשמרון ליתן לו מנה בשבעה בניסן ואירע ז' בניסן בשב' וטען ראובן שלא יהי' עליו עוד שבועה ויהיה פטור מאחר דלא יוכל לקיימו בזמנו והשיב הוא דהכוונ' לא היתה דוקא ביום האחרון ויפרענו קודם זמנו או בשבת על ידי משכון אבל בכוונ' השואל שאחר הזמן יהיה פטור לא השיב דבר נראה שמודה שפטור הוא וכן מצאתי בתשובה להרמב"ן סימן רמ"ג על א' שנשבע לחבירו לפרעו מכאן ועד זמן פלוני ובא סוף הזמן בשב' והשואל אמר מאותו יום ואילך ממון יש לך בידי אבל לא שבועה והוא לא השיב רק היותו חייב מקודם כנ"ל ושיוכל לפרעו בשבת כדי שלא יעבור אבל על שיהיה פטור משבועה אחר כך לא השיב נראה שמודה. ונראה שתשובה זו דהשי' שיפרע על ידי משכון לצאת ידי שבועתו אבל בזה שהשבועה אינה כי אם על הזמן ואחר יעבו' הזמן אין עוד שבועה אינה פליגא על תשוב' הרא"ש דסימן ו' כי התם דוקא סובר הרא"ש ככה שלשון השטר היה ככה כנ"ל וכן משמע בתשובת הרמב"ן הנ"ל בסימן רמ"ז למעיין בו בנקל ולא עוד באלה. ולולא כי מסתפינא מחבריא אמינא שבנדון זה אין דין נדר כלל כי לא אמר לשון נדר ולא יד נדר כי ידוע הוא מהתלמוד שהנדר צריך לחול על החפץ וזה הוא הגורם הבדל בין נדר לשבועה שהנדר אסר חפצא עליו ושבועה אסר נפשו על החפץ ואם כן האיש הלזה שלא הזכיר לא אלה ולא שבועה כלל רק אעשה דבר פלוני הלא דבר הוא לבד ואין בו לשון נדר וחושב אני שלא דברו הספרים בנודר לעלות לא"י באופן זה רק שאוסר שאר הישוב עליו בקונם או כדומה לזה או ר"ל שבועה כי גם בשאר מקומות מצינו בנדרים שאמר לשון נדר ור"ל שבועה בריש ד' נדרים במאי נדרת באלקי ישראל אכן מה אעשה שרבים כנגדי ופוק חזי מאי עמא דבר וכל העם מקצה חושבים דבור זה לנדר ולדעתי יצא להם מהא דאמר' פרק קמא דנדרים אמר רב גידל אמר רב האומר אשכים ואשנה פרק זה אשנה מסכתא זו נדר גדול נדר לאלקי ישראל והרא"ש שם מפרשו כצירתו /כצורתו/ וז"ל לאו היינו נדר דלא איקרי נדר אלא שמתפס בדבר הנדור אלא מחשבינן ליה כאלו נדר צדקה דאמרינן בפרק קמא דר"ה בפ"ק זו צדקה עכ"ל. אמנם הר"ן שם חולק עליו ואינו מפרש השמעתתא כצורתה וז"ל שם דאמר בהדיא בשבועה אשנה פרק כו' שהרי נדר כיון שהוא מיתסר חפצא אנפשיה ליתא לעולם באעשה כו' וכן משמע הסוגיא שם דפריך עלה והלא מושבע ועומד הוא ואי מדברת כמשמע' בנדר מאי פריך והא נדרים חלים ע"ד מצוה והרא"ש צריך לדחוק ולתרץ שם וכן הסמ"ג מביא מימרא זו ואמר שר"י מדקדק מן התלמוד שם שר"ל נשבע שישנה פ' זה ולא בדבור בעלמא אם כן לדברי ר"י ור"ן לא היה בית מיחוש בנדר זה ואף כי לא מלאני לבי להקל על האיש הנ"ל בעבור זה לבד פן ח"ו הרא"ש יריץ גולגלתי כי אולי גם זה יחשב כנדר צדקה כנ"ל מ"מ הנני להסכים על ידי הזקן המורה מצינא"ה שהורה להיתר מטעם אונס כנ"ל אף לדברי הרא"ש ואומר כי קרינא דאיגרתא ליהוי פרונוקא להת' לו ע"י חרטה לחומרא כאשר כתב וישר כחו וכל כי האי מילי מעלייתא לימרו משמי כי לא אתירנו בלתי התרת חכם ע"י חרטה מאחר שכבר הורה ככה כי ידמה אלי לחכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר בכך ואומר למ"כ שהתחיל במצוה גמור. ושולם לדייני ישראל ותלמידיהון נאום מאיר בכמ"ר יצחק ז"ל:

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' – סי' רסט')

פלוני אפרע", ויש חולקים וס"ל דאפילו באומר "ביום פלוני" השבועה רבוצה עליו תמיד והוא היש חולקים בשו"ע, דאמרינן שהשבועה חלה על הפרעון והזמן הוא לזירוז בעלמא, אבל נשבע שיאכל ככר זה היום (&) ועבר היום ולא אכלה שעבר על השבועה ואינו מחוייב עוד לאכול אותו ככר, דהתם לא היה מחוייב לאכול אותו ככר ועיקר השבועה על הזמן ההוא, אבל הכא מחוייב לפרוע ממון זה ועל דעתם נשבע לפרוע ועיקר דעתם על הפרעון והזמן לזרזו בפרעון אפילו אחר כך, וזה אינו, דזה דומה לנשבע שיאכל ככר היום, ולענין הלכה יש לנו לפסוק כצד הב' שמחמיר בדבר שיש עליו חיוב בלאו הכי חלה השבועה אפילו אחר הזמן ובמדי שאין חיוב בלאו הכי יש לחלק בין אומר "ליום פלוני" לאומר "ביום פלוני" ומשום הכי בנודר בעת צרה לעלות לארץ ישראל בחודש אייר ונתהוה אז מלחמה שאחר כך אין עוד עונש שבועה אלא שהחמיר שם להתיר השבועה וכן יש לנהוג **להחמיר** (ט"ז), ע"י ט"ז, ומ"מ אם נתחייב תחלה לפרוע לזמן פלוני שמשמעותו מזמן ההוא והלאה ג"כ כשכתוב בסוף שנשבע לקיים כל הנ"ל משמעותו ג"כ שנשבע לפרוע מאותו זמן והלאה (רע"א), אפי' אומר ביום פלוני עובר ג"כ בכל יום כיון דמחייב עצמו נגד חבירו הוי כנשבע ע"ד חבירו (פ"ת).

Commented [O100]
ש"ך חולק"ע' נק"ה כ"ז?

Commented [O101]
י"ן בתשובת בית יעקב
סימן כ"ג: (רע"א, פ"ת)

(קלג) לעשות הדבר ביום פלוני – אם חתן קבל על עצמו בשבועה שלא יקח עליה בחייה אשה אחרת ואם ח"ו יעבור ויקח אשה אחרת עליה בחייה יהיה מחוייב החתן הנזכר תוך חדש ימים לתת לכלה הנזכרת או לבאים מכחה כתובתה עם הנדוניא והתוספות, אפילו אם עבר החדש, החתן חייב לכו"ע, שעיקר השבועה הוא על עיקר החיוב ממון ולא על הזמן (רע"א * מים עמוקים), והנה כל דברי הצד הראשון במחבר היינו רק לענין שבועה ולא לענין החיוב בכלל, ואפילו לפי הצד ההוא היינו ודווקא כשנשבע לפרוע ביום פלוני אבל מי שנשבע לפרוע "לזמן וכו'" שמשמעותו מזמן ההוא והלאה ג"כ (רע"א * תורת חיים). (מב) ⁴⁶³ נדר להתענות או לצדקה (קלד), יש לו התרה על ידי פתח וחרטה ¹⁴⁹, והוא שלא באה הצדקה ליד גבאי. ואם נתן מקצת, יכול הוא להשאל על השאר ¹⁵⁰:

¹⁴⁹ חכמת אדם שער איסור והיתר כלל ק סעיף ו

ו הבא להתיר נדרי תענית או שאר דבר מצוה ואינו רוצה להיות תוהה על הראשונות יאמר שמתחרט מעיקרא על שקיבל עליו בלשון נדר אלא שהיה לו לעשות המצוה בלא קבלת נדר וכן הנוסח בהפרת נדרים שנוהגין לעשות בערב ראש השנה. ולעשות פתח משום שאינו בריא בתשובת רדב"ז סימן רצ"א מסתפק קצת אם זה שכיח ומכל מקום מסיק הרדב"ז דכיון שהוא חולה יש לעשות ממנו פתח. ובש"ך סימן ר"ד ס"ק ב' משמע גם כן קצת דלא אסיק אדעתא שלא יהא בריא ועל כל פנים התרה מהני לזה ולעשות מזה פתח:

¹⁵⁰ עי' לעיל הערה 114. כיון שנתבאר שלמצוה חיובית לא מהני התרה ושאנינה חיובית מהני לפ"ז יש להסתפק במי שנדר ללמוד כך וכך שעות ביום על משך שנה או יותר ואח"כ ראה שמצב פרנסתו לא תניחו ללמוד כל כך הרבה אם נקראת חיובית דהא והגית בה יומם ולילה כתיב או דילמא כיון דבבעלי עסקים לא חייבה התורה רק לקבוע עיתים לתורה כמ"ש בס"י רמ"ו לא נקראת חיובית ומהני התרה ונלע"ד דאם לפי ראות עיני ב"ד לא יהיה ביכולתו לפרנס אשתו וזרעו כפי הרגלים עד כה אם יאציל כל כך זמן לת"ת מועיל התרה ואין סומכין על הנס אמנם אם רק באפשרי לחיות אף בדוחק קצת מכפי שהיה עד כה מחוייב לקיים נדרו ואינו מועיל התרה (ערה"ש אות קלג), ועי' לעיל הערה 10. אחד קיבל עליו ללמוד בכל יום שיעור קבוע ואם יעבור על זה יתן קנס אחד זהב לצדקה ועכשיו מתחרט כי לפעמים צריך ללמוד דברים אחרים ואין אדם לומד אלא מה שלבו חפץ ובפרט שכוונתו היתה רק כדי שיהיה מעומס ללמוד תורה ולא שילמוד דוקא שיעורים בספרים שקיבל עליו והנה כוונת הנודר לא היה אלא משום שלא יבטל עצמו מתורה ולא כיון כלל ליתן צדקה ואם כן הכל נדר אחד והצדקה היא תיקון של הלאו בל יחל ואם כן כבר חל עיקרו ויכולין להתירו (בינת אדם אר"ה סי' עה [צה]), ועי' לקמן סי' רלט סק"מ).

שו"ת חתם סופר חלק ב (יורה דעה) סימן רמג

אמנם לפ"ז בנודר לצדקה ונתן פלגא לגזבר ופלגא חייב עדיין ה"ל למימר מגו דחייל שאלה אפלגא שמסר יועיל שאלה אאיך פלגא אך התם טעמא אחרינא הוא כמבואר למעיין בלשון תשו' הנ"ל בפנים כיון שכבר מסר לכהן התרומה או המעות לעני או לגזבר יד עניים הרי הוא כנותן מתנה להדיט וכי יכול לחזור אחר שכבר זכה במתנתו ואף על גב דהרשב"א עצמו ס"ל בנדרים פ"ה ע"א דהאוסר פירותיו על עצמו והרי הם כמופקרים ובאו אחרים ואכלום ושוב שאל על נדרו הוי גזל בידם והר"ן פליג מ"מ הרשב"א לא אמרו אלא בשנטלו מעצמם ולא הוא יבהינהו והרי לא הו"מ למיהב להו כי אז הי' אסורים בהנאה ונמצא לא זכו הנך אלא מטעם נדרו וכיון דפקע נדרו

פקע זכותיהו אבל כשהוא בעצמו נותן או לגזבר או לעניים אף על גב שאינו נותן אלא מטעם קיום מ"מ זכו כדון זכיי' ממש וא"א לחזור בו וזה ברור בלי ספק ועיין ש"כ סי' רכ"ח סק"ח.
ומ"מ נידון שלפנינו דלאו לצדקה יהבו אלא לגבוה לא שייך דינו של הרא"ש ורשב"א הנ"ל אך מטעם תוס' דכריתות הנ"ל שכבר נתקיים נדרו במה שמסרו לגזבר לצורך בנין בהכ"נ אף על פי שעדיין לא בנו זהו מלתא אחריתי כנודר לבדק הבית ומסרו לגזבר יוצא ידי חובת נדרו אף על פי שלא הוציאו לבנין בד"הב = בדק הבית = ופשוט.
דרך אמונה - ציון ההלכה הלכות מתנות עניים פרק ח ס"ק (לח)
(לח) יו"ד סי' רכ"ח סמ"ב ויזהר שלא יאמר שמתחרט על הצדקה שא"כ יאבד המצוה רק מתחרט על מה שלא אמר בלי נדר:

וכן הסיק הגרש"ז אויערבך זצ"ל [ב'שלמי נדר]
אות יב, ובמנחת שלמה נדרים כב בן דטפי נראה שאף
שנעקרה קבלתו, מ"מ יקבל שכר התענית, כיון
שסו"ס היתה התענית ע"י קבלת נדר, שהרי אינו
תוהה על עיקר התענית. ולמעשה נוהגים לומר
בנוסח התרת נדרים "ואין אני תוהה ח"ו על קיום
המעשים הטובים שעשיתי, אלא על קבלת העניינים
בלשון נדר".

שו"ת מהרש"ם חלק ד סימן קז
לה"מ בתורה מ' משה קראנצדארף נ"י בראדיוויטץ.
מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו במעות א"י שנהגו מאז ומקדם לשלחו ליד האמרכלי' הרב הגאון
מו"ה יצחק אהרן איטינגא מלבוב נ"י והרב הצדיק מוויזניצא נ"י וכעת עמד א' והוציא דיבה עליהם
ורוצה לקבץ מעות שבהקפות ולשלוח ליד אביו היושב בא"י לחלקן שם לעניים כפי ראות עיניו
ורו"מ האריך לאסור והנה הדבר ברור דאסור לשנותו בשום אופן חדא דכל מינוי ושררה המחזיק
בה אין להורידו מחזקתו וגם גבאי צדקה הוי מינוי ושררה דמה"ט אסור לגר להיות גבאי ע'
קידושין ע"ו ומד"ר פ' נשא. וגדולה מזו מצינו בש"ס דגיטין ס' דמערבין בבית ישן משום חשדא
ועי' במג"א סי' שס"ו וסי' קנ"ג בזה ואף דמבואר ברמ"א ס' הנזכר ס"ב דכשרוצים הציבור יכולים
לסלק הגבאי הרי מבואר בש"ך דמייירי במקום שנהגו למנות לזמן וכיון שנהגו בכך ליכא משום
חשד ומשא"כ בנ"ד דנתמנו בסתם ונהגו בו זה כמה שנים ועי' באו"ח סוסי' נ"ג דמוכח ג"כ כן
ועמ"ש בחיבורי לחו"מ בקת"ע לסי' רל"א ג"כ בזה ומה שהוציא הנ"ל דיבה יסכר פי דוברי שקר
אחרי שאינו מברר כלום ומשפטו חרוץ בש"ס פסחים ק"ג וחו"מ סי' כ"ח. ועוד דכיון דכבר בא
לקופת א"י שהוא של הכולל כבר זכו בו עניי הכולל כולם דכלי קונה מדין חצר והבעה"ב נתן רשות
להניחו בביתו ועי' בחו"מ סי' ר' ושוב לכ"ע א"י לשנותו ליתן ליחידים וגם בלא"ה נחלקו הפוסקי'
אי מותר לשנות צדקה מעני לעני ועי' במח"א ה' צדקה וחיבורי סוסי' רל"ב בתשו' שם ועי' באס"ז
ב"ק ל"ו בשם הר"מ מסרקסטה שכ' להדיא דאסור לשנות מעני לעני וגם אי הוי סד"ד איכא חשש
ספק גזל וכיון דגם עני ב' אינו מוחזק א"כ סד"א לחומרא והבעה"ב ל"ה מוחזק כיון דב"כ וב"כ יצא
מרשותו וכמ"ש כה"ג הש"ך בחו"מ סי' צ"א סק"ב ועי' תוס' ב"ב פ"א ורשב"ם שם מ"ג ע"ב כה"ג
וגם במה שרוצים להתנדב מחדש אין להמיעוט לפרוש מן הרוב וגם אין בידם להוריד הרבני' הנ"ל
מהתנות שכבר זכו בו מכמה שנים וחלילה להם לעשות מצוה בעבירה ולהשומע יונעם ותבא
עליו ברכת טוב כנפש המעטיר:

שו"ת בית יצחק אורח חיים סימן כא
ביום ב' ה' תמוז שנת ברכת"א קראתי אבל ומספד רב בק"ק ברעזאן על אבדן ש"ב וידידי הרב
הגאון המפורסם רשכב"ה מ' מרדכי זאב עטינגער זצלה"ה בעה"מ ס' מפה"י ונשיא הארץ הקדושה.
ביום ב' תמוז ובתוך דברי תוכחה קינה ונהי. הזכרתי דבר הלכה מפיו ופלפלתי ע"ז כמשפט ויען
הדבר נוגע למעות א"י אעתיק מקצת הדברים פה:

הדבר אשר יצא מפי הגאון בשו"ת מאמר מרדכי סי' ט"ו דאף להרדב"ז הובא בקצה"ח סי' רי"ב
דבנודר לעני מותר לשנות וליתן לעני אחר מ"מ במעות א"י אינו יכול לשנות דכיון דכבר בא
המעות להקופה העומדת בבית נדיבי העם ונקנית ממעות ארץ ישראל הוי כלי וקונה מתורת חצר
ומתורת כלי דהבעה"ב משאיל מקום ורשות שתעמוד הכלי בביתו. ולכ"ע קונה קנין גמור. אם כי
דבר חכמה אמר הגאון ז"ל. אם לדין יש תשובה ולאחר העיון יצא כנוגה לאור דבריו:

(א) יש לומר כיון דמעות ארץ ישראל מתחלקת כפי הנפשות ונמצא גם לקטנים חלק בהמעות
ואם נאמר דהקופות הוי של א"י. הוי חצר השותפות שיש לקטנים חלק בו. ואני מסתפק מאוד
בחצר של גדול וקטן ובא דבר לחצר השותפות וקטן אינו קונה דקטן אינו קונה מתורת חצר אי
זכה הגדול בחלקו או בכולו או ל"ק כלל. דלפי המבואר בסי' ר"ס סעיף ד' דחצר השותפים קונה
מציאה לשניהם. והוא נובע מתשובת הרא"ש סי' א' כלל א'. ושם מבואר הטעם דהוי כשנים
שהגביהו. עיין שם (ומ"ש הרא"ש לראי' מחצר השותפים הקונים זה מזה. והיא תמוה דאנן קי"ל
דאין קנין זה מזה. וכבר תמה כן בקצה"ח. יש לומר דהרא"ש יליף מכח כ"ש דהרי לחד מ"ד קונין

זה מזה. ואפי' למ"ד אין קונין היינו משום דהוי כהגביהו שניהם ונמצא שעודנו ביד המוכר. אבל בקונים מעלמא לכ"ע קונין מה"ט. וכיון דעיקר הטעם דהוי כהגביהו שניהם. א"כ בחצר של גדול וקטן כמו דאמרינן בסי' רסט' וב"מ ח' בחרש ופקח שהגביהו מציאה מתוך שלא קנה פקח לא קנה חרש א"כ בקטן דל"מ לקנות ע"י חצירו הוי כמונח ע"ג קרקע ולא קני הגדול ג"כ:

אבל שבת וראיתי שיש לחלק בין חצר ובין חרש ופקח שהגביהו מציאה. והיא עפ"י דברי הר"ן בנדרים בחצר שאין בו דין חלוקה כל אחד בשעה שנשתמש אמרינן הוברר הדבר דכל החצר שלו וה"ה בכל דבר המשותף. ואמנם כשנשתמשו שניהם אם כל אחד עומד בחצר אמרינן ג"כ בשלו הוא עומד ואם התשמיש דבר השייך לשותפות ל"ש ברירה. והוי החצר של שותפות ממש. (ובזה יש לישב קו' התוס' בסוכה כ"ז דמרבינן מכל האזרח דיוצאין בסוכה שאולה. מדיוצאין בשל שותפות והקשו התוס' הרי גבי בגד לענין ציצית מרבינן שותפות וממעטין שאולה. וה"ה גבי סוכה נמי נרבי שותפות ונמעט שאולה. אמנם הדבר נכון. דנהי דמקרא דכל האזרח צ"ל דכל ישראל יוצאין בסוכה אחת בזה אחר זה. דאי אפשר שישבו כל ישראל ביחד. אבל ע"כ צ"ל שיש בו ג"כ הרבה ביחד. דאחד אחד א"א ג"כ לכל ישראל לצאת. וא"א לומר ברירה בזה דהוברר הדבר דכל אחד בשלו הוא יושב. דבמקום הישיבה אין שיעור הכשר סוכה. ולא נשאר דפנות לכל אחד. וכיון דאי אתה יכול לומר ברירה דכל הסוכה שלו מדיוצאין בשותפות ה"ה בשאולה משא"כ בטלית דמרבינן של שותפות י"ל דאחד לובש בו. ואז הוא שלו לגמרי מטעם ברירה וחייב בציצית ושאלו ממעטין. דזה הוי שלו. וא"ל א"כ למ"ל קרא. והרי בלא"ה הוא שלו בשעת הלבשה י"ל דה"ה דכיון דלא הוי לעולם שלו ואח"כ יהיה של חברו. ל"ה רק קנין פירות ול"ה כסותך קמ"ל בגדיהם. אבל באמת לובש כל אחד לבד. משא"כ בסוכה ובהכי נ"ל לכאורה דאין שנים יוצאין בספר תורה אחד במצוה דכתיבת ספר תורה. לפי מה שכתבו הפוסקים במוכר ס"ת אינו יוצא שוב המצוה דבעי שיכתוב ס"ת ושיהיה לו ג"כ אח"כ. א"כ בשנים שיש להם בשותפו' כ"א בשעה שהוא משתמש הוא שלו לגמרי. ונמצא דאז השני אין לו ס"ת ואינו מקיים המצוה. א"כ נהי דבחצר השותפים קונים שניהם מציאה דהוי כהגביהו שניהם. ואף דגם בשנים שהגבי' אתה צ"ל דכל אחד מגביהו לו ולחבירו שיקנה האחר חלק השני כדהוכיח הגמרא דמגביה מציאה לו ולחברו קנה חברו. וגם בחצר אתה צ"ל כן. משא"כ דכשהחצר שייך לקטן ולגדול. והקטן לא מצי לקנות מהחצר לא מצי להיות שליחו לקנין. אין משתמש כעת כלל הקטן בחצר זה. כיון דלא מצי לשלוח שליח שיכנה לו והגדול משתמש לבד. ואמרינן ברירה דהחצר הוי של הגדול לבד. וקונה הגדול כל המציאה משא"כ בחצר של שני בני אדם גדולים. החצר הוי שליח של שניהם ושניהם משתמשים אז בשותפות ממש:

עוד נ"ל בפשיטות לפי המבואר בסי' רסט' דהא דפקח וחרש שהגביהו ל"ק היינו דוקא במה שאין תפוס בידם דזה מטעם הגבהה אבל במה שתפוס בידם קנו. דבמה שהוא בידו הוי כחצר וכמשיכה וקנו בודאי ועיין ג"כ בשיטה מקובצת מזה. א"כ חצר דהוי כתפוס ביד הגדול בודאי קנה חלקו אף דהקטן ל"ק. ובזה נתישב מה שקשה להרא"ש שכתב דחצר קונה לשני שותפים מטעם דהוי כשנים שהגביהו. והרי בשנים שהגביהו אמרינן בב"מ דקנו מטעם דכל אחד מגביה חלקו לדעתו ולדעת חבירו שלא יהיה חלקו כמונח על גבי קרקע ולמ"ד מגביה מציאה לח' ל"ק חבירו דחי דהוא מטעם מיגו דזכי לנפשי. ובחצר לא שייך מגביה לדעת חבירו דהחצר רק שלוחו ולא שליח חבירו וגם ל"ש מיגו. וצ"ל דכמו דמצי זכי בחצירו עבור חבירו כענין שכתב הר"ן בנדרים ד' ל"ד. שייך ג"כ בחצר של שני שותפים המגביה מציאה לחבירו. אמנם לפי הנ"ל לא צריך לזה דחצר של שניהם הוי כמו כל אחד תפוס החפץ לגמרי. ועדיף מהגבהה. ועיין בקצה"ח סי' קע"ו חילק שם דהא דחצר השותפים אין קונים זה מזה דוקא במוכר כולו אבל במקנה חפץ שלו לשותפות קנה חצר השותפות ובנתיבות חולק עליו דמה לי כולו מה לי חצי. ולהנ"ל הדבר נכון דחצר השותפות הוי כאלו כל אחד נקט חצי בידו. א"כ במוכר כולו. והחצי ביד המוכר לא קני כלל כמבואר בסי' קצ"ח ס' ד' דבעי במשיכה שימשוך כולו וה"ה בקנין חצר. משא"כ בלא מכר רק חצי והוא תפוס בידו מהני כדמוכח מהסמ"ע סי' רע"א ס"ק ד' דמה שתפוס בידו במוסירה קונה אף דהשאר הוי כמונח ע"ג קרקע:

ומן האמור נראה דהגאונים בעל הקצה"ח והנתיבות לא כווננו יפה בזה אחר מכל"ה דהקצה"ח בסי' ר"ס סי' ד' מביא הירושלמי להוכיח ממנו דחצר השותפות אינו קונה מציאה. וכתב הסברא דכיון דבשנים שהגביהו אמרינן דכל אחד מגביה לחבירו. א"כ הכא דהוי יד א' המשותפות ול"ש מגביה לחבירו ה"ל כמאן דמונח בקרקע ולפמ"ש ליתא דכיון דחצר משום יד אתרבאי. ובמציאה ודאי משום יד הוא כמ"ש הנ"י והר"ן בב"מ. דהוי תופס לבע"ח במקום שח"ל. וע"כ משום יד א"כ הוי כמאן דתפוס בידו כ"א החצי ובה"ל צ"ש שיזכה לו ולחבירו. כל מה שתפוס קנה אפי' בחרש ופקח. והנתיבות בסי' ר"ס ישב דברי הירושלמי שכתב בכותל חצר שנפל דלמ"ד מחצה לזה ומחצה לזה בחלק של זה המציאה לזה ובחלק של אחר המציאה של אחר. ולמ"ד כולו לזה וכולו לזה המוציא זכה ותמה הקצה"ח להרא"ש דחצר השותפות קונה מציאה. וליקני החצר לשניהם. ותיירץ בנתיבות בדרך חריף. דהיכא דהגביהו אח"כ אחד מהשותפים מצי למימר בלשון שמשמע שמעיקרא לא רצה שיקנה לו חצירו ולא קני לו חצירו דלא עדיף מזוכה ע"י אחר וכששמע צוח כמבואר בסי' רמ"ה.

וכיון שאין החצר קונה לו גם לחבירו אינו קונה דהוי כחש ופקח שהגביהו מציאה דמתוך שלא קנה זה לא קנה זה עיין שם:

הנה מה שכתב דהיכא דאחד לא זכה גם השני לא זכה דהוי כחש ופקח כבר הראיתי לדעת דכל אחד מאי דתפס בידו קני וחצר הוי כמו דתפס בידו והגמ' דב"מ מייירי במה שהגביהו מכחו ולא במה דתפיס:

גם מה שכתב דאף אחר שזכה חצירו מצי למימר לישני דמשתמע דלא נחא ליה מעיקרא ולא זכה חצירו למפרע לפע"ד זה ליתא דחצר דומה לשליחו או לידו והוי כמו ששלח שליח שיזכה ולא מצי לבטל השליחות רק קודם שעשה השליחות ולא אח"כ וכל אדם שיש לו חצר הוי כאומר לו שיזכה כל מציאות שיבואו לידו ואינו דומה לזוכה ע"י אחר ולא עשאו שליח רק זכה ליה מעצמו. ומש"ה מצי אמר לשון דמעיקרא לא זכי כמבואר בסי' רמ"ה. וחצר הוי כשלחו מעיקרא ודוקא אם מעיקרא לא רצה כעין שכתבו תוס' בב"ב נ"ד אז לא זכה חצירו אבל בבא מציאה לחצירו שלא מדעתו הוי כבא לידו ממש או לשלוחו ששלחו ללקט מציאות ול"מ אח"כ זה שצוח רק לשווי' הפקר מידו אבל לא שלא יזכה למפרע וקצת יש ראייה לזה מדברי התוס' בסוכה שהקשו בלולב של אשירה איך יוצא בשל כותי והרי נעשה שלו. ותי' דמייירי ביום טוב שני דמגביהו ע"מ שלא לקנותו ולהנ"ל יש לומר דמייירי ביום טוב ראשון והוא הגביהו ולא כיון לקנות או שלא ידע שהוא הפקר ומבואר בנתיבות סי' ר' סעיף ט"ו דיד קונה שלא מדעתו כמו חצר. והא דעודר בנכסי הגר וקסבר שלו היא דל"ק התם הוי מעשה הקנין ולא קני אלא מדעת ובכונה אבל רשות קונה בלא כונה. וכן כתב במהרי"ט. ועיין תוס' בב"ב נ"ד ובמחנה אפרים ה' קנין משיכה סי' ה'. הגם דשם משמע דיד ל"ק שלא מדעתו. אבל בנתיבות פוסק דגם יד קונה שלא מדעתו. וצ"ל דתוס' בב"ב גבי אדעתא דציבי הוי ככיון בפירש שלא לקנות וכדמשמע להדי' מדבריהם שם. ועיין בתוס' גיטין ס"א הובא במח"א ה' משיכה סי' ד' משמע להדי' דיד קונה שלא מדעתו מתורת חצר א"כ י"ל דיוצא בלולב אפי' ביום טוב ראשון כיון שזוכה בו ומ"מ לא כתותי מכתית שעורי' דהרי בחצר מצי אח"כ לצוח שלא יזכה למפרע. וה"ה ביד שלא מדעתו בלא כונת הקנין ולא ידע שהפקר מצי לצוח ולא יזכה למפרע ומהני ביטול ול"ה למפרע שלו וכל היכא דמהני ביטול ל"א כתותי מכתית שיעורי' אפי' אם לא צוח כיון דמצי לצוח אחר שיצא בו בלא כוון לקנות והוא לכאורה ישוב נכון ומה הקשו התו' (ועיין לעיל סי' י"ט אות ג' מ"ש בשם הב"א) וע"כ מוכח מדברי התוס' דכל שזכה בו לא מצי לצוח ואינו דומה לזוכה ע"י אחר ויד הוי כשלוחו לקנות כל מציאות והגם שיש לפלפל בראיה זו. לדעתו הסברא דכתיבנא בעזרת השם יתברך:

גם מה שתירץ בנתיבות דמייירי דאחד עומד בצדו והשני אינו עומד בצד וז"ה חצר שאינו משתמרת ובעי עומד בצדו קשה לדבריו אמאי למ"ד מחצה לזה לכל אחד שייך לו והרי אינו עומד בצדו וזה הוי חצר שאינו משתמרת. ועוד דהר"ן כתב בכל מציאה דקונה רק מטעם יד ובעי חצר משתמרת:

ואמת לפי דרכו של הגאון מליסא והקצוה"ח דגם בחצר השותפים בעי שיזכה לדעתו ולחבירו יש לישב דברי הירושלמי בנקל. דבאמת אם יכול לזכות עבור אחר הוא תליא במחלוקת גבי ברשות הלה המופקדים אצלו ומבואר באריכות במחנה אפרים ה' קנין חצר סי' א' ושורש הדברים דאי חצר משום שליחות איתרביא אם כן החצר הוי שלוחו ואם משוהו שליח שיזכה לאחר הוי שליח ראשון עושה שליח שני ומילי לא מימסרן לשליח. ועוד החצר ל"מ כלל לזכות לאחר דלא הוי שליחו של אחר ולכן צ"ל שיזכה לאחר רק מתורת יד ובעי ע"כ עומד בצדו עיין שם. א"כ הן הן הדברים בבאור הירושלמי דלמ"ד מחצה שלו א"כ בבא מציאה להחצר של כ"א. קנה לו לבד ולא בעינן עומד בצדו להפוסקים דגם במציאה קונה מטעם שליחות. משא"כ למ"ד כולו שלו. וכולו שלו ואתה באתה לומר שיקנה החצר לשניהם מטעם שנים שהגביהו ובשנים שהגביהו אתה צ"ל דכל אחד זוכה לחבירו. ובחצר א"א לזכות לחבירו רק מתורת יד. כמ"ש במח"א וצ"ל עומד בצדו. ומייירי דאינו עומד בצדו. ומ"ה ל"ק רק המוצא ולפ"ז אפי' המוצא יהיה איש אחר יקנה דבהגביהו שניהם צ"ל דכל אחד זוכה לחבירו. ובזה ל"מ שליחות. ורק מתורת יד ובעי עומד בצדו. וז"ב לשיטת הקצוה"ח והנתיבות:

ויתכן הדבר יותר לפי מאי דמשמע בירושלמי דלא מצי לזכות בד' אמותיו לאחר ודלא כהר"ן בנדרים דף ל"ד. דמקשה בירושלמי פ"ב דבבא מצינא מקרא ואני בעניי הכינותי אי בבא לידו עשירי הוא. ומשני בבא לד' אמות וזוכה להקדש וזה כהר"ן. ואח"כ משני מהו בעניי שאין עשירות לפני מי שאמר והיה העולם ומשמע דלפי תירוץ זה ל"מ ד' אמות שיקנה לאחר וכן כתוב במח"א סי' ט"ו בה' קנין חצר משיטת הירושלמי א"כ ה"ה חצר ל"מ שיזכה לאחר כשיטת הרמב"ם דברשות הנפקדים אצלו ל"מ שיזכה הלוקח עד שיוצאנה מרשותו והירושלמי לשיטתו ס"ל בחצר השותפים ג"כ אינו קונה לשניהם מה"ט דבעי שכל חלק יזכה לו ולחבירו. וחצירו ל"מ לקנות לאחר אבל לדין דפסקין דד"א שלו מצי לקנות לאחר כמ"ש הר"ן בנדרים דף ל"ד גם חצר מצי קני לאחר ומ"ה חצר השותפים קונה דכל אחד הגביה שיקנה הוא וחבירו. דלא פסקינן כירושלמי אמנם לפי מה שכתבתי דהיכא דתפיס בידו א"צ שיזכה לו לחבירו גבי חצר קונה אפי' השאר הוי כמונח ע"ג קרקע:

אמנם לדעתי כונת הירושלמי פשוט מאוד. לפי מה שביארנו דהיא דכל א' משתמש לבד אמרינן בשעה שהוא משתמש אז החצר כולו שלו. א"כ בבא אז מציאה לחצר אז הוי מציאה שלו דחצרו קונה לו א"כ במצאו כעת מציאה ולא נודע הרגע שבא המציאה לחצר מי השתמש אז. הוי ספק בין שניהם. וכל דאלים גבר דהוי בעת המציאה ספק ולא נודע של מי היא ואין בחזקת כל אחד רק בחזקת שניהם וכספינה. ומ"ה פסק הירושלמי דהמוצא היינו אחד משניהם שהיה בידו זכה דלא נודע מי השתמש ברגע שבא המציאה לחצירו וכדין כד"ג והרא"ש מיירי בתשובה במשתמשים שניהם בחצר יחד. ול"ש ברירה שניהם זוכים החצר וז"ב. ועכ"פ לפי מה שביארנו החצר קונה אף לקטן וגדול. אף דהקטן לא זכה ונמצא דנכונים בזה דברי הגאון מהרמ"ז. ועיין תוס' קדושין ח' ואכ"מ להאריך יותר:

(ב) ולכאורה א"א לומר דהקופה זוכה לעניי א"י מטעם קנין כלי. וזה דלפי המבואר בתוס' מנחות ס' ובתוס' שבת כ"ה אין נתינה פחות מש"פ ודוקא בגט שכתבו על איסורי הנאה מהני מטעם דספר משמע כל דהו. וקונין בפחות מש"פ מדכתיב נעל משמע כל דהו. אבל לעולם אין נתינה בפחות מש"פ. ועיין במ"ל פ"ו ממעשר עני באריכות נמרץ. וא"כ גם מצות צדקה לא קיים בפחות מש"פ דכתיב נתינה. והא דמבואר בש"ע סי' רס"ט דאפילו אינו נותן לו רק גרוגרות אחת מקיים. היינו לפמ"ש המ"א בסי' תפ"ו להוכיח מש"ס דשבת צ"א דגרוגרות גדולה מכזית. ובכזית יצא ידי נתינה כמו שכתב הרמב"ם פ"י מה' מעשר עני ה' ב. דבמעשר המתחלק בתוך הבית בעי כזית דסגי בכזית עיין שם ובאינו נותן דבר מאכל ודאי בעי פרוטה. א"כ לפי המבואר בב"ק ק"י בכהנים בגזל הגר. דאם אינו נותן פרוטה לכ"א אינו יוצא. וראי' מתוס' שם ד"ה למאי נפקא מינ' לגזל חמץ עיין שם בקשיתם דלא הוי מטעם דהשבה אין כאן רק דבפחות מפרוטה לכל חד. גם מתנה אין כאן א"כ בנותן צדקה לתוך הקופה אם אתה אומר שכל עניים מא"י זוכים במתנה זו. א"כ אין כאן ש"פ לכל חד. וא"כ אין כאן מצות נתינה. ובפרט בנדר ליתן צדקה אינו מקיים בפחות ש"פ. וכאן כשנותן להרבה בני אדם אינו מקיים נתינה כלל כדמוכח בב"ק. וגם בב"מ באבידה לשני בני אדם ופחות מש"פ לכל חד אינו מחייב השבה עיין שם בדף כ"ו ע"ב תוס' ד"ה לא אמרינן ובטוש"ע. ולומר דלא זכי רק מקצת מעניי א"י מאן מפסי והרי כולם שותפים בהקופה הנקנית ממעות א"י שזכו הגבאים לכל עניי א"י. ועוד דכיון דהקופה הוא של שותפות לכל הדדים בארץ ישראל א"א שתזכה לחד מנהון מתורת חצר. דל"ה רק כמאן דתפוס החצי שמונח בכלי שלו. והיכי דבעי לקנות כולו לא מהני תפיסת והגבהת החצי. ולומר דכל אחד מקנה לחבירו חלק שלו שאח"כ יקנה הוא חלק חבירו א"כ לא נהירא דבמאי הקנהו. אם אינו מבורר למי הקנה. ולומר דאח"כ כשמחלק הגבאי בארץ הקדושה ונותן לאחד הצדקה או מעות אחר חלופי צדקה זו אז הוברר הדבר למפרע דהכלי קונה לו. והבע"ב נותן בהקופה אדעתא דהכי כמו כל מי שיבוא האתרוג לידי יהיה לו במתנה בסוכה דף מ"א. אפי' אם נימא ברירה בכה"ג. הרי הכלי לא מצי לקנות לאחד לבד כלל בחצר השותפות כמו שהארכתי וע"כ אתה צריך לומר דהכלי קנה לכל הישראל חלק קטן בהסך. ואתה מחליפו בשעת החלוקה. כדין חלוקת השותפים. ועוד דבמעות ל"ש כלל ברירה. דאין קפידה איזה המעות נותנים. לזה או זה. והם שותפות בכל המעות לפי חלק שלו. וזה יהי' כונת התו' בפסחים צ' ד"ה עד שיכלה כל המעות שבשופר. הקשה ריב"א הא אי אפשר שלא יהי' מעורב בכל קן וקן ממעות שתי נשים ואפילו למ"ד יש ברירה. ל"ש למימר בכה"ג דאנן סהדי שנתערבו. ואין לזה הבנה דמאי לי תערובת מעות או תערובת קנים אבל הכונה ברורה למ"ש הסמ"ע סקצ"ב דבטלה שהפקיד יכול לומר שלך מת ובמעות שהפקיד ההפסד לפי חשבון דשם כל אחד חפץ בשלו. משא"כ במטבע דלא חס עליהן ואלו לא נגנבו היה מחזיר לבעליהן בלי קפידה במדה או במנין. מ"ה ה"ל כאלו הכל חתיכה אחד והחסרון לפי חשבון כולן. ועיין במשנה דמעשר ב' הנבררים והנבללים לפי חשבון ובני"י סוף ב"מ ומ"ה במעות הכל שותפים ול"ש ברירה. ויש בזה לדבר הרבה בענין ברירה. ועיין תוס' סוטה י"ח הקשו התוס' אהא דאמרינן יומא נ"ה ונברור ד' זוזי מהא דאמרינן בתוספתא דמעילה בנזיר שנתערבו מעות ליקח ג' בהמות. אבל לקחת שליש המעות וליקח בהמה אחת ולומר הוברר שזה מעות חטאת לא אמרינן עיין שם. ולהסמ"ע ל"ק מידי דבתערובות מעות הוי כחתיכה אחת. ול"ש ברירה משא"כ ביומא נ"ד לפמ"ש תוס' פסחים צ' במסקנא דכל אחד נתן מעות שלי צרור. והכהן לקח קן עבור זה. א"כ המעות לא נתערבו הכל. ול"ש לומר דהוי כחתיכה אחת ויהיה לפי חשבון ומ"ה שייך ברירה והוא ישוב נכון בקושית התוס' ומ"מ היכא דלא הוכר מעולם שייך ברירה אף בלא בלא כדמוכח בהך דשני לוגין ועיין תוס' סוטה שם: ועכ"פ במעות ארץ ישראל אם נימא שיש לכל אחד חלק אח"כ הוי נחלוקת השותפות דאין קפידה אבל הבעל הצדקה שנותן המעות אם נימא דתיכף זכי' כל עניי א"י כל אחד בפחות מש"פ הוא לא קיים מצות נתינה. אף שאח"כ נתברו החצי פרוטות ונעשה פרוטות. אבל שום אדם לא קיים מצות צדקה בזה. דחשוב כאלו זכו כל אחד אז בחצי פרוטה. ובשלמא אם נימא דלא זכו העניים. רק בבא ליד הגבאי. א"כ לא מיבעי לדעת זקני הש"ך בסי' קכ"ו ס"ק כ"ו דיד הגבאי הוה יד עניים ממש ועדיף מזכיה ע"ש לענין מעמ"ש. א"כ הוא נותן לאדם אחד פרוטה ומקיים מצות נתינה. ומה שיעשה הגבאי אח"כ יעשה אלא אפי' אם נימא דהגבאי רק זוכה עבור העניים הוא זוכה בשביל אותו עני שיבא לבסוף לידו. וכמו באומר כל מי שיגיע לולבי יהיה לו במתנה

כדאמרין בסוכה מה שא"כ בקופה דהוי חצר השותפין. וא"א שיזכה לאחד לבד. דהרי לא הגביה ולא תפס רק החצי. ולומר דהקופה היא חצר של הגבאי וקונה להגבאי זה א"א דל"ה של הגבאי רק של עניי א"י שקנה עבור מעות שלהם מה שזכה עבורם. וכיון שאתה אומר שזכה לעניים. הבעה"ב אינו יוצא ידי צדקה. בודאי אדעתא דהכי אין משאל מקום בחצירו שתקנה הקופה להעניים והוא לא יצא ידי צדקה ומצות נתן נתן. ולכן לכאורה יראה סתירה לזה:

אבל שבותי וראיתי לפי המבואר במס' ב"מ דף ל"ב נתן נתן אין לי אלא מתנה מרובה מתנה מועטת מנין ת"ל נתן נתן והכונה לדעתי כמו דאמרין מנחות ד' ס' לענין לא ישים עלי' שמן אין מועט אחר מועט אלא לרבות ואפי' כ"ש. ה"ה הכא נתינה בפרטה. או בכזית. ואין מועט אחר מועט אלא לרבות אפי' כ"ש א"כ אפי' בפחות מפרטה מקיים מצות צדקה. ול"ת דאין כאן רק חצי שיעור כמו דאמרין בגיטין ד"כ גבי כתבו על עלה של ירק דמשני שאני התם דחזי לאיצטרופא. ה"ה בחצי פרוטה לעני. אלא דמקיים מצות צדקה בזה. דהתורה גילתה דל"ב שיעור והא דאמרין בב"ב ט' כל הנותן פרוטה לעני מתברך בו ברכות. או ש"ל דל"ד. וה"ה פחות או דהברכה של ישעי' לא משמע רק בנתינת דבר חשוב. אבל קרא דנתן נתן מקיים בכל שהוא וכן משמע קצת בש"ך סי' רמ"ט דהשליש שקל יכול לתת לאחדים ואפי' ע"י כ"ש א"כ לפ"ז י"ל דבאמת הקופות קונים לכל ישראל. והוא מקיים מצות נתינה אפי' ע"י כ"ש ודוק היטב:

(ג) ועדיין יש מקום לבעל דין לחלוק. דלשיטת הרדב"ז שהוצרכנו לקנין חצר דהרי לשיטת הריט"ץ ורוב הפוסקים בלא"ה אינו יכול לשנות מעני לעני. אלא דלשיטת הרדב"ז והקה"ח כמו שיכול לשנות נדרו קודם שבא ליד גבאי. למצוה אחרת כן יכול לשנות לעני עירו דחשיבא מצוה גדולה מעניי עיר אחרת ואפילו מא"י כמו שכתוב הש"ך ביר"ד סי' רנ"א ס"ק י' ולדידי' הוצרכנו לסברא דאינו יכול לשנות נדרו מטעם דכבר קני עניי ארץ ישראל מטעם דבא תוך כליהם וקנו מתורת חצר וכלי. ולהרדב"ז י"ל דל"מ תורת חצר בזה. דהוי תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים. דכיון דהבע"ה כבר נדר לצדקה סך מה ואינו יכול לשנות לצורך עניי העיר. והקופה זוכה לעניי ארץ ישראל. והוי כמי שליקט את הפיאה ואמר לפלוני עני. דפליגי בב"מ. ואנן פסקין דקנה מטעם מיגו דזכי לנפשי'. ובחצר ל"ש זה. ומ"ה כתב הנ"י בב"מ דחצר דמציאה אינו קונה רק מטעם יד ובעי עומד בצדו ול"מ מטעם שליחות. ועניי ארץ ישראל אין עומדין בצדו. אבל כל זה נכון. חדא דזה ל"ה במקום שחב לאחרים כיון שנדר עבורם ורק שיכול לשנות. אבל אם חצר תפס לטובתם ל"ה זה חב לאחרים מה שיכול לחזור. ואינו דומה ללקט את הפיאה דהוי יד כל העניים שוין:

ואם הקופה מסגרת מהגבאים הוי ג"כ חצר המשתמר ומהני לשיטת הש"ך סי' רמ"ג סק"י מתורת יד וע"ש בשם הרנב"ר דיד אריכתא היא ומהני אפי' אינו סמוכה ומ"ה שפיר קנו עניים אלא אפי' באינה מסוגרת ול"ה חצר המשתמר ג"כ קנו מתורת שליחות. ויבואר הדבר עפ"י שביארנו דברי הגמ' גיטין דף נ"ה ע"ב מקשה שם לעולא דס"ל יאוש לא קני בגנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ד' וה'. ותנא עלה בחוץ כה"ג חייב כרת. ואס"ד יאוש לא קני כרת מאי עבידתא הרי אינו ראוי לפתח אוהל מועד. והקשה רש"י דלא מקשה מגוף הבריייתא אמאי פטור מד' וה' אם יאוש ל"ק. גם בתירוץ הגמ' אוקמא רבנן ברשותי' כי היכא דלחייב כרת עלי' והיכא חייב כרת ע"י קנין דרבנן. ובפרט לשיטת הר' ירוחם בסי' כ"ח לאה"ע דקנין דרבנן ל"מ לדאורייתא לענין קדושין. ואיך מחייב כרת ע"י מה דרבנן אוקמוהו ברשותי':

ולבאר זאת נ"ל דהתוס' ב"ק ס"ז ד"ה מעיקרא חולין והשתא הקדש דלמ"ל לתרץ דמ"ה בגנב וגזלן הקדישו הקדש משום דהוי שינוי השם ות"ל דה"ל שינוי רשות עיין שם. ולענ"ד נראה דבהקדש ל"מ שינוי רשות. דבאמת צריך להבין בכל מקום דקונה ביאוש ושינוי רשות. ומ"ה קני הלוקח. מכיון דהמוכר לא קני איך הלוקח קונה. ואיזו שינוי רשות יש כאן אם המוכר לא היה יכול למכור כיון דאיהו גופי' לא קני וכבר הרגיש בזה הרב המגיד פ"ה מאישות לענין קדושין איך מהני. וה"ה שיש להקשות בכל מכר. אבל המוכר דבאמת יאוש הוי הפקר. ורק לגזלן ל"מ יאוש כיון דבאיסורא אתי לידי'. אבל הלוקח הקונה מן ההפקר. ונמצא דשפיר קני ביאוש ושינוי רשות מטעם הפקר:

ובשינוי רשות ואח"כ יאוש ל"מ דחשיב גם ללוקח באיסורא אתי לידי' והוה כמו הגזלן. אבל ביאוש מקודם אתי לידי' בהיתרא וקונה מן ההפקר והא דבעי שימסור לו הגזלן ול"מ גם בע"כ אם נטלו מן הגזלן. היינו דהתוס' כתבו בב"ק דף מ"ט ד"ה כל שלקטו דכל אדם אסור להחזיק בה מפני שהיא צריכה לגזלן לפטור מן הגזל. ומ"ה שוב באיסורא אתי לידי'. משא"כ במוכר לו הגזלן ברצון שפיר קני כקונה מן ההפקר. ומעתה כ"ז ל"ש בהקדש דהקדש אין לו יד שיקנה מן ההפקר. כמ"ש התוס' בב"ב ד"פ דאין יד להקדש עיין שם ול"ק קו' תוס' ב"ק ס"ז:

אמנם הרמב"ן כתב שם הובא ג"כ בקצה"ח סי' ר' דבאמת חצר ההקדש קונה מהפקר. ורק דאין חייב מעילה על הקדש שהקדיש מעצמו ולא ע"י אדם דכמו שאין חייבין פיגול ונוותר על הקדש עכ"ל. אף דהקדש הוא משום דלא הוקדש ע"י ישראל כן אין חייבין על הקדש שנעשה הקדש מעצמו. ואני מוסיף דה"ה דאין חייבין כרת משום שחטיטה חוץ כמו דאין חייבין משום פיגול ונוותר. ומעתה מיושב קו' רש"י דלעולא יאוש ל"ק. ומ"ה בגזל קרבן כגון במתני' ס"ל לעולא דדבר תורה אינו מכפרת להגזלן. ומ"מ ל"ה מצי להקשות מגופי' דמתניתין דגנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר אינו

משלם ד' וה' והרי ההקדש ל"מ. דל"ל דהקדש קני מטעם שינוי רשות דלשיטת הרמב"ן שפיר הקדש קונה מהפקר. ויש כאן יאוש ושינוי רשות. ונהי דהגזלן ל"ק ומ"מ ההקדש הוא הקדש דהקדש קני מהפקר. א"ה פטור מד' וה'. דל"ה רעהו ומ"ה לא מקשי רק מדתני לה בחוץ כה"ג עונש כרת. ואס"ד יאוש ל"ק. ול"ה קנין להגזלן. וההקדש ל"ה מצד הגזלן. ורק מצד שהקדש קונה מהפקר הוא הקדש מעצמו. וכרת מאי עבידת' הרי בהקדש שקנה מהפקר אינו חייב כרת. וע"כ יאוש קני לגזלן. והוא הקדש ע"י הגזלן:

ואמנם הקצה"ח בסי' ר' הקשה מנדרים דף ל"ד בהיתה לפניו ככר של הפקר והקדישה מעל עיני שם. וכתב הר"ן דד' אמות שלו קנו להקדש. והרי אם הקדש קני ע"י חצר אין מועילין בו. ותי' דדוקא חצר ההקדש אין מועילין בו. אבל חצר ההדיוט דהוי כיד בעה"ב אם זכה להקדש מדעת הבע"ב הוא כהוקדש ע"י אדם דהיינו בעל החצר עיין שם. א"כ עדיין מאי הקשה בגמ' כרת מאי עבידת' הרי ל"ל דהחצר של הגנב קנה להקדש ברצונו והוי כהוקדש ע"י אדם. אך באמת הדבר נכון דבאמת מגביה מציאה לחבירו ל"ק חבירו דהוי תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים ורק מטעם מיגו דזכי לנפשי' זכי נמי לחבירו. והגנב אינו יכול לזכות לעצמו דהרי לדיד' באיסורא אתי ליד'. ואיך יוכל הוא לזכות להקדש הרי הוא תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים. ומיגו דזכי לנפשי' ל"ש בו ואם הוא ל"מ לזכות להקדש גם חצירו ל"מ לזכות דל"ה רק כידו ומ"ה מקשה שפיר כרת מאי עבידתא כנ"ל:

ומעתה משני שפיר אוקמא רבנן ברשותי' כי היכא דלחייב כרת. היינו כיון דרבנן אוקמי לגזלן. א"כ אחר לא מצי לזכות בה דמדרבנן שלו. א"כ ל"ה במה דזכי להקדש תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים דל"ח בזה לשום אדם. ושפיר קני להקדש וזוכה להקדש ומ"ה שפיר חייב כרת דהוא זכי להקדש וכמו דאמרינן בנדרים ל"ד. והכל נכון בעזה"י. עמוד והתבונן בזה: ואף הכא אנו אומרינן בהקפות דאפי' להרדב"ז דיכול לשנות וליתן לעני אחר. וגם אפי' ל"ה מסוגרות ול"ה חצר המשתמרת ול"ה מתורת יד קונה מתורת שליחות ול"ש כלל חב לאחרים דכיון דכבר גזרו בחרם חמור שלא לשנות ממעות ארץ ישראל והסכימו כל גדולי הדור א"כ הבע"ב אינו יכול לשנות. ול"ה חב לאחרים דאחר אינו יכול לזכות שפיר קנו הקופות לעניי ארץ ישראל לצד הדין מתורת שליחות והוי שלהם מדינא ויש כאן גזל גמור. וז"ב לפענ"ד בעזה"י. ובלא"ה יש בזה חב לאחרים כיון דהבע"ב בעצמו מזכה להעניינים ומניח בהחצר. והוי כמתנה. והאריכות בזה לא נצרכה אלא להתלמד במקום אחר ודוק:

(ד) ולדאטאן עלה בגוף המחלוקת שבין מהר"ש יפה ובין הרדב"ז אי יכול לשנות מעני לעני בנודר צדקה. ראיות השואל בתשוב' חתם סופר סי' רל"ט נאמנה מאוד מגיטין דף ל' דמוקי מתניתין דמלוה את הכהן ואת הלוי ואת העני ומקשי במאי זכי ומשני במכירי כהונה ולוי ולא חש לתרץ רק בכהן ולוי ולא במה זכה העני. וע"כ דמעני בלא"ה לא יוכל לחזור דהוי נדר ומסחי שאר עניינים דעתייהו. ובלא"ה קני. משא"כ כהן ולוי אין מבורר אם הם עניינים שיהיה הבטחת הנתניה נדר. והגאון בעל חתם סופר דחה דבריו דבמעשר עני נהי דהוא אינו יכול לשנות נדרו אבל מעשר עני הלא נוטלים בע"כ א"כ מאי אהני לי' אמירה דילי' ליתנו לעני זה והרבה פצעיו חנם במח"כ דהשואל אזל לשיטת התוס' חולין קל"ב ד"ה יש בו ט"ה דס"ל אפי' במעשר עני דאין בו טובת הנאה הדבר תליא ברצון הבע"ב ואם ירצה לא יתן לעני זה רק דאם חטף אין מוציאין מידו ובדבר שיש בו ט"ה מוציאין מידו וכשנדר ליתן לעני זה מסתמא יתן לו ועניינים מסח' דעתי'. וראיתו נכונה. אלא דלפ"ז גם הפירוש שפירוש המ"ל בפ"ז מה' מעשר דברי הירושלמי דמקשי וכי יש מכיר לעני ופירש המ"ל הכונה דבשלמא במתנות כהונה דיש לו ט"ה שייך לומר במכירי כהונה כמו שפירש"י דהכהנים מסחו אדעתיהו ומיאשו משא"כ במתנות עניינים דעני נוטל בע"כ לא מסחו אדעתיהו. דהם יטלו בע"כ משא"כ לתוס' חולין הנ"ל עדיין תליא הדבר ברצון הבעלים. וכפי הנראה מלשון הרמב"ם ס"ל דעניינים נוטלים בע"כ אבל להתוס' לא כן הוא. וגם צריך לבאר דהרמב"ם לא פסק כירושלמי וס"ל גם בעניי מהני מכירי עניינים ולמה לא פסק כירושלמי:

והנה רש"י ביאר טעם מכירי כהונה דשאר כהנים מיאשי מיני' והתוס' בב"ב קכ"ג כתבו הסברא דכיון דהוי מתנה מועטת ואסור לחזור מ"ה הכהנים זוכין בו (ומ"ש שם דבלא אישתחט בחיי' אבוהון כיון דמת מי זכה קצת צ"ע מגיטין ל' במת צריך ליטול רשות מיורשים משמע דבמכירי כהונה גו ט"ה הירושין זכו ויש לישב) א"כ כש"כ בעניינים דאסור לחזור מהם מטעם נדר שייך מכירים א"כ הירושלמי סובר כטעם רש"י דעניינים מיאשו. וזה ל"ש במתנות עניינים דהם לא מיאשו דהם נוטלים בע"כ. משא"כ הרמב"ם ס"ל כתוס' מטעם דאסור לחזור הוי כאלו כבר זכה ואולי עוד שייך בזה אמירה לגבוה כמסירה להדיוט כשיטת הרבה פוסקים ומ"ה הוי כאלו כבר זכה העני ואין עניינים אחרים יכולים ליטול כלל דכבר קנה את המעשר ומ"ה גם בעניינים שייך מכירי כהונה ועניינים והחתם סופר לא הביא דברי התוס' אלו במח"כ ומ"ה דחה דברי השואל. והנה נ"ל טעם הגון בדברי הירושלמי דקאמר ויש מכיר לעני. דלפי המבואר בבכורות ל"ח ע"ב בחצר בעה"ב ורועה כהן ס"ל לר' טרפון דהבע"ב אקנוי' אקנוי' לי' מקום בחצירו שיזכה בבכורותיו כשיולדו וכתבו התוס' דאפי' בלא קנין גמר ומשעבד נפשי' א"כ ל"ל דה"ה בכל מכירי כהונה ולוי' הבעלים מקנו מקום בחצירו שיקנה התרומות והמעשרות. ובב"מ ד' י"א שהוצרכו לשכור מקום דשם ל"ה מכירי כהונה ולוי'.

משא"כ במכירי כהונה ולוי' הוי ממש דומה לחצר בעה"ב ורועה כהן וקונה מטעם חצר. ע"כ הן הן הדברים הנאמרים בירושלמי דבאמת הר"ן כתב בנדרים ד' פ"ה דבתחילת הקציר מעשר עני מתחלק בגורן ואח"כ בימות הגשמים מתחלק בבית. ודלא כתוס' חולין קל"א דבתחילה מתחלק בבית ואח"כ בגורן:

ולפי המבואר בב"מ ד' י"א ע"א השדה ל"ה כחצר המשתמרת. ולגבי הכהן ודאי ל"ה כחצר המשתמרת. וגם ל"ה עומד בצדו ורק דמסקינן בב"מ י"א ע"ב דעת אחרת מקנה אותו שאני. ושם מיירי במתנות כהונה שיש לבעלים טובת הנאה. והוי דעת אחרת מקנה אותו. ומה שהקנה שם מעשר עני מיירי במעשר עני שבתוך הבית. דבזה יש לו טובת הנאה ושפיר הוי דעת אחרת מקנה ומהני בחצר שאינו משתמרת. ומעתה שפיר מהני מכירי כהונה ולוי' דהבעלים מקנו לי' מקום בחצירו ואי דל"ה חצר המשתמרת לגבי הכהן הרי הבעלים יש לו ט"ה והוי דעת אחרת מקנה אותו. כתי' רב פפא בב"מ משא"כ מכירי עניים כיון דבתחילה עניים נוטלים מגורן והבעלים המלוין לעני מסתמא רוצים לזכות תיכף המעשר עני דאם לא יזכו החיוב עליהם לתת תיכף. א"כ ע"כ צריך לומר דבגורן יזכו מכירי עניים ושם אין לבעלים ט"ה ול"ה דעת אחרת מקנה ואין העניים קונים בחצר שאינו משתמרת ושפיר קאמר וכי יש מכיר לעני דמכירי עניים לא קני כלל. אבל הרמב"ם דלס"ל כרב פפא דדעת אחרת מקנה אותו שאני וכדאיתא בס' ר' בטור וש"ע ורק דס"ל להרמב"ם דאפי' בדעת אחרת מקנה בעי חצר המשתמרת או עומד בצידו. ולפ"ז א"א יכול לומר דמכירי כהונה מהני מטעם חצר דל"ה חצר המשתמרת. ובב"מ י"א מטלטלין אגב קרקע הקנה להם וכדמוכח מסוגי' דקדושין כמ"ש הש"ך בס' ר' ובמכירי כהונה ל"ש זאת דהוא לא מקנה רק פעם אחת החצר. וע"כ כמ"ש תוס' בב"ב קכ"ג דמהני מטעם מתנה מועטת וכו' שדייך זאת בעני ושפיר פסק דמהני גם בעני. וז"ב לפענ"ד והישובים נכונים מאוד ועכ"פ מוכח כשיטת הרדב"ז דאינו יכול לחזור מעני לעני. ונכונים הדברים דבמעות א"י אינו יכול לשנות. והנלע"ד כתבתי:

יצחק שמעלקיש אבדפ"ק והגליל:

הג"ה בפנים הבאתי סנסן אחד בסוגיא דגיטין נ"ה וכעת ראיתי בדברי הרמב"ן במלחמות סוכה פ"ג שכתב וז"ל ודייק מדכתב רחמנא גזול דומיא דפסח וכו' וקרבן פסול הוא ואפי' לאחר יאוש ואמאי הא קני' גבוה ביאוש ושינוי רשות ונהי נמי דמקדיש לא קני' נהי כשוחט שלא לשמן שכשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה אלא לאו משום מה"ב. ע"כ הנראה מדבריו דאף דקני' הקדש ביאוש ושינוי רשות מ"מ לא עלה לגזולן לשם חובה. ודבריו צ"ע מגיטין נ"ה דמקשה לעולא דס"ל ד"ת אינה מכפרת דיאוש ל"ק מדתני עלה בחוץ כה"ג ענוש כרת. ומה קושיא דילמא ס"ל לעולא דקני' הקדש ביאוש ושינוי רשות ומ"מ אינה מכפרת דל"ה קנין לגזולן ולא עלה לשם חובה. ומ"מ חייב כרת דהקרבן כשר ולא ס"ל לעולא מה"ב. וכבר הקשה עליו הגאון מהרש"ק זצ"ל בספר החיים:

אמנם למ"ש בפנים דברי הרמב"ן מיושבין בטוב טעם דאם נימא יאוש ושינוי רשות ל"ה קנין לגזולן ע"כ ההקדש קונה כקונה מן ההפקר והוי הקדש מעצמו דהגזולן לא הועיל בהקדשו ועל הקדש שלא הוקדש ע"י אדם אינו חייב כרת ומדתני' חייב כרת ע"כ יאוש כדי קני ומהני הקדש הגזולן וע"כ מכפר ואמאי ס"ל לעולא ד"ת אינה מכפרת ודוק:

ודרך אגב ראיתי לישיב דברי הרמב"ם פ"ה מאיסורי מזבח ה' ז' שכתב הגונב או הגזול והקריב הקרבן פסול והקב"ה שנאו שנאמר שונא גזל בעולה וכו' ואם נתיאשו הבעלים הקרבן כשר. ודבריו תמוהים דקודם יאוש למ"ל קרא דשונא גזל בעולה והרי ל"ה הקדש כלל כדמקשה בב"ק אלימא לפני יאוש למ"ל קרא ופירשו התוס' ת"ל דל"ה הקדש. ויותר קשה דלמה לא כתב הרמב"ם דאסור משום חשנ"ב. והנ"ל ראי' לדברי זקני הת"ש סי' ה' ס"ק כ"ז דע"י מעשה אדם אוסר דש"ש אפי' בשאר איסורין דלאו ע"ז כגון בקדשים. ועיי"ש שכתב דיש בו חומרא דקדשים. ומ"ה סד"א כיון דע"י מעשה קדוש הקרבן כשר. מ"ה כתב הרמב"ם דהקרבן פסול משום שונא גזל בעולה:

והא דקשה להת"ש מב"ק ס"ו דמקשה אילמא לפני יאוש למ"ל קרא ופירשו התוס' דלא קדיש כלל. נ"ל דאדרבה יתישב להת"ש קושיות תוס' בסוכה ל' דשם אמרינן אילמא לפני יאוש מכס א"ר והקשו התוס' מב"ק דאמרינן לפני יאוש ל"צ קרא להנ"ל נאמר דסוגיא דב"ק ס"ל דא"א אוסר דש"ש אף ע"י מעשה ולכן הוי חולין ומקשה למ"ל קרא ובסוכה ס"ל לגמ' דא"א דש"ש ע"י מעשה ולכן הוי הקדש וממט מכס דנהי דהוי הקדש אבל ל"ה שלו. ורמב"ם פסק כן ומ"ה נקט קרא דשונא גזל בעולה לאשמעוניה דהקרבן פסול דמקרא דמכס י"ל דאינו יוצא בקרבן אבל הוא כשר קמ"ל דהקרבן פסול. גם לא תיקשי להת"ש מהא דמקשה לעולא בגיטין מהא דחייב כרת ולהת"ש חייב כרת דנתקדש ע"י מעשה ד"ל זה דוקא בשוחט בפנים אבל בחוץ ל"מ מעשה כיון דאין שוחטין קדשים בחוץ וכן כתב ת"ש להדיא והת"ש לא קאמר רק דמיחזי כשוחט קדשים בחוץ אבל חייב כרת אין כאן ודוק:

והנה לשיטת הר"ח הובא בר"ן דאפי' מ"ד א"א אוסר דש"ש דוקא ע"י מעשה זוטא אבל ע"י מעשה רבה לכ"ע אוסר דש"ש יש לישיב קו' התוס' בסוכה בדרך זה דאף אם נאמר דגם להקדיש יכול ע"י מעשה מ"מ למ"ד ישנו לשחיטה מתחלה ועד סוף תיכף כששחט סימן אחד נאסר משום חשנ"ב וכשגומר השחיטה ועושה מעשה רבה מ"מ כבר נאסר הקרבן משום חשנ"ב וכיון דאביי ס"ל

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(קלד) או לצדקה כו' - ע"ל (סי' רנח ס"ו) (ש"ך)¹⁵¹.
(מג) ⁴⁶⁴נשבע לתת בתו לפלוני לאשה לזמן פלוני, ובתוך הזמן קלקל המשורדך (פירוש המזדווגין עצמם יקראו משורכים מענין ומצאן מנוחה (רות א, ט) כי תרגום ותשקוט הארץ (שופטים ה, לא) ושדיכת ארעא) מעשיו(קלה)¹⁵², פטור הלה משבועתו. ⁴⁶⁵וה"ה אם המירה(קלו) אחות המשורדך. הגה: ⁴⁶⁶וי"א דוקא אם נשאר בקלקולו, או שצא לבית דין צעורו בקלקולו ואי אפשר להנשא לו(קלז), כגון שהמיר דתו, אבל אם חזר בתשובה ואח"כ צא הנשבע לבית דין, כריך התרה לשבועתו ⁴⁶⁷אלעפ"י שפטור מן הקנס ששיעצד עצמו אם יעבור מכל מקום כריך התרה לשבועתו. אבל אם צא לבית דין צעורו בקלקולו, אפילו התרה לא כריך, דהא אי אפשר שתנשא למומר, ומאחר דהותר בלוחות הזמן, הותר לעולם אף אם יחזור בו אחר כך, וכן נראה לי עיקר(קלח):

(קלה) מעשיו - ר"ל שהמיר דתו או שנעשה פרוץ בעריות או בשאר עבירות ונשמע עליו מעשים מכוערים הרבה, אבל בשביל פעם אחת עדיין לא נופל עליו שם מקולקל (פ"ת), חתן שניסה לאנוס כלתו, ולא הצליח, לא נעשה מקולקל בגלל זה, שזה מחשבה ולא מעשה, אע"פ שהיא עצרה אותו בכח, במה שהיא אומרת שמאותה שעה שהיה רוצה לאנוס אותה ולנהוג בה מנהג הפקר כאחת הזונות ולעבור על איסור נדה הוא נמאס בעיניה והוא זה לה לאמתלא שהוא מאוס עליה גם בזה אינה נאמנת כיון שהאמתלא הזאת אינה מבוררת (עי' לעיל ס"כ ברמ"א) אלא צריכים אמתלא נראית וניכרת לטובי העיר וחכמיה, ובלא אמתלא אינה נאמנת דבנשבע לחבירו אינו נאמן לומר "שבועתי היתה באונס או על תנאי" עי' ש"ך (סי' רלב סקכ"ה?), וא"כ כיון שיש בשידוכין חרם הקהלות אינה נאמנת לומר מאיס עלי בלא אמתלא טובה, ולכן לא ניתר החרם, ועכ"ז לא כופין אותה להתחתן. אמנם אם ח"ו החתן לא נהג עצמו כמנהג חתן וכלה ולא כתב לה שום אגרת זמן רב, וגם לא נתן לה מתנות לצאת ידי חובתו אשר התחייב בתנאים, כדאי הוא לבטל ממנה חרם הקהלות, כי כשהיה החתן מתנכר במעשיו נגדה ולא היה כמשוש חתן על כלה פשיטא שיש בזה אמתלא טובה לשנוא אותו (פ"ת * נוב"י), ראובן שדך בנו עם בת שמעון וקבעו זמן לנשואים ובהמשך הזמן עד שלא הגיע זמן הנישואין חלתה הכלה בחולי ולקתה בעיניה וטוען שמעון לראובן "מזלך גרם" כמו המאמר אשה ונולדו בה מומין דנסתחפה שדהו ואם יבטל את השידוך יתחייב לפרוע הקנס שהתנו ביניהם. הנה אם לקוי עיניה הוא לקוי קבוע ואין לו רפואה פשיטא דהוי מום וכל המומין הפוסלים בכהנים פוסלין בנשים וראובן פטור מן הקנס דאע"ג שקיבל עליו בפירוש לסלקו מכל מיני אונסין, אונס דלא שכיח לא קיבל עליו ואדעתא דהכי לא התנה דכיון שאין אונס זה רגיל לבא אמרי' שאין התנאי והשעבוד ששעבד נכסיו לסלקו מכל מיני אונסין וכל דבר שיש אומדנא דמוכח בלא גילוי דעתו כונתו ידועה לכל לאיזה דעת הוא עושה אפילו לא גלה דעתו בשעת מעשה לא הוי דברים שבלב אלא עבדינן כאלו התנה וכולי עלמא מקפידים על מחלת עיניים כזו, וכמו שאין קנס ואין קנין אין שבועה (פ"ת * דרכי נועם), וי"א אפילו מום קל לדוגמא ראובן שידך בתו לבן של שמעון ונתן הנדוניה לשמעון לעסוק בה עד החתונה, ובינתיים שמעון נפל, ובאו נושיו, וראובן הוציא את הנדוניה, וכיתו לא מסכימה לשידוך, ואפילו אם נשבעה זה היה טעות, שזה פגם משפחה שיקראו אותי ובני בני גנבים, ועוד הנושים יגבו את הנדוניה, ואיני רוצה להיות עניה, ואין אפילו קנס, שזה אומדנא דמוכח שהיא לא נשבעה על תנאי זו (פ"ת * שמש צדקה).

(קלו) וה"ה אם המירה כו' - דאנן סהדי דאדעתא דהכי לא עשה השידוך שיהיה משפחתו פגום ומ"מ נשמע, דאם אירע כן באחות אבי המשורדך לא הוה דינא הכי, דאין לנו בזה

בזבחים ל' ישנו לשחיטה מתחלה ועד סוף שפיר קאמר בב"ק ס"ו אילמא לפני יאוש למ"ל קרא דל"ה קדוש כלל דבשחיטת סימן ראשון הו"ל חשנ"ב. ולהקדש בעי מעשה רבה דהיא ב' סימנים. ובסוכה קאמר ר"י בשם רשב"י בשלמא לפני יאוש מכס א"ר ור"ש ס"ל חשנ"ב ל"ד בקדושין נ"ז ולדידי' לא נאסר בתחילת שחיטה משום חשנ"ב מדאורייתא וחל הקדש במעשה רבה ול"ה מצי אמר דל"ק כלל ורק דל"ה מכס ולפ"ז קצת צ"ע ארבא דמקש' ג"כ בב"ק ס"ז אילמא לפני יאוש למ"ל קרא ורבא ס"ל אינו לשחיטה אלא לבסוף ול"ש התי' שכתבתי לאב"י ודוק: וצ"ל כמ"ש התי' ש דנותנין עליו חומרי חולין וחומרי קדשים מ"ה מקשה רבא פשיטא דהרי יש עליו חומרי חולין ועדיין צ"ע דעכ"פ פשיטא ל"ה דילמא איצטריך קרא להכי ועיין פ"מ שחולק על התי' ש:

¹⁵¹ עי' לקמן סי' רנז ס"ג ודברי החת"ס שם המובא בפ"ת.

¹⁵² עי' לקמן סי' רלב סק"ס(טו).

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

אלא מה שמצינו מפורש דהוה פגם (ט"ז), ק"ו מחמת קלקול אבי אביה שארז"ל עד ג' דורות לא פסקה זוהמא (פ"ת), היינו דווקא אחותו ולא בת אחותו, ועוד דוקא ביציאת מן הכלל דמפורסם וגלוי הפגם לעיני הכל אבל אם אינו גלוי ומפורסם, דדלמא אויבים הוא דאפיקו לקלא ואפילו היו שני עדים שראו אותה כמכחול בשפופרת והיא מכחשת אותם אין כאן פגם משפחה, דכבר ידענו שנמצאו עידי שקר הרבה ודווקא בהמיר דעתה שזה תמידי וגלוי לכל, ועוד כל דברי הרא"ש מה שכתב לענין אחותו שהמירה דעתו רק מועיל לענין הקנס ממנוי ולא לענין השבועה או החרם, בהא דמחמירים דאין לנו לסמוך על האומדנא ולומר דאדעתא דהכי לא נשבע דמאחר דכבר אנו רואין חשוכים והגונים דלא קפדי מלהתחתן באיש שנמצא במשפחתו קרוב עובר עברה כיון שהמשוודך עצמו הוא אדם חשוב והגון, ואפילו אם הוא מסכים לשלם הקנס, זה לא מועיל לענין השבועה, שהם ב' דברים נפרדים (פ"ת * ב"ח).

(קלז) וא"א להנשא לו - אבל אם המירה דתה אחות המשוודך דאפשר להנשא לו לא נפטר משבועתו וא"כ חולק הרמ"א על עיקר דינו של המחבר באחות המשוודך וכן בהמשוודך עצמו דוקא אם המיר לדת אחרת שזו א"א להנשא לו, אבל בשאר קלקולים לא מהני לענין השבועה, אמנם י"א דגם הרמ"א מודה בהמירה דתה אחות המשוודכת א"צ התרה דאיש דרכו להקפיד והוי אומדנא דמוכח אבל איתתא בכל דהו ניהא לה, ולהכי באה"ע (סי' נ ס"ה), וכל זה לפי הבנת רמ"א, אבל העיקר דגם במקולקל בשחוק הוי אומדנא דמוכח וא"צ התרה. אבל אחר התשובה שוב אין הפגם גדול כל כך ואין אומדנא כל כך (פ"ת).

(קלח) וכ"נ לי עיקר - דוקא שהותרה האשה ע"פ ב"ד אבל אם לא התירוה ב"ד ושב האיש קודם החרם במקומו עומד (רע"א * רשד"ם).

(מר) ⁴⁶⁸שנים שנדרו ללכת יחד לארץ ישראל תוך שתי שנים, והאחד מתעכב (קלט), חבירו פטור (ועיין לקמן סוף סימן כל"ו).

(קלט) והאחד מתעכב - בין שהוא מתעכב כדין או שלא כדין חבירו פטור כי לא נדר אלא להיות בחבר' א' (ש"ך).

(מה) ⁴⁶⁹המנדה עצמו בעולם הבא אם יעשה כך, יש מי שאומר שיש לו התרה (קמ), ⁴⁷⁰ויש מי שאומר שאין לו התרה (קמא), לכן יש ליהדר מלנדות עצמו בעולם הבא, על שום דבר. הגה: ⁴⁷¹ואם כבר נדר כדקממז, אין להתייר אללא במקום מזה, כדין נדר שדורר על דעת רביס ¹⁵³. ⁴⁷²וכן נדר שגזר בשעת זרה (קמג), אין להתייר ¹⁵⁴(קמד) אללא לנדר מזה או לנדר גדול (קמה), כמו נדר על דעת רביס (קמו) ¹⁵⁵. ⁴⁷³ומיהו אם התייר (קמז), צדיעבד מותר, כמו שנתבאר בנדר שעל דעת רביס ¹⁵⁶:

¹⁵³ עי' לעיל סכ"א.

¹⁵⁴ עי' לקמן סי' רנח ס"ו ששואלים על נדרי צדקה. ועי' לעיל הערה 66.

ש"ת רדב"ז חלק ד סימן רצא (אלף שסב)

(אלף שסב) שאלה על ראובן שהיה בצרה ונדר להתענות עד ראש השנה הבא בכל יום ועתה הוא חלוש מאד וחולה ושואל מה לעשות כי אינו רוצה לסמוך על עצמו בלי הוראת חכם:

תשובה תקנתו הוא שיתחרט מעיקרא ומתירין לו שלשה ועוקרין לו הנדר מעיקרו ואם אינו מתחרט מעיקרו פותחין לו פתח ואומרים לו אלו היית יודע שדרך העולם שעוברים עליהם צרות כאלו ומיד עוברת לא היית נודר והוא אומר כן ומתחרט ומתירין לו אבל לא יפתחו בנולד לומר אלו היית יודע שמצד התענית היית חולש או חולה אין זה פתח דקיימא /דקיימא/ לן אין פותחין בנולד ואף על גב דכתב הרשב"א ז"ל בתשובה דפותחין בנולד דשכיח דמלתא דשכיח מודו רבנן דפותחין בה כההיא דירדו מנכסיהם. והוא ז"ל אמרה היכא דרוב נשים מתעברות ויולדות ועיין בהגהה במיימוני פרק ו' דשבועות: נ"ל דחולי מחמת תענית לא שכיח כולי האי שהרי העכ"ם מתענין ל' יום ומקצתם מ' ויותר ואינם באים לא לידי חולי ולא לידי חולשא. ואם היא חולי שיש בו סכנה ומסתכן מפני הרעב אפילו אין שם חרטה ולא פתח ולא מי שיתירנו אין לך דבר עומד בפני פקוח נפש ומאכילין אותו פחות פחות מכשיעור כדי שלא יבא לידי איסור תורה. ואם אי אפשר אלא בכשיעור בפעם אחת מאכילין אותו שאין לך דבר עומד בפני פקוח נפש. ואם הוא חולי שאין בו סכנה אין מאכילין אותו אלא ע"י פתח וחרטה והתרה דהא איסור תורה הוא דכתב לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה. ומיהו נראה לי דפותחין לו בנולד כי האי כיון דאיכא חולי מיהא ואיכא פתח דשכיח קצת כיון דאית ביה תרתי פותחין לו בכי האי נולד לחולה שאין בו סכנה. ואם הוא חולי שיש בו סכנה ואכל והבריא מתענה הימים אשר נשאר עד ראש השנה

שאו"פ שנדר שהותר מקצתו הותר כולו נדר שנדחה מקצתו לא נדחה כולו ואם לא הבריא עד שעבר ראש השנה נדחה לגמרי ואינו חייב להשלים וזה ברור. והנראה לעניות דעתי כתבתי:

¹⁵⁵ יו"ד רנח ס"י: שו"ת יהודה יעלה (אסאד) חלק א' - יורה דעה סימן ט
ועוד הרי כתב הש"ך ס"ק ק"ח בשם ר"מ מינץ דהאגודה ושאר פוסקים ס"ל גם נודר בעת צרה י"ל התרה. ולענ"ד יש להוכיח כן מדברי הר"מ שבמרדכי פ' דו"ה שכתב דבהקדש ליכא אסמכתא וראיה מקרא אם יהי' אלקים עמדי ואם נתן נתן העם וכו' והא דנודר בצרה א"ל התרה כבר בארנו שהוא דוקא אם תלה נדרו בתנאי אם יצילני ד' וכו' אבל נדר בסתם משמעו דזולת צרתו ה' נודר ג"כ ע"ז ולכ"ע י"ל התרה כמו בנודר מעצמו לחבירו וכמ"ש לעיל. וא"כ אם איתא אין ראיה כלל לחלק בין הדיוט להקדש לענין אסמכתא דאפילו בהדיוט י"ל כה"ג בעת צרה להני' /להכי' תלה נדרו בתנאי אם וכו' כדי שלא יהיה לו התרה ואף על גב דבלא"ה נמי אם אינו רוצה להתירו לא לתשל עלי' מ"מ חמיר ליה טפי אם אין רשאי למתשל עלי' והא פשיטא ודאי דאסמכתא ליכא בכל דאי אלא האיד דהי' יכול להקנות בלא תנאי דאי' /דאי' משא"כ בעת צרה ליכא אסמכתא אע"כ דעת הר"מ דגם נודר בצרה אפי' בתנאי אם יצילנו ד' וכו' י"ל התרה ולכן המחבר שפסק בסי' רנ"ח /רכ"ח /כה"מ שבמרדכי הנ"ל לכן שבק והשמיט מלהביא האי דינא כלל דנודר בצרה א"ל התרה. וכן כל הפוסקים שהביאו ראי' הר"מ הנ"ל וס"ל כוותיה הרא"ש ורמב"ן בתשובה וסייעת' הביאם ב"י בסי' רנ"ח /רכ"ח ע"כ כולו ס"ל נודר בצרה י"ל התרה לפמ"ש. ובזה סרה תלונו הש"ך ס"ק ק"ח הנ"ל על הרמ"א ב"מ שלמד מהא דרמב"ן בת' באכילת גבינה דע"כ ס"ל נודר בצרה י"ל התרה והש"ך השיג עלי'. ולפמ"ש ע"כ ס"ל הכי הרמב"ן לטעמיה בתשוב' סי' קפ"ג וכו' דהביא ג"כ ראיה זו מנדר דיעקב להוכיח דליכא אסמכתא בהקדש וא"כ בנ"ד מיהת שאין כאן ודאי נדר פשיטא שיש לסמוך על הפוסקים הנ"ל ד"ל התרה. ואפילו יש שוחט אחר מצוי בעיר וא"צ לזה מ"מ מחזירין לו לזה לכתחלה לרווחא דמלתא [מכאן ואילך חסר] הק' יהודאסאד. /יהודה אסאד/ שו"ת תשב"ץ חלק ב סימן קלא

עוד שאלת אדם שנדר בעת צרתו ואמר כל אשר נתן לי עשר אעשרנו לך וכשיצא אל הרוחה לא קיים את נדרו ואחר זמן מרובה נתעורר לתשובה והתחיל לקיים את נדרו מהיום ההוא והלאה ולפעמים מפני שבזה הוא עובר על נדרו ורוצה להשאל על נדרו כי גם הוצאתו היא מצומצמת הרבה מפני נדרו ואינו יכול לעמוד בנדרו מהו שישאל עליו:

תשובה אלו נדר ואמר אתן כשמצא מצרה זו אתן כך וכך היה חייב לשלם נדרו ועבר עליו על עשה ועל לא תעשה כדדרשי' בפ"ק דראש השנה (ו' ע"א) מוצא שפתיך זו מצות עשה תשמור זו מצות לא תעשה וכו' בפ"ק דצדקה ואמר רבא וצדקה מחייב עלה לאלתר ועובר על לא יחל דברו ואף ע"פ שהוא דבר שלא בא לעולם חל עליו הנדר כמו שכתב הר"ף ז"ל בפ' שור שנגח וכו' והרמב"ם ז"ל בפ' כ"ב מהל' מכירה ובפ' ו' מהלכו' ערכין והודה לו הראב"ד ז"ל אבל זה לא אמר כן אבל כל מה שארויח אתן ממנו מעשר וא"כ בכל עשר פרוטות שהרויח היה בהן להקדיש פרוטה אחת והוא לא נתנה אבל אכלה וכיון שאכלה פטור הוא מלשלם לפי שזה ממון שאין לו תובעין הוא. ובכל ממון שאין לו תובעין בין במתנות כהונה בין במתנות עניים אם הזיקן פטור לעולם וכדאי' בפ' הזרוע (ק"ל ע"ב) אמר רב חסדא המזיק מתנות כהונה או שאכלן פטור מלשלם ואמרי' מאי טעמא משום דהוה ליה ממון שאין לו תובעין וכל ממון שאין לו תובעין פטור מלשלם. ואקשי' עליה מדתנן בעל הבית שהיה עובר ממקום למקום וצריך ליטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני נוטל ולכשיחזור ישלם דברי ר' אליעזר וחכמים אומרים עני היה באותה שעה טעמא דעני היה הא עשיר משלם אמאי ליהוי כמזיק מתנות כהונה או שאכלן. אמר רב חסדא מדת חסידות שנו כאן. ואם כן זה האיש שאכל מה שהוא חייב לתת לעניי' מפני נדרו פטור הוא מלשלם אלא שאם הוא עשיר משלם במדת חסידו' ואם הוא עני פטור הוא אפילו במדת חסידו'. ומכאן ולהבא במה שהוא מרויח הוא חייב לצמצם החשבון ולהפרישו וליתן אותו לעניים ואם יש לו בנים והוא מפרנס הם קודמין לזה דקיימא לן (ספרי פ' ראה פיסקא קט"ז) ענייך ועניי עירך ענייך קודמין ועל זה אמרו בפ' נערה שנתפתה (נ' ע"א) אשרי שומרי משפט עושה צדקה בכל עת וכי אפשר לו לאדם לעשות צדקה בכל עת רבותינו שביבנה אמרו ואמרי' לה ר' אלעזר זה הזן בניו ובנותיו קטנים ואפילו אין לו בנים והוא צריך למזונותיו להתפרנס ממעשה ידו הוא קודם לכל אדם וכמו שאמרו בפ' איזהו נשך (ס"ב ע"א) חייך קודמין לחיי חברך ואמרו בפ' בתרא דהוריות (י"ג ע"א) היו הוא ואביו ורבו בבית האסורים הוא קודם וכו' ובפ' אלו מציאות (ל"ג ע"א) אמרו אבדתו ואבדת אביו אבדתו קודמת ואמרי' בגמר' (שם /ב"מ ל"ג ע"א/) מנא הני מילי אמר רב יהודה אמר רב דאמר קרא אפס כי לא יהי' בך אביון שלך קודם מכל אדם. ומ"מ אם לצאת ידי כל ספק רוצה להשאל על נדרו מתירין לו בפתחים או בחרטה שאפילו במתנות כהונה אם הפרישן יכול להשאל וכדאמ' בפ' אלו עוברין (מ"ו ע"ב) גבי חלה ובפ' בכל מערבין (ל' ע"ב) בענין תרומ' אי בעי מיתשיל עלה ובפ' הנודר מן הירק (נ"ט ע"א) לענין תרומה ובפ' עד כמה (ל"א ע"א) בענין קדשים ובפ' מפנין (קכ"ז ע"ב) אמרי' הקדשתי נכסי לשמים וכשבאתי אצל חברי שבדרום התירו לי את נדרי ובמס' נזירות ריש פ' הריני נזיר מן הגרוגרות (ט' ע"א) אמרי' דיש שאלה להקדש וכן בפ' שבועות שתיים בתרא (כ"ד ע"ב) וכן בפ' יש נוחלין (ק"כ ע"ב) וכן בפ' אלו הן הלוקין (כ"ב ע"א) וכן בערכין בפ' שום

היתומים (כ"ג ע"א) וביבמות פ' האשה רבה (פ"ח ע"א) ובמנחות פ' התודה (פ"א ע"ב) ובפ' המנחות (ק"ג ע"א) אמרי' הרי נדר ופתחו עמו. וכיון שיש שאלה להקדש ה"ה למתנות עניים /עניים/ דכיון דבכלל שאר נדרי בטוי הם כמו שיש שאלה לשאר נדרים ה"ה לנדר זה ואם הוא נשאל בפתחים יאמרו לו אלו היית יודע שמפני שכחה היית עובר על נדרך כלום היית נודר אם יאמר לא מתירין אותו וכדאמר' בפ' ארבעה נדרים (כ"ג ע"א) מעשה באדם אחד שהדיר את אשתו מלעלות לרגל ועברה על דעתו ועלתה לרגל רצו לפני ר' יוסי ואמר לו אלו הייתי יודע שעוברת על דעתך ותעלה לרגל כלום הדרתה אמר לו לא והתירו ר' יוסי ואם הוא מתחרט אומ' לו אתה מתחרט על שנדרת זה הנדר משעה א' אם אמר נתחרטתי מתירין לו ואפילו עבר על נדרו הרי הוא מותר וכדאמר בפרק ג' דשבועות (כ"ח ע"ח /ע"א/) הנשבע על הכר ואכלה אפילו אכלה כלה וכפתוהו על העמוד ללקות נשאל ומתירין לו והטעם בזה הוא שהחכם הוא עוקר הנדר מעיקרו כדאמר' בפ' המדיר (ע"ד ע"ב) וכיון שעוקר הנדר מעיקרו הרי הוא כאלו לא נדר וכיון שלא נדר הרי לא עבר על נדרו ואף ע"פ שאמרו בנדרים בפ' ואלו מותרין (כ' ע"א) שמי שנדר ועבר על נדרו שאין נזקקין לו עד שינהוג איסור כימים שנהג בהם היתר זהו קנס למי שעבר במזיד אבל בכיוצא בזה אין קונסין שאם תקנוס אותו גם יוסיף בכל יום איסור וכיוצא בזה כתבו התוספות: שו"ת רבי בצלאל אשכנזי סימן יד

ונראה דס"ל להרב ז"ל דאיברא ודאי דמדין נדר לא מצי למהדר ביה מטעם בפיך זו צדקה שחייב לקיים נדרו וב"ד נמי כופין אותו לקיים את נדרו וכדעת הר"ף ז"ל ומיהו אינו חייב מדין קנין מטעם אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט שתהא האמירה גומרת בהקדש עניים כמו שגומרת המסירה או המשיכה בהדיוט ונפקא מינה דכשאתה מחייבו להשלים משום נדר יכול לחזור בו ע"י שאלה ואם אתה מחייבו משום קנין דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט אינו יכול לחזור בו אפילו ע"י שאלה דכבר זכו ביה עניים ע"י אמירתו כאלו קנו מידו והא דכתב ז"ל בסי' תקס"ג דלא אמרינן אמירתו לגבוה וכו' בהקדש עניים וכו' ויכול אדם לחזור בו וכו' פי' ע"י שאלה וליתא דהא בקדשי מזבח וקדשי בדק הבית דפשיט דאמירתו לגבוה היא ליה כמסירה להדיוט ואפ"ה ישנו בשאלה ועוד קשיא טובא דבתשובה על דבר ראובן שלא היה לו כי אם בת אחת ובשעת פטירתו נתן כל נכסיו לבת בתורת ירושה וצוה ואמר אם תמות הבת בלא ולד בין קודם שתנשא בין לאחר שתנשא יחזרו הנכסים להקדש עניים ואחר מיתת האב מכרה הבת מאותן נכסים וכו' ונפל בזה מחלוקת גדול בין הרשב"א ז"ל והרא"ה ז"ל ועמדו דבריהם לפני חכמי צרפת ז"ל והודו לדברי הרשב"א ז"ל וכמו שכתב בסי' תש"ד ודעת הרא"ה ז"ל שההקדש זכה והרשב"א ז"ל חלק ואמר שהבת הזאת זכתה ובאותה תשובה כתב וז"ל אין הנדון דומה לראיה שלא אמרו אמירה לגבוה כמסירה להדיוט לענין שיהא לכל דיניו כמסור ממש ביד גזבר אלא לענין קניה לבד אמרו ולומר דבהדיוט לא קנה עד שימשוך או עד שיחזיק וההקדש קונה באמירה בעלמא וכענין שאמרו בשכיב מרע דברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמו וכו' ותדע לך עוד דאמירה לגבוה אינה כמסירה ממש ליד גזבר דהא ק"ל כב"ה דאמר י"ש שאלה בהקדש ואלו המקדש ומסר ליד גזבר שוב אינו יכול לישאל עליה וטעמא רבה יש אלא שאין זה מקומו אלא ודאי מדיש שאלה להקדש שמע מינה שלא אמרו כמסירה ממש אלא לענין קנייה בלבד להיות האמירה גומרת בהקדש כמו שגומרת המסירה או המשיכה בהדיוט ותדע לך עוד מדאמר' גבי מתנ' דאמירה לגבוה וכו' כיצד בית זה הקדש שור זה הקדש עולה אפי' הוא בסוף העולם קנה ובהדיוט לא קנה עד שימשוך ע"כ. אלמא דהקדש עניים דאתינא עלה אף על גב דלא היא כמסירה ממש מ"מ קני ביה האמירה כשאר הקניות שבהדיוט ושפיר אמרינן בהו אמירה לגבוה כמסירה להדיוט ואפ"ה שפיר איכא למימר דאית ביה שאלה דדוקא כד נימא דהוא ליה כמסור ממש ליד גזבר הוא דאמרינן דאין שאלה אבל אי לא אמרינן אלא כמסירה להדיוט דהיינו כקניה של הדיוט שפיר איכא למימר דיש שאלה ונראה דהרשב"א ז"ל כלפי הרא"ה ז"ל בר פלוגתיה השיב לו כן דאפי' לדידיה שאינו מחלק בין הקדש עניים להקדש בדק הבית אכתי ליכא למימר אמירה לגבוה שיהא כמסור ממש ליד הגבאי מדיש שאלה ומיהו איהו ז"ל ס"ל דיש חילוק בין הקדש עניים להקדש בדק הבית וכמו שכתב בסי' תקס"ג וכדכתיבנא אלא שצריך לתרץ תשובותיו דמשמע דסתרן אהדדי. ודע דהיתר נדרים הם בתרי גוני או ע"י פתח חרטה או ע"י חרטה מעיקרא וכתב הר"ן ז"ל בפרק ד' נדרים דעדיף פתח מחרטה לפי שכל נדר שהוא ניתר בפתח הרי הנודר אומר שאפילו בתחלה כשנדר אלו היה נותן אל לבו אותו פתח לא היה נודר ונמצא נדרו טעות אבל נדר שהוא ניתר בחרטה אינו מוצא עם עצמו שום ענין שאלו היה נותן אל לבו מתחלה שלא היה נודר אלא שהוא אומר עכשיו מתוך הכעס או מפני מהירות נדרתי ועכשיו אני מתחרט על שנדרתי מעולם ע"כ. עוד כתב הר"ן ז"ל שם ענין זה דאלו היו עשרה בני אדם שיפייסוך באותה שעה מי נדרת גרע מפתח ועדיף מחרטה גרע מפתח משום דלא היו עכשיו עשרה בני אדם שיפייסוהו דנימא פתח מעלייא הוי שאלו היה יודע כן לא היה נודר ועדיף מחרטה משום דבחרטה גרידא אינו מוצא שום ענין בעצמו שמחמתו לא היה נודר באותה שעה וזה היה מוצא בעצמו שאלו היו מפייסין אותו באותה שעה לא היה נודר ונמצא מתברר יותר שמתוך המהירות נדר וכו' ע"כ. והלכך בהכי יש לתרץ תשובות הרשב"א ז"ל דאיברא

ודאי דכל ההקדשות אינן ניתרין אלא ע"י שאלה ואפילו הקדש עניים לא פקע בכדי ומיהו יש הפרש דקדשי מזבח וקדשי בדק הבית כיון דבאמיר' בעלמא חל עליהו הקדושה ונקנה להקדש לא סגי בחרטה דמעיקרא דהיאך יתחרט על מצוה שעשה כבר שהקדיש וחלה עליה הקדושה כבר אבל ע"י פתח ניתר דמשוי ליה הקדש טעות מעיקרא תדע דלא ידעינן דיש שאלה להקדש אלא מדק"ל כב"ה דאמרי הקדש טעות לא הוי הקדש אלמא דאינו ניתר ההקדש אלא ע"י פתח דמשוי ליה ההקדש מעיקרא הקדש טעות אבל הקדש עניים ס"ל להרב ז"ל דניתר בחרטה דמעיקרא כשאר נדרים ואמטו להכי כתב בסי' תקס"ג דלא אמרינן אמירתו לגבוה וכו' בהקדש עניים וכו' ויכול אדם לחזור בו וכו' פ' חוזר ע"י שאלה בחרטה דמעיקרא ואלו הוה אמרינן ביה אמירתו לגבוה וכו' לא היה יכול לחזור בו ממילא כי אם ע"י פתח וכדכתיבנא ומייתי לה משמעתין דפרק ד' וה' דלהכי הוצרך לטעמא דיד עניים משום דמיירי דזה הנחבל הנודר יצא מלפני רב יוסף ושהה בכדי שהיה יכול לילך לפני חכם וישאל עליו והא כתיבנא דבהקדש עניים בחרטה דמעיקרא סגי ולכתחלה יכול החכם להתיר הקדש כזה מעתה יכול לטעון טענה אחרת במגו דאי בעי מיתשיל וזה הנחבל היה טוען דלא היה פיו ולבו שוין כשארמר דליתביה לעניים אלא משום דהיה דבר מועט וכסיפא ליה מילתא למתבעיה הוא דאמר הכין ולזרוזי לדין דליעייין בדיניה הוא דאמר הכין ומתוך שהיה יכול לישאל עליו נאמן במגו ואפשר דלכך כתב רש"י ז"ל הואיל ופלגא דזוזא הוא דמחייב לי ותו לא כסיפא לי מילתא למשקליה ניתביה לעניים ע"כ. ובזה נחא קושית התוס' ז"ל והמפרשים ז"ל ואינהו ז"ל קא מהדרי אשינויי אחריני משום דמשמע להו דהא דקאמר בגמרא הדר א"ל ניתביה ניהלי איזיל ואברי וכו' דמיד לפני הדיין רב יוסף אמר כן ולא יצא לחוץ דלית כאן מגו כלל דלא היה יכול לטעון ולומר נשאלתי כלל ובכח"ג מיירי האי עובדא שהשיב עליה הרב ז"ל בסי' תרנ"ו שבאותו מקום שמת וגם באותו הדרך לא היה מי שהיה יכול להתיר לו אי נמי שהיה ידוע בעדים שלא נשאל ולא התירו באופן דליכא מגו אבל היכא דאיכא מגו דנשאלתי יכול למטען טענה אחרת במגו דנשאלתי. ותדע דגרסינן בסוף פ' גט פשוט אמר רב הונא שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן חזקה אין אדם עושה קנוניא על ההקדש וקשיא להו לרבוותא הא דבעי בפ' מי שמת ש"מ שהקדיש כל נכסיו מהו תפשוט מהכא דאם עמד אינו חוזר דאי חוזר א"כ פשיטא דנאמן ומאי קנוניא שייך והלא היה יכול לחזור בו מיד ותירץ הרא"ש בתוספותיו דה"פ את"ל אם עמד אינו חוזר נאמן דאין אדם עושה קנוניא על ההקדש א"נ דמיירי שהקדיש כל נכסיו כשהוא בריא ועתה כשהוא ש"מ אמר מנה לפלוני בידי ונאמן דחזקה אין אדם עושה קנוניא ודוקא כשארמר כשהוא ש"מ חזקה אין אדם חוטא ולא לו כדאיתא בערכין אבל אם אמר כשהוא בריא לא היה נאמן מטעמא דאין אדם עושה קנוניא ע"כ. וכתב הרשב"א ז"ל בתשובה דליתא להאי פירושא מדקאמר ש"מ שהקדיש כל נכסיו ולא אמר ש"מ שאמר מנה לפלוני בידי וכבר הקדיש כל נכסיו וכיוצא בלשון זה ומיירי בשהקדיש נכסיו ומסרם לגזבר שאינו יכול לחזור בו ולא לישאל על הקדשו שאלו לא כן יכול הוא לישאל על הקדשו ומתוך שיכול לישאל עליו יהיה נאמן בלא טענת אין אדם עושה קנוניא וכו' מוכח בערכין פ' שום היתומים וכו' והוא שלא מסר הקדשו ליד גזברי ההקדש דאלו מסר א"א לישאל עליו כדמוכח פ' הנודר מן הירק דאמרינן התם דנדרים קרויין דבר שיש לו מתירים וכו' ע"כ. וכן כתב בחידושים ז"ל בפ' גט פשוט דלדין דק"ל כב"ה דיש שאלה בהקדש אלו לא נדר על דעת רבים. אי נמי שמסר ליד גזבר דמעשה אי אפשר לישאל על הקדשו היה נאמן ואפילו היה בריא כשהקדיש דכל שיש מגו אין חוששין לקנוניא ע"כ. והילכך מעתה זכינו להבין דעת הרב ז"ל דס"ל דכל ההקדשות שאדם מקדיש בזמן הזה אינן אלא הקדש עניים ויכול לחזור בו ע"י שאלה ואין צריך פתח אלא בחרטה דמעיקרא סגי ויכול לטעון טענה אחרת נגד ההקדש במגו דאי בעי מיתשיל. והרא"ה ז"ל חולק עליו דהקדש עניים הוא כהקדש בדק הבית וכדכתיבנא לעיל והריטב"א ז"ל תלמידו אזיל בשיטתו וז"ל בחידושו לקידושין פ"ק אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט וכן הדין בהקדש לעניים בזמן הזה והאי כמסירתו דקאמר לאו מסירה ממש דא"כ דברים שאין נקנים במסירה להדיוט א"נ קרקעות לא זכי בהו גבוה באמירה והא ליתא שהאומר בית זה הקדש קנה כדאיתא בגמרא בפירושא דמתני' אלא מסירתו פירושו בהקנאתו כל חד וחד בהקנאה דיליה ובשטרות הוי בכתובה ובמסירה ובקרקע בחזקה הילכך האומר שטר זה וכל שעבודו יהא לעניים זכו לגמרי והוא דקאמר וכל שעבודו דנהי דהקנאה דהדיוט לא בעי אמירה להדיוט בעי מפי מורי נר"ו ע"כ. ובפ' מי שמת גרסינן הקדש כל נכסיו וכו' וכתב הר"ן ז"ל בחידושו וז"ל הקדיש כל נכסיו מהו חלק לעניים מהו הפקיר כל נכסיו מהו כך היתא הגרסא במקצת ספרים דגרסי ברישא חלק ואח"כ הפקיר וה"ק את"ל דהקדיש נכסיו אינו חוזר משום חומרא דהקדש דלגמרי גמר ויהיב אפילו אם יעמוד. חלק לעניים מהו ולא חלק ממש קאמר שמסר להם הנכסים אלא שחלק ביניהם וכדתנן המחלק נכסיו על פיו. הפקיר כל נכסיו מהו את"ל הקדש עניים חמור כהקדש בדק הבית ואפילו עמד אינו חוזר הפקיר כל נכסיו מהו ולא איפשיטו הלכך אם עמד חוזר דנכסי בחזקת נותן קיימי וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ' ט' מהלכות זכייה ואף על גב דלגבי הקדש איכא למימר דהוה ליה ספיקא דאורייתא משום איסור מעילה כיון דממונא בחזקתיה קאי אפשר שהרי הוא כודאי שאין איסור הקדש חל אי נמי דלענין איסורא מתקן ליה כדשמואל דאמר הקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל ואיכא נוסחי דגרסי הפקיר תחלה ואח"כ

חילק וזו היא גירסא/גירסת/הריא"ף ז"ל דאפשר דמי שהפקיר נכסיו כיון דעביד מילתא יתירתא אית לן למימר דאם עמד אינו חוזר טפי מבחלק לעניים ע"כ. ואף על גב דלא דמי נדון זה לנדון שלפנינו מ"מ משמועה זו דמספקא לן אי הקדש עניים חמירא כהקדש גמור אי לאו גם רשב"א ז"ל כתב ואת"ל גבי הפקר וכו' חלק לעניים מהו מי לימא יד עניים כיד הקדש ואם עמד חוזר או לא תיקו ע"כ. אלמא דספיקא הוי. והרב בעל הטורים ז"ל בספר יורה דעה כתב וז"ל אמירת אדם לגבוה כמסירתו להדיט לפיכך מי שנודר צדקה אי אפשר לו לחזור בו וה"מ בלא שאלה אבל אם מתחרט ומוצא פתח לנדרו ו"א שנשאל לחכם ומתירו כל זמן שלא יצא מתחת ידו דהוי כמו הקדש בטעות דק"ל דאינו הקדש ומיהו אם הוא מקדיש או נודר דבר שאינו בידו כגון שיש לו חוב וכו' אינו כלום ע"כ משמע דפליג על הרשב"א ז"ל דאין להתיר בשאלה אפילו הקדש עניים אלא ע"י פתח ובס' חשן המשפט סי' קכ"ה כתב וז"ל אם אמר הולך מנה לפלוני שאני נותן לו יכול לחזור בו עד שיגיע ליד המקבל ואם המקבל עני אמירתו לגבוה כמסירתו להדיט ואינו יכול לחזור בו ע"כ. וכתב עליו מהר"י קארו זצ"ל דבאשגרת לישן נקט אמירתו לגבוה וכו' דלא מיקרי גבוה אלא ענייני ההקדש אבל הכא לא שייך למימר אלא נעשה נדר כמו שאמרו בירושלמי ע"כ גם בס' רמ"ג כתב הטור וז"ל אבל אם אמר לו הולך לפלוני מנה וכו' ואם המקבל עני אינו יכול לחזור בו דאמירתו לגבוה וכו' ע"כ. וכתב עליו מהר"י קארו זצ"ל אין דברי רבינו מכוונים שלא אמרו אמירתו לגבוה וכו' אלא לגבי הקדש כמבואר פ"ק דקידושין אבל עני הדיט מיקרי ועוד דלפני דבריו מה איריא אמר לאחד הולך לפלוני מנה עדיפא מנה ה"ל לאשמעין דאם אמר אתן לפלוני מנה אם הוא עני אינו יכול לחזור בו דאמירתו לגבוה וכו' ומ"מ יש להביא קצת ראיה לדין זה מדגרסינן בב"ק ר"פ שור שנגח ההוא דתקע לחבריה וכו' אמר רב יוסף כבר זכו עניים וכו'. ולי דברי הרב ז"ל מכוונים דהא בס' יורה דעה חלק הרב ז"ל בין נודר ולא יצא הנדר מתחת ידו בין היכא שיצא מתחת ידו דכל היכא שלא יצא מתחת ידו אפי' אם אמר אתן לעני יכול לחזור בו ע"י שאלה אבל היכא שיצא מתחת ידו כגון זה שאמר הולך לפלוני מנה שאני נותן לו ונתנה לו אינו יכול לחזור אפילו ע"י שאלה ואתיא כפשטו כדעת הרשב"א ז"ל ומיהו הא דכתב הרב בעל הטורים ז"ל בס' יורה דעה דאין מתירין אלא ע"י פתח משמע דפליג על הרשב"א ז"ל וכדכתיבנא. והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ד מהלכות נדרים וכשם שנשאלים על נדרי האיסור ומתירין אותן כך נשאלין על נדרי הקדש ומתירין אותן בין נדרי קדשי בדק הבית בין קדשי מזבח ע"כ. משמע דלא שני ליה בין היתר שאר נדרים לנדרי קדשי מזבח וקדשי בדק הבית ומיהו לא מצינו להרב ז"ל אפי' בשאר נדרים היתר בחרטה עיין פ"ו מהלכות שבועות ואפשר דפסק כרב אשי דפ' ד' נדרים דאמר אין חכם רשאי להתיר אלא כעין ד' נדרים הללו קסבר אין פותחין בחרטה עיין תוספות מסכת עירובין פ' הדר. ונמצינו למדין מכל מאי דכתיבנא דלדעת רבינו הא"י גאון ז"ל והרב בעל המאור ז"ל הקדש עניים דינם כהדיט ויכול אדם לחזור בו אלא דקאי בעון בל תאחר אבל לא שיהו ב"ד מוציאין מידו אלא שכופין אותו בדברים עד שיאמר רוצה אני והא דתנן אמירתו לגבוה לא איירי אלא בקדשי מזבח או קדשי בדק הבית וכדמשמע פשט השמועה בפ"ק דקדושין והרי"ף ז"ל חולק ואמר דאינו יכול לחזור בו וב"ד כופין אותו ומוציאין מידו וכן דעת התוס' ז"ל ורוב האחרונים ז"ל. מעתה הוה מצינן למימר דכיון דהויא ליה פלוגתא דרבוותא נמצא שהדבר ספק ואין מוציאין מידו וכמו שכתב הר"ן ז"ל בתשובותיו סי' א' וז"ל כיון שהדבר ספק אין מוציאין מידו שמא תאמר כיון שספק זה אינו בין אדם לחבירו אלא בין יורש זה להקדש של עניים הוה ליה ספיקא דאורייתא ולחומרא אין הדבר כן אלא כל ספק שבין אדם לעניים הרי הוא כספק שבין אדם לחבירו וקולא לנתבע וראיה לדבר מדאמרין בס' /בסוף/ פ' הזרוע וכו' ע"כ. וכן כתב הריב"ש ז"ל בתשובה סי' ק"ס וז"ל תשובה אני הבאתי ראיה מהר"מ ז"ל דאפילו בהקדש איכא איסורא וגם דאמירה לגבוה כמסירה להדיט כשהדבר ספק נאמר שהנכסים בחזקתן וכל שכן בהקדש עניים וכן ו"ל לירוש' כמו לבעלים וכו' ע"כ. וכתב עוד ואפשר שאם הספק היה בשניהם כגון שזה לא בא מחמת קורבה וירוש' דממילא אלא שניהם באים לזכות מכח הצוואה ויש בה ספק אז היה אפשר שתועיל להקדש התפיסה במטלטלין אבל לא קרקעות שאין תפיסה מועלת בהם וגם במטלטלים יש מן האחרונים סוברים שאין תפיסה מועלת בהם אלא בלא עדים וכו' והרמב"ן ז"ל סובר דאפילו בלא עדים אין תפיסה מועלת כשהספק הוא מחמת הכחשה אבל כשהספק הוא מחמת הדין עצמו כגון כל תיקו /וכו' עד כאן. והילכך בנדון דידן דבריה האחרונים קיימים כיון דיכולה לחזור ולא היו יכולין להוציא מידה מחמת ספיקא דפלוגתא דרבוותא. ומיהו כיון דרוב הפוסקים ז"ל חולקי' על הגאון ז"ל בתר רובא אזלינן ולית כאן ספיקא וכתב מהר"י קולון ז"ל בתשובה סימן קמ"ט וז"ל וכל שכן בספק זה כי כל הפוסקים אשר כל ישראל שותים מימיהם כמו פמליא של רבותינו בעלי התוספות והרי"ף והרמב"ם והבאים אחריהם וכו' ופשיטא דבכה"ג אפילו בענין ממון לא הוה יכול למימר קים לי כדברי היחיד ודלא ככל חכמי ישראל ואפילו תפס הוה מפקינן מיניה וכו' ע"כ. ומ"מ בע"כ יש לך לומר דבנדון דידן היתה יכולה לחזור בה ולא היו יכולין להוציא מידה מספיקא דהא גדול האחרונים ז"ל הרשב"א ז"ל כתיבנא לעיל דס"ל דאיברא ודאי דמטעם נדר אינו יכול לחזור בו וכיפינן ליה לקיים את נדרו ואפילו בהקדש עניים ומיהו לא קנו העניים מדין קנין ולא אמרינן ביה אמירתו לגבוה כמסירתו להדיט וכן משמע נמי מלשון גדול המורים גדול האחרונים הריב"ש

ז"ל דכתיבנא לעיל בסמוך דלא אמרינן אמירתו לגבוה וכו' בהקדש עניים אבל מטעם נדר אינו יכול לחזור ונפקא מינה דמצוי למהדר ביה ע"י שאלה ואפילו בחרטה מעיקרא בלחוד וכדפרישנא ולשון הר"ף ז"ל מתפרש שפירש בהכי ועל זה ליכא חולק להדיא כי אם הרא"ה ז"ל והריטב"א ז"ל וקצת משמע דהרב בעל הטורים ז"ל חולק בזה מדהצריך פתח בהתרה וכדכתיבנא ומיהו הרא"ש ז"ל כתב בתשובה כלל י"ב וז"ל ומה שקשה לך על פי' ר"י ז"ל שפי' דנדר לעניים יש לו התרה לא ידענא מאי קשיא ליה למר אפי' נדר להביא קרבן דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיא יכול להתיר נדרו כ"ש אם נדר לעני שיכול להתיר נדרו וההיא דב"ק לא בא לידו עדיין הלכך זכו בו עניים וגם לא איירי בהתרה אלא בחזרה ולחזור בלא התרה אינו יכול ע"כ. משמע דס"ל כהרשב"א ז"ל דלא אמרינן בהקדש עניים אמירתו לגבוה כמסירתו להדיא ודוקא לחזור בלא התרה אינו יכול אבל בהתרה יכול ואפילו בחרטה דמעיקרא בלחוד ומאן לימא לן דלא נשאלה על נדרה עד שאתה בא להפקיע ההקדש שהקדישה בשעת מיתה ועוד כיון שהיתה יכולה לחזור ע"י שאלה נאמנת נמי לומר במגו שלא היתה פיה ולבה שוים וכדכתיבנא לעיל. ואף על גב דהרמב"ם ז"ל בפ"ז מהל' ערכין וחרמין כתב וז"ל המקדיש כל נכסיו ואח"כ גירש את אשתו וגבתה כתובתה מן הפודה מיד ההקדש אינה גובה עד שידינה הנאה שמא קנוניא עשו על ההקדש ואין אומרים אלו רצה היה אומר בטעות הקדשו וישאל על הקדשו לחכם ויחזור לו ע"כ. מ"מ הרשב"א ז"ל חולק עליו והר"ן ז"ל תמה עליו ולא תירץ כהוגן עיין בפ' אלמנה נזונת ורבים אחרים ז"ל חולקים עליו ומ"מ אפילו לדעת הרמב"ם ז"ל דוקא היכא דצריך התרה בפתח לא אמרינן מגו אבל אלו לא היה צריך אלא חרטה דמעיקרא בלבד שפיר אמרינן ביה מגו והא כתיבנא דלדעת הרשב"א והרא"ש ז"ל ופוסקים אחרים בחרטה דמעיקרא סגי. מעתה בנדון דידן נאמנת במגו שלא היה פיה ולבה שוים ומתן כהן יוכיח אשר מודעת זאת בכל הארץ שזה אלעזר הכהן המכונה בוקעי הוא איש זרוע כחו בפיו וקולו כנחש ילך בוקעת ועולה בוקעת ויורדת והיה מגזים עליה ומשמיעה קול פחדים להעליל עלילות ברשע כדי שלא תעלה לירושלם תוב"ב וכד הות בעלם דשקר הות אמרה מלין שקרין דהות דחילא מהאי עלמא וכדי להפיס דעתו הקדישה באותו האופן שיהיה הוא המוציא והמביא ויאכל ויחדי ואנשי חברון תוב"ב המה מעטים ויסתפקו במעט וברם בעידן פטירתה לעלמא דקושטא אמרה מלין דקשט וגילתה את כל אשר היה עם לבבה וכיון שהיתה נאמנת לטעון כן אנן נמי טענינן הכי למי שזכה בחזרתה והצוואה האחרונה קיימת. ועוד נפקא מינה בין היכא דחייב משום נדר להיכא דחייב מחמת קנין דאמירתו לגבוה וכו' על דרך שכתב הריב"ש ז"ל בתשובה סי' ע"א וז"ל וכן כתב הרשב"א ז"ל במי שהתנה לתת לחברו מחצית מה שיריוח דאע"ג דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אם נשבע להשלים חייב וחבירו קנה ואני ביארתי בתשובה אל הר' משה וכו' שאין להבין מדעת הרשב"א ז"ל שהשבועה תקיים הקנין ותעשה מה שלא בא לעולם כאלו בא שאין זה נכון אלא שהוא חייב לקיים מכח שבועתו ובית דין כופין אותו ולאחר שהשלים קנה חבירו וכו' ונפקא מינה בין אם נאמר שהשבועה תקיים הקנין או שאין השבועה מקיימת הקנין אלא שחייב להשלים מכח שבועתו שאם מת אין היורשין משלמין מכח הקנין אלא שבחיינו משמתין אותו אם מתרשל לקיים אותה ואף על פי שאין זמן בפרעון וכל שקיים בחייו הוא נפטר בכך משבועתו מ"מ מיד חל עליו חיוב שבועתו וכו' ע"כ. הילכך בנד"ד נמי כיון שלא צותה לחברון תוב"ב אלא לאחר מיתתה מאן כיף לה בשעת חיילות ההקדש והרי חל ההקדש האחרון וכיוצא בזה כתוב במרדכי בפ' מי שמת בשם מהר"ם ז"ל וז"ל נשאל לרבינו מאיר באלמנה שלא היו לה בנים והיתה מוטלת על ערש דוי ואמרה לקהל אחרי מותי תלכו לחדרי וקחו כך וכך לצדקה לנרות וכו' והיה ביום השני קראה אל אחיה בפני עדים ואמרה לו כל אשר בחדרי קח לך וכו' והנה אחר מותה הלכו הקהל ולקחו כל אשר בחדרה והחרימו כל מי שיש לו מממונה שיודה והודה איש אחד ושמו יצחק שהפקידה בידו שמנה זקוקין ואמרה לו וכו' והשיב נראה לי כיון שלא נתנה להקדש אלא לאחר מיתה שאמרה בפ' אחר מיתה תנו כך וכך לנרות וכו' לא חיילא מעולם מתנה של הצדקה דהא הדרה בה ונתנה לאחיה וכו' וא"ת והא מבעיא לן לעיל ש"מ שהקדיש נכסיו וכו' יש לומר דלא קשיא מידי וכו' אבל הכא פירשה להדיא לאחר מיתה דלא נתנה להקדש אלא לאחר מיתה ואין לומר דנתחייבה להקדש לתת מממונה כך וכך לנרות ולכוס של קידוש מטעם נדר שאין בלשון זה לשון של נדר שהרי לא אמרה רק תתנו לאחר מיתה והיא לא נדרה כלום וגרע זה הלשון מהא דאמרינן בפ' ד' וה' גבי חנן בישא דתקע וכו' נתביה לעניים והדר אמר ניתבי ניהלי ופר"י דאין בלשון זה לשון נדר כיון דלא אמר סלע זה אם יגיע לידי אתננו לצדקה לעניים עיין שם. ועוד נראה לרבינו מאיר דאפילו אמרה אתן כך וכך לצדקה לאחר מותי לא נעשה נדר ומצי למהדר ולא דמי להיכא דאמר סלע לכשיבוא לידי אתננו לצדקה ופר"י בפ' ד' וה' דנעשה נדר ויש לו לקיים דבריו דהתם לכשבא לידו חי הוא ובר קיומי לנדריה הוא הלכך בההיא אמרינן קיים נדרך אבל גבי ש"מ בעידנא דהויה ליה לנדריה ליחול ולקיים אותו כבר מת ונעשה חפשי מן המצוות וכו' ע"כ הא קמן להדיא דההיא לישנא בתרא אתיא כדכתיבנא ואפילו ללישנא קמא שפיר דיינינן דבנדון דידן הצוואה האחרונה קיימת דאיברא ודאי דבעיקר ההקדש אמרה שפיר לשון נדר שהרי אמרה ברצון נפשי מקדשת לאלדי קדש גמור החצר והבתים וכו' ומיהו הנתינה לחברון לא אמרה בלשון נדר אלא כך אמרה ההקדש הנז'

הוא בזה האופן שאחר מיתתי יהיו פירות ושכירות וכו' החצי להקדש צפת תוב"ב והחצי לחברון תוב"ב וכו' וכיון שלא אמרה ברצון נפשי מקדשת לאלדי ישראל חצי החצר והבתים וכו' להקדש צפת תוב"ב והחצי האחר לחברון תוב"ב מציא למהדר שפיר מהקדש חברון להקדש ירושלים. ומ"מ נקטינן מכל מאי דכתיבנא דאפי' אם היתה משנה לדבר הרשות לא היינו יכולין להוציא מתחת ידה וכדכתיבנא לדעת רוב הפוסקים ז"ל ולדברי הכל יכול לשנות לצורך מצוה אחרת וכמו שכתבו הרא"ש ז"ל והרב בעל הטורים ז"ל בס' יורה דעה בס' רנ"ט ואם תשאל דהר"ף ז"ל בפ' ד' וה' בסוף לשונו כתב וז"ל אבל ודאי אי בעי לשנויי הווא מידי דיהיב לעניים עד לא אמטייה ליד גבאי במידי אחריני דכותיה מצי לשנויי כדגרסינן בערכין אמר רב נחמן וכו' ע"כ משמע דדוקא לצורך עניים מותר לשנותה כמו מאכילה לכסות וכיוצא בזה ולא לצורך מצוה אחרת וכן דעת תלמידו הר' יהוסף הלוי ז"ל תשובתך כבר פירשה יפה הרב הגדול מהר"ר יוסף קולון ז"ל על דבר זה הבית כנסת עצמו כשנחרב בזמן קדמון וחזרו ובנו אותו כן יהיה בזמננו אמן וז"ל על דבר המעות אשר התנדבו לעניי ירושלמי תוב"ב והושמו אותם המעות ביד הגזברים לעשות מהם כאשר יראו וכו' ועתה קרה מקרה כי בעו"ה ידו פרש צר על בית הכנסת שבירושלים ונתן הבית הגדול והקדוש ועל זה הוצרכו ק"ק שבירושלים תוב"ב להוציא מעות רבות כדי להשתדל לבנות הנהרסות ע"י המלך ממצרים וגם בהוצאת הבנין ועניינים אחרים והוצרכו ללוות ברבית מן העכו"ם וכו' דבר פשוט הוא דיכולין לשנות אותם המעות וכו' ולא מבעיא לדברי ר"ת שפירש דאפי' לדבר הרשות מותר ולדברי הסכים הרא"ש ז"ל אלא אפילו לדברי ר"י וכו' שפירש דוקא לדבר מצוה פשיטא ופשיטא שאין לך מצוה גדולה מזו בנין ב"ה של ירושלים ע"ה מקום מוכן לעלות התפלות השמימה ואף על גב דנחלק עליהם רבינו יוסף הלוי ז"ל ופירש דדוקא לצורך עניים מותר וכו' מ"מ מאחר שהפוסקים האחרונים חולקים וכו'. עוד כתב ז"ל שם דהכא שרי לכ"ע דכי אמרינן דכי גבו בשמם דאין לשנותם ה"מ כשגבו לצורך עניים ידועים כדי ליתן להם מיד כדתנן התם בשקלים וכו' בההיא ודאי איכא למימר דכיון דגבו לשמם דאין לשנותו ליתן לעניים אחרים דהתם אין לגבאים שום כח בהם ואינם אלא כשלוחי העניים ההם לקבל המעות בעדם וכיון שקיבלו בעדם זכו בהם אותם עניים דזכין לאדם שלא בפניו וכו' אבל בנדון הזה שהתנדבו מעות כדי שיהיה הקרן קיים תמיד ומהריוח יתנו לכל עניים שימצאו שם וכו' ולא התנדבו לצורך עניים מיוחדים כדי ליתן להם מיד ולא לזולתם וכו' ומשום כך יש להם כח גם לשנותם לכל הפחות לדבר מצוה כי הכא דמצוה רבה היא בנין ב"ה שבירושלים תוב"ב וכו' ע"כ. והילכך מעתה כ"ש בנדון דידן שלא הגיע ליד גבאי כלל וגם לא נדרה לעניים מיוחדים אלא אמרה שיהיה הקרן קיים והפירות יתנו לחברון לכל עניים אשר ימצאו שם בעת ההיא לפי רוב העניים שימצאו שם בעת ההיא או לפי מיעוטם. וגם שדמי הבתים האלו נתייחדו לפרוע מה שלוו על הוצאת הער"ץ מהשופט הגדול וזולתו שזהו פתח תקוה לפתוח זה השער לה' הסגור חותם צר וכל ישיבת ירושלים תלוי בפתיחת הבית כנסת שאם חס ושלום נתייאשו מבית הכנסת הרשעים השקט לא יוכלו ואחר הייאוש יהיה שינוי מעשה שיערערו על הדירה בירושלים כאשר החלו לעשות ושוב אפילו על עולי רגלים ואם אין ירושלים חס ושלום אין חברות /חברון/ וכה"ג ודאי מצוה לשנות וכל שכן דעלווי עלייה למצותא דמיקרא לא נתנה לחברון אלא פירות לבד ופקיד כהן הראש ולענה היה נוטל חלק בראש ושאריתו לאל והבל יעשה ואם השנה הראשונה יגיע להם עד כפול ועד כזית בשנה השנית כשיזדקן הדין יפטרם בחשבונות שלמה לך ושלמה בכך נמצא דשינוי זה הוא מדבר הרשות לדבר מצוה ומצוה בלבד ומעכשיו לא ומן דין עיקר צוואה הראשונה לא שויא ולא מידי דאפי' אמרה היא להדיא כשהקדישה מעכשיו ולאחר מיתה לא שויא ולא מידי דבפ' יש נוחלין על הא דתנן הכותב נכסיו לבניו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה פריך גמרא וכי כתוב מהיום ולאחר מיתה מאי הוי הא תנן מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט וכו' ומשני התם מיספקא לן אי תנאה הוי אי חזרה הוי אבל הכא הכי קאמר ליה גופא קני מהיום ופירא לאחר מיתה ופרשב"ם ז"ל התם גבי גט לא שייכי שתי מתנות כי הכא דנימא מקצת הגט מהיום ומקצתו לאחר מיתה כדאמרינן גבי מתנת קרקע הלכך מיספקא לן אי תנאה הוי וכו' כדפרישנן אבל הכא איכא לאוקומי תרוייהו שפיר דהכי קאמר ליה גופא מהיום ופירא לאחר מיתה וכיון דאיכא למימר הכי לא נתכוון לא לתנאי ולא לחזרה דהכי משמע טפי ע"כ. משמע להדיא דבעינן לקיומי תרוייהו לשון מעכשיו ולשון לאחר מיתה כגון מתניתין דגופא מהיום ופירא לאחר מיתה. מעתה בנדון דידן דלא תננה לאחר מיתה אלא פירוש בלבד ומעכשיו לא הקדישה כלום ע"כ ספיקא הוי ואין ספק מוציא מידי ודאי וכן כתב הריטב"א ז"ל בחידושו לקידושין בפרק האומר וז"ל וגבי ממון דק"ל הכותב נכסיו לבניו מהיום ולאחר מיתה קנה ולא מיספקא לן דילמא חזרה הוי ואין מתנה לאחר מיתה פירשו ביש נוחלין דשאני התם דאפשר לקיים הלשון דה"ק גופא מהיום ופירא לאחר מיתה מה שאין כן בגט דליתיה כלל לאחר מיתה וליתיה לחצאין ע"כ. וכתב הרשב"א ז"ל בתשובה סי' תקס"ג שכל מקדיש שדהו לבדק הבית מעכשיו ולאחר מיתה או מעכשיו ולאחר שלשים יום לא אמר כלום לפי שכל הנותן לחבירו מעכשיו ולאחר מיתה ק"ל גופא קני מהיום ופירי לאחר מיתה אבל לגבוה והקדש א"א לומר כן לפי שא"א שהאילן של הדיוט יינק משדה הקדש אא"כ שייר מקום היניקה והראיה מההיא דשלחה דהמוכר את הבית ר"ש אומר המקדיש את השדה לא הקדיש חרוב המורכב וכו' אלמא כל כמה

דלא שייר מקום היניקה בפירוש אי אפשר כ"ש זה שמשייר כל הפירות וא"ת מה ראית לבטל כל ההקדש מפני שיור זה אדרבה נבטול השיור מפני ההקדש ולא היא הקרקע בחזקת בעליה וכיון שאתה צריך לבטל אחד מהם אוקי ממונא בחזקת מריה וכדגרסינן בירושלמי גבי פלוגתא דרבי ורבנן באומר זה גיטך מהיום ולאחר מיתה דרבי סבר מגורשת ורבנן סברי מגורשת ואינה מגורשת דמיספקא להו אי תנאה הוי אי חזרה הוי וגרסינן התם בירושלמי אף בהפקר שדי מופקרת מעכשיו ולאחר שלשים על דעת דרבי מופקרת ועל דעתהון דרבנן אינה מופקרת לומר שאי אפשר שיהיה השדה מופקרת לאחרים ופירותיו לבעלים וכיון שכן הוא הרי ההפקר בטל לגמרי ע"כ. וזו ראייה גמורה למאי דאמרינן דאיברא ודאי דשניא הקדש עניים מהקדש בדק הבית דשפיר מצינן למימר בהקדש עניים דקרקע מהיום ופירא לאחר מיתה ומיהו היכא דלית כאן אלא פירי מאי אהני לשון מעכשיו הא ודאי פשיטא דלא אמרה כלום. ומיהו זה הירושלמי דמייתי הרב ז"ל קשיא טובא לדידה. דגרסינן התם בירושלמי פ' מי שאחזו תמן תנינן הכותב נכסיו לבניו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר אינו צריך מה טעמא של ר' יוסי זמנו של שטר מוכיח עליו חבריא בשם רבי יוחנן אינה איסרתה רבי זעירא בשם ר' יוחנן אינה בגיטין אינה במתנה אמר רבי אילא במתנה מכיון שאמר מהיום מתנה גמורה היא לאיזה דבר כתב בה לאחר מיתה לשייר לו אכילת פירות ובגיטין מכיון שכתב מהיום גט כרות הוא לאיזה דבר כתב בה לאחר מיתה לשייר לו אגופה אמר רבי ביבון בר כהנא קומי רבי אילי לשייר לו מעשה ידיה אמר לו לא מצינו אשה נשואה לזה ומעשה ידיה של זה והוה רבי זעירא מקלס ליה וצווח ליה בנייא דאורייתא אוף בגט שחרור כן הרי גט שחרור מעכשיו לאחר שלשים על דעתיה דרבי הרי זה גט על דעתהון דרבנן אינו גט אף בהפקר כן שדי מופקרת מעכשיו לאחר שלשים על דעתיה דרבי מופקרת על דעתהון דרבנן אינה מופקרת אף בהקדש כן כל עמא מודו אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. אף בקידושין כן אשכח תני רבי אומר מקודשת קידושין גמורין ע"כ. פי' לעיל מהא פליגי דמר אמר מכיון שאמר מהיום כמו שאמר ע"מ פירוש לאחר שאמר מהיום מה שאמר אח"כ לאחר מיתה היינו תנאה ומר אמר מכיון שאמר מהיום כמו שאמר לאחר מיתה פי' לאחר שאמר מהיום חזרה הוי והוה ליה כאלו קאמר לאחר מיתה לבד ואף על גב דאיהו קאמר מהיום ולאחר מיתה בוי"ו כאלו קאמר לאחר מיתה בלא וי"ו והויה ליה חזרה ועלה דמ"ד חזרה הוי פריך דהא תנן הכותב נכסיו לבניו וכו' ואליבא דרבי יוסי אפילו מהיום לא צריך משום דזמנו של שטר מוכיח עליו ומה שאמר גבי גט דאפילו אמר מהיום להדיא לא הוי חזרה וכיוצא בזה פריך בגמרא דידן בפרק יש נוחלין וכדכתיבנא ומשני חבריא בשם רבי יוחנן אינה איסרתה פי' ההוא דגיטין איסרתה ושניא איסורא מממונא וכיוצא בזה תירץ הר"ף ז"ל בהלכות פ' יש נוחלין כי היכי דלא תיקשי דרב אדרב דהכא פסק הלכה כרבי יוסי והתם בהמגרש אמר לאפוקי מד' יוסי ור' זעירא בשם רבי יוחנן תירץ ההיא בגיטין וההיא במתנה פי' כל חדא טעמו עמו אמאי בגט הוי חזרה ובמתנה הוי תנאה ופי' רבי אילא במתנה מכיון שאמר מהיום מתנה גמורה היא לאיזה דבר כתב לאחר מיתה וכו' ובגיטין מכיון שכתב מהיום גט כרות הוא לאיזה דבר וכו' לשייר לו אגופה בתמיה הא ודאי דגט לאחר מיתה ליתא כלל דליתיה לחצאין הילכך ודאי חזרה היא והקשה רבי ביבון בר כהנא דבגט אשה נמי ה"ק גופא מהיום ומעשה ידיה לאחר מיתה ומשני לא מצינו אשה לאחד ומעשה ידיה לאחר והוה רבי זעירא מקלס ליה וצווח ליה בנייא דאורייתא. ושוב קאמר אף בגט שחרור וכו' פי' כי היכי דפליגי רבי ורבנן בגט אשה דר' סבר מהיום ולאחר מיתה מגורשת משום דמהיום עיקר ולאחר מיתה תנאה הוי ורבנן סברי לאחר מיתה עיקר וחזרה הוי ולגמרא דידן ספיקא הוי ה"ג פליגי בגט שחרור דכיון דאין גט שחרור לחצאין לרבי תנאה הוי ולכשיגיע לאחר שלשים יום הרי הוא משוחרר למפרע ולרבנן חזרה הוי והויה ליה כאלו קאמר הרי זו גט שחרור לאחר שלשים יום ובכה"ג ודאי לא הוי גט דיכול לחזור בו וכדאיתא בקידושין פ' האומר לגבי קידושין וגם כיון דבשעת חיילות השחרור דהיינו לאחר שלשים לא נתן לו הגט אינו גט מה שנתן לו עכשיו. וקאמר עוד אף בהפקר כן שדי מופקרת וכו' כלומר דאף בהפקר א"א שיהא גופו מופקרת ופירותיו לבעלים ואמטו להכי לרבנן אינה מופקרת דחזרה הוי ופריך אף בהקדש כן ואמאי לא נקט אלא הני תרתי גט שחרור והפקר דהפקר נמי אף על פי שאינו נדר הרי הוא נדר שאסור לו לחזור בו וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהלכות נדרים ויש ראייה לזה מהא דאמרינן פ' מי שמת איבעיא להו הקדיש כל נכסיו מהו הפקר כל נכסיו מהו וכו' וכדכתיבנא לה לעיל הלכך מה שאמר דנקט הפקר ולא נקט הקדש פי' בגוונא דלא שייך למימר הגוף מעכשיו ופירי לאחר שלשים ומשני דלא נקט אלא הני דפליגי בהו רבי ורבנן אבל בהקדש כ"ע מודו דאמירתו כמסירתו להדיוט ושניא הקדש מהפקר דהפקר אף על גב דאסור לחזור מ"מ עדיין לא קנו העולם ולא זכו בו וזה שאמר מעכשיו ולאחר שלשים ודאי דחזרתו חזרה אלא דעבד איסורא אבל ההקדש קנה ממש באמירתו וחזרתו לא מהניא ולא מידי הלכך כ"ע מודו דהאומר מעכשיו ולאחר שלשים יום דהרי זה הקדש ותנאה הוי ולא חזרה. ופריך תו אף בקדושין כן פי' כי היכי דפליגי רבי ורבנן בגיטין ובגט שחרור ובהפקר משום דלא מצינן לקיומי שתי הלשונות מעכשיו ולאחר שלשים יום ה"נ אית לך למימר בקידושין ואלו אנן תנן סתמא בקדושין פ' האומר מעכשיו ולאחר ל' יום ובא אחר וקידשה בתוך ל' מקודשת ואינה מקודשת ולא פליגי עלה ר' כלל ומשני אשכח רבי אומר מקודשת קידושין גמורין פי' אשכח

ברייטא דקתני להדיא ר' אומר וכו' ופליג עלה דמתניתין ולהכי לא קתני אלא גט שחרור והפקר ולא קתני קידושין משום דלא חשיב אלא הנהו דהויא סברא דנפשיה ולא מאי דקתני בברייטא להדיא כן נ"ל פי' הירושלמי. הא קמן להדיא דמחלקין בין הקדש להפקר ואלו הרב ז"ל מדמה הקדש להפקר דכי היכי דאמרין בהפקר דכיון דא"א שיהיה השדה מופקר לאחרים ופירותיו לבעלים משום הכי ההפקר בטל לגמרי ה"נ בהקדש בדק הבית ואפשר שלא היה כתוב כן בנוסחא שלו אי נמי דפריש פירושא אחרינא אי נמי סמך אגמרא דידן וכדאייתי לה מפ' המוכר את הבית ולא אייתי הא דירושלמי אלא לדוגמא בעלמא ואין לי להאריך עוד מ"מ הרי הרב ז"ל כתב בהדיא דהמקדש שדהו לבדק הבית מעכשיו ולאחר מיתה לא אמר כלום משום דלא מצינן למימר ביה גופא קני מהיום ופירות לאחר מיתה כל שכן בהקדש עניים היכא דליכא למימר גופא קני מהיום וכו' כגון בנדון דידן דלא הקדישה אלא פירות והקרקע לא תמכר ואפילו למאי דפרישנא בירושלמי אפשר דלא מיירי אלא בקדשי בדק הבית דאינהו על הסתם מיירי דליכא למימר בהו גופא מהיום ופירי לאחר מיתה וכמו שכתב הרשב"א ז"ל בתשובה אבל הקדש עניים מסתמא מיירי בגוונא דאיכא למימר בהו גופא קני מהיום וכו' והלכך לא מיירי בהו הירושלמי וכיון דכן איכא למימר דשניא הקדש עניים מהקדש גמור ואפילו היכא דליכא למימר גופא קני מהיום וכו' ואדרבה נדמייה להפקר תדע דבפ' מי שמת גבי הנהו בעיי דש"מ שהקדיש כל נכסיו לגירסת הר"ף ז"ל והרמב"ם ז"ל אדרבא הפקר עדיפא טפי מחילק לעניים וכדכתיבנא לעיל. ומ"מ נמצינו למדין דכל היכא דליכא לקיומי לשון מעכשיו ולשון לאחר מיתה לא אמר כלום וכל שכן היכא דלא אמרה מעכשיו אלא דקא אתית עלה מדין זמנו של שטר הא ודאי דלא אמרין הכי אלא היכא דמצית לקיומי לתרוייהו לשון מעכשיו ולשון לאחר מיתה אבל אם כתוב בשטר לאחר מיתה ולא מצית לקיומי לשון מעכשיו היאך יוכיח הזמן הפך מה שכתוב בשטר והכין דייק לשון רש"י ז"ל שכתב בפ' מי שאחזו בגמרא זה גיטך אם מתי ז"ל ורב הונא כרבי יוסי דאמר התם אינו צריך דקסבר זמנו של שטר מוכיח עליו דמהיום נתן לו את גוף הקרקע והפירות יאכל הוא בחייו דאם לא נתן לו הגוף מעכשיו למה נכתב זמן בשטר המתנה ע"כ וזה ברור הא לא דמיא אלא למה שכתב הרשב"א ז"ל וז"ל שטר מתנה זו שלא כתב בו קנין מעכשיו אף על פי שכתב בו זמן כיון שכתוב בו בפ' והמתנה הזאת שנתתי היא לאחר מיתה אבל לא מהיום ההוא והלאה בעוד שאני בחיים לא אמרין בה זמנו של שטר מוכיח עליו ע"כ. ובנדון דידן נמי הרי אמרה בפ' שבחיים חיייתה יהיה מורשה אלעזר כהן לגבות השכירות ולחזק את בדקי וכו'. ובר מן דין ומן דין הרי כתב מהר"י קולון ז"ל בסוף סי' צ"ד וז"ל נראה לעניות דעתי דלא שייך למימר זמנו של שטר מוכיח עליו אלא בשמצוה לכתוב שטר גמור וגם צוה לכתוב בו זמן אבל בצוואה זו שלא צויתה לכתוב בה זמן וגם לא נתכוונה לשטר גמור מדלא החתימה עליו כי אם עד אחד לא שייך למימר ביה שיוכיח עליו הזמן אפילו לר' יוסי וכן כתב הרשב"א ז"ל בתשובה וז"ל ועוד שאפשר שאפילו שאומר כן בפ' שרוצה שיקנה בקנין זה לאחר מיתה לא קנה שלא אמר רבי יוסי בכותב נכסים לבניו לאחר מותו קנה שיזמנו של שטר מוכיח עליו אלא משום דהתם כתב הוא זמן בשטר או שצוה לעדים לכתוב בו זמן וזכורני שכך קבלתי ממורי הרב ז"ל ע"כ לשון מהר"י קולון ז"ל. וכן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל בסוף הלכות זכיה שכתב וז"ל שטר מתנה שכתוב בו שיקנה פלוני שדה פלוני לאחר מיתה בין שהיה בשטר קנין בין שלא היה בו קנין כיון שכתוב בו זמן ובזמן זה חי היה הזמן יוכיח שמחיים הקנה לו ואינו זוכה אלא לאחר מיתה שאלו היה בדעתו להקנות לו בשטר זה לאחר מיתה לא היה כותב בו זמן לפיכך אף על פי שאין כתוב בו מהיום ולאחר מיתה קונה לאחר מיתה וכו' ע"כ. הא קמן דתלה הרב ז"ל טעמא דמילתא משום שאלו היה בדעתו להקנות לו בשטר זה לאחר מיתה לא היה כותב בו זמן וכו' אלמא משום דאיהו כתב הזמן אי נמי שצוה בפ' לכתוב הזמן הוא דמוכיח הזמן משום ייתורא דלמה ליה לכתוב אבל אם העדים כתבו הזמן מעצמם היאך דרשינן ייתורא ודילמא דעתו היה להקנות לאחר מיתה בשטר זה ולא רצה לכתוב בו זמן אלא שהעדים כתבו מעצמם ועוד משמע לי מלשון הרב ז"ל שכתב שאלו היה בדעתו להקנות לו בשטר זה וכו' דלא מיירי אלא בשטר הקנאה שלשון השטר בענין שקונה בעצמו שכותב לו שדי נתונה לך אבל אם הקנייה כבר נגמרה על פה והשטר אינו אלא לראיה היאך יהיה הזמן הכתוב בשטר הוכחה על מה שנעשה ונגמר על פה כגון בנ"ד דאי אמרת דבאמירה לגבוה לבד קנה וכבר חל הנדר ואינו יכול לחזור בו מעתה ע"כ השטר אינו אלא מזכרת ולראיה בעלמא ומה שאמרה כתבו וחתמו עלי בכל לשון זכות לא נתכוונה אלא שיהיה לראיה גמורה שלא יוכל אדם לערער אבל לא שיהיה שטר גמור שיהיה קונה בעצמו. תדע שלא נכתב השטר אלא אחר זמן רב שהקדישה באותו האופן וכמו שכתב החכם המעיד בכתיבת ידו וגם העד האחר העיד כן בעל פה והכין משמע לשון השטר עצמו שכתוב בסופו ולהיות זה אמת חתמו פה שמותינו אנחנו השומעים את דברי מרת שמחה הלזו זה היום וכו'. והילכך כיון שאינו אלא שטר ראייה היאך יוכיח על מה שהקדישה ונגמר כבר בעל פה מה שהקדישה בעל פה הוא לשון גרוע והוא מציא למהדר בה הא ודאי דהשטר לא יועיל ולא יציל דאינו אלא זכרון בעלמא וכ"ש שלא נכתב השטר אלא לאחר שהקדישה זמן רב וכמו שהעידו העדים החתומים על השטר וכדמוכח לשון השטר עצמו מעתה היאך יוכיח זמנו של שטר המאוחר זמן רב על הצוואה שנעשית מקדמת דנא. הילכך נקטינן מכל הני טעמי דכתיבנא דהצוואה

האחרונה קיימת והצוואה הראשונה בטלה לגמרי וכמו שפסקו רבני הגליל יצ"ו והוא פשוט יותר מביעתא בכותחא והמקיים הבטל ומבטל הקיים ליבטיל וליהוי כעפרא דארעא והמבטל הבטל ומקיים הקיים יתקיים לעולם והאל ינקנו משגיא'ו' ומהכשל בדבר הלכה וינחנו בדרך אמת. הצעיר בצלאל אשכנזי:

ש"ת מהרש"ם חלק ג סימן קיט

להרב וכו' מ"ה נפתלי הירץ טהיריהו נ"י אבד"ק וואלאטשיסק.

מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בדבר העזבון מהמנוח הנכבד מ' זאב משנה/מנשה/ ז"ל שהניח עזבון חמשה אלף ר"כ וחילק עזבונו ליורשין וחלק חמישית מסר ליד ר"מ לקרן קיימת עולמית ומהריוח ישכרו תמיד אנשים ללמוד משניות עבורו ועתה הענו בנותיו ורוצים ליקח חצי מהקרן ובעליהם ילמדו משניות והאריך ר"מ אם מותר לשנות והביא מיר"ד סי' רנ"א ס"ה ופ"ה בשם פמ"א ח"א סי' ק"ג ובפרט בנ"ד שנמסר ליד גבאי והנה אף שאני הארכת בתשובה להקל בכה"ג אבל היינו לשנות הריוח אבל לכלות מהקרן נראה דגם מהר"ק שהבאתי שם מודה דאין רשות לגבאי לשנות וכבר כ' הפמ"א בתשו' שם דבכה"ג שהקדיש לקרן קיימת אומדן דעתו ה' שלא לכלות מהקרן בשום אופן וגם בנדלדלו קרובים אין ליתן להם והנ"ל בנ"ד ובפרט שהבאתי שם בשם תשו' ד"ש סי' ס"ו דגם מהריוח אין לשנות ומכ"ש בנ"ד ואף דבעליהם/ישתעבדו/ ישהעבדו ללמוד משניות מ"מ אין זה עולמות/עולמית/ ובלשון ב"א הוי עולמות/עולמית/ לעולם ממש כידוע ולכן לענ"ד חלילה מלשנות הצוואה וע' מד"ר קהלת ורש"י שם ה' פסוק ט' אוהב כסף וגו' לא תבואה ג"ז הבל דאם אין לו מצוה קיימת לדורות ג"ז הבל ע"ש ומזה ראי' לדברי הפמ"א הנ"ל ועמג"א סוס"י קנ"ד שהביא ממד"ר פ' אחרי כן.

והנה אח"ז נשאלתי ממחור' הרב הגאון מו"ר משה באבד אבד"ק מיקילניץ ז"ל בדין שהשלישו בידו יורשי אשת ראובן וועקסלין/סוג שטרי חוב/ של איש א' שחייב לראובן ת"ק ר"כ ונתן ראובן לידם הוועקסלין להניחם ביד הרב הנ"ל קרן קיימת והעסקא יתחלק לעניי העיר בכל שנה ביום היא"צ וכן עשו ועתה נתדלדל ראובן ויש לו בתולה מאשתו הנ"ל שמתה שהגיעה לפרק נישואין והוא שעה"ד גדול אם מותר לשנות וליתן המעות לצרכי הנישואין/והשבת/ והשבת דגם לפמ"ש"ל דבכ"ג א"א לשנות מ"מ בכה"ג שהונח בידו רק שטרות וקי"ל דהמקדיש שטרות צריך שיהי' כומ"ס כתיבה ומסירה= ובוועקסלין צריך לעשות זירע/ערבות/ וזהו במקום כומ"ס כמ"ש בתשו' ח"צ סי' ס"ו/ קמ"ז ובנ"ד הרי לא עשה ראובן כן וא"כ הוי כלא בא ליד גבאי א"כ כיון שראובן עודנו חי הרי יוכל לישאל על נדרו וברצונו כדעת תשו' רמ"א סי' מ"ח דדוקא גבאי צדקה ממש אבל בבא ליד אדם חשוב שבעיר או טה"ע=טובי העיר= אין דינם כבא ליד גבאי א"כ שפיר מהני שאלה ואף שהרדב"ז ח"ד סי' קל"ד כתב דהחכם המתיר חייב נידוי מלבד דבתשו' רב"צ אשכנזי סי' ט"ו מבואר להיפוך אף גם בכה"ג דנ"ד שאינו חוזר ליקח לעצמו אלא לצורך יתומה עניי' גם הרדב"ז מודה ולכן בכה"ג לכ"ע יוכל לשנות וליתן להבתולה היתומה וע"ע בתשו' מהר"מ מינץ סגל סי' ע"ג באמצע התשו' ובתשו' עבה"ג סי' יז.

ש"ת מנחת יצחק חלק ב סימן לט

(ג) אולם י"ל כמו שאי' בתשו' שדה יצחק (סי' מ"ב), ע"ד השאלה באיש אחד חשב בלבו לעשות ק"ק לת"ת ובק"ח, =וביקור חולים= ונתחרט ורוצה לנדור הסך הנ"ל, לצורך קרוביו עניים, ופשיטא שת"ת ובק"ח עדיף מקרובים, וכתב שם, אכן תמה אני על כ"ת למה חרד עלינו את כל החרדה הזאת, וכי לא משכחת שנשאל לחכם על הנדר, ויתירו לו, כדאי' בטוש"ע (י"ד סי' רנ"ח), ואף ברדב"ז (ח"א סי' קל"ד, והובא בפ"ת), שהחכם המתיר חייב נידוי, מ"מ הרי אי' בתשו' הרשב"א מובא בב"י (י"ד סי' רנ"ט), בש"מ שהקדיש נכסיו לביהכ"נ משום דספק אם יכול לחזור בו, מ"מ ליתר שאת יתיר לו נדרו אף שמפסיד ביהכ"נ יעיי"ש, א"כ בנדר"ד דרוב הפוסקים ס"ל דמחשבה לחוד ל"מ, וגם כוונתו לטובת עניים קרוביו, א"כ בודאי לית דין ולית דיין שיכול לישאל על נדרו עכ"ד, ויעי' כה"ג בתשו' בית שלמה (חיר"ד סי' ק"ו), ויעי' בתשו' מהרש"מ (ח"ג סי' קי"ט) דהביא תשו' רב"צ אשכנזי (סי' ט"ו), דלא כרדב"ז, ובכה"ג שאינו חוזר ליקח לעצמו אלא לצורך יתומה עניי' גם הרדב"ז מודה, וציין לתשו' מהר"מ סג"ל (סי' ע"ג) ותשובת עבוה"ג (סי' י"ז) יעיי"ש, ויעי' בס"ח (סי' שכ"ד), וז"ל, עשיר אחד ה' מחלק מעות לעניים לצדקה, והי' נותן ביד הגבאי והי' לו אח עני וקרוביו עניים, א"ל החכם כל מה שאתה נותן לעניים ולגבאי נחשב לצדקה, טוב שתתן לאחיק ולקרוביך העניים, עכ"ל, ובתשו' זכרון יהודה (סי' ע"ט), כתב ע"ז, יען באלמנה ויתומים כתיב (בפ' משפטים), והי' כי אם צעק יצעק אלי, כתב בס"ח דהוי צדקה לאחרים במקום ש"ל קרובים כמו צדקה תחת צדקה יעיי"ש, וא"כ כמו כן י"ל בנדר"ד דעכ"פ מהני שאלה לצירוף מה שכתבתי (באות א') ואף בדאתי ליד גזבר ל"מ שאלה, יעי' בש"ע שם מ"מ כאן ליד גזבר הת"ת לא בא, ומה שנכתב על שם הקהל הי' רק להבריש מבניו כנז', ואף דבסמ"ע (סי' קכ"ה ס"ק כ"ה), אי' דאף בנתנו לאחר שאינו גבאי קבוע ג"כ ל"מ שאלה, וכאן אף דקרקע בחזקת בעלים קיימת ולא יצאה מיד מקדיש, יעי' בתשו' שער אפרים שם, דכתב כן, מ"מ בטאבאליציאן/בספרי אחוזה/ על שם הקהל הוי המה מוחזקין בזה, כמ"ש בתשו' חת"ס ושו"מ מובא בספר ד"ג (כלל כ"ה אות י"א), מ"מ הרי טעמם משום דתן הוי כזכי, ואף בזה מסופק התומים ויעי' בתשו' בי"צ (חיר"ד ח"ב סי' ע"ח), ובפתי"ש י"ד

שם, וכאן הרי לא אמר להקהל שיתנו לת"ת, ועי' טו"ז יו"ד שם (ס"ק ד'), בבא אצלו בדרך פקדון, ויעין בתשו' מהר"א אסאד (רס"י ש"ל), דהיכא שכבר הי' נכסיו ביד אחר שלא ע"ד לזכות לאחרים ל"א תן כזכי יעיי"ש, וביותר לפי מה שאי' בתשו' ר' בצלאל (סי' ט"ו) הובא בש"ך (ח"מ סי' רנ"ה סק"ה) הטעם דל"מ שאלה באתי ליד גזבר משום דקנהו הקדש במשיכה, יעיי"ש, וא"כ בנד"ד בודאי לא הי' דעתו שיקנה ההקדש היינו הת"ת קודם שיעשה עמהם התנאים הנהוגים בזה, (כי גם כעת לא עשה עדיין אף לפי דברי המערער), ויע' עוד מה שצדד בתשו' מהר"ש שם, וז"ל, ועוד י"ל דעכ"פ מהני שאלה, דאף בבא ליד גזבר ל"מ שאלה, אך באמת נודע מ"ש בתוס' כריתות (י"ד) וכו', א"כ הכא דעכ"פ לא זיכה לעניים בחנם רק שילמדו משניות עבור נשמתו, א"כ לא גרע מזכות כפרה שיש לו ע"י זריקת הדם ושוב מהני שאלה עכ"ד, וא"כ כמו כן הוא בנד"ד, ויעי' עוד בדין בבא ליד טובי העיר, אי הוי כבא ליד גבאי, בתשו' הרמ"א (סי' מ"ז) בתשו' הב"י דכתב בשם הרבינו ירוחם (נתיב י"ט ח"א), דאדם חשוב או טובי העיר הוי יד עניים, ונראה מדבריו אפילו שאינם גבאים, וכן מוכח בגמ', אמנם הרמ"א שם (סי' מ"ח בשאלה הרביעית) דחה זאת, וכתב דמדברי רש"י בגמרא מוכח דלא כרבינו ירוחם ודחה מה שכ' דכן משמע בגמ', ויעי' בתשו' מהרש"ם (ח"ג סי' קמ"ג) דמירושל' (פ"ד דפאה ופ"ה דמע"ש ה"ב) ראי' כדעת הרמ"א, ויע' בת' מהרש"ם שם (סי' קי"ט), מכל הלין טעמי נ"ל לצדד דע"י שאלה ליכא כאן שוב איסור לשנות לצורך נשואי היתומה, ויעי' בתשו' מהר"א (שם, וסי' ש"א), ובתשו' בי"צ (שם, אות ג') כתב דלבו אומר לו דהיכא דיש מצוה בהתרתו, כגון שהעני הנודר או שנחלה או שצריך המעות לקרוביו, גם הרב"ז מודה, ויש מצוה בהתרה יעיי"ש. שו"ת אבני נזר חלק יורה דעה סימן רצז

(ה) עוד יש לעיין כי בתשו' רדב"ז הובא בפתחי תשובה סי' רנ"ח סק"ז דאסור להתיר נדר לצדקה שמפסיד עניים. אך בטור סי' רנ"ח מפורש להדיא שיכול לישאל עליו. ואם הי' הב"ד אסורים הי' הוא עובר משום לפני עור וגו'. ובנדר דאסמכתא י"ל גם רדב"ז מודה. דדוקא בנדר דצדקה גמור. דלכתחילה אינו ראוי לשאול על נדר כזה דאין נשאלין על הקדשות אלא מדוחק [שו"ע סי' ר"ג סעי' ג']. וכ"ש בצדקה. א"כ מה לב"ד להכניס עצמו בזה. משא"כ בנדר דאסמכתא דקיל טובא. ובתשו' להרמב"ן סי' רנ"ה דנדר כזה נותר בחרטה דהשתא. ובודאי נשאלין עליו שלא מדוחק כלל אין איסור לב"ד. אבקשך שתמחול לכתוב לי דעתך כי הנני צריך להשיב שואלי דבר קודם ר"ה הבע"ל. תכתב לחיים טובים עת יתקע בשופר עם כל יוצאי חלצין:

כנפשו ונפש בן הדור'ש הק' אברהם:

שו"ת מהרש"ם חלק ג סימן פה

אבל בנ"ד גם בלא"ה כיון שחזר בו בינתיים טרם שהחזירו נגזל גם הרמ"ה מודה וכמ"ש ר"מ וע"ע בשו"ת ב"ח החדשות בק"א לסי' ע"ט מ"ש ע"ד רמ"ה הנ"ל מדברי ר' יונתן שבאס"ז ב"ק ל"ו ע"ש ועוד הלא נודע דלשי' כמ"פ תוכ"ד מהני חזרה גם בהקדש וצדקה ותליא אי מהני חרטה לבד בלא פתח בצדקה וע' בש"ך סי' רנ"ח סק"ד בשם ר"ב אשכנזי בזה אבל בח"מ סי' רנ"ה סק"ו הביא מהמלחמות ב"ק דהקדש נותר בין בפתח בין בחרטה א"כ מהני חזרה תוכ"ד וע' מח"א הל' צדקה סי' ה' וסי' ח' ותוד"ר למהריט"א אות ת' סי' ש"ד באורך וע' בשו"ת נטע שעשועים סי' מ"ח ושב"י ח"ג סי' קי"ח ושעה"מ פט"ו ממעה"ק ולכן הדבר פשוט לענ"ד שבידו לחזור בו וליתר שאת ישאל בב"ד ויתירו לו ואף שכ' הרדב"ז דראוי לייסר הב"ד המתירי' הנה בכה"ג שנראה דגם בלא שאלה בידו לחזור בו מעיקר הדין ודאי דראוי לעשות כן לצאת מחשש מכשול ח"ו וכבר הארכתי בזה בתשו' לסנוטין להוכיח כן ואין עת להעתיק כעת.

שו"ת מהרש"ם חלק ג סימן פה

אבל בנ"ד גם בלא"ה כיון שחזר בו בינתיים טרם שהחזירו נגזל גם הרמ"ה מודה וכמ"ש ר"מ וע"ע בשו"ת ב"ח החדשות בק"א לסי' ע"ט מ"ש ע"ד רמ"ה הנ"ל מדברי ר' יונתן שבאס"ז ב"ק ל"ו ע"ש ועוד הלא נודע דלשי' כמ"פ תוכ"ד מהני חזרה גם בהקדש וצדקה ותליא אי מהני חרטה לבד בלא פתח בצדקה וע' בש"ך סי' רנ"ח סק"ד בשם ר"ב אשכנזי בזה אבל בח"מ סי' רנ"ה סק"ו הביא מהמלחמות ב"ק דהקדש נותר בין בפתח בין בחרטה א"כ מהני חזרה תוכ"ד וע' מח"א הל' צדקה סי' ה' וסי' ח' ותוד"ר למהריט"א אות ת' סי' ש"ד באורך וע' בשו"ת נטע שעשועים סי' מ"ח ושב"י ח"ג סי' קי"ח ושעה"מ פט"ו ממעה"ק ולכן הדבר פשוט לענ"ד שבידו לחזור בו וליתר שאת ישאל בב"ד ויתירו לו ואף שכ' הרדב"ז דראוי לייסר הב"ד המתירי' הנה בכה"ג שנראה דגם בלא שאלה בידו לחזור בו מעיקר הדין ודאי דראוי לעשות כן לצאת מחשש מכשול ח"ו וכבר הארכתי בזה בתשו' לסנוטין להוכיח כן ואין עת להעתיק כעת.

שו"ת שואל ונשאל חלק ב - יורה דעה סימן קמד

לעיר תיטאווין יע"א

נשאלנו מההח"ש הדה"מ והכו' כמה"ר ר' דוד הכהן הי"ו במי שנהג ימים ושנים לתת שלשה פרוטות לצדקה ומצד הדוחק לא היה ביכולתו להמשיך וכבר נהג לתת רק פרוטה אחת אם מתירים לו:

תשובה כבר כתב ה' ישיב משה ז"ל ח"ב סי' ק"ד בדומה לזה דמדוחק מותר לעשות לו התרה וא"כ בנ"ד שאין כאן נדר רק מנהג בעלמא ויש ספק אם אמר בל"ן ודאי דמתירין לו בין על מה שעבר ובטל בין על העתיד ויתן לצדקה כפי רצונו:

ובשו"ת מהרש"ם [ח"ג סימן פה סוד"ה אבל] כתב על דברי הרדב"ז דמ"מ באופן שמעיקר הדין יכול לחזור בו גם בלא שאלה, ודאי ראוי להישאל כדי לצאת מחשש מכשול ח"ו, עיי"ש עוד.

ובשו"ת שואל ונשאל [ח"ב יו"ד סימן קמד] כתב שבאופן שנהג האדם לתת סכום מסויים לצדקה ועתה דחוק לו להמשיך לתת סכום זה, יש להקל להתיר לו קבלתו, כיון שאינו נדר אלא קבלה בעלמא, [ע"י בנדון זה להלן בפרק נו סעיף ח והערה כג מדברי הגרש"ז אויערבאך זצ"ל].

ע"י לעיל סי' רכ סט"ו אם קיבל נדר בשעת צרה ועבר הצרה.

יח. שו"ת אמרי יושר [ח"א סימן סז] ושו"ת יד יוסף [להגריי דייטש זצ"ל, סו"ס צב, והוא מדברי בן המחבר שם] שמדויק מדברי שו"ת בנימין זאב [הנ"ל בהערה ז] שדין נודר בעת צרה שאין לו התרה, היינו דוקא כשניצל מאותה הצרה שנדר עליה, וכדמשמע

שו"ת אמרי יושר חלק א סימן סז

לכבוד הרב הה"ג מוה' חיים דוד בראנדריס נ"י אבד"ק איסטריק ע"ד שאלתו באברך א' שנדר בעת חולי אמו סך רב לצדקה וגם להתענות ב' וה' כל השנה ולא התנה אם תעמוד מחליה ואמו מתה מהחולי ושל"ח ולכ"י וקשה עליו התענות גם הצדקה רב מכפי כוחו אם יוכל להתיר לו הנדרו והנה מטעם נודר בעת צרה אין לדון בזה כיון שלא הועיל נדרו כנראה מש"ך שם ס"ק ק"ח ביו"ד ס' רכ"ח שכ' דהוי כנודר ע"ד חבירו ומכ"ש לגבוה שענהו בעת צרתו ודברי תשו' שב"י ח"ג ס' פ"א שכ' להיפוך צע"ג ושו"ר בפ"ת שהעיר עליו אך עיקר השאלה מטעם נדרי צדקה אף דבי"ד ס' רנ"ח איתא דנשאלין מדוחק אבל בפ"ת שם הביא מתשו' רדב"ז ח"א ס' קל"ה דחכם המתיר נדר כזה בר נידוי הוא שמפסיד העניים והנה חפשי בתשו' הרדב"ז ולא מצאתיו אבל לא ראינו אינו ראי' גם בתשו' בי"ש יו"ד ח"ב ס' ק"ו הביא דברי הרדב"ז וחושש מאוד להתיר נדר צדקה אך כיון דמכל הפוסקים לא נראה כרדב"ז בזה יש לומר כיון דנדר יחד על תעניתים וצדקה יש להתיר לו נדר תענית וממילא יופקע חיוב צדקה מטעם נדרי שהותר מקצתו כדאי' ס' רכ"ט. אמנם אם היו הנדר על תעניתים בפ"ע וצדקה נדר בפ"ע דל"ש נדר שהותר מקצתו יש לחוש לרדב"ז הנ"ל לבד להתיר נדרי צדקה אבל התעניתים ודאי יש להתיר כדן בחרטה ופתח הנהוג. אלא דיש לחוש קצת כיון דאין מתירין את הנדר עד שיחול אף בדבר התלוי בזמן כמ"ש בי"ד ס' רכ"ח סעי' י"ז א"כ כיון דלא נדר על ימים רצופים כל יום ויום הוי כנדר בפ"ע ואין מתירין בפעם אחת רק בכל שבוע בב' וה' ודמי קצת לספיקו של מהר"ם במי שאמר בכל עת שיעשה דבר פלוני יתן פשוט דאפשר צריך התרה בכל פעם והובא בש"ך יו"ד ס' רל"ט ס"ק כ"ט וכפי הנראה דספיקו היא אי מקרי חל הנדר בפעם ראשונה או בכל עת בשעת עשיה ודברי מהר"ם מינץ שהובא בש"ך שם שכ' דל"ד לרכיבה דסו"ס רכ"ט תמוה וע' בס' יד שאול שם שהעיר ע"ז ובס' עצי לבונה סו"ס רכ"ט רצה לומר בדעת מהר"ם מינץ ז"ל דדוקא בהאי דס' רכ"ט שנשבע שלא ידבר עם פלוני ואם ידבר יאסר בבשר בכה"ג לא חל הנדר עד שידבר כיון דאסור לו לדבר משא"כ באמר סתם אם אעשה דבר פלוני שבידו לעשותו יעו"ש ולפ"ז צריך לומר הא דמבואר ס' רכ"ח סעי' י"ז דבנדר התלוי במעשה ותנאי אין להתיר עד שיחול היינו דוקא בדבר שאינו בידו וזה אינו דהא מבואר בנדרים פ"ז בקונם שאיני נהנה לאבא ולאבין אם איני עושה על פיך דר"נ וחכמים פליגי שם אם יפיר ואמרינן שם דפלוגתייהו בהפרה אבל בשאלה לכ"ע לא יפיר והרי שם בידה לעשות לפי' ואפ"ה לא יתיר הנדר כ"ז שלא חל. אך בנ"ד דהוי נדר לזמן דקיל טפי דלכמה פוסקים יכולין להתיר אף טרם שחל כדאי' בס' רכ"ח עכ"פ יש לומר בשכבר חל התענות הראשון מותר להתיר וכ"מ בתשו' רדב"ז ח"א ס' רע"ז להדיא בא' שנדר להתענות ב' וה' כל השנה עד שיבוא ב' הראשון מאותה השנה יעו"ש ומוכח דאז מתירין כל הנדר ויש לומר דתלוי בספיקו של הרא"ש הובא באו"ח ס' ת"ק ס"ח סעי' ח' בנודר להתענות ב' וה' אם הוי כנדר א' וסגי בקבלה א' לכולם ולמ"ש רמ"א שם דסגי בקבלה א' וכן נוהגין ה"ה לענין שאלה יכולין לישאל לאחר שחל תענות א':

ע"י פ"ת סי' רלב סק"ז?

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סימן קנ

ענף ו אך עדין נשאר קושית ידידי מ"ט לא אמרו כאן בבעיא דיד לצדקה ופאה שהיו לחומרא מטעם עני ורש הצדיקו מאחר דגם טעם זה יש שזה כולל יותר דברים מהטעם דספק לחומרא כגון נגד רוב וכגון עובדא דהש"ע בנסתפק על המעות שבידו אם הם של צדקה שלכא ספק איסור דלא איירי בנדר. וזה קשה גם על הר"ן שיהיה לחומרא מטעם עני ורש הצדיקו. וכן יש להקשות בגמ' חולין שם מ"ט לא הקשה אמתני' דלעיל מינה בדף קל"ב שהוא ג"כ ספק מתנות דאיתא התם בכור שנתערב במאה בזמן שמאה שוחטין את כולן פוטרינ את כולן והטעם משום שהוא ספק בכור שנתן הכהן לישראל במומו פטור ממתנות והמע"ה ויכול כל אחד לומר לכהן בכור שלי הוא א"כ חזינן דספק לקולא וליקשי ליה מהא דספק לקט ומ"ט הקשה לו אסיפא.

והנכון לע"ד דעני ורש הצדיקו אינו כלל על כל ספק שיצדיקו לצד העני, אלא דהענין הוא דהעניינים נחשבים למוחזקין דהא ממונם צריך להיות בשדהו וא"כ הוה כעין מוחזקין בזה אף שמצד דין הממון הוה הבעלים מוחזקין מצד חזקת מרא קמא ונתחדש שנצדיק לצד העניינים שהם יתחשבו למוחזקין ולכן הוה לעניינים. וכן במתנות כהונה מאחר שצריך להיות אצל הבעלים נתחדש שהכהן נחשב למוחזק אף בבית הבעלים דנחשב כבמקום הכהן וזהו ענין ההצדקה לצד העני והכהן. וא"כ אין שייך זה אלא כשיש ודאי לעניינים בהשדה כגון בעת הקציר שודאי יש שם לקט שהוא של עניינים ונחשב המקום מדין הצדיקו למקום העניינים ולכן אם נעשה ספק על קצת לקט הוא לעניינים מטעם מוחזק אבל כשיש ספק אם יש כלל שם כגון בספק אם צריך ליתן מתנות לכהן מכלאים אין שייך לומר שנחשב הכהן למוחזק כיון דיש ספק אם יש לכהן כלל מבהמה זו, דנהי שאם היה לכהן מתנות מכלאים היה גם מוחזק אבל הא אפשר שאינו לכהן ואינו גם מוחזק, ולכן אין כאן דין הצדקה ונשאר אדינא דהבעלים מוחזקין ואף בספק מוחזק היה הדין דהיכא דקיימא תיקום ובפרט שמן הדין הוה הבעלים מוחזקין. וכן בבכור שנתערב דאם הוא בכור אין הכהן אף מוחזק לכן ליכא כאן ענין הצדקה והוה הבעלים מוחזקין. וכן בצדקה דיש ספק אם יש יד לצדקה נמי אם אין יד לא הוה העניינים מוחזקין דהא ליתא של עניינים בידו לגבי דינר זה. ואף בפאה נמי אינם מוחזקין במקום הספק דאם אין יד לפאה אין במקום זה פאה של עניינים והוה הבעלים מוחזקין, ואף שעדין הם מוחזקין במקום ההוא לגבי לקט ושכחה מ"מ לגבי פאה לא הוה מוחזקין. ורק בלקט נחשבו מדין הצדיקו מוחזקין העניינים משום שהרי יש לקט בכל השדה ולכן על כל תבואה שבשדה זו שיש להסתפק אם הוא מלקט או לא נחשבו העניינים מוחזקין מחדש התורה בקרא דהצדיקו.

ורצה הגמ' לדמות גר שנתגייר ויש לו עתה פרה שחוטת שמעתה מקומו וידו לענין מתנות מבהמות החייבות שייך לכהן שנחשב מוחזק מטעם הצדיקו רק שאומר שפטור ממתנות בהמה זו משום שאפשר נשחטה תחלה, אינו מגרע ספק זה חזקת הכהן כיון דבעצם היא בהמה ששייך להיות בה חיוב ויש לחייבו מטעם הצדיקו שהכהן מוחזק. ומתריך רבא דפרה בחזקת פטורא קיימא ואף שאינה חזקה גמורה כדחזינן שחייב בחלה, וכדוהוכיח ידידי, אבל זה שעד עתה היתה בחזקת פטורא מועיל שלא נחשב הכהן מוחזק במתנות פרה זו שהיא עתה שחוטת ועד עתה אם היתה נשחטה היתה פטורה ואף שגם הגר אינו בדין מוחזק מ"מ היכא דקיימא תיקום. וגם כיון שאין בה דין מוחזק דכהן מטעם הצדיקו קם ממילא אדינא דהגר הוא מוחזק. אבל קמה בחזקת חיוב קיימא פ' השדה קיימא שיהיה בה לקט ויהיה בה זכות לעניינים והוה שדה זו בחזקת עניינים ללקט דכל הקמה אפשר יהיה מהן לקט ולכן כשיש ספק על שבלת אם הוא לקט או לא הוה בחזקת העניינים דאף דגם בחזקת בעלים הוא מכל מקום מטעם הצדיקו נחשבו העניינים למוחזקין כדבארתי.

ופריך מעיסה דג"כ אין להחשיב את הכהן למוחזק ומ"מ חייב ותריך שהוא מטעם ספק איסורא. ומה שלא מתריך בלקט שהוא ספק איסור, להר"ן הוא משום שנחשב ספק ממון ולרמב"ן הוא מטעם דכיון שהרוב הוא של הבעלים היה לנו לילך בתר רובא ולכן הוכרח לומר מטעם הצדיקו דלכן נחשבו העניינים למוחזקין ואין הולכין בתר רובא.

וא"כ אין שייך זה אלא בספק לקט וילפינן מזה במי שמסופק על המעות שבידו אם הם של עניינים דודאי כשנעשה אצלו ספק, יש אצלו ממון עניינים או שהיה אצלו כגון בגבאי צדקה שלכן הוה מקומו מוחזק לעניינים מטעם הצדיקו כמו בלקט שהוה מוחזקין משום שבשדה צריך להיות לקט שלהם. ואף שחזקה שמה שביד אדם הוא שלו מ"מ הרי חזקה זו איתרעאי כיון שבידו היה ממון עניינים ולכן מטעם הצדיקו נעשו העניינים מוחזקין באלו שאפשר להיות שהן של עניינים, וצריך ליתנם לצדקה. אבל בבעיית חילק כל נכסיו לעניינים בשכ"מ אם יכול לחזור בו אין שייך לילך לחומרא מטעם הצדיקו כיון דאין להחשיבם למוחזקין.

והנכון לע"ד דמטעם איסור היו הולכין שם לחומרא אבל מטעם איסור יש תקנה להתיר נדרו ע"פ חכם בחרטה דאין זה נודר בעת צרה שאין מתירין, דהוא דוקא בנודר כדי להנצל מן הצרה שאם יקום מחליו יתן לצדקה אבל בנודר בחליו נדר בעלמא וכ"ש בזה שעל אחר מיתה נדר שאינו להנצל מן הצרה אלא מחמת שרצה לידור ליתן לעניינים יכולין להתירו, דהא הטעם שאין מתירין הוא מטעם דהוה כנודר לדעת חברו משום טובה שעשה לו כדאיתא ביו"ד סי' רכ"ח בש"ך ס"ק ק"ז ובבאורי הגר"א וא"כ לא שייך זה בנודר שלא בכונה לחיות וכ"ש כשהאומדנא הוא שנדר דוקא אם ימות. ועיין בחדושי רעק"א שם שאף בנדר סתם שלא הזכיר אם יצילני ה' נמי כתב מהרלב"ח דיש לו התרה וכ"ש הכא שיכולין להתירו. ולכן מצד האיסור כיון שהוא מתחרט וגם יש לו פתח

היה נשאל ומתירין לו. אך בעיית הגמ' הוא מצד דין ממון דכבר זכו בהן עניים או באמירה או אף בקנין איירי שם ובדין ממון אין מועיל התרה ומספקא להו אם יש אומדנא אף בעניים שרוצה לחזור באם יעמוד מחליו או ליכא אומדנא. ונמצא שאחר שיתירו לו בשאלה ליכא ספק איסור אלא ספק ממון והוי לקולא ויכול לחזור בו דספק ממון עניים הוא ככל שאר ספק ממון דטעם הצדיקו לא נאמר ע"ז כיון שאין להחשיבם מוחזקים כדלעיל.

ועד"ז כתב בשו"ת אגרות משה ניו"ד ח"א סימן קנ, סוף ענף ו' מדנפשיה, שנדר בעת צרה שאין מתירים, היינו כשנודר כדי להינצל מן הצרה, שאם יקום מחוליו יתן לצדקה, אבל כשנדר בחוליו נדר בעלמא, יכולים להתירו, וכתב שכל שכן אם נודר על אחר מיתה נדר שאינו להינצל מן הצרה, אלא מחמת שרצה לידור ליתן לעניים, דהא הטעם שאין מתירים זהו מטעם דהוי כנודר לדעת חברו משום טובה שעשה לו, ונכדאי בש"ך ס"ק קז, ובביאור הגר"א שם ס"ק קיז, וא"כ לא שייך זה בנודר שלא בכוונה לחיות, וכל שכן כשהאומדנא הוא שנדר דוקא אם ימות. וסיים שכן מוכח מדברי המהרלב"ח הנ"ל, שכתב שאם לא הזכיר "אם יצילני ה'", יש לו התרה, וכל שכן בזה.

156 שו"ת נודע ביהודה מהדורא תניינא - יורה דעה סימן קנט להנ"ל מה ששאל באשה שנדרה בשעה שהיתה מקשה לילד את המלבוש שלה לבה"כ לעשות ממנה מעיל. זה ידוע לו שזה מקרי נודר בעת צרה וידוע מה שכתב הש"ך בסימן רכ"ח בס"ק ק"ח. ואמנם נלע"ד דהבעל ודאי יכול להפר שהרי אפילו נדרה על דעת רבים יכול להפר כמבואר בסי' רל"ד בש"ך בס"ק ד' שהבעל מפר נדרי אשתו אפילו נדרה עד"ו, ובזה אין מקום לקושית הש"ך בסימן רכ"ח בס"ק ק"ח הנ"ל וא"כ הבעל ודאי יכול להפר, רק שמסופק אני אם צריך להפר כלל אם חל הנדר כלל שאף שזה המלבוש יש לה מבית אביה מ"מ לא גרע מנכסי מלוג ועכ"פ יכול להפר שודאי שאם לא יהיה לה מלבוש זה יצטרך לעשות לה מלבוש אחר וכיון שיכול להפר אין צריך לא שום פתח ולא שום חרטה. דברי הד"ש.

ל. שו"ת נודע ביהודה [תנינא יו"ד סימן קנט], שבעל יכול להפר נדרים שנדרה אשתו בעת צרה, שהרי אפילו נדרה "על דעת רבים" יכול בעלה להפר לה, לדעת כמה ראשונים, ונכדלהן בפרק לג סעיף יד, והו"ד בפת"ש [סימן רכח ס"ק מב]. ועי' בשו"ת מהר"ש [ענגיל, ח"א סו"ס סב], בשו"ת תשובת ריב"א [להגר"ר יואל אונגאר זצ"ל, ח"א יו"ד סימן קנט], ובשו"ת יד הלוי [להגר"ד מוירצבורג, יו"ד סו"ס קנד] דמשמע שסמכו על שיטה זו לדינא.

ובשו"ת דעת סופר ניו"ד סימן עד] כתב להוכיח גם מדברי החת"ס [בגיטין לה ב ד"ה וליחוש (הב')] שהבעל יכול להפר גם נדרים שנדרה אשתו בעת צרה, [עכ"פ לדעת הרמב"ן שם], עיי"ש, וגם בשו"ת קול יהודה [להגר"י גרינפלד זצ"ל, הנדפס בשו"ת מהרש"ג ח"ג, סימן נד] צידד שבעל יכול להפר נדר שנדרה האשה בעת צרה, עכ"פ היכא דידעיןן שאם היה שומע הבעל הנדר לא היה מתרצה. (שבאופן זה בודאי לא היה לה מצוה לידור).

שו"ת מהר"ם שיק יורה דעה סימן רי שיל"ת חוסט יום ד' י"א אלול תרל"ג לפ"ק:

כשמוע קול שופר יוחק לחיים טובים בספר ידידי הרב הגדול המופלג המפורסם כש"ת מוה' נפתלי סופר נ"י אב"ד בק"ק פעטשיניאדארף והגליל יע"א:

מכתבו קבלתי ואם אמנם שעיני חלושים מאוד בעוה"ר וכתיבתו הי' מלאה מחקים וכתבא דקשה למקריא מ"מ דחקתי לקרותו ומצאתי בו את שאלתו באשה אחת שבעלה הי' מסוכן וקיבלה עליה להתענות ב' וה' כל השנה ושאלתה לבתה הגדולה אם תרצה ג"כ לקבל כמוה ואמרה הן ונתרפא בעלה ובאו לשאול אם צריכין להתענות ודעת מעלתו נ"י נוטה כי להאשה יכול הבעל להפר כמ"ש

הנוב"י מהד"ת חיו"ד סי' נ"ט דאפילו בנודרת בעת צרה יכול הבעל להפר לה ובתה אפשר דהוי כתלתה באמה וכעין דאיתא ביו"ד סי' רל"ד סעי' נ"ד ועוד דהרי בב' וה' יחולו ג"כ יום טוב וצריכין להתיר ואף על גב דאיתא ביו"ד סי' רכ"ח סעי' מ"ה ברמ"א דאין היתר לנדר בעת צרה כיון דהותר מקצת הותר הכל ועוד האריך קצת:

ולפי ענ"ד נראה דדברי הנוב"י הנ"ל תמוהים דכ' בפשיטות בלי ראי' דבעל יכול להפר כמו בנדרה עד"ר ותימה הרי הרא"ש בגיטין דף ל"ה בסוגיא דנודרת העלה מעיקרא דאשה שנדרה עד"ר יכול הבעל להפר כדמוכח מסוגיא דהתם ואפ"ה אח"ז הקשה על הא דפריך ודלמא תיזול לגבי חכם וכו' הא הנודר לחבירו אין מתירין לו אלא בפניו בין בעל ובין חכם הרי מבואר דאע"ג דעד"ר יכול הבעל להפר אבל בנדרה לחבירו א"י להפר וכן נקטו התוס' והר"ן ושאר מפורשים בלשונם וכן מסתבר והרי הרמ"א בתשובה סי' ק"ג ומרן הגאון בעל חת"ס זצ"ל בחיו"ד סי' י' האריך וביאר באריכות דעיקר טעם של נודר בעת צרה הוא משום דהוי כנודר לחבירו ועשה לו טובה דבעינן התרה דווקא מדעתו ומרצונו וכן מצאתי שכ' כן והאריך בזה הש"ג בריש פרק שבועות שתיים בתרא:

וכיון דהיא נדרה וה' עשה לה טובה אח"ז להחיות את בעלה לכך אין התרה וא"כ איך יכול הבעל להפר בשלמא אם נדרה ע"ד רבים כ' הרא"ש שם בפ"ד גיטין אות ח' דאין לה כח לעקור רשותו וכח שיש לבעל עלי' וזה שייך בעלמא אבל בעת צרה שנדרה להציל עצמה או בעלה וכיוצא שבשביל הצלה נדרה וכעין ע"ד המקום ודעת המקום היא והוא חייבין וכ"ש בדבר שזכות הוא לו וזכין שלא מדעתו ואנן סהדי דניחא לי' ואיך אפשר שיפר לה כח כזה שלא תהא רשאי להציל עצמה או בעלה ובוודאי אין לו כח על זה ודברי הנוב"י צריכין עיון:

וגם הטעם השני דבכלל הנדר ב' וה' גם יום טוב איתא הנה לפי הדרך של לשון בני אדם מסתמא לא אמרה עלי' ולא לשון שבועה אלא שקבלה על עצמה להתענות ובקיבלה ק"ל בא"ח סי' ת"ח ובסי' תק"ע דא"צ התרה והטעם דקבלה הוי כנדר הוא מטעם דבפיך זו צדקה שכ' הר"ן בנדרים דף ח' וכן הש"ג הנ"ל דכל דבר מצוה בכלל ולכך קבלת תענית הוי נדר אבל אם יש ביניהם שבתות וימים טובים לא התחיל שום נדר דיו"ט אינו מצוה אדרבה עבירה ולכך א"צ התרה ואפילו מיירי שהאשה אמרה בלשון קונם או בשבועה בכולל דחל וצריך התרה כ' מרן הגאון זצ"ל בחת"ס סי' י' הנ"ל לישב דעת ר"ח דבכה"ג לא שייך הותר כולו יעיי"ש הטעם והסברא. ולכאורה ה' אפשר לומר דקלקלתה תקנה לה דהרי כ' הר"ן בנדרים דף ס"ג ע"א דבנדר שנה סתם צריך להתחיל הנדר מיד וכן פסק ביו"ד סי' ר"ך וכ' הר"ן דנראה לו אם לא התחיל מיד אין לו תשלומין וא"כ אשה זו שלא התחילה נדרה מיד עברה על כל יחל ואיכא מצוה לאתשולי וא"כ כיון דהותר הותר כולו:

ואפילו לפי מ"ש מרן זצ"ל דלא אמרינן כאן הותר כולו נראה דלא אמרו אלא בשבתות וימים טובים דאיכא עבירה ואין הקדוש ברוך הוא רוצה בה וכאלו לא חל מעיקרא והוא כדבר בפני עצמו. וכאן דנדרה בעת צרה דרוצה להרבות זכותו וא"כ כל ב' וה' דימי החול דוודאי הוי בכלל הנדר ונהי שעברה מ"מ הנדר ה' באחד עם כל ב' וה' של כל השנה ואם הותר מקצת הותר הכל כדיליף מקרא בריש נדרים דף ד'. איברא דגם זה אינו מעלה ארוכה דהרי דעת רשב"א שהובא בר"ן שם נראה דלא ס"ל כן ולא עברה עדיין על כל יחל וא"כ הוי כשאר נודר בעת צרה דאין לה התרה. בוודאי אם יש לחוש למכשול כבר כ' הרמ"א שם בתשובה וכן בחשש חולה דאין כל תעניות מצוה ועיין במהרי"ט חיו"ד סי' כ"ה:

איברא דלפי ענ"ד וכבר כתבתי כן במקום אחר דאפילו במצטער צריך לפדות (עיין בחאו"ח סי' רצ"א) שהרי בא"ח סי' תקס"ה סעיף ב' הביא הרמ"א בשם י"א דמצטער יכול לפדות תעניתו עיין שם ורא"ש פליג עליו דאין דמי צער זה לצער זה וכ' הד"מ דהראב"ד מישב זה דאומדן דעת הוא ועיי"ש במחש"ק ס"ק י"ג ונראה דבנידון כזה גם הרא"ש מודה דלכל הפחות מועיל בכה"ג התרה דהיינו אם התיירו לו מקצת שכ' מרן זצ"ל דמה שהיא לתועלת אינו ניתר. וכיון דהיא רוצה לפדות וקעבדה מצות צדקה מאי תועלת ומצוה שיצטער טפי שנחשב זה לתועלת כביכ"ל להש"ת ומאי תועלת למצוה אם מצטער טפי אף על גב שהש"ך בסי' רכ"ח סעיף כ' השיג על הרמ"א שכ' דבעינן דווקא תועלת הא כבר כ' השעה"מ פ"ו משבועות בשם מהרי"ט והובא בפתחי תשובה שם דאדרבה דדברי הש"ך קשים וא"כ כיון דבלא"ה נדר הנ"ל צריך להתיר כדלעיל אלא שכתבתי דמרן זצ"ל כתב כה"ג לא אמרינן הותר מקצתו הותר כולו כיון דבזה אין תועלת לחבירו ובזה יש תועלת היינו לפדות התענית י"ל אבל דווקא להתענות י"ל דלא חשיב תועלת:

הנה בנידון הנ"ל לדעת הנוב"י מועיל הפרת הבעל לאשה אלא שהקשתי עליו כדלעיל וזהו אם רוצה להפר לגמרי אבל אם רוצה להפר רק התענית בפועל אבל לפדות התענית אינו רוצה להפר א"כ איכא למימר דיוכל להפר דבזה נדרה על דעתו אם בפועל או בפדיון אלא דזה אכתי אינו מועיל לדעת הר"ן הנ"ל כבר עברה על כל יחל ובעל מיגז גיז וא"כ צריכה גם היתר חכם כדלעיל והותר הכל מה שאינו תועלת צריכה לפדות ובזה יצאנו גם חשש הסכנה מיהו הבת דווקא אם קשה עליה ומצטערת ויש חרטה ופתח אפשר לה להתיר ע"י פדיון כן נראה לפענ"ד. ובשה"ג נראה דס"ל הותר מקצתו הותר כולו ומישב דברי ר"ח באופן אחר והרבה דברים יש ללמוד ממנו עיין שם

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

(קמ) שיש לו התרה - ע"ל (סי' שלד סל"ב) [ז"ל שם: כיון שנדה עצמו בעה"ב הכניס עצמו בנידוי שלמעלה ומי יתירנו לו] (ש"ך).

(קמא) שאין לו התרה - הטעם דלגבי עולם הבא הוי עתה [פי' קודם שמת¹⁵⁷] קודם דחל הנדר דלא מהני התרה (רע"א), וי"א שהוא תלוי בדעת המקום, ולכן כל שהוא דבר מצוה יש להתירו כמו על דעת רבים (&), ואפילו שיש אומרים שאין מתירים על דעת רבים אפילו לדבר מצוה, הרי זה ספק ספיקא (רע"א * מהרי"ל לבית לוי).

(קמב) ואם כבר נדר כך – וי"א דדוקא באומר "אם יצילני ה' כו"א אבל בנדר סתם, יש לו התרה (רע"א), לאה אשת יעקב חלתה עד שהגיעה לשערי מות ונדרה נדר שאם תעמוד מחליה תתן אלף זהובים לצדקה ויעקב בעלה כששמע הנדר שנדרה לאה אשתו התרצה לדבריה ולקיים נדרה ונתרפאה, ויעקב אומר עכשיו שלא היו פיו ולבו שוין בדבר הזה כי לא התרצה עצמו לדברי אשתו כי אם להפיס דעתה, אין הבעל מחויב לקיים הנדר. עי' רמ"א לקמן (סי' רלב סי"ז) מי שנדר לחולה איזה דבר אם נעשה זה משום הפצרת החולה שלא תיטרף דעתו עליו הוה כנדר אונס ואפי' לא הודיע כן לעדים מותר ואפי' לא הכירו באנס דכשם שהוא נאמן לומר אדעת' דהכי לא נדרתי והחכם מפר לו אף על פי שנדר סתם (רע"א * עבה"ג).

(קמג) שנדר בשעת צרה כו' - ואם נדר להתענות ומבטל מלימודו, מותר להתיר אותו נדר, כי ת"ת כנגד כולם ואסור להתענות ולגרום הביטול. וגם לשחוט ולבדוק ולהורות, יכול להתיר, כי בכולם יש מצוה אם אינו מצוי אחר. וה"ה אם נדר על דעת רבים יכולים להתיר כיון דמיחשב דבר מצוה. מיהו מי שהתענית אינו מזיק לו להתבטל, אינו יכול להתיר, וכן כל מצוה שהכל מצליחים לעמוד בה אבל אין המסגף יכול לעמוד הכל לפי טבעו יש

ואם לאחר העיון נראה גם למעלתו כן. כן יעשה ואמטינא שיבא דברי ידידו הדו"ש וחותרם בברכת השנים לאלתר יכתב ויחתם לחיים טובים עם כל ב"ב: הק' משה שיק מברעזאווע.

לא. שו"ת מהר"ם שיק [יו"ד סימן רי, ובסימן ריז בקצרה], וכדבריו הסיק המהרש"ם [בשו"ת ח"ח סימן קצו, וכן משמע מדבריו בשו"ת ח"א סימן לב, עיי"ש שדן בנדר בעת צרה שנדרה האשה ושמע בעלה ושחק, ולא כתב לדון מטעם הפרת הבעל]. וגם בשו"ת באר משה [ח"א סימן נז אות יב] כתב דלדינא יש לחוש לשיטה זו שאין הבעל יכול להפר נדר שנדרה אשתו בעת צרה.

לב. שו"ת באר משה [ח"א סימן נז אות יב], שדוקא כשכבר עברה הצרה וזכו לישועת השי"ת, אין הבעל יכול להפר לדברי המהר"ם שיק [נה"ל בהערה לאן, אך אם הבעל רוצה להפר לה בשעת הנדר טרם שעברה הצרה, יכול הוא להפר וכדברי הנודע ביהודה, עיי"ש].

ערוך השולחן יורה דעה סימן רכח סעיף קכח

כתב רבינו הב"י בסעי' ל"ו מי שנדר לעלות לארץ ישראל יש לו התרה כשארי נדרים עכ"ל ובסעי' מ"ב כתב נדר להתענות או לצדקה יש לו התרה ע"י פתח וחרטה והוא שלא באה צדקה ליד גבאי ואם נתן מקצת יכול הוא להשאיל על השאר עכ"ל ביאור הדברים דלכאורא הייתי אומר דהיתר התרת נדרים אינו אלא בנדרי רשות דהא פרשה דהתרת נדרים מ"ירא בנדרי רשות אבל אם נדר לעשות מצוה אינו מועיל התרת נדר כמו שאינו מועיל בנדר מניעת עבירה כמו שלא לשחוק בקוביא וכיוצא בזה כמו שנתבאר בסעי' מ"ג שמפני טעם זה צריך לפרט את הנדר לפני החכם כדי שלא יתיר לו נדר שיש בו חשש איסור בהתרתו ולזה קמ"ל דאפילו בנדרי מצוה כמו להתענות וליתן צדקה ואפילו לעלות לא"י דמצוה רבה היא מ"מ יש לזה התרה ואפילו נדר להביא קרבן דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט יכול להתיר נדרו [הרא"ש בתשו' כלל י"ב סעי' ב'] וטעמו של דבר דכיון דמצוה זו לא הטילה התורה עליו שאינה חיובית אלא שברצונו קיבל עליו שוב מועיל לה התרה כמו נדרי רשות ואי משום שיש מצוה בקיומה אך הא גם נדרי רשות יש מצוה בקיומה אחרי הנדר ועכ"ז מועיל התרה וא"כ לנדרי מצוה מועיל ג"כ אם המצוה אינה חיובית עליו מדאורייתא או מדרבנן ואפילו קיים חצי המצוה יש על מחצה שנייה התרה אך בכה"ג לא יתיר בחרטה רק בפתח כמובן:

¹⁵⁷ עי' לקמן סי' רמ סק"כ (כו) שאפשר שצריכים לחכות עד שנה אחרי הפטירה שיכנס לעולם הבא.

אוכלים פת במלח ומתענגים ויש מעונים כשאנים יושבים על סיר הבשר וכל א' יעשה לפי מה שימצא בטבעו, וע"ל סק"ק (קכג) (ש"ך), אשה שהיתה מקשה לילד ונדרה המלבוש שלה לבהכ"נ לעשות ממנה מעיל, הבעל יכול להפר, שהרי אפילו נדרה ע"ד רבים יכול להפר (&), אלא שיש להסתפק אם צריך להפר כלל ואם חל הנדר כלל, דאף שזה המלבוש היה לה מבית אביה, מ"מ לא גרע מנכסי מלוג, ועכ"פ יכול להפר שודאי שאם לא יהיה לה מלבוש זה, יצטרך לעשות לה מלבוש אחר, וכיון שיכול להפר אין צריך לא שום פתח ולא שום חרטה (פ"ת), ועי' לקמן (ט"ז סי' רפב סי"ט ד"ה אבל כתובים) שי"א שאין לעשות תשמיש ספר תורה מבגד שנשתש בו הדיוט, אבל זה דווקא בתשמיש קדושה הנמנה באו"ח (סי' קנד ס"ג)¹⁵⁸ ולא שתשמיש דתשמיש, אבל זה רק לחומרא, שאם כן השתמשו אסור להורידו מקדושתה (פ"ת), אשה שנדרה בעת חליה לתת דסוקיא [חגורה] שלה המרוקם בחוטי כסף מוזהבים לא' מכלי קודש בבה"כ, אין איסור בפירוש ולכן טוב לעשות קדושה קלה, אמנם יש צד לעשותו למעיל ס"ת שלזה צריך שינוי מעשה, אבל העיקר לעשות ממנה קדושה קלה, אבל אין איסורו ברור, ולכן אם נדרה בפירוש לעשות מעיל לס"ת יש לעשותו, אבל מפה מרוקמת ומצויירת יפה יפה שבו מכניסים הגוים ילדיהם כשמכניסים אותן לע"ז שלהם וביקש לעשותו מפה לס"ת ואסרתי ובאשר היה מוהל לקחו ללפף בו הילדים שמל ולא מחיתי בידו (פ"ת * חוות יאיר).

(קמד) אין להתיר - יש חילוק בין מי שנדר בעת צרתו ופירש "אם יצילהו ה' ית' הרי הוא נודר כך וכך", אין להתיר, אבל כשנדר סתם בלי שום תנאי, בין יצילהו ה' ית' או לא יצילהו, יכולים להתיר לו, ועי' בש"ך (סק"קמז) שמחלק כה"ג ומ"ש באחד שנדר בעת צרה לילך לא"י כו' צ"ל דמיירי נמי בכה"ג שפירש אם יצילהו ה' ית' ילך לארץ ישראל (פ"ת)¹⁵⁹.

¹⁵⁸ ז"ל: תשמישי קדושה, כגון: תיק של ספרים ומזוזות, ורצועות תפילין, וארגז שנותנין בו ס"ת או חומש וכסא שנותנין עליו ס"ת, ווילון שתולין לפני ההיכל, יש בהן קדושה וצריך לגנוז. הגה: ודוקא הדבר שמניחין בהן דבר הקדושה בעצמו לפעמים, או שנעשית לכבוד כגון המכסה שעל הקרשים של הספרים, אבל אותו מכסה שהוא לשמור אותו מכסה שעל הקרשים, לא מיקרי תשמיש, דהוי תשמיש דתשמיש, וכל כיוצא בזה. יש אומרים דלא מקרי ארון הקודש אלא אם הוא כמין ארגז, שאינו עשוי רק לכבוד התורה, אבל ארון הבנוי בחומה הנעשה לשמירה, לא מיקרי תשמיש קדושה.

¹⁵⁹ שו"ת חתם סופר חלק ב (יורה דעה) סימן י
שלום וכ"ט לידידי הרב המאה"ג המפורסם / המפורסם / החרוץ בעל פיפיות מו"ה יהודה נ"י אב"ד ק"ק סעמניץ.

יקרתו הגיעני נידן שוחט א' אשר זה שנתים בחליו אמר שלא יהי' עוד שוחט ומזה הדיבור נתפרסם שגדר בעדו בנדר שלא להיות עוד שוחט וכעת הציבור צריכים לשוחט שני מפני תקנתם קבועה שלא לאכול משחיטתו של שוחט אחד ולא נמצא שוחט לע"ג אלא זה ונפשו היפה בשאלתו היש התיר לנדרו בעת צרת חליו. והאריך מעלתו כדרכו.

ואבאר בעז"ה מקור ושורש הדין וממילא רווחא שמעתא ברצותו ית"ש. הנה בתשו מהר"ם מינץ סי' ע"ט אשר רמז עליו ש"כ יו"ד סי' רכ"ח ס"ק ק"ט כ' כיון דפליגי להתוס' ריש חולין מצוה לנדר בעת צרה ויש חולקין דהוי כבונה במה וצ"ל יעקב אבינו קודם מ"ת = מתן תורה = הוי ובסוף התשובה כ' עוד דמאם ינתן העם הזה בידי והחרמתי עריהם אין ראי' דב"ד שאני אבל יחיד הוי כבונה במה נמצא לדידהו מצוה להתיר דהמקיימו כאלו הקריב עליו קרבן והשתא אין לנו לחדש פלוגתא רחוקה דלהך דיעה מצוה לישאל ולהתוס' אסור לשאול עליו זהו פלוגתא רחוקה ומה שנמצא בשם מהר"י החסיד שאסור לישאל עליו ומסיים שיש שם סכנה בדבר הלא אין טעם לאיסור אלא מפני סכנה שכתב החסיד אין לחוש לזה כי לא נתפשטו צוואתיו ורובם נתבטלו ועל זה עשה מעשה עם גאונים שעמו והתירו נדר שנדר בעת צרה ושוב מייתי שם שיש להפליא על מ"ש רבנו חננאל בס' המקצו' א' נדר בצרתו להתענות ב' וה' כל השנה ולא התנה חוץ משבת וי"ט והורה להתיר לו נדרו משבת וי"ט משמע מלשו' דבשאר ימים ב' ות' דחול אסור וקשה אמאי הא נדר שהותר מקצתו הותר כולו אלו דברי מהר"ם מינץ שם.

ואמנם הוא לא ידע טעם לאיסור זה ומפני זה כ' מ"ש אכן בס' בנימין זאב סי' רפ"ט המציא מעצמו טעם נכון וקלסי' הרמ"א בתשובה סי' ק"ג משום דהוי כנדר לדעת ותועלת חברו וקיבל ממנו טובה שאין מתירי' אלא לרצונו וה"נ הנדר הוא לטובת כביכול כי נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני כביכול ועשה לו טובה שהצילו מצרה ואין מתירי' לו אלא מרצונו ית"ש וע"כ אין להתיר ע"ש ולפ"ז ליתא מ"ש מהר"ם מינץ שיהא פלוגתא רחוקה ז"א דהא בהא תלי' למ"ד אסור לנדר בעת צרה דהוי כבונה במה א"כ אין כאן תועלת ונחת רוח להק"ב והאפי' החולה סובר שעושה נחת רוח בנדרו וחישב לעשות מצוה נותני' לו שכר כעושה מצוה ויש נ"ר = נחת רוח =

במאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' – סי' רסט')

(קמה) או לצורך גדול כו' - כשיש אונס או שיראה לחכמי העיר שלא יכול להתקיים בנדר, דנדר שנדר בעת צרה שאין לו היתר דהוי כנדר ע"ד המקום ולצורך מצוה או שלא יבא לידי מכשול יש להתיר, אבל בלאו הכי אין להתיר כמו שנתבאר לעיל סכ"א בנדר שעל דעת רבים (ש"ך).

(קמו) כמו נדר ע"ד רבים – י"א דמ"ש רמ"א "נודר בעת צרה הוי כנודר על דעת רבים" לדמיון בעלמא כתב כן, ועיקר הטעם דהוי כנודר לדעת ותועלת חבירו וקבל ממנו טובה שאין מתירין אלא לרצונו וה"נ הנדר הוא לטובת כביכול כי נחת רוח לפניו שאמר ונעשה רצונו ועשה לו טובה שהצילו מצרה ואין מתירין לו אלא מרצונו ית"ש, ע"כ אין להתיר, אבל ההיתר לדבר מצוה היינו תועלתו של נותן התורה ית"ש (פ"ת)¹⁶⁰.

להקב"ה במחשבת טעותו של זה מ"מ כשנודע לו שהמקיימו כאלו מקריב עליו קרבן עושה נחת רוח בהתירו ומצוה לשאול עליו משא"כ להתוס' דמצוה לנדר בעת צרה והוי נחת רוח להקב"ה אין מתירין אלא לרצונו וא"כ למאי דקיימ"ל כתוס' ורשב"א ורוב הפוסקים דמצוה לנדר בעת צרה א"כ אין להתיר נדר ההוא - והנה נלע"ד הנודר ויש בו קצת לתועלת חברו וקצת שאיננו לתועלתו מתירין את שאין בו תועלת אפי' שלא לרצון חברו ואת שיש בו תועלת לא הותר דל"ש לומר מתוך שהותר מקצתו הותר כולו דאין לו להתיר מה שנוגע לחברו ואין לומר בהיפוך מתוך שלא הותר הך לא הותר נמי הך דזה אינו אלא בהפרת הבעל עיין לשון ר"ן נדרים פ"ב ע"ב וא"כ צדקו דברי ר"ח במקצועות דזה נדר להתענות ב' ה' מיומי חול הוי לתועלת ונ"ר להקב"ה ושבתות וי"ט התענית שלא לרצונו א"כ מתירין לשבתות וי"ט ולא יומי חול ופשוט לענ"ד - והנה הנודר לעשות דבר טוב כן וכך אם יצילהו ה' וניצל פשוט דקיבל טובה והוי גם לתועלת אך יש נודר לתשובה כגון מ"ש ב"ח ומייתי ש"כ סי' רכ"ח ס"ק ק"ו שנדר שלא להורות אע"פ מי שהגיע להוראה ואינו מורה עברה היא בידו אך לעומת זה בחליו פשפש במעשיו וחשד עצמו אולי שגג בהוראה ולא הגיע עדיין ומפני זה חלה ע"כ מקבל על עצמו שלא להורות עוד וכן השוחט אע"פ מי שהוא בקי וירא ד' מרבים מצוה קעביד להיות מומחה לרבי' כמ"ש רבינו יונה בשערי תשובה שלו מ"מ זה שחלה פשפש במעשיו ודאג אולי נכשל בבדיקת סכין והרגשה והכשיל לרבים ומקבל עליו לשוב ולא לשחט עוד ואלו אינם מתנים תנאי אם יצילו ה' אלא חוזר מעבירה שבידו ומתחרט על העבר אפי' מת מתוך חליו הרי זה מת מתוך תשובה ולכאורה זה הוי לתועלת חברו בלי קבלת טובה מכל מקום אין לו היתר ודברי השפתי כהן סימן רכ"ח ס"ק מ"ג תמוהים ושגיאה בלי עיון במח"כ וכבר השיג עליו שער המלך ריש פ"ו משבועות ועוד קבלת התשובה שזיכהו הקדוש ברוך הוא לקבל עליו היא גופה טובה ואין לו היתר.

ובתשובה אחרת אמרתי מ"ש הש"כ סי' רכ"ח ס"ק ק"ח להשיג על הרמ"א שכתב על הרמב"ן מנדר מגבינה. חלילה לשווי' לרמ"א טועה בפשיטות אך ס"ל לרמ"א מלשון רמב"ן דהאי גברא אזיל בתר תאותיו ולא הי' מעצור ברוחו עד שאכל כל כך גבינה ונחלה ממנו ועבר על מ"ע = מצות עשה = ושמרתם את נפשותיכם ובחליו גדר בעדו לסגור ולחסום בעד תאותו שלא לאכול אפי' כ"ש גבינה לתשובה על חטאו ושוב נתחרט ורוצה לאכול עכ"פ כ"ש ע"ז סובב והולך דברי רמב"ן וע"ז הוקשה לרמ"א וא"ש - מתוך דברינו למדנו מ"ש רמ"א נודר בעת צרה הוי כנודר עדי' = על דעת רבים = לדמיון בעלמא כ"כ דמה ענין זה לזה אלא כיון שנודר ע"ד חברו אפילו לדבר מצוה אין מתירין בלי רצון חברו לקצת פוסקים כי יאמר נא מאי אכפית לי ולמצוה שלך אנא בעינא תועלת שלי וס"א נודר בעת צרה ג"כ הדין כן קמ"ל דהרי ההיתר לדבר מצוה היינו תועלתו של נותן התורה ית"ש והרי זה בזה כנודר עדי' דאנן סהדי שמסכימין למצוה כיון שאין לרבי' תועלת מזה והה"נ נדר הנ"ל הק"ב"ה יסכים ולפ"ז נ"ל פשוט אם רבים צריכין לו יתירו לו אם יתחר' והנלע"ד כתבתי א"נ - פ"ב יו"ד / י' / שבט תקצו לפ"ק:

¹⁶⁰ שו"ת הרמ"א סימן קג

לדזיו ליה כבר בתיה, שלום לך אהובי שאירי האלוף הותיק, בכל חכמה הוא עתיק, הר"ר משה ש"ן וכל די לך שלום. קבלתי כתבך ע"י אחי יצחק ש"ן ושמחתי בראותי בו /פלפולו/ פלופולו הנעים בדבר הנדר אשר שאלת עליו ואשיב לך באחרונה. אך תחילה אבשרך על /תיבת על כפולה/ על הראשון שת"ל יתעלה אשר א"מ חזר לאיתנו ולבריאותו הישנה ובפרט לזקנים ואיש כמוהו אשר כבר ידעת חסרון גופו אך יראת ה' תוסיף חיים שנית אשר התרעמת עלי שלא יחדתי לך כתבים ודרישת שלומים, לא בגאווה ובגודל לבב עשיתי זאת רק כי ילדי יום הטרידוני שלא חשבתי בזאת. גם לא היה הפנאי מסכים להאריך בדרישת שלומים ובדברים בטלים, בפרט כי אחי וגיסי ש"ן היו עמך והיו יכולים לדבר בך פה אל פה. אך עתה אקום להשיב לך מענה על שאלתך אשר ראוי להשיב עליה.

שאלת וז"ל: איש אחד נדר כשחלה בנו, שאם יקום בנו מחליו אזי לא יצא על שום שמחה לאכול ולשתות, ולא התנה כלום לא רשות ולא חובה, עד שיעברו לבן י"ג שנה. גם נדר שיגדיל שערו של הנער וילביש אותו שחורים עד אותו זמן. ואח"כ תוך כדי דבור נתחרט, כי גערו בו נשים על

שהפליג לעשות דבר שכמעט לא יכול לקיים. והנה האיש הזה הולך ותועה מחכם לחכם למצוא לו פתח לשאול על נדרו. והארכת בפלפולך לומר שאף שנדר בעת צרה מותר להתיר לו לצורך מצוה, ואין לך דבר מצוה גדולה מזו להתיר לצורך כדי שלא יהא נכשל בנדרו וכו', עד לבסוף כתבך חזרת הדברים, זה לשונך: בפרט בדברים שבנדון דידן, שברור וידוע כמעט לכל שכמעט אי אפשר לקיימו ויבוא לידי מכשול, לכן ודאי מוטב שיהא שוגג ואל יהא מזיד. עוד, כי הנדר על בנו שלא לספרו עד י"ג שנים זהו שגגון גמור והוא חסיד שוטה, ולא דמי לנודר בעת צרה ואין בנדר זה שום מצוה וכו'.

הנה אשיב לך על דברך האחרונים ראשון ומתוכם יתבאר אם ראש דברך אמת. דע כי הנדרים חלים על דבר שאינו יכול לקיים כמו שאיתא פ"ק דנדרים והביאו התוס' פרק השולח, שאף אם אמר יאסרו כל הפירות שבעולם עלי הנדר קיים אלא שמלקין אותו שעבר על לא יחל דברו, שהרי אי אפשר לו לקיימו, כמו אם אמר קונם עיני בשנה דהוי דינא הכי. וכתבו התוס' והרא"ש דנדרים, דבכל נדר שעבר עליו קונסין אותו לנהוג אסור כימים שעבר על הנדר ונהג בו היתר. ואם יש מכשול בדבר כגון שנדר מדבר שאי אפשר ליזהר בו, כגון שאסר עליו כל הפירות שבעולם חוץ מדגן ועבר עליו מתירין לו מיד ואין קונסין אותו שלא יבא לידי מכשול, וכ"כ הטור י"ד סי' ר"ח. והר"ן הוסיף לומר: ועוד שאם יאסור בפירות העולם יסיר כחו מעליו ולא יוכל להתעסק במלאכת שמים, לכן נזקקין לו מיד. אך החמיר עליו מאחר שעבר על נדרו שלא להתיר לו בחרטה אלא בפתח, וכל זה כתב ג"כ מהר"י קאר"ו. ומעתה אני אומר אם נדון דידן הוא בענין זה אשר כתבת, שאי אפשר לו לקיים נדרו אם לא בקושי גדול שקרוב שיעבור ויש לחוש שיבא לידי מכשול, בודאי מתירין לו כמו באוסר כל הפירות עליו חוץ מדגן. שאע"פ שהנדר קיים מאחר שאמר חוץ מדגן והיה ראוי לקונסו מאחר שעבר עליו, אפ"ה מתירין לו כדי שלא יבא לידי מכשול. ק"ו נדר כזה שאע"פ שנדר בעת צרה מ"מ יש לו היתר לצורך מצוה, כאשר כתבתי וכמו שאבאר לך לקמן. גם יפה כתבת להביא ראיה מדברי ר' טוביה, שכתב להתיר נדר של משחקי בקוביא כדי שלא יבוא לידי מכשול, ולדעתי אין חולק עליו בזה לפי דורינו וענין דורו שכתב שיצטרם תקפם ובקרוב יעבור. ומה שכתבו הראשונים שאין להתיר נדר של שחוק היינו לדורם שהיה מעצור לרוחם והיו יכולים לכבוש יצרם. ואם הם היו כאנשים אנחנו כחמורים, ואין לדיין בזה אלא מה שענינו ראות באיש הנודר, וכמו שמצינו שהרבה נדרים אין צריכין היתר לעם הארץ. וכן הוא בנדון דידן אם נראה לחכמי עירך או בעיניך שקרוב הדבר לביאת מכשול והנודר דעתו קלה עליו לעבור בו, ודאי מתירין לו מהאי טעמא.

אך לפי דברך אשר כתבת לא ידעתי מהו ענין (הקושיא) [הקושיא] הזה, שלא יצא על שום שמחה י"ג שנים. ומה הוא שלא יצא חוצה, ויאכל וישתה בביתו ושמח את אשתו ואת בניו, הרבה בני אדם עושין כן בלא נדר. אף על פי שאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו, מכל מקום הכובש יצרו יוכל לקיים זה. אך מ"מ אם ענין האיש הנודר שאי אפשר לו לקיימו הרי המכשול לפניו. ועל אשר נדר שבנו לא יגלח עד י"ג שנים שכתבת עליו שהוא חסיד שוטה, אתמהא עליך בזו א"כ שמשון ושמואל או אבשלום, שהיו נזירי עולם אם שוטים היו. ואם הם היו מקילין ראשן אף בנזירות, אף לזה איפשר בתקנה להקל שער. כי בודאי בזה הולכים אחר כוונת הנודר שלא כיון רק לתספורת גמור שהוא כדרך האבלים, כמו שנדר לו להלבישו שחורים. ואף האבל שתכפו אבליו מקל שער, ואין בזה חסידות של טעות כלום.

אך לעיקר הדבר אני צריך, וזה כי אני סובר שהנודר שנדר על בנו אינו כלום וכמו שכתב הרמב"ם פ"ב דנזירות, וז"ל: האיש מדיר את בנו בנזיר אף על פי שלא בא לכלל עונת נדרים ואין האשה מדרת בנה בנזיר, ודבר זה הלכה מפי הקבלה הוא. ואינו נוהג בשאר נדרים כיצד האב שהדיר בנו בנזיר וכו', עד ואם בנו מוחה אינו כלום. הרי לך שאין האב מדיר את בנו כלל כי אם בנזירות ואף בזה יכול הבן למחות, וכ"ש בכה"ג דאין הבן צריך לקיימו כלל. ולכן אין לך לדקדק רק ביציאתו לסעודת שמחה אם יש בזה מכשול או לא. ועל דבר היתר נדר בעת צרה יפה כתבת שיש לו היתר לצורך מצוה, וכן אני רגיל להורות מכח התשו' אשר מצאתי בבנימין זאב סי' רסו. ועל נדר בעת צרה אין לו היתר אא"כ יראה לחכמי הדור שהנודר לא יוכל לקיימו או שהוא אנוס או שבהתרתו יהיה דבר מצוה, אז יכולין להתיר לו וכו'. וכתב עוד שם, דטעם הנודר בעת צרה אין לו היתר משום דהוי כאילו נדר על דעת המקום, כמו שנודר לחבירו משום טובה שעושה לו שאין מתירין לו רק לצורך מצוה. כמו שהתירו הסנהדרין לצדקיהו כשהשביעו נבוכדנצר, שאע"פ שעשו שלא כהוגן במה שהתירו שלא בפניו מ"מ יש לו היתר בפניו, ולגבי הקדוש ברוך הוא הכל מקרי לפניו ודעתו מסכמת להתיר לצורך גדול או לצורך מצוה, על"ל בנימין זאב. ודבריו נכונים בזה ודברי טעם הם. ומעתה סר כל אריכות פלפולך בטעם נדר בעת צרה שאין לו היתר ונלאית למצוא המקום, כי הטעם הוא דהוי כאילו נדר על דעת המקום ב"ה. ומ"מ לצורך מצוה או שלא יבוא לידי מכשול דעתי מסכמת להתיר, ומעכשיו מעלתו חכם כמלאך אלהים תדע מה לעשות. גם מה שחלקת תחילה בין נדרי איסור לנדרי ממון אף בעת צרה, הלא תשובתך בצדך שכתבת מן האו"ח סימן תקע"ח: היה לו חולה או תועה במדבר יש לו להתענות כו', אף על פי שאמרו שכל היושב בתענית נקרא חוטא אלא עת צרה שאני. גם כי אין לחלק דהתם קאמר דוקא דיושב בתענית בלא

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' – סי' רסט')

(קמז) ומיהו אם התירו כו' - זהו לשיטתו לעיל סכ"א, ועיי"ש (סקט"ז?) שבנדר על דעת רבים שאין לו התרה אפילו בדיעבד, ואם כן ה"ה הכא. ומ"ש הרמ"א הכא בסתם דבנדר בשעת צרה בדיעבד מותר ולעיל סכ"א בנדר שעל דעת רבים כתב דאין לסמוך ע"ז כי אם בשעת הדחק ויש צורך בדבר, היינו משום שבמקור דבריו מדובר במי שהיה חולה ונדר שלא יאכל גבינה מפני שהיא רעה לחוליו ועכשיו מתחרט, אין לו היתר בחרטה, לפי שאין פותחים בחרטה אלא אם היא חרטה דמעיקרא, וזה, בשעה שנדר הוצרך לאסור הגבינה עליו מפני שהיא רעה לו אלא שעכשיו מתאוה לה ורצה להתירה ולפיכך אין לו התרה אלא בפתחים אחרים. והנה טעם דבריו דהגבינה היה רעה לו, הא לאו הכי היה מתירו על ידי חרטה, ואפילו בנדר גבינה עליו, יש להתירו על ידי פתח, משמע דיש היתר לנדר בעת צרה דהא נדר זה בעת צרה היה, שהרי נדר בחליו. ועיקר דנדר שבעת צרה היינו דומה ד'וידר יעקב נדר וכו' אם יהיה אלהים עמדי ושמרני בדרך הזה וגו' והאבן הזאת וגו' וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך" או באחד שנדר בעת צרה שאם יצא מבית האסורין ילך לא"י או באחד שנדר בעת צרה לילך לא"י או להתענות או באחד שהיה בסכנה גדולה בים אז נדר לה' שאם יצילו מצרה יעלה לירושלים כו', משא"כ בנדר בחליו שלא לאכול גבינה, מפני שרעה לו, והרי טעם דנדר בעת צרה אין לו התרה משום דהנודר על דעת חבירו שעשה לו טובה אינו יכול להתיר בלא דעתו (וכדלעיל סעיף כ') ק"ו לגבוה שענהו בעת צרה דאין לך עשה לו טובה יותר מזה ומאן לימא לן דהקב"ה מסכים באותה התרה, וזה לא שייך בנדר מגבינה בחליו דלעיל, הלכך בגבינה דלעיל וכה"ג יכול להתיר אפילו לכתחלה אבל בנדר בעת צרה אפילו בדיעבד אינו מותר, מיהו י"א דנדר בעת צרה יש לו התרה (ש"ך), וי"א שמקור דבריו מדובר בגברא שהלך בתר תאוותיו ולא היה מעצור ברוחו עד שאכל כ"כ

נדר אבל בנדר אסור, דהא למדו מיעקב דנודרין בעת צרה. ואין לחלק בזו בין נדרי ממון לנדרי איסור, דהא גם נדרי צדקה אסורים בהרי עלי כמבואר ריש פ"ק דחולין, ופ"ק דנזיר זאת חקרת בדברך בקצרה ותן לחכם כמותך ויחכם עוד, כי לא היה לי עוד פנאי להאריך לעת עתה נאום שארך ואוהבך, משה איסרלש מקראקא.
ש"ת דברי מלכאל חלק ד סימן עט

ויש לדון בזה עוד דהא כתב בשו"ת רמ"א סי' ק"ג בשם שו"ת ב"ז סי' רס"ו דלהכי אין להתיר נדר שנדר בעת צרה דהוי כנודר לתועלת חבירו. וה"נ נודר להקב"ה לעשות נחת רוח לפניו בעשיית איזה מצוה ועבור זה יצילהו מצרתו. ובסי' רכ"ט ס"א קי"ל דבנודר לתועלת חבירו לא אמרינן הותר מקצתו הותר כולו והוא מהרמב"ן ורי"ו עי' בב"י שם. ויש לחלק דשם איירי רק כשחבירו הותר לו מקצתו ע"ש בט"ז סק"ה דאיירי שמחל לו חבירו מקצת ממה שנדר לו. אבל כשלא חל הנדר כלל על מקצתו י"ל דכולו בטל אף בנודר לחבירו. וראיתי בח"ס ח"ד סי' י' שכתב שאם מקצת הנדר לתועלת חבירו ומקצת אינו לתועלת חבירו והתיר מה שאינו לתועלת חבירו לא נתבטל מה שנתועלת חבירו. והוא תמוה דשם לא נתבטל הנדר מעיקרו רק חבירו ויתר לו והוי כאומר כאלו התקבלתי וכמ"ש הט"ז שם. וכן מוכרח דהא מבואר בירושלמי הטעם משום כל היוצא מפיו יעשה. וא"כ אין חילוק בין אם היה לתועלת חבירו או לא. וצ"ל שהח"ס כתב זה לפמ"ש הרא"ש בטעם דבטל מקצתו בטל כולו לפי שלא נדר רק על דעת שיתקיים כל הנדר ולא מקצתו. ולפ"ז במקצתו לתועלת חבירו אין שייך זה. דכיון שהוצרך לידור דבר לחבירו בשביל שקיבל ממנו טובה בודאי לא היה מניח מלידור בשביל שיתבטל אותו מקצת שאינו לתועלת חבירו. וא"כ ה"ה בנ"ד. אבל ז"א דהא אף כשאומר שרצונו היה שאף שיבטל מקצתו יתקיים השאר. בודאי גם הרא"ש מודה דמ"מ בטל הנדר. וצ"ל כוונת הרא"ש דכיון שבטל מקצת דיבורו שוב אין לדיבורו קיום. והרי דעתו היתה לנודר בלשון כולל. וכיון שבטל דיבורו נשאר מחשבתו רק כדברים שבלב ואינם דברים. וא"כ בנודר לחבירו ג"כ בטל כולו. וכן מפורש בריטב"א על הלכות נדרים בפ"ג ובנ"י שם דלהכי בנודר לחבירו ל"א הותר כולו משום שאינו נעקר מעיקרו. וראיתי ביצועות יעקב בה' נדרים בתשובת בנו הגאון זצ"ל שכתב דכל גוונא ל"א שבטל כולו. ולענ"ד העיקר כמ"ל וכדעת הג' מסנאטין שם ע"ש. ואקצר באשר אין נ"מ לנ"ד דבנ"ד ההיתר הוא רק לחומרא בעלמא כמ"ל. ועו"ל דהא כבר כתב הרמ"א בתשובה סי' ק"ג וש"פ דלדבר מצוה מתירים אף נדר בעת צרה. והכא כשהאב אינו מתרצה בודאי יהי לו שנהא וכעס אם יקויים נדרה. וגם כי ידוע בעתים הללו קושי פרנסת הבנות ואין בכח אנשים בינונים לעשות לבתו מלבושים אחרים. ויוכלו להתיר נדרה בלי פקפוק:

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

גבינה ונחלה ממנו ועבר על מצות עשה ונשמרתם מאוד לנפשותיכם ובחליו גדר בעדו¹⁶¹ (פ"ת)¹⁶².

(מו) ⁴⁷⁴מתירים כמה נדרים לאיש אחד, אפילו בהיתר אחד. ולכמה אנשים, בהיתר אחד. ⁴⁷⁵והני מילי דלאיש אחד סגי בהיתר אחד, בנדרים מחולפים, אבל מי שנשבע (קמח) על דבר אחד פעמים ושלש, צריך התרה לכל אחד ואחד (קמט):

(קמח) אבל מי שנשבע כו' – מתחיל בנדרים וסיים בשבועות משום דאיכא פלוגתא בנדרים אי חלים זה ע"ז (וכדלעיל ס"ס רט"ו?) מ"ה לא סיים בנדרים רק בשבועה דהכל מודים דאין חלין וע"ל (סי' רכט ס"ג?) שאם אסר עליו הככר ב' פעמים והתירו, אסור עד שישאל עליו פעם שניה, דאינו נותר בהתרה אחת. ועיקר דאין ראייה מסי' רכ"ט דהתם מיירי שנשאל רק על הראשונה אבל אם בא לשאל על הכל בבת אחת סגי (ש"ך), מי שנשבע על דבר אחד פעמים הרבה ואינו יודע מספר שבועותיו, י"א דצריך היתר לכל אחת ואחת, וי"א דסמפיק בהיתר א', דכל שפירש לחכם כל השבועות בהתר א' מספיק, ואם נשבע שלא ישאל על שבועה, צריך להתירה תחלה ואם נשבע פעמים הרבה על זה, לדעת המחמירים צריך להתיר השבועה הזו תחלה כפי חשבון הפעמים שנשבע, ואם אינו יודע כמה פעמים נשבע מתירין לו עד שיאמר לא נשבעתי על זה, ויפה לכלול בהתרה אחרונה כל כפלי הפעמים שיש לספק אולי הוא שכח (פ"ת * שכנה ג')¹⁶³.

(קמט) צריך התרה לכל אחד ואחד כו' – הטעם דכל שלא התיר הראשונה לא חלה השנייה ואין מתירין הנדר עד שיחול הלכך צריך התרה לכל אחד ועי' לעיל (סי' רכט ס"ג), שיש חולקים ועיי"ש דברי (סק"י?) (ט"ז), וי"א דאף בנדר ושבועה על דבר אחד א"צ היתר לכל אחד ואחד אלא אם ירצה יתיר כולם בבת אחת ואם יתיר הראשונה לבד חל השניה והג' וצריך להתירין וכן אם יתיר הג' לבד חל הא' והב' וכל זה דוקא שאמר "שלא יהא הנדר הב' אלא לאחר שיהא נשאל על הראשון" וכן על הג' לאחר שיהא נשאל על הב', וכל עוד שלא נשאל על הראשון אין הנדר השני בעולם וכן הג'. אבל מי שנשבע או נדר על דבר אחד פעמים ושלש, כגון שאומר "לא אוכל היום לא אוכל היום", כיון שכל השבועות הן בעולם ליכא למימר הכא אין מתירין את הנדר עד שיחול וסגי בהתרה א' וכן עיקר, אלא שיש להחמיר לכתחלה כיון דאפשר, ויש שהחמירו בזה (ש"ך).

(מו) ⁴⁷⁶אם צוה הישר שלא יחרימו שום חרם כי אם בהסכמת ראובן, ואם החרימו שיהא מבוטל, ואח"כ החרימו הקהל שלא בהסכמת ראובן, חל החרם. הגה: ⁴⁷⁷ואם לריכין לעצור מכח גזירת המלכות, אין איסור בדבר. ומ"מ החרם נתקפו כשיעצור גזירת המלך, ויפ' להם להשתדל בכל מאמצי כחם ולבקש לזכול האווי. (וע"ל סוף סימן פ"ז). @ NO MB

Commented [YL103]

סתמא כדי לציין סי' תכז, ועיי"ש הערה שלי

Commented [YL104]

זה אותו רלב"ח בט"ז וש"ך, וצ"ע אם יש לתקן הלשון בגלל זה

¹⁶¹ בענין ונשמרתם לנפשותיכם, עי' לעיל סי' קטז.

כג. שלטי הגבורים [שבועות רפ"ג, ז רע"ב בדפי הרי"ף], שדוקא אם נדר מילתא דניח"ל להקב"ה בזה ויש נחת רוח לפניו בקיום נדרו, אין לו התרה, אך אם נדר מילתא דלא ניח"ל להקב"ה בנדרו, שפיר דמי להישאל עליו לכו"ע, שכיון שאין מצוה בנדרו, מאי איכפ"ל להקב"ה אם ישאל עליו אם לא, שהרי אפילו אם יקיים נדרו אין בדבר מצוה וריח ניחוח לפניו.

ועד"ז מבואר מדברי הש"ך [בסימן רכח ס"ק קח] שנדר בעת צרה שאין לו התרה היינו דוקא כשיש מצוה בנדרו, שבזה שייך הטעם שכתבו הראשונים שאין התרה לנדר בעת צרה משום דלא גרע מנודר

¹⁶²

כו. שו"ת מהרש"ם [ח"א סימן לב], שכיון שהטעם שאין מתירים נדר בעת צרה זהו משום דהוי כנודר על דעת המקום בשביל טובה ושמא אינו מסכים בהיתר, [וכמש"כ הראשונים, וכנ"ל בהערה ג], לכן אפשר להתיר מה שאמר לחלק לעניים, בכדי שיוכל לתת לקרוב, דזה ודאי ניחא להקב"ה, שכן

¹⁶³ הפ"ת ציין לשו"ת הרשב"א, אבל לא מצאתי שם אלא רק בשכנה ג'.

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(מח) ⁴⁷⁸הנשבע(קנ) לפרוע לחבירו מנה בר"ח אדר, חייב לפרוע ביום ראש החודש הראשון¹⁶⁴:

(קנ) הנשבע כו' - וה"ה בכל ר"ח שתחלתו ב' ימים ויש לחוש ולהחמיר דה"ל כספיקא דאורייתא ולחומרא (עי' סמ"ע חו"מ סי' עג ס"ט ד"ה לפרוע¹⁶⁵), אבל לשלם לחוב ללא שבועה ביום ראש חודש, יש לו עד סוף יום שני של ראש חודש, דהא שניהם ראש חודש הם (ש"ך¹⁶⁶ ונקה"כ, ט"ז), ואם ידע בשעת נדרו שיהיו שני ימים ר"ח אדר, אינו חייב עד השני (ט"ז)¹⁶⁷, הנשבע לשלם בר"ח ורק שילם ביום ב' יוכל להתנצל ולומר שכוונתו היה על ר"ח השני, ומש"כ כאן שכופין אותו לקיים ביום הראשון היינו משום שהוא שבועתו דלהבא, מקום הדבר בספק, אבל לפסלו דיעבד אף לדעת הש"ך דאמרינן דודאי הוא מחויב לקיימו ביום ראשון דר"ח מ"מ כיון שיש לו מקום להתנצל ולא כ"ע דינא גמירי וסבר הוא שעיקר ר"ח הוא יום השני אין לנו לפוסלו (פ"ת * שבו"י), וי"א שאין חיוב לשלם רק ביום א' של חדש הבאה, לב' סיבות: א', סתם לשון ר"ח הוא על היום הב'. ב', הרי הוא מושבע ועומד לקיים הדין ממונות, וזה רק מחייבים מהיום השני (פ"ת * בשמים ראש), היינו שכל השבועה רק לחזק דברי החיוב ממון, אבל אם בא זמנו¹⁶⁸, והמלוה תבעו לשלם, והוא נשבע לשלם לפני ר"ח, שהוא נשבע לעשות דבר לעצמו, אז יש להחמיר כדברי השו"ע כאן (פ"ת * כסא דהרנסא)¹⁶⁹.

(מט) ⁴⁷⁹קהל שהחרימו שיפרעו חובותיהם ויבנו בית הכנסת מהמעות שינבו מהרבית שיחזירו להם העו"ג, ועכשיו כשגבו הרבית מהעובדי כוכבים אין בו כדי לפרוע חובותיהם, יתנו מחצה לזה(קנא) ומחצה לזה:

(קנא) מחצה לזה כו' - וי"א שכוונתם שיפרעו חובותיהם משמע כל חובותיהם וכן יבנו ב"ה היינו בנין כל הב"ה, אבל אלו היו אומרים שיהיו המעות לפרעון חובות ולבנין ב"ה אז דינו של השו"ע נכון, דמשמע שיהיה ממון זה לסיוע הפרעון ולא שכל הפרעון יהיה מזה וכן לבנין ב"ה, משא"כ באמירה שיפרעו חובותיהם משמעו שזה יהיה הפרעון ולא מידי אחרינא וטעות היה אצלם שהיו סבורים שיכולים לפרוע מאותן מעות כל החובות ויכולים לבנות בית הכנסת מהם וכיון שאינו מספיק נמצא נודרים בטעות ובטל מעיקרא, או לומר שאעפ"כ יפרעו החובות ומה שיהיה נותר יבנו ממנו ב"ה ואף לדעת השו"ע אם הציבור אומרים שכוונתם היתה לכך כפי מה שאמרנו שומעין להם (ט"ז), עי' רמ"א לעיל (סי' רטז ס"ז) (ש"ך).

(נ) ⁴⁸⁰לשון מסופק בהסכמה בחרם, נידון כפי מה שיאמרו רוב הקהל שהיתה כוונתם(קנב) בשעת החרם. הגה: וכן נשאל(קנג) דברים שהצבור מחולקים זו צענין תקנתם וחרם שלהם. ⁴⁸¹ואם התנו שכל לשון המסופק יהא נידון על פי פלוני, לא יוכל לדון על פי אומד דעתו, אלא כפי מה שנראה לו מלשון ההסכמה והתקנה. ⁴⁸²קהל שגזרו חרמות שאין הצבור יכולין לעמוד צם, אין צריכין לקיימם:

¹⁶⁴ עי' לעיל סק"ק(קלא). עי' לעיל סי' רכ ס"ח.

¹⁶⁵ וכן הוא בש"ך שם.

¹⁶⁶ הנה מלשון הש"ך גם שטר ללא שבועה צריך להחמיר לשלם קודם היום הראשון, אבל חזר בו בחו"מ ובנקה"כ ולכן הבאתי לשונו כאן כמסקנתו, ועי' ב"מ שהקשה עליו, וראה שהש"ך חזר בו בחו"מ.

¹⁶⁷ עי' קצה"ח סי' עג ס"ט החולק על הט"ז, ועי' לעיל סי' רח סק"ג, ואפילו לדעת הט"ז צריך לקיים שבועתו בתחילת חנוכה שמא לא יוכל לקיים או ימות בסוף חנוכה (פ"ת בחו"מ סי' עג ס"ט בשם המאמר קדישין). ועי' לעיל סי' רכ ס"ד ופ"ת שם.

¹⁶⁸ צ"ע פירוש דבריו, ונראה שהסכימו שהלוה ישלם תוך ל' לבקשת המלוה.

¹⁶⁹ שמעון לוח מראובן מנה לשלם לו מיד בבואו ליריד פלוני, ונתחייב ליתן קנס עשרה זהובים לצדקה אם יעבור, ונשבע על זה, וכבואם שמה ותבע ראובן מעותיו. השיב כי הוא צריך תחילה לפרוק סחורתו ולהניח במקום המשתמר, וכב' או ג' שעות אחר כך תבע שנית, והשיב כי עדיין טרוד הוא בסילוק פועליו ונתינת מכס וכיוצא, עד כי סמוך לערב נתן לו מעותיו. התנצלות שמעון לאו מילתא היא, דביאה מיקרי מיד כשבא, אף על פי שצריך עדיין לכמה עסקים השייכים לביאתו, מ"מ אין שמעון חייב ליתן הקנס כיון שפרע באותו היום שבא שמה, דכל אותו יום מיקרי מיד (צ"צ קב הוב"ד בפ"ת חו"מ).

Commented [YL105]
אני צדוק איך שכתבתי
את הט"ז?

במאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' – סי' רסט')

(קנב) שהיתה כוונתם - בכל תקנה או חוקרים אחר כוונה בשביל מה נעשתה התקנה ההיא וחקרנו שקהלתנו הי' מתמעט וכל גדולי פני העיר הי' קרובים זה לזה והי' מוכרחים למנות בתוך ז' טובי העיר אנשי' שלא הגיעו למעלה זו ולכך קיבלו וקיימו עליהם שרשאי להיות תוך ז' טובי העיר קרוב אחד ומהאי טעמא אפשר דהתירו אפי' אם הוא קרוב לשנים ואף שבעת הזאת יש בתוך קהלתנו אנשים מכובדים שראויים לגדולה מ"מ אזלינן בתר עיקר טעמא דתקנות (פ"ת * פנ"מ).

(קנב) וכן בשאר כו' – עי' חו"מ סי' קסג ס"ו? וסי' רלא ס"ו? מדיני תקנת הקהל (ש"ך).
(נא) 483 היתר שנעשה באונס, אינו כלום. @NO MB@

סימן רכט – דין נדר שהותר מקצתו, או מי שנדר על דבר א' שני פעמים, ובו ט' סעיפים:

(א) 484 נדר שהותר מקצתו, הותר כולו (א). כיצד, נדר להתענות 485 או שלא לאכול בשר זמן ידוע, ואירעו בו שבתות וי"ט (ב), אומרים לו: אלו נתת ללבך שיאירעו בו שבתות וי"ט לא היית נודר, והותר הכל. וכן אם אמר לחבורת (ג) אנשים: קונם שאני נהנה לכולכם, 486 או שאמר: שאני נהנה לך, לך, לך (ד), הוי כלל, ואם הותר אחד מהם הותר כולם (ה). אבל אם אמר: קונם שאני נהנה לך, קונם שאני נהנה לך, כל אחד נדר בפני עצמו, ואם הותר אחד לא הותר כולם. ולהרמב"ם 487, אם אמר: שאני נהנה לזה ולזה ולזה, הותר הראשון (ו) הותרו כולם. הותר האחרון, האחרון מותר וכולם אסורים. שאני נהנה לזה, לזה, לזה (ז), צריך פתח (ח) לכל אחד ואחד. 488 וי"א דלא אמרינן נדר שהותר מקצתו הותר כולו, אלא כשנותר על ידי פתח (ט), אבל על ידי חרטה, לא. 489 וי"א דאפילו נותר בחרטה, נמי. 490 ואין דברים אלו אמורים אלא בנודר לעצמו, אבל אם נדר או נשבע לחברו לפרעו או לעשות לו מלאכה, והתיר לו חברו מקצתו (י), לא הותרו לו השאר. והוא הדין אם היו שנים והותר האחד:

(א) הותר כולו - דמעיקרא לא נדר אלא על דעת שיתקיים כולו (ט"ז), שטר שכתוב עם תנאים הרבה ובסוף כתוב "ונשבע על הכל", ושאל על אחד מהם בפני ב"ד של ג', והתירו לו, הותר הכל, דהוי נדר שהותר מקצתו, כיון דכתוב שבועה באחרונה "על הכל". מי שהיו לפניו שתי בהמות ונדר ואמר "הרי אלו עולה", ונמצאת אחת מהם בעלת מום או טמאה, וה"ה אם אסרם עליו בקונם ונמצאת אחת מהם טמאה או טרפה (לצד א' לעיל סי' רטו ס"ה - מיהו י"ל דכאן הוא איסור כולל וצ"ע בזה) י"א דלא חל כלל ויש חולקים (פ"ת).

(ב) ואירעו בו שבתות וי"ט כו' - ע"ל (סי' רטו ס"ב) (ש"ך).
(ג) וכן אם אמר לחבורת כו' - ע"ל (סי' רלב ס"ז-ח) (ש"ך).
(ד) שאני נהנה לך לך כו' - רק אם אמר "נדר שאני נהנה לך, נדר שאני נהנה לך" הוי כב' נדרים, ואם הותר לא' מהם לא הותר לשני 170 (ט"ז), וי"א דעיקר ש"לך לך לך" הוי נדר א', וכל שכן אם אמר "נדר לך ולך ולך" הוי נדר א' (ש"ך).

(ה) הותרו כולם כו' - ואין צריך שיחליף דבריו כדלקמן (סי' רלב ס"ח) כיון שאינו טעות בעיקר הנדר אלא נותר ע"י התרה בכל ענין הותרו כולן (ש"ך).

(ו) הותר הראשון כו' - ועיקר כרמב"ם כדלקמן סעיף ד (ט"ז), דהוי כאומר "לזה, וזה הב' יהא כזה הא', וזה הג' יהא כזה הב'" 171 (ש"ך), הותר האמצעי ממנו ולהלן מותר (ב"מ).

(ז) לזה לזה וכו' - בלא וי"ו דהוי כאומר "קונם לזה קונם לזה קונם לזה" וכן נדר או נשבע שלא יאכל ענבים ושלא ילבש בגדי משי ונשאל על א' מהם, לא הותר השנייה להרמב"ם, וה"ה לאומר "שבועה שלא אוכל ושלא אשתה", שאם נשאל על א' לא הותרה השנייה. ונשבע שלא אוכל תאנים וענבים או שלא אשתה יין וחלב ודבש נשאל על אחד מהן הותרו האחרים, אלא אם כן היה מסרב בו חברו כשנשבע. אם אמר "קונם ענבים עלי קונם תאנים עלי", אף להחולקים על הרמב"ם הוי שני נדרים כיון דאמר "קונם קונם" וכמש"כ הרמ"א לקמן (סי' רלח סל"ו) (ש"ך).

(ח) צריך פתח כו' - לאו דוקא והוא הדין חרטה (ש"ך).

170 עי' לקמן סק"ז (ז).
171 עי' לעיל סעיף ג.

Commented [YL106]
בדוק במקור, שכן בתחילת השו"ע כתוב "שאני" ללא י', וברמב"ם כתוב עם י'

Commented [YL107]
ם זה לא ב' י"א בסוף הסעיף???

Commented [YL108]
יך לכתוב ט"ז סק"ב.

Commented [YL109]
סרב בו חברו?

Commented [O110]
א עשיתי ב"מ צ"ע אם זה בסדר, שכן התחלה קושיא על הריב"ש והמשך חידושים שלו בנדרים וצ"ע אם נוגע להלכה.

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(ט) כשנותר על ידי פתח - לפי שע"י פתח דומה קצת לנדר בטעות, וכיון שיש קצת טעות בנדר הותר (ט"ז, ש"ך), משא"כ ע"י חרטה, שאין שם טעות מעיקרא, אלא שנהפכה דעתו עתה. וי"א בתרא ס"ל אפילו על ידי חרטה מהני, דהא החכם עוקר הנדר מעיקרא (ט"ז), הנודר להתענות ב' וה' במשך שנה ומפני אונס או שמחת מצוה או צער שאירע ביום אחד הניח להתיר נדרו אע"פ שהותר כולו מ"מ לא הפסיד שכרו למפרע וגם להבא יכול לשאר כמנהגו על קבלתו הראשונה, הטעם דס"ל כי"א (סי' רכט סל"א) נדר שהותר כו' אלא כשנותר ע"י פתח אבל ע"י חרטה לא דאילו ידע שיזדמן היה מתנה בעת הנדר חוץ מבכחאי גוונא רק מתחרט שלא התנה, ולמעשה יש להחמיר לחזור ולקבל להבא (פ"ת).

(י) והתיר לו חבירו מקצתו - פי' שאומר "הריני כאלו התקבלתי מקצת הפרעון", דה"ל כאלו פרעו אותו מקצת, מ"מ לא הותר השאר, דלגבי אדם אחר, לא אמרינן הותר כולו, כיון שכבר נתחייב לו לפרוע הכל, לא הפסיד במה שוויתר לו מקצת, עיין מ"ש (סי' רכח סמ"ט סקנ"ד?), שאם א' שנשבע לפרוע לחבירו לא יצא ידי שבועתו עד שישלם הכל. ועי' לקמן (סי' רלב ס"ח) דלא אמרינן הותר כולו כשהותר מקצתו אא"כ משנה דבריו ממה שאמר תחילה, וכן הדין כאן בכל מקום דאמרינן הותר כולו (ט"ז), עי' לעיל סק"ה) שיש חולקים (נקה"כ), ה"ה הנודר ויש בו קצת לתועלת חבירו וקצת שאינו לתועלתו מתירין את שאין בו תועלת, אפי' שלא לרצון חבירו, ואת שיש בו תועלת לא יותר (פ"ת).

(ב) ⁴⁹¹אם החרימוניא) או נידו עשרה בני אדם, והתירו אחד מהם, הוא מותר וכולם אסורים. וכן בהפרת בעל, אם הפר נדר אשתו במקצת, לא הותר כולו:

(יא) אם החרימו כו' - שאין החרם או הפרת בעל עוקרים מעיקרו אלא מכאן ולהבא (ט"ז, ש"ך), אבל מקצתו מיהא הותר כהפרת בעל, מיהו היינו רק לדעת המחבר (סי' רלד סל"ו) אבל לרמ"א שם, אפילו מקצתו לא הותר וצ"ע למה סתם כאן, וכנראה שסמך על דבריו שם (ש"ך).

(ג) ⁴⁹²נדר מאחד, ואמר על אחר: יהא כפלוגי, כולם אסורים (יב), אפילו עד מאה. הותר הראשון, הותרו כולם. הותר האחרון, הוא מותר וכולם אסורים. הותר האמצעי, כל שקודם לו אסורין, הוא וכל שלאחריו מותרים. ⁴⁹³וכן מי שנדר (יג), ושמע חבירו ואמר תוך כדי דיבור ¹⁷²: ואני. ושמע שלישי ואמר: ואני (יד), ונשאל הראשון על נדרו, והותר, הותרו כולם (טו). נשאל האחרון, והותר, האחרון מותר וכולם אסורים. נשאל השני, והותר, השני והאחרון מותרים, והראשון אסור. ⁴⁹⁴וה"ה לנודר מבשר, והתפס פת בבשר, והתפס דבש בפת (טז). ⁴⁹⁵אסר עליו ככר ב' פעמים, או שנשבע עליו ב' פעמים, אף על פי שנשאל עליו (יז) והתירו לו, אסור עד שישאל עליו (יח) ויתירו לו פעם שנית:

(יב) כולם אסורים כו' - אפילו כשאומר כן אחר כמה ימים על אדם אחר "יהא כפלוגי", וכן בנדר מבשר והתפס פת בבשר, אבל כשחבירו אמר "ואני", בעינן שיאמר כל אחד בתוך כדי דיבור ¹⁷³ של חבירו, ואז אפילו ק' אסורים כולם כשכל אחד תוך כדי דיבור של חבירו, אף על פי שהוא לאחר כדי דיבור של הראשון מפני שכל אחד נתפס בחבירו כדלעיל (סי' רד ס"א-ג) (ש"ך).

(יג) וכן מי שנדר כו' - אשה שנדרה והתפס בה אחר שאמר "ואני כמותך", והפר לה בעל או אב, היא מותרת והמתפס אסור, כדלקמן (סי' רלד סנ"א) (ש"ך).

(יד) ושמע שלישי ואמר ואני - ה"ה בזה עד מאה כמו ברישא דכל אחד מתפס בחבריה (ט"ז).

(טו) והותר הותרו כולם - י"א שהאחר שתלה נדרו בראשון אינו יכול להתיר לבד נדר הראשון, וע' לעיל (סי' רכח ש"ך סק"י?) אולם להצטרף עם ב' אחרים יש להסתפק אם גרע מנוגע, כיון דמכח זה יהיה נדרו בטל, הוי בכלל הוא אינו מיחל (רע"א).

(טז) והתפס דבש בפת כו' - כלומר אם הותר האחרון הוא מותר וכולם אסורים ואם האמצעי כו' (ט"ז).

(יז) אף על פי שנשאל עליו כו' - פירוש שאין כוונתו רק לשאול על הראשונה, אבל אם נשאל על כולם בבת אחת, סגי בהיתר אחד כדלעיל (סי' רכח סמ"ו עיי"ש סק"ט-ק"י?) (ש"ך).

¹⁷² עי' לעיל הערה 11.

¹⁷³ עי' לעיל הערה 11.

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

(יח) עד שישאל עליו כו' – י"א אם אמר "שבועה שלא אוכל ככר זה שבועה שלא אוכל ככר זה", אין השניה חלה (עי' לקמן סי' רלט סי"ג), אבל אם נשאל על הראשונה או חלה השניה, ואין בידו להתיר השניה קודם היתר הראשונה, כיון שעדיין לא חלה (עי' לעיל סי' רכח סי"ז), וי"א שיכול להתיר השניה או השלישית אפי' קודם שהתיר הראשונה שונה מלעיל (סי' רכח סי"ז) שכן שם אין השבועה בעולם עדיין משא"כ בזה שיש לשבועה שניה ושלישית בעולם אלא שלא מצאו מקום לחול עדיין וי"א בצד השני הזה שאפשר להתיר את כולם בבת אחת שונה מסי' רכח סמ"ו, ואינו עיקר, ואפילו הי"א שסובר להתיר השניה קודם לראשונה אין לסמוך להקל בשל תורה (ט"ז), וי"א שאין מחלוקת אלא עיקר דלא חלה לענין דאינו חייב אלא אחת, וכיון דהשבועות הן בעולם יכול להתירם בבת אחת, ומכל מקום יש להחמיר בדבר, וכן"ל (סי' רכח סק"י?) (נקה"כ).

(ד) ⁴⁹⁶נשבע על דבר אחד, ונשבע שלא ישאל על שבועתו, נשאל תחלה על האחרונה שנשבע שלא יתירו לו, ואחר כך ישאל על הראשונה. ⁴⁹⁷וכן אם נשבע או נדר שלא לעשות דבר פלוני בלא התרה ובלא הפרה, נשאל תחלה על מה שאמר: בלא התרה (יט), ואח"כ נשאל על עיקר הנדר. ⁴⁹⁸וכן צבור (כ) שהטילו חרם והתנו שלא יעשו התרה ולא התרה להתרה עד סוף העולם, יתירו תחילה חרם האחרון (כא) שהחרימו שלא להתיר, ואחר כך יתירו הראשון. הגה: ⁴⁹⁹מי שנסבע על דבר אחד ואמר: שאם ישאל על נדרי, אינו יהודי. אסור לשאול (כז) על נדרי. ואפילו אם נשאל עליו צדיעבד, יש להוכיחו וליסרו שחלה אמונתו בנדרי, ונריך כפרה וסליחה. ⁵⁰⁰ודוקא ככה"ג (כג) אין להתיר לו, אצל אם אמר: אם לעשה דבר פלוני לא אהיה יהודי, אפי' היתר אינו כריך (כד). ומ"מ נראה דלא טוב עשה מי שנסבע, ויש להוכיחו על זה:

(יט) על מה שאמר בלא התרה – שדבר זה הוה כשבועה בפני עצמה. ועי' לעיל ס"א שהצד הראשון סובר שאין בזה ב' נדרים עד שיאמר קונם פעם שני, אלא יש לחלק שלענין הותר מקצתו הותר כולו, כל שלא אמר שבועה פעם אחרת הוה כלל אחד אבל כאן שאמר בלא התרה הוה כאילו נשבע ב' פעמים על דבר אחד דהא כפל לשון הוא בענין אחד, ולכן צריך ב' התרות (ט"ז), מי שאמר "הריני נודר על דעת רבים שאין לו התרה" כשמתירים לו לדבר מצוה אין צריך להתיר לו פעמים (פ"ת).

(כ) וכן צבור כו' – ע"ל (סי' רכח סכ"ה-כ"ו) (ש"ך). (כא) יתירו תחילה חרם האחרון כו' – בחרם האחרון גופיה צריך ב' התרות, תחלה על מ"ש "ולא התרה להתרה", ואח"כ על מ"ש "לא יעשו התרה", ואח"כ על עיקר החרם הראשון, עי' לקמן (סעיף ה) מי שאמר בשעת נדרי שאם יתיר הנדר, אז יחול עליו איסור אכילת פירות וכן בכל פעם ופעם וכן לעולם, אז כל סך שהזכיר פעם הוה שבועה בפני עצמו (ט"ז).

(כב) אינו יהודי אסור לשאול כו' – פן יכפור, אבל י"א (סק"ל 500 בציון הדעה) באמת אין בזה לא שבועה ולא נדוי אלא דלענין להתיר נדר חשו חכמים במקום שיוכל לבוא לידי מכשול כההיא דאין מתירין נדר של שחוק לכן פסק שם דאם אמר אם אעשה כו' (ט"ז). (כג) ודוקא ככה"ג כו' – פ"י שנדר מתחלה ואח"כ אמר על הנדר ש"אם ישאל עליו לא יהא יהודי", אין להתיר, משום שאין מתירין נדר שיש בו נדנוד עבירה. אבל אם אמר "אם אעשה דבר פלוני לא אהיה יהודי" או אפי' אמר בפירוש "אם אעשה דבר פלוני יכפור בה" ית", אין זו לא שבועה ולא כינוי ולא יד, הואיל ואינו מוציא שום רמז שבועה או נדר מפיו (ש"ך), מה שנהגו הטפשים לומר "כמו שהקב"ה אמת כן הוא אמת", דבר זה הוא עון פלילי וקרוב לכפירה, לפי שאין להשות אמיתת מציאות הבורא ית"ש להאמיתת שום נברא מהנבראים וראוי לגער במי שאומרו ולהענישו וליסרו עד שישוב מדרכו הרעה, אבל לענין שבועה אם מבטיח את חבריו כשאומר כן, חייב לקיים דבריו, ואפי' תימא דאין כאן שבועה גמורה לא גרע מידות (פ"ת), "איל דיו מילו דימאנדי" אם לא אעשה דבר פלוני הוי כאלו אמר יכהו ה' אם לא יעשה דבר פלוני דהוי אלה ואלה היא שבועה וכן אם אמר תאמין בה' ית' שאעשה לך דבר פלוני או שאמר תבטח בה' שאעשה לך דבר פלוני כיון שהבטיחו באמונת ה' אין לך נדר גדול מזה שאם אינו מקיים דברו נמצא כמי שאינו מאמין בה', וכן אם אמר יעיד ה' עלי אם לא אעשה דבר פלוני, נתכוון שהוא העד והוא הדיין ויתפרע ממי שלא יקיים דברו ולא גרע מידות (פ"ת * רדב"ז).

Commented [YL111]

כתב שם וז"ל
והתרנוהו
מהאיסורים פעמים
רבות כמו ששיערונו
שאמר כן וכן בכל
פעם ופעם כו' מעתה
אין חשש אפילו אם
יודה אח"כ שאמר
אלף פעמים כן כיון
דבשעה שנשאל לא
היה סבור שיהיה
נמשך איסור הפירות
מזה אין חשש עכ"ל
ומבואר עוד דאע"פ
שאמר וכן לעולם
הוא לאין תכלית
מ"מ לא נחשב רק
לפעם אחת – לא
הבנתי דבריו, אבל
אולי נחכה לסעיף
ה'
אולי דברי הש"ך שם
יותר ברור?

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

(כד) היתר א"צ – אם אמר, "אם אעשה כך וכך, לא אצטרף למנין" הוי כאילו נידה את עצמו, וצריך התרה, ואין להתירו עד שיחול, ויש חולקין ע"י מן סי' שלד סל"א שנפסק כחולקין (פ"ת * פרח מטה משה).

(ה) ⁵⁰¹אסר על עצמו מין מאכל אם יעשה דבר פלוני, ואמר שיהא באיסורו בכל פעם ופעם שישאל ויותר מהאיסור (כה) שיחול עליו פעם אחרת, וכן לעולם, יתירו לו פעמים רבות כמו שישערו שאמר: וכן בכל פעם ופעם וכו', ועוד יתירו לו על מה שאמר: וכן לעולם (כו): (כה) ויותר מהאיסור – פירוש שהיה ניתר על ידי שאלה מן הנדר, ע"י לעיל (סק"כא) (ט"ז).

(כו) ועוד יתירו על מה שאמר וכן לעולם – שאע"פ שלשון "וכן לעולם" כולל לאין תכלית, אי אפשר שיתרבה הנדר מטעם זה, ולפיכך כל שהותר ושנה ושלש, אי אפשר שיהא כאן נדר א' שלא חל, אלא כל נדריו חלים וחכם יכול להתירן ואף על פי שמקצת איסורו עתיד עדיין לחול החכם עוקר הנדר מעיקרו (ש"ך).

(ו) ⁵⁰²אם נשבע על דבר אחד והתנה שלא יוכלו להתיר לו אלא פלוני ופלוני (כו) שהם בארץ מרחקים, יתחרט על אותו תנאי ויתירוהו לו אחרים, ואח"כ יתירו לו אחרים הדבר שנשבע עליו:

(כז) פלוני ופלוני – פירוש דוקא שנים, אבל אם הזכיר ג', הוה על דעת רבים ודינו מבואר לעיל (סי' רכח סכ"א) (ט"ז).

(ז) ⁵⁰³אם התנה בשעת שבועתו שלא תהא ניתרת לעולם, אין תנאו כלום (כח), דדברים בעלמא הם כיון שלא כלל בשבועתו שלא ישאל על שבועתו, דאם כן מתירין (כט) תחלה השניה ואחר כך הראשונה כאמור:

(כח) אין תנאו כלום – פי' דהוה אמינא כיון דהתנה תנאי זה לא יועיל לו שום שאלה, זה לא אמרינן, שאין לך שום נדר בעולם שלא יועיל לו שאלה. ואם אמר ש"לא יהיה ניתר לעולם" אין צריך רק היתר א', דהיינו מה שמתיר עיקר השבועה, ואין צריך היתר על מ"ש ש"לא יהא ניתר לעולם", וכן באמירה ב"לא התרה" א"צ רק היתר אחד, מטעם שלא הזכיר נדר בפעם אחרת, ע"י לעיל סעיף א' וסעיף ד', או מטעם דכל שאינו זוכר שום דבר על עצמו שהוא לא יהיה הנשאל, אין זה כמו שבועה אחרת, או אפשר דכשאומר ב"לא התרה" הוה כאלו הזכיר את עצמו, שהוא לא יהיה המתיר, מה שאין כן באמירה ש"לא יהיה ניתר לעולם", עכ"ז למעשה יעשה ב' היתרים: אחד, על מה שאמר ש"לא יהיה ניתר לעולם", וא', על עיקר השבועה דאין הפרש בין זה ל"בלא התרה" דסעיף ד' (ט"ז), וי"א דבסעיף ד' מיירי שכלל כן בשבועתו, כלומר שהשבועה היתה גם כן על זה שלא יהא לו התרה, אבל הכא אמר כן בשעת שבועתו ולא כלל בשבועתו (נקה"כ).

(כט) דאם כן מתירין כו' – כלומר כשכלל בשבועתו כן מתירין תחלה הב' כו' (ש"ך).

(ח) ⁵⁰⁴קבל עליו חרם ונדוי לעשות דבר פלוני בלי שום פתח וחרטה, מתירין לו, ⁵⁰⁵שאין החרם צריך לא פתח ולא חרטה. ואם אמר: בלי שום פתח היתר וחרטה, יש לחוש למלת היתר (ל) שאמר, ומתירים לו תחלה הב' ואחר כך הראשונה:

(ל) למלת היתר כו' – פי' שזה מורה על לשון שבועה, וצ"ע שכן לעיל (סי' רכח סכ"ה) איתא דאפילו הזכירו בפירוש שבועה עם החרם לא הוי בו דין שבועה (ט"ז), ויש אומרים שיש לחלק שכן שם מדובר בקהל, שלא הוזכרו אלא לאיים יותר, הלכך הם נודרים בעצמם ומתירים בעצמם, וזה לא שייך הכא. ועוד החרם צריך התרה, שלשון היתר שייך בחרם, ואם כן הרי קבל עליו שלא יתיר חרמו, וצריך התרה לזה מתחילה (נקה"כ).

(ט) ⁵⁰⁶נשבע שלא ידבר עם פלוני, ונשבע אחר כך שאם ידבר עמו שיאסר בבשר. נשאל על הראשונה (לא) ואחר כך על השניה, שאין מתירין לא נדר ולא שבועה, כל זמן שלא חלו. ⁵⁰⁷וכן אם נשבע שלא יהנה לפלוני, או (לב) לחכם שישאל לו על השבועה, נשאל תחלה על הראשונה, ואח"כ על הב' של חכם. ⁵⁰⁸וכן אם נשבע שלא יהנה לפלוני, והרי הוא נזיר אם ישאל על שבועתו זו, ישאל על שבועתו תחלה ואח"כ על נזירותו, וכן כל כיוצא בזה:

(לא) נשאל על הראשונה כו' – דאין השניה חלה עד שידבר עמו והרי הוא אסור לדבר עמו, נשאל תחלה על שנדר לדבר עמו ואז כשידבר עמו חל השניה, וכן בנשבע שלא יהנה לחכם כו', ועיין לעיל (סי' רכח ס"ז) וע"ל (סי' רל"ט ס"ג סק"ז) (ש"ך).

Commented [YL112]
דברי בנקה"כ?

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

(לב) וכן אם נשבע שלא יהנה לפלוני או וכו' – י"א שכל זה רק באומר ב' קונמות, "קונם שאיני לפלוני" ו"קונם שאיני נהנה למי שאשאל עליו", דאלו בחד קונם, כיון דחד שבועה היא ומקצתו חלה, מיד מקרי חל הנדר (רע"א וב"מ), ועוד יש לומר, דאם חד נדר אין צריך לשאול אח"כ על הב', דהא נדר שהותר מקצתו הותר כולו (רע"א), לפי הרמב"ם אם נדר לא לך לא לך, הוי ב' נדרים, אבל לפי הרא"ש הוא רק א' עד שיאמר נדר לכל א' וא', אבל לפי הרמב"ם אם אמר לא לך ולא לך הוי נדר אחת ובמקום אחר כותב אפילו עם ו' הוי חייב שנים, ועיקר שכל המח' רמב"ם ורא"ש אם זה ב' או א' היינו כשאין הוכחה וטעם לומר שהם שנים דאז לפי הרמב"ם לא חשיב פירוט עד שיאמר לא לך בלא ו' ולדעת הרא"ש עד שיאמר קונם בכל אחד ואחד. אבל אם יש טעם והוכחה לדבר כגון דהוי כולן בפניו ולמה פרטן אמרינן דאינו אלא כדי להתחייב עצמו בשנים (רע"א * מחנ"א).

Commented [O113]
הנה?

Commented [O114]
רמב"ם מדבר בנדרים והראש בשבועות, אבל תיקנתי שיהיה מובן צ"ע אם צדקתי

Commented [O115]
בדוק אם שיטת הרא"ש הובא

Commented [O116]
ה דלא כריב"ש שהובא בב"י וברע"א אבל לא ראיתי בשו"ע בכלל וכו'.

סימן רל – ובו סעיף אחד:

(א) ⁵⁰⁹מתירין (א) שבועות ונדרים, אפילו נשבע בהזכרת השם. הגה: ⁵¹⁰מ"מ לא יסאל עליו לכתחלה, אלא מדוחק (ב). ועיין לעיל סימן ר"ג ס"ג ⁵¹¹כל נדר שיש בהתרתו נדוד עזירה (ג) אין להתירו. ⁵¹²א"ו (ד) כל מי שנסבע שלא לעשות איזה דבר, כגון שנסבע שלא למכור חפץ פלוני, ועבר ומכרו, אין במכירתו כלום, הואיל ועבר על שבועתו:

(א) מתירין כו' – ושישים עליהם להתענות בה"ב וכה"ג לפי האדם ולפי הנדר וכן ליתן מעות לדבר מצוה זהוב או כהאי גוונא לפי עשרו, כדי שלא יזלזלו בנדרים שאומר "מא"י אכפת לי אם אשבע כל מה שארצה אלך אצל חכם ויתיר לי" (ש"ך).
(ב) אלא מדוחק – או לצורך מצוה (ש"ך).
(ג) נדנוד עבירה כו' – ע"ל (סי' רכח סט"ו) (ש"ך) ¹⁷⁴.
(ד) י"א כו' – ע"י רמ"א חו"מ (סי' רח) ¹⁷⁵ דמכירתו מכירה, וסותר את דבריו כאן, והסמ"ע שם פסק כה"א דהכא ועיקר דהוא ספק והמוציא מחבירו עליו הראיה, שכן התקנה וחרם

¹⁷⁴ ע"י פ"ת סי' כב ס"א גם לפני משורת הדין מחוייבים לקיים המצוה ולא להתירו. וע"י לעיל הערה 10, 114, 150.

¹⁷⁵ עיי"ש במאיר המשפט: י"א דהנשבע או קיבל עליו בחרם שלא יתן דבר או שלא ימכור או שלא ימחל או שאר דברים, ועבר השבועה ומכר או נתן, דאין במעשיו כלום, וכן פסק הרמ"א (יר"ד סי' רל) (סמ"ע), אמנם י"א דהיכא דאפשר לעשות בהיתר ועשה בעבירה, קנה, משא"כ בנשבע, ולמסקנה הוי ספיקא דדינא והמוציא מחבירו עליו הראיה (ש"ך), וי"א דכל שיש איסור בענין מצד עצמו אומרים אי עביד לא מהני, משא"כ במוכר בשבת שהאיסור מצד שהיום גורם, ומש"ה נמי בנשבע שלא למכור נכסיו, הוי האיסור מצד השבועה ולא מצד המכירה עצמה והויא מכירה בדיעבד. ומש"ה נמי במקח שנעשה באיסור, אין האיסור בעיקר המכירה רק בתוספת דמים, ע"כ אי עביד מהני (ט"ז), קהל שגזרו חרם שלא ימכר היין ביותר על ה' דינרין למדה, והיתה ההסכמה שהחרם והקנס הוא על המוכר שמלבד שיעבור על החרם יענש בממון אך לא גזרו על הלוקח, ועבר ראובן ומכר לשמעון בז' והענישו הב' דאת ראובן סך מעות על שעבר על החרם ופרע הקנס טרם הספיק שמעון לפרוע לראובן דמי היין. המקח קיים, אלא שנותן לו מה שהוא היתר בלבד, ואפילו אם נטל שבע באיסור, יחזיר. כמו מי שעבר על שבועת התורה וכתבית של תורה שיוצא' בדיונין דחרם חמיר כשבועה (ש"ך * האלשיך), וי"א שאין במעשיו כלום, ולכן אם יש חרם שלא לשחק בקלפים ושחקו תמורת כסף, המרויח חייב להחזיר את הכסף (רע"א * הבני חיי), ואם מכר ע"י השליח י"ל דהמכר בטל דאין שליח לדבר עבירה אף דהשליח לא נשבע מ"מ תלוי במחלוקת הפוסקים, ד"א שההלכה של אין שליח לדבר עבירה היינו דווקא במי שחייב באיסור זז, או דווקא במי שיכול לעשות או לא לעשות. גם י"ל דאף ללישנא דבר חיובא. דוקא בכהן שאמר לישראל צא וקדש לי אשה גרושה דאין על השליח שייכות חיוב דגרושה ואינו מוזהר על לאו זה כלל, אבל הכא דהשליח ג"כ בר חיובא ומוזהר על לאו דשבועה. ואם נדון דהמכר בטל, יש לדון אם נשבע שלא למכור ועבר ומכר בתנאי דהתנאי בטל ומעשה קיים כיון דאין לקיים המעשה ע"י השליח, ועיין דברי לקמן (סי' רלה ס"א ד"ה מקחו מקח) [ואם מכר על תנאי התנאי קיים, ואין חסרון בזה שקטן מתנה תנאי] (רע"א), וי"א דאין קידושין של כהן לגרושה על ידי שליח מאחר ואין שליח לדבר עבירה (רע"א * המקנה), וי"א דההלכה של כל מה שאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני הוא דווקא במה שהוא עושה לעצמו ואין לאחרים חלק בו בזה אמרינן אי עביד לא מהני, אבל אם הוא עושה איסור וחבירו אין עושה איסור בזה כו"ע מודים דמהני, דיכול לומר מה איכפת לי במאי דעבדת איסור' הלא כבר עברת על האיסור, ואפילו אם יתבטל המקח מ"מ כבר עבר על שבועתו כיון דהקנה לו בקנין גמור (רע"א * הפמ"א), ודוקא במקום שאם אנו מקיימין מעשיו מבטלין מה דאמר רחמנא, כגון בתמורה, וכן במכירה דחרמים ובגירושין דאונס, משא"כ במכר בשבת, שאסרו

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

וכה"ג אפשר לבטלו (ש"ך), דכל שיש איסור בענין מצד עצמו אומרים אי עבד לא מהני, משא"כ במוכר בשבת שהאיסור מצד שהיום גורם, ומשו"ה נמי בנשבע שלא למכור נכסיו, הוי האיסור מצד השבועה ולא מצד המכירה עצמה והויא מכירה בדיעבד. ומשו"ה נמי במקח שנעשה באיסור, אין האיסור בעיקר המכירה רק בתוספת דמים, ע"כ אי עבד מהני (ט"ז חו"מ שם), ועי' לעיל (סי' רכח סל"ה סקמ"ד ?) (ט"ז), דע"כ לא קאמר השו"ע אלא בנשבע לחלוטין שלא למכור דבר זה שאז א"א בשום אופן שימכור כ"א שיעבור על השבועה הרי גוף המקח נעשה באיסור אבל אם נשבע שלא למכור כ"א בדיעת פלוני ועבר ומכר עד שלא שאל את פלוני א"כ המקח היה יכול להיות בהיתר רק מה שעשה בלי ידיעת פלוני עשה הוא איסור והרי זה דומה לשוחט בשבת ויוה"כ (פ"ת), עי' סמ"ע, בשמחת תורה תקע ראובן כפו לשמעון ואמר לו "אם תחזיר לי מעותי שאתה חייב לי אני אוריד מהחייב ד' זהובים" ובמוצאי י"ט בא שמעון לב"ד והביא לראובן מעותיו פחות מד' זהובים כמו שתקע לו כפו. ראובן חייב לקיים תקיעת כפו שיש לו דין שבועה (עי' לקמן סי' רלט), ואף על פי שנעשה ביום טוב מכל מקום הוא חייב לקיים שבועתו שאפי' מקח שנעשה באיסור המקח קיים והנה אם נעשה מקח גמור היה ראוי לקונסם על שעשו עבירה, אבל בנדר דידן לא היה דרך מקח וממכר אלא דרך שבועה ותקיעת כף ודרך מתנה אין מקום לקנס (פ"ת * מהר"ם), מקור שיטת הרמ"א בחו"מ סובר שבועה שהיא איסור שהוא המציא, ולכן אין העבירה מפריע לקנין, וטעם דבריו, שאם האיסור נוגע לאנשים אחרים, אין מקום לומר "איסור שהוא המציא" שכן זה נוגע לכל א' (פ"ת * נוב"י), [כתוספת על הש"ך וסמ"ע בחו"מ] לא קאמר הרמ"א כאן אלא בנשבע לחלוטין שלא למכור דבר זה שאז א"א בשום אופן שימכור כ"א שיעבור על השבועה הרי גוף המקח נעשה באיסור אבל אם נשבע שלא למכור כ"א בדיעת פלוני ועבר ומכר עד שלא שאל את פלוני א"כ המקח היה יכול להיות בהיתר שלא נשבע שלא למכור וגוף המקח אינו באיסור רק מה שעשה בלי ידיעת פלוני עשה הוא איסור (פ"ת * נוב"י), וי"א דהרמ"א כאן מדבר באופן שאין לו התיר לשבועתו, שאז לא חל הקנין, אבל סי' רח מדבר באופן שיכול להתיר שבועתו (פ"ת * חת"ס) (פ"ת).

סימן רלא – הנודר על תנאי, או מי שתולה נדרו בדעת אחרים, ובו סעיף אחד:
(א) ⁵¹³ אין הנדר והשבועה ניתנים, אלא על פי מומחה או בג' הדיוטות, שאפילו פירש והתנה בשעת הנדר או השבועה אימתי שירצה שיבטלנו מעיקרו, או שתולה (נלחם) שיבטלנו (א) אימתי שירצה, אינו כלום, דמיד כשחל הנדר אין לו התרה ⁵¹⁴ אלא ע"י מומחה או ג' הדיוטות ואפילו אם תלאו בדעת אחד וקיימו ושוב נשאל על הקיום (ב), אינו מועיל. הגה: אצל אס לא קיימו (ג) ומיד קשמועו אמר שלא יהיה נדר, הנדר בטל. ⁵¹⁵ י"כ"ץ אס התנה בפירוש (ד) חזירו ויכל לבטלו, דיוכל חזירו לבטל כל זמן שלא חל הנדר. ⁵¹⁶ י"מיהו אס נדר לזמן, אין צריך התרה אלא בשיגיע הזמן בטל ממילא:

(א) או שתלה באחר שיבטלנו כו' - כלומר שיתירנו כמו ג' הדיוטות. אבל אם נדר על תנאי שיסכים חבירו, או על תנאי שלא יבטלנו, יכול חבירו לבטלו בכל לשון כנ"ל (סי' רכח סקצ"ח ?) (ש"ך).

(ב) ושוב נשאל על הקיום - פירוש אותו פלוני שתלה בדעתו הסכים שיהיה נדר, ואחר כך נתחרט והלך לחכם והתיר לו הסכמתו, בזה לא בטל הנדר (ט"ז).

(ג) אבל אם לא קיימו כו' - משמע דאע"פ שאינו אומר בפירוש שהיה דעתו שיוכל לבטלו, תלוי הדבר באותו שנדר על דעתו, שהוא יוכל לבטלו. וצריך לומר דגם הכא מיירי שאומר

חכמים רק מעשה המכירה מחשש שלא יכתוב, ולא הקפידו על קיום המכירה רק על מעשה המכירה, ומעשה המכירה כבר עבר ולא מתקנין דברי חכמים, וקיום המכירה הוא בהיתר דאיסורא דעבד עבד. וזהו כונת הש"ך במה שכתב כיון דאפשר לעשות בהיתר (נתה"מ), וי"א שהעושה קנין שנשבע עליו, לא חל, וי"א דכל הפרשה של "אי עבד לא מהני" היא רק במצות התורה ולא במה שהוא יוצר לעצמו, והוא ספיקא דדינא. ואפילו לצד הראשון, כל שנשבע שלא ליתן מתנה לפלוני, ונתן, הרי עבר על שבועתו, אפילו אם אומרים שלא קנה, ועוד אין ודאות שבתמורה אי עבד לא מהני, ולכן לכו"ע חלה הקנין, אולם אם היה הקנין ע"י עדים כדרך שכותבין וקנינו מיניה בזה יש לדון דכיון דעובר על השבועה אמרינן דאין שלד"ע ובטל הקנין (פ"ת אה"ע בשם רע"א), ועיקר דלא כסמ"ע, ואין לחשוש לשיטת המרדכי שבנשבע אי עבד לא מהני (פ"ת אה"ע בשם נוב"י).

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

שהיתה דעתו תחלה לכך, וע"ז כתב אחר כך "וכ"ש אם אומר בפירוש בשעת הנדר שיוכל לבטל" (ט"ז).

(ד) וכ"ש אם התנה בפירוש כו' - פירוש תיכף שישמע יוכל לבטלו, אבל לא אחר כך. ומ"ש בהתחלה "שאפילו פירש והתנה כו' אימת שירצה יבטלנו", פירוש אחר השמיעה לא תכף, באופן שכבר חל הנדר בשעה ששתק. ועי' מש"כ לעיל (סי' רכח סל"ז סק"?) אחר אמר לאשתו "תנה לי תקיעת כף שלא תנשא לאיש אחר מותי וגם אני אדור לך שלא אשא אחרת אחר מותך", אין נדרו חל, אפי' כבר קיים פריה ורביה בשעת נדר. וגם נדרה אינו חל, כי לא נדרה אלא על דעת, שאם הוא יקיים נדרו, ותקיעת כף יש לו התרה, ולרווחא דמילתא? יתירו לה, ועי' רמ"א לעיל (סי' רלב ס"ז) (ט"ז), יכול חבירו לבטל הנדר כל זמן שלא חל, דהיינו מיד בשעת הנדר הוא מבטלו, או שהתנה שהנדר לא יהא נדר עד שישמענו חבירו ולא יתירו, או שלא חל הנדר עד שישמענו ומיד בשומעו הוא מבטלו, א"כ לא חל הנדר כלל (ש"ך).

סימן רלב – דין נדרי זרוזין והבאי ושגגות ואונסין, ובו כ' סעיפים:

(א) יש נדרים (א) שאין צריכין התרה. נדרי זרוזין, נדרי הבאי, נדרי שגגות, נדרי אונסין⁵¹⁷ והתולה בדבר ולא נתקיים:⁵¹⁸

(א) יש נדרים כו' – עי' לקמן (סי' רלט ס"א) מדין שבועות כאלו (ש"ך).

(ב) נדרי זרוזין כיצד, היה מוכר חפץ לחבירו ואמר: קונם עלי ככר זה אם אפחות מסלע, ואמר הלוקח: קונם ככר זה עלי אם אוסיף על שקל, ונתרצו שניהם בג' דינרים,⁵²⁰ או צפחות מעט(נ) או יותר מעט), לא נאסר שום אחד מהם, שכן דרך התגרים(ג) לידור או לישיבע כדי לזרז חבירו, ואין בלבו לשום נדר. (פ"א ח"א אף על גב לאמרינן לזרוזי נתכונו, מכל מקום לא יוכל המוכר ליתנו צסקל ולא יוכל הלוקח לקנותו צסלע, ויש מקילין(ד)).⁵²² ודוקא כשאין מעמידים דבריהם, אלא שניהם נתרצו בשלשה דינרים, אבל אם לא נתרצו, אלא זה בסלע וזה בשקל ונתבטל המקח, ודאי לנדר גמור נתכונו וחל הנדר, וכל מי שיעבור על נדרו הרי חילל דבריו(ה). ואם האחד העמיד דבריו והשני לא העמיד, מתוך שנתבטל לאחד נתבטל גם לשני. וכל זה מיירי בסתם, אבל אם אומרים שלנדר גמור נתכונו, הוי נדר(ו).⁵²³ ואם המוכר אמר(ז): קונם אם אפחות מיותר מסלע, או שאמר הלוקח: קונם אם אוסיף לך על מעט פחות משקל ונתרצו בג' דינרים, הרי זה נדר, שאין דרך לזרז כשמפליגין כל כך, ולנדר גמור נתכונו. הגה: נלד⁵²⁴ לשנים(ח) שרואים לקנות ממנו, ואמר לאחד מהם: לנדר גמור כוונתי, ולאחר: לזרוזין, כיון שהנדר צטל לגבי אחד, צטל לגבי שני הואיל ונקרא נדר אחד לשניהם:

(ב) או בפחות מעט – צ"ע למה כתב דוקא מעט, שכן במקורם של דברים איתא, כיון שמשמעות הנדר לא היה אלא לזרז, עכ"ז אין המוכר רשאי ליתנו בשקל ולא הלוקח בסלע שהרי עיקר משמעות נדרם לא היה אלא לכך, וי"א דאפי' בכה"ג לא חל נדרם [עי' רמ"א הבא], אמנם הרמ"א למד דאין היתר אלא בסך ממוצע בין שניהם שיהא קרוב לזה כמו לזה דהיינו שלשה וכן פחות או יותר מעט נחשב בכלל סך ממוצע מה שאין כן בסך מרובה לא נקרא ממוצע אלא קרוב לזה יותר מלזה (ט"ז), היינו להי"א אבל להיש מקילין אפי' בשקל יכול ליתנו (ש"ך), עי' ט"ז ועיקר דכוונת רמ"א לאפוקי שקל וסלע (נקה"כ).

(ג) שכן דרך התגרים כו' - פירוש שדעתם מתחלה היה על ג' דינרין, אלא שכל אחד נתכוין בנדרו שלא יעמוד על דעתו דוקא, ולכן לא חייל נדרם, דבעינן פיו ולבו שוין וכאן אין לבו שוה לפיו בשעה שאמר הנדר (ט"ז), ומפני שדרכן בכך לא מקרי דברים שבלב (ב"מ).

(ד) ויש מקילין - והעולם נהגו קולא בדבר זה (ט"ז וש"ך).

(ה) הרי חילל דבריו כו' - דוקא כשמוכרו אחר כך לזה הלוקח, אבל אם מכרו לאחר, אפשר שיאמר המוכר "לפלוני אוזיל ולא לך" (ש"ך).

(ו) הוי נדר - מ"מ פותחין לו פתח לומר "אלו היית יודע שהלוקח לא יתן סלע כלום היית נודר", ואם אמר לא, מתירין אותו ע' לעיל (סי' רכח סס"ז) (רע"א), אף שאומרים שלנדר גמור נתכונו עכ"ז פותחין פתח לומר "אלו היית יודע שהלוקח לא יתן בו סלע כלום היית נודר" אם אמר "לאו" מתירין אותו וכמו שפותחים בכל א' (עי' לעיל סי' רכח ס"ז) (פ"ת).

(ז) ואם המוכר אומר כו' – במקורם של דברים איתא ב' פירושים: א', כיון שאמר "קונם שאני פוחת לך מן סלע ופרוטה והלוקח אומר קונם שאני מוסיף לך על שקל פחות

במאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' – סי' רסט')

פרוטה" כיון שדיוקו כל כך הוי נדר. ב', כיון שאמר "שלא יפחות מה' דינרין" והשני אמר "שלא יתן לו יותר מדינר" כיון שהם רחוקים כל כך, הוי נדר. ומדברי השו"ע נראה כלשון הראשון וכיון שאומר לשון המורה על הקפדה בדוקא (ט"ז), וי"א דדוקא כשאין ביניהם אלא חצי שקל במקח השוה ג' דינרים אז דרכם לידור לזרז, אבל כשהם מופלגים זה מזה ביותר לא, וכיון דדייק ואמר "טפי מסלע" אם כן כוונתו דעל כל פנים "פחות מסלע לא", אם כן אמרינן האי טפי זירוז הוא, אבל "סלע" נדר הוא או דלמא כולה זירוז הוא. וכן בפחות משקל וספיקא הוא דלמא פחות מסלע ויותר על שקל קאמר, ולפי זה אפי' אינן מרוחקים כל כך כגון שזה אומר טפי מסלע וזה אומר פחות מג' דינרין יש להחמיר (ש"ך). (ח) נדר לשנים – שרוצים לקנות ממנו ואמר "קונים שאיני פוחת לכם מן הסלע" והיה בדעתו לא' מהם לנדר גמור כו' (ש"ך).

(ג) המזמין את חבירו שיאכל עמו, ומסרב, ומדירו(ט) אם אינו אוכל עמו, ⁵²⁶או שאמר לו: קונים שאני נהנה לך אם אין אתה מתארח עמי ואוכל פת חמה ושותה כוס של צונן, וזה מסרב, ה"ז נדר של זרוז. ⁵²⁷אבל אם זימן ראובן לשמעון לאכול עמו, והיו מזמינים אותו גם במקום אחר וחפץ לאכול יותר עם ראובן ואומר לו: הדירני מנכסיד(י) אם לא אוכל עמך כדי שלא יפצירו בי במקום אחר, הרי זה נדר גמור. הגה: ⁵²⁸ואין למדין מדיני נדרי זרוזין למקום אחר, שאין לך זהם אלא מה שאמרו חכמים:

(ט) ומסרב ומדירו – דאין אכילת חבירו קפידא כ"כ שידירנו בשביל כך, ומוכח הענין דהוי רק זירוז בעלמא משא"כ בההיא דלעיל (סי' רכח ס"ז) שמדירו במקום שיעשה לו טובה וקפידא לו בדבר אמרינן דבדוקא הדירו וצריך היתר ע"י פתח דאם היה יודע שחבירו לא יעשה כן לא היה מדירו (רע"א).

(י) הדירני מנכסיד – וכן אם שמעון עצמו נדר שיאכל עם ראובן דלא הוה בזה זרוזין (ט"ז). (ד) ⁵²⁹נדררי הבאי(יא) כיצד, כגון שאמר: קונים כבר זה עלי אם לא ראיתי כיוצאי מצרים(יב), הגה: או אם לא ראיתי נחש בקורת בית הברד(יג) ⁵³⁰או חומה גבוהה לשמים, (אינו נדר) שכן דרך העולם להפליג, ולא כוון לשם נדר. ⁵³¹ואם מעמיד דבריו, שאמר שכוון לשם נדר, הוי נדר:

(יא) נדררי הבאי כו' – במקורם של דברים איתא: ב' מיני נדרי הבאי הן: אחד, ששייך בו גוזמא, דהיינו כעולי מצרים. ואחד, שלא שייך בו גוזמא, כמו נחש נחש ב' בקעים בגבו כקורת בית הברד, ומותר מטעם שאומדים את דעתו שלא נתכוין לאסור שאילו כן, לא הוי ליה לתלות איסורו בתנאי שא"א, אלא נתכוין לומר דברי הבאי, ודוקא כשראה אנשים רבים ובא להחזיק דבריו לומר "עם רב ראיתי כיוצאי מצרים", כיון שראוי לומר גוזמא על עם רב, אמרינן לגוזמא נתכוין. אבל אם לא ראה עם רב, אין כוונתו על גוזמא, אלא על האמת נתכוין שיהא פירותיו אסורים (ש"ך).

(יב) כיוצאי מצרים – י"ג "אם לא ראיתי בדרך הזה כיוצאי מצרים", היינו שמפורסם הוא שלא היו שם ס' רבוא באותו דרך (ט"ז), אבל אם לא ראה באמת כלל, אסור הכר עלי (ט"ז). וכן באמר אלף איש וראה עם רב **נקרא** אלף איש HR (רע"א).

(יג) כקורת בית הברד – ואפילו תלה הככר במידי דלאו גוזמא אלא שקר מוחלט בעיני כל העולם הככר מותר דזה לא נתכוין לאיסור ואפי' לא ראה שום נחש מותר (ט"ז), **גם** נחש טרוף נחשב לענין זה כ"קורת בית הברד" מטעם גוזמא שראה נחש משונה משאר נחשים ולפ"ז צריכים שראה נחש משונה ואם אמר "כגמל פורח" צ"ע אם צריך שראה גמל מהירה (רע"א).

(ה) ⁵³²אמר: קונים כל פירות(יד) שבעולם עלי, אינו נדר(טו), כיון שאי אפשר לו להיות בלא כל הפירות הוי ליה נדר שוא. וכן אמר: קונים כל פירות שבעולם עלי אם לא עשיתי דבר פלוני, אינו נדר. הגה: ⁵³³אבל אם אמר כללן עתיד(טז): אם אעשה דבר פלוני יאסר כל פירות עלי, י"א לאסור. ⁵³⁴אין אם אסר עליו כל פירות חוץ מחטים(יז), י"א דהוי נדר, ⁵³⁵אין חולקין(יח):

(יד) כל פירות כו' – אף על גב דאמרינן הנודר מפירות השנה אסור בכל פירות השנה ומותר בגדיים וטלאים כנ"ל (סי' ריז סכ"ב) מכל מקום כשאומר "כל פירות שבעולם עלי", אסור בכלל, דיכול להיות שכל דבר הגדל בעולם הוי בכלל פירות שבעולם כגון דגים ופשתן וקנבוס צמר ומשי ועצים וכמה דברים הנולדים וגדלים זה מזה ובהמה וכמה דברים נקראים פרי מפרי וגידולי קרקע, ואין העיקר הלשון "שבעולם" אלא הלשון "כל", וע"ל (סי' ריז סק"ל ?) (ש"ך).

Commented [YL117]
דלא כש"ך האם להדגיש, ועוד הרי בס"ק הבא שצדפתי לכאן הוא סותר את עצמו??

Commented [O118]
ה לא מדויק בלשונו, וצ"ע אם אני צודק

Commented [O119]
ע"א הביא את זה בדעת הרשב"א תוס' ורא"ש והרי הרא"ש הוא מקור לדברי השו"ע אם כן הוא חולק על הט"ז כדברי הלבוש?

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(טו) אינו נדר - ואם אומר שבדעתו היה על יום או יומים נאמן, דאנן סהדי שודאי דעתו לכך מאחר שאי אפשר לקיים נדרו. ואין צריך לומר בשבועה, דנאמן דאם לא היה בלבו היה נשבע לשוא, אבל באסר עליו רק מקצת פירות, אינו נאמן אם לא באנס (עי' לקמן סי' ד ועי' לעיל סי' רי ס"א) (ש"ך), ואם נדר לזמן יום או יומיים הוא נדר (רע"א), ואשה שאמרה יאסר כל פירות שבעולם כ"ז שאין בעלי מגרשני אינה יכולה לסבול אפילו יום א' (רע"א * תוס'), ועיי"ש במהרש"א שהקשה על זה (רע"א).

:Commented [O120]
א הבנתי התוס' שם.

(טז) בלשון עתיד כו' - לפי שאפשר שלא יעבור על התנאי (ט"ז), ואח"כ עשה אותו דבר פלוני י"א דאסור כיון שיכול להיות שלא היה עובר התנאי מיהו י"א דאפילו בכה"ג הוא נדר שוא, ונראה דמה שכתב הרמ"א ויש חולקין קאי גם ע"ז ועיקר למעשה להחמיר (ש"ך), מש"כ הש"ך "דאפילו בכה"ג הוא נדר שוא" היינו דוקא כה"ג דגוף האיסור הוא דבר שאי אפשר להתקיים, מש"ה אף בתלאו בתנאי, הוא שוא. אבל בהיפוך, באמר "אם לא אישן ג' ימים או שלא אטעום א' מכל פירות שבעולם יאסר עלי לילך למקום פלוני", חל הנדר, אע"פ שהתנאי הוא בדבר שא"א להתקיים מ"מ האיסור יכול להתקיים וי"א דגם בזה הוא שוא ואין כעיקר כדברי הי"א (רע"א).

(יז) כן אם אסר כל פירות חוץ מחטין - ועיקר דלכו"ע יש נדר ויש לו התרה אף אם היה על דעת רבים מטעם שכיון דכל פירות שבעולם כולל כל הנהו מילי, אף שהוציא חטים, מ"מ קרוב לודאי שיבא לידי מכשול לעבור, והוי דבר מצוה. ואם ת"ח הוא אף אם יעמוד בנדרו, חשוב דבר מצוה כדי שלא יסור כחו (ב"מ) HR.

:Commented [O121]
כן?

(יח) ויש חולקין - דהוי נדר שוא, אבל אם אמר "חוץ מבשר" לא הוא נדר שוא, דבשר מיישב דעתו של אדם, ואפשר בבשר וגבינה וחלב, וכן הבאתי לעיל (סי' ריז סקל"א?), וכ"ש אם אמר חוץ מדגן דלא הוא נדר שוא, כיון דדגן כולל חמשת המינים כדלעיל (סי' ריז ס"ח ועי' סי' רח ס"ב סק"א?) (ש"ך), ויש חולקים גם מדבר על הלשון עתיד בריש דבריו, ולמעשה יש להחמיר בשניהם (ש"ך).

Commented [YL122]
וא רק כתב על הראשון אבל למה לא השני?

(ו) ⁵³⁶ נדרים שגגות כיצד, אמר: קונם עלי כבר זה אם אכלתי ושתיתי ¹⁷⁶, ונזכר שאכל ושתה. או אם אוכלי (יט) ואשתה, ושכח ואכל ושתה, ⁵³⁷ כיון שהוא שוגג בשעת הוצאת הנדר מפיו או בשעה שיש לה לחול, ואם היה יודע שהוא כן לא היה נדר, אינו נדר. ⁵³⁸ וכן אם אמר: קונם אשתי נהנית לי שגגבה כיסי (כ) או שהכתה בני, ונמצא שלא גגבה (כא) ושלא הכתה, וכן אם אמר: קונם שאיני נושא פלונית שהיא כעורה, והיתה יפה בשעת הנדר, שאם היה יודע שהיא נאה לא היה נדר. אבל אם היתה כעורה ויפופה, חל הנדר (כב). הנה: ⁵³⁹ וכן האומר אם היה פלוני (כג) אלכל זה הדבר אתן אלף זוז לכדקה, והיה קס, פטור, דהוי נדר כשוגג:

(יט) או אם אוכל כו' - ע"ל (סי' רלט סט"ז) (ש"ך).
(כ) שגגבה כיסי - דוקא שאמר בפירוש כן אין צריך התרה, אבל אם לא אמר בפירוש כן, אף על פי שדעתו היתה בשביל זה, צריך התרה ועי' לקמן ס"ז (ט"ז), ע"ל סק"כד) (ש"ך), עי' ט"ז כאן וסק"כב), וי"א דכל שיש הוכחה כמפרש דמי ולא כט"ז (פ"ת).
(כא) ונמצא שלא גגבה - ואם מעמיד דבריו ואמר אעפ"כ דעתו היה שלא תהנה ממנו הוי נדר וצריך התרה (רע"א).

(כב) כעורה ויפופה חל הנדר - לפי שאין דרך הכעורה להעשות יפה מה שאין כן לקמן בסעיף י"ט במת אביה או עשה תשובה (ט"ז), ע"ל סק"סט) (ש"ך).

(כג) וכן האומר אם היה פלוני כו' - וכן אם המרו שנים באיזה דבר באיזה ענין היאך הוא, שזה אומר כן וזה אומר לא כן, ונתנו תקיעת כף זה לזה, שמי שיהיה כדבריו יתן לו חבירו איזה סך ממון, פטור אותו שמפסיד מטעם זה, דהוה שגגה אצלו, בכל דבר שהאדם טועה בדעתו קרוי אונס ופטור במה שמתחייב עצמו (ט"ז), דוקא דשכח שהיה פלוני שם ואחר כך נזכר שהיה שם ועי' עוד לקמן (סי' רלט ס"ז?) מנדרים שגגות (ש"ך), עי' ט"ז, מעשה דשותף א' חשד את חבירו שהעלים ממנו איזה דבר והלה מכחישו ונתעצמו בזה, זה אומר "שקר הוא ולא קניתי מסחר הלז", וחבירו מתאמץ שאמת הדבר, והמרו זא"ז בקנס מאה זהובים לצדקה והקנו בקנין גמור אגב סודר ונתנו הרשאה מעולה לאיש חשוב אשר מעותם תחת ידו שיקח המאה זהובים לצדקה על חשבון מי שיתחייב, והוציא האיש את המעות על דבר מצוה ואח"כ נתברר שהחשד הוא שקר, חייב החושד לקיים נדרו לצדקה

¹⁷⁶ עי' לקמן סי' רלח סק"י).

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

ואין בזה כלל משום נדר טעות, דעד כאן לא כתב הט"ז רק כשכל א' ברור לפי דעתו שכן הוא כדבריו, רק שבאמת טעה או שכח דלבו אנסו, אבל בנ"ד איזה בירור היה לו שאמת כדבריו, ומי התיר לו להאמין כל כך למספרי לשון הרע, הגם שנדמה לו כדברים הניכרים אינו רק דלמיחש מיבעי ולישבע ע"פ דמיון ודאי דאסור מה"ת וחייבין עליו משום שבועת שוא וא"כ בנידון דידן, שהכניס את עצמו לספק גמר והקנה ואין בזה נדר טעות כלל ואם באנו לחוב מטעם אסמכתא הרי בצדקה והקדש אסמכתא קניא כו' (לקמן סי' רנח ס"י) ובפרט בנ"ד שהיה קנין בדבר וגם המעות היה מושלש תחת יד אחר מתחלה והוי כאתפיס זכוותיה, זכה הקדש במעות הללו ושפיר הוציאם (פ"ת).

(ז) ⁵⁴⁰וכן אם ראה מרחוק אנשים אוכלים פירותיו, ולא הכירם, ואמר: הרי הם עליכם כקרבן, וכשקרב אליהם ראה שהם אביו או אחיו שלא היה רוצה לאסרם עליהם, אינו נדר ⁵⁴¹אף על פי שלא פירש(כד), כיון שהדבר מוכיח שאין אדם אוסר פירותיו על אביו ואחיו.

ואפילו נמצאו עמהם זרים, דכיון שבטל הנדר אצל אביו ואחיו, בטל גם אצל אחרים:

(כד) אף על פי שלא פירש כו' - פי' שלא הזכיר בשעת נדרו שהוא אוסר עליהם מחמת שאינם קרובים שלו, ואם כן אפשר שאסר אפילו על אביו וכמו שאמרנו בסעיף ו', שדוקא אם אמר "שגנבה כיסי כו'", דלעיל שמכל מקום להדיר את אשתו נתכוין ליכא טעות בעיקר הנדר, אבל כאן שלא נתכוין להדיר את זה מעולם, הרי הנדר בטל מאיליו (ט"ז, ש"ך). א' שהיה סובר שמחר הוא יום ה' בשבוע וקבל עליו ביום שלפניו להתענות למחר, ונודע לו אחר כך שטעה שבאמת יהיה מחר יום ד', אף על פי שלא אמר בשעת הנדר "הריני בתענית למחר ביום ה'", מכל מקום כיון שלא נתכוין על יום ד' כלל, הרי יש טעות בעיקר הנדר ובטל, אבל יש לחלק שכן כאן, הדבר מוכיח שאין אדם אוסר פירותיו על אביו כו', משמע דבעינן שיחא ידועה לכל הטעות שלו, משא"כ בדין זה, דהרבה רגילין להתענות גם בשאר ימים ולא סגי במה שהוא טעה בדעתו, כיון שאין הטעות מורגש מפי אחרים, ועיקר שזה כמו סעיף ו', דבעינן שיאמר בפירוש שגנבה כיסי ודעתו לחוד לא מהני, ע"כ צריך היתר דוקא, ועיין מה שכתבתי בסעיף י' (&). ואפילו לא אמר אחר כך כלום, כשראה שטעה בדבר בשעת הנדר, אלא שרואה טעותו, מותר בכל, ואין צריך כאן שיחליף לשון הנדר כמו בסעיף שאח"ז, דשם הוא אומר עכשיו ג"כ לאסור על האחרים, ע"כ בעינן שיחליף, משא"כ בזה, דאינו אומר כלום, וכי היכי דמותר לגבי אביו הותר לכולם דהא אין כאן נדר לגמרי (ט"ז).

(ח) ⁵⁴²במה דברים אמורים, כשהחליף את דבריו(כה), שאמר תחילה: כולכם אסורים, ולבסוף אמר: אלו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר פלוני ופלוני אסורים ואבא מותר, או כשאמר תחלה כשראם מרחוק ולא הכירם: יהו אסורים לזה ולזה, ואחר כך החליף דבריו(כו) לומר: אלו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר כולכם אסורים חוץ מאבא, אבל [אם] (אומר) בשעת האיסור אומר: כולכם אסורים, וגם בשעת חזרה אומר: הייתי אומר כולכם אסורים חוץ מאבא. או שאמר בשעת האיסור: יהו אסורים לזה ולזה, ובשעת חזרה אומר: הייתי אומר פלוני ופלוני אסורים ואבא מותר, שלא החליף לשון הנדר בין שעת איסור לשעת חזרה, לא הותרו האחרים:

(כה) כשהחליף את דבריו כו' - דבכה"ג החולש כח הנדר, מיהו אם אינו מחליף ולא מעמיד, אלא סתם דכשקרב אליהם וראה את אביו ואחיו, אומר "אלו הייתי יודע שאבא ואחי ביניהם לא הייתי נודר", כל שכן שהנדר כולו בטל, עי' לקמן ס"ט ולעיל (סי' רכט סק"ד?) (ש"ך), אדם שנדר מב' דברים בשר ויין שלא היה לפניו ומצא חרטה על א' מהן יש ספק אם הותר כולו כיון דלא שייך כאן החלפה או לא הותר כולו אלא היכי דמחליף, ועי' בש"ך לעיל (סי' רכ"ט סק"ו?) (רע"א).

(כו) החליף דבריו – שיש אנשים שמקפידים כשיודעים שאביו ביניהם לומר "פלוני ופלוני אסורים ואבא מותר" ולא לומר "כולכם אסורים חוץ מאבא", שלא יהיה אביהם נכלל בכלל הנדר אפילו רגע, דהיינו בכלל "כולכם", קודם שיסיים "חוץ מאבא", הוי אבא בכלל, ויש אנשים שמקפידים הפוך, לומר כשאביו ביניהם דוקא לשון "כולכם חוץ מאבא" ולא "פלוני ופלוני אסורים ואבא מותר", לפי שמי שאומר "פלוני ופלוני כו'", הוא סבר שלבסוף יזכור גם את אביו, ולפיכך הוא בוחר לשון "כולכם", כדי שיאמר לאלתר חוץ מאבא, מש"ה כל שהוא מחליף בלשונו יש טעם להחליף (ט"ז).

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' – סי' רסט')

(ט) אמר: היין עלי קרבן מפני שהוא רע למעים, אמרו לו: הרי המיושן יפה למעים, אמר: אילו הייתי יודע לא הייתי נודר. ואפילו אמר: אילו הייתי יודע הייתי אומר החדש אסור(כז) והישן מותר, מותר בישן ובחדש.⁵⁴⁴ אבל אם אמר: אילו הייתי יודע הייתי אומר כל היינות אסורים עלי חוץ מן המיושן, הרי זה מותר במיושן בלבד(כח). וכן כל כיוצא בזה:

(כז) הייתי אומר החדש אסור כו' – פי' דבזה הוא מחליף לשון הנדר, ע"כ הותר כולו. מה שאין כן אם אומר "הייתי אומר כל היינות אסורות עלי חוץ כו'", דמעמיד לשון הנדר דמעיכא, אלא שמוסיף עליו "האי חוץ כו'", נאסר בשאר היינות, וכעין מש"כ בסעיף הקודם (ט"ז).

(כח) ה"ז מותר במיושן לבד – כיון שלא החליף לשונו דבתחלה אמר גם כן סתם יין וכל היינות בכלל (ש"ך).

(י) נשבע שלא יעשה כך, מפני שהיה סבור שהוא איסור(כט) גדול, ואח"כ נודע לו שאין בו איסור כל כך, לא חלה השבועה כלל, כי היתה בטעות:

(כט) מפני שהיה סבור שהוא איסור כו' – היינו שלא אמר כן בפירוש אלא הוא אומר עכשיו, שבשעת הנדר היה סבור כך, צריך היתר, אבל אם אמר בפירוש בשעת הנדר שנודר בשביל שהוא סבור שיש בזה איסור ועי' לעיל (סק"כד) (ט"ז), עי' ט"ז וי"א דלפי דברי הט"ז לעיל (סק"כד) כאן הוי ג"כ טעות בעיקר כי לא היה רוצה לאסור עליו דבר המותר וחשיב דבלא"ה אסור לו (רע"א), וי"א שאין צריך בפירוש אלא כל שיש הוכחה מהני ג"כ, ועי' דברי לעיל סק"כ. מי שנשבע לישא אשה פלונית ואמו אינו רוצה, הוי נדרי שגגות (עי' לעיל ס"ו) וא"צ התרה. והנה במקרה הזה, הנשבע היה יתום מאביו, וכשנודע לאמו, עשתה מעשה תעוועים והרעיש כל העיר ונשבעה שמאבדת בידה כל הונה ורכושה עד שהחזרתה והבת לא יכלו לסבול, ונתנו לו רשות להתיר שבועתו, ואנן סהדי אלו היה יודע לא היה נשבע, שהרי קמן שאפילו שכנגדו מוחלים לו ועי' לקמן סט"ז סק"פ? (פ"ת).

(יא) מי שאמר לחבירו שהשר כלל אותו בפשרה שלו, ועי' כך נשבע לתת לו כך וכך מעות, ואינלאי מילתא שהשר פטרו לזה, אין ממש באותה שבועה, כיון שהטעהו: NO @ MB

(יב) נדרי אונסין כיצד, הדירו חבירו שיאכל אצלו(ל), וחלה או שחלה בנו או שעכבו נהר(לא), הרי אלו נדרי אונסין¹⁷⁷ (לב). הגה: ⁵⁴⁸ואם אירע לו אונס(לג) והיה אפשר לסלקו על ידי ממון הרצה שיתן, מקרי אונס. ⁵⁴⁹וכן אם אירע עליו השר שלא לקיים שבועתו ונדרו, אפי' לא הוי הקנס רק ממון, מקרי אונס. מ"מ אם צנקה יכולים להשתדל, לא מקרי אונס, ע"ל סימן רכ"ח סעיף מ"ז דזין חרם שגזר המושל לעצור עליו. ⁵⁵⁰מי ששבע או נדר לעשות דבר ביום פלוני(לד), ונאנס, כגון ששבע לשלם וכשהגיע הזמן אין לו לשלם(לה), פטור משבועתו. ואם יכול לקיימה אח"כ, דינו כאילו עבר על שבועתו במזיד וכבר נתבאר דינו לעיל סי' רכ"ח סעיף מ"א. ⁵⁵¹ואם כשהגיע הזמן לפרוע הכריחו השר למלוה להרויח הזמן ללוה, או שפטרו לגמרי, השבועה קיימת ולכולי עלמא צריך לפרוע לו אחר כך. ועיין בח"מ סימן ע"ג¹⁷⁸ מדינים אלו. ⁵⁵²וקהל ששעו חרם על ה' שנים וקבעו זמן שיתחיל החרם ובאותו הזמן היו אנוסים או שוגגים ולא התחילו לקיים הנדר, צריכים לקיימו אחר כך כי אינו בטל משום זה. ⁵⁵³מי ששבע או נדר לעשות דבר תוך שנה, או ביום פלוני, יש לו לעשותו מיד או בשחרית כשיגיע אותו היום, שמהל יסכה אחר כך ולא יעשנו, ויעצור על נדרו ושבועתו. ואם לא עשהו מיד, כי אמר עדיין יש לי פנאי לעשותו, ושכח או נאנס אח"כ ולא עשהו, ⁵⁵⁴א"ל דמקרי אונס. ⁵⁵⁵ויש אומרים דלא מקרי אונס¹⁷⁹ (לו). ⁵⁵⁶ולא מקרי אונס

¹⁷⁷ עי' לקמן סק"ס(ב).

¹⁷⁸ ס"ו-ח.

¹⁷⁹ עי' קצה"ח סי' נה סק"א: דלא אמרינן אונס כמאן דעבד (עי' סי' כא סק"א?), ועי"ש בנתה"מ: אם התנה ואמר "הרי אני מוכר לך ביתי אם לא אתן לך מעות עד זמן פלוני", בתנאי כזה אם נאנס ולא נתן נתבטלה המכירה למפרע, דבכיוצא בזה שייך אונס רחמנא פטריה, ודוקא כשהתנאי תלוי בלוקח או במקבל מתנה, כגון שהנותן התנה ואמר הריני נותן לך שדי אם תעשה דבר פלוני

Commented [YL123]

מנחם אם נזיר נזירות
שמשון אם לא ישא
אותה, לא הותר לו,
וצ"ע, שכן אין הלכות
נזירות בשו"ע

במאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' - סי' רסט')

בשבעה ח"כ היה מגיע לו חיזה רעה אם לא היה נשבע, אבל אם לא היה מגיע לו טובה(לז) ונשבע כדי שיהא לו טובה מזה, אין מקרי אנוס בשבעה.⁵⁵⁷ כל שהוא אנוס בשבעה, אף על פי שאמר על דעת רבים או על דעת המקום, אינו כלום.⁵⁵⁸ נאמן אדם לומר ששבעתו היתה באונס(לח) או על תנאי כך וכך(לט). ודוקא קודם שעבר על שבעתו, אבל אם כבר עבר(מ), אינו נאמן לפטרו ממלקות.⁵⁵⁹ וכן מי שהודה ברבים או כתב עליו שטר והודה לו ששבע(מא), ואומר אחר כך שלא נשבע, ונתן טעם למה אמר ששבע, נאמן(מב) וכ"כ אם האמת שלא נשבע, שאין עליו איסור שבעה משום הולאתו:

(ל) הדירו חבריו שיאכל אצלו כו' - ומיירי בענין דלא הוי נדרי זרוזין כדלעיל סעיף ג' (ש"ך) HR.

(לא) או שעכבו נהר - פי' שגדל הנהר ממי שלגים דאונסא דלא שכיח הוא דאי הוה דבר מצוי ה"ל לאסוקי אדעתיה ולא תנויי ואם לא התנה ה"ל בכלל הנדר וה"ה באונס דשכיח ולא שכיח הוי אונס לענין נדרים (ש"ך), עי' ש"ך, והנה אם קרה הרבה אונסים השכיחים קרו יחד, נקרא לא שכיח (רע"א), עי' ש"ך והנה במקום שיש ספינה להעביר אנשים את הנהר, ולפעמים לא נמצא בצד זה, אנו דנין מזה שלא התנה "שאם ימצא הספינה בצד השני", כיון שרוצה לשעבד עצמו אף שיהיה אונס, ממילא אף שאירע אונס אחר לא נפטר, שאם היה חושב עליו היה מחייב עצמו, דמה הפרש לו בין אונס זה לאונס אחר, אבל שלא במקרה כזה אם אין ספינה ואין לפנינו ענין אונס דשכיח בזה יש טענת אונס, וצ"ע לדינא (רע"א).

(לב) הרי אלו נדרי אונסין - אף על פי שלא התנה בשעת הנדר על כל אונס שיולד אמרינן דעל אונס כה"ג לא נדר (ש"ך), מי שקבע זמן לפרוע לחבירו לזמן פלוני ואם לא יפרענו אז יאסר בבשר ויין וירד מנכסיו קודם הזמן, פטור משבועתו (ש"ך), ויש מחמירים בזה (רע"א), הנשבע שלא לישא אשה על אשתו ונסמית בשתי עיניה, אנו סהדי וכ"ע ידעי דראובן מעיקרא לא היה נשבע אדעת' דתהוי אשתו סומא חשובה כמת בקרב ביתו ולא יבקש לו אחרת תהי לו עזר כנגדו דלמסבל כל כי האי לא עביד איניש ומה גם שהוא כל ימי חייה ואלו היתה סומא מעיקר' ודאי שלא היה נושא ואומדנ' גדולה כזו דמוכחא וידיעא לכל ודאי דדברים שבלב הוו דברים (ב"מ * אלשיך), ועי' ש"ך, עי' רמ"א לעיל (סי' רכח סי"ב) דעניות שכיח, ועי' ש"ך סק"ל(א), ואפשר משום דהכא הוי נאנס בשעת חלות הנדר לא גרע מאונס דשכחא דאפשר דנמי שכיח (ב"מ).

(לג) ואם אירע לו אונס כו' - היינו שהענין מוכח או שאומדין הדברים שלא היה רצונו מתחלה על כך שיתן ממון הרבה כזה לקיים שבועתו (ט"ז וש"ך), אבל אם אינו בענין זה יתן כל ממון שבעולם ולא יעבור על שבועתו אלא יתיר שבועתו היכא דאפשר (ש"ך).

(לד) לעשות דבר ביום פלוני כו' - עי' מה שפירשתי לעיל (סי' רכח סק"קלב) שיש חילוק בין "ליום פלוני" ובין "ביום פלוני", דביום אין שום איסור אח"כ מחמת השבועה, שרמ"א דלא ס"ל חילוק בזה על כן לא דקדק לכתוב כאן לשון "ביום" (ט"ז), עי' במג"א (סי' קח סקי"א) [ז"ל השו"ע: מי שלא התפלל בעוד שיש לו זמן להתפלל, מפני שסבור שעדיין ישאר לו זמן אחר שיגמור אותו עסק שהוא מתעסק בו, ובין כך ובין כך עברה לו

והמקבל נאנס, חשוב כאונסא דרחמנא לא חייביה, אבל כשהנותן התנה בתנאי שעליו לעשות ונאנס חשיב כאונס רחמנא פטריה, רק בגיטין מהני משום דאין אונס בגיטין, אבל במכירה כשנעשה מחמת אונס נתבטלה המכירה וחשיב כעין אונס רחמנא פטריה. כו"ע מודה דבגיטין וקדושין וממון אפילו נאנס בסוף מספיק, מטעם דאדעתא דהכי לא אתני ואומדנא דמוכח הוא, רק באונסא דשכיח אמרינן דה"ל לאתנויי, משא"כ בלא שכיח אמרינן דלא אסיק אדעתא לאתנויי משום דלא שכיח, ולא פליג רק בנדריים, וגם השו"ע לא הביא הפלוגתא רק ביר"ד בהלכות נדרים, ולא הביא פלוגתא זו גבי ממון בחו"מ ולא גבי גט באה"ע. ודוקא בנדריים ס"ל סברא זו, דס"ל דהא דבנדריים כשנאנס מותר אינו משום דאדעתא דהכי לא נדר, דכל כה"ג דאיכא למימר אדעתא דהכי לא נדר צריך היתר חכם, דכל שאלת נדרים הוא כך דמשוי ליה לנדר טעות, ואפ"ה צריך היתר חכם, רק שנדרי אונסים התיר רחמנא מטעם דאונס רחמנא פטריה, וס"ל דלא מקרי אונס שלא יהיה צריך היתר חכם רק כשהיה אונס ולא היה אפשר לו כלל לקיים, דאז שייך לומר אונס רחמנא פטריה, אבל כשהיה אפשר לו לקיים נדרו רק שפשע ודחה ליום האחרון ואז נאנס, לא מיקרי אונס לגמרי, ולא שייך בזה לומר אונס רחמנא פטריה, רק דאיכא למימר אדעתא דהכי לא נדר אי הוי ידע שיאנס ביום אחרון, דהא נתן לעצמו זמן גדול דהיינו שיהיה יום האחרון ג"כ במשך הזמן, אך דזה צריך שוב היתר חכם כמו בכל אדעתא דהכי לא נדר.

Commented [O124]

אם שיטת הריב"ש נוגע להלכה?
שכן לא הבאתי את דברי הרע"א והב"מ.
וז"ל: , עי' בב"י שהביא דברי הריב"ש ז"ל כ' הריב"ש (ח"א ספ"ז) ולענין טענת אונסין וכו' ואין זה אונס אלא בשעת חלות הנדר וכו' ע"ש המעיין בגוף התשובה יראה דמחלק בג' חילוקים דהתם הוי אונס הגוף שחלה בנו גם התם שייך האדם בשבועה פרט לאונס דבשעת חלות הנדר ע"י עקירת התנאי הוא אונס וגם שייך אדעתא דהכי לא אדר' וצ"ע דא"כ מה מייית הש"ס בנדריים ראה מהר"ם מתני' להא דאתפס זכוותי מנ"ל דטעמא דמלתא דאדעתא דהכי לא אדר' דלמא מטעם האדם בשבועה ובפשטא דסוגיא הוי מקום לומר דבאמת חלה בנו הוי רק אונס ממון דיכול לשכור משמשים וגם באונס ממון לא ממעט מהאדם בשבועה ושפיר מוכח ממתני' הסברא דאדעתא דהכי לא אדר' אבל לדברי הריב"ש תמוה (רע"א) נ"ב ומכ"ש כשהי' אונס בתחילת הנדר או השבועה תשובת הרמב"ן סי' רע"ג וכן הוא בתשו' מהר"ם בשבועות הביאו הב"י וע"ש. ועיין ריטב"א קדושין דף נ' לא כתב הכי (ב"מ)

Commented [O125]

לש?

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' – סי' רסט')

השעה וכו', כולם חשובים אנוסים, ויש להם תשלומין. וז"ל המג"א ד"ה סבור: דשכחה מקרי אונס¹⁸⁰ וכו' עי' ביו"ד (סי' רלב ס"ב) דכתב מחלוקת בזה וצ"ל דגבי שבועה חשש לחומרא אבל הט"ז שם הכריע כמ"ש כאן (רע"א), ראובן שדך את בת שמעון זה יותר משנתיים ימים ונכתב ונחתם שטר שידוכין בכל תוקף בקנין ושבועה חמורה שראובן לא יוכל לקדש שום בת ישראל' זולת את בת שמעון וגם כן נשבע שמעון לתת לו את בתו לאשה והצד החזק בו זולת היותו עובר על השבועה יתן לצד המקיים מאתים פרחי זהב אכן לא נכתב זמן קצוב לזמן הנישואין ועתה בראותו ראובן היותו מבין חמשה ועשרי שנים והארוסה בת עשרים שנה אומר לשמעון תנה לי את בתך לאשה כי בכל יום מכריזין אותי ושמעון אומר לו שנת היובל אתנה לך כי אין זמן נישואין מפורש בשטר השידוכין עוד טוען שמעון ואומר לראובן כשנתחייבתי בכך הייתי עשי' והיה בלבי לתת מוהר ומתן לבתי לפי כבודי וירדתי מנכסי ואין בי כח לעשות רצוני ראובן זה מחויב להזמין את בתו לנישואין בתוך שלשים יום משיתבענה הבעל לנישואין ואם לא תתראה בתו מחויב בכח שבועתו לרצותה בכל מה שבידו לרצותה ודברים אלו מסורים ללב ונאמר בהם ויראת מאלהיך ואם עכ"פ לא תתראה אנוס הוא בשבועתו אבל מכל מקום חייב לפדוע המאתים זהובים שהחזיק על עצמו כחוב גמור ואין בהם אסמכתא ומשעבר זמן שלשים יום ע"פ עדים יש רשות לראובן לקדש לו אשה אחרת ומשעה שנתפרדה חבילה נעשו עליו המאתי' זהובי' כמלוה ורשו ויכול להוציאם ממנו בכל עת (רע"א * מהרי"ט).

(לה) אין לו לשלם – עי' מהר"ם גלאנט"י [הוא דברי הש"ך סק"ל(ב)], אונס של עניות ואינו יכול לשלם שכיח, ואינו אונס, והיה לו להתנות (פ"ת * מהרי"ט), מי שנדר ואסר על עצמו לאסור איסר על נפשו וקרה אונס עניות, האדם נאמן אדם על עצמו ונחשב כאונס, אבל מי שנדר לחברו על מה שהוא חייב לו מן הדין, הרי על דעת חברו נדר ואני נאמן לומר לזה כוונתי ולזה לא כוונתי ובזה אין טענת אונס עניות (פ"ת * חוט המשולש).

(לו) וי"א דלא מקרי אונס – דעיקר זמן הפירעון הוא ביום האחרון וכאילו לא היה שם רק אותו יום וכיון שיש בו אונס פטור ודאי משבועתו ובכל מה שנתקשר בקנס אם לא יתן באותו יום פטור מן הכל (ט"ז), נדר שתלה נדרו בזה שהוא עובר על התנאי חלה (עי' לעיל סעיף ו) שאם בשעת חלות הנדר שכח לא חל וקמ"ל בזה דאף באופן זה שהי' לו פנאי וגם הי' בזכרונו תוך הזמן מ"מ נקרא אונס ולא חל הנדר. אבל לענין שבועה באופן שהעתיקו הרמ"א שאם נשבע לעשות דבר לזמן ולבסוף שכח נקרא אונס, קשה שיש כאן עבירה של שבועת ביטוי, ויש חיוב קרבן ותשובה, כי אונס שכחה לא הוי אונס גמור שא"צ כפרה אלא נקרא שוגג, ואף על השוגג נתחייב בהקנס כיון שאינו אונס גמור, כל זה בעת רש"י והרשב"א אבל לפי הרמב"ם אף שכחת השבועה חושב לשבועת שגגה שפטר עליהן מקרבן, ואם לדעתו אף שכחת השבועה חשוב אונס, ועיין מג"א (סי' קח סק"א) [הוב"ד לעיל סק"ל(ד)], ולענין הנאמנות על טענת שכחתי עי' רמ"א חו"מ (סי' לד ס"ה) וש"ך שם¹⁸¹ (ב"מ), עי' במג"א (סי' קח סק"א) [הוב"ד לעיל סק"ל(ד)] (פ"ת).

(לז) אבל אם לא היה מגיע לו טובה כו' – זה פשוט, וי"א דאפילו מסר מודעא קודם לכן על שבועה זו לא אמרינן הואיל וגלה בדעתו שאין חפצו בשבועה דיהא בטלה (ש"ך), עי' ביש אומרים זו שהובא בש"ך שזה לא פשוט, ומש"כ הש"ך "אפילו מסר מודעא" היינו משום דהוי נשבע לחבירו ועי' סוף סי' ריא ס"ז? (ב"מ).

¹⁸⁰ עי' חו"מ סי' תכא ס"י: היתה לו אבן מונחת בחיקו, בין שלא הכיר בה מעולם בין שהכיר בה ושכחה, ועמד ונפלה והזיקה, וכן אם נתכוון לזרוק שנים וזרק ד' והזיק או שהזיק כשהוא ישן, חייב בנזק ופטור מד' דברים:

מאיר המשפט: שהכיר בה ושכחה - ג"ז דומה לאונס הוא (סמ"ע).

¹⁸¹ ז"ל הרמ"א: מי שבאו עדים שעבר על שבועתו, אינו נאמן לומר: שוגג או אנוס הייתי, להכשיר עצמו:

אונס הייתי - היינו דווקא כאשר העדים שהתרו בו בשעת מעשה ולא אמר "אנוס אני על השבועה", והלכך כיון שלא אמר כן בשעת מעשה, אינו נאמן. אבל כשנשבע על החוב לשלם על זמן קצוב בשטר, ועבר וטען "אונס הייתי שלא היה לי במה לשלם", אם לא נוכל לברר עליו שהיו לו כלים או מטלטלים שהיה יכול למכור, אינו פסול לעדות ולשבועה, אף שעבר על שבועתו, וכן אם טוען "שכחתי" ואין כאן עדים שהזהיר המלוה על הזמן, אין להוציאו מחזקתו, והוא במקרה שאין העדות קרוב כל כך שאי אפשר לתלות בו שכחה, ולפ"ז יכול לומר "שוגג הייתי", ואפשר דשוגג הייתי גרע טפי, אבל י"א דאינו יכול לטעון שכחתי, ועי' לקמן (סי' צב ס"ב ד"ה א' שבועת) ועיין לקמן סעיף כ"ד (ש"ך).

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(לח) נאמן אדם לומר ששבעתו היתה באונס כו' - ואף על פי שהוציא בפיו הנדר סתם ואפילו תלה לאחר מכאן בדברים שהיתה כוונת השומעים בהיפך מה שאומר ואפילו היו השומעים חושבים ומכירין בו שהי' נודר מדעת ומרצון בלי שום אונס (ט"ז), היינו דוקא בנדר או נשבע לעצמו אבל בנשבע לחבירו כגון בשט"ח וכה"ג אינו נאמן, אמנם כל שידענו באונסו אף על פי שאמר שהיה נודר ונשבע מדעת אמרינן שמתוך אונסו אמר כן אבל אם לא הכרנו באונסו כלל אין נאמן בנשבע לחבירו לומר אנוס הייתי מיהו היכא דיש רגלים לדבר נאמן (ש"ך).

(לט) או על תנאי כך וכך - והוצאתי בפי דבריים שכלב אינם דברים (ש"ך).

(מ) אבל אם כבר כו' - ה"ה בהתירו בו ולא חשש לומר להם בשעת התראה ואכל וכ"ש כשאמר אעפ"כ אינו נאמן, וכן אם התירו בו ואמר "מעולם לא נשבעתי או לא נדרתי על דבר זה", ואחר שהעידו עליו שנשבע או נדר אמר "כן היה אבל לא היה פי ולבי שוים" או "תנאי היה בלבי על הנדר", אין שומעין לו ולוקה ואפי' יש עדים כדבריו האחרונים אינו כלום דאדם נאמן על עצמו יותר מק' עדים (ש"ך).

(מא) או כתוב עליו שטר כו' - עי' סמ"ע (סי' עג ס"ו ד"ה הנשבע): אם נכתב בכתב ידו שנשבע לשלם לחבירו ואח"כ אומר שלא נשבע אלא שכתב כך אם התובע מודה, אין לחוש לשבועה זו כלל ואם אינו מודה לענין ממון דינו כשאר שטר שלא מוזכר בו שבועה, ואם כתב בכ"י שנשבע בפועל נחשב כאילו נשבע, וה"ה אם עדים כתבו כן בשטר, ע"כ דברי הסמ"ע. מ"ש "אם כתב שנשבע בפועל" היינו כשאין התובע מודה שלא נשבע אבל כשהוא מודה אין לחוש כלל. מיהו כ"ז דווקא כשהנתבע יכול לברר ולהסביר לב"ד שמן הדין הוא טוען לפטור מהתובע או שנותן אמתלא לדבריו אבל כשאינו נותן אמתלא לדבריו אלא טוען בסתם "לא נשבעתי ולא אקיים כן", אף על פי שהתובע מודה שלא נשבע בפניו, מ"מ אפשר שנשבע שלא בפניו הואיל והודה. וכשהתובע אומר נשבעת בפני צריך לדקדק אפילו כשנותן אמתלא לדבריו אם טענתו טענה ועי' לקמן (סי' רלד סנ"ד) (ש"ך), ועיין בתשובת ר"א מזרחי סי' ע"ב, החותם שנשבע אינו חייב כל שלא הוציא שבועה מפיו הוב"ד בפ"ת לקמן סק"מ (מב) (ש"ך * מבי"ט), וה"ה לענין נזירות (ש"ך * מבי"ט), ראובן הוציא על שמעון שטר שהוא חתום בו שכתוב באותו שטר שראובן נשבע בשם ה' ובקבלת נדר חרם ושבועה על דעת המשביע שיהיה מחויב להסכים בשטר האחד שחתום בו שיהיה מסכים עם שאר הבעלי חובין החתומים בו בענין פרעון חובותיו של שמעון ועכשיו טוען ראובן שלא נשבעתי, אלא חתמתי בלבד להטעותו שיחשוב שחתמתי תספיק כאילו נשבעתי וקבלתי ובה יתן לי אלף וחמש מאות לבנים מכלל חובי ואם לא הייתי חותם בו לא היה נותן לי מאומה, הוא נאמן במה שאומר חתמתי אבל לא נשבעתי בכמה סיבות א', במגו דאי בעי טעין נשבעתי אבל כדרך הנשבעין לאונסין, ב', אפילו בלא מיגו מאחר שיש לו אמתלא בחתימתו שאומר לולא שחתמתי וחשבת שדי בזה כאלו נשבעתי בפועל לא הייתי נותן לי האלף וחמש מאות לבנים מכלל חובי ולפיכך חתמתי אבל מעולם לא נשבעתי על זה, אין לך אמתלא גדולה מזאת ואין בחתימתו כלום, וזה אפילו לפי הצד שאינו נאמן להכחיש חתימת שנשבע (ש"ך * רא"מ), עיין מ"ש מזה בחו"מ (סי' עג ס"ו): [אחד שהיה בבית הסוהר ונתן כתוב וחתום איך שהוא נשבע שיתן לשמעון כל מה שיטעון עליו בלא אמתלא, ואחר שנפטר ממצוקה תבעו שמעון, והשיבו, "אתה ידעת אשר לא נשבעתי באמת, רק הוכרחתי לכתוב כן מחמת שהייתי במצוקה וכל אשר לי היה בידך". והשיב שמעון, "מ"מ אתה מודה שנשבעת בלא שום אמתלא". והשיב, "אין אנו אומרינן שנשבע במקום אחר שלא בפניו, כיון שנותן אמתלא לדבריו", אבל אם טען באמת אני יודע שנשבעת לי והודאת בעל דין כמאה עדים, צ"ע אי מהני האמתלא בזה. מהרמ"א כאן רואים דאפילו אמר "אמת אני יודע שנשבעת לי", נאמן לומר שלא היתה שם שבועה, כיון שנותן שם טעם ואמתלא למה כתב כן. נגד סמ"ע הובא בש"ך. ואם עדים כותבין לשון זה בכתב השטר, יש חילוק בדבר, אם כתבו שזה הודה בפניהם שנשבע בפועל, כל שיש לו אמתלא על ההודאה, זה מבטל גם את הכתיבה בפועל, ואם כותבין העדים שנשבע לפניהם או נתן תקיעת כף, אין צריך לכתוב בפועל. כלל הדבר, הך בפועל לא מעלה ולא מוריד לענ"ד, אלא אם היא הודאה, לא מהני בפועל על כל שיש לו אמתלא שהיה מוכרח לכתוב ההודאה, ואי מעידים עדים על זה שנשבע, אין צריך בפועל (ט"ז), עי' ש"ך, רב שיש לו שטר מינוי ובו הקהל נשבעו שלא להחליפו, יכולים לשאול על שבועתם, שכן אדם הנשבע מעצמו איזו שבועה ונמשך ממנה תועלת לחברו אף על פי שכיון להועילו יש לשאול עליו, כל שידוע שהרב לא בקש זאת מידם כלל ושהם מעצמם עשו זאת גם לא קבלו שום טובה ממנו על השבועה (רע"א * ראנ"ח), עי' ש"ך

Commented [O126]

אם יש תועלת להביא
הב"מ והרע"א, [ש"ך
ס"ק כ"ה] ולא דמי וכו'.
נ"ב א"י מה קשה לו מזה
שלא נאמר שם שנאמן
אלא שלא יהא פסול
לשבועה (ב"מ), (ש"ך
ס"ק כ"ה) התם שאני
שידענו באונסו. בת'
מטה יוסף (ח"ב מ"ד)
סי' ד' תמה ע"ז דהא
בת' הרשב"א שם כתב
ולא עוד אלא אפי' [לא]
הכרנו באונסו (רע"א)

Commented [YL127]

ריכות קצת

Commented [O128]

ה הקשר לסי' רלד סנ"ד
ובאת יש לשאול את זה
על הש"ך עצמו

שציין ללקמן (סי' רלד סנ"ד), שטר שהיה בו אסמכתא, וכתב בשטר "בשבועה דאורייתא" קנה, שכן כל אסמכתא ע"י שבועה קנה, וכל שכתוב בשטר שקבל עליו שבועה הוי כאילו קבל עליו בפירוש, ולא תלינא זה בשופרי דשטרי (רע"א * רמ"א), ראובן נשתעבד לקנות לשמעון חתיכת קרקע מחתנו סמוך לחצרו והתקשר בק"ס ובקנס וחרם וש"ד לקנות לו ואח"כ טען דאנוס הוא דחתנו אינו רוצה למכרו לו אם לא בהרבה כסף אין הקנין כלום דהמוכר דבר שאינו ברשותו כמוכר דשלא בא לעולם ומותר לחזור בו ואין חסרון של שבועה כיון דלא קיבל עליו נדר ושבועה והחרם בפירוש אלא שהסופר כתבו מעצמו דכך הוא תיקון השטרות כולם יכול ראובן לטעון לא הוצאתי שום שבועה וחרם מפי ולא קבלתי עלי שום שבועה דלפ"ז אין כאן שבועה ואם טען שמעון שקיבל עליו השבועה בפירוש עליו להביא ראיה כיון דטען תמורת המנהג, ולא דמי לשידוכין דהמנהג הוא כשכותבין התנאים דקורין לפניו והקנס לא יפטור את החרם והחרם לא יפטור את הקנס הלכך חשבינן לי' כאלו הוציא השבועה והחרם מפיו שהרי לאחר שקראו כך לפניו הוא קונה ומקנה בק"ס משא"כ בשאר שטרות שכותב הסופר ונותן ללוקח ולמלוה מעולם לא הוציא המוכר והלוה שום שבועה מפיו ולא קראו לפניו (רע"א * ב"ח), קהל אחד הסכימו להיות כולם לאגודה אחת לבא להתפלל לבית הכנסת שלהם וכתוב בהסכמה שנשבעו שבועה חמורה בשית' לדעת כל חכמי צרפת ואשכנז ותוגרמה ושלא לקבל התרה ולא התרה להתרה ובהמשך הזמן נתרבה המחלוקת ונעשו שתי כתות ונפרדו איש מעל אחיו והלכו להתפלל לבית הכנסת אחרת משום שחתמו שמעון ולוי ויהודה באותה הסכמה אין בחתימתם כלום שהרי לא הוציאו שום שבועה מפיהם ולא עוד אלא אפילו כתב בכתב ידו הריני נשבע שבועה לעשות דבר פלוני או שלא לעשות וחתם שמו על זה אין בכתיבתו וחתמתו כלום ואין החתומים באותה הסכמה נאמנים אלו על אלו לומר להם שהוציאו שבועה מפיהם שהם נוגעים בעדות אע"פ שאין דין ממוני, מ"מ יש טובת הנאה והכרת הטוב, ולכן הם נוגעים לעדות (רע"א * מהר"ם * גלאנטי), קהל א' היה להם מרבין תורה ולסבה מה נראה להם שהיה תקונם ותועלתם להסיר מעליהם החכם הנזכר ונתקבצו וחתמו על שכולם נשבעו שבועות חמורות גם קבלו עליהם נזירות שמשון בכל תנאי שלא יהיה חכם שלהם ואחר ימים נתחרטו מהמעשה אשר עשו ושאלו אם יש צד איסור מונעם מלעשות להשיב הח' הנז' על כנו כי אומרים כי מעולם לא נשבעו ולא קבלו עליהם שום דבר מהכתוב בשטר כי אם שכתבו וחתמו כן לפחדם רבים ויש כת מהחתומים שמעידים לאלו בפניהם ונשבעו על כן שכל מה שכתוב בשטר כן נעשה בפועל וכן קבלו עליהם בפי' הנה כל המודים וגם אותם שמעידים עליהם שקבלו הכל בפירוש כנז' בשטר דלית דין ולית דיין דלימא דלא צריכי ב"ד להזהירם שישמרו שבועת' אלא ודאי צריכי ב"ד להזהיר' ולא מטעם עדים דפשיטא דנוגעים בעדות הם כוונת כל אחד מהם שלא לישאר חוץ מן הקהל יחידים מלבד תועלות רבות שנמשך להם בהיותם יחד בחברה א' אלא שאומר אני דאמרינן כתיבת ידו עם תובע אינו נאמן לומר לא היו דברים מעולם ואמרינן דשויה אנפשיה חתיכה דאיסורא ולא אמרינן אדם עשוי שלא להשביע את בניו אלא דבור בעלמא ולא בכתב (רע"א * רשד"ם), כל תקנה שרוב הצבור והוא רוב חשוב במנין ובחכמה הסכימו בה אף על פי שהמיעוט עומדים וצווחים הרי הם חייבים במה שהסכימו הרוב ובלבד שיהא נר' לרוב ההוא שיש בגזר' ההיא תקנה לצבור ומתקנין כן על הכל בשוה ואם יש בעיר חבר עיר צריכין לעשות כן מדעתו ואם לאו אין במעשיהם כלום (רע"א * רשד"ם), וי"א דאין שום שבועה או נדר בכתב (רע"א * חכ"צ), עש"ך, ראובן הפריז נדן לבת לוי ונתן סבלונות גם עשה שבועה כנהוג ורוצה ליתן פחות כי לא פסק מעולם כסך זה והשדכן מכחישו וכן ראובן אמר ש"אם לא יקיים התנאי פטור אני משבועת'י", נאמן הבן. אם הבע"ד מודה שלא נשבע ממש, מהני אמתלא, ואם טען באמת נשבעת לי, י"א מחויב הבע"ד להזהירו אולי נשבע שלא בפניו, וי"א שאין חיוב על ב"ד לכלום, ודינו מסור לשמים (פ"ת). ועיין תה"ד ותשובת ד"מ ובה"ג מש"כ בשם תנא דבי אליהו (פ"ת).

(מב) נאמן - חזן שהתקשר עצמו לנגד קהל בכתב וז"ל "והנני מקבל עלי בחרם חמור ובשבועה דאורייתא כו' עד עשרה שנים אין אני רשאי לזוז מכאן בלתי רשות כו'". והש"ך טוען שמעולם לא נשבע ולא קיבל בחרם גם לא כתב כל זאת אלא חתם בחתימת ידו, וכן מה שהשכיר עצמו לק"ק אחרת היה ע"פ רשות. ואב"ד דשם התיר לו להשכיר ואמר שאין כאן לא נדר ולא חרם באשר לא הוציא השבועה מפיו (עי' סמ"ע חו"מ סי' עג הוב"ד לעיל (מא)) וצ"ע איך התיר לכתחילה. קהל שקבלו עליהם מורה והוא קבל עליו בשבועה שלא לזוז ממקומו זה עשר שנים ובעו"ה החל נגף בעם וכאשר ראה אביו של המורה שהדבר בעו"ה הולך ומתגבר שלח אליו איך אחותו ילדה בן ז' חדשים וימהר ויחיש מעשיהו לבוא

Commented [O129]

וגע לכאן?

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

ולמול את הילד ובאמת לא ילדה מעולם ומעתה לב הת"ח ירא וחרד נכשל בעון השבועה כשיתעכב שם (פ"ת), וי"א ששבועה בכתב הוא ספק (פ"ת * שבו"י), עי' בט"ז וש"ך, שאם אינו נותן אמתלא חייב אפי' לא כתב שנשבע בפועל, ואם נותן אמתלא טובה מועיל. אפי' כתב בפועל ממש. אמנם הם לא דברו אלא במודה שכבר נשבע במקום אחר, אבל הכותב "הריני נשבע" או "מקבל עלי בחרם" שכתבתו זאת היא בעצמה השבועה, חייב לקיים שבועתו אמנם פטור מדיני אדם וי"א דאין כאן שבועה כלל דהא לבטא בשפתים כתיב, וי"א [וכן עיקר] דשבועה בכתב הוי שבועה ממש לחייב עליו קרבן ומלקות, וה"ה לענין חרם, אמנם אם כתב "הריני נותן תקיעת כף" מתחייב בכך, ובוזה אין עיקר כדבריו דתקיעת כף לא הוי שבועה אלא כריתת ברית. וכל זה אפילו אם אחר כתב והוא חתם תחתיו והו"ל כאלו כתב הוא בעצמו. אמנם אינו מתחייב בשבועה א"כ כותב ומסור ליד שכנגדו דהמסירה לידו הו"ל כאומר לו "כל מה שכתוב בשטר", ועי' רמ"א חו"מ (סי' רו סי"ט) [ז"ל:] ויש חולקים על הרמ"א ז"ל, וסופרים דידן כותבים בכל השטרות ת"כ בפועל ממש ומהני בדיני אדם אבל לא לחייבו בדיני שמים, אבל זה בסופר, לא מדבר שמי שכתב "הריני נשבע" אלא על מי שהודה בשטר שנשבע בפועל ממש, שאז ב"ד מחייבים אותו על הודאתו שהודה שנשבע וכדברי הסמ"ע אבל אם לא כפוהו ב"ד לשלם, והוא יודע בעצמו שלא נשבע מעולם, אין עליו דין שמים, כי ההודאה אינה שבועה. [י"א שזה תלוי במח' אם זה דאורייתא או דרבנן אבל לכו"ע מי שלא יכול לדבר השבועה היא מדרבנן, ואין עיקר כדבריו] (פ"ת * חת"ס) ועי' מש"כ לקמן (סי' רלו סק"א) (פ"ת)¹⁸².

(יג) 560 אף על פי שארבעה נדרים (מג) אלו אינם צריכים התרה, אסור לידור בהם, אם לא (מד) שרוצה לקיים דבריו:

(מג) אף על פי שד' נדרים כו' – באמת אין אסור לידור אלא רק בג', שכן בנדרים אונסין לא שייך לומר כן דמתחלה כשנדר ודאי לא ידע שיהיה אח"כ אונס (ט"ז), וי"א דהכי פירוש כל אלו ארבעה נדרים לא יעסוק בנדרם אם לא שרוצה שיקיים הדבר שנדר מחמתו דהיינו שאם זירו לחבירו ועשה הנדר מחמת שרוצה שיהיה חבירו מזורז לקיים רצונו כגון שנדר שאם לא יאכל חבירו יהיה ככר זה עליו אסור לא ידור כן כשהוא יודע שבודאי חבירו לא יאכל עמו ויעלה על דעתו מה אכפת לי במה שאני עושה הנדר כדי להראות לחבירי שאני רוצה לכבדו הלא אף אם לא יאכל עמי לא יחול הנדר כי נדרי זירונו הוא וכן אם נדר יאסר עלי ככר זה אם אכלתי היום שהוא מנדרי שגגות (עי' לעיל סי' ר) לא ינדור כן אא"כ ישים אל לבו לדבר וסבר בודאי שלא אכל ולא ידור כן באקראי ויאמר אינני מפסיד בנדרים כלום וכן בנדרים אונסין אם יודע שחבירו לא יוכל לאכול עמו היום מחמת אונס לא יחל דברו בנדרו (ש"ך * דרישה).

(מד) אם לא כו' – ע"ל סי' ר"ג ס"ג (ש"ך).

(יד) הנודר או הנשבע לאנס, לא הוי נדר(מה) ולא שבועה.⁵⁶¹ לפיכך נודרים להורגים ולמוכסים (מו)⁵⁶² אם הוא מוכס העומד בלא ציווי המלך (מו), או שבא ליטול ממנו יותר מקצבתו, יכול לידור או לישבע כדי ליפטר ממנו,⁵⁶³ ואומר: יאסרו עלי כל פירות שבעולם (מה) אם אני מבית המלך, ליפטר מן ההרג. או אם אין מה שאני מביא מבית המלך, ליפטר מן המכס. וחושב בלבו יאסרו עלי רק היום (מט), אף על פי שמוציא מפיו, סתם, וקיימא לן דברים שבלב אינם דברים, גבי אנס שרינו).⁵⁶⁴ צלצל שלל ונא לא צפיו דבר שהוא צפיו נגד מה שצלצלו.⁵⁶⁵ ואפילו לא בקש ממנו שידור, והוא נודר מעצמו או הוסיף לידור יותר ממה שביקש, כגון שאמר לו: אמור קונם שתהנה מאשתך אם אינו כדברך, והוא אומר: קונם אשתי ובני נהנים לי, או שבקש ממנו שידור, והוא נשבע, אינו כלום, שכל מה שעושה אינו עושה אלא מחמת האונס ולחזק דבריו נגד האנס. הגה: ⁵⁶⁶ ודוקא כשנשבע לו צפיו, אז כריך לצטל צלצו צלצו (נא) ודך שלל יסתור מה שהוציא צפיו, אבל (אנסים) וקר או שלטון שצו להחרים על איזה דבר שלל דין, אין צאתו חרם כלום, ואפילו צטול צלצו אינו כריך. ⁵⁶⁷ וכל זה לא מיידי אלא כשאפשר לעצור על שזעזעו ונדרו שלל וידע (להאנס) ולגוי, אבל אם ידע (להאנס) (נצ) ולגוי, אסור מפני חלול השם. ⁵⁶⁸ ולכן נענש דקיהו (נג) שעצר על

Commented [YL130]

וד תירוץ בדרישה:
אבל הראשון יותר נראה
לכן לא הבאתי את זה:
וצריך לומר שהכי קאמר
שאף על פי שהוא אנוס
מ"מ יקיים דבריו שלא
יהנה אף על פי שהנדר
לא חל מ"מ לא יחל
דבריו ומתחלה לא ידור
אלא על מנת שיקיים
דבריו אף אם יארעו
אונסין ומיהו אם נדר
סתם ודאי מותר

Commented [YL131]

יקוד

Commented [YL132]

יקוד

¹⁸² עי' רע"א (חו"מ סי' לז סכ"א) שנוקט בודאי שנדר בכתב אינו נדר.

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

שבועתו לנבוכדנאך, אף על פי שהיה בדרך אונס.⁵⁶⁹ מיהו חס הודיענו (להאנס) [לגוי] מיד שינא מאנסו שהיה לו תנאי בלבו ולכן יעבור על שבועתו, ליכא למיחש, הואיל והיה אונס מתחילה.⁵⁷⁰ מיהו הכל לפי כורח הענין.⁵⁷¹ (הגמון או אונס) [מלך או שלטון] שזו ליסבד להגיד על אחד חס בעל ארמית, כדי להענישו מיתה, מקרי שבועת אונס⁵⁷² שזו ליסבד בלבו (נה). וכן חס ראובן הפקיד ממון ביד שמעון, וזה ההגמון או חס להחרים על מי שידע ממון של ראובן, חס ההגמון רואה ליקח ממון של ראובן באונס שלא כדין, אין החרם כלום. וכן יוכל הנפקד ליסבד שאין לו משל ראובן, ובלבד שיבטלנו בלבו ובלבד שלא יהא חלול השם (נו) בדבר, כמו שנתבאר.⁵⁷³ יחידים שהכו זה את זה, וגזר הגמון אחר עדות. חס יענישו המכה יותר [מלאי] נקרר אונס. וחס אינס יכולים להשמת, ואריכין להגיד, יעידו וישלמו לניזק נזקו ואל יאילו עצמן בממון חביריהם. ועיין לקמן סימן רל"ט עוד מדינים אלו:

:Commented [O133]
דינו (נה)

(מה) לא הוי נדר – ואם האונס מדירו על דעת המאנס יש ספק בתוס' אם אסור כל זמן שאינו אונס (רע"א) HR.

:Commented [O134]

(מו) להרגין ולמוכסין – פי' לא רק להורגין אלא אפי' שוללין בעלמא ואפי' מוכסין דאין שם גזלן עליו מ"מ נודרין לו (ט"ז).

(מז) בלא צווי המלך – דאל"כ אין כאן גזל דדינא דמלכותא דינא ואמאי יבריך המכס (ט"ז).

(מח) כל פירות שבעולם כו' – עי' לעיל (סעיף ה) אומר קונם כל פירות שבעולם עלי אינו נדר וא"כ מה צריך כאן לומר בלבו היום, מ"מ כאן שונה שכן יש מח' אם לוקין או אין לוקין על נדר שוא, ואפילו לצד שלא לוקים, איסורא מיהו איכא, על כן צריך כאן תיקון שלא יהיה אפי' איסור כלל. ואם אוסר עליו מקצת פירות ולא אמר בלבו "היום", חלה השבועה עליו וצריך היתר, משא"כ באוסר כל הפירות דא"צ היתר בדיעבד (ט"ז), היינו כשאומר בלשון שאין כל פירות העולם בכלל, דאל"כ בלא"ה אין הנדר חל כדלעיל ס"ה אלא שאוסר על עצמו פירות האילן או פירות הארץ (ש"ך).

:Commented [YL135]
זה חולק על הט"ז?

(מט) וחושב בלבו יאסרו עלי רק היום – ואם מפרש לו המושל "בפי' לעולם", יחשוב "כל זמן שאני באימה תחתין", אם לא יהיה לו צורך או שאר תנאי כיוצא בזה, עוד יכול לכוין בלבו שום תנאי כגון "אם לא אלך לבהכ"נ היום או השבוע כו'" (ש"ך), וכל שכן אם ביטל מקודם ואמר "כל מה שאדור לאנס זה יהא בטל" דמהני דאתי דיבור ומבטל דיבור (רע"א), ואם לא ה' יודע שצריך שיאמר בלבו "היום לא חלה שבועה", הוי נדרי שגגות (עי' לעיל ס"ו) (רע"א), אם לא חשב בלבו שום תנאי, דבכה"ג לא בעינן חרטה מעיקרו כלל, ובאמת הך דנודרים להרגים ולמוכסים יש לו התרה, רק כל מה דמצינו למנוע התרה עבדינן, או אפשר דמיירי היכא שהדירו ע"ד רבים דלית ליה התרה, ע"כ אמרינן שיבטל בלבו, ויש חולקים בדבר (פ"ת), מה שאמר היום פירושו רגע אחת, ולכן אין צריך התרה, ודלא כט"ז ס"ק (מח) (פ"ת * בית יעקב).

(נ) גבי אנס שרי – אבל בשאר דוכתי דברים שבלב אינן דברים, שונה מלעיל (סי' רי ס"?) בגמר בלבו להוציא פת חטים והוציא פת שעורים אינו כלום ואם הוציא פת סתם אסור בפת חטים, שכן כאן אין טעות בדיבורו שכיון בלבו לומר בפיו "לעולם" אלא שמחשב בלבו "היום" הלכך פיו עדיף, דדברים שבלב אינן דברים, אבל שם שהוצאת פיו הוא טעות דבלבו היה לומר פת חטים, הלכך הוצאת פיו לאו כלום הוא (ש"ך). (נא) לבטל בלבו דרך תנאי – כגון שיחשוב "כל זה אעשה אם לא אניח תפילין", וכיוצא בזה (ט"ז).

(נב) אבל אם יודע האנסין כו' – אם הוציא התנאי בשפתיו בלחש שרי, אע"פ שיש בזה משום חילול השם לא מחמירין כולי האי מאחר דיש לו אונס גדול ומוכרח לכך, מיהו ביטול בשפתיו ל"מ אלא תוך כדי דבור (ש"ך).

(נג) ולכן נענש צדקיהו כו' – עי' רמ"א לקמן סט"ו שזה שיטת הרמ"א, אבל למ"ד דבמיתה חל הנדר, גם ללא זה מובן הדבר, וכן לפי מש"כ לקמן סק"מ? דשלא לגלות הדבר חל החרם גם כן מובן עונשו של צדקיהו (ש"ך).

(נד) מיהו אם הודיעו כו' – דהכל לפי ענין הצורך ולפי ענין האונס, אמנם כל מקום שהלשון בעצמו יש לפרש כן, אין בזה אפילו צד של חילול ה' (ש"ך).

(נה) ויש לבטלה בלבם – עי' רמ"א לקמן סעיף ט"ו דכל שהוא באונס יסורין וכ"ש באונס מיתה דאין בנדר ממש וא"צ ביטול בלב, וגם כאן פשוט שאם לא ישמע לגזירת השלטון שיש עליו אונס יסורין ומיתה, שונה מהנודר להרגין כו' דההורג ומוכס אינן הורגין אלא

:Commented [YL136]
דיוק ויש להביאו בכלל?

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

חוטפין ממון, אבל זה שנשבע שאינו יודע שפלוני בא על הגויה וכיוצא בזה מה תנאי שייך בדבר כיון שבאמת הוא יודע וא"כ יהיה לבו סותר את פיו, ואפשר בזה לומר דבלבו חושב איני יודע אם בפעם אחר בא עליה אחר, וכן בהא שצוה המלך להחרים על היודע הממון ראובן כו' כתב שיבטלו בלבם, וצ"ע (ט"ז), וי"א דהשבועה אינה שבועה אם נשבע כבר, אף על פי שלא ביטל בלבו, אבל לכתחלה פשיטא דצריך לבטל בלב ולא ישבע לשקר, אבל מכל מקום על ידי ביטול בלב שרי (נקה"כ), מלשון "ויש" ולא כתב ובלבד שיבטלו" כדלקמן, אין בממשעות של "ויש לבטלה" רק שלכתחילה יש לבטלה ואם לא בטלה בדיעבד אין בכך כלום, שונה מ"ובלבד", ועי' לעיל (סי' רכז סק"קמב)) (רע"א * עבה"ג), שנים שנתקוטטו עד הכאה ונטל א' סכין ותקעו בלב חבירו והמיתו ועל זה נתפש בדיני גוים ובסוף יצא פטור על פי המלכות בתנאי שישבע שבועה חמורה שלא היה הוא הרוצח אלא איש אחר היה וברח הרי ההורג נפש מישראל במזיד ואפי' אם עשה תשובה, עון דשפיכת דמים אין לו כפרה בשום תשובה כי אם בדם שופכו, ואסור לו לישבע, ואפילו בדרך היתר אסור להצילו מהמות, אם לא היכא שהנהרג, הוא זה שהתחיל במריבה, שמא אין לו דין מיתה כלל דרודף הוא אפילו לא הכהו אלא באגרופ יש בעלי זרוע שאגרופן ממית (פ"ת).

(נו) שלא יהא חלול השם כו' – זהו בנדרון זה שתלוי בממון מה שאין כן בדין הקודם שיעידו בדבר שיגרום לו מיתה לא מחלקינן בזה (ט"ז), ומ"ש וגזר השלטון אחר עדות פירוש שיתנו חרם על כל מי שיוודע להעיד פי' שהלך השלטון לב"ה וצוה לקהל לגזור חרם, אין להם לגזור להציל עצמם בממון אחרים, אם יכולים בשום פנים להתפשר (ט"ז וש"ך), ואם אינם יכולים, יעידו ויפרעו לניזק כל הזיקו וזה מש"כ הרמ"א "נקרא אונס" פירוש שהחרם אינו חל ואין צריך להעיד אלא אם יש הכרח להעיד, כגון שהכותי יודע שזה יודע עדות שהכהו, יעיד וישלם. ונראה שאם השלטון אינו פורט להעיד רק על ידי גזירת הקהל בכלל, שיוודע השר שיש מהם מי שיוודע עדות, אז ישלמו הקהל אותו ההיזק (ט"ז).

(נד) יותר מדינו – אבל אם יענישו כדינו, יכולים להגיד ע"פ החרם, ועי' חו"מ (סי' כח ס"ד) (ש"ך).

(מו) מי שאנס את חבירו (נח) ויסרו במיני יסורים עד שנשבע לתת לו כך וכך מעות, אין באותה שבועה (נט)(ס) או נדר או חרם, ממש. (575) (שכןסל) אם קבלו חרם או שבועה עליהם מכה אונס מיתה לאין כלום.

(נח) שאנס את חבירו – היכא שאנסו ע"י גיזום ואיום להביאו בערכאות של גוים לדון בפניהם, לא הוי אונס כלל, דלא כל המביאים בערכאות של גוים נוצחים, אבל אם גזמו שימסור אותו ביד האנסים, ומצי עבד, הוי אונס ויש חולקים משום דגזים ולא עבד, ומיהו אף לפי החולקים היינו דווקא בסתם אנשים דלא הוחזקו למסור מעולם, אבל מי שכבר פרץ והוחזק למסור אפילו בפעם אחת, הוי אונס גמור ואין צריך שיחשוב בזה איזה ערמה בשעת השבועה (פ"ת 183).

(נט) אין באותה שבועה כלום – אף על פי שלא בטל בלבו, ודוקא אנסו ליתן לו שום דבר, אבל נשבע לו שלא לגלות דבר, חל החרם (ש"ך), ואף על גב דגבי נודרין להרגין כו' בסעיף י"ד מצרכינן דלימא בלבו היום, שאני התם דההורג והמוכס אין מייסרין ומכין את האדם כלל, אלא רוצה לחטוף מידו הפירות, אבל הכא דאיכא יסורין והכאות שאין להם קצבה בטל השבועה לגמרי ואפי' אמרו על דעת המקום ב"ה לא מהני כו' (ט"ז).

(ס) שם – וצ"ע אם להקל במיתה שהוא אונס מבורר די"ל ביה אגב אונסיה גמר ומקני, ומ"מ טוב להחמיר להתיר החרם (ש"ך).

(סא) וכל שכן – דברי הרמ"א הם נגד הצד המובא בש"ך (ב"מ).

(מז) מי ששידך בתו ונדר לתת עמה סך מעות, (ונשבע), ואחר כך נתקלקלו החובות שהיו חייבים לו, אם אין לו ממה לפרוע, לא חובות ולא קרקעות וחפצים, חוץ מבית דירתו (סב) ובלי תשמישו, פטור, דאין לך אונס גדול מזה. הגה: 577 ראונון ושמעון שהיו לריס צעיר אחת(סג), ונשבעו שניהם להשיא צניהם זה לזה, ואחר כך ילא ראונון וצנו מן העיר, שמעון פטור ואין צריך להוליך צנו אחריו, גם ראונון פטור אם הולך ללאת, דמקרי אונס. וכן אם נשבע הבן, ואציו הולך ללאת ואין לבן פרנסה זולת אציו. ועיין בח"מ סימן ע"ג סעיף ח'.

183 עי' ש"ך חו"מ סי' שפח ס"ח.

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

(סב) חוץ מבית דירתו כו' – אבל אם הפסיד חובותיו אבל יש לו קרקעות וחפצים, אין לומר שלא על דעת כן נשבע למכרה אלא כסבור היה לפרוע מחובותיו, כי דבר רגיל הוא שאדם מוכר מקרקעותיו וחפציו להשיא בתו, אבל ביתו וכלי תשמישו, אפי' עני המתפרנס מהצדקה אין מחייבים אותו למכור ביתו וכלי תשמישו, הלכך אינו מחויב למכור לקיים שבועתו שלא על דעת כן נשבע ללון ברחוב ולמות ברעב (ש"ך), שכל מי שבא להשתעבד בנדר או שבועה על איזה דבר, הולכים בו אחרי אומדן דעתו ומש"ה אמרינן דמסתמא אדעתא למכור לא נשבע, שונה מהלואה שמחייבים אותו למכור ביתו לקיים הלואתו (רע"א * אלשיך), פי' שכו"ע יודעים שלא על דעת כן נדר והוה ליה כאילו התנה (רע"א * תורת אמת), מטעם אנון סהדי והוי כאילו התנה בפירוש שאם יארע לו כך פטור משבועתו ובוזה לא הוי דברים שבלב שהרי זה מבוואר לכל ולא התנה (פ"ת).

(סג) שהיו דרים בעיר א' כו' – במקורם של דברים איתא אפילו אם היה הבעל ממקום אחר, אין להוציא בתו ממקומו, ועיין בא"ע (סי' עה ס"?) (ש"ך), עי' דברי באה"ע (סי' עה ס"א ד"ה אם לא יוכל) (פ"ת).

(יז) מי שנשבע שידור במקום חמיו אם לא יעכבנו אונס, אם סיבב הוא או אחרים בשבילו איום עליו שלא לילך למקום חמיו, אין זה אונס¹⁸⁴. הגה: ¹⁸⁵אשה שנדרה (סד) לזעלה בחלוץ שלא תנשא אחרי מותו, או להפך ¹⁸⁶או מי שנדר לחולה (סה) איזה דבר, אם עשו זה משום הפלגת החולה (סו) שלא תטרוף דעתו עליו הוי הנדר אונס, אבל אם לא עשה כן מפני זה אלא מפני דבר אחר, הוי כנדר על דעת חבירו. ועיין לעיל סימן רכ"ח¹⁸⁵:

(סד) אשה שנדרה כו' – עי' לעיל (סי' רלא סק"ד) (ט"ז).
(סה) שנדר לחולה – כל זה דוקא במי שאינו חייב לשמוע למצותו כלל, רק מכח השבועה, אז יכול לומר שעשה שבועה שלא תטרוף דעתו, משא"כ בצוואת אביו או אמו שמחויב לקיים צוואת אביו או אמו עכ"פ לפני משורת הדין וכופי' על זה בדברים, אז אם עשה תקיעת כף או שבועה על זה, אין למצוא לו היתר על שבועתו, הלא אף בלתי שבועתו מחייבים אנחנו לכופו בדברים לקיים צוואתו (פ"ת * שבו"י), וכל זה רק בנוגע לבין אדם למקום, אבל בחוב, וכדומה, שנמסר לבית דין, אין כזה סברא (פ"ת * בועז).

(סו) אם עשו זו משום הפצרת החולה – עי' רמ"א אה"ע (ס"ז ס"י) וב"ש שם¹⁸⁶ (רע"א), אחד שנדר לאשתו ראשונה קודם מותה שיקבץ אליו אנשים ללמוד עמהם כל שנה ראשונה אחר מיתתה בביתה, ואחר שמתה קשה עליו לעשות כן בשביל השכירות שצריך ליתן להם, אם יש התרה לנדרו, וגם כמה אנשים צריך לקבץ אליו שיהא יוצא ידי נדרו. אין כאן משום נדרי אונסין מאחר שהוא דבר מצוה וקרוב הדבר דאפילו התרה לא מהני כה"ג, כיון שנדר כן על דעתה והוא תועלת לנשמתה, הוי כנדר ע"ד חבירו לתועלתו דלא מהני התרה אף אחר מותו בלתי רצונו, ובר מן דין נראה דהוי כנדר בעת צרה דאין להתירו אא"כ יראה לחכמי הדור שהנדר לא יכול לקיימו שהוא אנוס או שבהתרתו יהיה דבר מצוה (עי' רמ"א לעיל סי' רכח סמ"ה, ועיי"ש דברי סק"ט?), ולענין בכמה אנשים יוצא ידי נדרו כיון שלא פירש ליקח מנין סגי שיקבץ שנים¹⁸⁷ (פ"ת).

(יח) ¹⁸⁸שותפים שבררו דיינים בבח חרם לקיים מה שגזרו עליהם, ואחד מהם מסר מודעה שלא קבל עליו הנבררים אלא כדי שיתאמת מה שחייב לו, שהיה ירא שמא יכחיש להתחיל לומר שאין בידו כלום ואחר שגזרו הנבררים הראה מודעה זו ואמר שאינו רוצה לקבל אלא מה שידין עליו דיין הקהל בדין תורה, כיון שקבל עליו בחרם (סז) אסור לו לסתור דינם:

¹⁸⁴ עי' לעיל סק"נ(נח).

¹⁸⁵ ס"ב.

¹⁸⁶ ואם הבעל מודה, או שיש עדים שברשותו מכרה, אינו מוציא מיד הלקוחות, דכשלוחו דמיא, ואי בעי לוקח ה' מחרים שלא מכרה מדעתו. הגה: ראה שמכרה ושתק לה, לא אבד משום זה זכותו. צותה בעת חליה לתת כך וכך ממלבושיה, ונתרצה הבעל אם נתנה לעניים, אינו יכול לחזור בו. ואם לעשירים, יכול לחזור בו. ועי' לעיל סימן פרו ורבו אם מכרה או משכנה מטלטלים: וז"ל הב"ש: ונתרצה הבעל – עי' ביו"ד (סי' רלב ס"ז) צ"ל דאיירי דנתרצה בלי הפצרה שלה ¹⁸⁷ עי' אמרי יושר הערה 155.

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

(זס) כיון שקיבל עליו בחרם כו'. שהרי הם לא הכריחוהו לזה (ט"ז, ש"ך), אפילו היה נודר ואמר בלבו "היום", אינו מועיל, כיון שאין אנו רואים שום אונס, כיון שלא היה ההכרח על השבועה ממש, ועי' לעיל (סי"ד) (ש"ך).

(יט) ⁵⁸²מי שפירש בשעת נדרו על מה נדר, הרי זה כתולה נדרו(סח) באותו דבר ואם לא נתקיים הדבר שנשבע בגללו, מותר. כגון שאמר: שאיני נושא את פלונית שאביה רע, ושמעו שממת(סט) או שעשה תשובה¹⁸⁸, אין צריך התרה דהוי כאלו פירש שנודר על זה התנאי, וכיון שנתבטל נתבטל הנדר¹⁸⁹. (וע"ל סימן ר"כ סט"ו בהג"ה):

(סח) כתולה נדרו כו' – עי' לעיל ס"ו, ויש לחלק דהתם מה שתולה בו הנדר הוא שקר, כגון שגנבה כיסי, ע"כ הוה נדר טעות, אבל כאן הוא אמת אלא שנתבטל אח"כ, ועי' לעיל סק"כ(ב) (ט"ז).

(סט) שמת – אינו רצונו לומר קודם הנדר, דא"כ הוי ליה טעות, אלא רצונו לומר, אחר שנדר ותלה בכך, נתבטל והנדר בטל בלא היתר (ט"ז), אפילו מת או עשה תשובה אחר הנדר א"צ התרה ושונה מלעיל סעיף ו', בהיתה כעורה וייפוג דחל הנדר לפי שאין אשה כעורה עשויה להיות נאה, לכך לא היה בדעתו שתהא מותרת לכשתהא נאה, אבל הכא עשוי הוא לעשות תשובה או למות, הלכך אומדים דעתו דכי אמר ש"אביה רע", כל זמן שהוא רע קאמר ועמ"ש לעיל (סי' רכט ס"?) (ש"ך), אפשר לפרש "אביה רע" בב' דרכים, א' שהוא רשע בפרהסיא, וכאן מועיל תשובה, ש"שאביה רע" פירושו כל זמן שאביה רע, שכן לא אמר "שהיא בת איש רע, שהוא משמע שהוא פגומה ומחולל. ב' אביה רע פירושו לא שעושה עבירות אלא שמדותיו רעים והיה ראוי להתרחק ממנו שלא יערב עמו ושלא יזיקנו וכיון שעשה תשובה ושב מדרכו הרעה בטלה הסבה אשר נשבע עליה, אבל הכופר בעיקר, בזה אין כח בתשובה, אלא הוא מת בתשובתו (רע"א * מהרי"ט), ע' לעיל (סי' רטז ס"ה), ולפי זה אם נשא אותה ואח"כ חזר לסורו מותר לקיימה, דנדר רק שאינו נושא אותה (רע"א), אם עשה תשובה וחזר לרעתו אסור (פ"ת), וי"א שמותר שכבר נתבטל הנדר (רע"א * מל"מ, פ"ת).

(ב) ⁵⁸³יעוד יש נדר שא"צ התרה, כגון שאמר לחבירו: קונם שאני נהנה לך אם אין אתה נוטל ממני כך וכך ה"ז יכול להתיר נדרו שלא על פי חכם, שיאמר לו: כלום נדרת אלא לכבדני(ע), וזהו כבודי שלא אטול ממך. ⁵⁸⁴ואפילו אין המדיר אומר בפירוש שכך היתה כוונתו, אלא מן הסתם(עא). וכן אם אמר לו: קונם שאתה נהנה לי אם אין אתה נותן לי כך וכך, יש לו היתר בלא שאלת חכם, שיאמר לו: הרי הוא כאילו קבלתי. הגה: וע"ל סימן רכ"ח סעיף ל"ט. ⁵⁸⁵י"א דוקא(עב) צדצר קיום מעשה יכול לומר כאלו עשית, אבל צדיטול מעשה כגון שיאמר: קונם נכסי כך אם תלך למקום פלוני, לא יוכל לומר: כך והוי לי כאלו לא הלכתי. ⁵⁸⁶י"א דאין חילוק וכל תנאי שהוא לטובת הנודר יכול לומר: הרי לי כאילו קיימת התנאי. מי שאמר: קונם אתה נהנה לי אם אין אתה נותן לבני כך וכך, אם הבן סומך על שלחן אביו א"כ האב מתכוין לטובתו ויכול לומר: כאלו התקבלתי. ואם לאו, אין האב יכול לומר כך, רק הבן.

(ע) כלום נדרת אלא לכבדני כו' – ואין זה כנדר זרוזין כההיא דסעיף ג' דכיון שהוא רוצה שיקבל ממנו מתנה מרובה מסתמא גם הוא נהנה ממנו הרבה וכן בסיפא שיאמר לו "כאלו קבלתי" דמסתמא מהנהו הרבה מאחר שתובע ממנו מתנה מרובה, פי' שהוא רגיל ליהנות ממנו וכן בסיפא שרגיל להנות אותו ואף על פי שלא זכרו השו"ע אין בזה כלום דמסתמא כל שנודר כן הוא רגיל בזה (ט"ז), ועיקר אפילו אינו רגיל בכך (נקה"כ), אם נהגו כל העולם עכשיו, דכשהם משביעים אדעתא דהכא משביעים, שאם אח"כ יאמר, "הוי פטור", או "מחול לך", די בכך, והוי כאילו התנה ופירש כן בשעת השבועה (פ"ת).

(עא) אלא מן הסתם – אבל אם המדיר אומר "לא כי אלא לכבודי נתכוונתי כדי שאתכבד שתתקבל מתנה", אסור (ש"ך).

(עב) י"א דוקא כו' – עיין לקמן (סי' רנח סי"א) (ש"ך).

סימן רלג – עונת נדרים לזכר ולנקבה, ובו סעיף אחד:

Commented [YL137]

ש"ך כותב דלא כב"י
אבל אין רמז לזה
בשו"ע?

¹⁸⁸ עי' לעיל סי' רכח סמ"ג.

¹⁸⁹ עי' שב"י לעיל הערה 115.

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' – סי' רסט')

(א) ⁵⁸⁷קטן בן י"ב שנה ויום אחד וקטנה בת י"א שנה ויום אחד, אם יודעים לשם מי נדרו ונשבעו, נדריהם נדר ושבעתם שבועה, אף על פי שלא הביאו ב' שערות¹⁹¹¹⁹⁰. ובדקין שנת י"ג(א) לזכר ושנת י"ב לנקבה, וקודם שיש י"ב לזכר וי"א לנקבה, אפילו יודעים לשם מי נודרים אינו נדר¹⁹². הגה: ⁵⁸⁸וגועים זהם ומכין אותן שלא ילמדו לשונם צנזרים וסנועות.

¹⁹⁰ שו"ת שבט הלוי חלק ה סימן קכט

כתבתי בחפזון, ערב חג סוכות תשמ"א.

נשאלתי בקטן מופלא סמוך לאיש שנדר מהו לענין דין התרת נדרו, הנה הן אמת שבמל"מ פ"ב מנזירות מסופק אם שייך בכלל היתר שבועה במופלא דאולי רק לענין דין הנדר ריבתה תורה אותו לא לענין היתר, איברא סתימת הפוסקים ביו"ד סי' רל"ג דנדרו ושבעתו כשאר נדר ושבעה, ומדלא פירשו לנו חידוש גדול כזה דנשבע ונודר ואין לו התרה, כעין נזירת שמשון שהוא באמת חידוש גדול, משמע דפשיטא להו דבאמת יש לו התרה, דלענין דיני נדר שו"א רחמנא כבר דעת גמור וחרטנו חרטה ג"כ, ומכ"ש אם נסבור מופלא הסמוך לאיש מה"ת, ובני הה"ג ר' חיים מאיר לא"ט העיר אותי מדברי קצה"ח סי' קפ"ג סוס"ק ג' דמשמע נמי הכי. + זה כתבתי בחפזון החג, ושוב העיר אותי הה"ג ר' מסעוד בן שמעון לתשובת רב פעלים ח"א סי' ל"ח שנסתפק והחמיר בזה ובתשובת ח"ס יו"ד סי' ט' נראה דישראל בגדלותו וכ"כ בשו"ת בית שער יו"ד סי' שכ"ו, ושוב העירו אותי דבאמרי בינה דיני נדרים סי' כ"ח נוטה לדברינו שיש בו גם דין שאלה יעשה"ה.

לט. הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, [ע"י ב'הליכות שלמה]

ח"ב פרק א, בארחת הלכה שם הערה 38, ושו"ת

דברי משה [להגר"מ הלברשטאם זצ"ל, סימן סו].

מא. שו"ת תשובות והנהגות [ח"ג סימן קס],

דמסתבר דאף שלכל דיני התורה אין לו דעת

ונחשב קטן, וגם לענין נדרים אינו יכול להתיר,

מ"מ כיון שבן דעת הוא לידור, ה"ה לענין ביטול

ומסירת מודעא מהני.

נא. הגרש"ז אויערבאך זצ"ל [בתשובה שהובאה

בקונטרס 'שלמי נדר' הערה כט וציון מס' 37,

ובמנחת שלמה ח"ב סימן צו ז], שו"ת "להורות נתן"

י. ע"י בשו"ת חלקת יעקב [להגר"מ ברייש זצ"ל, יו"ד

סימן טז, ובדפוס ישן ח"ב סימן פח] שבאיסורים

שאין אלא משום מנהג, וממילא חיוב אדם לנהוג

191 בהם הוא רק מדינא ד'דברים המותרים ואחרים

וכמו"כ הסיק הגרש"ז אויערבאך זצ"ל [ב"מעדני

ארץ" פ"ד תרומות ה"ה אות א], והוסיף דאף שהיה

אפשר לומר שלא ריבה הכתוב להחשיב מופלא

הסמוך לאיש כגדול אלא דוקא דומיא דנדרים

והקדשות. שגורם איסור, משא"כ בצדקה לעניים

וע"י בתורת זרעים [תרומות פ"א מ"ג ד"ה הנה]

שנסתפק אם יכול מופלא הסמוך לאיש גם להקדיש

הקדש וצדקה בלב או במחשבה, או שלא נתרבה

מופלא הסמוך לאיש אלא לענין נדרי הפלאה

אין נדרו נדר, דקטן הוא, עכת"ד, וע"י בשו"ת

חת"ס [אבהע"ז ח"ב סימן ב] ובמהר"ץ חיות [בנדה

שם] מש"כ ע"פ דברי רש"י.

רלג

חמודות [שם אות ט] ובערוה"ש [שם סעיף ג]. וע"י

191

כא. מגן אברהם [סימן תקעא ס"ק ג], והו"ד במשנ"ב

[שם ס"ק ה], ע"פ המבואר בקידושין סג ב

שהאב נאמן לזה, [והובא ברמב"ם בהל' אישות פ"ב

192 הכ"ג].

ע"י ש"ך סי' רלג סק"ב וערה"ש ס"ה ס"ז וס"ח, מנחת יצחק ח"ב סי' קלד אות ז.

במאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' – סי' רסט')

ואם הוא דבר קטן וקל ואין בו עינוי נפש, ואומרים להם שיעמדו בנדרם וסבועתם, כדי שלא ירגילו עצמם בזה. ומי"ג ויום אחד ואילך (ב) לזכר, ומי"ב ויום אחד לנקיבה, אף על פי שאין יודעים לשם מי נודרים, נדריהם נדר:

(א) ובדקים שנת י"ג כו' – שאפילו בדקם בתחלת השנה ונמצאו שיודעים לשם מי נדרו, אם נדרו אחר כך בסוף שנה, אינו נדר עד שיבדקם פעם אחרת (ש"ך)¹⁹³.
(ב) ומי"ג ויום א' ואילך כו' – אף על פי שלא הביאו ב' שערות (ש"ך), אע"פ שכל זמן שלא הביאו ב' שערות הוא עוד בגדר קטן, עכ"ז נדרו נדר דחיישין שמא נשרו (עי' אה"ע סי' קנה ס"כ), ואם אכלו אחרים לוקים עליו (רע"א), וי"א שאין מלקות (ב"מ), וי"א דווקא שהביאו ב' שערות (פ"ת * מל"מ, משכ"י).

Commented [O138]
בדוק רע"ז וב"מ??

סימן רלד – מתי האב והבעל מפירין ומתי מפירין שניהם יחד, ובו ע"ד סעיפים:
(א) ⁵⁸⁹האב (א) מפר נדרי (ב) בתו כל זמן שהיא קטנה או נערה (ג), אפילו נדרה (ד) על דעת רבים. בנדרה (ה) (פי' כשהאשה עברה שתים עשרה שנה ויום אחד, אז אם הביאה ב' שערות נקראת נערה עד ו' חדשים אחר כך, שאז נקראת בוגרת, כלומר מלאה שער כי תרגום ירושלמי של איש שעיר גבר בנר), או נשאת, שוב אינו יכול להפר לה¹⁹⁴:

(א) האב כו' – האב והבעל מפירים דוקא דברים שיש בהם עינוי נפש או בינו לבינה כדלקמן (סנ"ה וסנ"ח) אבל החכם מתיר כל נדריה (ש"ך).
(ב) נדרי כו' – וה"ה שבועת בתו ואשתו וכדלקמן (סל"ז) (ש"ך).
(ג) נערה – היינו בת י"ב שנה ויום אחד והביאה ב' שערות (ש"ך).

לו. עי' בשו"ת חת"ס [יו"ד סו"ס ט] דפשיטא ליה שבעודו קטן ליתיה בשאלת חכם, [עמש"כ שם לדון לפ"ז]. וכשיטה זו שקטן אינו יכול להישאל על נדרו והקדשו, נקטו בשו"ת בית יצחק [או"ח סימן מד אות ג וסימן מז אות ד, ויו"ד ח"ב סימן סג אות יז,

יכול להישאל לכשיגדיל]. וע"ע בשו"ת הר צבי [יו"ד סימן קצב, ועי' גם בדבריו באו"ח ח"ב סימן א אות ד] שכתב ג"כ להוכיח שקטן ישנו בשאלה.

¹⁹³ עי' אה"ע סי' קנה ס"ב & שזה מח' מחבר רמ"א, ועי' לעיל הערה 99.

194

יד. שו"ת באר יצחק [יו"ד סימן כח ענף ד], שדוקא בנדרים שאין רוצים שיתפרסם, אמרינן דלא ניחא לאשה שהבעל יקבץ, אבל בחלה לא איכפת לה שידעו מזה, וכיון דזכות הוא לה, אנן סהדי שרוצה בהתרה, ודמי כאילו נתנה רשות לקבצם. ובשו"ת הר צבי [יו"ד סימן קצג] כתב שמטעם אחר יכול הבעל לקבץ בזה, שדוקא בסתם נדרים (ועי' בשו"ת הר צבי [יו"ד סימן קצג] שכתב שיש לפרש לשיטה זו שהטעם שחוששים בנדרי אשתו שמא יוסיף בחרטתה, טפי מנדרי עצמו שבזה סמכין אדיבורא ידיה ומתירים לו, אע"פ שודאי

יא. עי' בשמלת בנימין [שם בסימן רלד ב"גדי כהונה" סעיף נו], בשו"ת הר צבי [יו"ד סימן קצג] ובשו"ת פאת שדך [להגרש"ד מונק זצ"ל, ח"א סימן קז] שלדברי הר"ן [בנדרים ח ב] שפירש שלפי שיטת הרמב"ם שבסתם אדם פשיטא שאינו נעשה שליח לחרטת

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(ד) אפילו נדרה וכו' - וכן בעל מפר נדרי אשתו אפילו נדר על דעת רבים, ואפילו ביטל הבעל דעתו ונתן לה רשות לדור על דעת רבים, וה"ה אם נתן האב רשות לבתו לדור על דעת רבים, וע"ל (סי' רכח סקע"ד ?) (ש"ך).

(ה) בגרה - היינו ששה חדשים אחר שתביא ב' שערות כשהיא י"ב שנה ויום א' (ש"ך).

(ב) הבעל מפר נדרי אשתו לבדו, משתכנס לחופה, עד שתתגרש והגיע הגט לידה(ו).⁵⁹⁰ היתה מגורשת מספק, לא יפר לה(ז):⁵⁹¹

(ו) והגיע הגט לידה - י"א כיון שהגיע גט לידה אף על פי שעדיין אינה מגורשת, כגון שנתנו לה על תנאי או לאחר זמן, אינו יכול להפר, וקשה שכן זה סעיף ג', ועיקר שזה מדבר על מי שעושה שליח להולכה (עי' אה"ע סי' קמ"ס ?) שיכול לחזור כל זמן שלא הגיע הגט לידה ואז יכול להפר, דעדיין אשתו היא, כיון שיכול לבטלו (ט"ז, ש"ך), אף על פי שמסר לשליח ואינו יכול לבטלו שלא בפניו אפילו הכי כיון שעדיין לא הגיע הגט לידה ויכול לבטלו בפניה הו"ל אשתו ומיפר הנדרים שבנתיים (ש"ך).

(ז) לא יפר לה - ומשמע דאפי' דיעבד אינו מופר¹⁹⁵ (ש"ך).

(ג) נתן גט על תנאי, או לאחר זמן, לא יפר לה בימים שבינתיים(ח):⁵⁹²

(ח) לא יפר לה בימים שבנתיים כו' - דכשיתקיים התנאי או כשיגיע הזמן, תהיה מגורשת למפרע מעכשיו. ואם הפר לה ולא נתקיים התנאי, בענין שנתבטל הגט, מופר בדיעבד (ש"ך).

(ד) שמעה שמת בעלה, ונשאת, והרי הוא קיים, אין בעלה ראשון ושני מפירים נדריה.⁵⁹³ וכן כל מי שנשאת באיסור כרת(ט):⁵⁹⁴

(ט) באיסור כרת - כיון דאין קידושין תופסין בחייבי כריתות (עי' אה"ע סי' טו), ואין בכלל זה מי שנושא באיסור נדה, אף ע"פ שיש בה כרת כשבא עליה, מ"מ קידושין תופסין בה (ט"ז וש"ך), אבל חייבי לאוין ועשה וכ"ש ערוה דרבנן קידושין תופסין בהן (עי' אה"ע סי' יח וסי' מד) (ש"ך), וי"א דאיסור שניה, כיון שקנסו אותה בכתובתה [שלא מקבלת אותה], אף הבעל אינו מיפר נדריה, וצ"ע (ב"מ).

(ה) נשאת לאיסורי לאוין או לחייבי עשה(י), והפר לה בעלה, הרי זה מופר.⁵⁹⁵ משתתארס עד שתכנס לחופה, אין הבעל מפר לבדו, אפילו אם הוא חייב במזונותיה(יא), ולא האב לבדו מפר(יב),⁵⁹⁷ אלא שניהם מפירים בשותפות,⁵⁹⁸ ואפילו נדרים שהיו עליה קודם שנתארסה(יג).⁵⁹⁹ ואם הפר א' בלא השני, אינו מופר.⁶⁰⁰ ומיהו חלקו של שני נשאר קלוש והקל איסורו, שאין בו מלקות.⁶⁰¹ וצריך שישמעו שניהם ביום א' (יד), אבל אם שמע א' היום, והפר, ושמע השני ביום אחר, אינו יכול להפר.⁶⁰² ויש אומרים שכל אחד מפר ביום שמעו, אף על פי שלא שמעו ביום אחד.⁶⁰³ ונאס נתארסה ואין לה אכז, אין הארוס יכול להפריט(טו):

(י) לחייבי עשה - כגון מצרי ואדומי בתוך שלשה דורות וקידושין תופסין בהם (ט"ז), אף על גב דיכול להפר לכתחלה, דהא קידושין תפסי בה, מכל מקום כתב "והפר לה בעלה כו"ל בלשון דיעבד, משום דנשאת באיסור, דמשום דנישואיה באיסור לא יפר לכתחלה דהא כל שעתא בעמוד והוצא קאי (ש"ך).

(יא) חייב במזונותיה - כגון בוגרת ששהתה י"ב חודש ונתקדשה או אלמנה ונתקדשה ושהו אחר הקידושין שלשים יום כו', לפי שהבוגרת אף על פי ששהתה כבר י"ב חודש להכין תכשיטיה, מ"מ צריך עוד שלשים יום אחר הקדושין, כמבואר באה"ע (סי' נו ס"א) אלא ששם כתוב מיום התביעה שתבעה להנשא, וכאן ג"כ הכוונה כך היא, שאחר הקידושין צריכה שלשים מן התביעה, ולהכי לא כתב כאן מיום הקידושין, אלא אחר הקידושין וסמך על מה שכתב בגוף הדין באה"ע (ט"ז, ש"ך).

(יב) ולא האב מפר לבדו - זה לא קאי אבוגרת דהא בבוגרת אין לאביה שום זכות בה אלא קאי אקטנה ונערה שנתארסה ולא הכניס בוגרת אלא לענין שאין הבעל יכול להפר לה (ט"ז).

(יג) קודם שנתארסה - מפירים עכשיו בשותפות (ט"ז, ש"ך), אבל ניסת אין הבעל מפר נדרים שהיו עליה, דאין הבעל מפר בקודמין (ט"ז).

Commented [O139]

גרע"א הביא כנה"ג שהביא מחלוקת בזה, אבל הרמב"ם והטור והריב"ש כולם סוברים כש"ך, ואם כן האם יש טעם להביא, אבל המל"מ הביא חולקים, והם אותם החולקים שהובאו בכנה"ג אבל מסקנת הכנה"ג כדברי ה"ך ושל המל"מ לא כך

Commented [YL140]

, אין דבריו מוכרחים, ועיי' בב"ח י' 10 נקה"כ) ???

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

(יד) שניהם ביום אחד - שגם הבעל ישמע ביום שמעו דאב דוקא ומדברי הש"ע משמע להחמיר כצד הראשון דספק דאורייתא הוא (ט"ז וש"ך), והכי משמע ממ"ש ב' דעות ולא הכריע גם ממ"ש דעת המחמיר בסתם ודעת החולקים בלשון יש אומרים (ועי' לקמן סק"כז)) (ש"ך).

(טו) אין הארוס יכול להפר - דלעולם אין הארוס מפר אלא בשותפות ואפי' מת האב אחר שנתארסה, כדלקמן סעיף ט"ו (ש"ך).

(ו) ⁶⁰⁴אם קיים האחד (טז), אפילו חזר ונשאל על ההקמה (יז), אינו יכול להפר עם השני:

(טז) אם קיים האחד כו' – י"א דווקא קיים אב אבל לא בעל, ואין עיקר כדבריו (ט"ז וש"ך).

(יז) ונשאל על ההקמה - אף על גב דבסעיף כ"ג מבואר דמועיל שאלה על ההקמה, היינו בנשואה, שהכל תלוי בבעל לחוד. אבל כאן בארוסה, שצריך שותפות האב, צריך שלא יהא מפסיק שום הקמה ביניהם, שכיון שיש שעה אחת שלא תועיל הפרת השני, דהיינו אחר ההקמה של הראשון, שוב לא תועיל לעולם, אף על פי שיהיה נשאל על ההקמה (ט"ז), ואפי' נשאל על ההקמה בו ביום של שמיעת שניהם אינו יכול שוב להפר כו' (ש"ך).

(ז) ⁶⁰⁵שומרת יבם, אין היבם מפר (יח), אפילו אין שם אלא יבם אחד, ואפילו עשה בה מאמר (יט) (פירוש שקלטה ככסף):

(יח) אין היבם מפר – פי' לבדו, כיון שהוא לבדו ונתרוקן רשות האב כבר ממנה בשעת הנשואין, שוב אין לה הפרה כלל, אפי' בשותפות האב (ט"ז).

(יט) עשה בה מאמר - דמאמר אינו קונה ביבמה אלא מדרבנן וע"ל (סעיף יא) (ש"ך).

(ח) ⁶⁰⁶הלך האב או שלוחיו עם שלוחי הבעל להביאה לו להכניסה לחופה, עדיין היא ברשות שניהם להפרה. מסרה האב או שלוחיו לשלוחי הבעל, ⁶⁰⁷יצאת מרשות האב (כ).

⁶⁰⁸וי"א דמכל מקום אין הבעל מפר לה עד שתכנס לחופה (כא):

(כ) יצאה מרשות האב - והבעל מפר לבדו הנדרים שנדרה אחר שנמסרה, דמסירה כניסה לחופה דמי, אבל לא מה שנדרה קודם שנמסרה, לפי שאין הבעל מפר בקודמים (ש"ך).

(כא) עד שתכנס לחופה – ועיקר כדעה הראשונה, ואפילו דעת הי"א היינו רק מצד חומרא בעלמא אינו מפר אחר המסירה לשלוחיו עד שתכנס לחופה, אבל מ"מ ודאי כאשתו היא מאותה שעה, שאחר שתכנס לחופה מפר ביום שמעו אפי' מה שנדרה בין המסירה לכניסה לחופה, ואין זה נקרא מפר בקודמין, כיון שאף אותה שעה הקדומה היתה כאשתו אלא שלכתחלה לא יפיר לה אז (ט"ז) ¹⁹⁶, וי"א דעיקר כדעה הב' (ב"מ).

(ט) ⁶⁰⁹נערה מאורסה שלא שמעו (כב) אביה ובעלה את נדרה עד שבגרה, שיצאה מרשות האב, אין הארוס (פי' המקדש ובא הפעול במקום תאר ע"ד הוי שקוד ללמוד תורה) יכול להפר לבדו:

(כב) שלא שמעו כו' – והוא הדין אם הפר האב קודם שבגרה ולא הפר לה הבעל, אינו יכול שוב להפר כשבגרה, ואפי' להי"א לעיל סעיף ה', שכל אחד מפר ביום שמעו, היינו כשהאב יכול להפר ביום שמיעת הבעל, מה שאין כן הכא, וה"ה נדרה אחר שבגרה אין הארוס יכול להפר בין שאירסה קודם שבגרה או אחר כך, דכיון שבגרה ויצאה מרשות אב, שוב אין הארוס יכול להפר, דאינו מפר אלא בשותפות וכדלקמן (ש"ך).

(י) ⁶¹⁰נדרה, ושמע אביה והפר חלקו, ולא שמע בעלה עד שכנסה, אינו יכול להפר (כג).

לכך דרך תלמידי חכמים לומר לה קודם שיכניסנה: כל נדרים שנדרת משארסתיך, יהיו מופרים (כד). וכן יאמר האב לבתו קודם (כה) שתצא מביתו: כל נדרים שנדרת, יהו מופרים:

(כג) עד שכנסה אינו יכול להפר - דבשעה זו יצאה מרשות האב מחמת נישואין שלה ואין הבעל מפר בקודמין (ט"ז, ש"ך), כלומר אף על גב דארוס מפר נדרים שנדרה קודם לכן כדלעיל סעיף ה' היינו משום שמפירים שניהם בשותפות אבל בעל כיון דיצאה מרשות אב אם כן אין הבעל יכול להפר לבד (ש"ך).

(כד) משארסתיך יהו מופרין - אף על גב דגם מה שנדרה קודם האירוסין מפר לה הארוס בשותפות האב דארוס מפר בקודמין כמ"ש בסעיף ה', מכל מקום נקט כאן "משארסתיך", דמסתמא כבר הפר לה האב קודם האירוסין, שאז היה הוא לבדו מפר לה (ט"ז, ש"ך), ואינו מוטל על הת"ח אלא לבטל מה שנדרה אחר שנתארסה, ועוד דוקא כשמע נדרה

¹⁹⁶ עי' לקמן סק"ל, וסק"ל (לא).

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

יכול הארוס להפר בקודמין, מה שאין כן הכא, שלא ידע ולא שמע על איזה דבר נדרה, וכן להיש חולקים דלקמן (סעיף כה) מהני הפרה לכשישמע אף על גב דלא שמע עכשיו, והכא בנדרים שנדרה קודם שנתארסה לא מהני (ש"ך).

(כה) יאמר האב לבתו קודם - ולדעת היש חולקים לקמן (סכ"ה) צריך שישמע קודם שתצא מביתו שהאב צריך לשמוע כשהיא ברשותו ובהפרת הבעל, אף אם השמיעה תהיה אחר שכנסה מהני ג"כ ולא הוי בכלל אין הבעל מיפר בקודמין (רע"א).

(יא) ⁶¹¹מת הארוס בעודה נערה, חוזרת לרשות האב, ומפר אפילו מה שנדרה בחיי הארוס ושמע ומת, מפר האב לבדו ביום שמעו. ⁶¹²ואפילו יש לה יבם ועשה בה מאמר, מפר האב לבדו (כו). ⁶¹³ודוקא שמת הארוס קודם שמעו, או שמת ביום שמעו ולא קיים הנדר, וכן אם הפר צריך האב לחזור ולהפר, אבל אם קיים הנדר קודם שמת, או שמת אחר יום שמעו, אין האב יכול להפר (כו). ולהרמב"ם ⁶¹⁴, שמע ארוס (כח) והפר לה ומת, ואחר כך שמע האב, אין האב יכול להפר:

(כו) מפר האב לבדו - דקי"ל דמת הארוס נתרוקן רשותו לאביה מה שאין כן במת האב או שיצאה מרשותו ע"י בגרות, לא נתרוקן הרשות לבעל כמ"ש בסעיף ט' (ט"ז), וי"א שזה ספק דאפשר דאפילו בצירוף יבם אינו יכול להפר (רע"א).

(כז) או שמת אחר יום שמעו אין האב יכול להפר כו' - הא כל שלא מת, יכול להפר, אפילו אחר יום שמעו, וקשה שזה רק נוגע לסברת הי"א לעיל (סעיף ה) (ש"ך).

(כח) ולהרמב"ם שמע ארוס כו' – במקורם של דברים איתא: שמע הארוס והפר לה ומת ואחר כך שמע האב או ששמע האב והפר לה ומת הבעל קודם שישמע אין האב יכול להפר לבדו נדרים אלו שנראו לארוס ראשון אלא בשותפות ארוס אחרון אם נתארסה באותו היום ששמע הארוס הראשון, ומת, ואם אין לה ארוס אחרון אין שום תקנה לאב להפר לה ועיקר כיון דיש לה ארוס אז אין רשות לאב להפר בלי שותפות שלו, אבל אם אין שם ארוס שני מפר האב לבדו כי אז נתרוקן רשות הבעל לו ואין מחלוקת בדבר (ט"ז).

(יב) ⁶¹⁵כנסה (כט) או ⁶¹⁶שמסרה לו האב או שלוחיו להכניסה, ומת בעודה נערה, אינה חוזרת לרשות האב (ל):

(כט) כנסה - היינו שעשה נישואין עמה, והכא לכולי עלמא אינה חוזרת לרשות האב, גם בנדרים שתדור אחר מיתת הבעל, אלא היא ברשות עצמה (ש"ך).

(ל) אינה חוזרת לרשות האב – פי' אינה חוזרת כלל לאביה בשום דבר בעולם כנשואה ממש ועוד י"א דמסירה לשלוחיו הוה כחופה לכל דבר (ט"ז), וי"א שפי' דבריו, אינה חוזרת לרשות האב אלא לענין נדרים שתדור לאחר מיתת הבעל (ש"ך) ¹⁹⁷.

(יג) ⁶¹⁷נדרה, והיא ארוסה, ונתגרשה (לא) וחזרה ונתארסה לארוס זה או לאחר אביה וארוס האחרון מפירין לה (לב):

(לא) נדרה והיא ארוסה ונתגרשה – י"א דחזרה לרשות האב והאב לבדו מפר אפי' נדרים שנדרה בעודה מאורסת כמו במת הארוס לעיל (סעיף י"א) והלכך כשחזרה ונתארסה הארוס מפר אפי' הנדרים שנדרה קודם שנתארסה בשותפות האב כדלעיל (סעיף ה) והיכא דמסרה להכניסה ונדרה ולא שמע בעל וגירשה, חזר וארסה, אין הבעל יכול להפר מה שנדרה תחלה כיון שכנסה לרשותו פעם אחת, וי"א דאפילו מה שנדרה עכשיו אינו יכול להפר כלומר דמסירה הוי כנשואין והלכך שוב אין לאביה שום רשות בה והלכך גם הארוס אינו יכול להפר דלעולם אין הארוס מפר אלא בשותפות והוי כנתגרשה מן הנשואין דלקמן (סעיף י"ד) ולפי זה אם חזר ומסרה לכנסה יכול הבעל להפר נדרה שאחר המסירה כיון דהוי כנשואין אבל אין לסמוך ע"ז להקל, מיהו כל זה כשלא שמע הבעל קודם הגירושין אבל שמע קודם הגירושין ה"ל כהקמה כדלקמן (סעיף כ) (ש"ך).

(לב) האחרון מפירין לה - אפילו נדרים שנראו לארוס ראשון (ט"ז).

(יד) ⁶¹⁸כנסה ונדרה ולא שמע הבעל (לג), וגירשה ואחר כך אירסה (לד), אינו יכול להפר אותו נדר, משום דאין ארוס מפר אלא בשותפות האב, והכא כיון שהאב אינו יכול להפר לפי שכיון שכנסה יצאה מרשותו, ארוס נמי אינו יכול להפר:

Commented [O141]
שנו "אפשר" ואם כן זה ספק, ואסור, ואם כן היה צריך להדגיש אותו.

Commented [YL142]
א עשיתי ש"ך סק"ג.

Commented [YL143]
אם צריך להביא גירסת הטור כאן מה שהט"ז שינה בגרסתו?

Commented [YL144]
י' הערה זה ש"ך לשיטתו נגד הט"ז? ולא ברור כל כך שם.

Commented [YL145]
כח ספק?

¹⁹⁷ זהו דעת הי"א לעיל ס"ח ועי' שם סק"כא), ועי' לקמן סק"לא).

באיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

(לג) ולא שמע הבעל – שהרי אם שמע, הוי כאלו קיים אותו, כיון שגירשה ועי' לקמן (סעיף כ) שיש ספק אם גירושין כהקמה או לא, ואם כן אין לה הפרה אחר כך (ט"ז), וי"א שאם שמע וגירשה ה"ל כהקמה כנ"ל (סק"ל) (ש"ך).

(לד) ואחר כך אירסה – וכ"ש כנסה דלא יפר מה שנדרה כבר קודם שיצאה מרשותו, דאין הבעל מפר בקודמין, דבארוסה קיימא לן לעיל (סעיף ה) דמפר בקודמין, הכא אינו מפר אפילו בשותפות האב, כיון דבשעה שנדרה לא היתה ראויה להפרה, שהרי נשואה היתה, ושוב לא תבוא לעולם לרשותו שיצטרף עם האב. וה"ה דמה שנדרה עכשיו בשעה שהיא ארוסה, אין מועיל שותפות האב מאותו הטעם שאם נדרה בשעה שהיתה נשואה תחילה דזה תלוי בזה, כיון שכבר אין לו זכות בנדרה, גם אח"כ אין לו זכות (ט"ז), אין שאלה שנדרים שנדרה עכשיו דאין יכול להפר אלא אפי' אותו נדר שנדרה תחתיו לא אמרינן מיגו דאי הוה בעי הוה מפר אז יפר נמי עכשיו, אבל כל זה לפי הי"א בסעיף ה' דלא כמחבר **שם** (ש"ך).

Commented [YL146]
דיוק השורה אחרונה

(טו) ⁶¹⁹מת האב משנתארוסה, אין הארוס יכול להפר, ⁶²⁰אפילו אם שמעו הארוס והאב יחד והפר האב קודם שמת(לה). וכן אם שמע הארוס והפר לה, ולא הספיק האב לשמוע עד שמת, אין הארוס יכול להפר(לו) חלק האב:

(לה) והפר האב קודם שמת – דכיון שלא נגמרה ההפרה בחיי האב נתבטלה גם הפרת האב והארוס צריך להפר הכל (ט"ז), דכיון דהשתא במיתת האב יצאה מרשות האב אין יכול להפר דאין הארוס מפר אלא בשותפות (ש"ך).

(לו) אין הארוס יכול להפר – דלא נתרקן רשות האב לבעל ודוקא כשמת הבעל ולא הפר נתרקן רשותו לאב אבל לא איפכא (ט"ז), אורחא דמלתא נקט, דאי שמע מסתמא היה מפר, אבל אי לא הפר, אף על גב דשמע אף על פי שהארוס הפר בחייו אינו מופר ואינו יכול להפר עכשיו כיון שמת האב, לפי שלעולם אינו יכול להפר אלא בשותפות (ש"ך).

(טז) ⁶²¹שמע אביה והפר לה, ולא הספיק הארוס לשמוע עד שמת, אין האב יכול להפר(לז) חלקו של ארוס. ⁶²²ודוקא שמת אחר יום שמיעה(לח), אבל אם מת ביום שמיעה, חוזר ומפר הכל ביחד. ⁶²³ואם חזרה(לט) ונתארוסה בו ביום, אף על פי שמת הארוס הראשון אחר יום שמיעת האב, חוזר ומפר עם הארוס השני. ⁶²⁴ויש חולקין(מ) בזה לומר שאין האב חוזר ומפר עם הארוס השני:

(לז) אין האב יכול להפר כו' – ואף ע"ג דאמרי' מת הבעל נתרקן רשותו לאב (לעיל סי"א) הכא שאני כיון שכבר הפר האב חלקו, קלוש חלק הבעל ואין בו כח להורישו לאב (ט"ז) וש"ך.

(לח) ודוקא שמת אחר יום שמיעה – של אב (ט"ז, ש"ך), דאלו ביום שמיעת האב חשבינן מה שהפר האב כבר ללא כלום, כיון שבידו עכשיו להפר כולו, לא יזיק מה שהתחיל כבר בהפרה באותו היום דכל ההפרה שבאותו יום לחדא חשבינן לה (ט"ז).

(לט) ואם חזרה – מ"ש "בו ביום" מדובר על כל מה שלפניו, דהיינו ש"מת גם כן הארוס הראשון בו ביום ששמע האב", דאם לא כן הא אף אם הארוס הראשון חי לפנינו לא היה יכול להפר כנ"ל (סעיף ד) שצריך שישמעו שניהם ביום אחד. ואע"ג שהבאנו (לח) צד הסובר שהאב יכול להפר לגמרי לבד, עכ"ז כאן שונה, כיון שיש ארוס אחרון לפנינו צריך האב לשתף אתו, משא"כ אם אין שום ארוס לפנינו ביום שמיעת האב, ועיקר דאין בזה מחלוקת והוא לכו"ע, וקשה לשון השו"ע (ט"ז), עי' לעיל (סעיף ה) צד הסובר שאין יכולים להפר אלא כששניהם שמעו ביום א' אמנם יש לחלק שכאן חזרה ונתארוסה שונה (ש"ך), עי' ט"ז וצ"ע אם הרמב"ם חולק על הרמב"ן בכלל (ב"מ).

(מ) ויש חולקין כו' – טעמייהו כיון שכבר הוקלש חלק הבעל ע"י הפרת האב, מה מועיל הפרת הארוס האחרון, ודעה הראשונה ס"ל דהארוס האחרון ככרעה דראשון הוא וכאלו הוא קיים ומפר עם האב (ט"ז).

(יז) ⁶²⁵נדרה והיא ארוסה, ומת הארוס בין קודם שמיעה בין לאחר שמיעה(מא), ושמע האב, וחזרה ונתארוסה בו ביום, אפילו כמה פעמים, האב והארוס האחרון מפירין נדריה. ואם לא שמע האב בו ביום, ונתארוסה לאחרים ושמע אחר כך, אפילו אחר כמה ימים, האב והארוס האחרון מפירים ביחד ביום שישמעו:

(מא) בין לאחר שמיעה – וי"א שאין ארוס האחרון מפר בשותפות אב נדרים שנדרה בפני ארוס הראשון אא"כ לא שמע הראשון קודם שמת אבל אם שמע ומת אין האחרון יכול לבטל ויש להחמיר להלכה כדעה **זו** (ט"ז), וי"א דעיקר לא כ"א אלא כשו"ע (רע"א).

Commented [YL147]
אם זה ברור שם

:Commented [O148]
עיין בט"ז כי יפה כתב להשיג על דברי הדרישה ולהכי הוכרח לדחוק דהקפידא שנתארוסה בו ביום היא כדי שתהא שמיעת האב וארוס אחרון ביום אחד. בסעיף ה'. והוקשה לו דא"כ לשטת הרמב"ן למה אינו מפיר אף האב לבדו ודחק עצמו. ולכן כתבתי בצד הש"ע שאפשר יותר שהרמב"ם חולק על הרמב"ן כי עדיין לא מצאתי ראיה מוכרחת לדין הרמב"ן (ב"מ)¹

Commented [YL149]
דיוק?

במאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' – סי' רסט')

(יח) ⁶²⁶נדרה והיא ארוסה, ושמע אביה ולא שמע הארוס(מב), ונתגרשה בו ביום ונתארסה לאחר בו ביום, אפילו למאה, אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה שנדרה בפני ארוס ראשון, מפני שלא יצאתה לרשות עצמה שעה אחת, שעדיין היתה ברשות האב, מפני שהיא נערה:

(מב) ולא שמע הארוס כו' - אבל שמע הוי גירושין כהקמה **כדבסמוך** (ש"ך).

(יט) ⁶²⁷נערה המאורסה שנדרה ולא שמע אביה ולא בעלה, ונתגרשה ונתארסה לאחר, אפילו לאחר כמה ימים, כשישמע האב והארוס האחרון, מפירין נדריה שנדרה בפני הארוס הראשון, הואיל ולא שמע אותם הארוס הראשון: @ NO MB@

(כ) ⁶²⁸הא דאמרין שחזרת לרשות האב לבטל מה שנדרה תחת הארוס והוא שמען, דוקא כשמת הבעל מן האירוסין, אבל אם גירשה, לא, דמספקא לן אי גירושין כהקמה דמי. הילכך אם שמע נדרה וגירשה, אין האב יכול להפר, לא לבדו ולא בשותפות אם ארוס אחר, ואפילו עם הראשון נמי לא, אפילו החזירה ביום השמיעה. אבל אם לא שמע הארוס נדרה וגירשה, דינה כמו לא שמע ומת, לכל דבר: @ NO MB@

(כא) ⁶²⁹אין האב מפר נדרי בתו, ולא הבעל נדרי אשתו, אלא ביום(מג) שמעם. ודוקא כל היום, ולא מעת לעת, שאם שמע בתחלת הלילה מפר כל הלילה ויום המחרת, ואם שמע סמוך לחשיכה, אינו מפר אלא עד שתחשך. ואם עבר היום ושתק, ⁶³⁰אפילו לא כוון בשתיקתו אלא לצערה, אינו יכול להפר(מד). ⁶³¹ואם שתק מפני שאינו יודע שיש ביד הבעל להפר, או אפילו יודע ⁶³²אלא שנדרה נדר שסבור שאינו יכול להפר, כגון שסבור שאינו עינוי נפש, יכול להפר אפילו לאחר כמה ימים ולא הויא שתיקתו קיום, ושעת ידיעתו כאילו הוא שעת הנדר או יום שמיעה, ויפר לה כל אותו היום:

(מג) ביום – אשה נדרה שיחול הנדר לאחר ל' יום ושמע הבעל ביום שנדרה ושתק אינו יכול להפר ביום שחל הנדר, שרק יכול להפר ביום שמעו (רע"א, פ"ת), עי' לקמן (סעיף ט), וזה אף אם לא הפר לה ביום שמעו משום שהיה סבור שלא יכול להפר אלא כשחל הנדר או היה יודע שיכול להפר אלא חשב שיש לו זמן וא"כ מה שלא הפר היה משום שטעה בדין, אפ"ה אינו יכול להפר (פ"ת).

(מד) אפי' לא כוון בשתיקתו אלא לצערה אינו יכול להפר - כיון שעבר היום ואם שותק ע"מ לקיים לאתרו, שוב אינו יכול להפר, אפילו בו ביום, וכן הוא לקמן (סעיף מא) דקיום בלב הוי קיום (ש"ך).

(כב) ⁶³³נדרה אשתו וקיים לה באחד מלשונות של הקמה, וכסבור שאינן לשון הקמה, ובו ביום הפר לה, הקמתו הקמה(מה). והוא הדין למי שיודע שיש בידו להפר אותו נדר שנדרה, אבל לא ידע שצריך להפר ביום שמעו, כיון שעבר יום שמיעה אינו יכול להפר. ⁶³⁴ואם נשאל על ההיקם, הפרתו(מו) שהפר, הפרה, ואינו צריך לחזור ולהפר:

(מה) הקמתו הקמה - כיון שעל כל פנים יודע שיש דין נדר ודין הפרה הוה שפיר שמיעה ולא דמי לההיא דלעיל (סעיף כא) שאינו יודע שיש ביד הבעל להפר כו' (ט"ז).

(מו) הפרתו – פי' הפרתו הראשונה שהפר ביום שמעו, קודם ההקמה, הוי הפרה, וא"צ לחזור ולהפר, כיון שהחכם עוקר הנדר מעיקרו, הרי הקמה הראשונה כמי שלא היה (ש"ך).

(כג) ⁶³⁵בעל שקיים נדרי אשתו, והלכה לפני שלשה הדיוטות והתירו לה, מותר. הגה: וי"א ⁶³⁶דאין חכם(מז) או ג' הדיוטות יכולין להתיר אחר הקמה של צעל. ⁶³⁷אצל אס לא הפר לה הצעל והחריש לה, וכל חכם(מח) או ג' הדיוטות להתיר. וטוב להתיר לענין אס קיים לה הצעל, ששאל הצעל על ההקם ויתיר לה. ⁶³⁸ואם אינו ציוס שמעו(מט), יתיר ג"כ חכם או ג' הדיוטות(נ). ⁶³⁹וכל זה לכתחילה לחוש לסכנת המחמירים, אבל העיקר כסכנת הראשונה(נא) לחכם או ג' הדיוטות מתירים אחר היקם הצעל, כסכנת הראשונה:

(מז) וי"א דאין חכם כו' - דכל אשה אינה נודרת רק על דעת בעלה (ט"ז).

(מח) והחריש לה יכול חכם כו' - וכ"ש אם לא שמע הבעל, ולכן שיתירו לה, שעדיין יכול חכם להתיר (ש"ך).

(מט) ואם אינו ביום שמעו כו' - כלומר כיון דיש פוסקים לקמן (סעיף מט) דאין הבעל יכול לשאול על ההקם אלא ביום שמעו (ש"ך).

Commented [YL150]

רי שם זה ספק, ועי' לעיל סק"4

Commented [YL151]

ם הפר איזה הקמה מועיל

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(ג) חכם או ג' הדיוטות - מיהו אף לאחר יום שמעו ישאל הבעל תחלה ויתיר לה גם כן די"ל דהבעל יכול לשאול על ההקם, אף לאחר יום שמעו, ושמה אין חכם או שלשה הדיוטות יכולים להתיר לה אחר הקמה של בעל, הלכך לכתחלה יש לעשות כל מה דאפשר (ש"ך), וע"י ששואל על ההקמה והחכם מתיר לה אין עוד פקפוק (רע"א).
(נא) אבל העיקר כסברא הראשונה כו' - והלכך היכא דאין הבעל בפנינו, יש להתיר לה על ידי שלשה הדיוטות, ושיש להתיר לבעל הקמתו אפילו אחר יום שמעו ואחר כך מפר הבעל לאשתו ואחר שהתיר לה הבעל יתיר החכם גם כן לאשה (ש"ך).
(כד) ⁶⁴⁰ מפירין נדרים בשבת, אף על פי שאינם (נב) לצורך השבת. ולא יאמר לה: מופר ליכי, כמו שאומר בחול, אלא מבטל בלבו ואומר לה: טלי (נג) אכלי, וטלי ושתי, וכיוצא בזה:

(גב) אף על פי שאינם כו' - אף על גב דחכם אינו מפר אלא לצורך, כדלעיל (סי' רכח ס"ג) בעל שאני כיון דאינו מפר אלא עד שתחשך, ואם לא יפר היום לא יוכל שוב להפר (ש"ך).
(נג) ואומר לה טלי כו' - ע"י לקמן (סל"ח) (ש"ך).
(כה) ⁶⁴¹ הבעל, (או האב), יכול להפר בלא שמיעה (נד) אם הוא פקח, אבל אם אינו שומע (נה) והוא מדבר, אינו יכול להפר. הגה: ⁶⁴² וי"א חולקין ¹⁹⁸ דאף פקח אינו יכול להפר, עד שישמע. ⁶⁴³ ומיהו אס' (נו) הפר ואח"כ שמע, הוי הפרה:

(נד) בלא שמיעה - כיון שעכ"פ ראוי הוא לשמיעה, ושיאמר "כל נדרים שנדרת יהיו מופרים" (ט"ז).
(נה) אבל אם אינו שומע כו' - דראוי לשמוע בעינין לאפוקי חרש שאינו שומע כלל (ש"ך).
(נו) ומיהו אם כו' - וצריך לומר "הרי הם מופרים לכשאשמע, ובאב צריך שתהיה בתו ברשותו לכשישמע" (ש"ך).

(כו) ⁶⁴⁴ השוטה אינו מפר: @NO MB

(כז) ⁶⁴⁵ קמן אינו מפר, לפי שאין לו אישות (נו):

(נז) לפי שאין לו אישות - כמו שנתבאר באה"ע (סי' מג ס"א) (ש"ך).
(כח) ⁶⁴⁶ אין האב והבעל מפירין קודם שתידור, ⁶⁴⁷ אבל משנדרה מפירים, אף על פי שלא חל הנדר, ואפילו שלא בפניה. הגה: ⁶⁴⁸ וי"א דוקא נדר שכלו בזמן (נח), דממילא חייל, אצל אס' תלוי צמעה לא יוכל להפר עד שיחול:

(נח) שתלוי בזמן כו' - אבל בהתרת חכם איתא לעיל (סי' רכח ס"ז) דאפילו בכה"ג לא יתיר עד שיחול (ט"ז), צ"ע שכן לקמן (סס"ט) איתא אף על גב שתלוי במעשה יכול להפר היינו דווקא כשתלתה הנדרים בדבר שיש בו עינוי נפש או בדבר שבינו לבינה כגון ההיא שאני נהנה לאבא ולאבין אם אני עושה לפיך או אני משמשך אבל אם תלתה בדבר שאינו עינוי נפש ואינו בינו לבינה כגון קונם יין אם אלך למקום פלוני אינו מפר עד שיחול הנדר, כלומר אף על גב שעיקר הנדר הוא מעינוי נפש, כמו קונם יין, כיון שלא תלתה בדברים של עינוי נפש או בינו לבינה אינו יכול להפר עד שיחול, ואע"פ שיש מקילים, עכ"ז יש להחמיר באיסור דאורייתא, אמנם אם תלתה תנאי בדבר שהיא עשויה לעבור עליו, כגון שאני נהנה לך אם אני עושה ע"פ אבא או ע"פ אבין, שקשה לה להיזהר בדבר שלא לעשות על פיהם, יכול להפר (ש"ך), ע"י ש"ך והנה אם היא נדרה דבר שאין בזה עינוי נפש, אבל בגלל זה יגרום דבר שכן יבא לידי עינוי נפש" יכול הבעל כבר להפיר (רע"א).

(כט) ⁶⁴⁹ הבעל מפר לשתי נשיו כאחת, וכן האב לשתי בנותיו. ⁶⁵⁰ ויש חולקין (נט):

(נט) ויש חולקין - ועיקר כדעה ראשונה (פ"ת * משכנ"י).

(ל) ⁶⁵¹ אין יכולים (ס) לעשות שליח, לא להקמה ולא להפרה: @NO MB

(ס) אין יכולים וכו' - צ"ע שכן כל ההלכה הזו היא מטעם ספק, והרי בהקמה זה ספק לקולא, וצריכים להחמיר (רע"א, ב"מ).

(לא) ⁶⁵² צריך שיכוין לשם האשה שהפר לה, ולשם הנדר שהוא מפר. כיצד, נדרה אשתו וסבור שנדרה בתו (כי כן אמרו לו"סא), או איפכא. נדרה מהתאנים (סב) וסבור שנדרה

Commented [O152]:
בדוק את זה בבקשה

¹⁹⁸ ע"י לעיל סעיף י', והרי שם מפירים אפילו שלא שמעו.

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

מהענבים (כי כן אמרו לו), או איפכא. והפר לה על דעת זה לא הוי הפרה,⁶⁵³ אלא אם כן נודע לו תוך כדי דבור¹⁹⁹ ורצה גם בהפרה זו(סג):

(סא) כי כן אמרו לו – הרמ"א לומד שזה דווקא שאמר בפירוש לבתו, ואשתו נדרה, שאין זה הפרה, אבל אם אמר בסתם "מי שנדר אני מפיר" יש לו הפרה, ועיקר לא כדבריו שכן זה מח' והוא מן התורה, ולכן אפילו בסתם אינו הפרה (עי' לקמן סל"ג) (ט"ז, ש"ך), וי"א דאם סבור בדעתו שהיה בתו נמי דינו כמפרש, וע"ל (סי' שמ סכ"ד) (ש"ך).

(סב) נדרה מהתאנים כו' – עי' לעיל (סי' רכח סי"ד) שצריך לפרט הנדר בהתרת החכם משום מילתא דאיסורא ואילו הוה ידע חכם שיש בו נדנוד איסור לא היה מתירו או היה מתירו בחרטה או בפתחים אחרים, אבל הבעל מפר לרצון אשתו אפי' מילתא דאיסורא, ועי' לעיל (סעיף כ"ה) דבעל מפר נדרים אף על פי שלא שמען (ש"ך).

(סג) ורצה גם בהפרה זו – אף על פי שלא חזר והפר לה בפירוש הוי הפרה (ש"ך).

(לב) כשנודע לו אחר כדי דבור דלא הוי הפרה, יש לו להפר כל יום ידיעה שנייה.⁶⁵⁴ ואם קיים בידיעה קמייתא, לאו כלום הוא(סד). ואם רצה להפר בידיעה שנייה, מפר:

(סד) לאו כלום הוא – כיון דבטעות הוי (ש"ך).

(לג) אמרו לו: נדרה אישה בתוך ביתך, וסבור שהיא בתו(סה) והפר לה, ונמצא שאשתו היא שנדרה, אף על פי שלא נמצא אלא לאחר כדי דבור, הרי זה מופר, והוא שרוצה בהפרת אשתו:

(סה) וסבור שהיא בתו כו' – ואם לא נתכוין לא לאשתו ולא לבתו אלא סתם למי שהוא, אז מופר. אבל במפרש, היינו שהפר בפירוש לשם בתו שהיה סבור שהיא בתו, אז לא חל לשני – (ט"ז לעיל סעיף ל"א), ע"ל (סקמ"ז ?) (ש"ך).

(לד) כל ההפרה תלויה בשעת הנדר. כיצד, אם בשעת הנדר היא נשואה, אף על פי שלא יחול עד שתתאלמן, כגון שאמרה קונם כבר זה עלי לאחר ל' יום, והפר לה, ונתאלמנה בינתיים, מופר.⁶⁵⁸ וכן אם אמרה: קונם עלי כבר זה לאחר שתתאלמן(סו), הרי זה מופר:

(סו) לאחר שתתאלמן – והפר לה ואחר כך נתאלמנה הרי זה מופר (ש"ך), עיין ש"ך דכל שלא תלוי חלות הנדר בידיה, נקרא שחל הנדר לענין הפרה (ב"מ).

(לה) היתה אלמנה בשעת הנדר, אינו מופר(סז) אף על פי שנשאת קודם שיחול, לא שנא אמרה: קונם עלי לאחר ל' יום, ונשאת בינתיים, לא שנא אמרה: קונם עלי לאחר שאנשא.⁶⁶⁰ והוא הדין אם היתה ארוסה בשעה שנדרה וחל הנדר אחר שנשאת לו, אינו יכול להפר:

(סז) אינו מופר – במה שמפר אחר הנשואין (ש"ך).

(לו) אסרה עצמה בתאנים וענבים, בין בנדר בין בשבועה בין שאסרה עצמה בכל המין בין שאמרה תאנים וענבים אלו, וקיים לתאנים והפר לענבים, או שקיים לענבים והפר לתאנים, מה שקיים קיים, ומה שהפר מופר, וכן כל כיוצא בזה. ואין אומרים בהפרה(סח) נדר שהופר מקצתו, הופר כולו. הגה: ויט' חולקין, וסניח' להו דאס' קיים קצתו קיים כולו, ואם הפר קצתו אינו מופר כלל(סט) ודוקא נדר אחד, אבל אם אמרה: קונם ענבים עליו(ע), קונם תאנים עליו, כ' נדרים הם ואין שייך אחד לחזירו:

(סח) ואין אומרים בהפרה כו' – דדוקא גבי התרת נדר אמרינן כן דחכם שמתיר עוקר הנדר מעיקרו אבל בבעל מגזוז מכאן ולהלאה (ט"ז).

(סט) אינו מופר כלל – עי' לעיל סי' רכח סכ"ז ברמ"א שבהסכמת צביון יכולים להתיר מקצתו ולהניח קצתו, וקשה שהפרת הבעל צריך להיות אותו הדבר, וכאן סתר דבריו שם (רע"א * שער אפרים).

(ע) אבל אם אמרה קונם ענבים עלי כו' – ע"ל (סי' רכט סק"ז ? וס"ק י ?) (ש"ך).

(לז) מפר אדם או מקיים נדרי אשתו ובתו בכל לשון, ואף על פי שאינה מכרת.⁶⁶⁴ (לז) לשון שיאמר שמורה שקיים(עא) לה, אפילו עשה כלי לזערה, הוי קיוס). וכיצד מפר,⁶⁶⁵ אומר ג'

¹⁹⁹ עי' לעיל הערה 11.

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

פעמים: מופר, או ⁶⁶⁶בטל, או אין נדר זה כלום וכיוצא בדברים שעניינם עקירת הנדר מעיקרו(עב), בין בפניה בין שלא בפניה. ⁶⁶⁷אבל אם אמר לה: אי איפשי שתדורי, או אין כאן נדר, הרי זה לא הפר. וכן האומר לאשתו או לבתו: מחול לך, או מותר לך(עג), או שרוי לך וכן כל כיוצא בענין זה, לא אמר כלום. ⁶⁶⁸ויש מי שחולק(עד) ואומר דהאומר אין נדר זה כלום, לא הוי הפרה:

(עא) וכל לשון שיאמר שמורה שקיים כו' - כיון שאם שתק ביום שמעו, אז מקיים מועיל בו לשון כל דהו, לשלא יוכל להפר עוד אפי' בו ביום (ט"ז).

(עב) עקירת הנדר מעיקרו - אע"פ (עי' לקמן סנ"א) שאין הבעל עוקר הנדר מעיקרו אלא גוזזו, אלא כאן אמר שהבעל אומר הלשון שיהיה מכאן ולהבא כאילו לא נדר מעולם, ושיש לה רשות לעשות מה שתדעה, וזה יש לו כח לעשות, אבל לא יועיל למפרע כאילו לא נדרה מעולם כמו שהוא בהתרת חכם (ט"ז).

(עג) מחול לך או מותר לך כו' - דבכה"ג מהני גבי חכם לעיל (סי' רכ"ח ס"ג) בבעל לא מהני אף בפתח וחרטה (ש"ך).

(עד) ויש מי שחולק כו' - אבל באומר "בטל" מודה (ש"ך).

(לח) ⁶⁶⁹חשב לשון הפרה בלבו ולא הוציאו בשפתיו, אינו כלום. ⁶⁷⁰בד"א, שלא אמר לה: טלי ואכלי. אבל אם אמר לה: טלי ואכלי, וחשב לשון ההפרה בלבו, הוי הפרה: NO @

@MB

(לט) ⁶⁷¹כל זמן שלא הפר הנדר לאשתו, אינו יכול לכופה שתעבור על הנדר אלא אם כן אמר לה: טלי ואכלי, ויחשוב בלבו לשון הפרה. ולהרמב"ם ⁶⁷², המבטל נדרי אשתו ובתו א"צ לומר כלום, ונתבטלו כל הנדרים. ומהו הבטול, שיכוף אותה לעשותה דבר שאסרה אותו. אבל ההפרה, אינו כופה אותה, אלא מפר לה ומניחה, אם רצתה עושה, ואם רצתה אינה עושה. כיצד, נדרה או נשבעה שלא תאכל או שלא תשתה, ואמר לה: מופר לך, הרי זה מופר, ומותרת לאכול ולשתות. נטל ונתן לה, ואמר לה: טלי ואכלי, טלי ושתי, הרי זו אוכלת ושותה והנדר בטל מאליו: @NO MB

(מ) ⁶⁷³המפר נדרי אשתו ובתו, צריך להוציא בשפתיו. ואם הפר בלבו, אינו מופר. ⁶⁷⁴אבל המבטל, אינו צריך להוציא בשפתיו, אלא מבטל בלבו בלבד, וכופה אותה. הגה: כל זה הוא סדרת הרמז"ס, חזק לסדרה הראשונה ⁶⁷⁵ חץ חילוק בין הפרה לזיטול, וזכניהם אינו מופר או בטל, רק כשמפר או מבטל בלבו ואמר: טלי ואכלי, וכן עיקר: @NO MB

(מא) ⁶⁷⁶המקיים בלבו, הרי זה קיום. והמפר בלבו, אינו מופר. לפיכך אם הפר בלבו(עה), הרי זה יכול לחזור ולקיים. ואם קיים בלבו, אינו יכול לחזור ולהפר אלא אם חזר בתוך כדי דבור ²⁰⁰:

(עה) לפיכך אם הפר בלבו - ולא אומר "טלי ואכלי" כדלעיל (סעיף ל"ט) (ש"ך).

(מב) ⁶⁷⁷אמרו לו: אשתך נדרה, ואמר: בלבי היה להפר לה(עו) HERE OR LATER ON, והפרתי לה, שומעין לו. אמרו לו: נדרה, והוא אומר: לא נדרה, וכיון שרואה אותם העידו עליה אמר: בלבי היה להפר, אין שומעין לו:

(עו) בלבי היה להפר כו' - ה"ה אם אומר "הפרתי לה קודם לכן". אבל אם אומר "הפרתי לה עכשיו אחר שהעידו עדים", נאמן, ואף על גב דבכה"ג לענין ממון אינו נאמן (עי' חו"מ סי' עט ס"ה), היינו משום שהוחזק כפרן לאותו ממון וזה לא שייך בנדרים. אבל באומר "הפרתי קודם לכן", על כרחך אינו נאמן, כיון שאמר תחלה לא נדרה, ועיין לעיל (סי' רלב סקכ"ה ?) (ש"ך).

(מג) ⁶⁷⁸אמר לה: קיים ליכי ומופר ליכי ולא תחול ההקמה אלא אם כן חלה הפרה, הרי זה מופר(עז). ⁶⁷⁹פי"א(עח) דהוי קיוס):

(עז) הרי זה מופר - כיון דלא חלה ההקמה אלא א"כ חלה הפרה תחלה, על מה תחול ההקמה(ט"ז).

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(עז) וי"א כו' - דחלו שניהם ולא ידעין אם הוקם ואם הופר, ומחמירים מחמת שזה ספק (ט"ז, ש"ך), ולחומרא הוי קיום וכן לקמן (סמ"ו) וי"א דהוי קיום מספק (ש"ך).

(מד) ⁶⁸⁰אמר לה בבת אחת: קיים ומופר ליכי(עמ), (או שאמר לה: קיים ליכי ומופר²⁰¹ צנת אחת), אין כאן לא הקמה ולא הפרה, ולהרמב"ם⁶⁸¹ קיים:

(עט) קיים ומופר ליכי - כן עיקר הנוסח, ולא כגרסאות "קיים ליכי ומופר ליכי", וכל שלא אמר "ליכי" אלא פעם אחת, הרי זה בבת אחת, או אם אמר "קיים ליכי ומופר ליכי בבת אחת" שאמר לשון כולל את שתייהן שיהיו אחד, והספק אם הולכים אחרי לשון ראשון או כיון שאמרן בבת אחת חלו שניהם ולא ידעין אי הוקם אי הופר, ולכן אין כאן הפרה ולא הקמה, אלא יכול להפר או לקיים עדיין (ט"ז, ש"ך).

(מה) ⁶⁸²אמר לה: קיים ליכי היום(פ), הרי זה קיים לעולם:

(פ) קיים ליכי היום - י"א זה ספק בגמ' ולא נתפשטה והולכים לחומרא דהוי קיום, והשו"ע לומד שזה ודאי קיום (ט"ז).

(מו) ⁶⁸³אמר לה: מופר ליכי למחר, אינו מופר(פא). (⁶⁸⁴וי"א דהוי קיום(פצ)).

(פא) אינו מופר - מטעם ודאי כנ"ל סק"פ (פ) (ט"ז).

(פב) דהוי קיום - קשים דברי הרמ"א (ט"ז), וי"א אם אמר "מופר ליכי למחר", ואחר כך הפר לה, מופר, אבל אם אמר לה "מופר ליכי למחר" מהיום קאמר, ואם כן הרי הפר לה מאתמול, אם כן היה קיום לנדר, ואינו יכול להפר (נקה"כ).

(מז) ⁶⁸⁵אמר לה: קיים ליכי שעה אחת, ועבר היום ולא הפר, הרי זה קיום: @NO MB

(מח) ⁶⁸⁶אמר לה: קיים ליכי שעה אחת, וכשעברה השעה אמר לה: מופר ליכי, הרי זה ספק: @ NO MB

(מט) ⁶⁸⁷המקיים נדרי בתו או אשתו וניחם, הרי זה נשאל לחכם(פג) ומתיר לו הקמתו, וחוזר ומפר לה בו ביום. אבל אם הפר לה וניחם, אינו יכול להשאל לחכם כדי שיחזור ויקיים. ⁶⁸⁸וי"א שאינו יכול(פד) להשאל על ההקם אלא ביום השמיעה(פה). (ויס' להחמיר כסדרא האחרונה ויתיר לה חכם ג"כ(פו) כלעיל סעיף כ"ג):

(פג) הרי זה נשאל לחכם - פי' אפילו אחר יום ההקמה, דכיון שאינו יכול להפר, הוה כמי שאינו יודע שיכול להפר, שאין שתיקתו קיום, ומפר אפילו אחר כמה ימים, רק שיפיר ביום השאלה, שהוא לו כיום השמיעה (ט"ז וש"ך).

(פד) וי"א שאינו יכול - אם בו ביום אחר ההקמה, מיפר לה, ולמחר או לאחר זה נשאל על הקמתו, כיון דחכם עוקר נדרו מעיקרו, והוי כלא קיים, מהני ההפרה דבו ביום אחר הקמתו, ורק להפר אחר שאילת הקמתו לא מהני אם אינו ביום שמעו (פ"ת).

(פה) אלא ביום השמיעה - אם בו ביום אחר ההקמה הפר נדרה ואחר כמה ימים נשאל לחכם על הקיום, כיון דנעקר הקיום למפרע, ממילא חלה ההפרה דבו ביום, אף שהיה קודם השאלה על ההקמה (רע"א).

(פו) ויתיר לה חכם ג"כ - ר"ל אם אירע שלא נשאל ביום שמעו על ההקם ונשאל אחר זמן יתיר לה חכם ג"כ (ב"מ).

(נ) ⁶⁸⁹אמר לה: קיים ליכי, שתי פעמים, ונשאל על הראשון, חל השני(פז):

(פז) חל השני - דבר זה דומה למש"כ לעיל (סי' רכט סמ"ו) אם נשבע על דבר אחד פעמים ועי' מש"כ שם סק"פ? (ט"ז).

(נא) ⁶⁹⁰האשה שנדרה והתפס אחר(פה) בנדרה, או שאסרה עליה ככר בנדר ואחר התפס בו, והפר לה הבעל או האב, היא מותרת והמתפס בה אסור, שאין הבעל והאב עוקרין(פט) הנדר מעיקרו, כמו החכם:

(פח) והתפס אחר - פירוש שאמר "וגם אני כמו זאת האשה שנדרה" (ט"ז), וי"א שאחר יאמר "ואני כמותה" וע"ל (סי' רכט ס"ג) (ש"ך).

(פט) שאין הבעל והאב עוקרין - עיין מ"ש (סעיף לז סק"פ) דלא קשיא מהכא (ט"ז), ומה"ט אם אמרה שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכל והתיר הבעל הראשונה אין השניה חלה מה שאין כן בחכם כמ"ש לקמן (סי' רלט סק"כ?) (ש"ך).

²⁰¹ נדצ"ל "ומופר ליכי", וכן הוא בר"ן ובד"מ.

מאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(גב) ⁶⁹¹נדרה היא, והתפס בה הבעל או האב, שוב אינם יכולים להפר, דהוי בקיום: @NO

@MB

(נג) ⁶⁹²נדר הוא, והיא התפיסה בו, מפר שלה, ושל קיים: @NO MB@

(נד) ⁶⁹³נדר לעצמו, והדירה כמותו וגמר בלבו להדירה, ואמרה: אמן(צ), הרי זה אינו יכול להפר²⁰². ואם נדר והדירה דרך שאלה לידע מה בלבה, כגון שאמר לה: התרצי בנדר זה להיות כמותי או לא, ואמרה: אמן, הרי זה מפר לה. כיצד, אמר לה: הריני נזיר, ואת, כלומר: ואת נזירה כמותי, ואמרה: אמן, אינו יכול להפר לה. אמר לה: הריני נזיר, ומה תאמרי, האת נזירה כמותי, ואמרה: אמן. הרי זה יפר. ואם הפר לה, שלו בטל, שזה כמו שתולה נדרו בנדרה. אמרה לו: הריני נזירה, ואתה, ואמר: אמן. אינו יכול להפר:

(ז) אמן כו' - או כל דבר שהוא קבלת דברים כדלעיל (סי' רט) (ש"ך).

(נה) ⁶⁹⁴אלו נדרים שהבעל מפר(צא), נדרים שיש בהם עינוי נפש ודברים(צב) שבינו לבינה. אלא שנדרים שיש בהן עינוי נפש, כשמתירים לה מותרת בהם לעולם(צג). ודברים שבינו לבינה, אין ההתרה אלא לעצמו, ⁶⁹⁵כל זמן שיש לו בו תועלת, דהיינו כל זמן שהיא תחתיו, ולאחר שתתגרש(צד) כל זמן שלא תנשא שאפשר שתחזור אליו. אבל לאחר שתנשא(צה), חל הנדר גם לדירה. ונדרים שאין בהם עינוי נפש ואינם בינו לבינה, אינו יכול להפר:

(צא) שהבעל מפר - י"א דבעל יכול להפר נדרי אשתו שנדרה בנזירת שמשון כיון שהוא מדברים שיש בהם עינוי נפש ועי' ש"ך לקמן (סי' רצט סקכ"ח?) שאין הבעל יכול להפר מה שנדרה בנזירות שמשון (פ"ת).

(צב) ודברים כו' - כלומר או דברים (ש"ך).

(צג) לעולם - ואפי' לאחרים (ש"ך).

(צד) ולאחר שתתגרש - ואם נדרה שתאסר בקישוט אחר שתתגרש הוא ספק אם יכול להפר (רע"א)

(צה) אבל לאחר שתנשא - לאחר (ש"ך).

(נו) ⁶⁹⁶הבעל נעשה שליח(צו) להשאל על נדרי אשתו, ובלבד שמצא שלשה מקובצים(צז), אבל הוא לא יקבעם:

(צו) הבעל נעשה שליח - הטעם שאשתו כגופו וכאילו היא עצמה שם, אבל אדם אחר, לא, דצריך הנדר לבוא לפני ב"ד, עי' לעיל (סי' רכח סט"ז) (ט"ז וש"ך), ומטעם זה אין הבעל מצטרף עם ב' להתיר נדרי אשתו אבל האב מצטרף להתיר נדרי בתו (לקמן סנ"ז) (ש"ך).

(צז) שלשה מקובצים - י"א הטעם כיון דצריך שיהיה הנדר בפני ב"ד, אלא דגבי בעל הקילו, לא הקילו אלא אם כן כבר מקובצים, אבל לעשות מעשה כולי האי שיקבעם מתחלה בשביל זה לא שרי (ט"ז), וי"א הטעם שמא היא אינה רוצה שיתפרסם הדבר על ידי שיקבעם ולפיכך אם נתנה לו רשות גם לקבעם ולהתיר יעשה (ש"ך), וי"א אפילו אם מקובצים כבר אסור להתיר לפניהם, שזה גם פרסום הדבר, ואם התירו אינו מותר (ש"ך * ב"ח).

(נז) ⁶⁹⁷אין הבעל מצטרף(צח) עם שנים להתיר נדרי אשתו בלשון התרה, אבל האב מותר להתיר נדרי בתו בלשון התרה, כשאר חכם:

(צח) אין הבעל מצטרף - שונה מנוגע²⁰³ שאשתו כגופו, וכמו שאינו מתיר נדרי עצמו על ידי צירוף גם אינו מתיר נדרי אשתו על ידי צירוף (רע"א * ריב"ש).

(נח) ⁶⁹⁸יש אומרים שגם האב אינו מפר נדרים שאין בהם עינוי נפש. ⁶⁹⁹ויש מי שמתיר(צט). ⁷⁰⁰ויש מי שחולק, שקודם שנתאסר מפר לה כל נדרה, אבל נתאסרה ומת הארום וחזרה לרשותו, אז אינו מפר אלא נדרי עינוי נפש(ק):

(צט) ויש מי שמתיר - ויש להחמיר כדעה הראשונה (ש"ך פ"ת).

(ק) אלא נדרי עינוי נפש - ה"ה בדברים שבינו לבינה²⁰⁴ הוי כעינוי נפש גם גבי אב (ט"ז).

²⁰² עי' לעיל סי' רלב סי"ב סק"מ(מא).

²⁰³ עי' לעיל סי' רכח סק"ג(יג). ועי' רע"ב (נגעים פ"ב מ"ה) שעל ידי צירוף יכול להתיר נדרי אשתו, ורע"א שם חולק.

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

(נט) 701 איזו הם דברים שיש בהם עינוי נפש, כגון רחיצה וקישוט, ביחול ופרכוס²⁰⁵, כגון שנשבעה שלא תרחץ או שלא תתקשט, או שאמרה הנאת רחיצה וקישוט עלי אם ארחץ או אתקשט, 702 אפילו לא תלתה אלא ברחיצה וקישוט של היום Error! Reference source not found. ואפשר שלא תרחץ ולא תתקשט היום ולא תיאסר, הוי עינוי נפש אף על פי שאין חל הנדר אלא ליום א' (קא). 703 וי"א דרחיצה וקישוט (קב) הוי דברים שבינו לבינה²⁰⁶. הגה: 704 וכל זה לא מיידי אלא בקישוט הפנים, אבל קישוט של מטה, לכולי עלמא לא הוי רק דברים שבינו לבינה (קג):

(קא) אלא ליום א' – ויש חולקים על המחבר שיום א' אינו נקרא עינוי ואינו יכול להפר אבל בתנאי אכילת פירות או רחיצה עולמית באם ארחץ היום בזה יכול להפר ולא אומרים לה "לא תרחץ היום ולא תאסר", דניוול של יום א' נחשב כניוול ומסתמא תעשה כן ותרחץ ותאסר ויהיה עינוי נפש (רע"א), י"א בדעת המחבר דבעינן דוקא יום א' שלם, ויש חולקים, דאפילו הנשבע שלא תרחץ היום, רק אסור עד שתחשך, ואפילו עומד סמוך לחשיכה הוי בכלל עינוי ומפר (פ"ת).

(קב) וי"א דרחיצה וקישוט – וכביסת כסותה הוי עינוי נפש, דכביסה עדיף מרחיצה וקישוט (רע"א).

(קג) לא הוי דברים שבינו לבינה – צ"ל לא הוי אלא דברים שבינו לבינה (רע"א).

(ס) 705 אמרה: קונם פירות העולם (קד) עלי, או אפילו פירות מדינה אחת, או אפי' אסרה עליה פירות של איש אחד לברו, הוי 706 עינוי נפש ואפילו אינו חנוני. ולהרמב"ם (קד) 707, אינם אלא דברים שבינו לבינה:

(קד) פירות העולם כו' – היינו ליום אחד דאל"כ לא הוה נדר כלל כנ"ל (סי' רלב ס"ה) (ט"ז).

(קה) ולהרמב"ם – פי' אם אמרה "קונם פירות עולם עלי", הוי נדרי עינוי נפש, אבל בפירות מדינה או של איש אחד, לא הוי אלא דברים שבינו לבינה (ש"ך).

(סא) 708 אפילו נדרה ממין שהוא רע לה (קו) ולא טעמה (קז) אותו מעולם, הוי עינוי נפש:

(קו) שהוא רע לה – פירושו שהוא מזיק לה בבריאותה, אבל מ"מ יש לה חשק לאכלו. אבל דבר שהוא רע בעיניה לאכלו מצד שאינה חפצה בו אינה עינוי נפש, ועי' לקמן סס"ג (ט"ז).

(קז) ולא טעמה כו' – פי' "או" לא טעמה (ט"ז).

(סב) 709 נדרה שלא תלך לבית האבל או לבית המשתה (קח) או לבית אביה ואמה 710 או שלא תלך במחול או שלא לשורר או שלא לשמוע קול שיר, הוי נדרי עינוי נפש:

(קח) לבית האבל או לבית המשתה כו' – עי' לקמן (סי' רלה סק"ו?) די"א דלא הוי עינוי נפש (ש"ך).

(סג) 711 נדרה משני ככרות ביחד, על אחד מצטערת (קט) אם לא תאכלנו ועל השני אינה מצטערת, והפר לשתייהן (קי), על אותה שמצטערת חלה ההפרה, ולא על אותה שאינה מצטערת:

(קט) על אחד מצטערת כו' – כגון שהא' פת נקיה והב' פת קיבר, ואף על גב דאפי' נדרה ממין רע ולא טעמתו מעולם, מפר, כדלעיל (סעיף ס"א) שם שונה שלא נדרה אלא מאותו מין בלבד. מה שאין כן הכא, שנדרה בבת א', גם מדבר שמצטערת. ועיקר דשאני התם שנדרה מהמין כולו, מה שאין כן הכא דלא נדרה אלא מככרות אלו לבד (ש"ך).

(קי) והפר לשתייהן – עי' לעיל סק"ק (קו) (ט"ז), עי' לעיל (סל"ו) דעת המחבר, אין צריך שיפר לשתייהם ביחד אלא בכל ענין מה שהופר הופר, וי"א דלהיש חולקים שם, צריך הכא שיפר סתם לשתייהם, דאז אותה שמצטערת לא הופר, אבל אם הזכיר בפירוש א' שמצטערת, לא הופר, כיון דלא הפר רק קצתו, ועיקר אפי' פירש והפר למתענה בלבד מופר ול"ד להפר לתאנים דיש בידו להפר גם לענבים וה"ל הופר מקצתו, אבל הכא כיון שאין בידו להפר

²⁰⁴ עי' לעיל סנ"ה.

²⁰⁵ פי' צביעת השער, ערוך ערך פרכס.

²⁰⁶ עי' לעיל סנ"ה.

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

אותה דאינה מצטערת, אם כן הרי הפר כל מה שבידו להפר והפרה דאיך אינו מעלה ומוריד כיון שאין בידו להפר (ש"ך).

(סד) אמרה: קונם שאיני נהנה לבריות (קיא), ⁷¹²יש מי שאומר דהוי נדרי עינוי נפש, ⁷¹³ויש מי שאומר שאינם אלא דברים שבינו לבינה:

(קיא) שאיני נהנה לבריות - פי' מן הבריות (ט"ז וש"ך). והדעה הא' ס"ל כמו הדעה הראשונה בסעיף ס', דאם אסרה פירות של איש אחד, הוה עינוי נפש. ודעה הב' דכאן ס"ל כרמב"ם דסעיף ס', וקשה שכאן הדעה שניה היא הרא"ש שהוא הדעה הראשונה שם (ט"ז), עי' ט"ז, ויש לחלק בין הנודר מפירות פלוני, שזה יותר עינוי נפש, שאם הנודר קנה ממנו פירות, או אפילו אותו הפלוני מכרם לאחר, אסורים לו. אבל הנאת פלוני עלי, מותר לקנות ממנו, וכן מותר להנאות ממה שפלוני עשה, כל שמכרו לאחר (פ"ת * בגדי כהונה) (פ"ת).

(סה) נדרה שלא ליהנות לבריות, ולא הפר לה, ⁷¹⁴מותרת ליהנות מהבעל כל זמן שהיא תחתיו שאינו בכלל הבריות, ⁷¹⁵ולאחר שתתגרש חל הנדר גם עליו (קיב), ואי אפשר לה ליהנות אלא מלקט (קיג) שכחה ופאה:

(קיב) חל הנדר גם עליו - דאז הוה הבעל בכלל בריות דהכי נדרה ש"איני נהנה לכל אדם דמתקרי בריות בשעת הנאה". והפרה מהני בזה [עי' לעיל סנ"ה] (ט"ז וש"ך), דאף על גב דהשתא לא הוי עינוי נפש, הואיל ויבוא לידי עינוי נפש לכשתתגרש, וההפרה מהני אפי' לאחרים כדין כל עינוי נפש (ט"ז).

(קיג) אלא מלקט כו' - וה"ה בכל דבר הפקר (ש"ך).

(סו) נדרה מתשמיש וכיוצא בו, דברים שגורמים איבה בינה לבינו, הוי [דברים] (נדרים) שבינו לבינה: @NO MB@

(סז) ⁷¹⁷הא דחל נדר מתשמיש, דוקא שאמרה: הנאת תשמישך עלי (קיד), אבל אמרה: הנאת תשמישי עליך אינו צריך להפר, שהיא משועבדת לו (קטו). ⁷¹⁸וכן הוא שאמר: (הנאת) תשמישי עליך, אינו נדר, אבל אם אמר: הנאת תשמישך עלי, הוי נדר. הגה: ⁷¹⁹צעל שנדר שלא לקרב אל אשתו (קטז) עד זמן פלוני, אם עשה צרכו אשתו חל הנדר, ואם לאו אינו חל. ⁷²⁰האשה שצקשה מצעלה שלא לשמש עמה, ובעלה כעס ונשבע שלא לשמש עמה, וכראות האשה שבעלה כועס ורצה לישבע מיחתה זו, חל הנדר. לכיון שצקשה ממנו שלא לשמש עמה, הרי מחלה לו שיעבור, ומה שמחתה זו לא עשתה רק שלא יכעוס:

(קיד) הנאת תשמישך עלי - דאין מאכילין לאדם דבר האסור לו. ודוקא באומרת "גופך להנאת תשמיש עלי", דאל"כ אין הנדר חל, כיון שאין בו ממש (עי' לעיל סי' ריג ס"א) (ט"ז), וי"א אף על גב דלא אמרה בפירוש כן אנו מתרצים הלשון לחומרא ²⁰⁷וכאלו אמרה גופך כו', ומלשון הש"ע משמע לחומרא (ט"ז וש"ך).

(קטו) אין צריך להפר שהיא משועבדת כו' - ומיהו יש להפר שמא יגרשנה ותהא אסורה לו כדלקמן (סע"א) (ש"ך), עי' ט"ז לקמן (סק"קכה)) שמחלק דדוקא במעשה ידיה לקמן (סעיף ע"א) יחול הנדר אם יגרשנה אבל בתשמיש אף אם יגרשנה לא חל הנדר, כיון שלא חלה הנדר כעת (פ"ת).

(קטז) שלא לקרב אל אשתו - פי' שאומר בלשון שאין הנדר חל, כיון שמשועבד לה, כמו שכתב סעיף הקודם, אלא דכאן שמחלה לו שעבודה, מהני שהנדר קיים (ט"ז), עי' באה"ע (סי' עו ס"י) ואפילו לא נדר לזמן רק נדר שלא לקרב לעולם, חל אם עשה ברשותה. וי"א כיון דקונמות מפקיע מידי שעבוד רק דאלמוה רבנן לשעבודה דבעל והאשה. אפשר לומר כי אלמוה רבנן היינו היכא דאינה מרוצה, אבל היכא דנתרצית חלה, ולפ"ז יתחדש לנו דכי מהני רצון דידה דוקא בקונם אבל בשבועה לא מהני דשבועה אינה קדושת הגוף דיפקיע השעבוד, וקשה על הרמ"א דמשמע דגם בשבועה מהני רצון דידה אף לעולם דזה אינו ודוקא על זמן מה מהני ולא לעולם (פ"ת).

(סח) ⁷²¹אסרה עליה תשמיש כל אדם (קיו) שבעולם, יפר חלקו (קיה) ותהא משמשתו, ובשימות או יגרשנה הרי היא אסורה בתשמיש כל אדם (קיט), וכן כל כיוצא בזה:

²⁰⁷ עי' שעה"מ שופר פ"א ה"ג שזה רק מדרבנן.

במאיר הדעה על יו"ד זולק'ה' (סי' רג' – סי' רסט')

(קיז) אסרה עליה תשמיש כל אדם - אבל אמרה "קונם תשמישי על כל העולם" אין צריך להפר שמשעבדת לו (ט"ז), וי"א שזה מח' (ש"ך).

(קיח) יפר חלקו – אע"ג דלעיל (סס"ה) איתא דבעל אינו בכלל הבריות, כאן שונה שמוכח הדבר שהיא מתכוונת לאסור מה שמותר לה, והרי ללא נדרה אסור עליה תשמיש שאר אדם אלא אבעל מיכוונה (ט"ז).

(קיט) אסורה בתשמיש כל אדם - אפילו מבעל, דלאחר הגט הוי בעלה בכלל כל אדם ולא הוה כשאר דברים שבינו לבניה (ט"ז), ויש חולקים דבעל לא בכלל (ב"מ).

(סט) אמרה: קונם שאיני נהנית לאבא ולאביך אם אני עושה לך, או קונם שאיני נהנית לך (קכ) אם עושה אני לאבא ולאביך, יכול להפר. אף על פי שלא חל הנדר (קכא) עדיין, ודברים אלו הוי דברים שבינו לבניה (קכב):

(קכ) קונם שאיני נהנית לך - כלומר ש"איני נהנית ממך" (ש"ך).

(קכא) אף על פי שלא חל הנדר - עמ"ש"ל (סק"מג) (רע"א).

(קכב) שבינו לבניה - ואינו מפר לעולם אלא בעודה תחתיו, פי' כל זמן שראויה תחתיו אפילו גירשה, פי' שתוכל להיות תחתיו (עי' לעיל סנ"ה), ואם נשאת לאחר, אז הוא אסור (ט"ז), שגנאי הוא לו שנאסרה בהנאת אביה ואביו אם עושה לו, וכן מה שאינה רשאי לעשות לאביה ולאביו כדי שלא תאסר עליו. ובעיקר בכל ענין יכול להפר, אלא דאשמועינן דיכול להפר לה אף על פי שלא חל הנדר ובזה צריך דוקא שתלתה הנדר בדברים שבינו לבניה וכן"ל (סקמ"ה?), אבל אם קיימה התנאי אז חל הנדר, ויכול להפר בכל ענין (ש"ך).

(ע) אמרה: קונם שאני עושה על פי אבא ואביך, או על פי אחי ועל פי אחיך, אינו יכול להפר, שאינה משעבדת להם: @NO MB@

(עא) אמרה: קונם שאני עושה על פיך (קכג) (קכד), יפר אף על פי שהיא משעבדת לו, שמא יגרשנה (קכה) ואז יחול הנדר ולא יוכל להחזירה (קכו), הלכך קרינן ביה השתא דברים שבינו לבניה. (725) ודוקא ש"אמרה: יקדשו (קכז) ילי לעושיהם, ועיין צ"ע סי' פ"א (קכח):

(קכג) קונם שאני עושה על פיך כו' – המחבר לומד שבנדרה ש"לא יהנה ממעשה ידיה" הוה דינה כמו באומרת "יקדשו ידי לעושיהן", וכן פירש באה"ע (סי' פא ס"ב) ודלא כדברי הרמ"א כאן (729) (ט"ז), היינו מדרבנן, שזה דבר שאין בו ממש (עי' לעיל סי' ריג ס"א), ואם הזכיר "יקדשו ידי לעושיהם", אז הוא מן התורה HR (ש"ך), עי' ש"ך, ע' ש"ך לעיל (סי' רט"ז סק"יב) HR ואין סתירה (רע"א).

(קכד) שם – שאני HR אוכל אינו דבר שאין בו ממש, כיון שהוא מזכיר דבר פיזי שיש בו ממש והוא קונם המאכל עצמו ענין זה שאני אוכל. ואם אמר לשון "שאיני עושה" י"א שזה מותר, שהוא לשון שבועה, וי"א שזה יד לנדר (רע"א * תוי"ט), במידי דמאכל אף שאיני ביו"ד לא קרינן בזו דבר שאין בו ממש ולא דמי לאיני ישן דאמרינן לקמן דדבר שאין בו ממש הוא דהתם אין ממש בשינה אבל הכא במאכל שהוא מזכיר יש בו ממש והוא קונם המאכל עצמו שאינו אוכל, כיון שמזכיר החפץ דהיינו תבן ובתבן יש בו ממש מתרצינן לדבוריה דהכי קאמר קונם תבן עלי לנתינתו אבל "מעשה ידי" משום דאיכא מע"י שאין בהן ממש כגון שלא אתן תבן מש"ה מוקי לה באומר ידי לעושיהן משום דהתם לא הזכיר חפץ אלא ידי עושות לך קאמר ואם כן ליכא לתרוצי לדבוריה ולומר דקונם תבן לנתינתו קאמר שהרי לא הזכיר תבן כלל ויש לחלק בין עשייתי עליך או ידי עושות עמך לאומר קונם שאני עושה לפיך דעשייתי עליך משמעותו שאינו אוסר עצמו אלא הנאת עשייתו דוקא ובעשייה אין בו ממש אבל קונם שאני עושה לפיך משמע שאוסר עליו החפץ שעושה בידיו ובדבר הנעשה יש בו ממש (פ"ת * שעה"מ).

(קכה) שמא יגרשנה כו' – זה רק חשש במעשה ידיה, דאין לו עליו אלא שעבוד גוביינא בעלמא אתי הקדש ומפקיע, מה שאין כן במה שגופה משתעבד לבעל לתשמיש או לרחוץ פניו ידיו ורגליו שהם חיוב משום חיבה וא"א לה להסתלק מזה בשום אופן ודאי לא מהני לשון הקדש או קונם להפקיע חוב שלו עליה, אפי' מגרשה לא חייל הנדר, כיון דאין בידה להתגרש הוה דבר שלא בא לעולם שונה מסעף ס"ד שיש צד דאחר הגירושין אסורה

Commented [YL154]
א הבאתי דברי הט"ז
סק"א.

Commented [YL155]
יש לו כל היום מאז קיום
התנאי?

Commented [YL156]
הש"ך בסק"ק (קטז) כותב
את דברי הט"ז אבל זה
ב"י ולא מחבר.

Commented [O157]
א הבאתי דברי הש"ך
בענין "שאיני", ועל זה
מדבר הרע"א, אבל לא
הבנתי הסתירה לסי'
רטז, אבל הרע"א מביא
רא"ש ש"שאני" הוא
נדר, ו"שאיני" מותר
שזה לשון שבועה, וגם
מביא ר"ן שלומד
ש"שאיני" היא יד לנדר
ומקשה הנה"מ דאיני
עושה" הוי דבר שיש בו
ממש, וקשה

Commented [O158]
א הבנתי מהו הסתירה.

Commented [O159]
בדוק את זה

²⁰⁸ סעיף ב'.

²⁰⁹ עי' לקמן סי' רלט סק"י(ט).

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

לבעלה שם שוה שהוא נכלל עם שאר כל אדם ומהיום מתחיל האיסור לכל אדם אלא שהוא אינו נכלל עמהם עד אחר הגט וכנ"ל (סעיף ס"ט) (ט"ז), וי"א שאין לחלק בין מעשה ידיה לרחיצה (נקה"כ, רע"א).

(קכו) ולא יכול להחזירה - אם הוא כהן אין צריך להפר דהא בלא"ה אינו יכול להחזירה ומהאי טעמא אינו יכול כלל להפר דלא הוי דברים שבינו לבינה, וצ"ע (פ"ת).
(קכז) ודוקא שאמרה יקדשו כו' - ידידים איתנהו בעולם דאל"כ אינה יכולה לאסור עליו דבר שלא בא לעולם וע"ל (סי' רד ס"ז) (ש"ך), פירוש, שאמרה "יקדשו ידי לעושיהן על פיך" כלומר שידיה יהיו אסורות על פיו כהקדש (ש"ך), ודוקא שהזכירה הידים כגון שאמרה "קונם מעשה ידי עליך", דנעשה כאמרה "יקדשו ידי לעושיהן" (ש"ך).
(קכח) ועיין בא"ע סי' פ"א - שם העתיק המחבר, דאין צ"ל "יקדשו ידי לעושיהן" והרמ"א לא הגיה (ש"ך).

(עב) נדרה שלא תתן לפני בקרו וכיוצא בדברים אלו, שאין בהם עינוי נפש ואינם מדברים שבינו לבינה, ואינם ממלאכות (קכט) שהיא חייבת בהם, אינו יכול להפר:

(קכט) ואינם ממלאכות כו' - כמו שנתבאר באה"ע (סי' פ ס"ו) עיין שם איזו מלאכות שמחוייבת לעשות (ש"ך).

(עג) נדרה שלא לרחוץ (קל) פניו ידיו ורגליו, או שלא למזוג לו הכוס ושלא להציע לו המטה, אינו צריך להפר (קלא), לפי שמשועבדת לו:

(קל) נדרה שלא לרחוץ - עי' לעיל (סע"א סק"?) שזה דומה להנאת תשמישי עליך (ט"ז).
(קלא) א"צ להפר כו' - מיהו יש להפר שמא יגרשנה כדלעיל (סע"א) (ש"ך), עי' לעיל (סי' ריד ס"א) דברים המותרים שנוהגים בהם איסור אין להתיר שזה כמו נדר, והוא רק מדרבנן, ועכ"ז צריכים התיר להתיר להם, וכאן אין צריך, ויש לחלק שחז"ל רק הטילו נדר מדרבנן במקום שאין שעבוד (פ"ת * דברי איגרת).

(עד) אשה שנדרה לשתות סם להתעבר, אין הבעל יכול להפר (קלב) ²¹⁰:

(קלב) אין הבעל יכול להפר - אף על פי שהסם קשה לגופה והעבור מכחיש יפיה (ט"ז).
דלא הוי עינוי נפש ולא דברים שבינו לבינה (ש"ך).

סימן רלה - המדיר אשתו מתשמיש או שלא תלך לבית אביה ודומיו, וכו' סעיפים:

(א) ⁷²⁹ המדיר את אשתו מתשמיש המטה, שאמר: קונם תשמישך עלי (א), יקיים אותה שבעה ימים (ב), בין שהדירה בפירוש לשבעה ימים או יותר או שהדירה סתם (ג), ולאחר שבעה ימים יוציא ויתן כתובתה:

(א) שאמר תשמישך עלי - אבל אמר "הנאת תשמישי עליך" אינו חל כלל, כיון דמשועבד לה כדלעיל (סי' רלד סס"ז), וי"א שאפילו נשבע שיוציאנה לאשתו אינה שבועה כאילו נשבע שלא יפרע לבעל חוב שאין בדבריו כלום, ועיקר דהוי שבועה וצריך התרה, מתירין כל שבועות כדלעיל (סי' רל ס"ז) (ש"ך), עי' ש"ך מה שמביא צד שנשבע לגרש את אשתו, והנה מקור דבריו מדבר לפי הנוהגים בתקנת רבינו גרשום בחרם שלא לגרש בע"כ, ועי' ש"ך (סי' רח ס"ד סק"יח) שחרם הוא מן התורה, ועי' סי' רכח סל"ג וכבר מסיק הש"ך בסי' ר"ת סעיף ד' דעיקר שהיה חרם הוי דאורייתא וכן מבואר (סי' רכח סל"ג), ולהכי לא חלה כי בע"כ הוי נשבע לעבור על חרם דר"ג שהוא דאורייתא, ואם זה מגרשה מדעתה הוי שבועת שוא (עי' רמ"א סי' רלו ס"ב), והצד השני בש"ך מדבר לפי אלה שאינם נוהגים ולא קבלו עליהם חרם דר"ג, ולכן מה שכתב "והעיקר" היינו רק לפי אלה שלא קבלו עליהם חרם דר"ג (ב"מ), מי שאסר על עצמו הנאת תשמישי אשתו מחייב עלה בהעראה גרידא כשאר חייבי לאוין (פ"ת).

(ב) יקיים אותה ז' ימים - פי' כשהדירה לז' ימים בפירוש אין צריך להוציא כלל, אבל אם הדירה סתם או יותר מז' ימים בפירוש, אז חייב לתת לה גט אם לא יתיר הנדר, אלא שנתנו לו זמן ז' ימים כיון דבלאו הכי מצינו שהאשה שוהה בימי נדותה ז' ימים בלא תשמיש. ומ"ש כאן "לאחר שבעה ימים יוציא כו'", מדובר דוקא על נודר סתם או יותר מז' בפירוש ולא אנודר על ז' בפירוש, ועי' לקמן ס"ג (ט"ז וש"ך).

²¹⁰ היינו נדרה הנאת פירות אם לא תשתה, או שנדרה כמצוה לשתות.

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(ג) או יותר או שהדירה סתם כו' - ולא יוציא מיד שמא ימצא בתוך כך פתח לנדרו ומשמע דבכל הני לא מיירי אלא כשעומדים בנדרן אבל ודאי יכולים להתיר ע"י חכם כדלעיל (סי' רלד סכ"ג וסמ"ט) (ש"ך), עי' ש"ך וקשה שכן דברים אלו אינם שייכים להכא כלל אלא למקרה שהיא נדרה והוא קיים אותו הנדר (ב"מ).

(ב) ⁷³⁰הדירה שלא תהנה. Error! Reference source not found. ממנו, אינו חל, שהרי הוא משועבד לה(ד). ואם אמר לה: צאי (מעשה) ידיך במזונותיך, והיא מספקת(ה) בהם לדברים גדולים ואינה מספקת(ו) לדברים קטנים, אם כל משפחתה רגילין באותם דברים קטנים, אינו חל שהרי הוא משועבד לה גם בהם. ⁷³¹ואם אין כל משפחתה רגילים בהם, אלא העשירים, ואביה עשיר ורגיל בהם, ובעלה אינו עשיר ואינו רגיל בהם, חל הנדר שהרי אינו חייב לה בהם. ומכל מקום כיון שהדירה(ז) ממנו והיא חזרה לבית אביה, הוא מתחייב לה עתה בהם. הילכך עד ל' יום(ח) יפרנסנה באלו הדברים הקטנים על ידי פרנס, שיאמר: כל הון אינו מפסיד, ויוזן אותה אחר ויקח מהבעל(ט), ⁷³²לא שגא הדירה שלשים יום או יותר או שהדירה סתם. אחר שלשים יום, יוציא(י) ויתן כתובה:

(ד) שהרי הוא משועבד לה - י"א שאם אוסר הנאתה ממנו ותלאו בתשמיש, אז נותנין לו שלשים ושבעה יום, שכן יכול לעשות נדר הנאתה עד שלשים יום בלא תליה בתשמיש, כיון שאפשר על ידי פרנס, על כן לא מתחיל נדר התשמיש רק אחר הזמן שאפשר בפרנס, ואז תהנה ממנו ותאסר בתשמיש ז' יום, ואין חילוק בין אומר סתם "לא תהנה" ותלאו בתשמיש, או מפרש יותר משלשים יום ותלאו בתשמיש, בשניהם נותנין לו שלשים ושבעה יום (ט"ז), עיין ט"ז כאן וגם סק"י(יב), ועי' ב"ש (אה"ע סי' עד ס"ד ד"ה יותר מחודש) שחולק ועיקר דכל שמשועבד לה אף רגע אחת אינו חל ואפי' פירש על שבת אחת נמי לא וה"ה בנדרה מהנאה (ב"מ), ואם הדירה כשהיא ארוסה חל הנדר לאסור אף אחר הנשואין. ובלשון "ליהנות לו" י"א דאין בכלל זה לשון תשמיש וי"א דאסורה גם בתשמיש ויש אומרים שזה ספק (רע"א).

(ה) והיא מספקת כו' - דאל"כ לא חל הנדר, כיון שמשועבד לה (ש"ך).

(ו) ואינה מספקת כו' - אבל אם היא מספקת גם לדברים קטנים, חל הנדר ולא יוציא, וי"א שזה ספק (ש"ך).

(ז) ומ"מ כיון שהדירה כו' - כלומר כיון שהדירה ואינה אוכלת עמו, מאחר והוא חייב בהן, ואסור לפרנסה בעצמו כיון שהדירה, הלכך יעמיד פרנס, ועיין באה"ע (סי' ע ס"א) (ש"ך).

(ח) עד שלשים יום כו' - אבל יותר משלשים יום, אנשים יודעים מזה וזה מזלזל בה, אבל עד ל' יום, אפשר לה בצינעה, ולכן חיכתה לו שמא תוך שיעור זה ימצא פתח לנדרו וכן בכל מקום שאפשר לחכות בסימן זה מחכים מטעם זה (ט"ז), דעד ל' יום אינה מקפדת להתפרנס ע"י פרנס, טפי זילא לה מלתא בפני הבריות והלכך יוציא ויתן כתובתה (ש"ך).

(ט) ויקח מהבעל - פירוש אם ירצה ישלם לו ואסור להיות דרך חיוב, ועי' לעיל (סי' רכא ס"ח סק"ו?) דלא כמ"ש כאן (ט"ז), וצריך אח"כ לשלם לפרנס, וכן לעיל (סי' רכא ס"ח, עיי"ש) באומר כל הון אינו מפסיד, צריך אח"כ לשלם לו. ודוקא בהולך אצל חנוני הרגיל אצלו אינו מחויב לפרעו, אא"כ ירצה, דנראה כשלוחו (ש"ך), וי"א שאינו מחויב לפרעו ודלא כש"ך (רע"א), עי' ש"ך ויש חולקים שאין חייב לשלם, ועי' חו"מ (סי' קכט ס"א) וש"ך ונתה"מ שם) ²¹¹(פ"ת).

²¹¹ ז"ל הרמ"א: האומר לחצירו: אני ערב לך צעד יום אחד, אינו כלום.

מאיר המשפט: אני ערב לך בעד יום אחד כו' - טעם הדבר משום שלא ביאר על מה ערב לו, אם שילך הלוח בשליחותו יום אחד, או שלא יצא מכאן יום אחד, לפיכך אפילו אם קנו מידו על כך אינו כלום (סמ"ע, ש"ך * א"א), עי' סמ"ע ונראה מדבריו שאם אמר בשעת מתן מעות או שלא בשעת מתן מעות ועשה קנין, לשלם בעד יום א' הוי ערבות, וצ"ע לדינא, אם כתב בכת"י כל מי שיתנדר ללוח לפלו' כך ממון אני נכנס עבדו ערב קבלן, אין זה ערבות כיון שלא אמר בשם ציווי תן לו ודמי למי שאמר כל הון אינו מפסיד (יו"ד סי' רלה ס"ב) [שחייב לשלם אבל אינו ערב, אלא אדם יכול לחייב את עצמו עי' ש"ך ריש סי' מ], ואם שלוח פרע פעם אחת שוב גם הערב פטור מהערבותו ואינו משועבד להלואה שניה שלוח ממנו (ש"ך), ואם אמר כל השומע קולי יזון לפלו' דכיון שהוא לשון צווי הוי כשלוחו וערב עליו, וכן אם אמר אני משתעבד או

Commented [YL160]
באתי דבריו מסק"ו
במקום סק"ב

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' – סי' רסט')

(י) אחר ל' יום יוציא כו' – היינו כשהדירה בסתם או ליותר משלשים יום, אבל הדירה בפירוש לשלשים יום, יקיים (ש"ך).

(ג) הדירה שלא תתקשט או שלא תאכל אחד מהמינים,⁷³⁴ אפילו הוא רע ולא טעמתו מעולם,⁷³⁵ ותלאו בתשמישיא), שאמר: קונם תשמישך עלי אם תתקשטי או תאכלי מין פלוני, או שאמר: קונם הנאת תשמישך עלי אם תלכי לבית אביך יותר מחדש(יב), אם הוא דר עמה בעיר, או יותר מרגל(יג) אם הוא דר בעיר אחרת, יקיים⁷³⁶ י' ימים ואז יוציא ויתן כתובתה.⁷³⁷ ואם היא נדרה(יד), שאמרה: קונם מין פלוני עלי או קונם שלא אתקשט בקישוט פלוני, או שאמרה: יאסר תשמישך עלי אם אוכל מין פלוני או אתקשט בקישוט פלוני או אם אלך לבית אבי(טו), והוא שמע ולא הפר לה, יוציא מיד(טז) ויתן כתובה. ולהרמב"ם⁷³⁸ בנדרה היא וקיים לה הוא, אם רוצה לישב ולא תאכל מאותו המין, תשב. ואם הוא אומר אי איפשי באשה נדרנית, יוציא ויתן כתובה. והוא הדין אם נדרה שלא תלך לבית אביה, שאמרה: קונם תשמישך עלי אם אלך לבית אבי(יז), ושמע הבעל ולא

מתחייב משועבד הוא לפרוע, אלב "אינו מפסיד" הוא אינו ערב אלא כמחייב את עצמו (ש"ך * תורת אמת), איתא במקור דברי הרמ"א, שאמרו עדים שמענו שמעון שאמר שהיה ערב לראובן בעד יום אחד, ועל זה פסק שמא נעשה לו ערב שילך בשליחות ולא בעסקי ממון. ולכן מי שאמר לחבירו הלוה לו ואני ערב על יום אחד, ודאי נעשה ערב גמור על זה, דאין שום ביטול במה שאמר על יום אחד, אלא יש לומר שיום אחד לחוד אני ערב וכל שלא תתבענו באותו יום אני איני ערב (ט"ז), כל שלא אמר בלשון שליחות אינו חייב מטעם ערב, אבל עי' לעיל (סי' מ ס"א) שאדם יכול לחייב את עצמו, ולפי מ"ש (סי' מ ס"א ד"ה הו' עלי) דאינו מתחייב כלל בדברים אלא דרך הודאה דאודיתא קנין וגם בעינן דוקא "אתם עדי" א"כ כל הזן אינו מפסיד אם אינו שליחות וצווי שלו לא מתחייב בדיבור בעלמא, אבל עיי"ש בש"ך שיכול לחייב את עצמו אפילו לא דרך הודאה (קצה"ח), ויש חולקים על הקצה"ח, ובערב בשעת מתן מעות דעל אמונתו הלוהו, אפילו לא אמר לשון שליחות רק "ואני ערב" לחוד, ג"כ חייב (נתה"מ), ראובן שעשה מעמד עם שמעון שיעמיד סחורתו למקום פלוני על אחריותו, והשליש שמעון על זה חפצים לבטחון תחת יד לוי, ולוי נתן לראובן כתב שלישות, ולפי שענין האחריות הוא מחמת העברת מכס לא פירש בכתב השלישות, רק נכתב בתוכו שאחר י"ד ימים מי שיביא לו הכתב הלז בחתימת ידו מחויב למסור לו החפצים או סך פלוני, והלך שמעון עם הסחורה למדינת תוגר והצליח שהביאה בשלום, ומסרה ליד ראובן והחזיר הכתב ליד שמעון. ואחר איזה ימים עשו ראובן ושמעון שנית מעמד ביניהם בלי ידיעת לוי השליש, ומסר ראובן לשמעון סחורה על אחריותו ועל סמך הבטחון המונח ביד לוי, וראובן קיבל שנית משמעון בלי ידיעת לוי, ולא עלתה בידו בשניה ונלקחה הסחורה במדינה הנ"ל על בית המכס. ועתה בא ראובן ותובע את לוי שימסור לו הבטחון או תמורתו כפי הכתב, ולוי משיב שהוא יש לו חוב אצל שמעון, ובראשונה נתרציתי להיות שלישי ביניהם, ואחרי שהושלם התנאי בפעם ראשונה ומסר לך הסחורה בשלימות נתבטל ענין השלישות, ותפסתי החפצים אלו של שמעון על החוב שלי, ומה איכפת לי במעמד השני שעשית עמו בינו לבינך. הדין עם השליש, דאחר שהעמיד שמעון הסחורה בפעם ראשונה נסתלק שם משכון ונעשה פקדון אצל השליש כנ"ל (סי' עב סמ"ג, עיי"ש בש"ך סק"י? וסקל"ז?), ומהיכא תיתי לא יוכל השליש לתופסו על חובו. ומה שזה חזר ושעבדו שנית לראובן, מה איכפת ליה לזה השליש כיון שראובן לא שאל את פיו, שאם היה עושה על פיו אפשר שהיה השליש מתחייב לשלם לו מדינא דגרמי כיון דעליה קא סמיך והוא לא הודיעו שתופס למשכון על חוב שלו, אבל אחרי שלא הודיעו כלום אין אחריותו עליו כו'. ואם מחמת שלא הוחזר לו הכתב, אין זה מעכב מלסלק השעבוד מעל המשכון, דמיד כשקיבל סחורתו נתבטל חיוב הכתב ומחויב להחזירו לבעל המשכון או להשליש אם כבר החזיר המשכון, ובשביל שעכב הכתב אינו כלום, ואף על פי שחזר זה ושיעבד לו המשכון שנית ע"פ כתב זה אין בכך כלום. ואפילו אם היה מועיל מסירת הכתב של בעל החפצים ועי"ז נשתעבדו החפצים לבעל הסחורה אף להוציאם מיד השליש התופס, מ"מ פשיטא שיכול השליש לומר שלא היה בדעתו להתחייב בכתב זה נגד בעל הסחורה רק על פעם ראשונה בלבד כו'. ואין לומר דכיון דנכתב סתם הוי כאילו נתרצה על כמה פעמים, ואפילו אם בעל הסחורה אמר להשליש זכה בעבורי בחפצים הללו בתורת משכון לא מהני, כיון שלא נתן לו מעות, רק על אחריות סחורה, ואכתי לא מטא זמן חיובא, ואין נופל בזה שם זכויות כלל (פ"ת).

מאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

הפר(יח), וכן אם אמרה: קונם תשמישך עלי אם אלך לבית האבל(יט) או לבית המשתה ושמע ולא הפר לה, ⁷³⁹והוא הדין אם אמרה: קונם תשמישך עלי אם אעשה שום מלאכה(כ), ושמע ולא הפר לה, ⁷⁴⁰והוא הדין אם אמרה: קונם תשמישך עלי אם אשאל משכני(כא) כלום או אם אשאל כלי, ושמע ולא הפר(כב):

(יא) ותלאו בתשמיש - דאם לא כן אין בידו להדירה על זה (ט"ז וש"ך), ומן הראוי היה להוציא מיד, דאי אפשר לאשה להיות אסורה בזה וכן בלא קישוט, אפילו שעה אחת, מכל מקום כיון שתלאו בתשמיש, דינו כנודר מתשמיש לחוד, שאפשר לה ז' ימים בלא תשמיש כנ"ל (ס"א) (ט"ז).

(יב) יותר מחודש - דאלו זכר בפירוש חודש אחד אין כאן חיוב להוציא כלל, כמו הנודר מתשמיש לז' ימים (כנ"ל סעיף א') אלא דכאן שנודר בפירוש על יותר מחודש וזה אי אפשר לה. וכיון שתלאו בתשמיש, דינו כנודר מתשמיש לחוד כדלעיל. והנה בנודר סתם שלא תלך לבית אביה ותלאו בתשמיש, כל סתם הוה כמפרש לעולם, והנה עיקר הנדר הוא איסור תשמיש, שאסור עליו, כיון שתלאו בדבר שאי אפשר לה לעשות, וכן בכל דבר שמדירה ואי אפשר לו להדירה בלי תלית איסור תשמיש הוה כנודר מתשמיש לחוד. וכן אם תלה הנדר הליכה לאביה באיסור הנאה ממנו, הוה כאלו נדר הנאה לחוד (עי' לעיל ס"ב) (ט"ז).

(יג) או יותר מרגל - היינו באישה שרודפת לבית אביה ברגל, אבל באינה רדופה לילך לביתו, ג' רגלים סתם יוציא, ב' יקיים (ש"ך).

(יד) ואם היא נדרה כו' - כשהבעל הדיר לה, אז היא חושבת שהוא הקפיד עליה, וכאשר ירגע, על כן נותנין לו זמן שמא ימצא פתח לנדרו. אבל נדרה היא והוא שתק, היא חושבת מזה שנדרתי והוא שתק, אני רואה שהוא שונא אותי ואינה יכולה לגור איתו כלל, אפי' עד שתאסר, וטעם זה הוא שייך לכל מה שכתוב כאן, הן אם תלאו באיסור תשמיש, הן אם לא תלאה בתשמיש, שאין אשה רוצה גבר שלא יפר לה נדריה (ט"ז), ויש חולקים וסוברים דבאסרה עליה פירות וקישוט ולא תלאו בתשמיש צ"ל דהדירה בפירוש כל זמן שהיא תחתיו, ומש"ה דוקא יוציא מיד, דלאחר שיוציאנה תהיה מותרת בפירות וקישוט. והא דצריך להוציאנה מיד, לא מטעם שהיא חושבת שהוא שונא אותה, דטעם זה לא שייך כ"א כשתלתה נדרה בתשמיש, אלא היינו טעמא, כיון שא"א לה להיות אפילו יום אחד בלא פירות וקישוט והוא לא הפר לה, הוא נתן אצבע שלו בין שיניה כדי שהיא תנשוך אותו, ולכן הדין נותן שצריך להוציאנה מיד וליתן לה כתובתה. אבל כשהדירה נפשה מפירות וקישוט ותלאו בתשמיש, אלא שלא פירשה דבריה, שנודרת כל זמן שהיא תחתיו, צריך להפר מיד מטעם שנאה, ועי' אה"ע (סי' עד ס"ז) (ש"ך), וי"א דגם בתלתה בהנאת מזונות לא אמרינן דתמתין ל' יום אומרים שהוא שונא אותה (רע"א).

(טו) אם אלך לבית אבי - על דרך שנתבאר לעיל, חדש א' כשהוא בעיר, ורגל כשהוא בעיר אחרת (ש"ך).

(טז) ולא הפר לה יוציא מיד כו' - הטעם דהוא נתן אצבע שלו בין שיניה כדי שהיא תנשוך אותו, על כן הוא חייב בדבר ואין נותנין לו זמן, אפילו שבעה יום, כיון שהיא חושבת שהוא שונא אותה (ט"ז), עי' ט"ז, ועי' ב"ש (סי' עד ס"ב ד"ה נדרה היא) לא כדברי הט"ז שאם כדבריו למה שהוא יתן לה כתובתה (ב"מ).

(יז) אם אלך לבית אבי - כיון שאמרה סתם, פירושו לעולם, והוה כמפרש לעולם. והרי אם עשה כך, היינו נותנין לו שבעה יום כדלעיל, אבל כיון שנדרה היא ושתק הוא, היא חושבת שהוא שונא אותה כדלעיל, על כן יוציא מיד. ואם נדרה בפירוש ש"לא תלך חודש אחד", נדרה קיים ומותרת בתשמיש ולא תלך כדלעיל. וי"א דאם אמרה "הנאת תשמישך עלי אם אוכל פירות פלוני" או "אם אתקשט", וקיים לה, אם פירשה שאסרה עליו הנאת תשמישו שבת אחת, לא יוציא מיד, אפילו קיים לה איהו, אלא ימתין שבעה ימים ואחר כך יוציא. וטענות הוא אלא אם נדרה על חודש אחד בפירוש, אין כאן שייכות גט, דהא אפשר לה לקיימה נדרה ולא תאסר כמ"ש. ואם נדרה על יותר מחודש או סתם אז יוציא מיד, ולא מצינו בנדרה היא ושתיק הוא, שום אופן שימתין איזה שיעור ואח"כ יוציא, אלא אם הוא באפשר לקיימו, יקיימו ולא תאסר. ואם אי אפשר לקיימו, יוציא מיד ויתן כתובה (ט"ז).

(יח) ושמע הבעל ולא הפר - דכיון שתלאה בתשמיש היה יכול להפר מה שאין כן אם לא תלתה בתשמיש, וכן כל מה שכתב בסעיף זה בנדרה היא ולא הפר הוא, שחייב להוציא, הוא דלא כרמב"ם שזכר כאן הש"ע (ט"ז).

במאיר הדעה על יו"ד זולק' ה' (סי' רג' - סי' רסט')

(יט) אם אלך לבית האבל - נדר זה יוכל הבעל להפר בלא תלתה בתשמיש, כנ"ל (סי' רלד סס"ב) (ט"ז וש"ך), וכן צ"ל באה"ע (סי' עד ס"ה) (ש"ך), אלא דנקט כאן תלתה בתשמיש דאפילו הכי חייב להוציא מיד ואין נותנין שבעה ימים בנדר תשמיש, כיון שהיא נדרה והוא קיים, מפני שהוא חושבת שהוא שונא אותה, כדלעיל. אבל נדר הוא שלא תלך לבית האבל או משתה, ותלה בתשמיש, דיוציא אחר שבעה יום, והטעם דנועל דלת בפניה, שאם היא תצטרך למחר לזה לא תבוא שום אשה אליה (ט"ז).

(כ) שום מלאכה - לפי שהבטלה מביאה לידי שעמום, וע"כ במלאכה כל שהוא מספיק לביטול זה (ט"ז).

(כא) אם אשאל משכני - דנדר זה רע הוא לה והוא לא הפר לה, אף על פי שתלתה בתשמיש, על כן יוציא מיד. וכן אם נדר הוא אותה בזה, ותלה בתשמיש ימתין ז' ימים ויוציא (ט"ז).

(כב) ושמע ולא הפר - עי' ש"ך לעיל (סי' רלד סקפ"ד?), ולפי דבריו צ"ל דמירי דכבר ביום שמעו השאילה את הכלים ואם כן חל איסור תשמיש, ולכן הוא יכול להפר הנדר (פ"ת).

(ד) נדרה נדר מדברים שבינו לבינה או של עינוי נפש והפר לה על מנת שתאמר לפלוני דבר⁷⁴² של קלון, או שתהא מתהפכת אחר התשמיש כדי שלא תתעבר, או שתהא ממלאה עשרה(כג) כדי מים ותשפכם לאשפה, והיא אינה רוצה לעשות אחר מאלו הדברים ונתקיים הנדר, יוציא ויתן כתובה:

(כג) או שתהא ממלאה עשרה כו' - הטעם משום שנראית כשוטה, ועי' אה"ע (סי' עו ס"ב) על מנת שתעשי מעשה שוטים כגון שתמלאי כדים כו' ומשמע הא כל שאומר לה דבר שהוא ראוי לעשות, לא יתן כתובתה (ש"ך).

(ה) אסרה כלי שכניה עליה(כד) כדי שלא תשאל מהם, או שנדרה שלא לארוג בגדים נאים לבנה, אינו יכול להפר(כה) ואסורה לשאול משכניה ולארוג בגדים, הילכך תצא בלא כתובה, שמיאיו שם רע בשכניו:

(כד) אסרה כלי שכניה עליה - במקורם של דברים איתא שלא תשאל נפה וכברה רחיים ותנור. וי"א דדוקא נקט הני מילי משום דאורח עלמא הוא דלושלינהו נשים להדדי אבל בגדים ומצעות שלא רגילי נשים ללושלינהו להדדי אין בזה הוצאת שם רע בשכנותיה (רע"א).

(כה) אינו יכול להפר - כיון שלא תלתה בתשמיש (ט"ז).

(ו) בעל שאמר לאשתו: אוסר אני עליך שלא תלך לבית אביך או שאמר לה קונם עליך בית אביך, אינו כלום(כו) (ועיין חילוקי דינים שנסמין זו בזה"ע סימן ע"ד):

(כו) אינו כלום - שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו על חברו, ואין נדרים כאלו חלים אלא אם כן תלאן בתשמיש (ט"ז, ש"ך), ולעיל (סי' רכ סכ"ב) (ש"ך).